G R I G O R E G A F E N C U

J U R N A L

vol. IV

iunie 1949 - martie 1951

BCU Cluj / Central University Library Cluj

STRICT SECRET
EXEMPLAR Nr. 24...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUVÎNT INTRODUCTIV

Al patrulea volum al "JURNALULUI" reflectă vastitatea cîmpului american de observaţie; în consecinţă, într-un număr aproximativ egal de pagini, se includ aici însemnări zilnice care cuprind o perioadă istorică mai scurtă decît volumele precedente: 8 iunie 1949 - martie 1951. Intr-un fel se înfăţişau evenimentele lumii, în micul punct geometric al Genevei, unde judecăţile de sinteză puteau fi favorizate de liniştea munţilor şi lacurilor, ca şi de neutralitatea elveţiană; şi într-altfel se prezintă ele, în tumultul vieţii americane, deci din apropierea marilor probleme, unde Casa Albă, Administraţia, Camera Reprezentanţilor şi Senatul, opinia publică şi presa, opoziţia "oponentă" şi cea "partizană", Pentagonul şi Băncile, în sfîrşit Organizaţia Naţiunilor Unite oferă memorialistului aspecte contradictorii, confuze, din analiza cărora apar consternante rezultate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din volumul de faţă, mai mult decît din primele trei, se desprinde neted imaginea tranşeelor diplomatice, mult mai noroioase decît tranşeele războiului propriu-zis. Grigore Gafencu observă că în S.U.A. "nici un act nu exprimă o hotărîre, ci doar o părere"; oricare politică, bună sau rea, trebuie să fie, înainte de orice, "populară". Si cum nu toate ideile sînt uşor sau imediat accesibile, "poporul acesta, ca orice mare democraţie, este veşnic nepregătit şi în întîrziere"; de asemenea, "întîmplările trebuie să fie de actualitate" şi numai de ele se pasionează omul: de evenimente, "nu de idei".

In focarul continentului american, unde aspiraţiile democratice sînt permanent înnăbuşite de deţinătorii avuţiilor particulare şi unde forţele păcii cresc incontestabil, bunele idei ajung să se limpezească, şi să devină populare, dar proporţional sporesc straturile sociale desmoştenite, secretele de stat sînt înstrăinate chiar de idealiştii ştiinţei, pornirile violente sînt paralizate de obositoare eforturi interne, ca într-un motor unde frecarea pieselor componente consumă o imensă parte din energia destinată să mişte roţile. Astfel, în aceste condiţii, se anu-

lează reciproc, forţele contradictorii, într-un proces istovitor.

Acest tablou este zugrăvit de Grigore Gafencu cu multă migală şi răbdare,dar şi cu rezerve mintale, conştient fiind că istoria evenimentelor prea fierbinţi nu se poate integra în ştiinţă decît mult mai tîrziu, cînd mărturiile contemporanilor vor înceta de a mai fi un gen literar.

Din cauza factorilor obiectivi şi subiectivi ce străbat viaţa americană, ideile politice inteligente nu găsesc totdeauna un mediu ductil. Nimic nu este urgent, pentru o mare putere. Incetineala şi oboseala nu lipsesc nici de acolo. Abundenţa mijloacelor materiale şi morale americane se mişcă încet, ca gheţarii oceanici, şi întîmpină inconvenientul crizei de timp.

Descrierea fenomenelor biologice şi sociale din S.U.A. zig-zag-ul politic plin de obstacole neprevăzute şi uneori de neprevăzut, conduc pe Grigore Gafencu la o concluzie utilă pentru toate ţările mici şi mijlocii; "De a nu se lăsa niciodată în cîrca marilor puteri". El sugerează şi spune răspicat că nimeni nu are dreptul de a se încrede în iluziile inconsistente ale logicii faptelor. Numai cei pregătiţi să fie tari, fermi şi vigilenţi mai pot aştepta ajutorul vreunei alianţe. Mişcarea timpului şi mişcarea materiei au legi proprii care nu coincid cu rigorile urgenţelor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acest avertisment, izvorît din cea mai severă şi mai binevoitoare observaţie asupra vieţii americane, este adresat Europei: "A nu colabora este cu neputinţă"; şi "Oricine, mic sau mare, este silit să facă politică mondială. Cu cît eşti mai mare, cu atît ai mai mult de pierdut, şi deci mai mult de apărat".Dintr-un discurs al Preşedintelui Truman, Grigore Gafencu reţine o idee care cuprinde, ca o acoladă, istoria secolului nostru: "Lumea este obosită de fanatism politic" şi este "bolnavă de orice fel de politică a plecăciunii, inspirată numai de spaimă. Oamenii trebuie să trăiască în pace". In alt comentariu Grigore Gafencu scrie că acela care doreşte să trăiască în pace "este nevoit să apere principiile de ordine şi de viaţă nu numai acasă, ci pretutindeni în lume".

Dar pe dedesubt, sau pe deasupra acestor fragile poziţii politico-morale, în viaţa popoarelor de pretutindeni, se

întrevede via dorinţă a unui ideal universal de unire, de înţelegere reciprocă, de federalizare a ţărilor: "Vechea jale a organizaţiilor internaţionale neputincioase, care prin falsa securitate întreţinută în lume favorizează agresiunile", în Asia şi în Europa, ar dispărea doar atunci cînd s-ar renunţa definitiv la mentalitatea insulară a atîtor ţări mari şi mici.

Un astfel de ideal universalist a fost propus doar de ţările socialiste. O "autoritate supranaţională" nu este de conceput, dacă nu are o bază federalistă consimţită: "Nu lipseşte ideea unităţii, dar lipseşte organizarea ei". Chiar şi în Anglia, există forţe politice care sprijină mişcarea pentru o Europă Unită, dar pînă în prezent, un fapt este de necontestat: numai socialiştii au gîndit şi au adus un corp de doctrină a unirii universale. A lupta împotriva gîndirii, numai prin violenţa armelor, şi a vedea lipsa de gîndire cum sîngerează gîndirea - justă sau injustă - este un fapt nedemn de un secol civilizat. Este critica cea mai mordantă adresată pacifiştilor americani.

Astfel se înfăţişează episoadele caracteristice volumului de faţă, bogat în confruntări şi dueluri oratorice şi de presă. Ideea unităţii Europei este explicată ca o mare "idee revoluţionară". Lipsa acestei conştiinţe, în adîncimea inimilor celor mulţi, vidul sau viranul intelectual creat prin această omisiune , dintre urgenţele politicii mondiale, a dus continentul european la sfîşieri teritoriale şi la antagonisme ideologice aparent neconciliabile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tabloul consecinţelor este ilustrat de Grigore Gafencu prin apariţia unei "revoluţii în sînul unei revoluţii". El se întreabă, în anul 1950: "Ce-ar fi dacă titoismul s-ar întinde în Balcani? Ce-ar fi dacă ar izbucni în China?"

In cuvinte, Grigore Gafencu arată făţiş măsura în care viaţa sa de emigrant, aflat în S.U.A., influenţează balanţa judecăţilor obiective; dar, din relatarea faptelor, în aceiaşi măsură, el aduce dovezi concrete, fapte din care rezultă că nici Asia, nici America, nici Europa nu voiesc războiul: violenţele verbale de la O.N.U., sterilitatea polemicilor diplomatice nu sînt urmate de iniţiative războinice. Pe plan local, fragmentar şi sporadic, lumea geme sub arme, dar împotriva atmosferei de neîncredere internaţională, guvernează asupra lumii o mare prudenţă, pentru

a nu se generaliza calamităţile. Cu o singură speranţă: de a se găsi o formulă a păcii şi fraternităţii umane. In acest timp, dezamăgirile reciproce defilează la Lake Success, ca odinioară la Geneva.

Analogiile istorice evocate şi în acest volum, sînt adevărate pledoarii pentru pace. El sugerează limpede că istoria Revoluţiei Franceze n-a fost scrisă nici după sentimentul girondinilor, nici după al robespierriştilor, după cum istoria Marii Revoluţii Ruse n-a fost scrisă nici după ideile "ruşilor albi", nici după acelea ale trotzkiştilor. Cînd toate s-au limpezit şi s-au cristalizat, bogatele recolte ale revoluţiilor s-au vădit şi s-a constatat idealismul însetat al popoarelor. Totdeauna, contemporanii au judecat mai bine faptele trecutului decît propriile lor acţiuni, dar înţelepciunea de a izgoni patimile şi de a cruţa sîngele nevinovat, a existat totdeauna, ca şi azi. Este adevărat că supremele îngrijorări ale epocii respective umbresc optimismul lui Grigore Gafencu. Numai viitorul poate confirma sau infirma unele dintre deducţiile sale prevăzătoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar chiar şi aşa: cu "europeni fuduli şi neînţelegători"; cu americani care trăiesc "tragedia măreţiei"; cu sovietici care trăiesc intens idealul lor universalist, pentru care omenirea nu pare îndeajuns de pregătită; cu "aberaţia" şi cu "ambiţia unora de a transforma Europa Unită într-o forţă a III-a, pentru a o aşeza deopotrivă de îndepărtată şi de străină de marii ei vecini, între America şi Rusia", în acest labirint de bune şi rele intenţii ale perioadei de după război, oamenii "trebuie să se integreze în lume", trebuie să-şi modereze frenezia înarmărilor şi să-şi întindă braţele. Soluţia trebuie căutată "într-un cadru universal".

In cuprinsul volumului de faţă, sînt publicate numeroase pagini cu privire la viaţa românilor din emigraţie, printre care unii putuseră să creadă (ca în poemul "Darkness", de Byron) că fără ei, soarele nu va mai răsări. Orice revoluţie operează în mod salubru asupra alteraţiilor şi degenerărilor istorice. O iluzie omenească, pînă la un punct eventual scuzabilă, sau interesele, au risipit, departe de patrie, mulţi români. Printre ei, nu se află nici un socialist care să le facă "revoluţie"! Totuşi, ceea ce s-a petrecut dincolo de hotare este profund semni-

ficativ: ei au văzut "în mic" exact ceea ce poporul român văzuse "în mare", adică grandomania cîtorva comici în tragedie, obişnuiţi să prezideze crizanteme şi să istovească oameni; egoismul organizat al cîtorva, exploatînd suferinţele celor săraci; scandalul clandestin, apoi public, al gestiunii unor fonduri de jaf; în fine, fanfaronada "patriotică" a luxului care simula mizeria. Oricît de "monarhic" şi oricît de antirepublican ar fi fost Grigore Gafencu, el nu şovăie să denunţe corupţia şi impostura, acolo unde o află, pînă la hlamida regală, călcîndu-şi pe inimă şi scriind despre "apucăturile arbitrare ale lui Mihai". I le impută cu multă ponderaţie, chiar cu oarecare curtoazie, ştiind că aceste "apucături" sînt ereditare.

Din cînd în cînd, în aceste fluviale pagini sobre, se luminează revelatoare contraste, de o artistică croială, ca de pildă, paralela în care el pune lumea germană goetheană, cu lumea hitleristă. El nu uită să adauge la documentele istoriei, scrierile generalului Weygand, care afirmă că, pînă în ultima zi de pace, România a urmat politica de colaborare internaţională, aşa cum o trasase N.Titulescu şi Gafencu însuşi, şi că numai după ce ţara noastră a fost lezată teritorial, în timp de pace, a fost împinsă în război.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De asemenea, după ce în volumele anterioare, a evocat comploturile hitleriste care au răpus pe I.G.Duca, pe Armand Călinescu, pe N.Titulescu şi pe N.Iorga, Grigore Gafencu constată că gloanţele descreieraţilor atentează la viaţa preşedintelui Statelor Unite, Harry Truman.

Subliniind cu putere că penajul însîngerat al romantismului corupt trebuie smuls din viaţa popoarelor, el se declară adeptul unei morale severe şi fără concesii şi previne pe contemporani împotriva pericolelor ce decurg din abuzul puterii temporare. Orice ideal, pentru a fi iubit, trebuie să nu fie tiranic.

Referindu-se la ideile unui ziarist francez, despre greşita atitudine a "exilaţilor", Grigore Gafencu citează aceste rînduri de un înţeles mai larg: "Ei îşi pierd contactul cu ţara lor, nu-şi dau seama de prefacerile adînci ce se petrec acolo şi de cele mai multe ori, ei apără idei învechite şi sentimente care

ajung să fie mai mult personale decît naţionale".

Dincolo de măcinişul mărunt al zilelor, aceste pagini prezintă un interes documentar, pentru toate timpurile de pace sau de restrişte.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 iunie 1 9 4 9

Spirite lucide înştiinţează necontenit poporul american despre întinderea primejdiei care îl paşte.

In tot cursul negocierilor de la Paris, cei mai destoinici observatori americani (îndeosebi excelenta Anne Mac Cormick şi Sulzberger-jr.) n-au încetat să arate că credinţa într-o destindere este înşelătoare şi de altfel neîndreptăţită; că sovieticii au rămas aşa cum erau mai înainte, intransigenţi şi de rea-credinţă, şi că numai printr-o întărire a politicii de fermitate, se poate împiedica o agravare a situaţiei. Anne Mac Cormick a cerut cu stăruinţă să fie grăbită ratificarea Pactului Atlantic de către Congresul american, pentru a sprijini astfel pe reprezentanţii Statelor Unite la Paris. Ratificarea însă merge încet, spre deosebire de Europa, unde mai toate statele au ratificat. Merge încet, fiindcă congresiştii au de furcă mult cu legi economice şi sociale. Totuşi, Comisia de politică externă a Senatului s-a hotărît să ia Pactul în cercetare şi să-l aprobe în unanimitate - 13 la 0 - şi să-l trimită spre votarea Senatului. Votul este, firește, de mai dinainte asigurat, dar Senatul este încărcat cu fel de fel de proiecte de legi, iar timpul care se pierde întreţine pe degeaba oarecare nervozitate în Europa. Sincronizarea străduinţelor într-un domeniu atît de însemnat ca acela al politicii externe, lasă de dorit; după cum lasă de dorit sincronizarea tuturor funcţiilor statului. Statul în America nu este unul singur, ci e multiplu. Una este ce declară Preşedintele, alta este ce votează Parlamentul, şi alta ceea ce pregăteşte opinia publică, unde quakerii şi mulţi alţii de felul lor, lucrează după cum îi taie capul. Pînă la sfîrşit, se desprinde o hotărîre şi o acţiune. Dar cîte emoţii, cîtă nerăbdare şi nervozitate, la toţi aceia care aşteaptă "faptele" Statelor Unite, fără a fi încă deprinşi cu metodele de înfăptuire ale întinsei democraţii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Un discurs, oricît de oficial ar fi, nu exprimă niciodată o hotărîre, ci numai o părere. Abia cînd această părere ajunge să cîştige sprijinul tuturor factorilor democraţiei, ea capătă o valoare mai substanţială. Abia atunci, "Statul" începe să aibă o voinţă).

Chiar şi atunci, "voinţa" Statului trebuie mereu întreţinută prin noi argumente şi noi îmbărbătări. Insemn aici discursul ţinut de Truman la o masă oferită lui Marshall, de către diplomaţii ţărilor beneficiare ale Pactului, la 5 iunie, adică la aniversarea celui de al doilea an împlinit de la discursul de la Harward: "... Am făcut un progres însemnat, pînă acum. Insă ultima încercare ne mai stă în faţă. Nici unul dintre noi nu poate să-şi permită să se odihnească. Am învăţat mult şi bine că nici o naţie nu poate trăi numai pentru ea singură. De asemenea, am învăţat că popoarele libere ale lumii, atunci cînd sînt unite, ele sînt invincibile. Statele Unite vor continua să-şi consacre puterile şi propriile resurse, construcţiei de pace şi de prosperitate a lumii". Iar Marshall, amintind pricinile care l-au hotărît să ţină discursul de la Harward, a stăruit asupra faptului că refacerea economică nu este totul: lumea trebuie rînduită, şi "sentimentul de siguranţă este esenţial viitorului Europei, ca şi întregii lumi. Pactul Atlantic este semnificativ în privinţa paşilor viitori, care sînt necesari unei Europe restaurate". Deci, trebuie să se meargă înainte. Incotro?

O spune generalul Clay, vorbind mai pe şleau, mai milităreşte, la o serbare de promoţie, la West Point (Academia Militară Americană): "Forţele americane trebuiesc organizate într-un puternic instrument de pace. Forţele adverse care tind să distrugă libertatea în lume, vor fi recunoscute ca duşmane, şi vor fi tratate ca atare". Cuvintele lui Clay au fost întărite prin însufleţita aprobare a noului secretar de Stat al Armatei, Gordon Gray, (care a succedat lui Royal).

9 iunie

Walter Lippman, urmărit de gîndul că politica faţă de Soviete trebuie dusă cu "alte" metode, şi trebuie aşezată pe "alte" baze, îndreaptă un atac împotriva lui Acheson, a cărui atitudine "fermă" la Paris s-a izbit, cum era de aşteptat, de înverşunata

rezistenţă a lui Vîşinski.

Ca întotdeauna, "raţionamentul" ziaristului american, are o aparenţă de adevăr: - "Ne certăm, spune Lippman, asupra felului cum trebuie organizată administraţia militară la Berlin. Este de netăgăduit că propunerea sovietică este absurdă. A cere unanimitatea, în sînul unei Comandaturi în Patru, pentru orice fleac de administraţie, înseamnă a zădărnici orice activitate rodnică. Dar, întrucît proiectul nostru este mai bun? Din moment ce acceptăm o administraţie militară, comună cu sovieticii, ne expunem, cu sau fără regula unanimităţii, la toate şicanele din trecut. O administraţie militară este, din principiu, rea. In tovărăşie cu sovieticii, este imposibilă. Experienţa nu ne-a învăţat oare nimic?"

Pînă aici, argumentarea este justă. Urmează o "sugestie" care, ca toate sugestiile lui Lippman, este de domeniul fantaziei: - De ce nu am cere o redistribuţie a forţelor de ocupaţie (probabil şi a zonelor de ocupaţie?), ca să nu mai fim încercuiţi, ca la Berlin, de armata roşie? Dacă ne-am lovi de un refuz, am şti cel puţin de ce ne supărăm. (Acelaşi Lippman a cerut, de atîtea ori, ca americanii să propună ruşilor să-şi retragă trupele de ocupaţie de pretutindeni, împreună şi simultan).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adevărul este că lucrurile nu mai merg nici într-un fel, nici în altul. De ce - spune cu dreptate Lippman - ne încăpăţînăm să colaborăm cu sovieticii, cînd ştim că orice colaborare este imposibilă? (Si adaugă implicit: mai bine să ne împărţim rolurile şi zonele!).

Din păcate, "colaborarea" pe plan internaţional este legea vremii. A nu colabora este cu neputinţă. Este nevoie, în lumea de azi de colaborare militară, economică, politică. Apusul ştie că este fără rost de a sta de vorbă cu U.R.S.S., şi totuşi stă, fiindcă este nevoie de colaborare. Iar dacă această "colaborare" ar lua sfîrşit, acele "alte" metode care ar urma, ar fi cu totul "altele" decît cele pe care le iscodeşte fantezia domnului Lippman.

Domnul Bevin îşi face şi el iluzii, cînd crede că ar putea scăpa, pe cale paşnică, de buclucaşa colaborare cu reaua-credinţă sovietică. Intorcîndu-se pentru o zi, de la Paris, ca să ia parte la Congresul partidului laburist, secretarul de stat

britanic a declarat: "Cum nu ne putem înţelege în ce fel să trăim, cel puţin dacă ne-am înţelege să trăim unii şi alţii, (unii alături de alţii). O asemenea înţelegere ar putea fi tacită, şi nescrisă".

Nici asta nu e cu putinţă, domnule Bevin! Cele din urmă speranţe ale d-voastră sînt mai iluzorii decît toate celelalte! Mai uşor vă veţi înţelege în scris, cu prietenii bolşevici, decît să cădeţi la o învoială nescrisă, cu privire la dreptul d-voastră la viaţă. Fiindcă textele scrise nu atîrnă greu în cumpăna hotărîrilor bolşevice. In schimb, nimic nu-i va îndupleca, şi nimic nu-i va putea convinge ca, în mintea lor şi în domeniul nescris al voinţei şi al acţiunii lor politice, să vă recunoască vreodată dreptul de a trăi.

Umila năzuinţă a domnului Bevin, de a dezlega problema sovietică după felul cum au fost dezlegate, în şirul vremilor, problemele constituţionale ale Marii Britanii, dovedeşte cît de departe sînt încă cei mai autorizaţi observatori occidentali, de tainele lumii răsăritene.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14 iunie

La Berlin[1], miniştri de externe dovedesc o uimitoare răbdare. N-au dezlegat nici o problemă; n-au ajuns la nici o înţelegere; şi totuşi, nu s-au supărat, ba au hotărît chiar să nu se mai supere. Negocierile cu U.R.S.S. trebuiesc privite aşa cum sînt: scopul lor nu este de a lămuri unele chestiuni, nici de a lua unele hotărîri, ci de a menţine un contact personal, fără de care s-ar putea întîmpla cine ştie ce nenorocire.

De aceia întîlnirea de la Paris, nu mai ia sfîrşit. Nu este nici un motiv pentru a întrerupe un contact, care deşi nu mai poate pricinui mulţumire sau dezamăgire, întreţine o stare de siguranţă aproximativă.

Truman a ţinut un lung discurs de politică externă.

---

1) Eroare în manuscris; este vorba de întîlnirea celor patru miniştri de externe, Robert Schumann, A.Vîşinski, Ernest Bevin şi Dean Acheson, la Paris, unde au discutat problema germană, tratatul cu Austria, etc., în perioada 23 mai - 2o iunie 1949.

Nici un element nou. O accentuare doar a voinţei de a duce mai departe costisitoarea luptă pentru apărarea popoarelor libere. Luînd act de votul şi de raportul Comisiei pentru Afacerile străine a Senatului, în favoarea Pactului Atlantic, Preşedintele exprimă speranţa că Pactul va trece repede şi frumos prin Senat (unde este o învălmăşeală de legi sociale!). Preşedintele aminteşte de asemenea de "bill"-ul pentru ajutorul făgăduit operei de reînarmarea Europei. Cu privire la acest "bill", în timp ce comisiile parlamentare îl trec cu vederea, reprezentanţii puterii executive îl pomenesc necontenit. Dat fiind "independenţa"dintre puteri, cine ştie dacă şi cînd va interveni vreo hotărîre.

Acum un an şi jumătate, vorbisem la Washington, cu George Kennan, despre un proiect referitor la o temeinică întrebuinţare a "exilaţilor" în Statele Unite. Ideea mea era de a apropia, în cuprinsul unor organizaţii de specialitate, personalităţi americane şi "exilate", care să cerceteze împreună, problemele referitoare la refacerea şi reorganizarea Europei. După o foarte lungă pregătire, a fost întocmit un comitet american,pentru a urmări un scop asemănător. Compus din "persoane particulare" de mare vază, această înjghebare americană pare să aibă deocamdată mai mult o tendinţă de asistenţă decît de activitate politică. Este vorba de ajutorarea materială a exilaţilor, şi în acest sens a provocat bucuria unora şi dezamăgirea altora.Pentru mine, este vădit că "ajutorarea" nu are rost şi înţeles decît dacă prevede o contra-prestaţie, şi dacă noul comitet izbuteşte să stabilească şi să organizeze o muncă de colaborare, în slujba unei cauze comune.

Ca ilustrare a moravurilor din această generoasă şi ciudată ţară, anexez pe contra-pagină "anunţul" publicat în ziare, prin care "Comitetul pentru Europa liberă" vesteşte începerea activităţii lui. Ţin să însemn că printre fondatori se află mulţi prieteni ai mei[1].

---

1) Din compunerea Comitetului, fac parte, printre alţii: J.Grew, preşedinte, Hamilton F.Armstrong, R.W.Bliss, Allen W.Dulles, Dwight Eisenhower, M.Ethridge, Arthur W.Page, De Witt Poole, C.P. Taft, De Witt Wallace, ş.a. Ajutorul american cuprinde emigranţi din Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, România şi Iugoslavia, "cărora, la Yalta, în 1945, li s-au promis alegeri libere şi libertăţi fundamentale".

Felul cum a fost publicat anunţul, pare să vădească intenţia "fondatorilor" de a înregimenta noul Comitet în lupta împotriva comunismului. Această luptă este în toi, cel puţin după cît s-ar putea judeca în ziare, unde zilnic apar, pe pagini întregi, dări de seamă despre procesele şi anchetele împotriva "spionilor" şi "trădătorilor" comunişti, ba uneori chiar împotriva unor personalităţi de vază şi foarte sus-puse, suspecte de "comunism. (Procesul Hiss - Chambers, care se desfăşoară în faţa juraţilor, procesul Coplon, al tinerei funcţionare de la Ministerul de Justiţie, care a fost prinsă "cu mîna în sac" atunci cînd transmitea unui agent sovietic documente, printre care unele referitoare la "rezistenţa românească") şi la alt nivel, ancheta senatorială în cazul Lilienthal, Presedintele Comisiei Atomice, bănuit de neglijenţă în serviciu şi de complezenţă faţă de comunişti).

Faptul că asemenea procese se înmulţesc, dovedeşte că infiltraţiile bolşevice în aparatul de stat american au pătruns foarte adînc. In cele mai multe cazuri, "suspecţii" nu par a fi oameni venali, ci fanatici, sau în orice caz, credincioşi comunişti ispitiţi de formulele şi de făgăduielile Răsăritului. Reacţiunea împotriva unor asemenea elemente primejdioase este sănătoasă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bineînţeles, excesul de publicitate dat unor asemenea cazuri, şi goana după "suspecţi" care descătuşează ambiţiile şi interesele politicienilor dornici de succese senzaţionale, întreţine o atmosferă de nervozitate, care a început să obosească lumea şi să provoace numeroase proteste din partea cenzorilor publici. (Lippman a cerut: să înceteze goana după spioni!).

16 iunie

Guvernul federal a făcut noi sforţări pe lîngă Congres, pentru ca creditele trebuincioase unui "început de înarmare" a Europei apusene să fie luate în cercetare, chiar în această sesiune. Este tot mai vădit că guvernul american şi-a asumat unele angajamente precise în această privinţă, şi că ambasadorii europeni amintesc necontenit aceste angajamente, în timp ce Congresul se lasă greu şi arată tot mai puţină dorinţă să voteze, în ajun de vacanţă, credite noi.

La mijloc este o neînţelegere care poate pricinui neplăceri ulterioare: pentru Statele Unite, Pactul Atlantic înseamnă un legămînt în vederea unei eventuale lupta comune, împotriva agresiunii bolşevice; iar pentru Europa Apuseană, acelaşi Pact înseamnă o garanţie de securitate, care de se vrea efectivă, trebuie să asigure numaidecît organizarea unor mijloace de apărare.

La 14 iunie, a avut loc, la noi, a şasea întrunire a exilaţilor. Este ultima în acest semestru. (...)

Această organizare a exilaţilor într-un cerc liber, pentru discuţii şi studii, mi-a produs multă mulţumire. Este singura înjghebare care poate fi de folos, fiindcă ea reprezintă, spre deosebire de alte comitete naţionale, o adunare de oameni care nu urmăresc satisfacerea unor ambiţii personale (odioasa specie a politicienilor "profitori ai exilului") ci vor să închine talentul şi competenţa lor unei opere comune. Bărbaţi încă tineri, ca Solski şi Gross, dintre polonezi, Radiţa şi Drafkovici, dintre iugoslavi, Papanek şi Duhacek, dintre cehi, Brutus Coste, şi toţi cei mai în vîrstă care-i înconjoară şi-i ajută, pot face laolaltă o muncă dintre cele mai folositoare. O discuţie însufleţită, la care iau parte ambasadorii Fotici şi Subotici, bătrînul Kerenski, N.Caranfil şi americanul Malcolm Davies, are ca scop să desluşească bazele Centrului de Informaţie şi de Studii, pe care-l pregătim. Trebuiesc lămurite rapoartele pe care le vom întreţine cu noul Comitet Naţional pentru Europa Liberă, ca şi cele pe care trebuie să le stabilim cu Comitetele Naţionale în exil (care ar putea să ne ajute, sau să ne încurce, după cum vor înţelege, sau nu, străduinţele noastre).

In ziua următoare, m-am dus la Empire States Building (sediul Comitetului Naţional pentru Europa Liberă), unde am dat d-lui Dean lămuririle cuvenite cu privire la "Centrul" nostru.

Conferinţa de la Paris este pe sfîrşite. Nu s-a ajuns la nici o înţelegere, cu privire la problemele înscrise pe ordinea de zi.

Germania rămîne mai departe împărţită în două, şi va

fi mai departe cîrmuită de două administraţii deosebite, una democratică la vest, alta bolşevică la est.

Comandatura militară din Berlin rămîne fără regulament, şi în consecinţă nu va putea să funcţioneze.

Tratatele de pace cu Germania şi cu Austria au fost amînate.

Conferinţa a reprezentat deci, ca toate celelalte de mai înainte, o uriaşă pierdere de timp. O singură deosebire doar: s-a negociat şi s-a discutat, fără supărare, fără încruntare, fără zbucium, fără tulburare. O fi acesta vreun semn bun?; sau numai dovada că nimeni nu mai nutreşte nădejdi cu privire la discuţiile "în Patru", şi că toată lumea ştie de mai înainte cît sînt de deşarte? S-a stabilit astfel, între parteneri, un fel de politeţe zîmbitoare, pe temei de scepticism, şi de deplină şi definitivă neîncredere reciprocă. Apărarea statului quo a ajuns să fie, deoparte şi de alta, suprema ambiţie; de aceea, legăturile au fost păstrate, ba s-a orînduit chiar un organism permanent care trebuie să păstreze vie ficţiunea acestui Consiliu, menit să discute mereu şi să nu concludă niciodată. Problemele nerezolvate, adică toate cele discutate, vor fi cercetate mai departe de un consiliu de locţiitori. Este o ilustrare a imaginii de care pomenesc mereu în conferinţele mele: încleştarea dintre "părţi" nu poate slăbi, fiindcă şi unii şi alţii, copleşiţi de aceeaşi teroare, bănuiesc că dacă s-ar despărţi, războiul ar izbucni în chip firesc. Si unii şi alţii mai au interesul de a cîştiga timp.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar pînă cînd timpul mai poate fi cîştigat?

Există o scadenţă: întrebuinţarea bombei atomice,la Răsărit, care poate pune capăt acestui straniu şi tulburător joc diplomatic.

In acest moment mă aflu într-o situaţie paradoxală: cu un cont, în bancă, aproape deplin secat, şi cu gîndul care mă trage tot mai mult înapoi spre Europa; stau călare pe trei apartamente: unul la ţară (căsuţa închiriată împreună cu Coste la Southampton, unde nu putem sta decît puţină vreme, fiind mereu ţinuţi cu treaba, la New York); altul, în Park Avenue, închiriat (vai!) pe doi ani, şi care nu e încă gata; şi în sfîr-

şit, frumoasa noastră locuinţă din Lexington Avenue, de care ne despărţim cu greu, şi în care trăim mai departe, deşi chiria a expirat.

In timpul zilei, sînt copleşit de muncă şi de necazuri. Noaptea însă, situaţia noastră ni se înfăţişează cu toată îngrijorătoarea ei nestatornicie şi nesiguranţă, şi petrecem ore chinuite, întrebîndu-ne cum am putea pune rînduială, în acest vîrtej fără fund, care dă luptei noastre pentru viaţă o înfăţişare tot mai întunecată?

17 iunie

Mă duc să văd pe Buzeşti, care urmează un tratament la "Memorial Hospital", în capătul Străzii 68. E un spital pentru canceroşi; "cel mai mare spital din lume" de acest fel, spun cu mîndrie americanii; ceea ce nu împiedică pe pacienţii acestei monumentale clădiri să poarte pe feţele lor palide, neiertătoarea pecete a morţii.

Buzeşti este palid şi el; pare adînc obosit; e plin de curaj, şi hotărît să încerce să mai trăiască.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Au început căldurile, faimoasele călduri americane, despre care citeam pe vremuri, fără a bănui că vom avea să le îndurăm vreodată, că sînt purtate pe "valuri", şi fac sute de victime.

Oamenii mai bogaţi părăsesc oraşul, unii spre munţi, spre ţărmurile nordice ale Oceanului, sau cu vaporul, spre Europa. Exodul spre Europa, în acest an, este uimitor. Simţămîntul de încredere în stările actuale "consolidate" ale Europei, e atît de mare, încît mă întreb dacă această siguranţă atît de superficială nu va provoca o brutală reacţiune a soartei.

Printre puţinii americani, care se înapoiază acasă, au sosit azi doi călători mai de seamă: Thomas Dewey, nefericitul candidat la prezidenţie, care a vizitat pe îndelete Europa occidentală, şi a revenit cu credinţa că lucrurile merg spre mai bine, că planul Marshall face minuni şi că ajutorul american trebuie să fie, cu orice preţ, menţinut, fiindcă: " ... am pierdut Răsăritul european şi Asia; se cuvine să nu pierdem restul". Guvernatorul statului New York şi-a putut da seama că ţi-

nuturile europene "cu cît sînt mai apropiate de Rusia, cu atît sînt mai puţin comuniste", şi că lupta hotărîtoare este aceia care se dă între capitalul american - factor de reconstrucţie şi de însănătoşire - şi banii sovietici, factor de distrugere şi de descompunere. (Formula nr.3, adică socialismul britanic, pornit să naţionalizeze industria, nu a sedus, nici convins pe d-nul Dewey).

Celălalt călător este baritonul negru Paul Robeson, "intelectualul" care a făcut declaraţii buclucaşe la Conferinţa "culturală" de la Paris, şi care în urmă, a vizitat, cu o însufleţire crescîndă, Uniunea Sovietică şi ţările satelite.Coborînd din avion, cîntăreţul a mărturisit amicilor săi că a descoperit, în sfîrşit, libertatea, la Moscova, şi că va duce o luptă necruţătoare împotriva tiraniei exercitate de ... Wall Street. Planul Marshall este privit pretutindeni - spune vajnicul bariton - drept o unealtă de război. Insoţit de admiratori, de aceeaşi culoare ca şi el, negri la faţă şi roşii la suflet, solul bolşevic a pornit-o spre Harlem, unde va putea răspîndi, în toată tihna, lozincile învăţate pe de rost;şi nu se va gîndi, desigur, pomenind despre minunăţiile "patriei sale sufleteşti", că dacă ar fi îndrăznit să vorbească, în acea "patrie", aşa cum vorbeşte el în mahalaua din Harlem, s-ar fi legănat de mult, în aer, atîrnat de o cracă, cu o frînghie strînsă în jurul gîtlejului său de bariton.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

19 iunie

Sîntem la Sauthhampton, în căsuţa noastră, pe Peconia Bay, cu soţii Coste şi cu George Duca. O viaţă de odihnă, cînd pe malul mării, cînd pe apă, ne va ajuta poate să uităm de necazurile şi de dezamăgirile noastre americane. Gospodăria noastră de aici, lipsită de confort, dar plină de farmec, e pînă acum, cel puţin un "succes". Din 1941, este cea dintîi vară pe care o petrecem departe de Castelet.

Conferinţa de la Paris se va încheia mîine; un sfîrşit fără strălucire şi fără glorie. Singurul succes al apusenilor a fost că au avut parte, o lună în şir, şi mai bine, de zîmbetul domnului Vîşinski.Cuvintele grele au fost lăsate la o parte. Aceasta pare o mîngîiere pentru mulţi tălmaci optimişti. To-

tuşi, nu există nici un observator apusean care să fi rămas dumerit de pe urma negocierilor. Ce voiesc sovieticii? Nu au oferit nimic, au refuzat orice concesie, dar au dorit să stea de vorbă, şi sînt gata să stea de vorbă, mai departe. De ce? Dintre cei care au răspuns mai bine la această întrebare, este, fireşte Anne Mac Cormick, care scrie de la Paris că "strategia" bolşevică urmăreşte slăbirea voinţei americane de a ajuta şi înarma Europa. Contactul pe care Moscova ţine să-l păstreze cu Apusul (oricît de nerodnic ar fi acest contact) trebuie să întreţină iluzia, în Statele Unite, că Cei Patru pot totuşi să lucreze împreună.

Trebuie mărturisit că, în această privinţă, apusenii fac jocul sovieticilor, răspunzînd prin zîmbete, zîmbetului domnului Vîşinski, şi străduindu-se (din amor propriu profesional) să ajungă neapărat la un "acord scris", cu toate că acest acord nu înseamnă şi nu poate să însemne nimic.

Iar efectul se vede de pe acum, pretutindeni unde-i lumea dornică de "veşti bune" şi de iluzii noi. Deoarece primejdia comunistă pare "mult potolită", congresiştii de la Washington nu se arată grăbiţi să ia în consideraţie Pactul Atlantic, şi sînt dornici să uite de creditul pentru ajutorarea militară a Europei, iar în sînul comisiilor pentru îndeplinirea planului Marshall au izbucnit certuri foarte serioase între englezi şi americani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cît de înşelătoare sînt aceste iluzii o pricepe oricine citeşte, din cînd în cînd, (cum o fac şi eu, de cîtva timp) raportul zilnic al emisiunilor prin radio, prinse şi colectate la Washington.

De la un capăt al lumii la altul, în Europa de est, în Asia, pretutindeni, din Siberia pînă în Indonezia şi în Indochina, în Africa, în cele mai ciudate şi uitate colţuri, vocea Moscovei răsună zi şi noapte, întrebuinţînd toate limbile, folosind toate întîmplările, exploatînd toate nemulţumirile, falsificînd toate datele, pentru a întinde cît mai departe, cît mai adînc pe un plan cît mai universal, dezordinea premergătoare revoluţiei bolşevice şi cuceririi sovietice. Această uriaşă muncă de distrugere dispune azi de o organizare cum nu a fost alta

în lume, mai sistematică şi mai universală. Ea răscoleşte patimile popoarelor cele mai deosebite, albe, galbene şi negre;cuvîntul grăit pătrunde pretutindeni, stabileşte un contact direct, exercită o influenţă constantă, impune o voinţă străină în masele adînc tulburate ale lumii de azi; cuvîntul grăit,permanent repetat, trezeşte nemulţumirile cele mai tăinuite, le dezvoltă, le exasperează, le împinge la răzvrătire, la explozie revoluţionară; cuvîntul grăit şi anonim are o autoritate fără răspundere, şi pătrunde cînd e îndrumat de o propagandă isteaţă, lipsită de scrupule, în anumite profunzimi sufleteşti,unde nu dăinuieşte judecata, ci numai dorinţa oarbă de distrugere şi de răzbunare. Si azi, îmi mai vuiesc în urechi accentele sălbatice şi atît de molipsitoare ale propagandei hitleriste. Propaganda comunistă este mult mai puternică, mai bine gîndită, mai primejdioasă. Cînd ne amintim cum a fost distrusă Austria şi Cehoslovacia, cum a fost pregătit războiul împotriva Poloniei, putem prevedea şi înţelege cum va fi distrusă lumea, şi cum, de pe acum, lumea este pe cale de a fi distrusă. Atunci, ca şi acum, lozinci acuzatoare erau îndreptate împotriva "puterilor duşmane", cu scopul de a masca propriile intenţii şi uneltiri. Hitler se pregătea de război, învinuind pe englezi (care aveau două divizii înarmate!) că îl încercuiesc, şi-l sugrumă. Stalin îşi desfăşoară cu îndrăzneală trufaşa lui agresiune, împotriva individului, împotriva popoarelor şi lumii,şi învinuieşte pe americani că se pregătesc de luptă! Cuvîntul pace răsună pe toate lungimile de undă bolşevice, cu nădejdea supremă, făgăduită de Moscova omenirii, şi astfel în numele păcii, se desfăşoară cea mai deşănţată propagandă a minciunii; pacea o cer toţi nătărăii şi toate slugile credinţei celei noi, "fizicienii francezi şi cîntăreţii negri", şi acest cuvînt nu are alt înţeles, decît dezarmarea rezistenţei lumii libere, şi asigurarea victoriei agresiunii bolşevice.

Această propagandă nu poate duce decît la război. Deoparte, rezistenţa pentru apuseni (adică străduinţa de a se apăra pe cale paşnică) va cere mijloace tot mai întinse, tot mai costisitoare, şi nu va mai putea fi dusă înainte, în acelaşi fel, ca acum; iar pe de altă parte, tulburarea pricinuită în lume pe undele bolşevice, nu va mai putea fi stăpînită nici chiar

de Moscova, şi va lua un caracter de agresivitate, căreia nu i se va putea face faţă decît printr-o violentă reacţiune.

Cu cît primejdia va fi mai universală, cu cît măsurile trebuincioase pentru a o îngrădi, la periferii, vor cere sforţări şi cheltuieli mai uriaşe, cu atît se va impune mai mult, cu o fatală necesitate, reacţiunea directă împotriva centrului. Lovitura mîntuitoare şi hotărîtoare nu poate fi dată pe margini, ci în locul unde e focarul uriaşului prăpăd ... Delenda Carthago!

Citesc textul unei conferinţe ţinută la Paris de un tînăr profesor francez recent ieşit din România. Francezul s-a mărginit să citească scrisori primite de la diferiţi agricultori şi oameni de meserie, români (de asemenea de la doctori şi farmacişti), cum şi de la unele dintre elevele lui; scrisori tulburătoare şi patetice care, mai bine decît orice "raport" (şi mai bine decît atît de superficialele cărţi ce apar în această ţară, despre cele văzute şi auzite dincolo de Cortina de Fier) dezvăluie cumplita dramă în care se zbate poporul român. Sînt scrisori care trebuiesc folosite numaidecît în America.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

21 iunie

După 3 zile petrecute la mare, ne-am întors la New York. Avem treabă cu Comitetul Naţional şi cu penthouse-ul[1] nostru!

La Paris, lucrările s-au încheiat ieri şi s-a dat un comunicat din care reiese că s-au făcut unele progrese în chestia Tratatului de pace cu Austria[2], dar nici un progres în chestia germană.

La puţine ceasuri după redactarea comunicatului, în clipa cînd Bevin şi Acheson se pregăteau de plecare, Vîşinski a cerut, în toată graba, o nouă întrunire, fiindcă Moscova dorea

---

1) "Penthouse" este numele dat locuinţelor amenajate pe platforma cea mai de sus a marilor blocuri.

2) Comunicatul menţionează frontierele Austriei, aşa cum au fost la 1 ianuarie 1938; Uniunea Sovietică va primi, de la Austria, o despăgubire de 150 milioane dolari, în valută convertibilă, în 6 ani.

unele modificări şi unele precizări financiare şi economice cu privire la Austria. Cei Patru s-au întrunit din nou, dar nu s-au învoit să modifice comunicatul, astfel încît problema austriacă rămîne şi ea deschisă şi încurcată.

Rezultatul Conferinţei este deci aproape nul. Sovieticii n-au făcut nici o concesie serioasă. Faimoasa "schimbare" a politicii lor nu este o schimbare. Intenţiile şi planurile ascunse ale Moscovei, cu privire la Germania, şi la Berlin, au rămas aceleaşi. Iar în chestiunea Austriei, faptul că sovieticii au renunţat să mai sprijine revendicările lui Tito, şi au acceptat vechile frontiere ale Austriei, a pricinuit o bucurie care a fost întunecată numaidecît prin reclamaţiile de ultimă oră ale Moscovei. In ce ne priveşte, speranţa că încheierea - din nou amînată - a Tratatului cu Austria, va duce la evacuarea ţării noastre de către armata roşie, este tot atît de îndepărtată şi de iluzorie, ca mai înainte.

Reţin din excelentul editorial al ziarului "N.Y.-Times", următoarele: "Conferinţa celor Patru Puteri de la Paris s-a încheiat cu serioase declaraţii de intenţii şi acorduri de principiu, care părăsesc orice vitală problemă a unei reglementări de pace europeană, şi chiar în privinţa unui modus vivendi, în Germania, la viitoarea discuţie. Aceste declaraţii şi acorduri sînt tentative şi tranzitorii; valoarea lor extremă atîrnă în întregime de bună-credinţa de care vor da dovadă. Faţă de acest rezultat, nici reuşita din trecut a Rusiei, nici încercarea rusească de a o schimba după Conferinţă, nu îngăduiesc amînarea în nişte speranţe prea sîngeroase. Mai mult decît atît, nu este nici un semn de schimbare a Rusiei în politică şi scopuri, sau abandonarea "războiului rece" contra Vestului. Totuşi, ruşii nu doresc o ciocnire făţişe şi doresc să menţină "războiul rece". In acest sens, rezultatele de la Paris pot fi bine primite, aşa cum sînt ele. Insă, lucru esenţial este de a se realiza în mod exact ceea ce ele sînt, şi să nu aşteptăm prea mult".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 iulie

N.Y.1088, Park Avenue.

Am întrerupt, timp de trei săptămîni aceste însemnări,

copleşit de treabă şi de nevoi. In şirul mai multor şedinţe ale jalnicului nostru "comitet", am expus un program de activitate care după ce a fost confruntat cu părerile "prietenilor", va fi prezentat de generalul Rădescu, Departamentului de Stat.

Este o formalitate care se adaugă la multe altele; atîta vreme cît nu există spirit creator, şi desăvîrşiri de ordin individual (în domeniul cuvîntului şi al scrisului, singurul în care un "exilat" poate fi folositor) programele de activitate nu au mare rost: ele tind cel mult să consfinţească existenţa birocratică a unui organism "naţional". De performanţe de ordin individual nu poate fi vorba, în atmosfera apăsată de o jalnică mediocritate a Comitetului. Bietul general caută să rivalizeze cu Al.Creţeanu, vădind, ca şi acesta, mărunte însuşiri de "maneuvrier", în timp ce Vişoianu se străduieşte să amîne izbucnirea conflictului, şi să statornicească o pace otrăvită,iar Buzeşti lîncezeşte în spitalul canceroşilor din New York (...) luptînd cu o moarte ce pare apropiată.

Năzuinţa mea de a mă îndepărta cît mai mult de acest mediu, pentru a relua scrisul meu, şi pentru a căuta, pe căile obişnuite, să-mi împlinesc ceea ce socotesc că rămîne mai departe datoria vieţii mele, este tot mai vie şi mai puternică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre timp, soţia mea mi-a pregătit, cu obişnuita ei îndemînare şi uimitoarea ei energie, ceea ce numeşte un excelent instrument de muncă, adică un mic apartament, unde sîntem din nou la noi acasă. Cele trei camere, înconjurate de o foarte mare terasă, unde ne-am stabilit domiciliul, pe acoperişul uneia dintre importantele clădiri aşezate pe vestita Park Avenue, au drăgălăşenie şi farmec. Penthouse-ul nostru (...) are aer, lumină şi perspectivă. A fost ales, cu gust şi spirit de economie, un mobilier plăcut, care a putut fi uşor cumpărat, la mezat, dat fiind nepriceperea americanilor în chestiuni de mobilier vechi, şi preferinţa lor, de altfel foarte onorabilă, pentru lucrurile moderne şi noi. O comodă veneţiană, cîteva scaune din vremea Renaşterii, o masă de lucru spaniolă, o bibliotecă "Queen Anne", mai multe covoare franceze şi iată-ne din nou, după doi ani de pribegie, în "mobilele noastre". De pe terasa ce rămîne să fie împodobită cu flori şi verdeaţă, privirea străbate departe,pînă la East-River, pe unde trec şuierînd vapoare încărcate cu măr-

furi, (...) şi neîntreruptul şir al automobilelor care gonesc spre Long Island.

Peste capetele noastre, trec în fiecare seară, cu luminile aprinse - verzi, roşii, albe - avioanele ce sosesc din fundul continentului american, ca şi cum ar ţine, la sfîrşitul călătoriei, să treacă în revistă lunga şi impunătoarea noastră Avenue, înainte de a ateriza dincolo, peste apă, pe aerodromul La Guardia. De pe acum, penthous-ul din Park Avenue, deşi cea mai modestă dintre locuinţele noastre de pînă acum, ia loc în şirul aşezărilor de care ne-am simţit legaţi sufleteşte: frumoasa noastră casă din Bucureşti, şi atît de plăcuta locuinţă din Rue des Granges. Deşi nu ştim încă, şi poate nu vom şti multă vreme, cum o vom scoate la capăt, ne trezim în fiecare dimineaţă cu un sentiment de mulţumire şi de uşurare, ceea ce nu mi s-a mai întîmplat de foarte multă vreme. (...)

Situaţia internaţională s-a potolit mult, după Conferinţa de la Paris. Niciodată o conferinţă care n-a produs nimic, n-a avut un efect mai mare. Este ca şi cum lumea, pricepînd că nu se poate împăca, a hotărît să nu se mai certe.

Americanii sînt mulţumiţi de felul cum s-au prezentat la Paris. Nu au atins mare lucru, dar au "manevrat" bine. Acheson a trecut cu strălucire examenul său de maturitate. A izbutit chiar, la cea dinti încercare, să întreacă pe toţi colegii săi. Un martor ocular, prietenul meu Guy de la Tournelle, îmi spune că echipa americană, condusă de Acheson a fost excelentă în toate discuţiile; Acheson a "dominat" prin cunoştinţele şi atitudinile sale, atît pe adversarul Vîşinski, cît şi pe colegii mai încercaţi şi mai bătrîni; Schumann, aşa-şi-aşa, iar Bevin foarte mediocru. (...) Rezultatul pozitiv este însă, firesţe, foarte slab şi situaţia, aşa cum a rămas, cu Europa tăiată în două, şi poporul german tulburat şi frămîntat, nu este lipsită de primejdii.

Sovieticii, ce e drept, au dat îndărăt, la Berlin, adică au consimţit să restabilească o situaţie provizorie, mai mult sau mai puţin "normală". In schimb, ei au rămas stăpînii nediscutaţi în zona lor, la Berlin, ca şi în restul Germaniei, ca şi în restul Europei. Si pretutindeni, în acest "rest", ex-

perienţa comunistă se întinde, se adînceşte, se agravează. Pretutindeni, va fi greu, tot mai greu, de a da înapoi. (Un regim capitalist poate fi transformat într-o noapte, într-un regim comunist; pentru a da viaţă însă unui regim liberal, şi pentru a reconstitui trebuinciosul capital, într-o regiune unde a bîntuit comunismul, este nevoie de 100 de ani! De la Kerillis citire).

Sovieticii cîştigă timp, se întăresc pe poziţie, şi sînt gata să profite de noua situaţie economică şi de noua "criză" ce se dezvoltă în lume.

Trăim într-adevăr zile de criză economică. Planul Marshall a provocat (nu prin insuccesul lui, ci dimpotrivă prin rezultatele lui fericite) un excedent de producţie, în Europa apuseană, care nu-şi găseşte debuşeu. Nemţii produc, francezii produc, englezii produc. Cum toate aceste produse nereglementate nu se pot scurge pe piaţa europeană (de Vest), din pricina taxelor cu care fiecare ţară se apără, ele riscă să ajungă toate în tîrgul liber, adică în concurenţă cu producţia americană. America nu poate, şi nu vrea, să absoarbă acest excedent de producţie europeană; Europa, îndeosebi Anglia, nu mai dispune de dolari ca să cumpere din America. Criza generală este agravată prin criza specială a Marii Britanii, unde lipsa de debuşeuri străine, ca şi lipsa de devize străine, e deosebit de gravă, şi a provocat o serioasă ciocnire între cancelarul Cripps, (vajnicul apostol al unei politici de nesfîrşite şi tot mai dureroase restricţii) şi ... Planul Marshall.

Zilele din urmă au fost închinate negocierilor dintre Cripps - Harriman, cu ceilalţi fruntaşi ai politicii de refacere economică a Europei. Americanii au început prin a fi miraţi şi supăraţi de intransigenţa lui Cripps; au arătat apoi mult spirit de înţelegere, şi ca totdeauna, multă generozitate. Cazul Cripps pare să fi fost soluţionat potrivit vederilor ministrului britanic. Rămîne acum să se caute mijlocul de a deschide spaţiul economic al Europei apusene, şi de a reglementa producţia în acest spaţiu. Ministrul de finanţe al Statelor Unite - Snyder - se află la Paris.

Din păcate, problema este greu de dezlegat, atîta vreme cît Europa rămîne tăiată în două. O politică de refacere a vieţii economice, adică a producţiei, numai în Apusul industrial, era sortită să ducă la o încurcătură. Era fatal să se

ajungă la un exces de producţie şi la o cumplită lipsă de debuşeuri.

Soluţia normală, singura soluţie mîntuitoare, ar fi fost eliberarea Europei de Est, întregirea Europei, restabilirea echilibrului economic european. Din păcate, această singură soluţie ar însemna o încercare de forţe pe care apusenii nu sînt dispuşi s-o înfrunte. Atunci, nu rămîne decît mijlocul de a încerca unele experienţe care nu sînt soluţii, sau de a recurge la o soluţie care nu e normală, fiindcă nu poate îndrepta situaţia economică decît agravînd şi compromiţînd situaţia politică.

Acest din urmă mijloc este "comod". El mulţumeşte unele interese şi alintă unele iluzii. Este pe placul oamenilor de afaceri şi al "idealiştilor", deopotrivă lipsiţi de înţelegere şi de conştiinţă politică. Sovieticii ţin în mîna lor cheile acestei soluţii, şi sînt hotărîţi să se folosească de prilejul ce li se oferă. La prezentarea scrisorilor de acreditare a noului ambasador american, amiralul Kirk, la Moscova, Şvernik, Preşedintele Sovietului Suprem (succesorul lui Kalinin) a vorbit de comerţul Vest-Est. Formula magică a fost rostită. Vreţi debuşeuri? Poftiţi! (Vom lua în considerare, cu interes şi bună-voinţă, orice propunere privitoare la dezvoltarea comerţului Est -Vest!, a spus Şvernik).

Acheson a răspuns chiar a doua zi, învinuind pe ruşi că fac greutăţi exportului din Rusia la unele materii. Este un răspuns care pomeneşte de amănunte, nu de principii. Problema, ca toate problemele în legătură cu U.R.S.S., este înainte de toate, politică. U.R.S.S. este în stare de război cu Apusul, şi cu întreaga lume pe care nu o stăpîneşte. A face comerţ cu această lume, înseamnă a întări puterea de agresiune a Sovietelor. Nici un raţionament nu poate ocoli, sau masca, acest adevăr.

Poate economia apuseană să fie îndreptată, cu preţul jertfirii politicii de securitate?

Răspunsul nu poate fi decît da, sau nu. Sînt firească, multe spirite politice şi înţelepte care-şi dau seama cît de greu ar fi, într-o criză ca aceea de azi, de a respinge pur şi simplu, propunerea sovietică; ele ar dori de aceea să fie studiate garanţiile politice care ar putea fi cerute de la ruşi, pentru ca să se poată face "fără primejdie" (!) comerţ cu Răsă-

ritul.

Intr-un articol judicios, (...) "N.Y.-Times" arată care este această primejdie: "Fiind un stat totalitar, Uniunea Sovietică foloseşte comerţul ca pe o armă a politicii sale externe, ceea ce înseamnă o politică imperialistă". Fireşte, ziarul însă socoteşte că această unealtă este costisitoare. Rusia şi ţările satelite au ajuns într-o mizerie "în cea mai mare jenă economică, pe care nici o naţiune din Vest n-a cunoscut-o". De aceea, "nu există motiv de a respinge mai dinainte orice reală ofertă sovietică cu acest scop". Ceea ce "N.Y.-Times" ar dori, ar fi doar ca Rusia să renunţe la războiul rece. (...) Dacă nu se cere de la ruşi decît atîta, adică bună-credinţă, atunci pentru ce să se mai piardă vremea? Comerţul va putea să înceapă numaidecît ! ...

La Senat, se discută Pactul Atlantic. Connally a vorbit pentru. A vorbit şi Vandenberg, stîrnind aplauze furtunoase, dar formulînd obişnuitele lui rezerve cu privire la ajutorul militar. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Impotriva Pactului, s-au răspîndit unele manifeste ale lui Wallace, ca şi un memoriu iscălit de unele nume simandicoase din rîndul "intelectualilor pacifişti". Această jalnică speţă de oameni cuprinde (în Statele Unite, ca şi în Anglia) numeroşi clerici reformaţi de toate sectele. Aceşti păstori rătăciţi ai unor biserici lipsite de disciplina şi de experienţa politică a catolicilor, găsesc în fundul conştiinţei lor, adevărate tezaure de primejdioase naivităţi, cu care rîvnesc să încurce şi mai rău treburile pămînteşti, atît de încurcate.

12 iulie

In această vară caldă şi secetoasă, politicienii americani rămaşi la datorie, în atmosfera umedă şi înăbuşitoare a Congresului din Washington, dau în vileag patimi şi năravuri care, de la război încoace, fuseseră mascate nu fără oarecare abilitate. Depresiunea economică, de care mulţi se tem; greutatea vremilor; uriaşa dimensiune a problemelor mondiale, care aşează politica şi finanţele Statelor Unite în faţa unor îndatoriri fără limite şi fără fund; impresia că planul Marshall,

atît de scump, a izbutit să însănătoşească industria europeană, dar stînjeneşte comerţul, în general, şi exportul american, în special; veştile care vin din Europa şi arată că, în ciuda jertfelor făcute de americani, europenii au rămas bănuitori, ba uneori ostili, şi se plîng neîncetat de "imperialismul" american - toate acestea au trezit aici sentimente de mult uitate şi au îngăduit unui "izolaţionism" să iasă la iveală.

Discuţiile referitoare la Pactul Atlantic, la Senat, sînt foarte caracteristice în această privinţă. E neîndoios că Pactul va fi votat, şi va trece uşor cu majoritatea prevăzută de guvern. Nu-i mai puţin adevărat că unele dintre argumentele ce i s-au împotrivit, au oarecare "popularitate", şi dovedesc că "politica de fermitate" trece printr-o uşoară criză. Cei cu bun simţ, ca de pildă "N.Y.-Times", nu atribuie acestei crize vreo însemnătate deosebită. Intr-un editorial, marele ziar arată cum ar trebui să fie[1]. (...)

Este probabil că votul va fi aşa cum a arătat ziarul "N.Y.-Times". Sentimentele şi resentimentele care vor rămîne în urma discuţiei vor însemna o nouă "etapă" în desfăşurarea politicii apusene. Formulele întrebuinţate pînă acum, cu atîta vlagă şi uşurinţă, au început să capete un înţeles, lumea a început să înţeleagă despre ce este vorba; a rezultat de aici o reacţiune de teamă, o mişcare de oprire, de dare înapoi. Etapa următoare va trebui să fie o înţelegere mai adîncită, şi voinţa de a merge înainte, în cunoştinţă de cauză.

In această privinţă, discursul ţinut de Taft, la Senat, poate contribui la limpezirea situaţiei. Taft spusese acum cîteva zile, că este pentru Pactul Atlantic, dar că este hotărît împotriva creditelor noi cerute de guvern, pentru înarmarea Europei. Ieri a declarat ritos, (...) că va vota împotriva Pactului, fiindcă a priceput că între Pact şi creditele cerute există o legătură logică: cine votează Pactul va trebui să voteze tot mai multe credite, iar cine înarmează Europa, contribuie, în mod logic, la agravarea situaţiei şi la pregătirea războiului.

---

1) Un articol asupra "Dezbaterii Pactului", anexat la "Jurnal", confirmă aprecierea lui Gr.Gafencu, şi se arată că Dulles, Vandenberg, consideră că ajutorul militar acordat Europei, în sumă de un miliard şi o sută şi treizeci de milioane de dolari, "e prea mare", şi că diferenţele de calcul decurg din diferitele concepţii strategice; în consecinţă modificările de sume nu semnifică modificări politice americane, faţă de Europa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Datorită raţionamentului său "logic", senatorul Taft a ajuns astfel la aceleaşi concluzii la care ajung comuniştii şi pacifiştii de diferite secte şi metehne: Pactul Atlantic = război.

Trebuie recunoscut că raţionamentul lui Taft nu este atît de greşit pe cît pare. Senatorul republican a priceput o parte din probleme, şi anume a priceput că Pactul Atlantic înseamnă şi cuprinde mult mai multe lucruri decît se spune. După cum şi planul Marshall a însemnat şi mai înseamnă mult mai mult decît s-a spus la început. Pactul, ca şi planul, este un pas înainte, pe o cale ce duce, fără doar şi poate, spre o politică universală, o politică de creare şi de apărare a unei ordini mondiale - politice americane pentru "One World". Si senatorul, cu perfectă dreptate crede, logic, că această politică va costa tot mai scump şi va da tot mai multă bătaie de cap. De aici, reacţiunea lui. Taft este un "economist" şi un econom. Acum zece zile, a cîştigat o însemnată victorie împotriva lui Truman, apărînd o lege pentru organizarea muncii, care-i poartă numele şi pe care preşedintele voia cu tot dinadinsul s-o înlăture[1]. Cu acelaşi spirit de economie, Taft s-a aruncat acum în bătălia de politică externă, căutînd să dea înfăţişare de viaţă spectrului izolaţionismului, care atît amar de vreme a ţinut politica Americii în loc. Statornicia, în politică, este virtutea celor mediocri; Taft a fost şi a rămas Nr.1, printre senatorii mediocri; credincios şi statornic în rîndul celor greşiţi, a cunoscut abia acum, în urmă, o perioadă de destindere, amestecîndu-se fără entuziasm, şi numai din spirit de disciplină naţională, printre parlamentarii sprijinitori ai politicii bipartizane. Deîndată însă ce s-a ivit un nou prilej însemnat, ca să ia o poziţie greşită, nu a lăsat să fie înduplecat, prin nici o altă argumentare, decît prin aceea a logicii şi a vocii lui lăuntrice. Din nou, a ţinut să fie, cu zel, convingere şi îndîrjire, primul "la post". Si a fost primit cu braţele deschise, de toţi aceia care exprimă, mai prost decît el, şi cu mai puţină greutate, idei tot atît de greşite.

Adevărul este că, aşa cum am arătat, Taft a priceput foarte bine o jumătate a problemei. Nu pricepe însă proble-

---

1) Este vorba de cunoscuta "lege Taft", cu caracter represiv faţă de dreptul la grevă.

ma întreagă, fiindcă simţul lui istoric nu este la înălţimea spiritului logic, de care a dat dovadă. Cu oarecare simţ pentru desfăşurările istorice, ar fi înţeles că lucrurile nu pot fi oprite în loc, necum împinse înapoi. Trebuie să se meargă înainte, cu voinţă, cu putere, cu cheltuieli: înainte pînă la izbîndă. Partida (ca să nu-i zicem războiul) este angajată;ea nu mai poate fi ocolită, ci trebuie judecată pînă la capăt:nu mai există decît o singură alternativă: înfrîngere totală,sau izbîndă totală. Nu este de ales între război sau pace, ci între victorie sau înfrîngere. Oricît de costisitoare este înaintarea, ea este totuşi mai ieftină decît cea mai iscusită şi bine pregătită retragere. Sovăire şi dare-înapoi înseamnă catastrofă. Fiindcă vremile cer organizare şi mîntuire printr-o politică universalistă. Epoca politicii naţionale a luat sfîrşit. Ca şi epoca veneratului preşedinte Monroe (printr-o zvîcnire de americanism generos), Taft ar fi fost gata să întindă cît mai departe doctrina Monroe, adică să facă un izolaţionism mai cuprinzător, şi să cuprindă cît mai multe state sub plapuma siguranţei americane. Este prea tîrziu; plapuma vechii doctrine nu poate feri de primejdii nici măcar un colţ din lumea din care America face parte integrantă. Primejdia paşte pe oricine. Oricine este silit, mic sau mare, să iasă din zona strîmtă a intereselor lui naţionale, ca să facă politică "mondială". Cu cît eşti mai mare, cu atît ai mai mult de pierdut, şi deci mai mult de apărat; cu cît sforţarea ce ţi se cere este mai însemnată şi mai costisitoare, cu atît este mai hotărîtor, în interesul general, ca şi în interesul tău, efectul sforţării tale, izbînda cauzei pe care o aperi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă cineva i-ar răspunde aşa, lui Taft, în Senat, e probabil că toţi senatorii, republicanii ca şi democraţii, s-ar strînge cu hotărîre în jurul lui, fiindcă nimeni nu îndrăzneşte încă să privească în faţă problema "universalismului", problema unei lumi independente, "One World". I se va răspunde probabil că se înşală, că Pactul Atlantic este mai ieftin decît crede (ceea ce nu este adevărat: Pactul Atlantic este scump şi e legat, strîns legat, cum prea bine a înţeles Taft, de creditele pentru înarmarea Europei şi a lumii); că a vota pentru Pact nu înseamnă a face un act de război (ceea ce nu este ade-

vărat: războiul rezistă, iar încheierea Pactului este un act necesar pentru a cîştiga războiul); că a vota pentru Pact nu înseamnă a trimite bani pentru înarmarea Europei (ceea ce nu este adevărat: pentru Europa, Pactul înseamnă apărare, adică deocamdată, bani de înarmare) - se vor spune lucruri cuminţi şi măsurate, iar Senatul va părea că le crede, şi va vota cu guvernul. Adevărul este însă altul: problema ridicată de Taft trebuie pricepută pînă la capăt, şi rezolvată pînă la capăt. De repeziciunea şi de hotărîrea cu care va fi înţeleasă, atîrnă victoria lumii libere.

Ceea ce deocamdată ar trebui să convingă Senatul,mai mult decît prea-crudul adevăr, este faptul că lozinca repetată de pacifişti, şi sprijinită acum şi de izolaţionişti, anume că Pactul = războiul, este trîmbiţată cu o nestăpînită bucurie de propaganda comunistă. Ce-are a face!, zic unii nătărăi; comuniştii doresc pacea, ca şi noi, de aceea, ca şi noi, se tem de Pact. Nu e exact: comuniştii mult mai cuminţi decît pacifiştii apuseni, îşi dau seama că războiul este în toi, şi că Pactul nu mai poate "provoca" nimic, dar poate asigura victoria Apusului. A lucra împotriva Pactului, şi a vota împotriva lui, nu înseamnă deci a feri lumea de război, ci a feri Apusul de victorii, şi a-l feri mai ales de acea victorie care ar putea-o asigura, fără a provoca "reînceperea ostilităţilor", o politică înţeleaptă, neşovăitoare şi tot mai energică, de "fermitate" şi de putere.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Citta Davila a văzut pe Coste, (pe mine mă ocoleşte, de cînd cu formarea Comitetului), şi i-a spus lui Coste că a petrecut cîteva zile cu Vinson, şeful suprem al Curţii de Justiţie Federală, prieten intim cu Truman. Davila i-ar fi spus: - Nu pricep politica şovăitoare a Americii; este ca şi cum aţi vrea să cîştigaţi timp, pentru a vă pregăti milităreşte ...-Este tocmai ce căutăm să facem!, i-ar fi răspuns americanul.

Azi, am luat dejunul la Behn, la etajul 31 al palatului telefoanelor din Broad Street. Behn discuta, cu statul său major, ultimele evenimente din Şanghai, unde societatea de telefoane avea, pînă acum, o concesie. Comuniştii chinezi au arestat pe secretarul Societăţii Americane, după ce au silit pe

preşedinte să stea în picioare, cu capul descoperit, în soare, opt ore, "fără însă a-l brutaliza"! ... - Ce-i de făcut?, a întrebat Behn pe cei de la Departamentul de Stat. - Adresaţi-vă tribunalelor!, a fost răspunsul oficialităţii. Tribunalelor?Acum două săptămîni, a fost arestat şi bătut viceconsulul american din Şanghai. S-o fi adresat şi Departamentul de Stat tribunalelor?

Prestigiul "imperialiştilor" apuseni este în scădere, în Extremul Orient; posesiunile occidentale se prăbuşesc, şi împreună cu ele, - vai!, mult prea tîrziu - atîtea iluzii cu privire la caracterul "special" al comuniştilor din China.

Presa americană începe să protesteze. Va mai putea oare profita Ciang-Kai-Şek de această schimbare de atitudine?

In schimb, iluziile - fiindcă, fără ele nu se poate! - se îndreaptă spre Tito. Cearta lui, cu Moscova, provoacă tot mai mult interes şi simpatie. Ziarele au reprodus cu vădită plăcere un discurs, ţinut la Novi-Sad, de Moshe Piyade, prietenul evreu şi doctrinarul comunist al lui Tito. Piyade arată cum Moscova se îndepărtează de adevărata doctrină, urmînd calea ... ţarilor, şi căutînd să întindă, peste ţările dimprejur, o stăpînire, ca pe vremea cînd Rusia imperială căuta să facă din Serbia prinţului Miloş, o provincie rusească. ("Nimic nu s-a schimbat în politica Rusiei, cu toate schimbările de regim").

Fireşte, "doctrina" lui Piyade rămîne credincioasă comunismului ortodox, şi nu înţelege să pactizeze cu Apusul.Totuşi, "spărtura" de la Răsărit, pare să se întindă şi să se adîncească.

Din ţară, pe canalul Belgradului, veşti despre tulburări şi greve, în diferite centre industriale. De asemenea, veşti despre sancţiuni tot mai grele: deportări şi execuţii.

13 iulie

Mobilăm apartamentul nostru, care ne place mult,şi căutăm să uităm de Europa (unde în luna august, "Parlamentul European" se întruneşte la Strasburg) şi de toate necazurile

noastre. Mă lupt să valorific, pe lîngă instituţii şi fundaţii culturale, cărţile mele trecute şi viitoare. Prin aşezarea noastră în micul penthouse, am pus capăt unor cheltuieli nesăbuite, şi sîntem în măsură, de acum înainte, să stabilim bugetul nostru la capitolul cheltuieli. Capitolul venituri, din păcate, este în întuneric şi dezordine.

Sînt tot mai desnădăjduit, cu privire la Comitet. Toată "organizaţia" noastră se învîrteşte în gol, fără spor şi fără rost, prinsă ca între două pietre de moară, între fudulia bine intenţionată, dar neproductivă, a generalului, şi fudulia arţăgoasă a lui Creţeanu. Ca în toate epocile tulburi, prielnice unor frămîntări deşarte, fruntaşii nu se pot ridica prin munca şi valoarea lor. In asemenea vremi, domină proştii; astfel, se întîmplă şi cu noi: singurele virtuţi care se impun la conducerea treburilor româneşti, sînt jalnicele şiretlicuri, prin care domnul general şi domnul secretar-general-temporal (Creţeanu a căpătat o asemenea delegaţie) caută să se submineze, unul pe altul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Senat, s-a întîmplat aşa cum am prevăzut. Impotriva argumentelor lui Taft, au fost ridicate nu argumente lămuritoare (al căror efect ar fi fost dezastruos) ci argumente împăciuitoare. Foster Dulles, desemnat de guvernatorul Dewey să împlinească o vacanţă la Senat[1)], era omul cel mai potrivit să ţină o cuvîntare lenitivă. Dulles a ţinut să apere Pactul împotriva interpretărilor "false şi primejdioase" şi să arate că nu este legat (vorbă să fie!) de nici o obligaţie precisă de ordin financiar şi militar.

Dialogul care s-a încins cu acest prilej, între Dulles şi Taft, este caracteristic pentru felul cum a fost tratată problema: - Ce înseamnă, după părerea dvs., articolul 3, care obligă pe parteneri să-şi dea "un ajutor efectiv şi continuu şi o asistenţă mutuală?", a întrebat Taft. Dulles a răspuns că această formulă nu implică obligaţia pentru Statele Unite de a da ajutor de înarmare ţărilor aliate.

---

1) F.Dulles a ocupat locul senatorului Wagner, retras din viaţa politică.

Senatorul Wherry, sărind în ajutorul lui Taft, a pus aceeaşi întrebare, mai precis: "Doresc un răspuns cît mai sincer: ce însemnează art.3 dacă nu o obligaţie de înarmare a partenerilor?" Dulles a rămas pe poziţie: - "Nu există nici o obligaţie, de nici un fel, şi în nici un caz, de a da arme vreunei ţări". - "Atunci s-o spunem categoric, a declarat Taft: Statele Unite nu recunosc nici un fel de obligaţie morală sau legală de a furniza arme" ... - "O asemenea rezervă" - se grăbeşte să spună Dulles - "ar avea un efect dezastruos printre Aliaţi". - "De ce"?, întreabă Taft, "de vreme ce ar fi doar recunoaşterea unui adevăr?" Si senatorul izolaţionist stăruie: "Ar vrea cumva domnul Dulles să ne convingă că nu există nici un fel de plan de înarmare?" - "Un asemenea plan există, a răspuns Dulles, dar nu e legat în mod obligatoriu de Pact". - "Nu a venit oare primul-ministru norvegian, aici la noi, ca să capete asigurare cu privire la armament?" - "Imi închipui că a cerut arme, dar Pactul nu cuprinde nici un fel de obligaţie în această privinţă ..."

Si-aşa mai departe. Pur formal, Dulles are dreptate. In fond, temerile lui Taft sînt îndreptăţite. Cu cît mai îndreptăţite ar fi însă şi alte temeri, pe care, cu spiritul lui logic, Taft le-a ocolit, temeri cu privire la unele primejdii covîrşitoare, care nu pot fi învinse decît dacă Pactul Atlantic ar fi cît mai precis şi cît mai larg, şi ar cuprinde toate obligaţiile morale şi legale, de care Taft se teme că le cuprinde, iar Dulles pretinde că nu le cuprinde.

Inţeleptul Vandenberg a rostit "cuvîntul decisiv": "Asta e o chestiune mai mult interpretativă decît obligativă".

Evident. Numai că "interpretarea", ca să fie dreaptă şi politică, trebuie să se refere nu numai la textul Pactului, ci la întreaga situaţie internaţională.

14 iulie

După două zile de ploaie, care au pus capăt cumplitei secete (...), păstrînd totuşi o căldură umedă şi nesuferită, ne deşteptăm pe o zi însorită şi telefonăm numaidecît lui Chancel: "Vive la France!"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Citesc mai multe cărţi care caută să ne informeze despre situaţie. Reportajul lui John Gunther[1], strîns laolaltă într-o lucrare intitulată "Dincolo de Cortină", are, după cum au avut şi celelalte publicaţii ale acestui autor, succes de librărie. Acum ştim şi noi, în sfîrşit, de la un observator obiectiv şi nepărtinitor, ce se petrece în spatele faimoasei Cortine ... scrie un critic foarte puţin pretenţios.

De fapt, reportajele lui Gunther rămîneau mai bine împrăştiate - şi uitate - în coloanele ziarelor; cartea sa este de o jalnică mediocritate, şi de o uimitoare şi revoltătoare superficialitate. Spre deosebire de atîţi americani, mai ales de cei din "şcoala tînără", diplomaţi, militari, publicişti şi ziarişti care caută şi izbutesc să pătrundă şi să priceapă treburile europene, Gunther este tipul reporterului "şmecher", care ştie să se deplaseze cu profit, şi să bată monedă din simplul fapt că a fost "la faţa locului". Lipsit de simţ politic, şi firesţe, de orice cunoştinţe istorice, lipsit în aceeaşi măsură de o adevărată conştiinţă profesională, (reporterul înzestrat cu vize diplomatice este chemat, în vremi tulburi, ca acelea de azi, să împlinească o misiune), Gunther se mulţumeşte să înşire, într-un stil uşor, pe gustul marelui public, cîteva clişee ieftine şi cîteva impresii "personale"(fără nici o pecete de personalitate), căutînd doar în amintirea unor anecdote şi citarea corectă a unor nume, să dea oarecare culoare locală, însemnărilor sale de călătorie. Faptul că în vădita sa străduinţă de a părea cît mai "obiectiv" se arată foarte binevoitor faţă de cercurile conducătoare din ţările "satelite", (confundînd de cele mai multe ori, părerile auzite în aceste cercuri, cu părerile, năzuinţele şi simţămintele popoarelor respective); ciudata bucurie pe care o resimte, cînd **"descoperă"** că fruntaşii comunişti sînt oameni ca toţi oamenii, care mănîncă, dorm, petrec şi îşi iubesc familia (!); uşurinţa cu care se lasă a fi ademenit de "farmecul" cutărui sau cutărui dictator(găsindu-i farmec nu numai frumosului Tito, dar şi altora mai puţin frumoşi, ca Ana Pauker, a României)toate observaţiile sale atît de îngăduitoare pentru cusururile comunismu-

1) Ziarist american, autorul unei cărţi "Piloţii Europei",(1936), în care se ocupă de "Psihopatologia dictatorilor", de "Cauzele care au ucis republica germană", de Hitler, de Goebels, Goering, de Mussolini şi Dollfuss, de Stalin ş.a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lui (cel puţin pentru acelea pe care crede de cuviinţă să le **însemne**) şi atît de preţuitoare pentru străduinţele şi "realizările" bolşevicilor, de toate nuanţele, cu care a stat de vorbă; întreg acest dubios sistem de informare a convins pe unii dintre prietenii mei (ca bunăoară pe inimosul Bogdan Radiţa)că am avea de-a face cu un "tovarăş de călătorie".

In realitate, Gunther nu este nici măcar atît. Este un profesionist al condeiului (sau mai exact al maşinii de scris), care şi-a dat seama că unele subiecte pot fi cu atît mai uşor exploatate, cu cît sînt mai puţin înţelese, şi care s-a străduit, în consecinţă, să lase cît mai nelămurite lucrurile despre care s-a încumetat să vorbească. Fiind el însuşi complet nelămurit, cu privire la problemele politice, economice şi sociale de care s-a izbit, i-a fost cu atît mai uşor să dea, despre ele, o dare de seamă superficială şi înşelătoare. "Concluziile" la care a ajuns, sînt firesc la înălţimea celor "observaţi". Rusia are nevoie, după a lui părere, de state "tampon", ca să nu mai păţească ce a păţit cu Hitler, în 1941 (ca şi cum Rusia nu s-ar fi înţeles cu Hitler, în 1939). Regimul comunist trebuie privit ca o pedeapsă meritată de statele răsăritene, care n-au fost cu adevărat democratice, unde cuvîntul libertate nu are nici un sens, şi unde cea mai mare parte a populaţiei umblă desculţă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O mai revoltătoare inepţie nu putea fi spusă: aşadar, regimul comunist, (pe care Marx îl prevedea ca pe o desăvîrşire firească a evoluţiei celor mai înaintate ţări) trebuie privit ca o pedeapsă meritată pentru ţările cu care comunismul se potriveşte cel mai puţin, tocmai fiindcă aceste ţări au rămas în urmă, în dezvoltarea lor politică şi economică. Iar dacă au rămas în urmă, aceasta nu se datoreşte vinei lor, şi nu merită o pedeapsă, ci se datoreşte luptelor neîncetate pe care popoarele răsăritene au avut să le dea împotriva năvălitorilor asiatici, ca şi suferinţelor pe care le-au avut de îndurat,(...) de pe urma acestor năvălitori. Istoria acestor popoare, de care Gunther habar n-are, este o lungă tragedie, care a pus, veacuri de-a rîndul, la încercare, neînfrîntul simţămînt de libertate, cucernica năzuinţă spre libertate, azi, tot atît de puternice şi de vii, în sufletul amărît al "sateliţilor", ca niciodată.

Dacă reporterul american ar fi căutat să pătrundă taina sufletească a vînjosului şi viteazului ţăran sîrb, dacă s-ar fi încumetat să priceapă taina gîndirii atît de înţeleptului ţăran român, (în loc să-şi piardă vremea cu discuţii teoretice, cu nişte slugi străine), ar fi înţeles, poate, cu cîtă vlagă aceste popoare desculţe cinstesc ideea de libertate, moştenită din strămoşi. Şi chiar dacă, în mintea lor, această idee nu se confundă deplin cu formulele democratice ale domnului Günther, ea exprimă totuşi, într-o formă desăvîrşită, simţămintele de omenie şi de neatîrnare naţională, care sînt azi batjocorite şi călcate în picioare de toţi cei care ascultă poruncile Moscovei.

A treia "concluzie", care cuprinde, poate, o intenţie subversivă, este aceia că popoarele răsăritene nu doresc războiul, că ele nu sînt înarmate, că ele se tem de războiul pe care l-ar putea provoca Statele Unite, şi că toată lumea, la Răsărit, urăşte pe propovăduitorii războiului, în afară doar de o minoritate de "reacţionari", care aşteaptă ca Statele Unite să facă război pentru a restabili ... "feudalismul" (!) în ţările răsăritene.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Această înşirare de prostii, poate să urmărească gîndul ascuns de a sluji propagandei comuniste; cred însă, mai degrabă, că Gunther a vrut să vorbească pe placul americanilor, să-i liniştească, şi să-i convingă că nu-i paşte nici o primejdie.

Să luăm mai întîi ideea de război. Adevărul este că, războiul este dorit, la Răsărit; şi nu e dorit numai de "reacţionarii", care trăiesc în închisori, sau au scăpat peste graniţă. El e dorit de marea masă a populaţiei, care ştie ce o aşteaptă în caz de reînceperea ostilităţilor, şi care totuşi e gata să îndure orice suferinţă, ca să scape de jug. Această stare de spirit nu este un argument în favoarea războiului; ea este însă caracteristică pentru situaţia actuală, şi dovedeşte cît de adîncă este deznădejdea, dincolo de Cortină. Căutînd să micşoreze dorinţa de război, adică suferinţele şi deznădejdea Răsăritului (şi să mascheze această dorinţă a maselor, prin frica de război a fruntaşilor comunişti, care se tem să-şi piardă privilegiile), Gunther a ascuns şi a falsificat situaţia re-

ală.

In al doilea rînd, nimeni nu-şi închipuie (în afară doar de unii bezmetici) că regimul "feudal" va putea fi înscăunat din nou, la Răsărit. Mai întîi, fiindcă acest regim a dispărut de mai bine de cinci secole, din Europa, şi nu a existat niciodată, în cele mai multe dintre ţările "satelite". (Aici se vădeşte cît de uşor Gunther întrebuinţează cuvinte care au un sens precis, despre care el habar n-are). Apoi, fiindcă, vor trebui cercetări amănunţite şi uriaşe sforţări, pentru ca evoluţia popoarelor răsăritene, care se desfăşoară în sens european (adică democratic), şi care a fost adînc tulburată prin încercările neizbutite de a introduce o rînduială comunistă, să poată fi adusă din nou în făgaşul ei normal.

A pretinde că revoluţia comunistă a provocat unele "emancipări", şi a dat păturilor nevoiaşe simţămîntul libertăţii şi al drepturilor lor, este a spune o absurditate. Revoluţia a oprit o evoluţie firească, o evoluţie care sub puternica înrîurire a păturii ţărăneşti, şi cu consimţămîntul partidelor liberale (marea expropriere a proprietăţilor rurale, în România de pildă, nu este opera revoluţiei), îndruma ţările răsăritene spre democraţie. Agravînd mizeria claselor nevoiaşe, şi provocînd la oraşe, şi mai ales la ţară, schimbări violente şi prăbuşiri, comunismul ameninţă o parte din populaţie, îndeosebi ţărănimea, cu desfiinţarea, sau exploatarea (consecinţă fatală a metodelor de colectivizare a muncii), într-o ţară insuficient industrializată, cu o foarte numeroasă populaţie rurală. Perspectiva revoluţionară nu este deci: drepturi şi libertate - ci mizerie şi sclavie. (Gunther nici nu bănuieşte existenţa acestor probleme capitale).

In al treilea rînd, revenind la ideea de război, problema nu se va pune decît atunci cînd situaţia, dintre Apus şi Răsărit, o va cere. Nu dorinţele sateliţilor, ci interesele de viaţă ale apusenilor vor avea de hotărît dacă războiul care dăinuieşte, pe ascuns, va trebui să ducă, sau nu, la o nouă încercare de forţă.

Apusul va fi cu atît mai bine pregătit la cuvenitele hotărîri (...) cu cît va şti mai exact şi va pricepe mai bine ceea ce se petrece la Răsărit. De aceea, cărţi ca acelea scrise

BCU Cluj / Central University Library Cluj

şi "gîndite" de-alde Gunther, pot fi atît de vătămătoare: ele înşală lumea apuseană, nu numai cu privire la treburile răsăritene, ci o înşală cu privire la propriile ei interese şi îndatoriri.

Nu mă voi opri la colecţia de mojicii, pe care Gunther o dă în vileag, pe seama ţării noastre. A ajuns să fie un obicei: toţi nepricopsiţii care călătoresc prin Europa (fără a pătrunde la noi), să spună "din auzite", tot felul de ruşinoase "anecdote", despre poporul cel mai chinuit, cel mai vioi totuşi, cel mai inteligent, care de cîte ori s-a putut cîrmui el însuşi, neînrîurit de ambiţiile şi patimile străine, a ştiut să statornicească o rînduială, nedesăvîrşită fireşte, dar plină de omenie şi de lumină. Cu aceleaşi neghioabe generalizări, cu care unii "observatori" europeni descriu pe americani, ca pe un popor de gangsteri şi de asasini ai negrilor, Gunther vorbeşte de noi ca de un popor de escroci, de vînduţi, de ipocriţi, şi de mîncători de jidani. Si este o jale că, pe lîngă toate ce avem de îndurat aici, mai avem de luptat şi cu formulele răspîndite în mii de exemplare, de nişte nătărăi răufăcători.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O altă carte, care a stîrnit un interes mult mai îndreptăţit, şi care este de un nivel mult mai înalt, este aceia a lui Orwell: "1984". Este o carte de "imaginaţie", o satiră cam în felul lui Swift (şi influenţată de experienţa şi de gîndirea lui Koesner, în cartea "De zéro, à l'infini"), prin care autorul caută să arate cum s-ar putea dezvolta "totalitarismul", în timp şi spaţiu. Fenomenul comunist nu mai este cercetat dincolo de Cortină, acolo unde fericeşte azi popoarele "înapoiate" ale Răsăritului; sau mai exact, (prin imaginaţia lui Orwell şi prin dinamismul comunist), Cortina s-a mişcat din loc, a trecut dincoace, în Europa apuseană, iar regimul revoluţionar îşi dezvoltă roadele în mod logic şi firesc, în preafericita Mare Britanie... In cartea lui Orwell, primejdia bolşevismului este despuiată de primejdia sovietică: autorul caută să meargă cu gîndul şi cu închipuirea pînă în fundul "sistemului" comunist, şi să arate felul cum mintea omului şi viaţa popoarelor pot fi deformate prin izbînda lozincilor şi metodelor revoluţionare. Cultul minciunii oficiale; distrugerea unor valori pe care le numim spirit critic

şi conştiinţă; disciplina oarbă faţă de stăpînii care au puterea, şi care avînd puterea au, singuri, dreptul şi putinţa să spună ce este adevărat şi ce nu este adevărat; ura nestăpînită şi neîmpăcată împotriva stăpînilor, care nu mai sînt la putere, ca şi împotriva orişicui, care s-ar încumeta să facă "opoziţie" stăpînilor sau stăpînului din capul statului; controlul de fiecare clipă din partea poliţiei, care cercetează nu numai faptele, dar şi gîndurile fiecărui om; teroarea de a fi pretutindeni, şi de oricine, spionat şi denunţat; jalnica tîmpenie în care lumea e silită să trăiască, fără a-şi aminti de trecut, fără a-şi închipui viitorul, fără a cugeta, fără a gîndi, suferind scăderi morale tot mai dureroase, şi lipsuri materiale tot mai grele, dar auzind necontenit vocea regimului, lăudînd binefacerile revoluţiei, şi uimitoarele progrese, ale statului totalitar ... Iar la sfîrşit, un proces, cam în gelul celor "trăite" şi povestite de Koestner, în care victima - un om de omenie - l-a adus, prin fel de fel de mijloace, de constrîngere psihică, ca să se lepede cu desăvîrşire de conştiinţa şi de individualitatea lui, acceptînd "fenomenul" comunist, ba acceptînd chiar şi să "iubească" pe stăpînul de la putere.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In aceste vremi, cînd înţelegerea pe care o avem despre primejdia ce ne ameninţă, este încă atît de tulbure, şi este veşnic tot mai rău tulburată de anumiţi nătăfleţi, care caută s-o localizeze şi deci s-o minimizeze, sforţarea intelectuală pe care o face Orwell, gîndind "pînă la capăt" revoluţia, e de mare preţ: el despoaie primejdia comunistă de orice contingenţă politică, şi o aşează pe un plan universal, astfel cum îşi exercită, azi, agresiunea împotriva omului, şi cum a izbutit, de pe acum, să pătrundă în mintea multora, schimbînd "omenia" lor. (...)

16 iulie

Dejun, cu generalul Billotte, la Oyster Bay. Aflu că guvernul francez este sfătuit să amîne ratificarea Pactului, pînă cînd Congresul american se va pronunţa asupra lui şi asupra creditelor. Pentru Franţa, problema creditelor este hotărîtoare.

17 iulie

Walter Lippman, mai "deştept" ca niciodată, şi gata

oricînd să iscodească "soluţia" cea mai potrivită şi cea mai uşoară (!) îndeamnă popoarele europene să vină în ajutorul senatului american, unde chestiunea Pactului s-a înfundat, fiindcă ajuns la următoarea situaţie paradoxală: adversarii Pactului (Taft & Comp.) pretind că Pactul cuprinde implicit obligaţii morale, iar prietenii Pactului declară ritos, fără a putea da dovadă (!) că Pactul este aşa cum e, şi nu prevede nimic implicit. Adică, de ce nu declară că popoarele nu se aşteaptă la nici un ajutor, din partea Americii şi că nu voiesc un asemenea ajutor, pe care nu-l vor accepta niciodată?

Dar, de ce? De ce nu intervin europenii, ca să arate că nu există primejdie, că nu este nevoie de înarmare, că nu este şi nu poate fi război, şi că, de altfel, o simplă ocupaţie sovietică, dacă s-ar întîmpla cumva, este mai nimica, şi nu va provoca nici o tulburare? De ce nu intervin europenii, ca să întunece şi mai mult adevărata înfăţişare a situaţiei, şi să mascheze mai rău adevărul? Si de ce lasă ei toată această muncă ingrată, în sarcina "marilor" ziarişti americani? (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18 iulie

Războiul religios este în toi. Biserica romano-catolică luptă în primele rînduri. Sărind în ajutorul episcopilor săi, ameninţaţi, obijduiţi, întemniţaţi, în mai toate "republicile populare", în Ungaria, în Polonia, în România, Papa Pius, înţeleptul şi cumpătatul diplomat, coboară în linia de bătaie, întrebuinţînd cea mai puternică armă bisericească împotriva pîngăritorilor credinţei: anatema. Aşezînd partidul comunist de pretutindeni, în afara bisericii, Vaticanul dovedeşte, prin această supremă (şi de foarte mult nemaiîntrebuinţată măsură de luptă), că socoteşte "primejdia" întinsă şi grea. Si o socoteşte astfel, fiindcă datorită experienţei lui istorice şi sufleteşti, şi mai ales datorită caracterului său "universal", a putut să-şi dea seama mai bine decît oricine, cît de universală este primejdia care caută să distrugă sufletul individului, ca şi pe acela al unor popoare întregi. Biserica romano-catolică, spre deosebire de atîtea guverne libere şi democratice, este pretutindeni prezentă, iar lupta ce se dă împotriva credinţei, adică împotriva omului, a persoanei omeneşti, (oriunde s-ar da

această luptă) o priveşte direct. Este o luptă dată împotriva ei. De aceea, pe cînd concepţia încă atît de regionalistă a puterilor democratice şi libere (ca şi a diferitelor biserici reformate) se împacă, la nevoie, cu Cortina de Fier, universalismul spiritual şi politic al bisericii catolice este singura putere morală în măsură să ţină piept universalismului bolşevic.

Despre valoarea informaţiilor şi a judecăţii Vaticanului, mi-am putut da seama în timpul călătoriei mele oficiale, în primăvara anului 1939, cînd, rînd pe rînd, am vizitat pe toţi puternicii zilei: Hitler a tunat şi fulgerat, şi m-a asigurat că nu va fi război; Chamberlain, a plîns, s-a văitat, şi a declarat că nu este cu putinţă să fie război; Bonnet a argumentat, a plănuit, a tras sforicele, convins că se va putea feri de război. Adînc întristat, dar deplin lămurit, Papa Pius, şi secretarul său de stat, cardinalul Maglione, mi-au spus, cu o voce domoală, că războiul este de neînlăturat, şi că-l vom avea la sfîrşitul verii...

In schimb "quakerii" (niciodată numele acestei secte nu s-a potrivit mai bine, din punct de vedere fonetic, cu spiritul ei), voiesc pacea cu tot dinadinsul. Bolşevicii nu trebuie să fie supăraţi prin înarmări, pacte de apărare şi alte măsuri tot atît de provocatoare, ci trebuie să fie sufleteşte mîntuiţi şi cîştigaţi pentru cauza păcii. Ziarele vorbesc din nou, pe trei şi patru coloane, de un nou demers al Comitetului Suprem al acestor quakeri, pe lîngă autorităţile americane. Nu este vorba de o glumă, ci de un lucru foarte serios. Comitetul este compus din oameni foarte onorabili, profesori, academicieni, oameni de ştiinţă şi de afaceri; anul trecut a izbutit să cîştige Premiul Nobel pentru pace. Acum, aceşti bărbaţi onorabili au ajuns la convingerea că "comunismul rusesc şi capitalismul Statelor Unite pot să coexiste în pace, şi că războiul între ei, nu este inevitabil".

Problema este pusă astfel, încît, de la început, se vede că nu este înţeleasă. Comunismul nu este rusesc; este o doctrină cu tendinţe şi ţeluri universale, care caută să se întindă şi să cucerească lumea. Comunismul nu se poate deci împăca cu alte regimuri politice, şi în nici un caz cu "capitalismul"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

american. Mai mult, legătura ce există astăzi, între comunism şi Rusia, aşează tendinţele universaliste ale doctrinei revoluţionare în slujba neîngrăditului imperialism sovietic; cu atît mai de neîmpăcat este această doctrină, cu "coexistenţa" unei lumi libere. Fiindcă de existenţa unei lumi libere este vorba, şi nu de aceea a capitalismului american - care nu este decît o formă, în plină transformare, a unei asemenea lumi. De aceea, lupta este în curs, lupta a început, pricinuită de dezvoltarea acelor forţe materiale, în fatalitatea cărora crede toată lumea comunistă, şi nu poate fi înlăturată prin acte blajine şi absurde, ca acelea pe care le recomandă corul quakerilor.

Este de necrezut că, după cele ce se întîmplă la Răsărit, după 4 ani de război rece, după experienţele pe care le-a făcut, cu atîta chiu şi vai, opinia publică apuseană, să se mai găsească un "comitet" de onorabili şi foarte regretabili berbeci, care să recomande "soluţii" ca următoarele: dezvoltarea comerţului Est-Vest (pe care-l vor deocamdată sovieticii); neutralizarea Germaniei-unite (pe ce bază?; prin părăsirea regimului democratic apusean?); prin întărirea Naţiunilor Unite (??); prin aşezarea sigilată (!) a stocului existent de bombe atomice, sub oblăduirea Naţiunilor Unite (adică prin dezarmarea Occidentului).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Faptul că intervenţia acestor quakeri se produce tocmai acum, cînd, cu forţe unite, comuniştii şi pacifiştii duc lupta împotriva Pactului de apărare a Apusului, arată cît de bine ştiu să speculeze şi să regizeze bolşevicii, nu numai sufletele ce le sînt plecate, dar şi prostimea de pretutindeni.

2o iulie

Am rămas la Southhampton şi am luat masa, ieri seară, cu N.Caranfil, la Greenport.

Lupta pentru Pact, în Senat, se îndreaptă spre sfîrşit. Mîine este vorba să fie pus la vot. Pînă atunci, părţile îşi fixează cît mai precis atitudinea: senatorii izolaţionişti, cu Taft, Kenneth S.Wherry (statul Nebraska) şi Arthur V.Watkins (Utah) în frunte, (...) s-au înţeles să prezinte următorul amendament: "Statele Unite ale Americii, ratifică acest tratat, cu înţelesul că art.3 nu cuprinde nimic, din punct de vedere legal

sau moral, de a furniza sau de a procura arme, armament, echipament militar, naval sau aeronautic, nici unei alte părţi prevăzută în acest tratat". (Art.3 spune că: "Toţi semnatarii se obligă la un "continuu şi efectiv auto-ajutor şi reciproc sprijin, pentru a-şi dezvolta puterea lor defensivă").

După lunga şi cam confuza discuţie din Senat, unde cei mai aprigi apărători ai Pactului au fost aduşi să declare (...) că Pactul nu prevede, nu cuprinde şi nu implică nici un fel de obligaţie accesorie, socotesc că "opoziţia", prin felul cum şi-a formulat amendamentul, a adus un serviciu Pactului, Statelor Unite şi Aliaţilor. Votul care va respinge amendamentul, va elibera guvernul american de orice rezerve şi interpretări exprimate "pentru nevoia cauzei", şi îi va îngădui (după cum va îngădui şi Congresului), să-şi împlinească angajamentele, ţinînd seama numai de interesul general.

In ce priveşte "interesul general", el a fost bine definit într-o scrisoare adresată lui Dulles[1], de bătrînul Henry Stimson, unul dintre cei mai buni, dacă nu chiar cel mai bun, secretar de stat, în timpul războiului: "Sînt foarte mişcat de relatările presei care spun că Pactul Nord Atlantic poate fi primejduit de opoziţia din Senat, - scrie Stimson.

Este adînca mea convingere că, dacă Senatul ar respinge consimţămîntul său faţă de Pact, (...) ar fi o dezastruoasă repudiere a efortului tradiţional american de a menţine şi avansa umana libertate şi pace, în lume. Ar fi o repudiere a tradiţiei, înapoi la doctrina Monroe.

Doctrina Monroe recunoaşte că libertatea şi securitatea acestei ţări impune apărarea libertăţii, în întreaga emisferă vestică. Această doctrină a fost, în primul rînd, o politică unilaterală a Statelor Unite. Dar, în ultimii douăzeci de ani, ne-am trudit să consolidăm această politică printr-o mai largă concepţie a responsabilităţii colective, şi a acţiunii colective. Concepţia mai largă, exprimată în Tratatul de la Rio de Janeiro, este stabilită acum ca o politică a naţiunilor americane. (...) Doctrina Monroe a fost o doctrină pentru Americi. Insă, faţă de creşterea modernă a capacităţii ştiinţifice şi industriale, am învăţat că apărarea libertăţii nu poate fi limitată adesea, numai pe ţărmurile celor două A-

1) O scrisoare identică a fost adresată lui Irving M.Ives, de Stimson, anexată la "Jurnal"..

BCU Cluj / Central University Library Cluj

merici. In două războaie mondiale, am fost siliţi să recunoaştem că libertatea şi securitatea Americii sînt dependente de libertatea şi de securitatea vestului european, ca şi de întregul spaţiu Nord-Atlantic: această recunoaştere a unei mai largi responsabilităţi care ne-a condus, de la 1945, la adoptarea unei politici hotărîte, de cooperare cu vestul Europei. Politica la care mă refer şi-a luat forma sa economică, în Planul Marshall. Forma ei politică şi militară (...) este încorporată în Pactul Nord Atlantic. (...) Dacă acest tratat ar fi respins, sau generoasele ei semnificaţii ar fi înceţoşate prin rezerve părînd inspirate din teamă, nu vom fi curînd capabili să stăvilim nenorocirea. Pactul Nord Atlantic este piatra de încercare a hotărîrii de a continua mai departe lupta noastră istorică, pentru cauza păcii în libertate" (...)

Ordinea apărată de americani: libera asociere a unor popoare libere pentru a statornici pacea, în comun: un ideal de democraţie internă şi externă. Preşedintele Truman nu-şi pierde vremea cu definiţii filozofice, cu privire la "doctrina" americană. Pentru el, superioritatea democraţiei este vădită, fiindcă se sprijină pe ideea de libertate; de aceea, este convins că "ordinea" americană, "mai vie, mai dinamică, mai pe placul şi pe înţelesul lumii" va învinge, chiar fără război, politica totalitară ce încearcă să stăpînească lumea prin forţă şi prin teroare: "Sînt optimist şi privesc spre viitor, fiindcă eu cred în superioara atracţie a minţilor şi inimilor oamenilor, faţă de principiile democratice" (...) Acest optimism se exprimă cu formule care vor prinde mai bine în America decît în chinuita şi sceptica Europă. (...): "Lumea este obosită de fanatism politic. Lumea este istovită de minciuni, de propagandă şi de isteria creată de dictaturi. Lumea este dezgustată de practica torturei şi asasinatului politic. Lumea este bolnavă de orice fel de politică a plecăciunii, inspirată numai de spaimă. Oamenii trebuie să trăiască împreună, în pace". (...)

Găsesc acest "atac" ca bine construit, şi necesar, dat fiind învinuirile care curg din lumea întreagă, prin aer şi prin scris, împotriva Statelor Unite. America nu poate învinge, în războiul ce se duce împotriva ei (şi care se va du-

ce, orice-ar face ea; şi care va continua mai vîrtos dacă "economişti" ca Taft, izbutesc să frîneze mişcarea ei înainte). America nu poate învinge, şi nu se poate mîntui, decît dacă acceptă lupta, şi trece la atac. Milioane de oameni aşteaptă asemenea cuvinte, pe care nici un bărbat de stat european nu îndrăzneşte să le spună. (...)

Domnii quakeri s-o dea înainte, cu "quakurile" lor nesăbuite!

21 iulie

Hotărît lucru: cîrmuitorii americani au învăţat să vorbească cu Moscova. Guvernul sovietic a trimis o notă la Roma, ca să protesteze împotriva adeziunii Italiei la Pactul Atlantic: ci-că e o încălcare a Tratatului de pace. O fi! Insă încălcări de acest fel există, unele mult mai grave, şi sînt înfăptuite zilnic sub oblăduirea Moscovei, de către statele satelite, care-şi bat joc, pe faţă, de toate angajamentele luate în 1946, la Paris. Oricum ar fi, Moscova a protestat, în termeni violenţi, la Roma; a trimis o notă de protest şi la Washington.

In mai puţin de un sfert de oră, Acheson a respins protestul bolşevic, declarîndu-l "fără nici un sens". Apoi, la rîndul său, secretarul de stat a învinuit regimurile satelite (din Cehoslovacia, şi de aiurea) de a încălca şi nesocoti fie Charta Naţiunilor Unite, fie tratatele de pace respective, prin felul cum asupresc credinţa creştină (şi îndeosebi biserica romano-catolică).

Bevin, mai slab de înger, a ţinut să explice (deoarece şi el a primit o asemenea "notă"), că Pactul Atlantic este pur defensiv. Pe cine vrea să convingă domnul Bevin?

In Italia, nota sovietică a fost combătută de contele Sforza, care a arătat că este o încercare de intimidare a parlamentului italian. Parlamentul a ratificat, cu o majoritate pe care comuniştii şi "neniştii" au încercat zadarnic s-o micşoreze, aruncînd în urna de votare bile negre necontrolate; (votul a trebuit să fie repetat).

22 iulie

Senatul a votat. Pactul a fost ratificat cu 82 voturi pentru; 13 voturi contra. Amendamentele izolaţioniştilor au fost respinse cu aproape aceeaşi majoritate. In ciuda străduinţelor lui Taft, Senatul a dat un sprijin masiv politicii guvernului, şi a pus pecetea lui pe una dintre cele mai însemnate hotărîri ale Statelor Unite. Ceremonia ratificării a avut un caracter de solemnitate; lunga dezbatere ce s-a desfăşurat înainte de votare, a contribuit mult să lămurească pe senatori. Majoritatea impunătoare, formată din democraţi şi din republicani, şi-a dat seama că împlineşte un act istoric. S-a pomenit cu acest prilej, cum era şi firesc, de doctrina lui Monroe. Pentru a doua oară în istoria lor, Statele Unite au luat obligaţia de a apăra unele teritorii aflătoare dincolo de hotarele lor naţionale. Pe cînd însă preşedintele Monroe se gîndise la o zonă, reprezentînd în mintea lui o entitate geografică, (adică cele două Americi) zona "atlantică", la care se referă noul Pact, are un caracter, nu numai geografic, ci şi politic şi spiritual: este Occidentul, teritoriul civilizaţiei europene (...) A doua deosebire, Pactul[1] Monroe cuprindea o simplă declaraţie a Statelor Unite, pe cînd Pactul cuprinde angajamente multilaterale. Este un pas înainte: calea organizării comunităţii omeneşti. Opintelile izolaţioniştilor sînt uşor de înţeles; Statele Unite îşi asumă răspunderi tot mai grele şi mai costisitoare. Este fatal să fie aşa; politica americană nu procedează prin salturi, ci urmează un curs firesc şi necesar. In vremile de azi, concepţiile ca şi hotărîrile politice trebuie să se refere la zone tot mai întinse şi la "unităţi" tot mai cuprinzătoare, iar răspunderea, pentru astfel de hotărîri, trebuie să apese tot mai mult asupra acelor state care au puterea să dea fiinţă şi realitate aşezărilor de mîine. (...)

Deîndată ce Pactul a fost votat, guvernul a ridicat problema creditelor militare. Trebuie recunoscut că Truman a

---

1) Lapsus calami: este vorba de doctrina Monroe, a celui de al cincilea preşedinte al S.U.A. (1817-1825).

dat dovadă de mult curaj politic, şi de o desăvîrşită lealitate faţă de europeni, aducînd fără şovăire şi fără nici un răgaz, cu toată opoziţia unui număr însemnat de senatori şi de reprezentanţi, legea creditelor, în faţa Congresului.Singurul răgaz la care a consimţit, după cererea stăruitoare a unor amici senatori, a fost să amîne mesajul lui către Congres, cu trei zile.

Presa nu este optimistă cu privire la sorţii de izbîndă a "bill"-ului guvernamental. Se prevăd reduceri însemnate, dacă nu va izbuti o nouă propunere tranzacţională a lui Vandenberg , şi anume aceea de a vota credite provizorii,pînă la viitoarea sesiune a Congresului, în ianuarie viitor.Pînă atunci - spune cumintele Vandenberg - (...) comitetul prevăzut de Pact, pentru înlocuirea unui plan de apărare amănunţit şi general, va putea prezenta un proiect bine întocmit.

Taft & Comp. au început firește o campanie înverşunată împotriva "bill"-ului, pentru a-şi lua revanşa, în urma înfrîngerii lor ruşinoase, la votarea Pactului.

In ciuda acestei rezistenţe, Truman a hotărît să aducă legea pentru credite, nemodificată, în faţa Congresului, şi să accepte lupta cu puternica opoziţie care-şi strînge rîndurile. Este evident că guvernul american ţine seama de starea de spirit în Europa, (unde toate vocile autorizate au declarat din nou că valoarea Pactului atîrnă de votarea creditelor), şi că se simte legat de unele angajamente morale pe care le-a luat atunci cînd a convins statele europene cele mai expuse, să adere la Pact. (...) Lupta care începe acum, este dintre cele mai interesante.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

26 iulie

(...) Truman a dat publicităţii mesajul său. Preşedintele stăruie asupra urgenţei ajutorului militar ce trebuie dat ţărilor europene. Argumentul de urgenţă va juca un rol însemnat în discuţiile ce vor urma: după felul cum va fi judecată urgenţa de înarmare, va izbuti proiectul guvernamental, sau propunerea dilatorie a lui Vandenberg . Truman pomeneşte de cererile stăruitoare de ajutor, pe care diferite guverne le-au adresat Statelor Unite; este vădit, că în această pri-

vință unele promisiuni au şi fost făcute. Din Europa, ştirile despre interesul cu care este aşteptat "actul al doilea" al politicii americane de apărare a Occidentului, nu lasă nici o îndoială că nu Pactul, ci creditele constituiesc "ajutorul"pe care-l aşteaptă europenii. In cursul dezbaterilor de ratificare începute la Paris, Schumann a ţinut să declare, (în depline deosebiri de vedere cu Vandenberg, Dulles şi toţi marii avocaţi ai Pactului, din Senatul american), că în mintea francezilor, Pactul şi creditele sînt legate între ele. De Gaulle voie să meargă mai departe: generalul, excesiv ca totdeauna, cerea ca ratificarea Pactului, din partea Franţei, să fie amînată pînă după votarea creditelor de către americani. (Doamna Pâtenotre spune că "gauliştii" ar fi primit poruncă să voteze împotriva Pactului, dacă creditele nu ar fi votate în prealabil). Aceste noi zvîcniri de mîndrie gaulistă sînt inoportune, nedrepte şi lipsite de eleganţă: cînd cineva are nevoie de un ajutor, şi îl primeşte, nu se cuvine să pună condiţii poruncitoare. Aceasta, cu atît mai mult, cu cît sînt ofensatoare pentru majoritatea oamenilor politici americană, care au urmărit cu părtăţie şi cu o uimitoare perseverenţă, luptînd voinicește contra tuturor piedicilor pe care uriaşul sistem democratic american le ridică în mod firesc şi fatal, în calea unor asemenea realizări, împlinirea pînă la capăt a unei politici de generozitate şi de solidaritate internaţională. Oricît de însemnat ar fi "interesul" egoist al Statelor Unite, în toate aceste treburi, nu-i mai puţin adevărat că programul de ajutorare a lumii, pe care-l împlineşte astăzi Guvernul şi Parlamentul american, cere o uimitoare voinţă de a înfrînge atîtea prejudecăţi şi interese electorale, locale, fiscale, etc., încît nu cred că s-ar găsi un al doilea popor care ar fi în măsură să dea dovadă de atîta simţ de prevedere şi de maturitate politică, de atîta generozitate activă, ca poporul american. In al treilea rînd, Truman pomeneşte, în mesajul său, de pericolul pe care-l întreţine în lume politica sovietică. Este bine că o face: jocul de-a-ascunselea nu slujeşte la nimic, în împrejurările de azi. Dacă este nevoie de o acţiune extraordinară pentru apărarea lumii, este fiindcă lumea este expusă unei primejdii extraordinare; este bine să se ştie cine ameninţă, şi împotriva cui se ridică valul de apărare. Lămuriri ca acelea date, pe Continent, că politica de apărare a Occidentului nu este îndreptată împotriva nimănui, dau dovadă de

slăbiciune. Politica aceasta nu este nici agresivă, nici ofensivă (şi încă, cine ştie dacă nu e, şi dacă nu trebuie să fie ofensivă); ea este îndreptată însă şi trebuie să fie îndreptată împotriva unei primejdii existente, reale şi ameninţătoare: este suprema ei justificare. (...)

Această hotărîtă şi energică "punere în cauză" a U.R.S.S.-ului, a fost în plus accentuată în lămuririle oficiale prin care Departamentul de Stat însoţeşte proiectul de credite militare: "Potenţialul scopurilor agresioniste şi expansioniste ale Uniunii Sovietice, încurajat de răufăcătoarea creştere a ideologiei comuniste, a sporit spaima şi insecuritatea în lume". (...)

Ce va face Congresul? Allen Dulles, cu care iau prînzul la "Down Town", este convins că, pînă la sfîrşit, propunerea Vandenberg va trece. Proiectul pentru creditele militare nu este destul de bine studiat, după părerea lui. S-a lăsat prea mare latitudine preşedintelui (argumentul republican), şi prea multe posibilităţi de ceartă europenilor; el nu prevede o împărţire judicioasă a sumelor, potrivit unui plan de ansamblu, ci lasă fiecărei ţări să invoce şi să speculeze în favoarea sa, argumentul "urgenţei". Este mai cuminte - crede Dulles - (ca şi fratele său) ca, din sînul Pactului Atlantic, să iasă un comitet care să coordoneze nevoile şi proiectele militare, sub prezidenţia unui "neutru", adică a unui american; atunci Congresul se va putea pronunţa în deplină cunoştinţă de cauză. Pînă atunci, numai credite provizorii.

Aceste rezerve nu se referă la sumele de ajutorare militară, pentru Turcia şi Grecia, care continuă a fi împlinite, potrivit unui plan studiat, pus la punct, şi de mult aprobat.

27 iulie

(...) Stirile din Washington arată că faimoasa "politică bipartizană" adică strînsa colaborare între cele două partide, a luat sfîrşit pe chestia creditelor. Democraţii sprijină - fără entuziasm - proiectul guvernului; republicanii, în schimb, au luat (cei mai mulţi) poziţie împotriva lui şi anume, grupul Taft (restrîns, ca număr) a luat o poziţie făţiş ostilă, pe cînd majoritatea republicanilor, urmînd îndemnul lui

Vandenberg şi al lui Dulles, caută o cale de mijloc: votarea unor credite reduse şi provizorii.

Mîine, Comitetul pentru Afacerile Externe al Camerei Reprezentanţilor, va asculta pe Acheson.

In acest timp, Camera franceză discută cu aprindere (şi cu bătăi şi scandal) Pactul Atlantic. Comuniştii fac o obstrucţie disperată.

Aceeaşi Cameră franceză a ales reprezentanţii ei, în "Parlamentul de la Strasburg". Multe nume bine cunoscute, de la Haga şi Bruxelles: Paul Reynaud, André Philip, Teitgen, De Menthon, Guy Mollet, etc. Pregătirile ce se fac pentru această întrunire care va începe la 8 august, mă umplu de melancolie. Sînt unul dintre fruntaşii mişcării europene, şi sînt silit să stau departe şi departe, mai întîi fiindcă, în ciuda străduinţelor mele şi a rezoluţiilor din Bruxelles, faimosul "Parlament" nu va cuprinde europeni din ţările de la răsărit; şi apoi, şi mai ales, fiindcă din pricina lipsei de mijloace, nu pot pleca în Europa, nu pot lua parte la şedinţele Comitetului Executiv al Mişcării Europene. Văd cu tristeţe cum se prăbuşesc rezultatele unei munci de patru ani, şi unele dintre puţinele nădejdi care-mi luminează viaţa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din ciudăţeniile vieţii americane! D-na Roosevelt, care în mintea celor mai mulţi americani a rămas "the first Lady" a acestei ţări, a fost violent atacată, printr-o scrisoare dată publicităţii, de către Cardinalul Spellman, şeful catolicilor americani. Soţia fostului preşedinte al Statelor Unite se declarase în scris, în favoarea unui proiect de lege, care prevede că anumite ajutoare să fie date numai şcolilor publice, nu şi şcolilor confesionale (printre care fireşte, şcolile catolice). Cardinalul s-a supărat, şi a denunţat pe d-na Roosevelt, pentru simţămintele şi pornirile ei anticatolice.

In această ceartă răsunătoare, au intervenit cu deosebită autoritate, trei evrei: unul, fostul guvernator al Statului New York - Herbert Lehman - ca să dea deplină dreptate doamnei Roosevelt; al doilea, binecunoscutul conferenţiar şi comentator la radio Soholovski - ca să condamne cu asprime proiectul de lege discriminatoriu (sprijinind astfel implicit

atitudinea cardinalului Spellman); şi în sfîrşit, bătrînul Bernard Baruch, abia reîntors din Europa, (...) ca să împace lucrurile, declarînd că d-na Roosevelt este una dintre femeile cele mai distinse şi inimoase, iar Cardinalul Spellman, caracterul cel mai nobil pe care el, Baruch, le cunoaşte.

Aceste din urmă cuvinte, de o înţelepciune biblică, vor contribui, desigur, să pună capăt unei discordii supărătoare. Nici una dintre părţi nu are interesul de a întinde prea mult coarda: cardinalul, fiindcă reprezintă puterea, pînă mai ieri crescîndă a catolicismului, care şi aşa stîrneşte pe acest continent, cu tradiţii protestante, prea multă invidie şi îngrijorare; iar înalta doamnă, femeie activă şi bine chibzuită, fiindcă deşi vînează popularitatea, şi o caută mai ales la stînga - cît mai la stînga - nu poate totuşi rămîne nepăsătoare, dacă atît de numeroşii şi bine disciplinaţii catolici o vor privi cu duşmănie.

Iar **concordia**, astfel restabilită, va fi prielnică înainte de toate, copiilor răsfăţaţi ai lui Israel, care joacă, nu fără o deosebită îndemînare, în creştinele State Unite, onorabilul rol de arbitri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O altă ciudăţenie: la Plymouth, se ţine un "seminar" academic, unde mai mulţi oratori de seamă vorbesc despre problemele internaţionale la ordinea zilei. Ziarele ne vestesc azi că oratorul principal, Alger Hiss, a declarat că "un nou război nu poate fi împiedecat decît prin statornicirea unui guvern mondial". Ideea poate fi apărată; dar mai greu de apărat este susţinătorul ideii, adică Alger Hiss, care, chiar acum zece zile, într-un proces în care s-a vorbit mult de înaltă trădare, a întrunit 8 voturi, dintr-un juriu de 12, împotriva lui.

Nimic mai straniu decît acest proces, unde "fondul" chestiunii, adică înalta trădare, nu a fost discutat decît în subsidiar, obiectul dezbaterilor fiind un caz de sperjur (dacă da, sau nu, Hiss a spus adevărul, cînd a declarat că nu a remis documentele secrete unui anumit Chambers, declarat agent sovietic); unde s-au exercitat presiuni de tot felul, pentru a salva pe împricinat, bine înfipt în cercurile conducătoare americane; unde bărbaţi de vază, ca Acheson, s-au pronunţat în

favoarea lui, iar alţii, (ca foarte influentul judecător Frankfurter) au venit să-l apere, cu mărturia lor; unde judecătorul, preşedinte al şedinţelor - Kaufman - a vădit părtinire şi deferenţă faţă de acuzat; unde, într-o declaraţie deabia meşteşugită, însuşi preşedintele Truman a căutat să facă "atmosferă", în favoarea fostului funcţionar al Departamentului de Stat, şi unde totuşi s-au găsit juraţi (8, din 12, adică o covîrşitoare majoritate) care, ţinîndu-se numai de fapte şi de evidenţe, au găsit că Hiss este vinovat. În Europa, unde majoritatea juraţilor hotărăşte, Hiss ar fi fost condamnat. Legea americană cere unanimitatea juraţilor ... deci procesul Hiss va reîncepe. Pînă atunci, - aici, ciudăţenia atinge culmile - Hiss este nu numai necondamnat, dar şi nevinovat; cu toată suspiciunea care apasă asupra lui (şi care după votul juraţilor, apasă greu), el este privit ca un cetăţean liber, şi i se poate face onoarea de a fi poftit să vorbească, în calitate de "orator principal", la un seminar public. Este drept, că i s-a cerut să vorbească despre secrete de stat, pe care nimeni nu le cunoaşte mai bine decît el ...

B.C.U. Cluj / Central University Library Cluj

29 iulie

Sosirea vasului "Ile de France", deplin reînoit şi reînţolit, ne-a pricinuit cîteva ore de neaşteptată desfătare. Marina franceză a pierdut, în timpul războiului, multe dintre cele mai frumoase vase de comerţ, printre care vestitul "Normandie", care a ars în portul New York. Serviciul transatlantic nu mai era asigurat decît prin micul şi de altfel foarte simpaticul "De Grâce". Reînvierea frumosului "Ile de France", este deci un eveniment pe care francezii au ţinut să-l serbeze, oferind un uriaş banchet, urmat de bal şi supeu, autorităţilor americane şi societăţii newyorkeze. Sărbătoarea s-a desfăşurat în saloanele, şi pe cele trei punţi ale marelui vapor, şi datorită cadrului elegant, şi şampaniei curgînd în valuri, ne-a îngăduit să trăim cîteva ceasuri, într-o atmosferă franceză şi europeană.

30 iulie

"New York Herald", într-un articol de fond, dă o se-

veră înştiinţare preşedintelui Truman, şi-l dojeneşte pentru "primejdioasa lui intransigenţă" în chestia creditelor militare. Ziarul este republican, şi apără aceeaşi teză pe care mi-a expus-o Allen Dulles, acum cîteva zile: republicanii nu vor să lase la dispoziţia preşedintelui toate fondurile cerute prin noul "bill", dar sînt gata să ajungă la un compromis. "Este desigur posibil de a se scrie un "bill", şi care ar vrea să slujească imediatele nevoi ale securităţii Americii şi ale Pactului Atlantic, să continue ajutorul către Grecia şi Turcia, şi să înceapă reînarmarea vestului european. O astfel de măsură ar ridica o opoziţie relativ mică, şi ar înrola sprijinul activ al conducătorilor republicani".

Adică, cu unele "reduceri", înţelegerea ar fi cu putinţă. Dacă nu, lucrurile s-ar putea strica: "Insă dacă dl. Truman respinge orice idee de compromis, ... prejudiciul prestigiului Americii, şi al securităţii sale, ar putea să fie incalculabil".

Problema este: de ce vor fruntaşii republicani, bine intenţionaţi (fiindcă sînt şi unii rău intenţionaţi) să învingă intransigenţa Administraţiei, şi să ajungă la un compromis? Pentru motive serioase de ordin naţional, sau internaţional, sau pentru motive de partid, adică pentru a împăca şi potoli pe izolaţioniştii înverşunaţi? In cazul acesta, Truman ar avea de ales între proiectul Administraţiei sale (proiect care corespunde unui minimum de cereri şi nădejdi externe, şi a fost întocmit; cine se îndoieşte de aceasta?; de comun acord cu aliaţii europeni), şi propunerea de compromis, care nu are decît un înţeles intern, şi o justificare internă, adică este mijlocul prin care dl. Vandenberg ar dori să-l îndulcească pe dl.Taft. Tot în acest caz, nu Truman ar fi vinovat, dacă prin hotărîri negative, Congresul ar aduce vreo pagubă "prestigiului" american.

Preşedintele, după cît mi se pare, are de ales între o supărare, pe care ar pricinui-o republicanilor "prieteni" (dornici să ajute mai departe politica bipartizană, dar cerînd guvernului o "concesie"), sau o dezamăgire, pe care ar pricinui-o Aliaţilor? Din socoteli de politică internă, ar fi poate cuminte de a nu rupe frontul intern, fie chiar cu preţul unor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

jertfe. Pe de altă parte însă, politica externă a Statelor Unite, astfel cum se desfăşoară cu deplin succes, trebuie, într-un interes general, să se menţină pe o linie de fermitate şi de continuitate. Orice slăbire, orice şovăială pot fi adînc păgubitoare. O reducere a creditelor militare (şi aşa foarte modeste) ar slăbi politica guvernului. De aceea, cred că preşedintele nu poate fi mustrat, nici învinovăţit, dacă aşează interesul general (şi în special, politica externă a Statelor Unite) mai presus de socotelile de amor propriu ale partidului republican.

31 iulie

Doi bărbaţi ai Administraţiei, Dean Acheson şi şeful Statului Major, Bradley, au apărat, cu mult curaj şi talent, punctul de vedere intransigent.

Mesajul lui Acheson (care însoţeşte proiectul de lege pentru credite) este de aceeaşi calitate ca cele mai multe note şi memorii ale Departamentului de Stat, în aceşti doi ani din urmă, adică este excelent. Nu ştiu cine redactează aceste documente (în cazul de faţă, mesajul a fost vădit controlat de Acheson) dar este incontestabil că ministrul de externe american, dispune de un personal de mîna întîia, care ştie să expună faptele, să desluşească o politică, şi s-o apere prin argumente hotărîtoare. Noul mesaj (sau mai exact: noua expunere de motive, cum s-ar spune în Europa) are toate însuşirile obişnuitelor hîrtii ale Departamentului de Stat. Este clar, lămuritor şi convingător, nu se sfieşte de cuvinte tari, pe care le întrebuinţează fără provocare, dar şi fără şovăire sau menajamente diplomatice, şi vădeşte intenţia (...) de a da politicii americane un caracter de unitate, s-o aşeze în cuprinsul unui sistem de gîndire şi de acţiune. "Programul de asistenţă militară trebuie să fie judecat în largul contextului politicii noastre externe, în ansamblu. Acesta urmează în secvenţa măsurii în care răspundem de ducerea la îndeplinire a principiului de bază al politicii noastre externe, adică stabilirea condiţiilor păcii şi securităţii, în care Statele Unite şi celelalte naţiuni libere pot să trăiască şi să prospere". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 august

(...) Se vorbeşte mult, în timpul din urmă, de bomba atomică. In aceste vremuri, cînd politica occidentală caută să opună realităţii înarmărilor sovietice o înştiinţare ameninţătoare pentru viitor, bomba atomică este şi rămîne argumentul suprem. Preşedintele Truman a ţinut şi el să folosească acest argument, cu o deosebită emfază: "Noile şi mereu mai multele arme atomice, se află astăzi în producţie", a declarat el, în Congres, cu prilejul raportului semianual al Comisiei pentru Energia Atomică. Preşedintele a ţinut să arate că programul pentru întrebuinţarea energiei atomice se află în plină şi rodnică dezvoltare. Această declaraţie vine la timpul ei, însoţeşte şi acoperă, ca focul artileriei grele, mişcările pe care diplomaţia americană le face pe teren deschis şi ameninţat, adică întocmirea programului de înarmare a Europei. (...) Rămîne însă problema chinuitoare: ce se va întîmpla oare, şi ce trebuie să se întîmple în ziua cînd argumentul suprem pe care se poate bizui azi Occidentul, va putea fi invocat şi de "partea adversă"? Bomba atomică întăreşte deocamdată pacea, dar îi fixează o limită.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2 august

In timp ce fruntaşii republicani, cu senatorul Vandenberg în frunte, caută un teren şi o formulă de compromis (ajutaţi de mulţi democraţi, care n-ar dori să pună capăt politicii bipartizane), generalii ca şi diplomaţii regimului, apără cu hotărîre, în integralitatea lui, proiectul pentru creditele militare.

Generalul Bradley a ţinut să arate că şefii statului major au cercetat deaproape şi amănunţit legea creditelor, pe care o consideră: "o ocazie de a cîştiga, cu minimă cheltuială, în plus, măsura pentru securitatea noastră. Si Bradley a încheiat: "Nehotărîrea nu are nici o scuză. Ea se naşte din frică şi din egoism".

Generalul Marshall a intervenit şi el cu deosebită autoritate, cerînd Congresului cu stăruinţă să nu se mai repe-

te şovăielile din 1939, pe care naţia le-a plătit cu şase luni de prelungire a războiului, cu numeroşi morţi şi răniţi, şi cu cel puţin 5o miliarde de dolari la cheltuielile suplimentare. (...)

Vorbind în acelaşi sens cu generalul, ambasadorii Douglas şi mai ales Harriman, au apărat cu tărie, şi chiar cu înverşunare ("pentru mîntuirea generaţiilor de mîine"), creditele pentru înarmarea Europei.

Un nou demers american[1] pe lîngă guvernul român, bulgar şi ungar, cere socoteală de felul cum au fost nesocotite tratatele de pace.

Dat fiind sprijinul firesc şi fatal pe care U.R.S.S. îl dă "sateliţilor", demersurile occidentalilor nu pot avea decît un efect pur formal. Pentru noi însă este bine şi necesar ca procedura începută să meargă înainte, cît mai departe. Guvernul român a dizolvat toate ordinele religioase, catolice, din ţară, ordine de învăţămînt, de caritate şi de binefacere. O nouă pagină ce se rupe din istoria contemporană a ţării.(...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5 august

Opoziţia republicană (la legea creditelor) se concentrează împotriva articolului care acordă preşedintelui o desăvîrşită libertate pentru folosirea unei părţi a acestor fonduri. Truman a renunţat la acest articol; discuţia între Administraţie opoziţia republicană, urmează acum cu privire la suma creditelor ce trebuie să fie deîndată autorizată de Congres: Administraţia (îndeosebi Acheson) ţine morţiş la suma integrală, (un miliard şi patru sute de milioane), pe cînd Vandenberg ar vrea să împartă această sumă în două, (sub cuvînt că tot nu i se poate da o întrebuinţare imediată) şi propune ca partea a doua a creditelor să fie votată în sesiunea viitoare, cînd Pactul Atlantic va intra în funcţie, şi cînd comisiile militare vor fi gata să supună parlamentelor respective un plan general de înarmare.

---

1) O notă identică, anexată la "Jurnal" a fost trimisă de către guvernul britanic, la Bucureşti, la Sofia şi la Budapesta.

Este o rezervă mai mult formală decît de fond, prin care, "opoziţia înţelegătoare" (Vandenberg, Dulles, ş.a.) caută să cîştige sprijinul întregului partid republican, pentru legea creditelor, şi să consolideze din nou politica bipartizană. Este probabil că se va ajunge la o formulă de compromis care să mulţumească şi să liniştească pe Alîaţi, îngăduind folosirea tuturor creditelor care pot căpăta o imediată întrebuinţare, şi dînd satisfacţie, în parte, republicanilor economi, care se vor putea mîndri că au redus, în mod temporar, suma creditelor propuse.

In realitate, "principiul" ajutorului militar ce trebuie dat Europei, are cîştig de cauză, chiar de pe acum. Meritul Administraţiei în această privinţă, este foarte mare. Acheson a dobîndit un frumos succes şi a fost puternic sprijinit de militari. (...) Pe drumul costisitor, poate chiar tragic, al măririi, Statele Unite nu pot fi oprite, nici chiar vremelnic, de consideraţii inoportune de prudenţă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

15 august - Southhampton

La 7 august, făcînd baie în ocean, am avut o nouă criză de inimă. Intins pe plajă, în grija soţiei mele şi a soţilor Coste, am fost silit să aştept, timp îndelungat, pentru a ieşi din starea de leşin. Din ordinul unui medic, am fost transportat la spital, unde m-am odihnit o zi şi o noapte. Acelaşi diagnostic, ca şi în întîmplările de mai înainte: fac unele sforţări pe care inima nu le mai poate îndura; dacă vreau să mai trăiesc, trebuie să ştiu şi să pot să-mi reduc sforţările la jumătate, ca şi năzuinţele mele.

Simţămîntul pe care-l păstrez în urma acestor încercări, este acela de o cumplită nesiguranţă. Nu mă simt încă legat de continentul american. Lumea îmi este simpatică, dar pămîntul mi-a rămas străin. Mă gîndesc cu nespusă nostalgie la colţişorul nostru european din Bellerive, cu priveliştea armonioasă a munţilor Jura, şi cu micul cimitir din deal, unde odihnesc atîţi umili şi credincioşi prieteni ai lacului Genevei.

Voi însemna, pe scurt, evenimentele politice din aceste zece zile: comuniştii "galbeni" înaintează în China. A-

mericanii socotesc China pierdută, şi se grăbesc să publice o "Carte Albă", referitoare la tragedia chineză, prin care se aruncă vina şi răspunderea pentru prăbuşirile din depărtare, pe seama mareşalului Ciang-Kai-Si. ("Guvernul naţional chinez este pe marginea leşinului, numai şi numai din cauza incapacităţii militare, politice şi economice a conducătorilor partidului Kuomintang"). "Numai?", adică numai din această cauză? Este greu de crezut. Intr-o foarte lungă pledoarie "pro-domo", (într-un stil, şi cu un fel de argumentare nedemnă de Acheson), Cartea Albă caută să convingă lumea că regimul lui Ciang-Kai-Si şi-a săpat singur groapa. Insă nu izbuteşte să convingă pe nimeni. Fiindcă lumea ştie că regimul din China, încărcat de păcate, aşa cum era, putea ţine înainte, dacă n-ar fi fost dărîmat cu forţa. Această forţă distrugătoare nu a ieşit la iveală, aşa din senin, ci a fost organizată şi înzestrată cu arme (şi cu şefi militari) de către Moscova; iar Apusul, nu s-a gîndit, nu a vrut, sau nu s-a priceput să organizeze o forţă potrivnică. Tragedia Chinei şi înrîurirea ei asupra situaţiei mondiale, nu este deci numai o chestiune de regim chinez, mai bun sau mai rău; este o încercare de forţe, în care Moscova a învins Occidentul; toate "Cărţile Albe" din lume nu vor putea ascunde acest adevăr.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Atunci, ce rost avea acest cumplit rechizitoriu împotriva unui fost şi credincios aliat, ca mareşalul Ciang-Kai-Si, care, cu toate păcatele lui, a rămas şi astăzi figura cea mai reprezentativă şi cea mai puternică a Chinei anti-comuniste?

Dorea oare Departamentul de Stat să se lepede, în mod solemn şi oficial, de orice răspundere în treburile chineze, pentru ca nimic să nu atingă prestigiul, de mare putere victorioasă, al Statelor Unite? Voia el să dea, pe această cale, satisfacţie generalilor Marshall şi Wedemeyer, ale căror memorii anterioare au contribuit, în mod hotărîtor, ca China să fie părăsită în voia soartei? Sau socotea Departamentul de Stat că, în acest fel, putea îndreptăţi politica sa de inacţiune actuală?

Efectul imediat al Cărţii Albe va fi rău. Comuniştii îl vor publica şi interpreta, şi vor bate monedă din el. Iar chinezii, care mai luptă, ca şi vecinii care se pregătesc să

lupte, se vor simţi părăsiţi. Este drept că Statele Unite dau un avertisment comuniştilor, ca nu cumva să se depăşească hotarele Chinei. Dar care, şi unde sînt hotarele Chinei, şi cine mai crede în avertismente?

Singura îndreptăţire a unui document care vădeşte intenţia Americii de a nu interveni pe un cîmp de bătaie atît de îndepărtat, ar fi dacă Administraţia ar fi priceput (şi ar fi luat hotărîri în consecinţă) că războiul împotriva Moscovei nu se poate duce la periferie, ci trebuie dat şi cîştigat la centru: Delenda Carthago!

Dar pînă să ajungem la asemenea înţelegeri şi asemenea hotărîri, va mai trece vreme.

A doua zi după publicarea Cărţii Albe (6 august), Vandenberg s-a folosit de această împrejurare ca să facă un apel foarte cuminte, pentru deslușirea unei politici noi, bipartizane, cu privire la China. Este o încercare abilă din partea senatorului republican, ca să ia iniţiativa în treburile politice, iniţiativă pe care, cu prilejul treburilor europene, Acheson o lăsase întreagă pe seama Administraţiei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lăsînd la o parte orice fals amor propriu naţional, Vandenberg a arătat că, atît China, cît şi Statele Unite, au făcut greşeli tragice, în trecut, şi că acum trebuie gîndită o politică nouă, neinfluenţată de vechile prejudecăţi şi resentimente (şi aceasta, fiindcă America trebuie "să-şi revizuiască politica sa externă, să-şi limpezească sprijinul în favoarea poporului chinez şi a libertăţii în Orientul Îndepărtat".) Deci o politică activă, pozitivă, cerută de un republican.

Iată greşelile americane amintite de Vandenberg :
a) "Preţul pe care l-am plătit la Teheran şi la Yalta, în cheltuieli chinezeşti, pentru intrarea întîrziată şi inoportună a Rusiei, în războiul japonez; b) Bineintenţionata voinţă dar nepractica noastră insistenţă asupra coaliţiei naţionalist-comuniste".

Preţul plătit la Yalta şi la Teheran! Politica bineintenţionată, dar înşelătoare, de colaborare cu comunismul! Nu este în cauză numai China, ci lumea întreagă, care suferă, tremură şi piere, din cauza acestor cumplite şi fatale greşeli.

Prăpastia între Stalin şi Tito se adînceşte. Moscova declară că Iugoslavia este o ţară inamică. Guvernul iugoslav caută să dea un răspuns potrivit. Vecinii, urmăresc cu uimire, apusenii cu nădejde, acest conflict între fraţi. "Titoismul" ajunge să fie nu numai o atitudine, dar chiar o idee: o revoluţie în sînul unei revoluţii; un fenomen ce poate contribui la lămurirea şi limpezirea unei situaţii "fără ieşire". Ce-ar fi dacă titoismul s-ar întinde în Balcani? Ce-ar fi dacă ar izbucni în China? Supoziţii de care se leagă o iluzie deşartă. Titoismul nu este ce crede lumea, dornică de a vedea izbucnind o pornire de răzvrătire împotriva tiraniei comuniste. Titoismul este comunism; este un fenomen lăuntric al comunismului; este răzvrătirea unui tiran, împotriva altui tiran, mai puternic. Răzvrătitul nu înţelege să lovească în principiul tiraniei; el păstrează şi întăreşte puterea sa şi caută să păstreze, sub a lui stăpînire, un popor subjugat. In lupta crîncenă pe care comunismul o dă împotriva individului, răzvrătirea iugoslavă nu eliberează pe nimeni: Tito rămîne mai departe, în această luptă distrugătoare, tovarăşul lui Stalin.

In ziua cînd am căzut pe plaja din Southhampton, se întrunea la Strasbourg, parlamentul Europei. Faptul de a nu avea mijloacele trebuincioase de a mă duce la Strasbourg, a contribuit mult la înrăutăţirea stării mele fizice şi sufleteşti. Am slujit, de la începuturile ei, ideea europeană, şi am căutat, la Haga şi la Bruxelles, să leg cauza noastră de această idee; cu atît mai dureros resimt acum neputinţa mea de a fi de faţă, cînd ideea începe să se împlinească.

Veştile care vin din Europa nu sînt îndestulătoare ca să-mi îngăduie de a urmări îndeaproape cele ce se întîmplă acolo. Imi pot da seama însă că Mişcarea Europeană, şi îndeosebi prietenii mei din Uniunea Federalistă, nu vor fi mulţumiţi cu cadrul atît de strîmt în care guvernele apusene au aşezat ideea europeană. Ingrădirile impuse de oficialitate sînt de ordin politic, şi de ordin geografic. Parlamentul nu este un parlament, ci o simplă adunare de delegaţi naţionali, care nu pot discuta decît problemele puse la ordinea zilei de către un comitet de miniştri, care nu este şi nu poate fi un or-

gan european, fiindcă este compus din miniştri de externe apuseni, adică din demnitari "naţionali", a căror chemare şi obligaţie este de a sluji interese naţionale, şi numai interese naţionale. Nici vorbă deci de federalism! Nici vorbă de vreo uniune mai intimă! Este o adunare de inşi lipsiţi de putere, lipsiţi de atribuţii şi de competinţe, sub controlul strict şi permanent al unui grup de reprezentanţi autorizaţi ai intereselor naţionale, delimitate şi diferenţiate.

A uni Europa înseamnă a învinge diferitele ministere de externe ale ţărilor europene. Atîta vreme cît ministerele de externe veghează, controlează, şi stăpînesc, învinsul este chiar ideea europeană.

Aceeaşi îngrădire absurdă, în spaţiu: oficialitatea a ţinut să accentueze că unirea nu priveşte decît Europa de Vest. Tările noastre rămîn deci în afară, nu numai în afara cadrului, dar chiar şi al năzuinţelor Adunării din Strasburg. Iar recomandaţiile din Bruxelles sînt, firesţe, lăsate la o parte: nu va avea loc nici o cooptare, şi nici un european din Răsărit nu va putea să pătrundă în Sfatul Europei. Este un act de "prudenţă", de ruşinoasă condescendenţă, faţă de situaţiile de fapt stabilite de U.R.S.S., în lumea sateliţilor, şi o vinovată sfîrtecare a ideii europene.

Va dura oare, acest "cadru" întocmit de oficialităţi?

Totul atîrnă de spiritul Adunării. Dacă Adunarea va voi să fie europeană, va găsi puterile trebuincioase ca să înlăture îngrădirile arbitrare ale domnilor Bevin şi Schumann. Din păcate, zilele sesiunii sînt numărate, iar tendinţele spiritelor celor mai neatîrnate, sînt deosebite, ba chiar potrivnice: Churchill nu admite dictatura miniştrilor de externe, dar nu e federalist; adică, este gata să frîneze şi el, deîndată ce va sparge frîna oficială, iar federaliştii, singurii care au o idee clară despre ce ar trebui să fie Europa, sînt puţini la număr, şi lipsiţi de prestigiu internaţional.

Răzvrătirea de altfel a început. Churchill conduce lupta şi izbuteşte să lărgească "ordinea de zi"; ţine o cuvîntare mişcătoare în piaţa publică; ridică chestiunea Germaniei (în Germania de Vest, se ţin chiar acum alegeri generale). Insă nu se cunosc decît prea puţin reacţiunile Adunării şi ale

oficialităţii.

Deşi sînt foarte obosit, am fost nevoit să mă duc la New York pentru a lua parte la o şedinţă a Comitetului Naţional (care, de altfel, s-a amînat).

Comitetul se află din nou în criză. Cumetrii din Washington (au rămas numai doi la număr, de cînd Buzeşti lîncezeşte în spital) au ţinut la curent curtea regală (adică pe nepreţuitul general Lazăr) cu toate dezamăgirile pe care le-au culeş în sînul Comitetului; generalul, la rîndul său, a raportat regelui îndelung şi în felul său, neplăcerile pe care i le pricinuiesc cei mai pretenţioşi dintre colegii noştri.

Toată această literatură s-a strîns la generalul Lazăr, şi a provocat o reacţiune din partea vajnicului general, care întrece toate jalnicele gogomănii împlinite pînă azi de acest purtător al cuvîntului regal. Intr-un document care va rămîne de pomină, model de stil, de sintaxă şi de gîndire politică, fostul maestru de educaţie fizică cere Comitetului să desemneze alţi doi candidaţi la prezidenţie, şi să răspundă "cu preciziune" la unele întrebări puse în numele regelui.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este o lovitură încercată împotriva lui Rădescu, şi care probabil nu va izbuti, fiindcă americanii sprijină Comitetul, bun-rău, aşa cum este alcătuit sub prezidenţia generalului; şi nu vor sprijini alt Comitet, sau două Comitete. Va rămîne însă ofensa adusă întregului Comitet, prin injoncţiunile nesăbuite ale lui Lazăr; va rămîne un început de apucături arbitrare, din partea lui Mihai, (apucături azi mai inoportune decît oricînd); şi va rămîne o atmosferă tot mai înăbuşitoare în sînul lamentabilei rezistenţe care se desfăşoară sub semnul celei mai cumplite mediocrităţi la New York, unde cugetă şi activează vajnicul nostru Rădescu; la Washington, unde unelteşte, face intrigi şi joacă golf Alexandru Creţeanu; ca şi la Curte, undeva în Elveţia, în Danemarca, sau pe Riviera franceză, unde "domneşte" regretabilul Lazăr.

20 august

Ne-am întors la New York, unde vremea frumoasă, şi în sfîrşit răcoroasă, ne îngăduie să ne bucurăm de terasele aparta-

mentului nostru. Mă simt foarte obosit; am fost silit să consult, în mai multe rînduri, un medic. Nu-mi găseşte nici o leziune la inimă. Muşchii inimii par să aibă însă reacţiuni neprevăzute şi să se contracteze neritmic.

Sînt nevoit, din pricina slăbiciunii, să părăsesc o şedinţă a Comitetului Naţional, care se ţine în apartamentul generalului, la 18 august, şi care de altfel, ia un sfîrşit neaşteptat de paşnic. Scrisoarea lui Lazăr este trecută cu vederea.

Europenii, aşa cum prevedem, se sfădesc la Strasburg. Federaliştii sînt nerăbdători şi nemulţumiţi. Unioniştii, conduşi de Churchill, obţin unele succese[1]. Problema care va pune toată lumea la încercare, este însă problema germană. Va fi invitată Germania să participe la Consiliul Europei? Din punct de vedere al ideii europene, răspunsul ar trebui să fie hotărît afirmativ. Nu poate fi o Europă unită, fără Germania, după cum nu poate fi fără Răsăritul Europei. Si îndeosebi, nu poate exista un consiliu al Europei, menit să strîngă laolaltă vechiul continent, care să lase în afară poporul german. Concepţia unei Europe de Vest este o absurditate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din păcate, Germania mai trezeşte încă, în Apus, unele temeri care pot fi uşor exploatate de extremiştii de dreapta, şi mai ales de cei de stînga, duşmani neîmpăcaţi ai ideii europene, şi care paralizează guvernele, chiar cele mai bine intenţionate, dintre ţările apusene. Neînţelegerile persistente între Anglia şi Franţa, (de ordin economic şi militar) contribuie de asemenea ca să împiedice Apusul de a lua o hotărîre comună în chestiunea Germaniei.

Alegerile generale care s-au ţinut, în Germania, acum cîteva zile, nu au putut limpezi situaţia internaţională, ci le au răsturnat doar unele poziţii în tabăra occidentalilor: englezii care aşteptau cu nădejde o victorie socialistă (pentru a nu rămîne socialişti în Occident) au fost dezamăgiţi, iar francezii care ştiau că partidele conservatoare germane (care au învins) sînt mult mai puţin "centraliste" decît socialiştii, au prins

1) Textul cuvîntării lui Churchill, anexat la "Jurnal", afirmă că "ambiţiile teritoriale" trebuesc stăvilite, şi seamănă leit cu naţionalismul anexionist.

nădejdea că o colaborare cu nemţii, este totuşi cu putinţă.

Ideologiile şi disciplinele de partid încep să joace un rol tot mai însemnat pe plan internaţional: americanii, care ar fi fost necăjiţi, şi foarte jenaţi în politica lor, dacă Germania de Vest, urmînd pilda Angliei laburiste, s-ar fi apucat să "socializeze" economia germană, nu ascund bucuria lor în urma victoriei conservatorilor, şi cer, prin glasul lui Mac Loy,noul comisar american în Germania, ca porţile Consiliului Europei să se deschidă larg în faţa democraţiei germane.

Aceste împrejurări sînt prielnice bătrînului Churchill: el urmăreşte integrarea Germaniei de Vest, în Europa, cu voinţa lui încăpăţînată, întărită încă prin mulţumirea pe care i-a pricinuit-o negreşit izbînda conservatorilor germani. Neînrîurit de sfaturile de prudenţă ale lui Schumann,şi de rezervele lui Bevin, Churchill împinge înainte în direcţia "Europei"[1]. Il va urma oare Consiliul Europei? Cît aş da să fiu la Strasburg şi să pot urmări desfăşurarea acestui episod hotărîtor.

Imi dau seama de greutăţi: în dosul aşa-zişilor conservatori germani, se iveşte spectrul hitlerismului neîmpăcat. (Thomas Mann, întors din Germania, pretinde că hitlerismul vieţuieşte mai departe, printre ruine, şi că, pentru a-l stîrpi,ar trebui atîrnate pretutindeni afişe lămuritoare: războiul, înfrîngerea, ruinele şi invazia sînt opera lui Hitler ... Dacă nemţii nu au priceput încă acest adevăr, nu-l vor pricepe nici citind afişele). Germania nu inspiră încă încredere şi simpatie: ea poate contribui la mîntuirea Europei, după cum poate ajuta la desăvîrşita ei prăbuşire.

Pe de altă parte, Apusul trece printr-o criză, care împiedică închegarea unui bloc anglo-francez, care să poată impune Germaniei, dacă e primită în Consiliu, o politică hotărîtă şi o disciplină unitară.

Luna august, din acest an, este sortită să rămînă în istoria noastră contemporană drept epoca celei mai serioase crize prin care a trecut Apusul, de la război încoace, şi asta întîmplîndu-se numaidecît după mult şi cu drept lăudatele succese ale politicii americane din iunie şi iulie trecut, care dăduseră Occidentului (datorită rezultatelor planului Marshall

1) In sensul unei Europe "unioniste" .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

şi făgăduinţelor Pactului Atlantic) o înfăţişare de consolidare şi de însănătoşire. Iar gravitatea acestei crize consta în faptul că ea este datorită nu numai unei ameninţări externe, ci şi unor adînci neînţelegeri lăuntrice. In clipa cînd politica de "fermitate" a Statelor Unite părea să fi ridicat primul val mai puternic în faţa invaziei bolşevice, această politică se izbea, în Apus, de vechile şi pînă azi neînvinsele greutăţi, care au împiedicat şi împiedică mai departe alcătuirea necesarei unităţi, pe plan politic, economic şi militar.

Problema germană, pe care o are de dezlegat Consiliul Europei, este numai una dintre problemele ce pun în cauză unitatea Continentului. Si ca o ironie a soartei, acest Consiliu trebuie să se ocupe de integrarea Germaniei în Europa, tocmai în clipa cînd lumea poate să-şi dea seama cît de puţin este integrat Apusul în ideea europeană, şi cît de mult sprijinul american, care era precis condiţionat, (şi nu putea fi altfel),de o serioasă sforţare spre unificarea Europei apusene, se izbeşte pretutindeni, în toate domeniile, în treburile politice, ca şi în cele economice şi militare, de deosebirile şi prejudecăţile naţionale, care nu vor, şi nu pot, să dispară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De aceea, problema Europei Unite nu se ridică azi numai în Consiliul Europei la Strasburg; ea se ridică în toate şedinţele Comisiilor pentru îndeplinirea Planului Marshall(unde Hoffman se plînge mereu de lipsa de bună-voinţă a europenilor, care nu ştiu, sau nu vor să unifice gospodăriile lor);în toate şedinţele consiliilor militare comune (unde cei trei generali americani, care au vizitat de curînd Europa, au fost uimiţi să constate o adîncă neînţelegere între concepţiile de strategie ale englezilor, şi cele ale francezilor); ea se ridică de asemenea în Congresul american, care trebuie să voteze necontenit credite noi, pentru desăvîrşirea diferitelor planuri de ajutorare.

Si pretutindeni, în toate aceste consilii şi adunări, criza Europei apusene poate să provoace cele mai grele tulburări, dacă nu va fi cu putinţă să i se găsească grabnic, chiar în această toamnă, cuvenita rezolvare.

Am însemnat nemulţumirile exprimate de Hoffman, comi-

sar american pentru îndeplinirea planului Marshall. Aceste nemulţumiri exprimate faţă de europeni, sînt contrapartea străduinţelor depuse de acelaşi Hoffman, faţă de Congresul american, pentru a împiedica o micşorare a creditelor alocate pentru refacerea economică a Europei. Străduinţele lui Hoffman nu au izbutit; sumele au fost reduse; iar ţările europene, cu Anglia în frunte, sînt adînc nemulţumite de noua distribuţie a acestor fonduri. (Chiar astăzi, la 2o august, delegatul britanic a respins (!) noua alocaţie de 84o milioane dolari, în loc de 1 miliard şi două sute milioane, sumă ce fusese rînduită Angliei pentru acest an).

Anglia se plînge că este persecutată; că este strînsă cu uşa, din pricina convingerilor şi a experienţelor ei socialiste. Anglia, din pricina acestor experienţe, ca şi din pricina structurii ei speciale, a împiedicat mai mult decît oricare altă ţară, unificarea economică a Europei apusene.

Din punct de vedere militar, am arătat că este un conflict latent între militarii francezi, care ar dori să aşeze rezistenţa ... pe Elba, şi militarii britanici, care ar vrea să concentreze armatele de rezistenţă în insulele britanice!Americanii (cei trei generali) par să încline înspre punctul de vedere francez. Este cel mai greu de împlinit, dar este incontestabil cel mai sănătos. Acest acord franco-american, ar trebui, în mod logic, să aibă şi urmări politice: dacă este vorba de a rezista pe Elba, cum şi de ce s-ar rezista fără o armată germană?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deocamdată, aceste neînţelegeri, şi această imposibilitate de a întocmi, pînă acum, un plan unitar de apărare a Europei, a contribuit la tulburarea spiritelor în Statele Unite, şi a pricinuit în parte jalnicul şi senzaţionalul vot de ieri, în Camera Reprezentanţilor.

Intr-adevăr, ieri, la 19 august, Camera Reprezentanţilor a tăiat jumătate din fondul prevăzut pentru ajutorarea Aliaţilor din Pactul Atlantic; adică, din suma globală cerută de Administraţie, de un miliard şi 45o milioane de dolari, din care 1.16o.99o.ooo erau prevăzuţi pentru Aliaţi, iar restul pentru Grecia, Turcia, Coreea şi Iran. Camera Reprezentanţilor a suprimat pe neaşteptate vreo 58o milioane dolari (numai din

lotul Aliaţilor), astfel încît suma totală aprobată se ridică la 869.5o5.ooo de dolari.

Această reducere dacă va fi menţinută de Senat (ceeace nu este probabil) ar întîrzia cu mai mult de şase luni, înarmările aliate şi ar da cu desăvîrşire peste cap actualele planuri de înarmare. Votul Camerei a fost cu totul neaşteptat, cu atît mai mult, cu cît "bill"-ul trecuse neschimbat în Comisia de Afaceri Străine. Toată lumea se aştepta la o rezistenţă mai mult sau mai puţin puternică, în Senat; nimeni nu prevedea o asemenea prăbuşire, în mult mai docila Cameră a Reprezentanţilor. Este o lovitură de politică internă (republicanii în asociaţie cu democraţii antiguvernamentali, din Sud, s-au înţeles să facă Administraţia de ruşine) care, chiar dacă va fi în parte îndreptată de Senat, va avea un puternic răsunet în afară, şi va influenţa politica externă urmărită în Europa. Sovieticii se vor bucura, Aliaţii vor fi adînc dezamăgiţi.

Cine este de vină?

Se pare că au fost unele pricini întîmplătoare: o deosebită enervare în rîndul reprezentanţilor, un exces de încredere şi decî o lipsă de băgare de seamă la "leaderii" guvernamentali, şi nenumăratele absenţe[1], în ajunul weekend-ului.

Au fost însă pricini şi mai serioase: nedumerirea şi descurajarea răspîndită printre reprezentanţi, în urma ştirilor primite din Europa, cu privire la neputinţa apusenilor de a constitui un front unitar economic şi militar; campania abilă şi stăruitoare, dusă de republicani, împotriva preşedintelui şi a guvernului, sub cuvînt că legea creditelor nu a fost îndeajuns studiată, şi nu cuprinde termeni destul de precişi; o oarecare enervare împotriva lui Acheson, noul secretar de stat, care s-ar fi arătat prea categoric şi prea intransigent în pretenţiile sale; şi în sfîrşit, un val de izolaţionism, ce nu poate fi tăgăduit, care s-a revărsat asupra Congresului, şi a provocat în această adunare democratică una dintre acele brutale schimbări de temperatură şi de bune-dispoziţii, cum politica americană le-a cunoscut atît de des, în trecut.

Ziarele de opoziţie - "N.Y.-Herald Tribune", de

---

1) De la vot.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pildă - învinuieşte cu violenţă administraţia, în frunte cu preşedintele; sub titlul "Prăbuşirea de la Camera Reprezentanţilor", ziarul scrie: "Administraţia Truman este primul şi cel mai principal autor al nimicitoarei înfrîngeri, în dezbaterea de la Camera Reprezentanţilor. Preşedintele a fost amplu avertizat ... De la prima aparenţă a bill-ului Administraţiei, cu largi şi dezinteresate concesii ale puterii prezidenţiale, (puteri la care Truman renunţase de altfel), vagul pluteşte asupra politicii de bază (nu e exact: expunerea lui Acheson era precisă şi excelentă) şi asupra aparentei detaşări de la sistemul înfăţişat de Pactul Atlantic; (Aici e buba: Administraţia a crezut că este nevoie să înceapă numaidecît cu înarmarea Aliaţilor, chiar înainte de a-i putea pune de acord cu privire la un program comun. A făcut aşa, fiindcă deoparte ştia cît de "incorigibili" sînt Aliaţii, iar de altă parte, cît de serioasă este primejdia. Era cuminte oare de a face astfel?) şi totalul de bani, nesprijinit pe nimic, (...) au creat impresia că programul era în pericol"; şi ziarul continuă: "Programul are nevoie de revizuire, de clarificare, şi de o explicaţie publică".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru un observator străin, explicaţiile publice care au fost date, de cele mai proeminente figuri ale armatei şi ale politicii americane, au părut mai mult decît îndestulătoare. Totuşi, ziarul republican îşi dă seama că înfrîngerea Administraţiei poate avea consecinţe păgubitoare în afară. (...) Lucrurile se mai pot îndrepta în parte, dacă se va da ascultare sfatului republicanilor cuminţi - adaugă ziarul.

Aceeaşi părere a fost exprimată şi de republicanul Foster Dulles, care arată că dacă s-ar fi ţinut seamă de propunerea lui Vandenberg , şi de a sa (care nu reducea suma decît cu puţin peste loc milioane de dolari), Administraţia nu ar fi păţit ce a păţit la Cameră.

S-a întîmplat, se vede, sub impulsiunea autoritară a lui Acheson, o criză în politica bipartizană: Administraţia nu a ţinut seamă, cu aceeaşi deferenţă, ca mai înainte, de sfaturile lui Vandenberg ; iar acesta şi prietenii lui au lăsat lucrurile să meargă în voia soartei, pentru a da o lecţie

"intransigenţilor" şi încrezuţilor de la Departamentul de Stat.

Acum însă, după ce lecţia a fost dată, şi lucrurile s-au întîmplat, după cum au dorit, republicanii se află la o răscruce: cei care au o conştiinţă internaţională şi simţ politic, vor căuta să îndrepte "cifrele", la Senat, potrivit formulei Vandenberg - Dulles, pe cînd izolaţioniştii (şi numărul lor poate să crească, peste noapte), vor urma pe Taft, care a ţinut să declare că va face tot ce-i va sta în putinţă pentru ca Senatul să ratifice întocmai hotărîrea Camerei. (In această politică anglo-europeană, Taft se întîlneşte şi se potriveşte desăvîrşit cu "progresistul" Wallace, care s-a folosit de acest prilej pentru a pleda cauza U.R.S.S.-ului, în faţa Comisiei Senatului).

Lucrurile se pot îndrepta în parte, dacă nu cumva s-ar întîmpla una dintre acele crize ce străbat continentul, şi leagă de unele întîmplări nenorocite, în Europa, altele şi mai nenorocite reacţiuni, în America. Regionalismul european, care în aceste zile caută să compromită şi să zădărnicească atît de necesara politică de unire a vechiului continent, poate provoca pe neaşteptate, în această Americă nervoasă şi schimbătoare, plină de bune intenţii, dar lipsită de concepţii statornice, un uriaş şi distrugător val de aşa-zis izolaţionism. (...)

De reţinut este articolul editorial din "N.Y.-Times", "Economie şi Ajutor Militar", care pune lucrurile la punct, şi arată că nu este vreme de ceartă între partide, (...) ci de a face faţă unui război posibil, şi de a menţine rolul de îndrumător al Americii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

22 august

(...) Ieri, ziarul "N.Y.-Times" a amintit că s-au împlinit zece ani de la încheierea Tratatului Ribbentrop - Molotov. Editorialul marelui ziar poartă titlul: "Aniversarea unei infamii", iar textul este la înălţimea titlului.

O dare de seamă în "Time's Magasine" este însoţită de o fotografie, arătînd pe Stalin şi Ribbentrop, stînd cot la cot, uniţi prin acelaşi fel de zîmbet, în timp ce Molotov iscăleşte protocoalele secrete, care împart în două Răsăritul eu-

ropean. Aceste protocoale au ieşit la iveală abia acum, cu prilejul cercetărilor făcute în arhivele germane. Mă gîndesc însă, în această zi aniversară, care înseamnă mult pentru mine (fiindcă eram ministru de externe, în ziua de 21 august 1939) că am fost unul dintre cei dintîi care, în "Preliminariile", mele, am prevăzut existenţa faimoaselor clauze secrete, şi am denunţat infamia lor. După cum am încercat să arăt, şi aşa trebuie să rămînă, de acum înainte, că tot ce s-a întîmplat în ţările noastre, şi îndeosebi, schimbarea politicii româneşti, a fost pricinuit de Tratatul de complicitate germano-sovietic, şi a urmat ca o consecinţă fatală a infamiei înfăptuite la Moscova. (Această dreaptă şi firească apărare a noastră, în faţa Apusului, care a comis el însuşi, de atunci, atîtea greşeli împotriva noastră, cum şi faţă de istorie şi de noi înşine, este cuprinsă şi statornicită în memoriul pe care l-am întocmit pentru Conferinţa de Pace de la Paris. Teza noastră este întărită şi consfinţită prin epitelul de "infamie", pe care Apusul îl leagă astăzi de Tratatul de la Moscova).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dintre pricinile care au dus la votul împotriva creditelor militare[1]:

Pricini personale: o vădită supărare a senatorilor republicani, fruntaşi eminenţi ai politicii bipartizane (Vandenberg este susceptibil şi vanitos), fiindcă ei n-au fost îndeajuns ţinuţi în curent de către Administraţie (îndeosebi, de junele şi prea-autoritarul Acheson). Reprezentanţii republicani au fost influenţaţi de nemulţumirea senatorilor.

Acelaşi motiv, la unii democraţi, care au impresia că au fost lăsaţi "în afara chestiunii".

Pricini politice: un val de nemulţumire şi neîncredere în Congres, faţă de acţiunea guvernului, nu numai în treburile externe, dar mai ales în cele interne. Mai multe proiecte de legi, prezentate de Administraţie, au avut aceeaşi soartă, ca "bill"-ul pentru credite.

O nedumerire şi nervozitate crescîndă faţă de gravitatea situaţiei internaţionale, şi de posibilitatea americană

---

1) "Jurnalul" adaugă ironic: "căldurile, cumplita şi prelungita năbuşeală".

de a-i face faţă. Acest simţămînt provoacă neacţiuni deosebite şi uneori contradictorii. Astfel, mulţi republicani care critică politica "europeană" a Preşedintelui, prea exclusivă şi prea costisitoare, cer măsuri grabnice pentru a împiedica prăbuşirea Chinei, şi formularea unei politici precise, pentru Extremul Orient (măsuri şi politică legate de noi şi uriaşe cheltuieli) Vandenberg a formulat critici bine întemeiate împotriva Cărţii Albe, referitoare la China. Mulţi republicani cer "o politică pentru China". Acheson se împotriveşte cu energie. De ce? Motivele indicate în Cartea Albă nu sînt nici suficiente, nici convingătoare. Un singur motiv ar fi convingător şi hotărîtor. Dar cine-l poate invoca? Este că războiul cu U.R.S.S., fiind nu numai posibil, dar chiar probabil (poate chiar inevitabil), pregătirile americane trebuie să aibă scopul de a lovi duşmanul la centru (acolo unde-i izvorul puterii sale), şi nu de a cheltui bani şi sforţări zadarnice, pentru a-l opri la periferie.

Nervozitatea şi simţămîntul de "neconfort" care dăinuiesc în Congres, sînt bine lămurite de un ziarist american. Cei mai mulţi americani au priceput că dacă nu dau un sprijin lumii din afară, Moscova poate să învingă lumea, inclusiv America. Tot mai mulţi americani se tem că Statele Unite sînt în măsură să dea ajutorul fără fund de care este nevoie. Iar Congresul, expresie fidelă a sentimentelor populare, cere Administraţiei tot mai multe lămuriri, pentru a-şi putea potoli temerile şi nesiguranţa, şi a fi sigur că ajutorul ce i se cere este cu adevărat judicios, necesar, şi nu ar implica obligaţii nelimitate, adică imposibile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In această atmosferă de criză, care tulbură lumea apuseană, problema cea mai gravă mi se pare a fi aceea a greutăţilor în care se zbate Anglia, problemă care pune în cauză buncle şi pînă azi, atît de strînsele raporturi dintre Marea Britanie şi Statele Unite.

Tările care sînt legate de lira sterlină nu pot exporta, spre America, bunuri de aceeaşi valoare ca acelea pe care sînt nevoite să le importe din America. De aici, decurge o lipsă de dolari, în Anglia, şi în domeniul ei financiar, care poate avea urmări catastrofale. Problema economică este legată de o problemă politică: numai Statele Unite pot veni în

ajutorul Angliei. In Statele Unite dăinuieşte însă sentimentul că greutăţile Angliei sînt datorite, în bună parte, experienţelor ei socialiste, care împovărează bugetul statului, stînjenesc producţia liberă, ridică costul mîinii de lucru, şi izolează Anglia de tîrgul liber mondial.

Sentimentul american, îndreptăţit în parte, e poate exagerat. In împrejurările de azi, după prăbuşirea imperiului ei, Anglia ar fi trecut, oricum, printr-o criză grea. Faptul însă că americanii au acest sentiment, şi că îl au astăzi, cînd ei sînt foarte puţin dispuşi să ţină seama de "fanteziile" străinilor, şi în cazul de faţă, să pună cele din urmă rezerve ale "capitalismului" lor, la dispoziţia socialismului britanic, poate foarte bine, pe drept sau pe nedrept, să agraveze criza. (Congresul este, în bună parte, antibritanic). De altă parte, britanicii (socialişti, sau nu) sînt mîndri, şi nu ar accepta uşor să-şi schimbe politica de dragul (necum la porunca) Statelor Unite.

In timp ce unele ziare conservatoare ("Times", "Manchester Guardian") sfătuiesc guvernul laburist să fie cuminte, să aibă simţul realităţii, şi să caute să ajungă la un compromis, doctrinarii partidului sînt gata, pare-se, să sfideze sfatul Americii, şi să nu accepte **decît un ajutor necondiţionat.** Dacă nu, vor merge din nou în faţa alegătorilor, tulburînd astfel şi mai mult situaţia internaţională, şi slăbind frontul occidental.

Ziariştii americani, cu simţul problemelor externe, (ca Alsop, de pildă), cer compatrioţilor lor să arate înţelegere pentru greutăţile şi pentru tradiţionala mîndrie a Angliei; dacă cearta se adînceşte, şi dacă, întărîtaţi prin atitudinea Statelor Unite, alegătorii englezi reînoiesc încrederea lor faţă de guvernul laburist, atunci spărtura dintre Anglia şi America ar putea fi cu folos exploatată de sovietici, care atît aşteaptă şi ar avea cele mai serioase consecinţe pentru întregul occident[1)].

1) Anexat la "Jurnal" se află un articol publicat de Stewart Alsop, în "N.Y.-Herald Tribune", intitulat: "Cît de scump costă a nu face nimic", unde se prevede că aria lirei sterline slăbind, Anglia s-ar teme de a deveni "al 4o-lea stat unit american", şi că, dacă puterea mondială engleză ar "leşina", Statele Unite ar rămîne singure să înfrunte "expansiunea sovietică, în Europa şi Asia, chiar şi prin război". Acest fapt, scrie Alsop, ar fi un preţ mult prea mare al "voluptăţii de a nu face nimic".

In schimb, corespondenţii americani, din Anglia, sînt pesimişti, fiindcă socotesc că miniştrii **laburişti** (amicul Cripps!) sînt încăpăţînaţi, intransigenţi şi puşi pe ceartă, în timp ce opinia publică din Anglia este iritată de criticile şi de "lipsa de înţelegere" a americanilor.

Problema se va limpezi, în bine sau în rău, peste cîteva zile, cînd miniştriilaburişti (Bevin şi Cripps), vor veni să discute, la Washington, problema schimburilor dintre cele două ţări, cu Acheson şi Snyder.

24 august - Sauthhampton

In timp ce senatorii caută să îndrepte greşala Camerei Reprezentanţilor (Vandenberg şi Dulles vînd, de pe acum, un rol mai puţin îngrat decît înainte: în loc de a reduce suma creditelor ei se pot strădui s-o reîntregească, în măsura posibilităţilor) preşedintele Truman a zburat spre Florida, unde a ţinut să împărtăşească veteranilor (din războiul nr.1), gîndurile sale despre "preţul păcii". Aceste gînduri sînt foarte sănătoase: cu un adversar ca U.R.S.S., hotărît să pună toate rezervele lui în slujba războiului, cine vrea să aibă pace trebuie să plătească scump, tot mai scump. Dacă nu, va fi nevoit să "finanţeze" un nou război. Si atunci să te ţii! ...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Truman a spus aceste adevăruri pe şleau, cu simplitate, ca de obicei, şi cu multă şi cinstită bărbăţie.

Paul Reynaud a pus, la Strasburg, problema unităţii europene, aşa cum trebuie pusă. (...) El a apărat teza continentală, ieşind din echivocul în care este silit să se menţină, în ciuda curajului său, bătrînul Churchill. Europa, a spus Reynaud, trăieşte de azi pe mîine, din împrumuturi, stipendii şi fel de fel de ajutoare. Nu se va putea ţine însă pe picioare, decît dacă îşi va da o organizaţie unitară: o constituţie federativă, un Parlament ales de "poporul european" (sau de popoarele Europei) şi în măsură să statornicească, pe cale legislativă, cadrul trebuincios pentru un spaţiu economic unitar, cu o monedă unitară şi cu un tîrg larg deschis, care să simplifice şi să înlesnească producţia şi desfacerea. Conservatorul Reynaud se aşează astfel în fruntea federaliştilor (eu-

ropeni revoluţionari) îndrăznind să meargă pînă la capătul ideii europene, arătînd, cu dreptate, că dacă această idee rămîne în drum, se vor prăbuşi, împreună cu Europa[1], toate ţările europene. Il vor urma oare federaliştii? La Haga, nu au avut curajul să-l susţină. Acum este ceasul hotărîtor: de dreapta sau de stînga, europenii adevăraţi trebuie să se strîngă laolaltă.

Cine nu-l urmează, şi nu-l pot urma, sînt britanicii de dreapta şi de stînga. Conservatorii, fiindcă au rămas legaţi de ideea imperială; laburiştii, fiindcă "doctrina" lor nu se poate împăca decît cu un continent "planificat", potrivit crezului şi metodelor socialiste, nicidecum cu un spaţiu economic european "liber".

Teza lui Reynaud, care-i teza continentului, trece peste capul Marei Britanii, şi întîlneşte doctrina americană cu privire la Europa: tot ce doresc şi aşteaptă americanii (Planul Marshall, Pactul Atlantic, creditele militare) este unirea reală, organică, statornică a Europei.

Iar "singularismul" britanic, caracterul specific insular (şi imperialist, în sensul bun al cuvîntului) al Marii Britanii - "singularism" agravat încă (şi agravat mult) prin sectarismul laburist, opune Anglia - exact pentru aceleaşi motive: de o parte "Mişcării Europene", de alta, politicii fireşti logice şi generoase a Statelor Unite

Este o situaţie din care este greu de ieşit, fiindcă nu este datorită numai orbirii omeneşti, ci unor fapte şi aşezări care sînt produsul unei lungi şi fireşti desfăşurări istorice; de aici, caracterul ei fatal şi aspectul ei tragic. Apusul nu poate fi unit fără Anglia; Anglia vrea, dar nu poate contribui la unirea Apusului; Anglia este împinsă spre un "izolaţionism", deopotrivă de păgubitor, pentru ea, şi pentru întregul Apus. (Europa nu poate fi unită, dacă nu se adoptă o formulă "elastică", aşa cum am propus în cuvîntarea mea, la Bruxelles).

In timp ce Anglia se poticneşte pe pragul Europei, Germania se declară gata să se integreze în noile aşezări ale vechiului continent. Intr-o declaraţie foarte cuminte, făcută presei, Adenauer preşedintele partidului creştin-democrat, şi

---

1) ... vestică.

viitorul cancelar al Reichului, cere, pentru Germania de Vest, dreptul de a lua parte la Pactul Atlantic, şi de a intra în consiliul Europei. Adenauer nu înţelege să-şi încurce treburile,cerînd colaborarea socialiştilor. El va cîrmui cu o majoritate de centru şi de dreapta, fără control socialist, şi deci fără piedici doctrinare, în calea unei desăvîrşite înţelegeri cu capitalul american, şi a unei desăvîrşite integrări în spaţiul economic european.

Este interesantă de asemenea înştiinţarea pe care o dă acelora care ar voi să asculte de ademenirile lui Nadolny, fost ambasador la Moscova, şi vechi prieten al U.R.S.S.-ului. Acest Nadolny se află undeva, în Germania de Vest, şi unelteşte, la cererea sovieticilor, în favoarea unei politici unitare,pentru întreaga Germanie. Adenauer ţine, cu multă dreptate, să pună capăt unui echivoc care poate fi fatal Germaniei. Noul stat german riscă să se aşeze între două scaune, dacă nu alege cu hotărîre între Apus şi Răsărit.

Intre Moscova şi Belgrad, urmează un schimb de scrisori tot mai îndîrjite: Stalin ameninţă şi condamnă: Tito ţine piept cu îndrăzneală. Această corespondenţă dezvăluie felul de a gîndi şi de a face politică, a totalitarilor. Tito este poreclit trădător şi duşman al cauzei proletariatului, fiindcă este duşmanul Statului sovietic, care "apără libertatea şi suveranitatea micilor state", iar Tito răspunde că este gata să ajungă la înţelegere cu Moscova, dacă se respectă suveranitatea Statului iugoslav.

Printre învinuirile Moscovei, sprijinite fireşte de toţi sateliţii, sînt acelea îndreptate împotriva "cinismului" cu care Tito calcă în picioare "drepturile şi libertăţile cetăţeneşti". Iar Tito, aminteşte toate "cazurile" în care spionii sovietici au pus în primejdie siguranţa Republicii Populare Iugoslave. (Din Albania, pe de altă parte, vine ştirea că, la Moscova, sentinţa de moarte ar fi fost rostită împotriva "trădătorului fascist" Tito, şi că mai devreme sau mai tîrziu, judecata va fi împlinită).

Foarte bine. Această ceartă este cu folos. Ea poate

avea urmări.(La Berlin, o mică fracţiune a partidului comunist s-a declarat "independentă", şi a trimis felicitări lui Tito).

De ce se amestecă însă americanii în această "conversaţie", între tovarăşi? Titoismul guvernului american (şi al unor ziarişti eminenţi) mi se pare o greşeală. Acum cîteva zile, Truman a înlesnit lui Tito să-şi însuşească nişte uzine metalurgice americane. De ce? Titoismul, dacă este sortit să crească, va creşte şi fără sprijinul american. Acest sprijin nu poate decît să-l compromită, şi compromite, în orice caz, pe americani, fiindcă aruncă o nedumerire asupra politicii apusene. Îi slăbeşte în ochii răsăritenilor, şi jigneşte fără rost, poporul sîrb. (Este şi părerea exprimată ieri în "Times", de fostul ambasador la Belgrad, Bliss Lane).

25 august

Chauvel a spus lui Kerillis, (care a trecut să ne vadă), că la O.N.U. este oarecare îngrijorare cu privire la cearta dintre Moscova şi Belgrad. Schimbul de note, tot mai violente, şi ameninţările tot mai precise ale sovieticilor, trezesc bănuiala că U.R.S.S. ar fi pus gînd rău tovarăşului Tito, şi că pregăteşte ceva. Situaţia din Albania, unde se încrucişează atîtea intrigi, stîrneşte de asemenea temeri şi tulburare. Un război care ar izbucni în Balcani, ar creşte şi s-ar întinde.

(...) Am două lucrări care aşteaptă să fie împlinite. Amîndouă sînt în legătură cu convorbirile pe care le-am avut cu De Witt Pool şi colegul său Dolbeare.

Prima lucrare este pregătirea unei ediţii noi a "Preliminariilor" mele. Mă gîndesc să scriu o introducere nouă, substanţială, pentru a aşeza cartea în lumina documentelor dezvăluite de atunci încoace, şi a situaţiei de azi. Voi stărui asupra următoarelor trei puncte: a/ Cartea a arătat - în 1942-1943 - că Pactul de la Moscova (21 august 1939) a împărţit Răsăritul european în două, răsturnînd politica tuturor ţărilor mărginaşe (îndeosebi politica României); că a nesocotit şi tulburat politica tradiţională de ordine şi de pace europeană, şi că din aceste pricini, a dus în mod fatal la război (nu numai la războiul din Vest, pe care l-a provocat, dar şi la războiul

BCU Cluj / Central University Library Cluj

din Est, consecinţă a împărţirii Răsăritului), şi am stabilit această echivalenţă: politică de împărţire a Europei = politică de război.

Documentele descoperite în urmă, dovedesc dreptatea acestei teze: ele arată că într-adevăr a fost o împărţeală între cele două state complice (protocoalele secrete din Moscova) şi că această împărţeală a dus în mod fatal, (ca şi împărţeala cuprinsă în Tratatul de la Tilsit)[1] la război.

b/ Am arătat apoi, (şi aceasta în toiul războiului, în timp ce nemţii erau aproape de Stalingrad), că nu va fi, şi nu poate fi pace în Europa, dacă adevărata cauză a războiului, adică împărţirea continentului, nu va lua sfîrşit. Victoria nu va putea duce la pace, dacă această cauză nu va fi înlăturată.

Greşelile care au fost înfăptuite la Teheran, la Yalta şi la Potsdam (şi care au menţinut politica de împărţeală arbitrară a Europei, în favoarea U.R.S.S.-ului) au dovedit cu prisosinţă că, neputîndu-se înlătura pricinile războiului, pacea nu a putut fi statornicită.

c/ Am stăruit în sfîrşit, în prefaţă şi în concluzii, că nu poate fi pace în Europa fără o politică de reîntregire şi de unire. Judecînd în spiritul unui european, născut în secolul trecut, am pus accentul pe "restabilirea echilibrului european". Imi dau seama că aceasta nu mai este posibilă, şi nu mai e deajuns. Europa nu poate fi împăcată decît prin organizare, printr-o organizare europeană, care ea însăşi nu poate dăinui, dacă nu este integrată într-o organizare mult mai întinsă. Trăim în vremea tendinţelor şi soluţiilor universale: Pace = ordine mondială.

Pactul din Moscova a pus capăt pentru totdeauna vechii rînduieli europene; el a provocat o ruptură nu numai în trupul Europei, ci şi în istoria ei. Vechea rînduială nu mai poate fi cîrpită şi refăcută. Pentru a ieşi din haosul pricinuit de acest "pact infam", şi pentru a pune capăt unui conflict care dăinuieşte de atunci, neîncetat, şi a luat, după victorie o înfăţişare mai alarmantă decît înainte, este nevoie de o rîndu-

---

1) Tilsit, astăzi Sovietsk, pe fluviul Niemen. Aluzia priveşte Tratatul din 8 iulie 1807, încheiat între împăratul Napoleon şi ţarul Alexandru I al Rusiei.

ială nouă.

În afară de această introducere, voi face, în dreptul fiecărui capitol, îndreptările cuvenite, potrivit documentelor descoperite, şi aceasta mai cu seamă la capitolele următoare: garanţia dată României; Pactul Tripartit; vizita lui Molotov; pătrunderea germană în Balcani; izbucnirea războiului.

A doua lucrare este pregătirea unei conferinţe importante pe care trebuie s-o ţin în noiembrie viitor, la Town Hall. Într-adevăr, Comitetul pentru "Europa liberă", pregăteşte împreună cu acest institut, o serie de conferinţe despre diferite probleme în legătură cu comunismul. Şase oratori, aleşi dintre reprezentanţii ţărilor de dincolo de Cortina de Fier, vor trebui, rînd pe rînd, să lămurească diferite probleme politice, economice, agrare, culturale, etc. Patru profesori, oameni politici americani, vor interveni în discuţie. Rîndul meu vine la 29 noiembrie. Subiectul ce ne-a fost propus este: "Comunismul contra omului". Dorinţa oficială îmi vine din partea directorului acestui însemnat institut, Th.Davies, care îmi scrie: "Planul nostru este de a avea invitaţi conferenţiari, reprezentînd pe fiecare dintre cele şapte naţiuni de dincolo de Cortina de Fier, pentru a vorbi despre faza treburilor externe ale Estului european, şi de a avea de asemenea, în program, pentru americani, ce vor discuta diferitele faze ale problemei, din punctul de vedere al Americii. Sperăm, pe această cale, să vă prilejuim o bună sinteză a problemelor majore cuprinse în lupta pentru libertate, în aceste ţări". (...)

Am acceptat. Dar îmi dau seama că sarcina este grea. Mai întîi, trebuie să pun la punct engleza mea, apoi trebuie să mă feresc, de la început, de generalizări.

Comunismul nu este, firesc, din principiu pornit împotriva omului. Dimpotrivă, este o doctrină politică (Marx zicea, că este o dialectică şi că are ambiţia de a elibera pe om, economiceşte şi politiceşte, de nedreptăţile sociale, şi de orice tiranie, inclusiv - şi mai ales - de tirania statului). Calea pe care a parcurs-o comunismul, de la Marx, pînă la Stalin, trebuie deci, de la început, bine pusă în evidenţă, şi anume, punînd accentul pe "revoluţia", (cu privire la care Marx era foarte nebulos, şi pe care Lenin a provocat-o, văzînd şi făcînd), şi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pe "dictatura proletariatului" despre care Marx nu a vorbit decît odată (şi nu a admis-o decît temporar), dar pe care Lenin a fost nevoit s-o introducă, iar Stalin a fost hotărît s-o menţină, fără îngrădire şi fără termen. Aici a început agresiunea împotriva omului, agresiune care s-a întins, s-a adîncit, a supus întregul regim sub domnia teroarei, cu toate consecinţele, în jos şi în sus, a teroarei, a fricii generalizate (aşa cum a arătat Ferrero). Prinsă în angrenajul teroarei, maşina se învîrteşte în gol, distrugînd, împreună cu persoana umană, şi ideea. Azi, ne aflăm în faţa unor vorbe, şi nu a unor idei. Sîntem siliţi să-i zicem comunism, fiindcă comuniştii îi zic aşa, fiindcă este un păcat, o crimă, o trădare pentru un comunist de a nu asculta de porunca Moscovei (cum spune Tito) şi fiindcă, foarte probabil, în împrejurările de azi, nu mai poate fi comunism în afară de sovietism (teoriile economice şi filozofice ale lui Marx au murit de mult!).

In raporturile dintre comunism şi om, sîntem siliţi să luăm în considerare nu zvîcnirile umanitare şi pornirile revoluţionare ale primilor apostoli ai mişcării muncitoreşti, nici teoriile economice ale lui Marx, ci metodele bolşevice, practicate în U.R.S.S., şi impuse pretutindeni unde U.R.S.S. s-a întins, metode care astăzi se confundă cu scopurile şi cu ideologia lumii comuniste.

In această privinţă, nu mai este nici un dubiu: agresiunea comunistă împotriva omului este dezlănţuită şi nu mai poate fi oprită; este un conflict deschis, total, definitiv. Vor urma pilde din ţară. Aici, trebuie să intervină "factorul" românesc. Omul e despuiat de drepturile lui (...). Cazul Maniu; ţărănismul (...). Apoi pilda politică: condamnarea lui Tito. (...) Indivizii, oricît de numeroşi ar fi, nu se pot apăra. (...). (Am scris repede şi tîrziu. Ideile trebuiesc reluate, potolite şi legate între ele. Cît mai multe exemple, cît mai multă viaţă, cît mai puţină filozofie).

26 august

Lupta împotriva individului, pe care o dă comunismul, este de două feluri: mai întîi este lupta directă, necruţătoare

împotriva "rezistenților", adică împotriva tuturor acelora care sînt o piedică în calea revoluției, creatoare a unei ordini noi. Aceștia - burghezi, proprietari, țărani, intelectuali - trebuie să fie înlăturați, adică desființați, distruși. Nici un scrupul și nici o lege nu oprește brațul "justiției" proletare că să lovească fără cruțare (teoriile de drept ale lui Vîșinski). Legea și scrupulele sînt pentru mai tîrziu, cînd era comunismului integral va înflori; pînă atunci, dăinuiește epocă revoluționară și războinică, fără alte "principii" și polemici, decît acelea care sînt legate de lupta, de victoria și împlinirea comunismului.

Distrugerea individului este urmărită și prin alte metode. Acestea sînt întrebuințate ca o favoare pentru cei aleși, adică pentru credincioșii crezului comunist. Comuniștii adevărați, adică "soldații adevărați ai cauzei comuniste", trebuie să învețe să sufere, să se jertfească, pentru împlinirea societății comuniste, adică pentru un "ideal" (apariția acestui ideal este o deformație a învățăturii **strict** materialiste a lui Marx), care nu se poate împlini în cel mai bun caz, decît după mai multe generații. Găsesc într-o carte publicată la Paris, sub supravegherea lui Robert Aron (și la care au colaborat mai mulți intelectuali de seamă ai generației franceze mai tinere) o foarte interesantă analiză a acestei "religii" comuniste, așa cum s-a dezvoltat în anii următori revoluției rusești. "Există o religie marxistă, cu condiția de a-i extrage din religie orice conținut circumstanțial, și de a o concepe în semnificația ei cea mai generală: religia umanității care trebuie cucerită, sau a umanității care trebuie făurită". (Vezi, "Fanatismul marxiștilor, de Thierry Maulnier, în "De la Marx la marxism", pag.219 și urm.). Așezarea unei lumi ideale în afară de prezent, este mijlocul obișnuit prin care o religie caută să împace pe credincioși cu suferințele prezente și să le impună o disciplină de străduință și de jertfă, în vederea unui "paradis" viitor. Pe cînd însă, jertfele creștinului trebuie să-i îngăduie de a se bucura numaidecît după moarte, în ceruri, de binefacerile vieții veșnice, jertfele comunistului nu-i slujesc lui întru nimic: el va dispărea; vor dispărea și aceia ce vor lupta și se vor căzni după el, pînă ce evoluția materialismului istoric, la care e

BCU Cluj / Central University Library Cluj

poftit să colaboreze, va pregăti, pe pămînt, fericirea societăţii viitoare. Atitudinea "morală" ce se cere comunistului este deci mult mai impersonală şi mai dezinteresată: "Credinţa comunistului, scrie Thierry Maulnier - îi cere abnegaţie, în sensul absolut al cuvîntului: trebuie să facă din el însuşi, trup şi suflet, muncă şi viaţă, un muncitor, şi mai mult decît atît, o unealtă eficace în slujba revoluţiei. Trebuie să se nege, ca scop, pe sine însuşi, pentru a amîna ordinea scopurilor, în umanitatea colectivă a viitorului şi să se convertească într-un simplu instrument revolutionar, devotat supremei eficienţe".

Autorul francez care se vrea "nepărtinitor", găseşte că jertfa cerută comuniştilor este mai grea, şi că deci virtuţile de care trebuie să dea dovadă credincioşii marxismului sînt mai rare şi mai mari decît virtuţile proslăvite de creştinism. Se prea poate ca asemenea virtuţi să fi existat odată, în vremea eroică a revoluţiei, şi că martirii cauzei, adică acei revoluţionari urmăriţi şi judecaţi de semenii lor, şi mărturisind toate crimele de care erau învinuiţi, pentru a nu împiedica revoluţia de a-şi urma calea ei, se prea poate ca aceşti martiri să fi atins culmi care ne par cu atît mai înalte, cu cît sînt mai inumane, adică depăşesc reacţiunile normale omeneşti. Cînd ne gîndim însă că "virtuţile" cerute uneltelor comunismului, nu sînt în legătură cu viaţa de azi, a societăţii şi a indivizilor, că nu au nici o înrîurire asupra raporturilor dintre oameni, că nu tind la desăvîrşirea vieţii, la înscăunarea justiţiei, la alinarea suferinţelor, ci urmăresc numai, cu o inflexibilă rigoare, şi cu cea mai desăvîrşită lipsă de scrupule, sprijinirea unui proces abstract de "evoluţie" istorică; cînd ne gîndim că acest "proces" pe măsură ce vremea trece, pare să fie de o durată tot mai îndelungată (pe vremea lui Marx, societatea ideală apăruse la orizont; de atunci s-a tot îndepărtat, şi s-a pierdut în negura viitorului şi a dubiilor cele mai îndreptăţite); cînd ne gîndim că regimul comunismului dictatorial şi totalitar, conceput de Marx ca un regim trecător, de scurtă durată, este prins în cumplitul angrenaj al teroarei, din care nu mai poate ieşi; cînd ne gîndim la toate acestea, ne dăm seama că virtuţile comuniste care distrug pe credinciosul

BCU Cluj / Central University Library Cluj

de azi, şi fac din el o unealtă, în aşteptarea omului de mîine, care trebuie să se nască într-o lume liberă, sînt sortite să pricinuiască distrugeri definitive, fără sorţi de îndreptare, fără înviere.

Cu cît mai înţeleaptă ni se pare religia creştină, care cere virtuţi de omenie, trezeşte simţămîntul răspunderii în sufletul credinciosului, şi îi făgăduieşte mîntuirea, dacă va izbuti în viaţă să fie un om întreg şi desăvîrşit.

Vorbind despre aceste două feluri de a distruge omul, voi arăta că nu mă interesează distrugerea omului comunist (fiindcă, dintre aceştia, sînt prea puţini în ţara mea) ci mă interesează lupta dată împotriva omului rezistent, care încearcă să fie liber.

Trebuie atinsă problema libertăţii şi trebuie arătat (amintind pe John Gunther) ce a însemnat pentru ţările răsăritene lupta pentru libertate (naţională). In ce priveşte formarea omului, la Răsărit, au intervenit mai multe influenţe, toate europene, (mediteraneene sau apusene): creştinismul bizantin - legat de pămînt şi de fenomenele naturii; liberalismul francez al anului 1848; formarea burgheziei, ca pătură restrînsă, dar care a cunoscut o desăvîrşită libertate a cuvîntului, de întrunire, de gîndire; apoi ţărănismul (complimentar cu interesele şi nevoile Europei) care într-o epocă de influenţe totalitare (din Germania şi din U.R.S.S.) a dus o luptă vajnică şi sistematică pentru democratizarea ţării. In fiecare ţară răsăriteană, dat fiind diversitatea europeană, o notă aparte; în România, tradiţia daco-latină: cultura omului în România, literatura, teatrul, pictura, muzica, ştiinţele. Unul dintre ţelurile luptei, uciderea în om a legăturilor cu trecutul, şi cu pămîntul (procesul Maniu) şi cu Apusul (procesul Maniu!), uciderea Europei în sufletul românesc; etc.

Ideea războiului trebuie astfel tratată: aceia care suferă simt că agresiunea împotriva omului este în toi; ei simt că războiul dăinuieşte ascuns, şi ar vrea să vadă riposta, reacţiunea; cu atît mai mult cu cît îşi dau seama că războiul fiind îndreptat împotriva omului, el este sortit să se întindă pretutindeni unde mai sînt oameni liberi, care pot fi distruşi.

28 august

Ieri seară, masă la Kerillis, cu o colecţie de ruşi albi, şi discuţii foarte vii. Azi, aceeaşi lume este la noi: Bagration, Mihailovici, Kerillis, şi mai mulţi prieteni americani.

Ce noroc pentru Statele Unite, că John Gunther, vajnicul călător şi explorator în ţările depărtate, s-a născut în această ţară, şi nu undeva în Balcani, sau în Africa de Sud. Dacă ar fi venit, ca străin, pe aceste ţărmuri, şi ar fi descoperit America stînd de vorbă cu un oarecare fruntaş progresist, cu un oarecare cîntăreţ negru, sau citind titlurile, cu literă grasă, ale ziarelor de mare tiraj, s-ar fi grăbit să vestească celor de unde a venit, că dincolo de Oceanul Atlantic, se află ţara sperţarilor ("five - procenter!"), a mîncătorilor de negri şi a beliciştilor. Si totuşi, America este şi rămîne "ultima şi cea mai bună speranţă a lumii",cum spunea cîndva Dewey.

Intr-adevăr, scandalurile politice, unele reale, altele doar închipuite, ţin opinia publică încordată, ca şi cum lumea nu s-ar afla în vîltoarea în care se află. Cleveti-
BCU Cluj / Central University Library Cluj
rile cele mai absurde stîrnesc senzaţie şi sînt zgomotos exploatate: doamnei Truman i s-a dăruit un ... frigider. Deşi nu există casă americană fără frigider, darul primit de înalta doamnă, care ea însăşi este deasupra oricărei bănuieli, a pus în cauză o serie întreagă de personalităţi. Alt caz, mai grav, care trezeşte în noi atîtea amintiri: aghiotantul preşedintelui, generalul Vaughan, scrie Departamentului de Stat pentru a cere un paşaport (mai precis, un permis de a intra într-o "zonă închisă") pentru un prieten, om de afaceri. Si adaugă, ca post-scriptum: Preşedintele ar dori ca permisul să fie aprobat. (Ca la noi, pe vremea lui Urdăreanu!) Tot ca la noi, în toate vremile: secretarul de stat la Departamentul Apărării a fost, pînă mai ieri, membru în Consiliul de Administraţie al unei fabrici de avioane. Impreună cu unul dintre consilierii şi controlorii financiari ai acestei întreprinderi (Odlum, patronul lui Radu Irimescu) a contribuit la finanţarea campaniei prezidenţiale. A doua zi, după ce a fost numit în fruntea Departamentului Armatei, el a făcut o mare

comandă, de peste un miliard de dolari, la susnumita fabrică. De aici, scrisori anonime, denunţuri, bănuială, campanii în presă, şi o anchetă parlamentară. Ancheta a dovedit că avioanele comandate (bombardierele B.36) sînt cele mai bune din lume, şi că noul secretar de stat şi-a îndeplinit datoria cu toată conştiinţa; anchetatorii, prietenii şi adversarii au aprobat în unanimitate hotărîrile guvernului. Scandalul a durat totuşi cîteva săptămîni: totalitarismul trăieşte din denunţuri ascunse, în timp ce democraţia se distrează cu bănuieli zgomotoase.

29 august

O serie de aniversări. Ieri, s-au împlinit 2oo de ani de la naşterea lui Goethe. La Frankfurt, în oraşul lui de naştere, s-au adunat oaspeţii înalţi de pretutindeni: sînt fericit să aflu, din ziare, că Elveţia este reprezentată de prietenul meu Karl Burghardt. Poetul olimpian, care a mişcat şi a tulburat adesea închipuirea mea de tînăr, este departe azi de cumplitele frămîntări care chinuiesc omenirea noastră haotică. O fi poate un semn bun că, în Germania, care renaşte anevoios, amintirea lui Goethe este cinstită cu o deosebită strălucire: în toiul zvîrcolirilor războinice de la începutul veacului trecut, Goethe s-a adăpostit, cu trup şi suflet în rînduiala lumii, armonios echilibrată, din antichitatea elină; a izbutit astfel să lumineze legenda nordică a doctorului Faust, cu chipuri mediteraneene: frumuseţea Afroditei, şi înţelepciunea divinei Palas Athena. Dacă sărbătorirea acestei înalte glorii naţional-germane şi europene ar însemna cu adevărat că poporul german este în căutarea unei ordine armonioase, acest popor ar putea găsi în bogata moştenire lăsată de Goethe, cheile Europei.

Pentru mine, această aniversare răscoleşte amintirea unor sărbători şi întîmplări de mult trecute. In 19o7, dacă nu mă-nşel, (eram şcolar la Glarisegg[1]) am făcut, cu Zuber Bühler şi cu Nicolas Naville, o călătorie prin Germania, în căutarea

1) De la "Glaris", comună în Elveţia, capitala cantonului cu acelaşi nume.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

amintirilor lui Goethe: o "Goethe-Reise". Am trecut prin Strasburg, (pe atunci încă oraşul german) unde poetul studiase la universitate, şi iubise pe Frederike Brion, viitoarea Charlotte din "Werther"; am coborît valea Rhinului (umblînd adesea pe jos) spre Mainz, apoi am atins Frankfurt/Main, locul natal al lui Goethe, am trecut o noapte prin munţii Harz, înconjuraţi de licuricii care scînteiau ca în noaptea de Walpurgis, am căutat apoi, la Leipzig şi la Jena, cele dintîi şi cele din urmă amintiri din viaţa, la început zbuciumată, apoi de o liniştită şi senină măreţie a Maestrului. Germania se înfăţişase închipuirii mele de copil, îndrăgostit de cel mai mare poet al ei, ca ţara dragostelor romantice, a luptei zadarnice, date de demonii spiritului rău împotriva voinţei de viaţă şi de mîntuitoare creaţie a doctorului Faust, şi a celor mai nobile reminiscenţe clasice, ca "Ifigenia" şi "Torquato Tasso". Era în 19o7.

Doi ani mai tîrziu, în 19o9, serbam aniversarea a 15o ani de la naşterea lui Schiller, (născut la zece ani, după Goethe) printr-o călătorie la Marbach, în Würtenberg, locul de origină al poetului. Eram şi atunci şcolar la Glarisegg.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De atunci, au trecut 4o de ani. Intre aceste două date, 19o9 - 1949, Germania s-a prăbuşit de două ori. Nu mai era ţara poeţilor, ţara pe care am avut-o de înfruntat, mai întîi ca aviator în 1916, apoi ca ministru de Externe al unei ţări cumplit ameninţate, în 1939. Demonii învinseseră pe doctorul Faust, şi pregătiseră, în două rînduri, prăbuşirea Europei. Acum, de la Leipzig pînă în munţii Harz, şi de la Frankfurt pînă la frontierele Elveţiei, se întind ruinele cumplitului prăpăd. Iar la Jena, în frumoasa reşedinţă a ducelui Karl August, unde consilierul Goethe era iubit de doamna von Stein, şi se spovedea la bătrîneţe, lui Eckermann, s-au încuibat bolşevicii, luînd în stăpînirea lor jumătate din trupul şi sufletul Germaniei. Aflînd de sărbătoarea de astăzi, îmi amintesc cu emoţie, şi nu fără o tăinuită, foarte adevărata nădejde, de vremile cînd Germania părea să fie în căutarea luminii, lăsată în urma ei de armonioasa gîndire a lui Goethe.

Mîine se împlinesc 10 ani de la izbucnirea celui de al doilea război mondial, provocat de Germania.

30 august

Ne-am întors la New York, pentru cîteva zile.

Ce e America, şi ce e "spiritul american"? Insemn aici, de ieri pînă azi, trei întîmplări lămuritoare.

La Peakskill, o frumoasă localitate aşezată la o cotitură a fluviului Hudson (pe unde trecem deseori cu plăcere, în plimbările noastre duminicale) baritonul negru Robeson, a vrut să ţină un concert. S-a adunat lume multă, fiindcă baritonul are o voce frumoasă. S-au adunat însă şi numeroşi "patrioţi" fiindcă negrul cîntăreţ vestejise, nu de mult, la Moscova şi aiurea, politica "reacţionară, războinică şi agresivă" a Statelor Unite. Manifestanţii, fiind "veterani" de război, iar partizanii comunişti, sau comunizanţi, s-a întîmplat ce trebuia să se întîmple, adică o încăierare, în vîltoarea căreia mai multe automobile au fost răsturnate, iar o parte din publicul entuziast a mîncat ceva bătaie. Baritonul a scăpat teafăr, dar n-a putut cînta, şi acum, sprijinit de protestele "indignate" ale tuturor tovarăşilor dornici de drept şi de legalitate, cere o anchetă şi pedepsirea vinovaţilor. S-ar părea că Administraţia a pus în practică principiile economice ale lui Adam Smith: "Laisser faire, laisser passer".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce se va întîmpla acum? Va mai fi o anchetă? Ziarul "New York Times" o cere cu stăruinţă. Organul cel mai statornic şi cel mai serios al anticomunismului american nu admite pentru nimeni ieşirea din legalitate. "Este regretabil - scrie marele ziar - că Mr. Robeson are mai puţină judecată decît talent, şi că nu-l ajută capul să isprăvească, în mod onorabil, o frumoasă carieră de cîntăreţ. Dar legea este lege, şi este lege pentru toţi! (...) Si ziarul încheie: "Asta este calea Americii".

John Foster Dulles, expertul de politică externă al partidului republican, azi membru temporar al Senatului, a ţinut o cuvîntare politico-religioasă, la biserică, şi anume la "First Presbytarien Church"[1] din Watertown. (Dulles este unul dintre

1) Sectă protestantă scoţiană, care respinge prinţii bisericii de toate gradele, şi recunoaşte doar o preoţie populară şi modestă.

"patronii" bisericii presbiteriene).

Dulles a ţinut să arate în "predica" lui, că fără sprijinul unei forţe morale (noi i-am zice "spirituale"), puterea materială şi militară, chiar şi aceea aflată pe mîinile Americii, poate fi primejdioasă pentru pacea lumii.

Părerea acestui expert în treburile politice şi religioase este că puterea materială nu trebuie să slujească decît pentru a păstra "poziţii defensive", dînd prilej idealurilor morale să-şi ia avîntul. ("Datoria noastră de a fi puternic organizaţi materialiceşte: numai o defensivă susţinînd acţiunea trebuie să-i dea idealuri morale pentru a prinde rădăcină"). Fiindcă, dacă nu intervin ideile morale, forţa materială poate fi uşor îndrumată spre război prin aceia care "cred în inevitabilitatea războiului şi socotesc că bunele scopuri, pot fi atinse prin mijloace violente". Dulles, în mod vădit,nu este dintre aceştia, şi ţine s-o arate fără echivoc. De aceea îşi arată faţiş temerile lui. (...) Pînă ce vor pricepe credincioşii presbiterieni, şi se vor strădui să întărească moralmente politica americană, vor pricepe bolşevicii, care se vor grăbi să denunţe belicismul Statelor Unite. Gîndul lui Dulles, privit în el însuşi, nu este greşit (forţa materială şi defensivă a Statelor Unite, trebuie împerechiată cu o pace ofensivă); dar această idee este exprimată cu o uimitoare neîndemînare şi vădeşte o vedere cam tulbure, care a influenţat atitudinea recentă a noului senator, faţă de politica Departamentului de Stat: atitudine hotărît pozitivă, faţă de Pactul Atlantic, dar plină de reticenţe faţă de "ajutorul militar". Inainte de a înarma pe Aliaţi, cuviosul bărbat de stat aşteaptă intervenţia forţelor divine, sau cel puţin a celor morale?

Dacă aceste forţe nu intervin, Aliaţii pot s-o păţească. Politica "strict defensivă" duce mult mai direct şi mai negreşit la război, în vremi de criză cumplită, cînd agresiunea duşmană de fapt, este în mers, decît o politică de desăvîrşită pregătire militară. In ceea ce priveşte "forţele morale", ele sînt în adevăr trebuincioase, dar nu pot fi mîntuitoare, în vremi de criză deschisă, decît atunci, cînd stimulează spiritul de luptă (care nu însemnează numaidecît voinţa de a vărsa sînge) ca şi hotărîrea de a învinge.

E ceea ce a înţeles, cu experienţa ei, biserica romano-catolică, luînd faţă de ameninţarea Moscovei, o atitudine militantă. Diferitele biserici protestante şi reformate sînt mai puţin lămurite în această privinţă. Unele dintre ele sînt ademenite să urmeze sfatul scripturii, şi să întindă spre agresor, dacă nu chiar cealaltă falcă, la nevoie o altă "poziţie defensivă".

Respectînd asemenea păreri, fără a le da urmare, America dovedeşte că este într-adevăr o ţară foarte mare.

Preşedintele Truman a vorbit din nou. A vorbit la Philadelfia, cu prilejul unei serbări a "Legiunii Americane", şi a ţinut să facă unele observaţii cu privire la uriaşa şi îngrijorătoarea problemă economică mondială. Mai întîi, a ţinut să ureze bun venit delegaţiei britanice (Cripps şi Bevin) care sînt aşteptaţi, peste cîteva zile, la Washington. In cîteva forme simple, ca de obicei, Truman a rostit unele lucruri foarte importante: "O comunitate a naţiunilor democratice nu poate să insiste asupra uniformităţii în toate lucrurile ale politicii sau ale afacerilor"; adică, nu ne vom permite să intervenim în treburile interne ale altora, fiindcă nici nouă nu ne-ar plăcea ca alţii să intervină în treburile noastre. "Noi recunoaştem că fiecare naţiune îşi are problemele sale politice, proprii, şi că acest fapt foloseşte diferite denumiri şi diferite lozinci, pe care le folosim acasă". Cu alte cuvinte, vom sta de vorbă cu britanicii, şi vom căuta să-i ajutăm, cu toate că ei sînt laburişti, şi cu toate că metodele lor socialiste încurcă socotelile noastre pe continentul european, ca şi în restul lumii.

Atitudinea dezinteresată şi tolerantă a preşedintelui Truman, faţă de isprăvile socialismului britanic, nu corespunde cu starea de spirit a celor mai mulţi parlamentari, care se codesc să pună economiile "capitalismului" american, la dispoziţia experienţelor socialiste ale englezilor. Intre intenţiile Administraţiei şi voinţa Congresului, se vor ivi negreşit noi şi prelungite frecături. Din punct de vedere politic, Truman (sfătuit de Acheson) are neapărat dreptate: Marea Britanie nu poate fi lăsată să cadă. Dacă lumea se împarte în trei, Moscova cîştigă partida, iar America o pierde.

"patronii" bisericii presbiteriene).

Dulles a ţinut să arate în "predica" lui, că fără sprijinul unei forţe morale (noi i-am zice "spirituale"), puterea materială şi militară, chiar şi aceea aflată pe mîinile Americii, poate fi primejdioasă pentru pacea lumii.

Părerea acestui expert în treburile politice şi religioase este că puterea materială nu trebuie să slujească decît pentru a păstra "poziţii defensive", dînd prilej idealurilor morale să-şi ia avîntul. ("Datoria noastră de a fi puternic organizaţi materialiceşte: numai o defensivă susţinînd acţiunea trebuie să-i dea idealuri morale pentru a prinde rădăcină"). Fiindcă, dacă nu intervin ideile morale, forţa materială poate fi uşor îndrumată spre război prin aceia care "cred în inevitabilitatea războiului şi socotesc că bunele scopuri, pot fi atinse prin mijloace violente". Dulles, în mod vădit,nu este dintre aceştia, şi ţine s-o arate fără echivoc. De aceea îşi arată faţiş temerile lui. (...) Pînă ce vor pricepe credincioşii presbiterieni, şi se vor strădui să întărească moralmente politica americană, vor pricepe bolşevicii, care se vor grăbi să denunţe belicismul Statelor Unite. Gîndul lui Dulles, privit în el însuşi, nu este greşit (forţa materială şi defensivă a Statelor Unite, trebuie împerechiată cu o pace ofensivă); dar această idee este exprimată cu o uimitoare neîndemînare şi vădeşte o vedere cam tulbure, care a influenţat atitudinea recentă a noului senator, faţă de politica Departamentului de Stat: atitudine hotărît pozitivă, faţă de Pactul Atlantic, dar plină de reticenţe faţă de "ajutorul militar". Inainte de a înarma pe Aliaţi, cuviosul bărbat de stat aşteaptă intervenţia forţelor divine, sau cel puţin a celor morale?

Dacă aceste forţe nu intervin, Aliaţii pot s-o păţească. Politica "strict defensivă" duce mult mai direct şi mai negreşit la război, în vremi de criză cumplită, cînd agresiunea duşmană de fapt, este în mers, decît o politică de desăvîrşită pregătire militară. In ceea ce priveşte "forţele morale", ele sînt în adevăr trebuincioase, dar nu pot fi mîntuitoare, în vremi de criză deschisă, decît atunci, cînd stimulează spiritul de luptă (care nu însemnează numaidecît voinţa de a vărsa sînge) ca şi hotărîrea de a învinge.

E ceea ce a înţeles, cu experienţa ei, biserica romano-catolică, luînd faţă de ameninţarea Moscovei, o atitudine militantă. Diferitele biserici protestante şi reformate sînt mai puţin lămurite în această privinţă. Unele dintre ele sînt ademenite să urmeze sfatul scripturii, şi să întindă spre agresor, dacă nu chiar cealaltă falcă, la nevoie o altă "poziţie defensivă".

Respectînd asemenea păreri, fără a le da urmare, America dovedeşte că este într-adevăr o ţară foarte mare.

Preşedintele Truman a vorbit din nou. A vorbit la Philadelfia, cu prilejul unei serbări a "Legiunii Americane", şi a ţinut să facă unele observaţii cu privire la uriaşa şi îngrijorătoarea problemă economică mondială. Mai întîi, a ţinut să ureze bun venit delegaţiei britanice (Cripps şi Bevin) care sînt aşteptaţi, peste cîteva zile, la Washington. In cîteva forme simple, ca de obicei, Truman a rostit unele lucruri foarte importante: "O comunitate a naţiunilor democratice nu poate să insiste asupra uniformităţii în toate lucrurile ale politicii sau ale afacerilor"; adică, nu ne vom permite să intervenim în treburile interne ale altora, fiindcă nici nouă nu ne-ar plăcea ca alţii să intervină în treburile noastre. "Noi recunoaştem că fiecare naţiune îşi are problemele sale politice, proprii, şi că acest fapt foloseşte diferite denumiri şi diferite lozinci, pe care le folosim acasă". Cu alte cuvinte, vom sta de vorbă cu britanicii, şi vom căuta să-i ajutăm, cu toate că ei sînt laburişti, şi cu toate că metodele lor socialiste încurcă socotelile noastre pe continentul european, ca şi în restul lumii.

Atitudinea dezinteresată şi tolerantă a preşedintelui Truman, faţă de isprăvile socialismului britanic, nu corespunde cu starea de spirit a celor mai mulţi parlamentari, care se codesc să pună economiile "capitalismului" american, la dispoziţia experienţelor socialiste ale englezilor. Intre intenţiile Administraţiei şi voinţa Congresului, se vor ivi negreşit noi şi prelungite frecături. Din punct de vedere politic, Truman (sfătuit de Acheson) are neapărat dreptate: Marea Britanie nu poate fi lăsată să cadă. Dacă lumea se împarte în trei, Moscova cîştigă partida, iar America o pierde.

Este totuşi una dintre anomaliile vremilor de azi - imaginea crizei Occidentului - că America burgheză şi capitalistă este chemată să dea bani, din belşugul ei, pentru a acoperi deficitele unui regim al cărui principii sînt îndreptate împotriva Americii, şi împotriva actualei şi rodnicei ei propăşiri. Afară doar, dacă ar putea fi privit ca un cîştig moral pentru Statele Unite (dar ce mai preţuiesc cîştigurile morale?) că Anglia laburistă, ca şi ţara comunistului Tito, nu se pot ţine pe picioare decît cu ajutorul atît de crunt înfieratul şi pe veci osînditului "capitalism".

Atitudinea tolerantă a lui Truman are, firește, nevoie de sprijinul unui principiu care să fie comun, pentru întregul Occident. Truman l-a formulat astfel: "Numai uniformitatea, asupra căreia insistăm, - fiindcă este ceea ce ne leagă împreună ca naţiuni libere - este o hotărîtă aderenţă faţă de democraţie - faţă de adevărata democraţie - care să nu fie falsificată de comunişti, şi care îi adună pe toţi într-o comună dorinţă de a ameliora nivelul de trai al tuturor cetăţenilor noştri". Deci democraţie. Dar ce fel de democraţie? Cea adevărată, spune Truman, nu cea comunistă. Această definiţie negativă nu este îndestulătoare. In regimul bolşevic, totul este pozitiv: sistemul economic este pozitiv, impostura politică, afirmaţiile propagandei, teroarea, toate sînt pozitive.

Este un interes covîrşitor ca Occidentul, prins într-o criză serioasă, de ordin economic (criză care pune în cauză principiile economice şi politice pe care se întemeiază acţiunea lui unitară) să caute să dea un înţeles pozitiv, pe înţelesul tuturor, străduinţelor şi ţelurilor pe care le urmăreşte.

Nu este nevoie, pentru aceasta, de a ticlui un nou "sistem". In discursul său, Truman a amintit principiile sănătoase care trebuie să îndrume viaţa economică internaţională, şi a stăruit asupra eforturilor şi jertfelor pe care Statele Unite le-au făcut pentru a însănătoşi această viaţă economică.

Firește, principiile amintite pot părea banale, şi vor provoca, în rîndurile doctrinarilor, cele mai dispreţuitoare comentarii. Cîtă deosebire între orizontul mărginit al unui bărbat de stat american, şi adîncimea fără fund a unui "sistem" şi a unei "dialectici", cum a ştiut să le ticluiască Marx, de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pildă. Nu este mai puţin adevărat că marxismul, despre care s-au scris şi se mai scriu atîţea cărţi, şi care încă azi ademeneşte şi tulbură pe atîţi intelectuali, a trecut din faliment în faliment. Toate profeţiile lui au dat greş. Toate realizările cerute de el au pricinuit catastrofe. Toate ţelurile urmărite au rămas neatinse: nivelul de viaţă, în ţările marxiste, este mai jos decît oriunde; soarta lucrătorilor este mai grea decît pretutindeni; iar între jertfele impuse maselor, în prezent şi raiul făgăduit, într-un viitor apropiat, se întinde greoi, puternic, şi după toate aparenţele, definitiv, un regim poliţist de teroare.

In timp ce, în nedesluşitul şi haoticul regim economic american, producţia creşte, distribuţia se îmbunătăţeşte, consumaţia se întinde, nivelul de viaţă al maselor se ridică, bogaţii se pot folosi de avutul lor, dar contribuie prin biruri grele la bunăstarea generală, săracii pot trăi o viaţă omenească, muncitorii sînt apăraţi de stat şi sprijiniţi, în mod solidar, de toţi tovarăşii lor. Este drept că toată această propăşire nu se exprimă prin formule şi nu poate fi cuprinsă într-un sistem. Intelectualii dau din umeri: ce regim este acesta care nu ascultă de nici o doctrină, care calcă legile capitalismului dînd statului tot mai multe puteri, şi care nesocoteşte de asemenea toate cerinţele şi prevederile materialismului istoric al lui Marx, fiindcă nu este tulburat de toate "crizele" prevăzute, nu duce la desăvîrşita pauperizare a claselor muncitoare (ci dimpotrivă, dă sprijin, apărare, siguranţă de viaţă acestor clase), nu înăbuşe producţia prin concentrarea mijloacelor de producţie în cîteva mîini (ci dimpotrivă, asigură o neînchipuită dezvoltare a producţiei, şi o cît mai largă difuzare a proprietăţii mijloacelor de producţie,prin mijlocirea societăţilor anonime) şi în sfîrşit, nu se hotărăşte să moară, în ciuda proorocirilor, atotştiutorilor savanţi şi ideologi, care de mai multă vreme i-au vestit prăbuşirea?

Acest fenomen pe care atîţi "intelectuali" ar fi bucuroşi să-l poată tăgădui, fiindcă nu se potriveşte cu sistemul lor de gîndire, este totuşi un fapt. El îngăduie marei republici americane să poarte, ca odinioară Atlas, lumea întreagă pe umăr. Si poate fi factorul hotărîtor, în aceste vremi de tul-

burare, dacă, exprimat în vorbe simple şi pe înţelesul celor mulţi, va putea stîrni încrederea pe care o merită, şi avîntul sufletesc de care are nevoie, pentru a cuceri şi împăca o lume.

Cele trei întîmplări, mai sus amintite, vădesc "spiritul american", înrîurit de revoluţia nu numai politică, dar şi religioasă, care se află la obîrşia libertăţilor americane: spirit de toleranţă, de apărare şi nu de agresiune, de neamestec în treburile vecine. Sînt virtuţi frumoase care vor fi puse la grea încercare. Fiindcă azi, mîntuirea comunităţii americane nu mai este determinată de un act de conservare, ci de imperioasa nevoie de a cîştiga o victorie decisivă. Vrînd-nevrînd, America va fi nevoită, dacă doreşte să trăiască în pace, să apere principiile de ordine şi de viaţă în care crede, nu numai pe baricadă, pe poziţii defensive, la ea acasă, ci pretutindeni în lume, fiindcă lumea azi este una-"One World" - şi nu poate fi împăcată şi salvată, decît în întregimea ei. Trăim zile cînd intervenţia în treburile altora ajunge să fie, pentru o putere cum este cea americană, o datorie de conştiinţă, un act de conservare şi un destin. Este ceea ce am numit: tragedia măririi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 septembrie

In această noapte, cu zece ani în urmă, armatele lui Hitler pătrundeau în Polonia. Eram pe atunci ministrul de Externe al ţării, şi împărtăşeam cu primul ministru, cu prietenul meu Armand Călinescu, adînca îngrijorare pe care ne-o pricinuiesţte estea despre începutul războiului. Eram între altele, chinuiţi de gîndul dacă trebuia, sau nu, să facem o declaraţie de neutralitate. Cuvîntul ne părea nesuferit, dat fiind alianţa noastră cu Polonia (care nu prevedea obligaţii decît în cazul unui atac sovietic) şi legăturile noastre sufleteşti şi politice (garanţiile!) cu Apusul. Ne-am hotărît, după o conferinţă ţinută la Externe, să întrebuinţăm un eufemism: ... Vom respecta regulile neutralităţii. Nemţii şi Urdăreanu (care de pe atunci, din prudenţă, sau din socoteală, era cîştigat pentru cauza germană), au simţit rezerva şi părerea de

rău ascunsă în această formulă. Din ziua aceea, eram condamnaţi. Urdăreanu, a pus la cale un consiliu de coroană, care să cerceteze şi să judece atitudinea guvernului. Consiliul s-a ţinut în primele zile ale lunii: expunerea mea şi discursul lui Armand Călinescu au convins şi mişcat pe rege şi pe sfetnicii săi, înşelînd socotelile lui Urdăreanu. Trecusem cu strălucire examenul cel greu (păstrez în arhivele mele textul expunerilor noastre, ca şi note după elogioasele aprobări ale lui Nicolae Iorga, Angelescu, Vaida, Argetoianu, etc.)

Armand Călinescu era în culmea fericirii: întărise, printr-un succes hotărîtor, poziţiile unei cîrmuiri, care în gîndul lui, trebuie să împiedice ţara de a aluneca pe căi greşite. Acest "succes", în realitate, hotărîse soarta lui: după două săptămîni de la consiliul de coroană, (...) Armand Călinescu zăcea întins, pe cîmpul Cotroceni, cu douăzeci de gloanţe în corp.

Ţara era împinsă pe valurile unei furtuni, unde nici un cîrmaci nu ne mai putea fi de folos.

Tito este mai departe omul zilei. La fiecare trei zile, primeşte cîte-o "notă" de la Moscova, care-l face cu ouă şi cu oţet: trădător, bandit, şacal, hienă, şarpe... Toate aceste calificative în cel mai curat stil bolşevic, dau cruntului dictatoraş din Belgrad oarecare strălucire, şi îi atrag multe simpatii. Cu atît mai mult, cu cît aşa-zisul şarpe, şacal şi trădător nu se lasă, şi răspunde cu vîrf şi îndesat, prin note ceva mai potolite decît cele moscovite, prin care răzbat însă voinţa de rezistenţă şi simţămîntul de mîndrie. Unde poate duce această zgomotoasă corespondenţă? La un război făţiş? Trupe sovietice sînt semnalate în Ungaria, în apropierea frontierelor sîrbeşti. La o răscoală lăuntrică, pregătită şi sprijinită de sovietici? La un asasinat pus la cale (ca în cazul lui Trotzky) şi care ar putea înfrînge poziţia lui Tito?

In aparenţă, U.R.S.S. nu se pregăteşte de război. La Moscova, s-au adunat din nou "intelectualii" pacifişti (cu faimosul Dean of Canterbury, în frunte) ca să osîndească din nou războiul şi pe beliciştii americani. Cu acest prilej, bietul general Bradley a fost numit de către un corifeu al paci-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

fismului roşu, bandit şi asasin. Atmosfera părea însă "potolită", cu toate că savantul nostru Dr.Parhon a fost pus să denunţe uneltirile primejdioase ale lui Tito.

Dacă nu pregăteşte un război (la O.N.U., unele cercuri cred în iminenţa războiului) U.R.S.S. trebuie să pregătească ceva, fiindcă anatemele neputincioase ce se grămădesc pe capul lui Tito, slăbesc prestigiul Moscovei, şi întăresc pretutindeni spiritul de rezistenţă. Se va întîmpla neapărat ceva,la toamnă.

In ciuda vremii umede şi înăbuşitoare, care ne chinuieşte, ne aflăm la începutul toamnei.

Am avut din nou două furtunoase şedinţe ale Comitetului Naţional Român. Nu s-a discutat, firește, nici o problemă de ordin "naţional". S-a desfăşurat doar mult plănuita acţiune a lui Vişoianu-Creţeanu împotriva generalului. Acesta din urmă înlesnise jocul celor doi comparşi, prin scrisoarea inoportună şi inabilă pe care o trimisese (fără a cere avizul nimănui)regelui Mihai. In scrisoarea aceea, generalul se plîngea că munca în Comitet merge greu; că o majoritate, prealabil ticluită (şi care cuprinde trei membri veşnic absenţi, reprezentaţi prin "mandat") este oricînd gata să slujească ambiţiile celor doi membri din Washington (care deţin puterea, adică paza fondurilor statului, referitor la care nu sînt dispuşi să dea socoteală),şi că toate aceste greutăţi sînt datorite faptului că aşa zisul comitet a fost alcătuit în mod greşit, pe temeiul unei formule prea înguste. Toate aceste afirmaţii ale generalului, sînt juste. Este de asemenea de netăgăduit că Rădescu avea tot dreptul, în calitate de preşedinte al Comitetului, să comunice regelui temerile şi nemulţumirile sale. Numai că împlinirea acestui "drept" putea stîrni o supărătoare reacţiune, care era uşor de prevăzut, şi de care generalul, neprevăzător ca întotdeauna, nu a vrut să ţină seama. Intr-adevăr, scrisoarea adresată regelui era negreşit sortită să cadă în mîinile lui Lazăr, duşmanul neîmpăcat al lui Rădescu, şi pe deasupra autorul formulei cu pricina, pe temeiul căreia s-a constituit Comitetul. Era de presupus că Lazăr care, în treburile Comitetului, gîndeşte şi lucrează în numele regelui Mihai, se va folosi de scrisoarea lui Rădescu, pentru a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

înştiinţa pe cumetrii de la Washington, şi pentru a stimula acţiunea pe care aceştia o urmăresc, să scoată pe general de la şefie. A urmat deci o scrisoare, din înaltul ordin al lui Lazăr, către Rădescu (este un monument de vulgaritate intelectuală şi gramaticală) prin care se cere Comitetului să declare dacă mai poate merge înainte; iar dacă nu, cine ar putea înlocui pe preşedinte? Se cere de asemenea, dezvăluindu-se şi mai mult intenţia agresivă împotriva generalului Rădescu, să se răspundă dacă "destăinuirile" făcute la procesul Coplon, nu compromit cumva acţiunea Comitetului. Este vorba de intervenţia făcută de Rădescu, pe lîngă autorităţile americane, pentru a nu retrage inginerului Malaxa dreptul de a locui în Statele Unite - intervenţie dată în vileag cu prilejul publicării hîrtiilor găsite în portofoliul spioanei sovietice Coplon.

Această chestiune este legată de ura dintre cele mai urîte lupte dintre românii emigranţi: generalul care nu dispune de nici o avere, şi căruia i s-a refuzat orice control asupra fondurilor de care dispune Creţeanu, a primit lunar ajutoare din partea lui Malaxa, pe care le-a împărţit cu românii din Europa şi America, ajutînd astfel o sumedenie de nevoiaşi. Pentru a lipsi pe general de acest sprijin, Creţeanu şi ai săi au luptat alături de Auşnit (care are vechi socoteli cu "inginerul") să scoată pe Malaxa din America. Generalul a făcut bineînţeles sforţări, în sensul contrar. Oricare ar fi fost păcatele lui Malaxa (păcate asemănătoare cu cele ale tuturor "magnaţilor" noştri financiari şi industriali), este absurd de a alunga din America, împreună cu capitalurile sale,pe singurul român care, din banii săi, a sprijinit şi sprijină cauza ţării, şi pe unii români nevoiaşi. Si este o adevărată crimă de a face aşa ceva, cînd "rezistenţa" română nu are nici un fond, şi cînd banii statului pe care îi administrează Creţeanu (şi din care îşi întreţine "clienţii") au fost puşi sub controlul Comitetului (aşa cum am cerut noi, adică generalul, Caranfil şi eu).

Acestea sînt datele problemei, şi pe temeiul lor au urmat discuţii, în trei şedinţe consecutive. Cei doi cumetri (cu patru mandate în buzunar), au dus lupta împotriva generalului, căutînd să-l umilească şi să-l lovească, în faţă şi în spa-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

te (ca să-l înveţe minte!) dar lăsînd impresia că nu voiesc să ajungă la ruptură, pentru a nu ridica pe americani împotriva lor, care respectă pe bătrîn.

Am încercat să ridic discuţia, şi să caut o formulă de înţelegere, şi să înlătur intrigile lui Lazăr, să se îngăduie Comitetului de a-şi continua activitatea. M-am izbit îndeosebi de reaua-voinţă şi de prostia triumfătoare a lui Creţeanu (care se teme ca nu cumva să încercăm de a lărgi Comitetul) care revine mereu la cazul lui Malaxa, fără să-şi dea seama că îşi leagă astfel o piatră de gît. La sfîrşitul ultimei şedinţe, ni s-a dezvăluit tot jocul: Creţeanu a citit o hîrtie iscălită de majoritate, adică de cei doi cumetri, de Buzeşti, care este în spital, şi de Bianu. Popa şi Zissu se află în Europa. Ei afirmă, cu sfruntată mojicie, că numai generalul este vinovat de inacţiunea Comitetului, şi că afacerea Coplon poate pricinui cel mai mare rău cauzei româneşti.

Această condamnare a generalului (...) înseamnă,oricum am vrea s-o tălmăcim, o ruptură a Comitetului. Hîrtia scoasă de Creţeanu din buzunar ilustrează şi confirmă toate plîngerile lui Rădescu: ea vădeşte că există (...) o majoritate formată împotriva noastră, şi că membrii acestei majorităţi, careşi împrumută slugarnic unii altora iscălitura, sînt strînşi în jurul fondurilor lui Creţeanu, care trebuiesc ferite şi păzite de orice control.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Orice am mai încerca de aci înainte, nu vom putea cîrpi această ruptură.

Eroii principali ai acestei drame - fiindcă oamenii mai cuminţi au fost, prin forţa împrejurărilor, împinşi mai spre margini - sînt trei nătărăi. Este semnul caracteristic al unui proces ce va rămîne de pomină în istoria ţării: el se desfăşoară sub semnul celei mai incontestabile insuficienţe cerebrale. Singurul simpatic dintre aceşti trei eroi este bunul nostru general, care crede morţiş în steaua lui (vai, stelele generalilor!) şi înaintează încrezător pe o cale unde iluziile înfloresc şi se ofilesc, din ceas în ceas. Gata oricînd să bănuiască pe oricine, dar şi să creadă orice, trăieşte de la o zi la alta, uitînd necazurile zilei de azi, în aşteptarea victoriei de mîine - o victorie ce dispare ca o nălucă, de cîte

ori i se pare că s-a apropiat de ea.

Don Quichotte, inimos leal şi cumsecade, destul de şiret, ca să se poată încurca în propriile sale şiretlicuri, generalul nu ascultă de nimeni, decît de propria lui inspiraţie, căreia îi rămîne uimitor de credincios, în ciuda necontenitelor ei trădări. Nici o păţanie nu-l luminează; nici o învăţătură nu se prinde de el; nici o experienţă nu-i este de folos. Este omul care umblă după o stea, care din păcate aleargă mai repede decît el.

Eroul nr.2 este şi el tot general, dar cu mult mai sinistru. Sfrijit şi ofticos, fostul instructor de educaţie fizică, Lazăr a ajuns să fie, cu o pregătire de semidoct, şi cu un temperament acrit de boală, mentorul politic al tînărului rege în exil. Firile bănuitoare au luat act cu oarecare emoţie, că d.general Lazăr a ieşit, cu un paşaport legal din ţară, unde fratele său mai este şi acum preşedinte la Curtea de Conturi. O fi avînd oare generalul Lazăr, pe lîngă atîtea alte cusururi, şi pe acela de a fi un agent comunist acoperit? Un asemenea cumul nu ar izbuti să întunece şi mai mult figura individului, pentru cauza ţării: e deajuns că Lazăr e prost şi "simţitor", că este plin de "complexe", de simţiminte jignite şi de porniri răzbunătoare, care îl îndeamnă să urmărească, pînă în pînzele albe pe acela care l-a atins vreodată în "demnitatea" sa, chiar dacă se întîmplă ca acest ofensator să fie de folos atît regelui, cît şi românilor din afară. De bine-de rău, generalul Rădescu are încrederea românilor; este singurul care o are, dintre toţi exilaţii. Deoarece a vorbit însă pe un ton răstit, de la superior la inferior, cu dl.aghiotant regal, Lazăr i-a retras favoarea regală de care dispune, aşa cum au dispus de ea toţi curtenii curţii noastre regale. Mînuitor de "înalte ordine" pe care le inspiră şi apoi le exprimă, aşa cum îl taie capul, educaţia şi cunoştinţele pe care le are despre sintaxă şi ortografie, el se foloseşte de senina lipsă de interes a tînărului monarh, pentru treburile publice, ca să acopere cu autoritatea regală cele mai jalnice combinaţii de mahalagiu politic. In numele unei "majestăţi", pe care regii cuminţi o invocă tot mai rar, în zilele noastre, curteanul nătăfleţ trimite fel de fel de ukazuri, în această depărtată Americă (gata să facă haz de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

orice manifestaţie "regală") dojenind pe unii, ameninţînd pe alţii, şi poruncind tuturor. Si cum toate aceste ukazuri nu au alt rost decît acela de a ţese pînza de păianjen, în care trebuie prins şi sugrumat bravul general Rădescu, mai toate şedinţele Comitetului Naţional, provoacă disperate zvîrcoliri, cumetrii din Washington căutînd să împingă pe general spre o pînză fatală, iar acesta, se luptă în zadar să-şi dovedească intenţiile curate şi buna sa credinţă. Datorită acestui pizmaş şi sinistru intermediar, toate manifestările voinţei regale, din ziua cînd ne-a fost dată formula regală de "zece" (cu gîndul de a sparge grupul nostru, eliminînd pe Davila), şi pînă azi, cînd generalul este tras la răspundere în faţa Comitetului (adică în faţa unei majorităţi mai dinainte constituită împotriva lui, şi care l-a şi condamnat!) pentru o scrisoare particulară pe care a scris-o regelui, au contribuit în aceeaşi măsură, să tulbure relaţiile dintre fruntaşii emigraţiei române şi să coboare prestigiul regelui (...).

Al treilea nătărău nu este general, dar ar fi meritat să fie. A fost cîndva,ce este drept, secretar-"general", şi a păstrat din acele vremi deprinderi autoritare, care dăinuiesc adesea, între subalterni de diferite grade şi categorii.

Muncitor, ordonat, mînuitor îndemînatic de dosare, de acte "secrete" de "documente", de corespondent sîrguitor şi bun executor de porunci şi de instrucţiuni, Alexandru Creţeanu era menit să fie, prin fire, creştere şi temperament, un distins şi înalt funcţionar. Ambiţiile i-au venit tîrziu, la amurgul maturităţii, sub imboldul unei femei aprige, voluntare,mărginită la minte, dar cu obişnuinţe, apucături şi pretenţii ereditar nemărginite, care i-a pus la îndemînă, cu toată patima unei dragoste tomnatice şi incestuoase,[1] bogatul tezaur de intrigi,rămas moştenire din bătrîni, în palatul Stirbey de pe podul Mogoşoaiei.

Creţeanu s-a slujit de acest tezaur pentru a desăvîrşi schimbarea lui la faţă, şi a trece din situaţia sa de funcţionar, cu răspunderi limitate, în aceea de om politic şi de îndrumător al mişcării de rezistenţă naţională. Răspunderile

---

1) Este vorba despre fiica cea mare a lui Barbu Stirbey,care era vară primară cu Al.Creţeanu, devenit soţ.

ce s-au îngrămădit numaidecît asupra lui erau covîrşitoare: de o parte, trebuia să facă faţă rolului de cavaler fără frică şi fără prihană, răzvrătit împotriva năvălitorilor străini, cu toate că, în trecutul lui apropiat, avusese o atitudine de "funcţionar credincios sub toate regimurile"; (fusese secretar general la Externe sub Gigurtu, Al. Sturza, Ion şi Ică Antonescu); de altă parte, deşi băgător de seamă şi deosebit de prudent din fire, intrase în lumina vieţii publice prin porţile scandalului, avînd numaidecît folosul şi povara fondurilor secrete ce îi fuseseră încredinţate; în sfîrşit, uns cu harul binecuvîntării lui Maniu, şi încărcat cu diferite "mandate", fusese prins şi încurcat, înainte chiar de a-şi fi început activitatea de rezistent, în iţele socotelilor lui Buzeşti[1], care chibzuise mişcarea ce trebuia să fie dusă în străinătate, nu ca o îndeletnicire de ordin naţional, ci ca un complot şi o conjuraţie, între mai mulţi membri tăinuiţi ai unui comitet secret şi atotputernic. Pentru a împlini toate aceste "îndatoriri", a fost nevoit, din lipsă de experienţă, de înţelepciune adevărată şi de suflet oţelit şi bine cumpănit, să dea dovadă de îndrăzneală. A fost îndrăzneţ, peste orice măsură, căutînd să înşele pe alţii şi pe el însuşi, cu privire la nervozitatea, la nesiguranţa lăuntrică ce-l frămîntau. Si este tot mai îndrăzneţ, slujindu-se cu disperare de cele mai uimitoare şi mai nepotrivite mijloace - intriga, calomnia, şantajul - pentru ca musai să-şi făurească autoritatea de care are nevoie, şi pe care nimeni nu vrea să i-o recunoască. Nimeni, în afară de foştii săi subalterni. Cu, sau fără fonduri şi patalamale, Alexandru Creţeanu a rămas "domnul secretar-general", şi nimic mai mult.

5 septembrie

(...) Unul dintre argumentele lui Kerillis, în discuţiile pasionate pe care le avem împreună despre vremile noastre, şi îndeosebi despre comunism, este că revoluţia comunistă, cînd nu se va mai înfăţişa în lumina ei de azi, a teroarei, va putea fi judecată de istorie, cu aceeaşi preţuire ca şi Revolu-

1) Ca al doilea ginere al lui Stirbey, Buzeşti ajuns ministru de Externe, a încercat să folosească relaţiile lui Creţeanu (care cunoştea pe Von Pappen, ambasador german la Ankara) în tratative le duse de Stirbey la Cairo, în vederea armistiţiului. Eşuînd, solidaritatea sa cu Creţeanu se întemeia pe trei elemente: înrudire cu Stirbey, complicitatea la raptul fondurilor, şi "mandatul" de la Maniu.

ţia Franceză, care şi ea a trecut printr-o epocă a teroarei. Revoluţiile - spune Kerillis - sînt datorite unor stări şi aşezăminte nesuferite; de aceea, chiar cînd provoacă nelinişte şi dezgust, în rîndul contemporanilor "cuminţi", revoluţia primeneşte atmosfera, pricinuieşte prefaceri folositoare, şi lasă, în amintirea generaţiilor următoare, impresia că ceva mare s-a întîmplat. Este de presupus că, aşa cum se vorbeşte azi despre Marea Revoluţie Franceză, se va vorbi mîine, chiar şi în lume necomunistă, (dacă va mai fi o lume necomunistă) despre Marea Revoluţie Sovietică.

Am răspuns acestui argument că, fără doar şi poate, ideea de la care pleacă marxismul, sau mai exact năzuinţa ce străbate opera lui Marx (cum străbate sfîrşitul veacului trecut şi secolul nostru) şi anume năzuinţa de a asigura, într-o societate primenită, mai multă "dreptate" socială, are de pe acum, şi va avea tot mai mult, asupra dezvoltării societăţii omeneşti, o influenţă hotărîtoare, la fel cu acele principii referitoare la Drepturile Omului, care au pricinuit măreţia şi gloria Revoluţiei Franceze.

Analogiile istorice nu au însă o valoare desăvîrşită, fiindcă împrejurările nu sînt niciodată exact aceleaşi. Cele două date mai însemnate ale Revoluţiei Franceze sînt: data izbucnirii, a exploziei revoluţionare (la 14 iulie 1789), căderea Bastiliei, sau la 4 august, din acelaşi an, cînd au fost suprimate drepturile feudale şi au fost proclamate Drepturile Omului); a doua dată este 9 Thermidor (27 iulie 1794), ziua în care a fost rănit şi răsturnat Robespierre. Data cea dintîi a însemnat izbucnirea unei mişcări violente, dar generoase, urmată de răsturnări şi prăbuşiri răsunătoare, şi apoi printr-un regim de teroare care a durat exact 14 luni, (de la 31 mai 1793, cînd s-au prăbuşit "girondinii", pînă la 27 iulie 1794, cînd a căzut Robespierre). A doua dată fatală a fost 9 Thermidor, care a pus capăt Teroarei. Din ziua aceea, Revoluţia şi-a găsit locul în istoria Franţei, adică a găsit echilibrul trebuincios pentru a putea dăinui, între trecut şi viitor, împăcînd ideile abstracte care o îndrumau, cu omenia oamenilor chemaţi să slujească şi să se folosească de aceste idei. Cu greu ne-am putea închipui că Revoluţia Franceză ar fi păstrat renumele ei de "Mare Revoluţie",

BCU Cluj / Central University Library Cluj

dacă n-ar fi cunoscut ziua de 9 Thermidor.

Revoluţia sovietică nu a avut acelaşi noroc. Thermidorul de care toţi fruntaşii bolşevici au pomenit şi pomenesc cu o sfîntă groază, (nu există termen mai răspîndit în vocabularul sovietic), nu s-a întîmplat. Stalin a putut şi a ştiut să scape de urgia vremilor şi de furia poporului; după 30 de ani de neîncetată teroare, el se află încă în fruntea Revoluţiei şi hotărăşte destinele ei. Pentru a putea dăinui, şi pentru a apăra şi mîntui pe stăpînii ei, teroarea s-a aşezat masivă, greoaie şi statornică, în cuprinsul unei organizaţii poliţieneşti care, încetul cu încetul, a absorbit toate forţele vii ale Revoluţiei. Statul poliţist, adică teroarea permanentizată, cu sediul la Moscova, reprezintă astăzi revoluţia comunistă, înlăuntrul imperiului sovietic şi în afară. Este un fapt care a învins şi s-a impus împotriva învăţăturilor şi prevederilor marxiste (adică ideilor revoluţionare), ca şi împotriva omeniei celor chemaţi să se bucure de binefacerea prefacerilor revoluţionare (adaptîndu-le condiţiilor vieţii şi nepieritoarelor năzuinţe omeneşti). Prinşi şi legaţi de acest regim, prin Frica cea Mare (pomenită de Ferrero), care cuprinde pe toţi aceia ce exercită fără scrupul o neîngrădită putere, stăpînii roşii sînt nevoiţi să menţină problema puterii, şi mai presus de toate, năzuinţele către o mai desăvîrşită împlinire a justiţiei sociale; statul poliţist duce lupta pe două fronturi: de o parte, împotriva ideii revoluţionare, care a ajuns să fie strîmt îngrădită şi cuprinsă în formule convenţionale (de care nici un gînditor revoluţionar nu se poate îndepărta decît cu riscul vieţii), iar pe de altă parte, împotriva persoanei omeneşti, împotriva omului, care despuiat de toate privilegiile, de toate drepturile şi libertăţile, a ajuns să fie sclavul unui regim de teroare poliţistă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Astfel teroarea, fără firească ei încheiere, adică fără Thermidor, a dus la situaţia fatală de azi, cînd Revoluţia, neputînd ucide, la timp, pe stăpînii ei, a fost ucisă de aceşti stăpîni. Statul brutal şi agresiv, frămîntat necontenit, de o nespusă linişte, înaintează cu luminile stinse, sfidînd legile istoriei, neputîndu-şi găsi locul în viitor, şi nevoit să se agaţe cu disperare de un tragic şi întunecat prezent. De la această forţă deslănţuită, care a distrus sistematic, înlăuntrul

ei, orice element de măsură, de cumpănă, orice frînă sau îngrădire, şi se întinde nepăsătoare peste idei ruinate şi peste oameni sfărîmaţi, nu se poate aştepta nimic bun. Orice iluzie cu privire la ea, poate fi o primejdie de moarte pentru omenirea încă liberă. Numai o forţă mai mare, şi o voinţă oţelită, pot să pună capăt prăpădului.

16 septembrie

Pregătesc conferinţa mea pentru Town-Hall. Sîntem instalaţi, de zece zile, la New York, de unde nu ne-am mai mişcat. Sedinţele Comitetului nostru naţional s-au desfăşurat în aceeaşi atmosferă de nervozitate şi de neînţelegere ca totdeauna. Toate străduinţele noastre pentru a ajunge la un acord (ca să putem da un răspuns comun scrisorii inferioare a generalului Lazăr) s-au izbit de încăpăţînarea trufaşă şi de spiritul atît de mărginit al lui Creţeanu. Am isprăvit prin a trimite regelui "opinii separate", adică blocul majoritar a dat un fel de răspuns, iar Caranfil, Fărcăşanu şi eu, am dat un altfel de răspuns, motivat prin trei scrisori "particulare". Comitetul s-ar fi rupt, cu acest prilej, (totul era pregătit între grupul din Washington şi Lazăr, pentru a înlocui pe Rădescu), dacă nu s-ar fi opus americanii, care au lăsat să se înţeleagă că nu vor da sprijinul lor unor combinaţii noi. Cumetrii au trebuit să dea înapoi, şi ar fi dat probabil şi mai mult, dacă nu ar fi fost jenaţi de Creţeanu, care a ţinut să se folosească de "incidentul Coplon", pentru a lovi, dacă nu în Rădescu, cel puţin în Malaxa (împotriva căruia Auşnitt şi prietenii săi, duc o luptă de moarte).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lamentabilele zvîrcoliri ale Comitetului, vor merge deci înainte, în timp ce veştile cele mai tulburătoare ne sosesc din ţară, şi în timp ce Buzeşti trage să moară, în Memorial Hospital din New York, păstrînd în lunga şi chinuita lui agonie o minte lucidă şi un suflet încărcat de toate vechile lui simţăminte de duşmănie.

Senin şi încrezător în steaua lui, generalul Rădescu a plecat ieri spre Europa. Va căuta să se explice cu regele. Va "lămuri" pe prietenii noştri de la Paris. Este convins că va izbuti "să le dreagă pe toate". - "Te asigur - mi-a spus genera-

lul, la plecare, ghicind unele dintre temerile mele: - te asigur că nu voi călca în strâchini"...(!) Asigurări de acest fel nu vor potoli, decît în parte, îngrijorarea cu care amicii şi inamicii generalului vor urmări peripeţiile călătoriei sale europene.

In absenţa lui Rădescu, Comitetul va fi prezidat în fiecare şedinţă, de alt membru. Rotaţia se va face în ordinea alfabetică.

New York şi Washington, au ajuns să fie cu adevărat centrul lumii (aşa cum în timpul războiului, Berlin şi Berchtesgaden erau centrul Europei).

De lo zile încoace, toate măririle lumii îşi dau întîlnire în America, fie că iau parte la negocierile economice şi financiare ale celor trei puteri anglo-saxone (S.U.A., Anglia şi Canada), sau la şedinţele "Băncii Lumii"("World Bank") fie că se pregătesc să discute problemele ridicate de împlinirea Planului Marshall şi de obligaţiile prevăzute în Pactul Atlantic; fie în sfîrşit, ca să intre în dezbaterile Naţiunilor Unite, unde vor începe, peste cîteva zile, şedinţele lor plenare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Insemn: România, ca şi celelalte state "satelite", a fost din nou propusă de a intra în O.N.U., şi a fost din nou respinsă de "majoritate". In schimb, minoritatea sovietică a opus "veto"-ul ei la intrarea în O.N.U. a Italiei, a Portugaliei şi a altor state libere. Ruşii au propus apoi un tîrg: - "Dacă votaţi pe ai mei, voi vota pe ai voştri". Occidentalii n-au vrut să stea de vorbă.

Mai însemn că: la ordinea de zi a şedinţelor Adunării Generale, americanii au înscris plîngerile lor împotriva României, a Ungariei şi Bulgariei. Procesul referitor la nesocotirea de către aceste ţări a tratatelor de pace - clauza Drepturilor Omului şi a minorităţilor politice - se va desfăşura deci în faţa marelui public).

Conferinţa cea mai însemnată ce s-a ţinut pînă acum, în aceste din urmă zece zile, este aceea din Washington, care a întrunit pe Cripps şi Bevin, Snyder, ministru de finanţe american, şi Acheson, cu doi demnitari canadieni. Dezbaterile nu au fost publice. Rezultatul pare să fi fost satisfăcător. Amicul

meu din zile grele, Sir Stafford Cripps, a explicat în amănunt situaţia atît de gravă a Angliei, şi a cerut, cu demnitate, nu pomană pentru ţara lui, ci "anumite măsuri" care să poată duce, într-un interes general, la îndreptarea întregii situaţii economice mondiale. Apoi, deşi nu este din fire zîmbitor, a zîmbit mult, pentru numeroşii fotografi, care au ţinut să prindă din toate părţile, chipul greu-năpăstuitului cancelar al Marii Britanii.

Rezultatul tehnic al Conferinţei asupra căruia voi reveni, va putea da roade bune, dacă principiile de comerţ şi măsurile pentru înlesnirea schimbului de bunuri, discutate şi prevăzute, vor fi aplicate într-un spirit de largă solidaritate. O îndreptare grabnică nu este de aşteptat. Americanii au procedat cu tact, cu bunăvoinţă, dar cu prudenţă. Nu au vrut, pentru a măsura sprijinul lor, să stabilească o discriminare supărătoare între ponoasele care apasă asupra economiei britanice, din pricina uriaşelor sacrificii, făcute de Anglia, pentru a rezista lui Hitler şi a-l învinge (sacrificii care pun în cauză simţul de răspundere al Americii) şi acele ponoase datorite unor experienţe sociale şi socialiste, foarte costisitoare, pe care americanii n-au nici un motiv să le sprijine, în paguba propriei lor economii. Demnitarii americani s-au abţinut să propună unele măsuri de ordin financiar, care ar fi putut jigni orgoliul Marii Britanii. (Ceea ce nu au făcut demnitarii oficiali, au făcut în schimb, cu vîrf şi îndesat, tehnicienii neoficiali, ca de pildă noul guvernator al lui "World Bank", care a declarat ritos, într-o şedinţă plenară a Băncii sale, şi în faţa musafirilor străini, că "ţările europene care suferă din pricina unor greutăţi economice, trebuie să-şi revalorizeze moneda (adică s-o devalorizeze la nivelul schimbului în tîrgul liber) şi să reducă cheltuielile guvernamentale, inclusiv "programele de bună-stare socială". Guvernatorul acestei bănci (zisă şi "International Bank for Reconstruction and Development") a adăugat că "pînă cînd economia europeană va putea fi restabilită pe o bază stabilă, poziţia economică a celor mai multe ţări, chiar şi a celor din zona dolarului, va fi într-o situaţie şubredă". Si în acest sens s-a pronunţat şi cealaltă instituţie oficioasă, şi anume "The International Monetary Fund", care a recomandat tuturor statelor

membre (48 de state), să-şi devalueze moneda, dacă nu pot face faţă altfel greutăţii pe care o au de a-şi procura dolarii necesari.

Este evident că în mintea americanilor, succesul ajutorului pe care au consimţit "oficial" să-l dea gospodăriei britanice, atîrnă în bună parte de felul cum englezii vor ţine seama de sugestiile cu caracter general, pe care tehnicienii l-au dat tuturor europenilor aflaţi în greutăţi economice şi financiare. Lira sterlină va fi silită să coboare la nivelul ei real.

Atmosfera în care s-au ţinut aceste conferinţe a fost "cordială". Americanii au izbutit să ţină în frîu anumite porniri împotriva politicii britanice şi să potolească anumite critici. Truman şi Acheson, îndeosebi, unul cu duhul blîndeţii, celălalt cu o îndemînare de om politic clar-văzător, au îndrumat negocierile pe o cale sănătoasă, avînd în vedere marile interese comune ale lumii occidentale. Nu este mai puţin adevărat că generozitatea americană a ajuns la o răscruce; o parte a opiniei publice (pe care o sprijină o tot mai pronunţată opoziţie a partidului republican) speriată de întinderea şi importanţa obligaţiilor politice şi financiare luate asupră-şi, de Administraţie; speriată de asemenea de unele semne de criză internă, şi de revendicările tot mai stăruitoare ale puternicilor sindicate muncitoreşti (revendicări care stîrnesc un ecou binevoitor, în unele cercuri, ale partidului democrat, şi îndeosebi în cercurile apropiate de preşedinte), caută să frîneze "mişcarea în afară şi înainte" a politicii americane; iar Administraţia, oricît de clar-văzătoare ar fi, şi oricît de bine ar pricepe însemnătatea şi gravitatea războiului rece ce se duce în lume, este nevoită să ţină seama de această "mişcare înapoi".

Ţin să însemn că senatorul Taft, care a luat făţiş poziţie atît împotriva creditelor militare pentru Europa, cît şi împotriva ajutorării Angliei, înţelege să ducă la o izbîndă decisivă curentul opoziţionist, care a alunecat din nou pe făgaşul izolaţionist. In acest scop, el pregăteşte, de pe acum, campaniile sale electorale, care trebuie să-l ajute să capete, anul viitor (1950), reînoirea mandatului său de senator, iar peste trei ani - cine ştie? - intrarea la Casa Albă. Ameri-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

canii privesc, nu fără oarecare interes, strădaniile acestui ciudat politician care apăra cu un curaj demn de o cauză mai bună, principii învechite şi de mult depăşite, (totuşi încă împărtăşite, în parte şi în taină, de atîta lume cinstită, măruntă şi mărginită).

Republicanii mai luminaţi, (dintre care unii au intrat şi ei în hora luptei electorale, ca de pildă John Foster Dulles, care se războieşte cu fostul guvernator democrat Lehman, pentru un loc de senator al statului New York) sînt nevoiţi şi ei să accentueze atitudinea lor de opoziţionişti. Politica economică şi socială a preşedintelui Truman, care alunecă pe panta unui "etatism" tot mai dezvoltat, stîrneşte la ei o îngrijorare ce se resfrînge în domeniul extern. Ei se tem că America nu va putea face faţă, în acelaşi timp unor cheltuieli interne tot mai întinse, şi unor obligaţii tot mai grele din afară. Aşa îmi explic de ce înţeleptul Vandenberg, înainte de a intra într-un spital, pentru a-şi căuta sănătatea serios zdruncinată, a ţinut, la 15 septembrie, să dea, la o masă, în faţa unor ziarişti europeni, o grea înştiinţare naţiunilor care cer mereu ajutorul Americii: "Oricare ar fi bunăvoinţa noastră de cooperare, există limite ale resurselor americane, pe care le ţinem în bună pază. Recunoaşterea acestui fapt este tot atît de importantă pentru voi, ca şi pentru noi, pentru că neslăbita noastră putere este un avantaj comun al tuturor. Aceste limite nu trebuie şi nu vor fi încălcate".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Această înştiinţare a fost urmată de unele declaraţii mai optimiste: "Lumea liberă este încă într-un flux neîncetat; (...) Războiul rece este pe cale de a fi cîştigat. Ne îndreptăm spre o pace onorabilă. O pace onorabilă e prinsă în angrenajul politicii noastre".(Francezul ar zice: o pace onorabilă se zăreşte la orizont). - O pace onorabilă? - Cu Moscova, firește.

Optimismul lui Vandenberg mi se pare mai îngrijorător decît severul său avertisment. Crede el cu adevărat în putinţa unei "păci onorabile"?

Aici este nodul problemei. Dacă o asemenea pace este posibilă; America are dreptul şi datoria să-şi măsoare cheltuielile şi să-şi îngrădească obligaţiile, pentru a rămîne cît mai

sănătoasă şi a se putea bucura cît mai temeinic de vremile care vin. Dar dacă nu va fi pace? Dacă războiul rece se va întinde şi se va agrava? Dacă primejdia va creşte, şi războiul se va apropia? Atunci America este datoare să-şi fixeze cheltuielile, socotind ce ar putea-o costa un război pierdut.

Cu alte cuvinte, spiritul de prevedere nu trebuie să fie **influenţat** de un spirit de economie; pentru a face socoteli drepte, este nevoie de a fi cît mai prevăzător, şi de a prevedea cît mai bine. Iar în ce priveşte onorabila pace cu bolşevicii, nu este nevoie de a prevedea departe; este deajuns să ai ochii deschişi, şi să vezi ce se întîmplă.

Comitetul Naţional Român. Părerea domnului Grigore Gefencu[1].

La întrebarea dacă "destăinuirile de la procesul Coplon" au avut vreo înrîurie vătămătoare asupra Comitetului Naţional Român, ţin să fac constatările următoare: Aceste destăinuiri, întrucît privesc Comitetul nostru, se referă la fapte care erau de mai-nainte cunoscute de autorităţile americane. Membrii Comitetului cunoşteau de asemenea aceste fapte, chiar înainte de constituirea Comitetului. Dl.preşedinte, generalul Rădescu, le adusese la cunoştinţa atît a autorităţilor americane, cît şi a membrilor Comitetului.

Aşa-zisele "destăinuiri" nu puteau deci înrîuri, sau schimba, întru nimic, nici raporturile dintre autorităţile americane şi preşedintele Comitetului Român, nici raporturile dintre membrii Comitetului. De fapt, în ce priveşte pe americani, singurele schimbări ce au intervenit în atitudinea lor, au fost în favoarea atît a preşedintelui, cît şi a Comitetului: <u>legăturile dintre Comitetul american pentru Europa liberă, şi preşedintele şi Comitetul nostru, s-au înmulţit şi s-au consolidat, chiar în zilele din urmă</u>.

Acest adevăr neputînd fi tăgăduit de nici un membru al Comitetului, era firesc ca răspunsul la a treia întrebare din

---

1) Documentul ce urmează, face parte din corespondenţa lui, scrisă şi vorbită, cu organizaţia română din emigraţie: este un act "oficial" al Comitetului, ataşat la "<u>Jurnal</u>", după notele stenografice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

scrisoarea d-lui general Lazăr, să fi fost un categoric: nu.

Din păcate, unii membrii ai Comitetului au găsit nimerit să se folosească de acest prilej, pentru a face considerații de alt ordin, punînd în cauză "prestigiul" președintelui și al întregului Comitet. Față de aceste considerații, datoria fiecărui membru al Comitetului este să-și desluşească punctul de vedere.

Țin să însemn că observațiile critice referitoare la faptul că dl.gen.Rădescu înțelege să se folosească de fondurile puse la dispoziția sa personală, pentru a ajuta pe unii români nevoiași, și a sprijini lupta împotriva asupritorilor țării; țin să însemn că aceste observații nu au fost aduse la cunoștința Comitetului decît la o bucată de vreme după ce "destăinuirile" din procesul Coplon fuseseră date publicității, și anume numai atunci cînd Comitetul a avut de discutat o altă problemă: dacă da, sau nu, unele fonduri speciale de care dispun unii membri, trebuiesc puse la dispoziția Comitetului și așezate sub controlul său.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Observațiile critice, cu privire la președinte, au fost reluate apoi și formulate, în mod mai precis, cu prilejul discuției pricinuite de scrisoarea d-lui general Lazăr. Intradevăr, după două lungi ședințe, în care au fost făcute sforțări meritorii pentru a se ajunge la o deplină lămurire a problemei în discuție, a fost produs un document, semnat de șase membri, prin care generalul Rădescu este învinuit că, prin felul cum conduce Comitetul, împiedică orice activitate, iar prin felul cum dispune de fondurile puse la dispoziția sa, compromite prestigiul Comitetului.

Acest ciudat document îndreptățește următoarele constatări:

a/ Condamnarea acțiunii președintelui a fost ticluită de mai înainte, deoarece, dintre cele șase semnături, trei fuseseră culese din Europa. Discuția în Comitet nu mai avea deci nici un rost; orice argument ar fi fost invocat, orice soluție s-ar fi căutat, totul era în zadar, deoarece exista, de mai înainte, un document iscălit de șase membri, dintre care trei absenți. (Dîndu-și seama cît de greșită era o asemenea manevră, care nesocotea realitatea vie a Comitetului, unii din-

tre semnatarii prezenţi la discuţie au pretins că documentul produs nu era o rezoluţie definitivă, ci numai un "proiect de rezoluţie". Este uşor de închipuit cît de grea era o înţelegere, după prezentarea unui asemenea "proiect").

b/ "Majoritatea" de mai înainte închegată, care iscălise documentul, cuprindea trei membrii ai Comitetului, care locuiesc în Europa, <u>care n-au luat parte la nici o şedinţă a Comitetului, şi care nu sînt în măsură să cunoască raporturile dintre autorităţile americane şi d.preşedinte şi Comitet</u>. Totuşi, aceşti trei membri absenţi - Iancu Zissu, Cornel Bianu şi Augustin Popa - nu au şovăit să judece pe preşedinte "in absentia"[1], declarînd că generalul Rădescu a compromis prestigiul Comitetului.

Este vădit că atunci cînd o majoritate se formează în acest fel, ea este influenţată de consideraţii - altele decît acelea care pot hotărî bunul mers al unui Comitet Naţional.

c/ Din documentul cu pricina, reiese o netăgăduită pornire împotriva donatorului fondurilor, puse la dispoziţia personală a generalului Rădescu. O asemenea pornire, chiar dacă ar fi sinceră, este regretabilă, fiindcă un Comitet Naţional Român trebuie să caute să ajute pe toţi românii din străinătate, şi să nu lovească pe niciunul, (necum să caute să-l compromită în ochii străinilor), afară doar dacă ar exista vreun român rău-făcător şi primejdios pentru cauza naţională. Aceasta nu pare a fi cazul d-lui inginer Malaxa, care pînă acum, este singurul român ce a dat şi dă, în mod regulat, sume însemnate pentru ajutorarea românilor şi sprijinirea luptei ce se duce împotriva comunismului.

Pornirea împotriva donatorului fondurilor de care dispune preşedintele, poate părea şi mai regretabilă, după discuţia care a avut loc în Comitet, unde s-a spus că fondurile acelea ar fi acceptabile, dacă ar fi date Comitetului şi nu preşedintelui; ceea ce dă de bănuit că scopul urmărit de documentul cu pricina, este acela de a slăbi pe preşedinte, de a-l pune sub control, şi de a-l împiedica să-şi facă mai departe

---

1) In "contumacie".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

opera de asistenţă.

d/ Documentul vădeşte în sfîrşit, o vinovată ostilitate împotriva generalului Rădescu. Invinuirea ce i se aduce, că ar compromite prestigiul Comitetului, este cu atît mai ridicolă cu cît generalul Rădescu este unul dintre foarte puţinii români cu nume bine cunoscut în ţară şi în străinătate, care pot da prestigiu şi autoritate, atît întregii acţiuni româneşti, cît mai ales Comitetului. Este adînc dureros că unii membri ai Comitetului să se fi lăsat ademeniţi ca, în scris şi sub iscălitura lor, să fi învinuit acţiunea de asistenţă a preşedintelui, ca una înrîurită de socoteli şi de legături politice, atunci cînd nimeni nu s-a încumetat vreodată să tăgăduiască verbal, cinstea, probitatea morală şi dezinteresarea generalului Rădescu. Adevărul este că preşedintele a ţinut să arate, cu orice prilej, desăvîrşita lui independenţă faţă de diferitele curente ce frămîntă emigraţia română şi Comitetul; el a izbutit astfel să fie fruntaşul unei mişcări naţionale, şi nu al unei grupări oarecare.

Să fie oare aceasta cauza pentru care se întrebuinţează, împotriva lui, aceleaşi metode folosite şi împotriva altor români integri, trebuincioşi cauzei naţionale, dar care nu încap şi nu vor să încapă în cercul strîmt al unor anumite grupări? Trebuie amintit că după citirea documentului cu pricina, şi trecînd peste ofensa ce-i fusese adusă, generalul Rădescu a căutat să ajungă la o înţelegere. Nu a acceptat formule dilatorii care ar fi putut lăsa o umbră de îndoială cu privire la deplina lui independenţă politică şi morală, dar a propus, în ceasul cel din urmă, ca dovadă a intenţiilor sale curate, să verse la Crucea Roşie (la Comitetul de Asistenţă al Românilor din Paris) fondurile de asistenţă pe care le primeşte, pentru ca să aibă grijă de împlinirea acestei sarcini. El a cerut, ca şi ceilalţi membrii ai Comitetului care dispun de fonduri, să facă un gest asemănător, în folosul românilor nevoiaşi. Propunerea a fost respinsă.

Este evident că este nevoie de primenirea întregii atmosfere în care dăinuieşte Comitetul. Indreptarea situaţiei pe care o cred necesară, poate veni:

- Dacă toţi membrii Comitetului vor ţine seama de

respectul de care se bucură generalul Rădescu, în cercurile străine, ca şi ale românilor din exil. Preşedintele Comitetului nu poate fi exponentul vederilor, ambiţiilor sau intereselor cutărei sau cutărei grupări, ci este dator să fie reprezentantul credincios al mişcării naţionale.

- Dacă membrii Comitetului, aflaţi în Europa, vor veni în Statele Unite, spre a lua parte la discuţiile şi la activitatea Comitetului. Nu este posibil a se duce o acţiune continuă, atunci cînd doi, dintre cei zece membri, au în buzunar patru mandate, adică o majoritate dinainte asigurată. Hotărîrile Comitetului nu pot fi luate decît pe temeiul discuţiilor urmate în Comitet.

-Dacă porţile Comitetului rămîn deschise, şi dacă, potrivit regulamentului, se vor face unele cooptări, care să aducă în sînul Comitetului elemente de valoare, dintre care unele recent sosite din ţară.

- Dacă astfel reînviorat, Comitetul va cerceta, cu seriozitate şi fără porniri pătimaşe, felul de a strînge, sub oblăduirea şi răspunderea lui, fondurile destinate apărării cauzei româneşti. Grigore Gafencu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

19 septembrie

(...) Sir Stafford Cripps, abia întors acasă, a vestit ieri la Radio Londra, că lira sterlină va fi devalorizată (de la 4,o3 dolari, la 2,8o). Devalorizarea lirei sterline "era în aer"; nimeni nu se aştepta însă la o măsură atît de radicală. Motivele invocate? Mai toate, pentru care Cripps trecea, pînă ieri, drept adversarul devalorizării, şi pe care instituţiile internaţionale, ("Fondul monetar" şi "Banca de Reconstrucţie")le-au recomandat cu stăruinţă. Aflăm din declaraţiile sale că ei, deci Cripps şi Bevin, erau hotărîţi de mai înainte, atunci cînd au pornit spre Washington, ca să ia această importantă măsură. De aceea, probabil negocierile de la Washington au fost atît de cordiale.

Iată deci Marea Britanie silită "să ia act" că o nouă coloană pe care se sprijinea imperiul, cea mai puternică şi mai "venerabilă" dintre toate, se clatină şi este în primejdie de a se prăbuşi. Este un fapt care va pricinui păreri de rău, la

toţi cei rămaşi legaţi de amintirea lumii de altădată. Îmi amintesc emoţia provocată în lume, prin hotărîrea luată de Anglia, la 2o septembrie 1931, şi anume aceea de a suspenda convertibilitatea în aur a lirei sterline (lira scăzuse atunci de la 4,86, la 3,23 dolari). Era semnul cel dintîi că, în urma războiului (pe atunci consecinţele războiului din 1914-1918), şi al prefacerilor din lume, Anglia nu mai era ţara cea veche, stăpînitoarea finanţelor lumii. Am comentat cu aprindere în zilele acelea, senzaţionalul eveniment, în "Argus", cu prietenii Pizani şi Andrei Corteanu. De această dată, senzaţia este mai puţin mare; lumea s-a obişnuit cu zgomotul cutremurului şi al prăbuşirilor. Faptul că Marea Britanie, împreună cu cinci - şase state cuprinse în zona lirei sterline, este nevoită să tragă consecinţele, de pe urma prăpădului care încă nu s-a sfîrşit, este privit de cei care n-au lire sterline, aproape ca un fapt divers.

Americanii, gata să ajute şi să sprijine, din spirit de solidaritate mondială, hotărîrea luată de Marea Britanie, nu se sfiesc să spună că mai aşteaptă şi alte hotărîri: devalorizarea nu ar sluji la nimic, după părerea lor, dacă nu ar înlesni o reducere a cheltuielilor bugetare, îndeosebi o comprimare a salariilor şi a cheltuielilor administrative. Pe lîngă mîndria de a vedea trufaşa liră sterlină, silită să se încline în faţa dolarului, căutînd o umilă "ajustare", americanii sînt firească frămîntaţi şi de alte gînduri. Cei mai conştienţi dintre ei îşi dau seama că marile cutremure nu pot fi localizate, şi că dacă lira sterlină se cufundă, dolarul nu va putea rezista la infinit. De aceea, ar dori să vadă economia britanică mai bine apărată decît li se pare că este apărată astăzi. Politica laburistă provoacă aici o evidentă neîncredere, şi cei mai mulţi "experţi" americani nu ascund îngrijorarea în faţa "fenomenului britanic", adică în faţa străduinţelor ce se fac dincolo de Ocean, cu scopul de a salva instituţii prea vechi, prin metode prea noi.

Situaţia economică în Statele Unite nu este deloc trandafirie. Administraţia luptă, de zece zile să împiedice izbucnirea unei greve întinse, în industria oţelului. O comisie oficială de arbitraj a izbutit, pînă acum, să amîne izbucnirea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

conflictului. Iată însă că greva a izbucnit în alt domeniu: în acela al minelor, unde 48o.ooo lucrători, din minele de cărbuni, au încetat lucrul, de la o zi pe alta. Lupta dintre sindicatele muncitoreşti, şi reuniunile de industriaşi, nu are - pînă acum - un caracter politic: ea pare a fi îngrădită în domeniul intereselor şi al revendicărilor profesionale. Comuniştii caută fireşte, să întindă focul, dar înrîurirea lor asupra sindicatelor este slabă. Statul nu intervine decît ca arbitru, iar sacrificiile cerute de lucrători, pentru a mări şi dezvolta buna lor stare, ("wellfare"), ar cădea în sarcina patronilor. Situaţia deci încă nu este gravă: industriile dispun de rezerve puternice, şi au de unde consimţi jertfe noi; lucrătorii, pe de altă parte, nu se lasă împinşi pe calea dezordinii.

Nu este mai puţin adevărat că puterea uimitoare de care dispun sindicatele, putere ce iese la iveală cu prilejul fiecărui nou conflict de muncă, ţine în şah autoritatea statului, şi are la îndemînă, prin grevele pe care le deslănţuie, o armă din ce în ce mai primejdioasă împotriva patronilor. Cînd aceştia nu vor mai avea cum să dea înapoi, şi cînd statul nu va mai avea cum să arbitreze, cine ar mai putea împiedica sindicatele să dea acest asalt asupra statului, şi urmînd pildele ce vin din Europa, să dea putere politică hotărîtoare maselor muncitoreşti?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Grevele ce au izbucnit acum în ajunul deschiderii sesiunii plenare a O.N.U.-ului nu sînt încă o ameninţare, dar sînt o serioasă înştiinţare, pentru economia americană. În măsura în care ar izbuti să slăbească această economie, şi să îngrădească uimitoarea prosperitate a acestui continent, urmările luptelor "profesionale" de azi, ar putea influenţa tot mai mult politica americană.

2o septembrie

Azi, se deschide a patra sesiune ordinară a Adunării Generale a ONU-ului. Vîşinski a coborît zîmbitor din avion, declarînd că U.R.S.S.-ul îşi va da silinţă să întărească pacea şi ONU-ul. - Semn bun! - se grăbesc să scrie marile ziare.

Zîmbitori, de asemenea, au coborît, de pe vapor, delegaţii lui Tito - Kardely, Djilas şi Bebler - care sînt şi ei de părerea că "nimeni nu se poate gîndi azi să înceapă un nou

război". Nimeni. Totuşi războiul rece din jurul Iugoslaviei, este în toi. Acum cîteva zile, fostul ministru de Externe ungur, Laszlo Rajk, comunist de frunte, astăzi "trădător", judecat la Budapesta, a făcut obişnuitele mărturisiri comuniste,declarînd că a conspirat împreună cu Tito şi cu ... americanii, împotriva U.R.S.S.-ului, şi împotriva credinţei comuniste. Ce ar putea însemna aceste "mărturisiri", dacă nu voinţa Moscovei de a găsi un argument hotărîtor împotriva lui Tito, care să justifice luarea unor măsuri mai energice pentru lichidarea supărătorului vecin ...

Acheson este şi el zîmbitor. A sosit la New York cu intenţiile cele mai paşnice, după ce, la Washington, a ajuns la înţelegere cu colegul Bevin, hotărînd cum şi în ce fel trebuie mîntuită pacea. Totuşi, la Washington, în zilele din urmă, Acheson a avut prilejul să vorbească mult şi despre război, şi anume în sînul comisiunilor ce s-au format pentru a da viaţă Pactului Atlantic. Miniştrii de Externe din douăzeci de ţări, s-au adunat din nou pentru a vorbi de pace, (formînd un Consiliu al Miniştrilor de Externe), şi de război, (mai ales de război) formînd un Comitet de Apărare (constituit din cei 12 miniştri de război),şi un "Grup Permanent", cu sediul la Washington, (compus din trei generali: un american, un englez şi un francez). - Nu s-a vorbit de U.R.S.S. - scriu ziarele. S-au stabilit însă cinci zone care trebuiesc apărate! Si comitetele respective se vor grăbi să stabilească planuri militare şi să prezinte socoteala Statelor Unite, care vor avea de plătit scump onoarea ce li se cade, de a fi îndrumătorul şi conducătorul politicii atlantice.

Tot la Washington, bill-ul pentru faimoasele credite militare a reapărut în faţa Senatului, după ce a fost cercetat cu băgare de seamă, de două comisii senatoriale. Sprijinind cererile guvernului, senatorul Connaly a amintit că U.R.S.S. are 5 milioane de soldaţi pe picior de război. De această dată, numele U.R.S.S. a fost rostit.

In ciuda acestei atmosfere, şi acestor îndreptăţite pregătiri, lumea întreagă s-a adunat la New York, să vorbească despre "marea absentă", adică despre pacea care nu este, şi nu poate fi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ceea ce ne priveşte, se pare că vom da prilej de ceartă. Acheson a trimis o nouă notă către guvernul român. Amintind notele anterioare, care toate se referă la călcarea, de către România, a art.3 din Tratatul de pace (articol privitor la garantarea drepturilor politice ale minorităţii); amintind de asemenea răspunsurile guvernului român (invocînd "suveranitatea" statului român), Departamentul de Stat îşi exprimă hotărîrea de a recurge "la toate măsurile posibile" ca să obţină împlinirea, de către Statul român, a obligaţiilor sale convenţionale.

Ce înseamnă această înştiinţare, dată tocmai acum, chiar în ziua deschiderii sesiunii ONU-ului? Hotărîrea de a aduce chestiunea în faţa Naţiunilor Unite? Mai era atunci nevoie de o nouă înştiinţare? Acum cîteva zile, eram convins că Acheson va sezisa Adunarea, cu cazul României. Acum sînt mai puţin convins. Nota cea nouă, şi răspunsul pe care îl cere, pot pricinui noi amînări.

Pentru românii noştri din exil, cazul României trece, după multe alte cazuri româneşti, (ca unul) de o natură mai specială. Astfel, Alexandru Creţeanu îşi consacră prea modestele sale resurse cerebrale, pentru a rezolva cazul Malaxa, adică pentru a îndupleca pe americani să alunge pa Malaxa, afară din Statele Unite. După ce a căutat zadarnic să convingă autorităţile din această ţară, că "inginerul" e comunist (deoarece a încercat, aşa cum au făcut toţi bogătaşii noştri, şi cum fac toţi bogătaşii de pretutindeni, să-şi salveze industriile şi averea, întreţinînd, atît cît era cu putinţă, raporturi normale cu regimul comunist), acum se străduieşte din răsputeri să exploateze împotriva lui, "cazul Coplon". In hîrtiile descoperite în geanta faimoasei spioane, se găseau nişte însemnări făcute la Departamentul Justiţiei, despre o intervenţie făcută de generalul Rădescu, în favoarea lui Malaxa, şi anume, o cerere ca Malaxa să poată căpăta prelungirea vizei sale americane, "deoarece ajută pe românii nevoiaşi, şi astfel este folositor cauzei româneşti". Care este adevărul? Rădescu nu a ascuns niciodată că a fost ajutat lunar, de Malaxa, pentru ca, la rîndul său, să poată ajuta numeroşi compatrioţi români, în Franţa, în America de Sud şi în Statele Unite. (Aceste ajutoare au atins, în unele luni, suma de cinci-şase mii dolari). Malaxa i-a încredinţat aceşti bani, fără a-i cere nici o

BCU Cluj / Central University Library Cluj

socoteală, şi firește, nici un serviciu. Totuşi generalul s-a simţit obligat să intervină în favoarea lui Malaxa, cînd acesta, "denunţat" de unii dintre compatrioţii noştri, era cît pe ce să fie dat afară din această ţară.

Totul pînă aici este firesc. De ce ajută Malaxa pe general? Probabil, din unele motive personale: vrea să aibă faţă de străini un martor cu autoritate, care să poată oricînd vorbi despre opera lui de asistenţă. Incontestabil însă, şi din patriotism. Firea complexă şi plină de ciudăţenii, a lui Malaxa, care l-a ajutat să împlinească uşor şi fără multe scrupule o uimitoare carieră de om de afaceri, nu este nesimţitoare faţă de suferinţele multor compatrioţi. Ajutoarele cunoscute şi necunoscute pe care le-a dat, în aceste vremi, pot fi trecute la creditul său moral.

Pentru Alexandru Creţeanu, "cenzorul intransigent" al românilor din afară, întreaga operă de asistenţă a inginerului, nu este decît o şarlatanie. Malaxa dă bani generalului, ca să cumpere favoarea lui Rădescu, pentru ziua de mîine: este o acţiune de corupţie, care a dus la o cîrdăşie politică suspectă. Faptul că generalul este un om curat, şi de o demnitate desăvîrşită, ca şi faptul că nimeni nu poate face astăzi socoteli şi speculaţii cu privire la ziua de mîine, nu împiedică pe Creţeanu să gîndească aşa cum gîndeşte, şi să denunţe pe cine are interes să-l compromită. Omul acesta este atît de mărginit, încît nu-şi poate da singur seama că toată pornirea lui împotriva lui Malaxa, vine din faptul că acesta ajută pe general să fie independent de Comitet, şi de fondurile ascunse de cei trei cumetri. Sub povara unor vremi, greu de suferit pentru o minte şubredă, toată gîndirea lui Creţeanu a ajuns să fie profund necinstită; de aceea, se năpusteşte cu o furie oarbă, nu împotriva unor duşmani ai neamului, ci împotriva compatrioţilor săi mai de seamă, care, fie prin autoritatea sau talentul lor, fie prin relaţiile ce le au în străinătate, fie prin averea lor proprie, întrec slabele lui puteri, şi jignesc sentimentele sale de fudulie.

Acum îşi varsă focul împotriva lui Malaxa, denunţîndu-l la diferite autorităţi americane, şi este fericit că a izbutit să deslănţuie mai multe anchete, împotriva duşmanului său.

Ieri, doi funcţionari din Comisia judiciară a Senatului, au cerut să mă vadă, ca să-mi pună întrebări referitoare la Malaxa. Din întrebările puse, am înţeles numaidecît cine este "informatorul". Am fost întrebat: ce gîndesc despre relaţiile dintre Rădescu şi Malaxa?; ce rost are Comitetul nostru naţional?; dacă nu cumva este un fel de guvern în exil, care mîine năzuieşte să fie guvernul României eliberate, şi poate lua,prin urmare, de pe acum, unele obligaţii cu privire la ziua de mîine?

Toate întrebările erau cu tîlc: dacă Comitetul este cumva un guvern, gata să cîrmuiască ţara eliberată, atunci opera de ajutorare a lui Malaxa, este o acţiune de corupţie, în vederea unor foloase viitoare. M-am căznit să arăt absurditatea unui asemenea sistem de gîndire. Comitetul nu este un guvern, ci o grupare de români, dornici să exprime azi, năzuinţele adevărate, şi cruntele suferinţe ale poporului român; el nu are ambiţii de viitor: mîine, va cîrmui acela pe care îl va vrea ţara. Iar sprijinul ce se dă Comitetului, nu asigură, nu poate asigura foloase personale viitoare, ci ajută pe unii români să trăiască, iar pe alţii să lucreze.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intrebat ce gîndesc, de cutare sau cutare român, am răspuns că nu voi rosti niciodată un cuvînt rău despre un compatriot, şi că nu gîndesc rău decît despre acei compatrioţi care se află în slujba duşmanilor, sau care clevetesc împotriva altor români.

La despărţire, în clipa cînd ne înţelegeam mai bine, am aflat că unul dintre cei doi anchetatori era un evreu din România, şi vorbea româneşte ca şi mine. Insoţitorul său nu era din România, şi nu vorbea româneşte, dar era şi el tot evreu, firesţe.

21 septembrie

Generalul Carlos Romulo, delegatul Filipinelor, ales ieri preşedinte al Adunării Generale la O.N.U., este fericit, fiindcă socoteşte că lucrurile merg mai bine: "deşi obstacole grele se mai ridică în calea păcii, primejdia unui nou război, care ne tulburase, anul trecut, la Paris, s-a îndepărtat mult". Australianul Evatts, fostul preşedinte, este tot atît de optimist. Intreaga organizaţie a Naţiunilor Unite zîmbeşte.

Au mai rămas totuşi, ici şi colo, mici puncte de fricţiune. Astfel, procesul lui Rajk, la Budapesta, de care bolşevicii se folosesc pentru a căuta pricină americanilor, nemulţumeşte multă lume în această ţară. Chiar azi, în ziua închinată optimismului, ziarul "Times" scrie în editorialul său: "Omul implicat în procesul Rajk este împins către moarte, cu o ardoare care trebuie să zguduie orice om bun. Infricoşarea deosebită a acestor epuraţii şi procese, arată nu numai înjosirea sacrei justiţii, ci şi înjosirea omului, spiritului de liberă voinţă umană, căreia i s-a dat dreptul de a fi el însuşi, şi nu un automat. Totuşi, aceasta este viaţa în spatele Cortinei de Fier; în acest secol răsucit, se produc fenomene care trebuiesc condamnate. Este esenţial să fim înştiinţaţi, pentru propria noastră apărare".

Fireşte! Cine vrea să se apere trebuie să ştie şi să înţeleagă ce se întîmplă. Numai că dacă înţelege cu adevărat, omul este în primejdie să piardă orice fel de "optimism". Fiindcă lupta ce se dă dincolo de Cortina de Fier, împotriva fiinţei omeneşti, nu poate fi localizată. Comunismul, ca şi fiinţa omenească, sînt noţiuni de ordin universal: Ori învinge comunismul în lume, ori învinge fiinţa omenească; este o iluzie primejdioasă de a crede că omul se va putea apăra dincoace de Cortina de Fier, dacă mai bine de o sută de milioane de suflete sînt chinuite şi distruse dincolo de această linie arbitrară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă procesul nostru (călcarea de către "sateliţi"a tratatelor de pace) va fi adus în discuţia Adunării O.N.U., este bine să se aibă în vedere acest adevăr. Nu se pot face compromisuri, nici accepta compensaţii de ordin politic sau "diplomatic", cînd se află în joc omul, cu mintea, cu sufletul, cu întreaga lui fiinţă ce i-a fost dată. "Să fie el însuşi, şi să nu fie un automat".

23 septembrie

Faimosul "bill", pentru creditele militare, care a primit atîta, a trecut în întregime, prin Senat: 1.314.000.000 $. Spre deosebire de ce s-a petrecut, la Camera Reprezentanţilor, unde era aşteptat un vot favorabil, şi au urmat reduceri surprin-

zătoare, lupta la Senat a fost mai uşoară decît se credea. Administraţia a învins, cu 55 de voturi, faţă de 4o. Vandenberg care este bolnav, şi Dulles, au votat "pentru", hotărînd astfel succesul legii; Taft şi ai săi au votat contra. (Suma iniţială fusese redusă de mai înainte, prin învoire generală, cu loo milioane dolari; astfel s-a putut reînchega politica bipartizană). (...)

La procesul din Budapesta, care este pe sfîrşite,acuzatul Rajk a făcut următoarea "ultimă declaraţie": "Mărturisesc totul, şi nu am nimic de adăugat. Nu poate fi tăgăduit faptul că am fost o unealtă în mîinile lui Tito, care este moştenitorul lui Hitler şi urmează politica lui Hitler, în Balcani. Stăpînii lui sînt americanii. Tin să declar, de mai înainte, că voi privi sentinţa împotriva mea, ca îndreptăţită".

Moshe Piyade, doctrinarul comunismului titoist, aminteşte cu prilejul acestui proces de la Budapesta, faimoasele procese sovietice din 1936. Regia este aceeaşi - spune el - şi nu este de mirare, deoarece procurorul sovietic de atunci, Andrei Vîşinski, a ajuns ministru de Externe, izbutind să exporte peste hotare metodele întrebuinţate de el înlăuntrul Rusiei. Si adaugă, în traducere engleză: "Procesul de la Budapesta este pătrunderea înlăuntrul Europei, a metodelor întunecoase, a metodelor "Intelligence-Service"-ului sovietic. Este mai mult decît o provocare. Procesul dezvăluie completa şi insensibila degradare a unor fracţiuni comuniste, în Uniunea Sovietică şi în alte ţări democratice. Acest lucru învederează deplina dependenţă a tuturor partidelor comuniste, faţă de Serviciul de Informaţii al Sovietelor, care trece peste orice, şi îşi dictează linia politică". Cine poate fi mai bine crezut, în această privinţă,ca Moshe Piyade, unul dintre cei mai "eminenţi experţi", în treburile şi metodele comunismului răsăritean?

Invinuirile procesului bolşevic din Budapesta se îndreaptă împotriva Americii şi americanilor. Asta nu împiedică Administraţia americană de a face, chiar azi, un gest de "destindere", autorizînd exportul în spre U.R.S.S. al unor maşini pentru industria de petrol, în valoare de 5oo.ooo $: "Este prima

BCU Cluj / Central University Library Cluj

evidenţă tangibilă că războiul rece, în comerţ, între Statele Unite şi Rusia, este în scădere", scrie "N.Y.-Times".

Este probabil că se va vorbi mult despre Balcani, în viitoarea Adunare. Delegaţia iugoslavă pare plină de curaj, hotărîtă să înfrunte urgia sovietică. Din prima zi, iugoslavii nu s-au sfiit să arate independenţa lor, votînd împotriva "Blocului slav", în două prilejuri.

In vederea acestor discuţii, despre stările şi pornirile, dincolo de Cortină, apusenii s-au hotărît să împingă înainte reclamaţiile lor cu privire la felul cum sateliţii au nesocotit obligaţiile lor contractuale, nesocotind drepturile omului. In ciuda opoziţiei lui Manuilski[1] şi a tovarăşilor săi, Adunarea a hotărît (cu 38 voturi contra 5) să pună la ordinea de zi cazul României, Bulgariei şi Ungariei, şi să discute în întregime problema Balcanică.

"Cazul României" a fost evocat de asemenea, de Acheson, în discursul său din ziua deschiderii[2]. (...) Invitaţia la Haga este politicoasă. Ea se leagă deocamdată numai de o chestie de procedură, dar pune în cauză întreaga problemă a drepturilor omului, în ţările noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

24 septembrie

Bomba atomică rusă. Această "bombă" a explodat ieri, în timpul zilei, la Washington, şi numaidecît a stîrnit cea mai vie emoţie pretutindeni, şi îndeosebi la Flushing Meadow, unde tocmai vorbea Vîşinski despre războiul atomic pregătit de Statele Unite!

Aşadar, ruşii par să aibă şi ei secretul exploziilor atomice; mai mult, ei dispun poate, de pe acum (adică cu trei ani mai devreme decît era de aşteptat) de una, sau de mai multe bomba atomice[3].

Răsunetul acestei comunicări va fi mare: el va da curaj comunismului de pretutindeni, şi va spori desnădejdea po-

---

1) Reprezentant la O.N.U., al Republicii Ucrainiene.
2) In discursul lui Acheson, se exprimă speranţa că cele trei ţări nu vor refuza recomandările Curţii de Justiţie de la Haga.
3) Comentariul se referă la comunicatul preşedintelui Truman, de la 23 septembrie, prin care se anunţă că, în URSS, s-a procedat la prima explozie atomică sovietică.

poarelor asuprite. La noi în ţară, tulburarea va fi adîncă.

Dacă în faţa primejdiei sovietice, agravată prin ameninţarea bombei atomice, Apusul va şovăi, va da înapoi, sau va căuta o cale înşelătoare, de tranzacţie, atunci totul este pierdut.

Dacă Apusul va rămîne ferm hotărît, dacă nu se va teme de a ajunge la o decisivă măsurătoare de forţe, dacă îşi va da seama că unele probleme care, pentru a fi dezlegate, păreau să aibă un răgaz de trei ani, şi că acum ele trebuie dezlegate numaidecît, atunci mai poate fi o mîntuire. (...)

Este firesc că toate străduinţele Cancelariilor se vor concentra asupra problemei atomice. In cuvîntarea lui, la O.N.U. (ţinută cu o zi înainte ca Truman să fi făcut senzaţionala destăinuire), Acheson a reluat proiectul Baruch, şi i-a dat din nou sprijinul cel mai necondiţionat: "Statele Unite continuă şi vor continua să insiste pentru un sistem efectiv de control internaţional al energiei atomice, şi care va face reală şi efectivă prohibiţia armelor atomice".

Vîşinski a răspuns după două zile, la 29 septembrie, învinuind Statele Unite că pregătesc războiul atomic (ca şi războiul general, în aer, pe apă şi pe uscat), făcînd în numele guvernului său această propunere: "Adunarea generală trebuie să recunoască faptul că folosinţa armelor atomice şi a altor mijloace de distrugere în masă a fiinţei umane, este incompatibilă cu conştiinţa şi onoarea naţiunilor, şi că trebuie să considere că nici o amînare nu e îngăduită, în adoptarea de către Naţiunile Unite, a măsurilor practice de prohibiţie necondiţionată a armelor atomice, sau în stabilirea măsurilor adecvate, pentru un sever control internaţional".

Unele dintre cuvintele întrebuinţate de cei doi antagonişti - prohibirea armelor atomice şi controlul - sînt identice. Inţelesul lor este însă deosebit. Reîncepe vechea poveste: americanii cer cu precădere controlul energiei atomice, şi apoi prohibirea armelor (aşa cum cere şi proiectul Comisiei Atomice, aprobat de Adunarea generală, anul trecut); iar ruşii voiesc mai întîi desfiinţarea armelor, sub un control internaţional, şi nimic mai mult. Cele două poziţii nu s-au schimbat, şi cu greu se vor putea schimba, de acum înainte, americanii ne-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

putînd renunţa la controlul prealabil al izvoarelor şi uzinelor de energie atomică (azi, mai puţin decît oricînd, siguranţa şi existenţa poporului american fiind în joc); iar ruşii neputînd accepta acest control, fiindcă este potrivnic întregului lor sistem de guvernare, întemeiat pe cel mai desăvîrşit secret.

Atunci? Este o problemă ce nu poate fi rezolvată - îmi telefonează amicul Kerillis - şi totuşi de ea atîrnă soarta lumii.

Kerillis are dreptate. Dacă aceia care azi sînt încă mai tari, nu se hotărăsc să taie nodul gordian, omenirea va ajunge într-o situaţie cînd nimeni nu va mai putea face pace, şi nimeni nu va mai îndrăzni să facă război. Pînă cînd se vor găsi unii nebuni, (şi nebuni se găsesc totdeauna) care să arunce bomba, orice s-ar întîmpla ...

26 septembrie

Un singur subiect de conversaţie şi de îngrijorare: bomba sovietică.

Lumea nu se poate împăca cu gîndul că ceea ce trebuia să se întîmple s-a întîmplat, cu trei ani mai devreme, lipsind astfel omenirea de trei ani de nepăsare şi de linişte înşelătoare. Ce sînt însă trei ani, în faţa veşniciei! Doar în faţa veşniciei sîntem aşezaţi prin tulburătoarea dezintegrare a materiei.

Preşedintele Romulo (al Adunării generale O.N.U.) cere control internaţional asupra lumii atomice. Dar ce înseamnă "control" în uriaşa împărăţie a bolşevismului? Ce înseamnă O.N.U., hibrida asociaţie de bune şi de rele intenţii, supusă veto-ului moscovit? Ce înseamnă domnul general Romulo, distinsul fruntaş ONU-ist?

Generalul De Gaulle a fost printre cei dintîi (dacă nu chiar cel dintîi) oameni de stat din Europa care au căutat să tragă "concluzii" pentru un viitor apropiat, după marea veste.

Vorbind ieri, la Bordeaux, Generalul de Gaulle a făcut următoarele constatări: a/ Pactul Atlantic a pierdut mult din eficienţa lui, acum cînd ambele tabere posedă bomba atomică. ("Este de datoria mea să înştiinţez poporul francez ... etc.").

b/ "Inima problemei" de apărare a Occidentului, faţă de "ameninţarea ce ne vine din stepele Rusiei" constă într-o strînsă colaborare franco-germană. Acordul trebuie împlinit "fără intermediari; germanii sînt în stare să se ridice la înălţimile gîndirii, ale ştiinţei şi ale artei, deîndată ce se leapădă de patima lor de a cuceri".

c/ Franţa trebuie să se gîndească la o amnistie a crimelor de război (sau mai exact pentru greşelile unor persoane rău îndrumate).

d/ Strasburg n-a însemnat nimic. Este nevoie numaidecît de o Confederaţie Europeană. "Cred că organizarea Europei trebuie să vină din partea Europei. Trebuie să fie pus la cale un întins referendum printre europenii liberi, care să dea semnalul unirii europene. Consider că Franţa trebuie să ia iniţiativa, convocînd o adunare cu mandatul de a aşeza temeliile unei confederaţii a popoarelor".

Cuvintele "revoluţionare" ale generalului sînt evident influenţate de încetineala discuţiilor militare între americani, britanici şi francezi, ca şi de încetineala votării creditelor militare; de brutalitatea cu care englezii au devalorizat lira sterlină, fără să contribuie la luarea unor măsuri de ansamblu; şi de felul cum britanicii controlează şi frînează Mişcarea Europeană şi Consiliul European. Aceste cuvinte au, ca mai totdeauna, o notă anti-anglo-saxonă. Enervarea generalului faţă de anglo-saxoni, explică - în parte, cel puţin - entuziasmul cu care a vorbit despre nemţi, entuziasm neaşteptat pentru aceia care n-au avut prilejul să cunoască mai de aproape gîndurile lui De Gaulle.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Această "enervare" dată la o parte, (fiindcă nu poate fi o pricină de aprecieri şi vederi cu desăvîrşire drepte) lasă impresia că generalul De Gaulle a fost, din nou, unul dintre primii europeni: a priceput situaţia, şi privind în viitor, a ştiut ce trebuia să se facă.

Înţelegere franco-germană - firește, Confederaţie Europeană neîntîrziată, apoi o întărire a Europei, pe teritoriul european, şi prin Europa însăşi: Da, de o mie de ori: da.

Singurele serioase rezerve ce am de făcut sînt referitoare la aprecierile generalului, cu privire la America. Este

vădit că bomba sovietică modifică întrucîtva una dintre înfăţişările Pactului Atlantic (...) şi anume: înfăţişarea ei de sperietoare. Pactul Atlantic = o frînă a războiului. (...) Puterea americană a rămas neatinsă; contribuţia Americii la un pact care nu e numai o sperietoare, ci e o alianţă militară, această contribuţie este şi va fi hotărîtoare; armele de care dispune America (nu numai stocul de bombe, dar mai ales aviaţia şi flota) sînt cele dintîi din lume, şi cu greu ar putea fi întrecute de alte puteri. Sprijinul pe care America îl poate da Europei, sprijin militar, economic, financiar, rămîne esenţial şi decisiv. (...) Nimic nu împiedică statele europene să caute să se strîngă laolaltă, şi să se organizeze. Este ceea ce doreşte şi America. Ar fi o greşeală însă ca o asemenea organizare să se facă "în afară", sau împotriva Americii. (...)

In ce priveşte poziţia luată de general faţă de Anglia, ea este mai uşor de înţeles, dat fiind deosebirea de vederi franco-britanică, în mai toate problemele la ordinea zilei, şi în primul rînd în cele privitoare la apărarea militară a continentului şi la organizarea unităţii europene. (...) Nu trebuie să se uite că, acum doi ani şi mai bine, înainte ca De Gaulle să fi vorbit aşa cum a vorbit, la Bordeaux, Churchill a cerut cu însufleţire, la Zürich, unirea Europei, întemeiată pe o strînsă şi frăţească înţelegere între Franţa şi Germania.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tin să menţionez aici că, acum un an, în august[1] 1948, am avut o lungă convorbire la Paris cu De Gaulle, şi l-am rugat să facă "gaullism european", adică să aşeze problema unirii europene, pe temeiul unei înţelegeri cu Germania, mai presus de toate problemele naţionale, fiindcă şi această problemă este naţională, ba chiar cea mai naţională dintre toate, însănătoşirea şi întărirea naţiunilor europene neputînd fi asigurată, în vremile noastre, decît în cadrul unei Europe sănătoase şi puternice.

27 septembrie

Inrîurirea "atomică", în toate cele: la Washington,

1) Eroare în manuscris: este vorba de însemnarea de la 30 iunie-1 iulie 1948, (Vol. III), textual: "De aceea, se impune azi un gaullism european. (Am avut o mare satisfacţie, cînd am ajuns la aceste argumente istorice, să văd că interlocutorul meu - generalul De Gaulle - a scos un creion din buzunar şi a luat note").

Camera Reprezentanţilor ajunge numaidecît la învoială cu Senatul, privitor la creditele militare; la New York (la Organizaţia Naţiunilor Unite) delegaţii principali ţin discursuri îngrijorătoare şi discută necesitatea faimosului control atomic, control pe care toată lumea îl doreşte, dar nimeni nu-l înţelege în acelaşi mod.

Intr-o mare cuvîntare ("masivă"),Bevin aruncă vina în sarcina Sovietelor, pentru faptul că nu s-a făcut încă nimic în domeniul controlului şi al dezarmării, şi că socotesc că oricine este independent de Moscova este un "instigator la război". Făcînd procesul politicii sovietice, de la război pînă azi, Bevin aminteşte faptele petrecute la noi: "Grecia a fost susţinută. Dl.Vîşinski îşi va aduce aminte cum el a vizitat România, a suprimat guvernul, şi a instalat un alt guvern sub dominaţia guvernului sovietic. El îşi va aminti de asemenea cum a fost distrusă independenţa Bulgariei, şi cum au fost lichidaţi fruntaşii opoziţiei. El îşi va aminti de situaţia din Ungaria, şi de faptul că, în Polonia n-au fost îngăduite alegeri libere. In sfîrşit, vorbind în această Adunare, unde am fost obişnuiţi cu marea personalitate a lui Jan Massaryk, trebuie să arăt neasemănarea în orice lucru, acolo unde au stat în frunte el, şi preşedintele Beneş, în Cehoslovacia. Dacă toate acestea constituie preţul păcii, trebuie să admitem că ni se cere un preţ prea mare, şi mergînd mai departe, vă întreb dacă asta este o pace reală?"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dl.Bevin, "mergînd mai departe" găseşte că nici aşa (adică deşi preţul a fost plătit pentru a avea pace) nu este pace. De aceea, este inconsolabil!

Dar cum mai putea fi pace, odată ce un asemenea preţ a fost plătit? Cum poate fi pace, cînd jumătate din Europa a fost părăsită, şi lăsată în voia prăpădului? Cînd agresiunea sovietică s-a putut desfăşura pe îndelete împotriva statelor, împotriva popoarelor, împotriva individului? Impărţirea Europei înseamnă război, nu pace.

Cum poate un om de stat ca Bevin să accepte un asemenea tîrg imoral şi absurd? Cum poate el crede că părăsirea Europei răsăritene (prin nesocotirea atîtor făgăduieli date, atîtor angajamente luate, atîtor principii enunţate în mod solemn!)

poate însemna "un preţ al păcii"? Nu-şi dă seama că, vorbind de un asemenea preţ al păcii, se condamnă pe sine însuşi, mai mult decît condamnă pe sovietici? - Nu mărturiseşte oare implicit că a admis vreodată că pacea Occidentului ar putea fi plătită prin jertfirea şi nimicirea Răsăritului?

Intr-o şedinţă a Comitetului românesc, hotărîm să răspundem lui Bevin, printr-o scrisoare iscălită de toţi membrii Comitetului, scrisoare în care să arătăm pentru ce jertfirea ţărilor noastre nu este şi nu poate fi "preţul păcii". Am socotit util să ne legăm de această expresie, fiindcă ea dă de gol politica occidentalilor, atunci cînd pomenesc , cu tristeţe şi regrete, despre soarta noastră. Ce îi doare, în realitate, este că nici cu un asemenea preţ, apusenii n-au putut să ajungă la pace, şi că, în ciuda împărţirii în două a Europei, împărţire ce a fost acceptată de nevoie, ameninţările războiului nu s-au potolit.Dacă erau gata să plătească un asemenea preţ, pînă mai ieri, ne putem uşor gîndi cît de bucuroşi ar fi să-l plătească azi, cînd sovieticii posedă bomba atomică, şi ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nestînjenit de ameninţarea bombei, ministrul de Externe al Iugoslaviei - dr.Kardely - a atacat cu voinicie URSS-ul, arătînd ce înseamnă propaganda pentru pace a comuniştilor "sovietici". Pacea nu poate fi apărată cu interminabile ameninţări de război, a spus Kardely; U.R.S.S. întrebuinţează faţă de Iugoslavia, metode diplomatice, fără precedent în istorie, şi în ciuda asigurărilor date, urmăreşte o politică de neîncetate intervenţii, în treburile interne iugoslave, şi de vădită nesocotire a suveranităţii acestui stat.

Manuilsky (...) a răspuns în cîteva cuvinte, beştelind fără înconjur şi fără nuanţe pe americani, pe englezi şi pe titoişti, care toţi ar pregăti războiul împotriva U.R.S.S.-ului. Toate discursurile de pace se încheie cu cuvîntul: război; şi totuşi niciodată n-am fost mai aproape de pace - a spus preşedintele Romulo - şi a repetat această constatare ministrul de Externe francez, Schumann.

Iată cum gîndeşte un îndrumător al opiniei publice.

Este vorba de neîntrecutul "gînditor" Walter Lippman. Ieri, eminentul ziarist era năbădăios şi cerea guvernului american să înştiinţeze URSS-ul că dacă armata roşie pătrunde cumva, în ţara lui Tito, armata americană se va afla şi ea, la faţa locului.

Iată însă că, peste noapte, cînd a aflat de bomba sovietică, vajnicul belicist a dat înapoi. Raportul de forţe, spune el, s-a schimbat; deci trebuie să modificăm politica noastră! (Critică la adresa lui Acheson, care a declarat că politica americană rămîne neschimbată!). Si anume - zice Lippman - pornirile noastre trebuiesc potolite. Textual: "Nu este motiv de a crede că ruşii vor fi mai bătăioşi. Dispoziţia însă a puterilor apusene de a negocia, şi de a dezlega conflictele cele mai primejdioase, va creşte". (Ceea ce înseamnă a spune că dacă conflictele primejdioase nu au fost rezolvate pînă acum, culpa revine puterilor apusene, care nu erau dispuse s-o facă!). Deci negociere, tranzacţie, compromis. "Nu există altă alternativă decît negocierea unui nou modus vivendi, întemeiat pe echilibrul de forţe şi pe avantaje reciproce". Pe avantaje reciproce! ... Adică avantaje cam în genul celor de care se bucură Polonia, Ungaria şi România!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Si mai departe: condiţiile puse de noi[1], pentru controlul atomic, sînt prea severe. Ele erau bune atîta vreme cît noi eram mai tari. Acum însă, cînd ruşii au şi ei bomba, ne putem mulţumi cu un control, mai puţin efectiv. Si Lippman se grăbeşte să ceară oameni cu totul noi, care să cerceteze, fără idei preconcepute, întreaga problemă!

Acest articol monstruos înseamnă cam următoarele: "Pînă acum eram mai tari, şi ne-am făcut de cap. Azi, alţii ne-au ajuns din urmă! Trebuie să le ştim de frică, şi să ne potolim!"

Adaptată situaţiei reale, gîndirea lui Lippman este şi mai absurdă: Dacă guvernul american, după 2 - 3 ani de dibuială, a ajuns la hotărîrea să urmeze o politică zisă de fermitate, este fiindcă s-a convins că nu putea ajunge la pace cu U.R.S.S., nici prin bună învoială, nici prin tranzacţie; faţă de politica inamicală a Sovietelor, paşnică în vorbe, dar agre-

---

1) ... de americani.

sivă în fapte, şi urmărind cu orice preţ stăpînirea lumii, numai o politică energică putea fi de folos. Dacă azi, cînd primejdia pare a fi mai mare, şi puterea Sovietelor pare a fi mai ameninţătoare, politica de fermitate este părăsită, cauza Apusului este pierdută. O primejdie mai mare cere o voinţă de apărare mai puternică, şi nicidecum una mai slabă. Fiindcă, slavă Domnului, nu este vorba de un joc diplomatic, ci de o luptă pe viaţă şi pe moarte, pentru a mîntui, dacă mai poate fi mîntuită, lumea apuseană.

Acelaşi raţionament cu privire la control. Inainte de a distruge stocul lor de bombe, americanii voiau, cu drept cuvînt, să ştie ce se întîmplă cu Rusia: controlul trebuia să fie făcut, în Rusia, ca şi în America, de către delegaţia ONU-ului. Azi, cînd primejdia este mai mare, distrugerea bombelor americane, fără control, ar fi şi mai absurdă, fiindcă dat fiind cunoscuta rea-credinţă a sovieticilor, şi ţelurile neascunse ale "revoluţiei bolşevice", dacă Statele Unite ar renunţa la războiul preventiv, s-ar aşeza, cu mîinile legate, la cheremul Moscovei.

Adevărul este că am intrat (aşa cum intrasem, fără voie, şi fără plăcere, în 1938) într-o perioadă eroică, în care numai curajul ne mai poate salva, şi unde orice şovăire, orice slăbire, orice pas dat înapoi, ne-ar pierde.

Din păcate, acum se ridică glasul falsilor profeţi şi al "gînditorilor" slabi de înger, care împing spre "soluţii" de laşitate şi de catastrofă, ca şi în 1938.

2 octombrie

(...) Ieri seară, la Southhampton, discuţii pasionate ca întotdeauna. Datorită bombei sovietice, Kerillis este fericit că poate fi mai pesimist decît oricînd. Prevede un război imediat, o victorie posibilă, cu toate că foarte grea şi costisitoare pentru americani, şi în fine triumful cert şi inevitabil al comunismului. Pentru amicul Kerillis, nu poate fi nici o îndoială în această privinţă: comunismul a început ca şi creştinismul, a trecut şi trece prin aceeaşi perioadă de cruzime şi de terorism, ca şi creştinismul, şi va ajunge, ca şi creştinismul, să cucerească lumea. In faţa siguranţei care se des-

prinde din învăţătura comunistă, (oricît de înşelătoare ar fi această siguranţă; dar nemurirea şi raiul creştinilor nu sînt şi ele himerice şi înşelătoare?) lumea apuseană, cu şovăielile ei intelectuale, şi cu slăbiciunile ei democratice, nu se mai poate ţine pe picioare.

Desfăşor teoria mea întreagă, despre comunismul sovietic unde Teroarea a învins Revoluţia, şi a ajuns să fie un scop în sine, "une fin en soi"[1)], fără a putea zdruncina temerile adînc înrădăcinate în sufletul amicului Kerillis.

3 octombrie

Discuţii la O.N.U., despre Drepturile Omului.

Statele Unite caută să cîştige sprijinul Adunării, pentru a purta în faţa Tribunalului din Haga acţiunea urmărită împotriva guvernelor din România, Ungaria şi Bulgaria. La toate protestele occidentalilor, întemeiate pe art.3 din Tratatul de pace (privitor la garantarea Drepturilor Omului) cele trei guverne au dat un răspuns evaziv, invocînd "suveranitatea" lor. Tribunalul din Haga va fi acum întrebat (în cazul cînd procedura propusă de americani va triumfa la O.N.U.), dacă articolul cu pricina obligă, sau nu, guvernul român să justifice atitudinea sa, şi felul cum înţelege să-şi îndeplinească obligaţiile şi angajamentele asumate prin Tratat. Tribunalul nu va avea deci de dezlegat decît o chestiune de procedură: dacă răspunde afirmativ, guvernul român va trebui să desemneze un arbitru, ca să stea de vorbă cu arbitrul desemnat de occidentali; iar dacă guvernul român nu se va supune, atunci, secretarul general al ONU-ului va avea el de împlinit această procedură.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Unde vor **duce toate aceste discuţii,nu** se poate şti. Ceea ce este important, deocamdată, este că se vorbeşte de noi.

Bătrînul Bernard Baruch, autorul proiectului pentru controlul energiei atomice, a făcut unele declaraţii înţelepte, cu prilejul dezvăluirilor privitoare la bombele sovietice. Bătrînul pricepe problema - el este de aceeaşi rasă, doar că din altă clasă, ca şi dl.Lippman - şi cere un control mai sever, o politică mai vigilentă, un plan de mobilizare a civililor

1) Expresia kantiană este repetată, în două limbi.

(îndeosebi a orăşenilor), cît mai intens şi mai precis, şi grabnice măsuri de înarmare. Evident, bomba este o primejdie în plus, şi impune nu măsuri înşelătoare de destindere, ci o încordare şi mai mare a voinţei de rezistenţă, de luptă şi de victorie.

Tito şi iar Tito. Polemica mareşalului cu colegul său de militărie, cu generalissimul Stalin, stîrneşte senzaţie, uimire şi entuziasm. Acest comunist sută în sută, a ajuns să fie, faţă de Moscova, exponentul cel mai desăvîrşit (şi cel mai curajos) al părerilor "lumii libere".

6 octombrie

Mă întorc de la îngroparea bietului Buzeşti. A încetat din viaţă, la 4 octombrie, după o disperată luptă cu moartea, care a ţinut zile şi săptămîni. Ieri, a fost dus la "Funeral Home", la una dintre acele sinistre case pentru morţi, unde americanii, atît de grijulii pentru igiena publică, izolează numaidecît pe cei decedaţi. Ne-am dus, cu soţia mea, să ne reculegem pentru cîteva clipe, în faţa sicriului înfăşurat în tricolorul românesc: am nimerit la ora cînd nimeni nu se afla la căpătîiul său, în vastul şi fiorosul salon al "Casei Funerare".

S-a ţinut slujba, la biserica românească. Soţii Creţeanu reprezentau familia; Comitetul Naţional primea onorurile şi condoleanţele. In mica încăpere a capelei părintelui Haţiegan era înghesuită o parte din colonia română, şi mulţi străini: notabilităţi şi oficiali din lumea exilului. Popa Truţa a slujit îndelung, apoi a vorbit mult: uzează şi abuzează de o netăgăduită uşurinţă de locuţiuni. Bătrînul Macek a vorbit în numele Blocului Agrar; Ghilezan, pentru naţional-ţărănişti; Mihai Fărcăşan, foarte frumos, pentru liberali; şi Vişoianu, pentru Comitet, şi în numele său personal. S-a folosit de această a doua calitate pentru a lega veşnica pomenire a răposatului, de o polemică, vai, tot aşa de veşnică, cu cei vii, fără a izbuti, nici o clipă măcar, să înalţe gîndurile sau să mişte sufletele ascultătorilor.

După aceea, ne-am dus la un cimitir depărtat, în su-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

burbia Queens, unde, pe un alt Munte al Măslinilor, sărmanul Buzeşti odihneşte acum, printre nume slave, fraţi de suferinţă şi de exil, care întocmai ca şi el, au căzut înainte de a se reîntoarce în patrie.

Mă gîndesc cu o îndurerată emoţie, la acest tovarăş de luptă, care a vrut cu tot dinadinsul - nici astăzi încă nu ştiu de ce - să-mi fie duşman, şi să-mi rămînă duşman, pînă la capăt. Legătura cea dintîi stabilită între noi, fusese prietenească: pe cînd era mazilit de regele Carol,[1] l-am reintrodus în Corpul Diplomatic. De atunci, l-am văzut foarte puţin. Iar cînd, acum trei ani, a ieşit din ţară, încărcat cu patalamalele lui Maniu, nu avea decît un gînd: să lovească în mine.

Nu-mi este îngăduit, fireşte, să-i păstrez un gînd rău, fiindcă şi el a cunoscut, în aceşti ani de străinătate, toate durerile pe care le poate îndura un surghiunit, de la moartea soţiei sale atît de dragă (Caterina Stirbey), pînă la moartea sa proprie. (...) A trebuit să sufere de asemenea - fiindcă nu mă-ndoiesc de patriotismul său însufleţit - pentru certuri şi neînţelegeri, (nu ştia să le evite), care au împiedicat munca noastră de a da roadele cuvenite. Prins în vîrtejul întîmplărilor din ţară, care i-au dat prilejul să joace un rol însemnat, voinţa i s-a oţeli şi ambiţiile au luat avîntul, înainte ca mintea să fi avut timpul să fi fost cu desăvîrşire coaptă. Avea o inteligenţă vie şi activă, lipsită însă de acea pricepere îngăduitoare pe care i-o dă experienţa vieţii; în contactul cu semenii săi, era necontenit jignit şi jignitor, iar firea lui simţitoare, (despre care toţi prietenii săi vorbesc cu multă preţuire şi sînt convins că au dreptate) nu l-a ajutat să potolească atmosfera de iritare întreţinută în jurul său.

In amintirea ţării, va rămîne, nu pentru ce a făcut el în anii din urmă, în străinătate (unde nu a putut face mai nimic, şi unde influenţa lui asupra acţiunii noastre colective,

1) După eliminarea lui N.Titulescu, din viaţa politică, toţi foştii colaboratori ai acestuia au fost suspectaţi şi înlăturaţi din atribuţii; printre alţii, şi C.N.-Buzeşti, care fusese secretar de legaţie, în Elveţia.

nu a fost fericită), ci pentru curajul şi energia cu care a pregătit, şi în parte a împlinit, schimbarea de regim de la 23 August 1944.[1)]

In ciuda nenorocirilor de azi, şi a criticilor împotriva făuritorilor actului de eliberare din acea zi, socotesc că istoria nepărtinitoare va judeca actul acela ca pe deplin drept şi necesar. Astfel, meritele lui Buzeşti, în perspectiva timpului, vor creşte, potrivit acestei judecăţi. Fie-i ţărîna uşoară!

8 octombrie

Bomba şi iar bomba! Impresia produsă de descoperirea bombei sovietice, în această ţară americană, este mereu mai adîncă. La O.N.U., se vorbeşte numai de "problema fără soluţie".

Ieri seară, am avut la masă, în micul nostru "penthouse", delegaţia franceză: ambasadorul Chauvel, Couve de Murville, De la Tournelle, De Rose. Convorbiri plăcute, ca întotdeauna, cu francezii, dar îngrijorătoare. Nimeni nu vrea războiul, şi toată lumea totuşi îl aşteaptă. Unde va izbucni oare? La Belgrad, unde Tito este tot mai îndeaproape strîns cu uşa de presiunea moscovită?; la Berlin, unde sovieticii au proclamat alcătuirea unui stat german răsăritean?; sau în China, unde trupele comuniste înaintează necontenit, nestînjenite de armatele naţionaliste aflate în plină descompunere?

Optimismul oficial care a dăinuit de la deschiderea Adunării ONU-ului (la 2o septembrie) a dispărut cu desăvîrşire; acum trei săptămîni, războiul părea mai îndepărtat decît oricînd; astăzi, pare mai apropiat ca niciodată. Si cei mai potoliţi observatori ai frămîntărilor lumii se tem că războiul este de neînlăturat.

---

1) Niculescu-Buzeşti făcea parte din cadrele diplomatice ale Ministerului de Externe, şi a fost un colaborator al lui Mihai Antonescu. In această calitate, el a colaborat cu regele Mihai, care l-a folosit în activitatea de cancelarie a ministerului, înnainte şi puţin după 23 August 1944.

Problema germană cuprinde, după a mea părere, cele mai multe primejdii, fiindcă dezlegarea ei nu atîrnă numai de socotelile sovietice şi de prudenţa apusenilor, dar şi de reacţiunile poporului german. Iar acest popor nu este lipsit de "energia" trebuincioasă, pentru a tinde spre mărire şi eliberare, fie chiar pe calea unei catastrofe.

1o octombrie

Ieri, am luat prînzul la Ghina Breed, la Glenlow, cu numeroşi diplomaţi europeni şi bogătaşi americani.

Pentru cîteva zile, chestiunea bombei a pierdut ceva din caracterul ei senzaţional, din pricina finalei competiţiunii sportive de "base-ball[1)]", ce are loc la New York. Oraşul este în sărbătoare, fiindcă lupta cea din urmă, pentru campionatul lumii se dă între două echipe din New York "The Yankees" şi "The Dodgers"[2)], din Brooklyn. Pe stradă, în cafenele şi în baruri, în cluburi şi în saloane, lumea este strînsă în jurul aparatelor de radio şi de televiziune, pentru a urmări fazele acestui duel, între "uriaşi", duel care ţine de vreo trei zile, şi tulbură chiar pe cei neştiutori ai jocului de base-ball. In faţa isprăvilor marilor campioni naţionali, nu mai sînt deosebiri politice, nici sociale. In lojile oficiale, se aflau ieri, uniţi prin aceiaşi însufleţire, guvernatorul Dewey, şi primarul oraşului, Dwyer , care tocmai acum se opun unul altuia, pe teren electoral. Ieri, în omnibuzul care mă ducea spre centrul oraşului, un negru a scos un aparat de radio, din buzunar, pentru a nu pierde nici o clipă contactul cu jucătorii. Lumea a dat tîrcoale în jurul lui. Iar aici, la masa milionarilor, bătrînul Breed a părăsit pe doamnele ambasadoare din jurul lui, chiar în timpul prînzului, pentru a asculta, în camera vecină, isprăvile echipei yankee (care a isprăvit competiţia prin a învinge).

Ferice de acest popor! - care poate uita de luptă

---

1) O variantă americană a jocului de cricket, hockey de cîmp.

2) Yankeii, adică locuitorii Statelor Unite; "Dodgers" este tot o poreclă, şi înseamnă: specializaţii în eschive "şmecherii", din cartierul newyorkez, pe East River.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ce-l aşteaptă, dăruind atenţia sa încordată, jocurilor care îl înconjoară.

O altă diversiune, mai serioasă, dar mai puţin senzaţională în ochii marelui public, este cearta care a izbucnit făţiş între serviciile marinei, şi cele ale armatei şi aviaţiei. Marina, de cînd a trecut (de curînd) sub oblăduirea unui Minister comun al Apărării, se simte năpăstuită, şi consideră că toate favorurile şi toate creditele se îndreaptă spre aviaţie (un mare vas port-avion, care trebuia să fie construit, a fost lăsat în părăsire; în schimb, Ministerul Apărării a investit sume colosale într-un nou avion de bombardament - B.36 - care este viu discutat, între partizani entuziaşti, şi detractori convinşi). Cîţiva ofiţeri de marină au încercat să dea publicitate acestor discuţii. Autorităţile guvernamentale au încercat să ia măsuri, dar s-au izbit de solidaritatea corpului ofiţeresc al marinei, în frunte cu amiralii cei mai de vază. Acum, cearta a trecut în faţa unei comisii a Congresului, care-i asigură tot răsunetul voit.

Asemenea neînţelegeri între diferitele arme s-au mai întîmplat, în vremi de ascensiune militară a unui stat, în toate armatele. Imbucurător de ştiut este că Statele Unite se află pe o astfel de cale de ascensiune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intrebarea e: cum poate o asemenea ceartă să fie potolită, cînd în fruntea statului nu se află un împărat, nici tradiţii militare bine statornicite, ci o Adunare, unde patimile şi părerile deosebite pot provoca noi şi nesfîrşite neînţelegeri?

Noile alegeri generale din Austria au dat victoria partidului poporului (catolic) care vine în frunte, urmat de aproape de socialişti. Comuniştii au obţinut între 4 şi 5%, pe întreaga ţară: este un rezultat strălucit pentru oamenii cuminţi, dar provocator faţă de vecinii sovietici, cu atît mai mult cu cît cancelarul Figl a ţinut să menţioneze că Austria este şi rămîne un post înaintat al Occidentului.

Alegerile austriece pot fi aşezate la activul Occidentului, în bilanţul pe care ziarul "Times" îl stabileşte privitor la războiul rece. De partea Moscovei, atîrnă la cîntar victoria din China, şi descoperirea bombei atomice (două succese cu

oarecare greutate); de partea apusenilor, rezistenţa Europei împotriva comunismului, răzvrătirea lui Tito, refacerea economică a Europei de Vest, Pactul Atlantic, etc. Firește, totul este provizoriu în acest bilanţ, fiindcă atîta vreme cît războiul rămîne rece, este greu de apreciat care sînt adevăraţii sorţi de izbîndă, de o parte şi de alta. (...)

12 octombrie

Ieri, Adolphe Berle, fost subsecretar de stat la Externe, a inaugurat seria conferinţelor despre Europa Răsăriteană, la Town-Hall[1], făcînd o expunere succintă, foarte binevoitoare şi destul de bine documentată, despre trecutul frămîntat al popoarelor, dincolo de Cortina de Fier.

In faţa Comitetului special al Adunării Generale (ONU), continuă discuţia privitoare la procedura ce trebuie urmată împotriva "sateliţilor" care au nesocotit Drepturile Omului. Ieri, a intervenit Vîşinski cu obişnuita lui brutalitate şi îndrăzneală. Discuţia continuă şi azi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14 octombrie

Despre noul stat german (din Răsărit) sînt confruntate părerea Statelor Unite şi părerea Moscovei[2].

Acheson arată lucrurile aşa cum sînt, iar Stalin aşa cum doreşte ca ele să fie. Germanofilismul şi unitarismul germanofil, al lui Stalin, va provoca oarecare nedumerire în rîndurile comuniştilor francezi, belgieni şi italieni[3]. Documentul este caracteristic pentru "tactica" întrebuinţată de sovietici: în lupta pentru cucerirea Europei, Germania trebuie cîştigată cu orice preţ; voinţa de putere, de unitate, de "glorie" a poporului german, trebuie pusă în slujba comunismului.

---

1) Sala cea mai mare de conferinţe şi dezbateri publice, în New York.
2) Acheson şi Vîşinski s-au înfruntat, acuzîndu-se reciproc de anomaliile unei Europe împărţită în două. "Jurnalul" anexează o relaţie de presă, actualizînd cazurile Petkof, Maniu şi Mindszenty, şi metodele din Germania răsăriteană; de asemenea şi o declaraţie a lui Stalin.
3) Este aluzie la mesajul lui Stalin către fruntaşii Republicii Democrate Germane, care se termină astfel: "Vă doresc succes pe această cale glorioasă. Trăiască poporul unificat, independent, democrat, iubitor de pace al Germaniei".

Lupta pentru cucerirea Europei trece într-o fază nouă: mai mult decît Iugoslavia şi decît China, Germania este azi "regiunea primejdioasă" unde poate izbucni explozia.

Este caracteristic pentru tactica Moscovei, faptul că Stalin stăruie atît de mult asupra voinţei sale de pace. Venind după descoperirea bombei atomice, această afirmare a voinţei de pace sovietice este un abil procedeu de propagandă. Ce înseamnă într-adevăr această pace, reiese din discuţiile la O.N.U.,unde sovieticii vorbesc de control atomic, înţelegînd prin "control" nu o operaţie internaţională, ci un control pe care fiecare stat l-ar face la el acasă! Adică, un "control" care ar sili democraţiile sincere să dezarmeze, şi ar îngădui regimurilor totalitare să se întărească mai departe. Este triumful fraudei. Acelaşi lucru, cu "pacea", pe care o doreşte Stalin. Moscova ştie că nu mai poate fi pace decît în cuprinsul unei ordini unitare; această ordine trebuie să fie comunistă; cînd Stalin spune că lumea trebuie să trăiască în pace, acest lucru înseamnă că lumea trebuie să fie comunistă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ce priveşte pe Acheson, el a nimerit de minune tonul cu care trebuie să se vorbească comuniştilor. Este necesar ca fiecare nouă impostură să fie numaidecît "demascată", adică să se arate imediat, cu vorbe pe înţelesul omului de bună-credinţă, despre ce este vorba. Este bine că Acheson a avut prilejul să-şi exprime părerea[1] (simultan cu declaraţiile sale referitoare la Germania de est şi la regimul ce dăinuieşte în ţările noastre). Aceste ţări au găsit nimerit să protesteze împotriva instituirii statului german occidental.

Arătînd că protestele Poloniei, Cehoslovaciei, Ungariei şi României sînt asemănătoare cu protestul sovietic, şi că e limpede: aceste state au "protestat" la porunca Moscovei,Acheson a găsit formula pentru a trimite la plimbare onorabilele guverne satelite.

1) Acheson a afirmat că RDG ar fi o creaţie a URSS, şi că nu are baza unor alegeri libere populare;că popoarele din răsăritul Europei au interese legitime, în relaţiile cu Germania, "ca foste aliate" şi "ca victime ale agresiunii naziste".

15 octombrie

Anne Mac Cormick găseşte, cu multă dreptate, că declaraţia lui Stalin către poporul german este de o importanţă deosebită. Dictatorul roşu a grăit adevărul: alcătuirea statului german răsăritean este într-adevăr, în mintea lui,"o cotitură" hotărîtoare în istoria Europei. Stalin a fost totdeauna atras de ideea unei colaborări cu poporul german, colaborare chemată să desăvîrşească propriile lui proiecte, ambiţii şi planuri; el a simţit totdeauna că ar putea găsi în poporul german (şi poate că numai în poporul german) complicitatea de care are nevoie pentru a putea introduce şi statornici, în Europa, năzuinţele şi pornirile sale. Acordul de la Moscova a ieşit dintr-o asemenea dorinţă de "complicitate", care nu era numai rusească, dar şi împărtăşită de nemţi: cei doi parteneri erau deosebiţi prin concepţiile şi doctrinele lor, dar erau îndeaproape înrudiţi, prin instinctele lor cele rele. Si la aceste instincte, Stalin face din nou apel, cînd în fraze (ca acelea pe care le-a rostit odinioară răposatul von Ribbentrop) aminteşte că: "experienţa războiului din urmă a arătat că poporul german şi poporul sovietic au făcut cele mai mari sacrificii, în acest război, şi că amîndouă popoarele au cele mai întinse posibilităţi, în Europa, pentru a desăvîrşi acţiuni mari, de însemnătate mondială" (Ribbentrop ar fi spus: "de însemnătate epocală"). Anne Mac Cormick atrage atenţia asupra cuvîntului a desăvîrşi, care exprimă o idee de continuitate: Stalin se gîndeşte să reînceapă - pare-se - şi să ducă mai departe o colaborare care a fost întreruptă împotriva voinţei sale, şi care, atunci ca şi acum, corespundea şi corespunde dorinţelor sale. In ciuda cuvîntului "pace", stăruitor repetat (cum fusese de altfel, bine pus în evidenţă - la cererea lui Hitler - şi în textul Pactului de la Moscova), o colaborare germano-sovietică, întemeiată pe anumite complicităţi, nu poate fi mai paşnică azi, decît a fost în trecut: în 1939, a deslănţuit războiul mondial nr.2; astăzi, poate da semnalul izbucnirii războiului nr.3.

Este drept că "experienţa războiului"a mai învăţat cei doi parteneri cît de primejdios este să aibă încredere unul în cuvîntul celuilalt, şi cît de distrugătoare este, pentru un popor european, o "strînsă colaborare", cu sovieticii. Asemenea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

experienţe nu sînt însă hotărîtoare. Este, în apelul lui Stalin, către Germania, o parte de echivoc, de gînduri ascunse, de întunecime, care poate ademeni sufletul, azi mai tulbure decît oricînd, al poporului german. Toate aceste subînţelegeri dau frazelor folosite, despre glorie, fapte mari, transformări mondiale, etc. o putere de atracţie irezistibilă. Stalin calcă pe urmele lui Hitler, căutînd să refacă vechea cîrdăşie, păstrînd partenerului său necredincios o credincioasă amintire.

Procesul celor unsprezece comunişti, în faţa instanţelor judecătoreşti din New York (Federal Court House) a luat sfîrşit: juriul, compus din 8 femei şi 4 bărbaţi, i-a găsit pe toţi cei 11 vinovaţi. Cu mîinile în cătuşe au fost duşi la închisoare. Judecătorul federal, Harold Medina, va stabili pedepsele cuvenite. Intre timp, a rostit sentinţa împotriva unora dintre avocaţii care au nesocotit demnitatea Tribunalului: "Această sfidare adusă Justiţiei să fie ţinută minte, de voi şi de toţi cei care vor atenta, urmînd exemplul vostru, că puterea aparţine sistemului judiciar al Statelor Unite, sub Constituţia ţării, şi că numai legii îi revine datoria de a menţine demnitatea Tribunalului". Astfel avocaţii Abraham Isserman, Richard Gladstein şi Harry Sacher, au fost poftiţi şi ei la închisoare.

Aceste sentinţe sînt menite să aibă răsunet şi însemnătate: - Aţi distrus libertăţile constituţionale ale poporului american - a declarat avocatul Sacher - aţi nesocotit faimosul "Bill of Rights", aţi luat o atitudine neamericană.

Mulţi americani, slabi de înger, mulţi "idealişti" cosmopoliţi, şi multe spirite confuze, vor gîndi în acest fel. In realitate, hotărîrea luată de cele 8 femei şi 4 bărbaţi,care constituiau juriul newyorkez, era o măsură de apărare necesară, influenţată de un sănătos spirit de conservare. Judecata nu era îndreptată împotriva partidului comunist, şi mai puţin împotriva doctrinei comuniste; ci împotriva unor fruntaşi comunişti care au putut fi dovediţi că luptă pentru răsturnarea, prin forţă, a Statului american, fiind înţeleşi între ei, şi primind îndemnuri şi porunci de la o putere străină. O asemenea acţiune cădea sub sancţiunea legilor americane, şi este bine, de netăgăduit,că legile au fost aplicate. In zilele de azi, există un interes general (nu numai american) ca America să nu fie un sat fără cîini.

Firește, judecata lovește indirect și în partidul comunist. Dar aceasta nu este din vina legilor americane, nici a juriului american, ci a comuniștilor de pretutindeni, care urmăresc acțiuni subversive, nu numai din năravș, dar și din datorie față de partid, fiindcă partidul le cere și le impune asemenea acțiuni. Hotărîrea juriului din New York deschide deci, în întregimea ei, problema partidului comunist. Poate acest partid să ceară sprijinul legii, pe care caută s-o răstoarne, și oblăduirea statului împotriva căruia duce o luptă de moarte?

Este tot mai vădit că, în vremile de azi, un stat se expune la cele mai grave primejdii, dacă întinde ocrotirea unei legislații și a unor așezări de pace, în favoarea unei organizații de război, ca partidul comunist, care nu cunoaște decît poruncile și legile războiului.

In timp de pace, o democrație desăvîrșită poate și trebuie să dea o neîncetată pildă de toleranță și de înțelegere. In timp de război, o democrație trebuie să se apere și să lupte, ca să poată supraviețui.

Ar fi de o îngăduință soră cu prostia, aceia care ar îndemna Statele Unite, (în zile cînd un Rajk, fruntaș comunist, este executat în Ungaria - a fost executat chiar ieri - fiindcă nu a dus războiul împotriva țării sale și a Apusului, așa cum i se cerea), ca împricinații comuniști și americani, care duc războiul comunist, așa cum li se cere, să fie achitați în America.

Meritul celor 12 jurați americani, femei și bărbați, este acela de a fi înțeles că trăim în plin război, oricît de "pacifist" ar spune că este tătucul Stalin.

17 octombrie

Ieri, dejun la soții Breed, în cinstea generalului Romulo, președintele Adunării Generale a O.N.U. Vreo 5o de oaspeți. Am prilejul să stau de vorbă cu cîțiva cunoscuți de odinioară: Tsaldaris, ministru de Externe grec, Sir Alexander Cadogan, apoi întreaga delegație franceză, și mulți suedezi și danezi.

Tsaldaris îmi spune că, prin condamnarea celor 11 împricinați comuniști, Statele Unite au intrat în rîndul statelor

"monarho-fasciste". Ceea ce pretinde grecul nu-l încîntă, deoarece guvernul său tocmai nădăjduia să poată ajunge la o înţelegere cu U.R.S.S. O destindere era, poate,posibilă, îngînă el, pe un ton diplomatic, şi adaugă: - Stiu că aceasta nu v-ar conveni (eterna atitudine a celor care, scăpaţi pentru cîteva clipe, de primejdie, nu au, pentru necazurile altora, decît cel mult un sentiment de indiferentă compătimire). Răspund că nu mă gîndesc la ce ne convine, ci la ce este posibil; şi nu am credinţa că o destindere este posibilă; de aceea, mă tem, azi, mai mult decît oricînd, de iluzii înşelătoare.

Prietenul La Tournelle îmi spune că între Rajk (care a fost spînzurat acum două zile) şi Tito, ar fi existat într-adevăr anumite legături, şi anume legături care apropiau, între ei, pe mai toţi foştii luptători din brigăzile internaţionale, din războiul civil spaniol. Cunoscînd spiritul de independenţă al acestor foşti legionari, Stalin îi urmărea, pretutindeni.

Tot La Tournelle îmi istoriseşte că, acum doi ani, cînd împlinea misiunea de consilier diplomatic la Berlin, a cunoscut pe Grottewohl (astăzi prim-ministru în Germania de Est) care pe atunci era socialist de dreapta, şi anti-comunist convins. Totuşi, Grottewohl nu i-a ascuns hotărîrea sa "de a merge cu ruşii", fiindcă Germania ar avea mai multe posibilităţi de partea aceia, şi fiindcă el - Grottewohl - ar fi sigur că poate ajunge, pe acea cale, în cîţiva ani, prim-ministru!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2o octombrie

Seara, (după conferinţa ţinută de Mikolaiczik, la Town-Hall) s-au întrunit, pentru prima oară după vacanţă, fruntaşii răsăriteni, la mine. Am inaugurat, cu acest prilej, micul nostru apartament, ca sediu al unor consfătuiri politice. Afluenţă destul de mare, şi dorinţa viu manifestată de a reîncepe discuţiile. Polonezii sînt numeroşi; de la cehi, Ripka şi Fierth; de la iugoslavi Jivkovici, Drajkovici şi Radiţa; de la unguri Bessenyi, Peyer, Fabian. Colonelul Dean a fost prezent, din partea Comitetului pentru "Europa Liberă", şi au urmat dezbaterile, cu mult interes. Am stabilit programul de viitor: Ripka ne va vorbi despre întrunirea de la Strasburg; Gross, despre diferitele planuri de federalizare a Europei răsăritene; Caranfil despre nevoia

de a reface, în comun, economiile răsăritene, azi în comun distruse; iar sîrbii au cerut cu stăruinţă ca problema Tito să fie pusă la ordinea zilei; doctor Fabian s-a oferit să vorbească despre soarta muncitorilor în ţările "satelite".

Inceputul a fost promiţător. La şedinţă au luat parte Augustin Popa şi Cornel Bianu, de curînd sosiţi din Europa.(...)

Azi, O.N.U. este în fierbere: se aleg membrii temporari în Consiliul de Securitate. Acheson va vota pentru Iugoslavia. Sovieticii privesc voturile date lui Tito, ca o sfidare, şi au propus Cehoslovacia. Englezii caută să fie concilianţi, şi vor vota pentru cehi. La Londra, amintirea lui Beneş, şi a celor doi Massaryk, pare să fie ştearsă.

21 octombrie

Ieri s-a dat lupta la Flushing Meadows: au ieşit iugoslavii, la limită, adică au avut 39 de voturi, minimum necesar, faţă de 2o de voturi pentru Cehoslovacia. Americanii, în ciuda protestelor, înştiinţărilor şi ameninţărilor lui Vîşinski, au sprijinit pe oamenii lui Tito. Acheson şi-a ales o politică, şi o urmează. Francezii, pare-se, au avut şi ei curaj. Tot astfel, America de Sud şi arabii. In schimb, englezii şi-au dat din nou în petec: au avut mustrări de conştiinţă, şovăieli, temerea de a nu provoca pe sovietici, şi au votat pe cehoslovaci. Aceasta, tocmai în ziua în care cehii fac mii de arestări în rîndurile prietenilor anglo-saxonilor! La nevoie, englezii ar fi putut să se abţină; dar au ţinut să marcheze slăbiciunea lor, şi au votat pentru blocul sovietic. Aşa, cu prilejul consfinţirii unei rupturi în blocul răsăritean, s-a produs o ruptură, sau cel puţin o crăpătură, în politica de fermitate a occidentalilor.

Vîşinski a reacţionat vijelios, declarînd că americanii nu s-au ţinut de acel "gentlemen's agreement", care rînduieşte desemnarea membrilor Consiliului de Securitate. Ministrul de Externe sovietic a fost astfel adînc jignit în curatele sale sentimente de gentleman!

Cearta dintre marinari şi aviatori s-a înteţit, în Statele Unite. Amiralul Denfeld, şeful marinei (adică membru în

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Consiliul Suprem al Statului Major Unit) a luat partea marinarilor săi, mergînd pînă la a spune că arma prin excelenţă a aviatorilor - bomba atomică este o unealtă "imorală" şi că datorită ei, războiul viitor va putea fi cîştigat, dar că pacea va fi negreşit pierdută. Aceste cuvinte înşirate, în gura unui militar, au fost aspru criticate de către generalul Bradley, şeful Statului Major Unit. Intr-o declaraţie foarte severă pentru marinari (care, prin purtarea lor putea să compromită apărarea ţării), Bradley a spus că este un lucru rău de a pierde pacea, dar că este şi mai rău de a pierde războiul.

Generalul Eisenhower s-a prezentat, azi, în faţa Comisiei Parlamentare, şi prin cuvinte împăciuitoare, a încercat să potolească furtuna care bîntuie în armata americană.

22 octombrie

Războiul rece cu comunismul este în toi. Judecătorul Medina a dat împricinaţilor comunişti, pe care juriul i-a găsit vinovaţi, cîte 5 ani de închisoare fiecăruia (în afară de unul, veteran de război, care a căpătat numai trei), şi a refuzat să admită eliberarea lor pe cauţiune. Această condamnare a provocat unele manifestaţii, de altfel foarte limitate. In faţa aparatului de stat, mobilizat şi gata să lovească cu hotărîre şi cu putere, comuniştii şovăiesc.

Sentinţa va provoca fireşte controverse vii. Medina a ţinut să arate din nou că împricinaţii au fost judecaţi şi osîndiţi nu fiindcă sînt comunişti, ci fiindcă au fost dovediţi că pregăteau răsturnarea prin violenţă a guvernului american, şi cădeau astfel sub prevederile unei anumite legi penale - Smith Act - care cere pedepsirea unor asemenea uneltiri. Fiecare dintre împricinaţi a călătorit cu paşapoarte false, a întrebuinţat nume false, a făcut declaraţii false, şi a avut o activitate clandestină. (...)

Cum am mai arătat, această argumentare ocoleşte problema comunistă. Intr-adevăr, acuzaţii s-au făcut vinovaţi de unele delicte prevăzute în Smith Act, fiindcă erau comunişti şi fiindcă datoria lor de comunişti îi silea să împlinească asemenea delicte. Sau Actul Smith nu este constituţional (deoarece prevede o îngrădire a libertăţii de opinie), sau osînditul ade-

vărat, în procesul de la New York, este partidul comunist.

Este ceea ce a înţeles Vîşinski, care a îndrăznit (în ciuda conştiinţei sale atît de încărcată) să se lege de verdictul împotriva comuniştilor, în discursul pe care l-a ţinut ieri la O.N.U., unde s-a discutat din nou, în şedinţă plenară, problema "sateliţilor" (adică problema călcării Drepturilor Omului de către sateliţi) - "Tot ce poate fi spus, în legătură cu călcarea Drepturilor Omului, trebuie spus despre această ţară, unde drepturile omului sînt, chiar acum, cu adevărat călcate". Indrăzneala acestui "procuror al procurorilor" aşa cum singur se numeşte, nu are margini; nu-i mai este însă dat să fie necontenit în ofensivă: americanii s-au trezit, şi-l încolţesc în toate părţile.

Adevărul este că, în zilele de azi, nu mai este vorba de o simplă apărare a Drepturilor Omului. De o parte şi de alta, se iau măsuri de război împotriva unor duşmani lăuntrici, în vederea unei măsurători de forţă decisivă. Iar lupta ce se dă pentru apărarea Drepturilor Omului în afară, a şi ajuns să fie o tactică de război (ca şi alegerea lui Tito în Consiliul de Securitate) pentru cîştigarea unor poziţii de luptă, dincolo de hotare.

Este de aşteptat că Adunarea Generală a O.N.U.-ului, chiar azi, va trimite cazul nostru la Curtea din Haga (aşa cum doresc Statele Unite). Cu prilejul discuţiei de ieri, au fost schimbate cuvinte foarte grele. Englezii, de această dată s-au ţinut bine: este ruşinos, a spus Sir Hartley Shawcross, că nimeni aici n-ar putea să conteste învinuirile aduse împotriva Ungariei, Bulgariei şi României".

23 octombrie

Cu 47 de voturi (împotriva 5) Naţiunile Unite au hotărît să se adreseze Tribunalului Internaţional de la Haga, iar acesta să lămurească o problemă în legătură cu învinuirile aduse României, Ungariei şi Bulgariei, de către Anglia şi Statele Unite şi anume învinuiri de a fi călcat angajamentul luat prin tratatele de pace, de a nesocoti şi călca drepturile omului. Blocul sovietic a votat firesţe împotrivă. Iugoslavii s-au abţinut.

Cum am mai arătat, deocamdată nu este vorba decît de

o chestiune de procedură, (...) şi de a hotărî dacă există "un diferend legal privitor la respectarea clauzelor din tratat referitoare la drepturile omului. Tribunalul va avea de asemenea,de hotărît dacă cei trei sateliţi sînt datori să ia parte în comisia de trei, prevăzută în tratate (comisia de trei arbitri: unul din partea puterilor, altul din partea satelitului, şi un supra-arbitru).

Manuilsky, din partea sovieticilor, a atacat această hotărîre cu obişnuitele argumente: suveranitate, treburi lăuntrice, etc. şi susţinînd că occidentalii nu au căderea să se ocupe cu astfel de chestiuni, dat fiind politica lor colonială.

In alegerile pentru un loc de senator, la New York, au intervenit pe faţă, (într-un mod care pare ciudat observatorilor străini) diferite înalte autorităţi.

Astfel, guvernatorul statului New York, republicanul Dewey, sprijină deschis, cu vorba şi cu scrisul, pe candidatul partidului său, Foster Dulles. In schimb, preşedintele Truman a intervenit printr-o scrisoare publică, în favoarea candidatului democrat, fostul guvernator Lehman, urîndu-i succes în lupta electorală şi izbîndă desăvîrşită "împotriva forţelor reacţiunii".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dat fiind că reprezentantul acestor "forţe reacţionare" este Foster Dulles, unul dintre cei mai distinşi apărători ai politicii externe bipartizate, intervenţia atît de vioaie a Preşedintelui este surprinzătoare. (...)

25 octombrie

Ieri, oraşul New York a fost în sărbătoare: preşedintele Truman a sosit pentru a fi de faţă la punerea celei dintîi pietre a clădirii principale din noua aşezare a O.N.U.-ului. Alături de această clădire principală, a cărei naştere a fost serbată ieri, se ridică, de pe acum, scheletul în piatră şi în beton al unui uriaş, îngust, şi foarte urît zgîrie-nori, care va adăposti serviciile secretariatului general.

In faţa tuturor tenorilor şi baritonilor Naţiunilor Unite, (Vîşinski era, firește, în primele rînduri) Truman a preaslăvit pacea, amintind din nou, cu apăsare, că Statele Unite sînt pentru dezarmarea atomică, potrivit planului Baruch, acceptat de

comisia ONU-ului, şi că vor sprijini mai departe, şi cu energie, acest plan, dacă nu se va găsi cumva unul mai bun şi mai efectiv (lăsînd astfel să se înţeleagă că planul sovietic nu este nici bun, nici efectiv).

In timpul ceremoniei au zburat, deasupra acestor soli ai păcii, ultimele modele ale aviaţiei de război americane.

Mulţi americani, (printre care şi prietenul meu Altskeell),socotesc că planul Baruch este învechit şi iluzoriu,fiindcă niciodată nu se va putea ajunge la un control efectiv şi internaţional al energiei atomice. Se poate. Dar atunci, orice încercare de a îngrădi producţia bombei atomice este şi ea iluzorie: cine s-ar încumeta la o autodezarmare, ştiind că alţii se înarmează cu înfrigurare, pe ascuns?

In realitate, planul Baruch, dacă nu este o soluţie pentru problema atomică (fiindcă este prea logic şi raţional) exprimă, în orice caz, ideea justă că omenirea a ajuns la o răscruce decisivă: pacea de mîine nu mai poate fi asigurată cu aceleaşi metode cu care a fost asigurată pacea de ieri. (Este teza mea, din 1946). Controlul internaţional, cerut de Baruch, în domeniul atomic, este numai un aspect al acelei organizaţii universale, care trebuie să cuprindă globul, pentru ca pacea să poată fi statornicită.

Se poate, cum cred unii, că atît controlul internaţional, cît şi suprastatul mondial, să fie doar nişte himere, ce nu pot fi înfăptuite; ceea ce pare sigur, este că fără împlinirea acestor "himere" nu va mai fi pace pe pămînt. (Am scris îndelung, despre planul Baruch, la data de 15 iunie 1946).

27 octombrie

Ieri seara, am expus, în franţuzeşte, conferinţa mea (Comunismul contra Omului) într-un cerc de prieteni, în saloanele prietenei noastre d-na Chambers Hughes. Se aflau de faţă mai toţi reprezentanţii Franţei, politici,militari şi economişti, la O.N.U., şi amicul Kerillis, François Puaux, şi cîţiva americani "europeanizaţi". Expunerea mea a stîrnit un viu interes. A urmat o lungă şi pasionantă discuţie. Lămuririle ce am fost nevoit să

le dau, mi-au adus în minte unele argumente care ar putea sluji, dacă ar fi prelucrate, pentru o nouă conferinţă.

Intr-adevăr, cei mai mulţi dintre interlocutorii mei, după ce au declarat că sînt în deplin acord cu mine, în ce priveşte analiza pe care am făcut-o despre felul cum se dezvoltă comunismul ajuns la putere, au cerut deslușiri cu privire la partea "constructivă", adică la felul cum Apusul s-ar putea apăra împotriva invaziei comuniste. Pentru o asemenea parte "constructivă", nu rezervasem decît foarte puţin loc, cum era şi firesc, la sfîrşitul conferinţei.

Am arătat în replică părerea mea: pentru a face faţă comunismului, lumea occidentală trebuie să priceapă înţelesul şi dezvoltarea firească a gîndirii totalitare. Principiul de căpetenie al totalitarismului este de a opune o noţiune de masă, noţiunii individului izolat. Fie că această masă corespunde ideii de "rasă" (potrivit totalitarismului nazist), fie că se întinde în cuprinsul mult mai larg al ideii de umanitate (ca în totalitarismul comunist), ea cere să i se recunoască întîietatea asupra individului: interesele, nevoile, năzuinţele, drepturile ei trec înaintea intereselor, nevoilor, năzuinţelor şi drepturilor individului. Pînă aici, este rost de înţelegere: dacă admitem ceea ce ne pare a fi realitatea, şi anume că "masa" se compune din fiinţe vieţuitoare (şi că numai aceste fiinţe care o compun au viaţă, pe cînd masa este doar o concepţie abstractă, un număr, un fel de a exprima o colectivitate de individzi), toată lumea va recunoaşte că anumite drepturi şi nevoi ale colectivităţii trebuie să treacă înaintea celor ale unui individ izolat; dat fiind că această colectivitate este compusă din indivizi, ea nu va putea tinde să distrugă pe individ; drepturile la care va pretinde, vor fi la urma urmei, drepturi menite să folosească indivizilor ce o compun.

Totalitarismul dezvoltă noţiunea de masă, o desprinde de individ, îi dă o viaţă proprie, independentă de viaţa indivizilor, şi împinge la absurd expresia de entitate pe care o reprezintă. Masa devine un balaur, un monstru care-şi poate înghiţi copiii, fără a fi în primejdie să se autodistrugă. Indivizii cuprinşi într-o masă totalitară nu mai au drepturi şi libertăţi, decît în măsura în care acceptă să participe la drepturile şi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

libertăţile masei; chiar dreptul la viaţă este contestat, dacă nu se împacă deplin cu "viaţa" monstrului; şi cum această "viaţă" nu corespunde decît unei concepţii doctrinare şi unei afirmaţiuni politice, pretenţiile ei pot fi nelimitate, şi pot reduce pînă la deplină desfiinţare, drepturile la viaţă ale individului. (...) Se va putea pricepe asta, cu atît mai uşor, cu cît lupta ce este azi încinsă, aşează de partea totalitarismului, nu naţiile cele mai înaintate, ci naţiile cele mai întîrziate în dezvoltarea lor, cele care au rămas cufundate pînă la brîu în mocirla trecutului: crezul nou este un cîntec barbar, iar taberele ce-şi stau faţă-n faţă sînt Asia, cu neamurile ei călătoare (nu cea din miază-zi, ci Asia întunecată din miază-noapte - Anti-Europa -) şi de altă parte toţi cei care au mai rămas strîns legaţi de vechea civilizaţie europeană.

Asia de miază-noapte este şi azi, aşa cum a fost ieri (aici pot interveni citaţiile: Toqueville, şi mai ales Montaigu, despre care am dat citate chiar deunăzi). Pentru a fi "echitabili" trebuie pomenit Herzen, dar numaidecît după numele lui Dostoievski. Si nu trebuie uitat nici Karl Marx, vajnicul instigator la război ("warmonger") împotriva Rusiei. (...)

28 octombrie

După trei săptămîni de criză, tînărul Bidault a izbutit să constituie un guvern, înlăturînd doi candidaţi la preziденţie, mai puţin fericiţi, pe socialisul Moch, (care rămîne la Interne), şi pe radicalul René Mayer(care trece la Justiţie). Catolicismul face minuni: permite junelui Bidault să reuşească, acolo unde doi evrei s-au poticnit. Ii mai rămîne să găsească o soluţie bugetară, care să îngăduie ridicarea salariilor, aşa cum cer socialiştii, păstrînd totuşi acel "echilibru" necesar, pe care-l voiesc radicalii.

Un avion "Air France" s-a ciocnit de un deal, în insulele Azore, din Atlantic, şi a ars în întregime. Printre călătorii ucişi se afla tînăra violonistă franceză Ginebre Neveu, ca şi faimosul boxeur Marcel Carden. (...)

Joliot Curie, binecunoscutul om de ştiinţă francez, a vorbit la Roma, la o nouă adunare pentru pace a lumii comuniste.

Faptul că intelectuali atît de "distinşi", ca Joliot, au trecut de partea Asiei, în lupta ei cu Occidentul, dă de gîndit multor şovăitori.(...)

Oameni de ştiinţă, izolaţi în cercetările şi visurile lor, sînt adesea cei mai naivi gînditori politici. Cînd Gengis-Han gonea cu călăreţii săi neînvinşi, spre Apus, se găseau şi atunci, desigur, printre "fruntaşii" lumii occidentale, spirite "de elită" şi neînfricate, care să admire măiestria în arta călăriei a marelui cuceritor şi a ostaşilor săi.

3 noiembrie

Am petrecut două zile la Princeton, unde am fost invitat de Dr.Herbert Feiss, pentru a face cunoştinţa unor colegi ai săi, la "Institute for Advanced Study". Vremea frumoasă ne-a permis să ne ducem cu automobilul, la Princeton Inn, frumosul şi paşnicul hotel din mica localitate universitară. In timpul zilei de ieri, am vizitat Universitatea şi diferitele biblioteci, iar la Institut ne-au aşteptat ceilalţi oaspeţi ai doctorului Feiss, şi anume prof.Earle şi ilustrul director al Institutului, I.Robert Oppenheimer[1].

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Convorbirea a avut loc în timpul mesei şi după masă, numai despre probleme politice, şi cum era firesc, despre URSS. Mi s-au pus multe întrebări, şi mi s-a dat prilejul să fac o mică expunere despre amintirile mele de la Moscova. Mi-am dat seama numaidecît că "atmosfera" Institutului nu este, din principiu, ostilă comunismului moscovit, şi că fruntaşii adunaţi în jurul mesei (toţi puternic influenţaţi de personalitatea strălucită şi covîrşitoare a lui Oppenheimer) caută să se lepede de "obişnuitele prejudecăţi" şi să judece cît mai "obiectiv" fenomenul sovietic. Fără a face, în domeniul gîndirii, nici o concesie totalitarismului sovietic, Oppenheimer şi prietenii săi, par să nu împărtăşească intransigenţa faţă de Moscova a cercurilor politice şi a Departamentului de Stat; ei se străduiesc să aşeze problema pe "un plan mai înalt", acolo unde greşelile ce se comit azi, nu sînt toate de o singură parte, şi unde posibilităţile de înţele-

1) Fizician american, născut la New York, în 19o4; a avut un rol decisiv în cercetările nucleare, ca şi în aplicaţiile practice ale descoperirilor din acest domeniu.

gere nu sînt aprioric excluse. Totalitarismul comunist, astfel cum se exprimă prin politica sovietică, poate să aibă înfăţişări deosebite: nu este numai lupta împotriva individului (luptă care există şi este, firește, absurdă şi răufăcătoare) dar mai este şi partea de omenie, cuprinsă în sufletul rusesc, ca şi în orice suflet oriental (Oppenheimer este un bun cunoscător al limbii şi al gîndirii sanscrite) care determină această luptă, cum şi influenţa ce exercită asupra Occidentului. De aceea, "omul" poate face pace cu Orientul, şi poate ajunge la o înţelegere cu el, salvînd principiul libertăţii, care, îndeosebi, în domeniul gîndirii şi al cercetării ştiinţifice, este sfînt. (Dintr-un articol biografic, recent apărut în "Life", notez următoarele păreri exprimate de Oppenheimer, în lucrările sale, sau în cursurile şi expunerile sale, opinii care lămuresc ideile acestui om, nu numai despre ştiinţă, dar şi despre politică. "Problema de a face dreptate implicitului, imponderabilului, necunoscutului, este întotdeauna deschisă în faţa noastră, în ştiinţă; ea ne însoţeşte în viaţa de toate zilele, şi constituie una dintre marile probleme ale oricărei forme de gîndire". Aplicată la politică, această atitudine însemnează: "Înaintăm treptat înspre o cunoaştere critică a faptului că este mai greu să spunem adevărul, decît ne place să gîndim. Este chiar mai greu să fim sinceri, în afară de cazul cînd cineva dispune de o vastă comunitate de experienţă şi de cunoaştere, în termenii prin care se rosteşte. In viaţa politică, marile acţiuni şi marii oameni sînt aceia care dezvăluie relaţiile şi armonia dintre diferitele vederi, generalizări şi idealuri, care, la un examen superficial, nu se arată nici compatibile, nici revelatoare".

Cert, este necesar, astăzi, să desăvîrşim cu înălţime de cuget, problema rolului individului, fie că individul ar fi un instrument al societăţii, fie că el ar fi un scop al acesteia. (...) Am fost alarmaţi de acest fel de dualitate, prin experienţa ştiinţifică".

Experienţa cîştigată în ştiinţă, unde elementele cele mai potrivnice au totuşi însuşiri complimentare, îndeamnă pe Oppenheimer să creadă că poate fi un idol de înţelegere şi în politică, între forţele opuse şi duşmane, chiar atunci cînd opoziţia dintre ele este determinată de prăpastia ce desparte gîn-

direa individualistă, de tezele şi pornirile materialiste. Nu este oare omul individual, în acelaşi timp, o parte integrantă a societăţii şi o fiinţă deosebită, un scop în sine? Si nu sînt oare cele două teze, care stau faţă-n faţă, cu atîta intransigenţă, două înfăţişări deosebite ale unei lumi care este încă plină de taine?

Din cele expuse la Oppenheimer, mi s-a părut că gîndirea lui politică nu este numai influenţată de experienţele sale ştiinţifice, dar şi de foarte îndreptăţita teamă pe care a dobîndit-o faţă de distrugătoarele reacţiuni ale naturii. In ciuda înfăţişării sale tinereşti şi dealtfel plină de farmec, Oppenheimer este cercetătorul american nr.1, în domeniul energiei atomice (şi preşedintele Consiliului de îndrumare al Comitetului pentru folosinţa energiei atomice); privirea lui, uimitor de albastră şi de luminoasă, se întunecă, atunci cînd se gîndeşte la uşurinţa cu care oamenii politici discută eventualitatea unui nou război, şi se joacă cu posibilitatea de a întrebuinţa unele arme a căror putere de distrugere le-a rămas încă pe deplin necunoscută. (Am surprins aceeaşi teamă cu privire la prăpădul pe care l-ar putea pricinui războiul atomic, la mulţi specialişti, în această ştiinţă).

Am pus în legătură acest fel de a gîndi al lui Oppenheimer, cu declaraţia apăsată ce mi-a făcut-o că foarte curînd se va întîmpla ceva, care va duce la o lămurire a situaţiei. Oppenheimer nu mi-a spus ce anume, şi fireşte, nu l-am presat "să se declare". Orice presupunere este posibilă. Poate fi vorba de o nouă invenţie, ofensivă sau defensivă. Potrivit celor discutate, şi părerilor exprimate de strălucitul meu interlocutor, cred că este mai degrabă vorba de o nouă formulă de înţelegere, cu U.R.S.S., în domeniul politic, şi îndeosebi, în domeniul controlului "paşnic" al energiei atomice, adică, vai, de o nouă iluzie, de un pas înainte pe calea împietrită a bunelor intenţii şi iluzii, care duce spre infern.

Dat fiind această stare de spirit, m-am ferit să atac problema comunismului în plin, ci am început prin a arăta "progresele" pe care le-am constatat în Uniunea Sovietică, în domeniul tehnic, social şi ... sanitar. (Oppenheimer auzise şi el, cu interes, despre spitalele şi sanatoriile sovietice). Am adăugat

însă, că nu mi-am putut da seama dacă asta se datorește comunismului, dat fiind că asemenea "progrese" - unele chiar mult mai uimitoare - s-au întîmplat în istoria Rusiei, sub oblăduirea unor cîrmuiri autoritare, ca și aceea de azi, dar care nu erau în nici un fel comuniste. Si am amintit că Stalin are două feluri de predecesori: unii cu barbă, și alții fără barbă. Cei cu barbă - Engels, Marx și Lenin - i-au dat poveți și idei, pe care nu le-a urmat întocmai; iar cei fără barbă, Petru cel Mare și Ioan cel Groaznic, i-au lăsat drept moștenire lozinci și metode de guvernare care i-au fost de mare folos. Dacă ar fi liber, să-și dezvăluie gîndurile ascunse, dictatorul sovietic ar mărturisi (cine știe!) preferința lui pentru predecesorii lui imperiali, ale căror cîrmuiri au fost în multe privințe, atît de asemănătoare cu regimul pe care el l-a impus Rusiei. Numai că, "tirania", impusă de Ivan și Petru poporului rus, avea ca scop să-l apropie de Occident: țarul Petru tăia barba boierilor săi, pentru ca aceștia să se asemene cu occidentalii; și cînd se împotriveau, le tăia și capul. Pe această cale, și cu asemenea metode, poporul rus a făcut uimitoare progrese - tehnice, sociale, probabil și sanitare. Iar apusenii urmăreau aceste progrese cu admirație, (vezi corespondența dintre Diderot, Voltaire, și Impărăteasa Caterina), dar nu se gîndeau să le imite. Coloana a V-a nu luase încă naștere, în Occident.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deosebirea, de azi, este că totalitarismul rusesc nu mai are ca scop imitarea Occidentului, ci distrugerea acestuia, și că, în ciuda acestei orgolioase porniri, se găsesc mulți occidentali, care sînt gata să urmeze sfatul și pilda urmașilor Marelui Petru și Groaznicului Ivan.

După această introducere, care a pus pe gînduri pe unii dintre ascultătorii mei, am arătat că ceea ce m-a surprins mai mult, în timpul ședерii mele la Moscova, este că Stalin se pregătea să facă față primejdiei naziste, nicidecum dînd un răsunet nou credinței bolșevice, ci dimpotrivă, deschizînd bisericile creștine, trezind amintirea mareșalilor Kutuzov și Suvorov reintroducînd salutul militar, disciplina militară, și respectul datorat corpului ofițeresc; ca să ducă războiul, Moscova nu întrebuințează deci propaganda bolșevică, decît cu scopuri ofensive (fiindcă numai dincolo de Cortina de Fier se află comu-

nişti adevăraţi); pentru a se apăra însă, atunci cînd este nevoie de a "mobiliza" sufletul poporului rusesc, Moscova se slujeşte de valori eterne, şi nu de ideologii trecătoare. De aceea, Moscova adevărată (...) nu este niciodată acolo unde o cauţi, ci mai dezamăgitoare decît atomii şi decît electronii cei mai buclucaşi, nu dezvăluie niciodată însuşirile ei "complimentare".

Profesorul Feiss mi-a sugerat să cer, printr-o scrisoare, ospitalitatea Institutului pentru Inalte Studii, cu scopul de a scrie o nouă carte. Aş avea sorţi să fiu invitat de a petrece cîteva luni, în acest mediu liniştit de înaltă intelectualitate, şi mă tem de foarte onorabila plictiseală, aici, unde bătrînul Einstein îmbătrîneşte în pace, unde frunzişul veşted de toamnă este mai colorat şi mai înduioşetor decît oriunde.

6 noiembrie

Timpul trece cu o repeziciune uimitoare. Nu mai este viaţă; este desfăşurarea unui film.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ne este bine şi cald, în acest început de iarnă, în micul nostru apartament; dar simţămintele fericite ale trupului nu izbutesc să potolească gîndurile, nici veşnica îngrijorare pentru ziua de mîine.

Hoffman, înaltul delegat american pentru împlinirea planului Marshall, cere cu stăruinţă şi nu fără oarecare ameninţări, ţărilor din Europa apuseană, să se hotărască în sfîrşit, să constituie un spaţiu economic unitar.

Acheson, care se pregăteşte de plecare la Paris, (pentru treburile germane) îndeamnă pe europeni pe aceiaşi cale a unificării economice.

Marile ziare americane au început (la cererea, sau "sugestia" cîrmuirii?; sau din proprie iniţiativă?) publicarea unor documente lămuritoare asupra stărilor din Rusia Sovietică. Este o campanie care poate da roade.

In "N.Y.-Times", generalul Walter Bedell Smith, fost ambasador american la Moscova, îşi publică memoriile. Dacă a priceput o parte din ceea ce a văzut şi a auzit acolo, are ce să spună. A fost, timp de trei ani, în poziţiile cele mai expuse, pe

frontul războiului rece.

Joseph Newman, fost corespondent la Moscova al ziarului "Herald Tribune", publică în acest ziar excelente dări de seamă, despre viaţa muncitorilor şi a intelectualilor săraci din U.R.S.S.

8 noiembrie

De ziua revoluţiei bolşevice, vorbitorul Politbiroului, a fost Malenkov[1], tovarăşul gras, spîn şi "ideolog", a cărui stea este în creştere, de o bucată de vreme. El păşeşte pe urmele lui Jdanov, pe care l-a înlocuit la Secretariatul General al Partidului, şi pe care nu-l iubea. Cît va dura bucuria noului "favorit"? Stalin se slujeşte de ideologi, dar nu-i iubeşte. (...)

9 noiembrie

De dimineaţă, slujbă la biserica română, de ziua Sf. Mihail. Ţin o cuvîntare în numele Comitetului, pentru rege. (...) Concluziile mele au fost retransmise de "Vocea Americii", şi au pătruns deci în ţară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Seara, am ţinut, la Town-Hall, conferinţa mea despre "Comunismul contra omului". Textual, redactat în franţuzeşte, a fost tradus în englezeşte de d-na Muret, profesoară la universitatea din Columbia, şi am izbutit să-l rostesc cu un accent aproape britanic. Accentul, ca şi fondul celor spuse, au avut cel mai deplin succes, şi am primit, atît din partea fruntaşilor americani ai Comitetului pentru Europa Liberă, cît şi din partea colegilor din exil (polonezi, cehi, unguri, sîrbi) cele mai măgulitoare felicitări. (...)

La 9 şi jumătate seara, am primit la noi, în "penthouse", pe fruntaşii din exil, la a doua conferinţă din acest an. O expunere a prietenului Mihalovski, despre problema germană, a pricinuit cele mai vii şi interesante discuţii, la care am luat o parte activă. Cehii (Ripka) şi polonezii se arată îngrijoraţi de zelul cu care americanii caută să ridice Germania, ca s-o în-

1) Un rezumat al cuvîntării sale, anexat la "Jurnal".

trebuinţeze împotriva U.R.S.S.-ului. Ripka se plînge că occidentalii au o tendinţă de a simplifica problemele: ei nu mai văd decît primejdia rusească şi uită de vechea primejdie germană. Apăr cu hotărîre teza americană: problemele nu trebuiesc simplificate, dar trebuiesc seriate. Azi, primejdia covîrşitoare este cea sovietică: pentru noi, răsăritenii, este o primejdie de moarte. (...) Germania este primejdia nr.2. Si este o primejdie redusă, care după distrugerile războiului, nu mai au acelaşi caracter, ca pe vremea lui Hitler. (Teza mea despre imperialismul depăşit de vreme: Germania nu mai poate fi imperialistă, fiindcă este definitiv întrecută de masele din Răsărit şi din Apus; ea nu mai poate fi mare decît "prin" Europa, adică integrîndu-se în Europa, şi lucrînd pentru înălţarea Europei). Trebuie să se dea Europei un scop, un ideal, cît mai curînd. "Ocupaţia" nu este o soluţie, fiindcă nu o voiesc americanii, şi fiindcă pe măsură ce se prelungeşte, face ca orice înţelegere să fie mai grea. Scopul, idealul nu poate fi altul decît: Europa.

Replica lui Ripka: - Da, însă unirea Europei nu se poate face atît de repede cum o doresc americanii. Trebuie să se ţină seamă de istorie ...

Eu: - Nu trebuie să se ţină seamă de istorie. Trebuie să se facă Europa. Este o fericire, de această dată, că americanii voiesc un lucru cuminte, şi că nu cunosc istoria. Ar fi o catastrofă dacă, după ce jumătate din Europa a fost distrusă din pricina necunoaşterii istoriei, să fie pierdute acum, din pricina cunoaşterii istoriei, toate prilejurile ce ne-au mai rămas pentru a făuri unitatea europeană.

Discuţia va fi reluată peste două săptămîni, cînd Ripka ne va vorbi despre conferinţa de la Strasburg.

11 noiembrie

Teama Franţei faţă de Germania, ca şi ambiţia unor anumite cercuri franceze de a juca un rol hotărîtor pe continent, fără a fi stînjenite de nici o putere rivală, sînt fapte pe care U.R.S.S.-ul se poate sprijini ca să păstreze şi să adîncească tulburarea în centrul Europei.

Cu toată netăgăduita lui îndemînare, Acheson nu a iz-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

butit, la Paris, să ajungă la o învoire cu guvernul francez, pentru a putea urmări, în Germania, o politică de consolidare europeană. Francezii au rămas bănuitori şi irascibili. Ei nu-şi ascund supărarea faţă de politica americană, care caută să dea Germaniei de Vest un sprijin economic şi politic. Schumann, înţelept, care a rămas la Externe, în guvernul Bidault, este cu atît mai mult nevoit să ţină seama de aceste supărări, (care dăinuiesc, îndeosebi, în cercurile gaulliste) deoarece guvernul este slab, se sprijină pe o majoritate nestatornică, şi poate fi dat peste cap, de la o zi la alta.

Nefericita slăbiciune a guvernărilor franceze împiedică Franţa să aibă o politică proprie, şi o împinge să tulbure şi să stînjenească politica celorlalţi.

Suspiciunile franceze însoţesc acum pe Acheson, în călătoria pe care o face în Germania; guvernul Adenauer şi publicul german, deopotrivă de dornic să se folosească de bunele intenţii americane, îi fac o primire deosebit de caldă.

Acheson caută să împace cu vorbe bune, şi pe unii şi pe alţii. Cunoaşterea justă pe care o are despre pericolul sovietic îl îndeamnă să caute o grabnică deslegare a problemei germane. Pare hotărît însă (aşa cum o cere dealtfel majoritatea opiniei publice americane) să menajeze pe francezi, pe cît este posibil.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La O.N.U., discuţie strînsă, pe un ton polemic, în jurul chestiunii atomice. Este chestiunea centrală şi decisivă, în aceste vremi fără pace.

Vîşinski se străduieşte, pe de o parte, să arate că U.R.S.S. întrebuinţează energia atomică pentru minunate isprăvi paşnice; pe de altă parte, vrea să arate că pentru a elimina primejdia bombei atomice, guvernul de la Moscova este gata să accepte un fel de control internaţional. In ce priveşte isprăvile paşnice, avocatul bun de gură al lumii bolşevice a declarat, într-o cuvîntare însufleţită: "Noi întrebuinţăm energia atomică pentru a răsturna munţii, pentru a îndruma fluviile pe alte căi, şi pentru a deschide drumuri noi, prin deşerturile Asiei".

Cînd, unde şi cum?, au întrebat americanii. Vîşinski a fost nevoit să recunoască faptul că îşi trage informaţiile dintr-o

telegramă a agenţiei "Tass". In ce priveşte concesiile sovietice, cu privire la control, intenţiile sovietice tind să îngăduie un control "periodic", şi propun o inspecţie din partea unor comisii străine, care să poată fi temeinic pregătită, în prealabil.

Americanii nu vor putea accepta cu uşurinţă să-şi distrugă stocul de bombe, avînd ca singură garanţie doar asemenea inspecţii iluzorii.

In realitate, situaţia nu s-a schimbat întru nimic. Adversarii îşi stau faţă-n faţă ca mai înainte; cele două teze sînt tot atît de potrivnice, şi numai argumentele întrebuinţate se mai modifică din cînd în cînd, fiecare căutînd să arunce partenerului din faţă întregul oprobriu public, legat de o intransigenţă care poate pricinui catastrofe atomice.

Acordul nu este cu putinţă, fiindcă America nu se poate dezarma fără a şti ce se petrece în Rusia, iar U.R.S.S. n-ar mai fi nici Rusie, nici sovietică, dacă ar admite înlăuntrul frontierelor ei, un control internaţional permanent.

Afirmaţia sovietică este îndreptăţită: principiul suveranităţii nu se împacă cu controlul internaţional. Consecinţa acestui raţionament nu este însă că nu ar trebui să fie control, ci că nu mai este loc în lume pentru suveranitate naţională. Cusurul planului Baruch (logic şi perfect întemeiat) este că, aşezat în aer, nu prevede decît energia atomică. Dacă ar face parte dintr-un plan de organizare a lumii, ar corespunde mult mai temeinic cerinţelor păcii de azi şi de mîine. Dar nimeni nu îndrăzneşte să meargă pînă la capătul acestui raţionament firesc; nimeni nu îndrăzneşte să gîndească ideea păcii în întregimea ei. De aceea nu avem pace. Si nu vom avea pace.

12 noiembrie

Generalul Rădescu s-a întors din Europa, în cele mai bune dispoziţii. A văzut pe rege la Florenţa, şi este convins că se poate bucura de o deplină favoare regală. (...) A văzut pe unii români de la Paris, a ascultat plîngerile lor, a pătruns în certurile şi neînţelegerile locale şi regionale, şi crede că ţine, din nou, toate firele frămîntărilor româneşti în mîinile sale. Despre politica generală, ştie mai puţin, dar nu-l intere-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

seazã. Ambiţia lui de cãpetenie, singura lui ambiţie ce se dezvãluie, pe mãsurã ce îmbãtrîneşte, este sã fie şi sã rãmînã "şeful" necontestat al emigraţiei române, exponentul "leal şi credincios" al unei ficţiuni care întreţine, în ţarã, o legendã legatã de numele lui. Egocentrismul sãu bãtrînesc se îmbinã cu simţul sãu militãresc al Datoriei (cu D-majuscular!) şi cu patriotismul, îngãduindu-i sã vinã de hac intrigilor partizane,pe care le urmãreşte deaproape, şi-l intereseazã, cãutînd sã rãmînã senin, neatins de desfãşurarea politicii internaţionale, faţã de care afişeazã cea mai deplinã indiferenţã.

Aşa cum e, statornic, dornic de putere şi de autoritate, e mult mai abil decît pare, şi a izbutit sã învingã serioasa intrigãrie urzitã împotriva lui de grupul Vişoianu-Creţeanu.

14 noiembrie

Am petrecut week-end-ul la ţarã, la Oyster Bay, ca oaspete al lui Sir Alexander şi Lady Cadogan.

Ambasadorul britanic pe lîngã O.N.U. este un om liniştit care pãstreazã, cu multã discreţie şi modestie, una dintre cele mai întinse şi mai autentice experienţe diplomatice de care s-a bucurat vreodatã un înalt demnitar la Foreign Office. Frumoasa lui locuinţã, înzestratã cu tot confortul britanic (...) este un loc plãcut de destindere şi de odihnã. Seara, la pian, artista maghiarã Lily Krauss. Printre musafiri, Hector Mac Niel, tînãrul ministru fãrã portofoliu, care reprezintã Anglia la O.N.U. In timpul discuţiilor, descopãr cã este un adversar (ca mai toţi colegii sãi laburişti) al Consiliului Europei: se teme de "parlamentarismul european", care poate fi o pricinã de slãbiciune,cum este de pildã parlamentarismul francez (pentru care el are cuvinte foarte severe) şi nu doreşte ca guvernele respective sã lase frînele din mînã. Faţã de ruşi însã, se ţine bine. (...)

Am fost poftit sã repet, la un post de radio din New York, o parte din conferinţa mea. D.Emmet a ţinut cuvîntarea de introducere. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

15 noiembrie

Mai poate sluji O.N.U. la ceva? Prietenul Agnides, cu care am avut convorbiri la Sir Alexander Cadogan, mi-a împărtăşit dezamăgirile sale, şi teama sa că, în formaţia ei actuală, Organizaţia Naţiunilor Unite nu poate fi altceva decît un răsunător organ de propagandă pentru sovietici. Agnides este un om cu experienţă, care după ce a fost secretar general adjunct la Societatea Naţiunilor, (şi după ce s-a retras din serviciul diplomatic activ al Greciei) a ajuns să fie acum preşedinte (ales) al Comitetului Bugetar al ONU-ului. Cuvintele sale au greutate, iar temerile, înrîurite de necontenitele intervenţii sovietice, în toate birourile şi comitetele organizaţiei internaţionale, îmi par mai semnificative decît "indignările" tînărului ministru britanic Mac Neil, împotriva pretenţiilor şi discursurilor publice ale lui Vîşinski.

Intr-adevăr, sovieticii au izbutit să paralizeze activitatea uriaşei organizaţii, de care sînt legate atîtea nădejdi şi care costă atît de scump. ONU-ul nu mai este un organism de pace, ci un organism de ceartă. Sovieticii "lucrează" şi fac politică prin mijlocirea partidelor comuniste. "Partidul" este instrumentul lor de politică universală, iar prezenţa lor la O.N.U. le-a slujit, pînă acum, şi le mai slujeşte, ca să ţină în loc orice alt instrument de politică universală, pentru a putea duce la izbîndă, prin partid, universalismul lor. Este mijlocul de a ţine în loc Apusul, în timp ce Răsăritul înaintează.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Occidentalii au fost nevoiţi să răspundă la această strategie, creind organe noi, politice şi economice, îndrumate numai de ei: comitetele pentru îndeplinirea planului Marshall, consiliile rînduite de Pactul Atlantic, ca şi obişnuita strînsă colaborare între diferitele cancelarii occidentale. Activitatea acestor diferite organisme de politică occidentală (puternic influenţate de politica americană) a avut un netăgăduit succes, consolidînd Europa de Vest, şi zădărnicind unele planuri sovietice. A reuşit să pună în evidenţă deosebirea de concepţie cu privire la pace şi la ordinea mondială dintre Apus şi Răsărit. De asemenea, a contribuit şi mai mult (dacă mai era cu putinţă) să facă din O.N.U. un loc de întîlnire, unde cearta es-

te firească, iar înţelegerea este imposibilă. Intre lumea liberă şi lumea supusă comunismului, nu poate fi pace. Sovieticii o ştiu. Apusenii încep s-o priceapă - cu chiu, şi vai, cu regrete şi cu iluzii deşarte, care scapără din nou - şi cu un şir de dezamăgiri, din care sînt nevoiţi să tragă o învăţătură hotărîtoare, cine ştie cînd.

In aceste zile, tragedia - uneori hazlie şi aproape bufă - a ONU-ului, atinge culmile.

Vîşinski atacă necontenit, dezvoltînd în discursuri nesfîrşite, ofensiva de pace a bolşevicilor. U.R.S.S.-ul vrea pace, vrea distrugerea bombelor atomice, vrea controlul atomic, etc. Este o manevră de suprafaţă, de stabilire interesată şi subversivă a "răspunderilor" de propagandă. Cine caută să adîncească intenţiile bolşevice descoperă cum Moscova vrea pacea şi controlul, aşa cum voia democraţia şi drepturile omului. Apusenii se luptă cu disperare, cu mai mult sau mai puţin talent, împotriva "dialecticii" sovietice, care spune una şi înţelege alta, izbutind totuşi să tulbure atîtea minţi şi conştiinţe. In şedinţa de ieri, au răspuns lui Vîşinski, americanul Austin şi francezul Jean Chauvel.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vîşinski a propus din nou "o rezoluţie", cerînd grabnica încheiere a unui pact de neagresiune între cele cinci Mari Puteri (?) (toate făcînd parte laolaltă din Consiliul de Securitate al ONU-ului!). Austin a cerut respingerea acestei rezoluţii (întemeiată pe acuzaţii aduse Americii, ca fiind ţară imperialistă care împinge la război), şi a întrebuinţat cuvinte tari: "Moţiunea sovietică ar trebui să fie respinsă, ca fiind o tentativă de înşelăciune, de obstrucţie şi de decepţie", şi a adăugat: "Rusia a întors principiile unanimităţii ca pe o armă defensivă a obstrucţiei şi a sabotării păcii lumii", şi "colaborarea este posibilă numai potrivit termenilor sovietici şi numai pentru intenţiile sovietice".

Pentru a dezvălui intenţiile adevărate ale propagandei sovietice, americanii şi englezii au propus o rezoluţie[1] care cuprinde principiile "esenţiale" ce asigură pacea.

---

1) Textul rezoluţiei este anexat la "Jurnal" şi cuprinde principiile anglo-americane, menite să înlăture frînajul forţelor contrare Chartei.

Discuţiile vor urma pe baza acestor rezoluţii. Majoritatea se află de partea apusenilor, dar trebuie recunoscut că textul apusean lasă mult de dorit; este o încercare stranie şi timidă de a întări slăbitul Pact al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Rezistenţa diplomaţilor ONU-işti la presiunile şi uneltirile sovietice, rezistenţă gata oricînd să cedeze în faţa unor propuneri "de bună-credinţă" (cum spune punctul 3, din textul rezoluţiei) şi oricînd gata să ne jertfească, de dragul unui compromis înşelător, este mult mai blajină şi mai lipsită de adevărat spirit de luptă, decît rezistenţa de "stînga", adică lupta pe care o duc, în multe ţări, organizaţiile muncitoreşti, partidele socialiste, publicistii, şi politicienii independenţi împotriva totalitarismului moscovit.

Dacă situaţia comunismului internaţional s-a înrăutăţie în timpul din urmă, aceasta se datoreşte, în primul rînd, acestor elemente de stînga, care au simţul polemicii şi voinţa de luptă.

In Statele Unite, puternica organizaţie muncitorească C.I.O. a izbutit, la congresul ei, acum cîteva zile, să se lepede de unii fruntaşi care pătrunseseră în anumite organizaţii,şi încercaseră să le supună legii comuniste. Aceiaşi şefi ai organizaţiei C.I.O. care au învins puternica rezistenţă a industriei oţelului, şi au dus la bun sfîrşit şi la izbîndă uriaşa grevă a muncitorilor din această industrie, au atacat cu o violenţă sănătoasă (de care lumea burgheză nu mai e capabilă) pe uneltitorii comunişti. Preşedintele Phil.Murray a declarat: "Am fost martor la diabolicul complot împotriva Trade-Uniunilor democratice, urzit de mai mulţi conducători din această aripă stîngă. Ei sînt înţeleşi cu sovietismul, şi sînt agenţii Moscovei".(...) Iar Walter Reuther, un alt fruntaş al mişcării muncitoreşti, a spus" "Aceştia nu sînt oameni de aripa stîngă. Ei sînt corupţia stîngii, ei sînt stînga degenerată moraliceşte. Eu nu pot să lucrez cu oameni lipsiţi de o elementară decenţă şi integritate". (...)

Nemulţumirea din rîndul partidelor de stînga, împotriva tiraniei bolşevice, este în creştere, şi pare să fie tot

mai serioasă dincolo de Cortina de Fier. Titoismul se întinde. Răzvrătirea dictatorului croat (care, după părerea mea, nu a avut ca pricină adevărată, decît o neînţelegere personală, sau vreaun act de incompatibilitate, de temperament, între fruntaşii totalitari de aceeaşi speţă) titoismul ia caracterul şi însemnătatea unei revoluţii ideologice. Măsurile de represiune cerute de Moscova dovedesc cît de întinsă este, de pe acum, pofta de răzvrătire împotriva dominaţiei sovietice. In Polonia, de pildă, unde lucrurile păreau că merg atît de bine, a fost nevoie ca, în fruntea armatei poloneze, să fie aşezat "polonezul" Rokosovsky, mareşalul sovietic bine cunoscut, pentru ca "siguranţa" independenţei polone să fie salvată. (Este un procedeu rusesc bine cunoscut. "Independenţa" Poloniei a fost, odinioară, asigurată de Marele Duce Constantin[1], fratele ţarului Alexandru I, care, la Viena, a făgăduit că va da libertate poporului polon).

Unul care a priceput - Arthur Koestler - şi care sigur, ştie despre ce este vorba, a scris în excelenta revistă "New Leader" un articol împotriva aşa zişilor burghezi, care nu se încumetă să ia atitudine: "Lozinca: nici comunist, nici anticomunist, este o lozincă a trădării!" Si Arthur Koestler atacă fără cruţare, şi cu puternicul său talent, pe toţi cei "jumătate virgini" care tulbură viaţa publică, din laşitate sau din perversiune: - "Dragi prieteni slabi de înger, veţi fi cei dintîi lichidaţi", scrie Koestler, fost luptător comunist. El adaugă: "Atunci cînd noi, îngerii căzuţi, ridicăm glasul, arătînd că sovieticii rup oasele foştilor noştri tovarăşi, în acel paradis care a ajuns să fie o uriaşă cameră de tortură, se găsesc tocmai aceşti "demi-vierges", care flirtează prin saloane şi prin cercuri de afaceri, cu ideea comunistă, şi pretind că lucrurile nu stau chiar aşa, că nervii noştri sînt prea zdruncinaţi, şi că am face bine să luăm pe loc-repaus, şi să tăcem din gură. Noi nu vom tăcea. Vom ridica glasul din ce în ce mai tare. Este firesţe, o trădare a jurămîntului nostru revoluţionar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

1) Constantin Pavlovici, mare-duce al Rusiei, fiu al ţarului Pavel, a cedat drepturile sale de succesiune la tronul tatălui său, în favoarea lui Nicolae I, iar el a primit rangul de vice-rege al Poloniei împărţite.

Dar, la urma urmei, nu am trădat decît un partid. Ei au trădat omenirea întreagă".

Izbînda ideii de libertate, în sufletul unor "tovarăşi" pînă ieri însufleţiţi de credinţa bolşevică şi de puterea cu care această idee victorioasă izbucneşte în sufletele lor,este unul dintre fenomenele cele mai îmbucurătoare şi mai promiţătoare, în lumea pe alocuri atît de potolită şi de resemnată a aşa-zisei rezistenţe anti-comuniste.

16 noiembrie

N-aş vrea să fiu nedrept cu ONU-iştii. Am avut azi o surpriză plăcută. Stînd de vorbă, la un bar, cu un prieten, în aşteptarea orei prînzului, am văzut apărînd la aparatul de televiziune, chipul partenerului meu de week-end Hector Mac Neil, tocmai cînd ţinea o straşnică cuvîntare îndreptată, fără frică şi fără menajamente, împotriva lui Vîşinski, vecinul său de bancă. (Reprezentantul britanic este aşezat, pe băncile ONU-ului, între S.U.A., şi U.R.S.S.).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tînărul orator britanic vorbea încet, pe îndelete,apăsînt asupra cuvintelor deosebit de aspre, în timp ce Vîşinski, a cărui figură începea şi ea în cîmpul de viziune a aparatului, părea din ce în ce mai nervos, scotea şi punea la loc aparatul său de ascultare în limba rusă, şi dădea îndemnuri răstite colaboratorilor săi dimprejur.

Mac Neil vorbea de pace şi de război, de propaganda pentru pace a lui Vîşinski, şi de credinţa în război a lui Lenin şi Stalin, - "... nu nouă, ci membrilor partidului dumitale trebuie să le vorbeşti de voinţa dumitale de pace (- de agresiunile neîncetate împotriva individului, care tulbură viaţa popoarelor dincolo de Cortina de Fier, şi care fireşte, pot să răzbată şi dincoace de această cortină ". ...

Publicul din bar uitase de obişnuitele lui îndeletniciri, şi privea cu gura căscată, şi cu o nespusă bucurie, la această execuţie publică.

17 noiembrie

(...) Am citit discursul lui Mac Neil; este mai potolit decît mi se păruse; îndeosebi, concluziile sale sînt foarte

domoale. Mac Neil "roagă" guvernul sovietic să ridice barierele care despart lumea în două zone, fiindcă "lumea este prea mică, prea puţin încăpătoare, pentru a putea suferi în pace o asemenea despărţire".

19 noiembrie

Panayotis Pipinelis, subsecretar de stat permanent la Ministerul Afacerilor Străine din Atena, îmi trimite o copie a discursului pe care l-a ţinut în Comisia Politică a ONU-ului. Sprijinind, în numele Greciei, textul de rezoluţie propus de englezi şi de americani, Pipinelis face, într-o franţuzească meşteşugită, procesul expansiunii sovietice, care (după părerea lui, este pe cale de a da greş), şi are cuvinte mişcătoare pentru noi: "Istoria este făcută pe marginile ameninţate ale Europei şi ale Asiei, ca şi în ţările oprimate, unde milioane de fiinţe omeneşti riscă vieţile lor, într-o luptă pe viaţă şi pe moarte contra invadatorului. Către ei trebuie să ridicăm flamura speranţei. Nimeni dintre noi n-are dreptul să se eschiveze de la această datorie".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bravo, domnule Pipinelis! Nu auzim des astfel de cuvinte. (Ii voi trimite mulţumiri călduroase).

20 noiembrie

De cînd Acheson s-a întors din turneul său european, problema la ordinea zilei este Germania. A avut sau nu, dreptate întreprinzătorul secretar de stat de a lua conducerea Europei de Vest şi de a căuta să grăbească mişcarea de unire (economică şi politică a Europei) ca şi aceea de a închega Germania de Vest în Europa şi ... în Occident? Corespondentul lui "Times" semnalează ecoul unor nemulţumiri franceze şi britanice. Englezii sînt probabil supăraţi că Acheson îi împinge spre unire şi federaţie. Francezii găsesc că reînălţarea Germaniei se face prea repede şi fără cuvenitele măsuri de prudenţă. Si unii şi alţii găsesc că americanii sînt prea grăbiţi, şi că "simplifică" prea mult problemele, că nu menajează îndeajuns tradiţiile europene, etc.

Aceste nemulţumiri sînt firesti, dar n-au prea mare importanţă. Cu oarecare tact, cu multe zîmbete şi vorbe bune,

Acheson n-are decît să meargă înainte. Calea pe care a apucat-o este calea cea bună, iar cauza pentru care luptă este dreaptă,şi-l poate duce la izbîndă.

Statele Unite sînt, aşa cum am afirmat în mai multe rînduri, cea dintîi putere europeană: ele au dreptul şi datoria să ia conducerea vechiului continent. Au dreptul s-o facă, fiindcă este vădit că astăzi cauza Europei este cauza Occidentului, şi că soarta Occidentului atîrnă de voinţa şi de acţiunea Statelor Unite. Si mai au acest drept, fiindcă numai ele au putinţa să ajute, să sprijine, să înarmeze Europa de Vest: ceea ce dealtminteri, au făcut şi fac necontenit. Au datoria să intervină, fiindcă nu mai este timp de pierdut. In faţa primejdiei sovietice, şi pentru a ţine piept unei agresiuni care este în plină desfăşurare, Europa trebuie aşezată de partea Europei. Cine nu se grăbeşte, în împrejurările de azi, pierde partida. De altfel, ce poate fi cîştigat prin răbdare şi încetineală? Unirea Europei politică şi mai ales economică, nu se poate face "cu timpul". Dimpotrivă, cu cît timpul trece şi stările de după război se normalizează, cu atît ţările apusene vor reintra din nou pe făgaşul vechilor lor deprinderi, şi vor ridica piedici noi, în calea unirii. Pentru a face ceea ce trebuie făcut, adică pentru a renunţa la o parte din suveranitatea naţională, nu este nevoie de timp, ci de curaj.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acelaşi lucru despre integrarea Germaniei în Europa. Cu cît această operaţie se va face mai încet, cu atît va fi mai rău făcută. Presupunînd că poporul german este plin de nărav, el nu se va îndrepta de la o zi, la alta. Dimpotrivă, în condiţiile în care trăieşte, va prinde tot mai mult nărav, iar primejdia unei înţelegeri germano-sovietice va creşte.

Deoarece toată lumea este învoită să cîştige Germania, de partea Occidentului (pentru a împiedica cea mai cumplită dintre nenorociri), cu cît se vor lua hotărîri mai grabnice în această privinţă, cu atît sorţii unei reuşite vor fi mai mari, iar poporul german va putea fi legat mai strîns şi mai temeinic de ideea europeană.

Situaţia nu este aceiaşi, ca după războiul nr.1, cînd Anglia împingea, în ciuda Franţei, poporul german pe calea refacerii. Astăzi, poporul german este mult mai slăbit decît era în 1920. Rusia nu mai este un gol, ci o putere covîrşitoare, iar în locul

Angliei dezarmate şi potrivnică oricărui angajament de securita-
te colectivă, Statele Unite întind asupra continentului, şi în
primul rînd asupra Franţei, protecţia angajamentelor lor precise
şi a uriaşului lor armament. Este în interesul general, şi în in-
teresul Europei, înainte de toate, ca apropierea între Franţa şi
Germania, şi întărirea unităţii europene, să se facă sub oblădu-
irea Statelor Unite.

Şovăielile europenilor nu se datoresc prudenţei,
lici experienţei lor, ci doar faptului că atît Anglia, cît mai a-
es Franţa, au guverne slabe, care nu sînt în măsură să-şi asume
răspunderi mari, şi se tem chiar de umbra lor. Cu atît mai mult,
este nevoie ca singurul guvern puternic - guvernul american -
ntărit prin toate alegerile trecute şi sprijinit pe finanţe so-
ide, să împingă spre soluţiile care trebuiesc să fie hotărîte,
iindcă sînt singurele soluţii necesare şi salvatoare.

Fără a mai pomeni faptul că răbdarea europenilor oc-
identali şi dorinţa lor de a merge domol, de teama unei improba-
ile reînvieri a imperialismului german, este o cumplită nesocoti-
e a chinurilor în care se zbate Europa de Est, şi o vinovată amî-
are a singurei politici de "reconstrucţie europeană", care poate
alva popoarele răsăritene, şi poate apăra pe cele apusene.

23 noiembrie

Bliss Lane, fostul ambasador american în Polonia (un
iplomat simţitor şi răzvrătit împotriva politicii guvernului său,
aţă de ţările din Răsărit, autorul cărţii "Ce-am văzut în Polonia
rădată") a vorbit ieri, în şirul conferinţelor de la Town-Hall.

Cuvîntare inimoasă şi îndrăzneaţă. Reţin "faptul"
ules din cartea lui Sherwood, despre Roosevelt şi Hopkins, şi a-
ume raportul primit de Hopkins, la Teheran, din partea înaltului
omandament militar, cerînd ca acţiunea politică să ţină seama de
ecesitatea de a cîştiga cooperaţia armatei sovietice, în lupta îm-
otriva Japoniei. De dragul acestei "cooperaţii", Statele Unite au
onsimţit ca U.R.S.S. să-şi însuşească o treime din teritoriul Po-
oniei, iar Tito să devină omul de încredere al Aliaţilor, în Iu-
oslavia, călcînd astfel principii şi angajamente solemne. Folosul
cestei "trădări" a fost să cîştige Americii cooperarea URSS-ului
în războiul împotriva Japoniei, timp de două zile şi jumătate.

Seara, întrunire la noi. Ripka vorbeşte despre conferinţa de la Strasburg. Adaug unele lămuriri. Toţi vorbitorii sînt pentru o colaborare cît mai strînsă şi mai organizată. Infiinţez un secretariat. Vom pregăti un mesaj pentru conferinţa "Secţiei de Est", pe lîngă Mişcarea Europeană, ce se va ţine la Londra, la 2 decembrie.

24 noiembrie

(...) Kerillis ne arată, la o masă oferită de d-na Friebourg, o scrisoare pe care a primit-o din Franţa, de la un parlamentar "conservator", membru influent în comisia pentru Afacerile Externe. Conservatorul parlamentar se plînge că Franţa a încăput sub "stăpînirea dolarului", că a fost înhămată, fără voia ei, "la carul imperialismului american", şi că acest imperialism, care provoacă în mod nesăbuit U.R.S.S.-ul, şi sprijină remilitarizarea Germaniei, va pricinui cele mai cumplite catastrofe. Asemenea năzbîtii circulă azi, în Franţa, în cercurile cele mai "luminate",şi întreţin o atmosferă de tulburare şi simţăminte dintre cele mai puţin prieteneşti, faţă de Statele Unite. Te miri: ce ar fi putut face mai mult Statele Unite, pentru a mîntui Franţa şi a înlesni refacerea ei. Au gonit pe germani de pe teritoriul francez; au împrumutat şi dăruit cu nemiluita fonduri de refacere; au dat prin Pactul Atlantic o garanţie puternică de securitate; au deschis credite noi pentru reînarmarea continentului; şi nu au cerut, în schimb, decît o politică de unire europeană, politică fără de care, cu sau fără ajutorul Americii, Occidentul european, inclusiv Franţa, va fi pierdut, aşa cum pierdut a fost Răsăritul. Iar Franţa se plînge şi se jeluieşte că este împinsă, fără voia ei, pe calea mîntuirii. Intenţiile pe care nu le desluşeşte, dar le bănuieşte că ar sta în spatele sprijinului american, o tulbură peste măsură. Mai bine sub călcîiul lui Hitler, sau în ghiarele bolşevismului, decît la cheremul dolarului ...

Nu este simţămînt mai nedrept, mai absurd, şi mai îngrijorător decît acest complex de mîndrie şi de ingratitudine,care îndeamnă unele cercuri franceze să privească sprijinul oferit de americani, împotriva unei primejdii de moarte, ca însăşi pricina acestei primejdii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

26 noiembrie

Acum două zile, Vîşinski, provocat de Austin, care i-a amintit felul cum a înscăunat guvernul Groza, în România, a avut o ieşire violentă împotriva "alteţei sale imperiale, aşa zisului fost rege al României", şi a sfătuit pe regele Mihai, pe generalul Rădescu şi pe "tovarăşii lor", să vină în faţa lui şi să repete "basmul despre pretinsul ultimatum sovietic", de la 27 februarie 1945. La această sfidare, generalul Rădescu (pe temeiul unor texte propuse de Brutus Coste) a cerut telegrafic preşedintelui ONU-ului, să fie ascultat, şi a dat presei, într-o conferinţă, lămuriri[1].

Ieri seară, am vorbit din nou la un post de radio din New York. Am răspuns unor întrebări ce mi s-au pus cu privire la "intervenţiile" Statelor Unite în Afacerile Europene[2]. (...)

30 noiembrie

(...) Cu întoarcerea generalului, au reînceput şedinţele furtunoase. Dacă nu s-ar ciocni de o parte şi de alta decît intenţiile rele şi reaua-voinţă, lucrurile ar merge prost, totuşi ar merge. Din păcate, este o uimitoare întrecere de prostii fudule şi arţăgoase. Creţeanu care fusese menajat, în timpul călătoriei generalului, ajunsese să fie aproape normal. Acum este din nou în plină criză de isterie. Nivelul discuţiilor a coborît atît de mult, încît Bianu, (Cornelius) care a tăcut o viaţă întreagă, se simte la îndemînă şi a început să vorbească. Iar Popa (Augustus), fără doar şi poate, mai cuminte, dar care a moştenit de la Maniu arta de a amîna problemele, este la largul său şi îngroapă cu vorbe blînde, duhovniceşti, o hotărîre după alta. (...)

2 decembrie

Pa Park Avenue, încep să se ridice brazii de Crăciun. Este al treilea Crăciun pe care-l vom petrece în America.

Ieri seară, masă la noi: soţii Allen Dulles - De Sau-

1) Se află anexat la "Jurnal" un comunicat dat de Comitetul Român, referitor la episodul de la 27 februarie 1945.
2) Textul comunicării radiofonice rezumă poziţia autorului, exprimată pînă aici, în "Jurnal": trupele americane din Europa nu constituie o formă de imperialism.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ssure, Puaux, doamnele: Hughes şi Simone de Leusse, Kerillis, Agnides şi Citta Davila. (...)

In aceeaşi seară, Ionel Perlea a dirijat, la Metropolitan House, cea dintîi reprezentanţie în acest sezon: "Tristan şi Isolda", de Richard Wagner. Ziarele sînt pline de elogii pentru dirijorul român. Publicul a fost foarte cald. In loja românilor, se afla de faţă generalul Rădescu. Din pricina mesei noastre, organizată după obiceiul de aici cu o lună înainte, nu m-am putut duce la reprezentaţie.

La O.N.U., textul "rezoluţiei" propusă de Statele Unite, şi de Anglia, a trecut în Adunare, (după ce fusese votat în Consiliul de Securitate) cu o uriaşă majoritate: 53 voturi pentru; 5 voturi contra. Adunarea a înmormîntat apoi proiectul Vîşinski, care propunea un pact de neagresiune între cele cinci mari puteri, "spre a zădărnici politica de război a Statelor Unite şi a Marii Britanii".

Toţi oratorii occidentali (îndeosebi, americanii de sud) au atacat cu asprime şi cu violenţă politica Sovietelor. Mac Neil a avut din nou accente potrivite pentru a denunţa primejdia agresiunii bolşevice. Austin a fost mai potolit. Amîndoi anglo-saxonii au încheiat peroraţiile lor cu îndemnuri conciliante la adresa Moscovei. "Tot ce vă cerem este să trăiţi şi să lăsaţi şi pe alţii să trăiască", a declarat cu modestie Austin. Dacă nu ar fi decît atît, ar fi prea puţin. Rînduiala de care este nevoie, cere angajamente şi garanţii mai serioase. Cum însă bolşevicii nu vor, şi nu pot să lase lumea să trăiască, Austin va fi silit, vrînd-nevrînd, să adîncească problema, şi să găsească alte formule.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adevărul este că lunga discuţie care a luat acum sfîrşit, nu a avut niciodată scopul de a limpezi situaţia. Moscova nu poate să dorească o lămurire care ar stînjeni desfăşurarea acţiunii ei politice; iar occidentalii, oricît de dornici ar fi de pace, nu-şi pot face iluzii cu privire la o înţelegere cu U.R.S.S.

De o parte şi de alta, argumentele întrebuinţate, ca şi formulele sprijinite, aveau un scop de propagandă, şi anume: trebuiau să dovedească lumii cît de mult ţin unii, ca şi alţii,

la pace. Numai că pacea pe care o vor nu este aceeaşi; formularea propunerii sovietice definea o pace antioccidentală, pe cînd pacea dorită de cele 53 de state anticomuniste, condamnă şi exclude metodele, ţelurile şi uneltirile bolşevice.

Astfel, "problema" a rămas ca mai înainte, pe mîinile zeilor.

Iugoslavii nu au votat cu Occidentul, dar au adus apă la moara apusenilor, denunţînd în faţa Adunării, cele din urmă ameninţări îndreptate de Cominform împotriva lui Tito, ameninţări care se potrivesc atît de puţin cu propunerile de pace ale lui Vîşinski. Tito cîştigă popularitate, arătîndu-se ca un campion al drepturilor statelor mici.

Contraofensiva lui Tito este de altfel în plină desfăşurare. La Zagreb, a început procesul unui grup de sovietici (foşti ruşi albi, dintre care doi preoţi), care ar fi urzit o conspiraţie împotriva guvernului iugoslav. Unul din cei doi popi s-a sinucis, pare-se, spînzurîndu-se în închisoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In schimb, bulgarii judecă pe titoişti. Astfel, ei au început procesul lui Kostof, fruntaş printre fruntaşii comunişti, pe care îl aşteaptă soarta lui Rajk.

Generalul Bradley şi secretarul de stat Johnson (de la Departamentul Apărării) au venit în Europa pentru a îndruma consiliile şi comitetele de apărare şi de înarmare, rînduite de Pactul Atlantic. S-au întors mulţumiţi de "munca armonioasă" ce ar fi fost împlinită.

Numai de ar fi fost cu adevărat armonioasă!

La masa pe care am oferit-o prietenilor noştri ,americanii susţin teza că Statele Unite - cu tot regretul - nu se vor mişca, dacă U.R.S.S. va ataca pe Tito. "Democraţia noastră nu va putea fi convinsă să trimită din nou flăcăii noştri dincolo de Ocean" (a spus d-na Dulles). Kerillis crede, dimpotrivă - cu tot regretul - că un război împotriva lui Tito ar deslănţui un război general, fiindcă lucrurile sînt prea înlănţuite azi,ca

ca să mai poată fi deslegate altfel decît printr-un prăpăd universal. Cu sau fără democraţie, flăcăii vor trebui deci să treacă Oceanul. Aceasta este de altfel pricina pentru care sovieticii stau la îndoială (deşi răzvrătirea Iugoslaviei îi supără peste măsură); pentru aceeaşi pricină, Tito a ajuns să fie azi, în politica internaţională, o figură atît de însemnată ;(Kerillis pretinde că fermierii americani din jurul fermei sale, îşi dau perfect de bine seama de aceasta); toate întrebările pe care i le pun, se referă la "problema Tito".

3 decembrie

Mese şi iar mese,prin case bogate, cu mobile scumpe:oboseală cumplită şi îngrijorare crescîndă, pentru ziua de mîine.

Americanii sînt încîntaţi de votul ONU-ului în favoarea propunerii lor. Au votat "pentru" chiar şi unele state deosebit de prudente, ca Suedia, Indiile şi Pakistanul. Incercarea lui Vîşinski de a sparge frontul occidental (prin propunerea lui, care făţiş urmărea pacea, iar în realitate arunca vina tensiunii de azi asupra Statelor Unite şi Angliei) a dat greş; contrapropunerea anglo-saxonă a izbutit să capete aprobarea lumii întregi,şi să izoleze U.R.S.S.-ul. "Victoria care a fost cîştigată - scrie ".N.Y.Times" - fiindcă este într-adevăr o victorie răsunătoare, nu va schimba politica sovietică." (Aceasta este teza ziarului:că nu poate fi pace între lumea comunistă şi lumea "capitalistă"; dar tot acest lucru îl susţine şi doctrina URSS-ului). "Oamenii de la Kremlin îşi vor aminti, şi vor vedea că lumea întreagă a luat poziţie împotriva lor, că Germania a fost învinsă de două ori fiindcă îşi ridicase lumea în cap, şi că aceeaşi soartă aşteaptă URSS-ul, dacă ar încerca să provoace un război, într-un viitor apropiat".

Este înţelesul pe care anglo-saxonii caută să-l dea votului de alaltăieri: este un avertisment adresat URSS-ului, ca să nu provoace cumva un conflict, fiindcă războiul va fi general,iar victoria va fi împotriva acelora care şi-au luat lumea în cap.Ei atribuie meritul acestui succes diplomatic delegaţiei americane, la O.N.U., şi tînărului ministru britanic, Hector Mac Neil.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

6 decembrie

Alexandru Kerenski, proaspăt reîntors din Europa, vine să ia prînzul la noi. Nu mai trecuse Oceanul, de 7 ani. A regăsit Franţa, cu emoţie, şi a fost cîştigat de farmecul Parisului. In ce priveşte starea de spirit a poporului francez nu-şi face nici o iluzie. Poporul francez este în măsură, prin anumite osteneli şi învîrteli, să-şi rînduiască din nou o viaţă plăcută. Dar nu vrea să vadă primejdia care-l paşte. Nu vrea să audă de război. Războiul este o problemă care nu-l priveşte. Organizarea lumii este, de asemenea, o problemă care nu-l priveşte. Nu vrea să mai lupte. Si nu va lupta ... Kerenski socoteşte că a construi apărarea Europei, şi a întregului Occident, pe rezistenţa armatei franceze, însemnează a clădi în vînt. Rezistenţa franceză se va prăbuşi mai repede şi mai uşor decît s-a prăbuşit linia Maginot.

Englezii i s-au părut mult mai conştienţi de pericol şi de răspunderea ce apasă asupra lor. Au păstrat preocupări şi ambiţii de mare putere. Dar sînt înăbuşiţi sub povara greutăţilor ce s-au năpustit asupra lor. Duc o viaţă de privaţiuni şi de îngrădiri; sînt curajoşi, dar necăjiţi şi slăbiţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In asemenea condiţii, problema germană capătă tot mai multă însemnătate. Poate fi apărat Apusul, fără contribuţia poporului german? Poate fi înarmat poporul german, fără a pune în primejdie Occidentul?

Ziarele americane discută cu aprindere această problemă. "Instinctul" poporului american îl îndeamnă să se slujească de sprijinul pe care-l poate da o armată germană reorganizată. Oamenii politici caută să menajeze temerile Franţei, şi se feresc să intre în discuţie cu evreii de pretutindeni, care urmăresc Germania cu o ură răzbunătoare.

Pare vădit că militarii de pretutindeni (chiar francezii, mai ales francezii) socotesc că reînarmarea Germaniei este necesară. Cîştigat de aceste "socoteli", generalul Bradley, în trecerea sa prin Europa, a lăsat să se înţeleagă că Statele Unite s-ar gîndi la constituirea unei forţe militare germane. Numaidecît, vestea a provocat emoţie şi proteste. Johnson, secre-

tarul de stat, a fost nevoit să intervină şi să declare ritos că niciodată Germania nu va fi reînarmată. Niciodată! ... Spiritele s-au potolit cu privire la pericolul german. Dar s-au tulburat cu privire la celălalt pericol. Cine va rezista pe Oder şi pe Elba? Cine va primi "şocul" cel dintîi, în cazul unei invazii sovietice? Este o dilemă din care Europa nu poate scăpa: ori caută să fie apărată de ruşi, şi acceptă riscul înarmării nemţilor, ori păstrează pe nemţi dezarmaţi, dar atunci trebuie să caute în Franţa, în Anglia, în Statele Unite, ostaşii necesari care să stea de gardă de-alungul Cortinei de Fier.

Mareşalul Montgomery, care a petrecut zece zile în Statele Unite, a discutat problema în lung şi-n lat. Formula la care se va ajunge, probabil, este de a nu lua în răspăr cu privire la Germania, nici sentimentele vecinilor, şi nici resentimentele evreilor; dar de a face, pe dedesubt, cuvenitele pregătiri. Vorba lui Gambetta: "Să ne gîndim mereu la asta, şi să nu vorbim niciodată despre asta". Metoda întrebuinţată odinioară împotriva Germaniei, va sluji azi în favoarea ei.

8 decembrie

uj / Central University Library Cluj

Marţi seara, am avut din nou "întrunirea exilaţilor", la noi. Adunare numeroasă, discuţie vie. La ordinea zilei: Chestiunea Tito. Zujovici face o lungă şi bună expunere a problemei, aşa cum o vede poporul iugoslav, recte poporul sîrb. Tito este comunist; Iugoslavia este desăvîrşit şi nemilos comunizată; conflictul cu Moscova nu a fost dorit de Tito, ci impus de Stalin; de ce? Chi lo sa?[1] (O fi numai o impostură?; vre-o socoteală a lui Stalin, care în ciuda aparenţelor, încă n-a greşit); azi încă, Tito dacă ar putea alege, s-ar da de partea Moscovei şi nu de partea Apusului; în niciun caz, aşa zisa răzvrătire a lui Tito nu are un caracter naţional, nu are nici încrederea, nici sprijinul naţiunii, nu are înţelesul pe care ar vrea să i-l dea unii tălmaci occidentali, şi anume de a fi o mişcare în favoarea independenţei şi al suveranităţii unui stat mic, ca Iugoslavia.

---

1) "Cine ştie?"

Sprijinind pe Tito, Statele Unite îşi pregătesc noi dezamăgiri (Tito a mai păcălit odată Apusul) şi pricinuiesc o vie şi dureroasă tulburare în rîndurile poporului sîrb, care urăşte pe Tito, după cum urăşte regimul comunist, şi care-şi pusese toate nădejdile în Statele Unite şi în lupta lor pentru libertate.

Ar trebui, cel puţin, ca Statele Unite, ori care ar fi politica pe care ar urmări-o, să amintească, pentru a linişti pe sîrbi, principiile călăuzitoare ale politicii americane. "In consecinţă, credem că o declaraţie, în numele Americii, asupra scopurilor politicii americane în Iugoslavia, şi urmată de promisiunea de realizare, în vederea unei ordini de curate libertăţi democratice, ar pune rînduială în ideile şi în conştiinţa lumii".

Toţi iugoslavii precauţi - sîrbii, ca şi croaţii - Subotici, Drajkovici, Taşkovici, Vosnjak, Mohorovici, Ante S. Pavelici, şi Bogdan Radiţa s-au declarat în mod solidar de acord cu expunerea şi concluziile lui Zujovici. (Aceste concluzii corespund, după cum mi s-a adus la cunoştinţă, cu vederile lui Fotici, care n-a putut fi de faţă la întrunire).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ceilalţi vorbitori, (Mihalopulos, Solski, Ripka) au căutat să arate că politica americană este totuşi îndreptăţită, fiindcă se foloseşte, cum este şi firesc, de prima ruptură a frontului oriental, care slăbeşte U.R.S.S.-ul, şi-l pune în grea încurcătură. Titu Pogoneanu a avut o intervenţie reuşită, în favoarea tezei iugoslave.

Am rezumat dezbaterile, şi voi face o expunere scrisă, pentru uzul americanilor (o scrisoare către Pool), fiindcă deşi pricep politica americană şi găsesc că problema Tito trebuie folosită împotriva Moscovei, cred totuşi că este bine ca Departamentul de Stat să recunoască simţimintele adevărate ale poporului sîrb. Prea mulţi comentatori şi reporteri americani au proslăvit pe Tito, căutînd să facă din acest adversar hotărît şi intransigent, un erou al cauzei libertăţii.

Este - cum am arătat - un ponos al democraţiei, şi anume că toate problemele externe sînt dezlegate în văzul şi în auzul lumii întregi. O bună diplomaţie secretă ar fi putut să se slujească de Tito, fără a face din el (cum trebuia să se

întîmple sub un regim de largă democraţie) un erou - Eroul nr. 1 - menit să răpună balaurul bolşevic. Dînd persoanei comunistului Tito această însemnătate, opinia publică occidentală face nu numai un rău şi o nedreptate poporului sîrb, ci se înşeală pe sine însăşi, îşi leagă din nou nădejdile de o iluzie deşartă, şi pierde din vedere problema adevărată: primejdia comunismului sovietic, comunism care se dezvoltă potrivit unui plan universal, nu poate fi învinsă prin mijlocirea incidentului Tito (oricît de grav ar fi acest incident, pentru unitatea partidului comunist), ci printr-o politică pozitivă, urmărind aşezarea unei ordini de drept şi de libertate în lume. Nu mai este loc, în lume, decît pentru ambiţii mari.

9 decembrie

Mese şi iar mese, la Hughes, la Simone de Leusse, la Puaux.

La Puaux, întîlnim pe prietenul Kerillis, bătăios ca întotdeauna, şi mai înăcrit decît oricînd, care face o "şarjă" vijelioasă împotriva "exilaţilor", învinuindu-i că pierd contactul cu ţara lor, că nu-şi dau seama de prefacerile adînci ce se petrec acolo, şi că, de cele mai multe ori, apără idei învechite, şi sentimente care ajung să fie mai mult personale decît naţionale.

Cine nu-şi dă seama, vai, de acest crud neajuns al exilului, care izolează pe om, şi-l sileşte să trăiască în cercul strîmt al amintirilor şi al resentimentelor sale? Cine nu pricepe de cîtă sufletească tărie este nevoie, şi de cîtă înţelepciune, pentru ca un exilat să nu alunece într-adevăr în lumea trecutului, printre idei încremenite şi argumentări învechite, peste care se aşterne tot mai mult praful vremii?

Suliţa lui Kerillis era îndreptată împotriva mea, deoarece mintea lui chinuită şi necontenit şovăitoare, faţă de problema comunismului, este deseori iritată de siguranţa cu care tăgăduiesc "progresele" comunismului, în ţările răsăritene, şi de încrederea mea în izbînda finală a unei ordini occidentale.

Cum acreala lui nu are însă un fond de răutate, el a căutat să îndrume discuţia în domeniul ideilor generale, şi s-o

îndrepte apoi, din politeţe, împotriva emigraţiei franceze,din timpul recentului război. A avut astfel prilejul să lovească în De Gaulle (ceea ce satisface dorinţa lui de a fi,de a rămîne pesimist).

M-am folosit de această neaşteptată întorsătură pe care a luat-o discuţia, pentru a lămuri unele puncte ale problemei. Dacă "exilatul" nu are decît un gînd: să regăsească ţara lui aşa cum a lăsat-o, ca să-şi poată valorifica poziţia lui de "rezistenţă", şi să-şi poată îndeplini ambiţiile şi răzbunările lui, atunci, firește, este un nenorocit, inutil şi uneori răufăcător, care începe prin a înşela lumea, şi isprăveşte prin a o plictisi; dacă însă acest exilat se poate folosi de libertatea în care trăieşte, ca să spună unele lucruri ce trebuiesc spuse, şi pe care cei din ţara lui nu le mai pot grăi, atunci îndeplineşte o misiune folositoare. Un francez putea spune, în vremea ocupaţiei germane, fără a se înşela, că niciodată Franţa nu va accepta un regim nazist şi o stăpînire străină. De ce nu ar putea spune un român care oriunde s-ar afla împărtăşeşte sentimentele neamului său, că niciodată România nu se va învoi de bună voie să fie ruptă din Europa şi aşezată sub stăpînirea unui regim străin?

B.C.U. Cluj / Central University Library Cluj

Sînt unele prejudecăţi de care este bine să ne ferim; sînt însă şi unele credinţe pe care nu avem dreptul, oriunde ne-am afla, să le uităm, sau să le nesocotim.

13 decembrie

De două zile, brazii de Crăciun au prins viaţă şi lumină, de-alungul uriaşei noastre Park Avenue. Pe Rockefeller Plaza, se înalţă un brad de vreo douăzeci de metri înălţime. Oraşul este în sărbătoare. Sărbătorile Crăciunului, care ţin trei zile, la noi, în Europa, se întind aici pe timp de o lună şi mai bine.

Ziarele vestesc că George Kennan, îndrumătorul, adică "planificatorul" politicii externe, va părăsi, în curînd, cariera sa publică, pentru a se consacra unor îndeletniciri mai lucrative. Acest distins diplomat şi gînditor politic, capul cel mai luminat - poate - şi cel mai bine rînduit din Departamentul de Stat, nu iese la socoteală cu leafa pe care o primeşte, şi

din care este nevoit să întreţină o familie compusă din soţie şi trei copii. Este caracteristic pentru administraţia acestei ţări atît de mari, unde banii se găsesc mai uşor decît talentele, că nu s-a ajuns încă la o dreaptă şi bine chibzuită armonie a cheltuielilor, care să îngăduie statului să păstreze în slujba lui pe oamenii cei mai de ispravă. George Kennan şi-a ales o misiune ingrată, atunci cînd s-a hotărît să fie gînditor politic. Cine are vro idee, în America, poate face bani, dar cine are idei, este osîndit să trăiască în sărăcie.

Printre cele din urmă "idei" ale şefului serviciului de planificare, a fost aceea(ne spun prietenii săi, fraţii Alsop) de a creia legături organice cît mai strînse între Statele Unite şi Commonwealth-ul britanic. Urmărit de gîndul primejdiei sovietice, Kennan ar fi socotit că numai un puternic şi sănătos imperiu anglo-saxon ar fi în măsură să salveze lumea. Acest "plan" ar fi trezit însă temeri atît de mari, şi ar fi pricinuit proteste atît de violente, pe continentul european, (îndeosebi, în Franţa, unde lumea se simte "izolată"), încît Acheson nu a dat urmare sugestiilor şefului său de Stat Major.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cînd ideile privitoare la organizarea lumii vor fi limpezite şi precizate, "planul" Kennan (dacă într-adevăr există aşa ceva) va fi luat în cercetare. Intre marile organisme de mîine va trebui să existe un joc şi o putinţă de interpenetraţie. Europa Unită, cu sau fără Anglia, va trebui să se poată sprijini pe Imperiul Britanic, şi acesta, la rîndul lui, ca să poată fi un sprijin şi o putere decisivă, va trebui să fie cît mai strîns legat de Statele Unite. Principiul forţei se află la vest. Organizarea lumii se va face - dacă se va face - de la vest spre est.

Aceiaşi fraţi Alsop, totdeauna bine informaţi, pretind că în lumea cercetărilor şi sfătuitorilor "atomici", s-ar fi ajuns la unele proiecte de organizare a dezarmării atomice, mai modeste şi mai practice decît proiectul Baruch. Dacă U.R.S.S.ar fi cuminte, s-ar putea uşor ajunge, pe calea noilor proiecte, la o aşezare paşnică, fireşte pe temeiul "statului quo". Cum însă U.R.S.S. nu este cuminte, primejdia pentru toţi cei sugrumaţi de

"statu quo", nu e mare! ...

Mi se atrage atenţia asupra unei broşuri, care a apărut luna trecută, în franţuzeşte şi în englezeşte, sub titlul promiţător de "Proiect de Constituţie Mondială". Acest proiect redactat de un grup de distinşi americani (profesori de drept şi de filozofie, internaţionalişti şi publicişti cu renume) are pretenţia de a fi o inovaţie, nu numai în domeniul organizării ipotetice a viitorului, dar şi în acela al gîndirii politice. Felul de a coordona şi de a cumpăni între ele diferitele "organe federale ale lumii", (Preşedintele, Consiliile, Adunările, Tribunalele şi Curţile Supreme, Tribunalul Poporului, etc.) tinde la concilierea curentelor deosebite ce se vrăjmăşesc astăzi, şi îndeosebi la împăcarea Apusului cu Răsăritul, şi a prezentului cu viitorul. Preşedintele Comitetului de redactare este Robert M.Hutchins, cancelarul Universităţii din Chicago şi şeful biroului de redactare a vestitei Enciclopedii Britanice. Animatorul Comitetului şi al întregii lucrări este G.A. Borgese, profesor la secţia umanităţilor a Universităţii din Chicago. Thomas Mann a scris prefaţa afirmînd: "Calma sa încredere în sine, limpezimea sa, fac din proiect un document de primul ordin, o mărturie care salvează onoarea raţiunii umane, indiferent de şansele de reuşită". Se ştie că, în ceea ce-l priveşte, Thomas Mann s-a străduit şi el să salveze onoarea gîndirii umane, plimbînd-o de-alungul vieţii sale frămîntate, de la extrema dreaptă, pînă la extrema stîngă[1], pînă pe pragul bolşevismului unde a ajuns acum.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acest "proiect" nu va duce, bineînţeles, la grabnice realizări. Unele idei pe care le cuprinde vor avea poate, oarecare răsunet. In întregimea ei însă, lucrarea domnilor din Chicago va avea doar însemnătatea unei îndrăzneţe speculaţii intelectuale.

Pentru felul cum au fost cumpănite tendinţele potrivnice, şi pentru spiritul de compromis care a influenţat această

---

1) Aluzia priveşte o comunicare epistolară trimisă de Thomas Mann, Institutului de Cooperaţie Intelectuală şi Congresului de la Nissa în aprilie 1935, prin care justifică regimurile de dreapta, şi acuză democratismul marxist. (V."La Formation de l'Homme Moderne", pag.12-21).

muncă de juriști și de filozofi, este caracteristică repartizarea țărilor în 9 regiuni, care împreună constituie "federația mondială". Regiunea nr.1 este Europa, adică Continentul European (plus anumite colonii sau dominioane africane), însă fără Rusia. Regiunea nr.2 este "Eurasia" adică, Rusia europeană și asiatică, plus națiunile baltice, slave și dunărene, ce se vor asocia cu Rusia". Dat fiind că jumătate din continentul european, slav, baltic și dunărean a și fost "asociat" cu de-a sila, cu Rusia Sovietică, și nu este în stare să se mai disocieze, constituția mondială acceptă deci consfințirea statusului quo, adică tăierea în două a Europei, reducerea la jumătate a regiunii nr.1, și întărirea peste orice măsură a regiunii nr.2.

Nu era nevoie de atîți filozofi să se adune laolaltă, pentru a ajunge la asemenea "soluții". Nesocotirea legilor și învățămintelor istorice, sacrificarea principiilor, compromiterea libertății și a siguranței popoarelor, din spirit de slugărnicie față de U.R.S.S., nu cereau însușiri intelectuale atît de înalte, ca acelea ale înțelepților de la Chicago.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14 decembrie

John Foster Dulles a încheiat seria conferințelor ținute la Town Hall, făcînd unele declarații foarte însemnate cu privire la atitudinea Statelor Unite față de Rusia Sovietică, și schițînd "o politică de apărare a libertății".

Am fost fericit să-l aud vorbind despre necesitatea unei ofensive morale și spirituale împotriva agresiunii comuniste ("... putem cîștiga războiul rece numai dacă luăm ofensiva, și putem cîștiga prin mijloace pașnice, numai dacă luăm ofensiva, cu un înalt moral, și nu exclusiv cu armament"). Este multă vreme de cînd cer, întrebuințînd aceleași cuvinte, ca Apusul să se lepede de starea lui de spirit defensivă, care nu poate duce decît la dezastru, și să treacă la ofensivă, cel puțin în domeniul gîndirii și al formulării principiilor politice de viitor. Conferința mea ținută în seara de 1 martie 1949, la masa federaliștilor, la Paris, și publicată apoi în revista "Fédération" era intitulată "De la Marile Iluzii, pînă la Pacea Ofensivă". Sînt bucuros că vorbele mele, chiar dacă nu au decît un răsunet modest, invocă

unele idei care sfîrşesc prin a fi "în aer", şi prin a fi exprimate cu o deosebită autoritate de bărbaţi politici cu mari răspunderi.

Dulles nu vrea războiul. Este dreptul lui. Nu există american care să vrea războiul. Chiar şi aceia care se tem că nu vor putea scăpa de război, nu o spun. Dulles a priceput însă că singurul mijloc pentru a putea scăpa - poate - de război, este de a pregăti simultan o puternică armă defensivă, şi o curajoasă politică ofensivă, care să poarte lozincile de libertate ale politicii americane, dincolo de Cortina de Fier.

Această ofensivă "morală" ar urmări scopul de a întreţine speranţa şi rezistenţa în ţările subjugate, de a strînge rîndurile între prietenii unei ordini de drept, şi de a slăbi înlăuntrul zonei lor de influenţă, puterile sovietice.

O asemenea "ofensivă" nu ar mări sorţii războiului - crede Dulles - deoarece singura pricină pentru care sovieticii nu fac război este fiindcă nu se simt încă destul de tari, destul de bine consolidaţi în ţinuturile pe care le-au ocupat. Cine vrea cu adevărat pacea, are deci tot interesul să slăbească şi mai mult poziţiile morale şi politice ale sovieticilor. Si o poate face cu succes, fiindcă aceste poziţii sînt slabe.

In acest scop, Statele Unite trebuie să arate că politica lor nu recunoaşte "zona de influenţă", pe care şi-au însuşit-o sovieticii, că nu acceptă statu quo actual şi că eliberarea ţărilor subjugate este "o parte esenţială şi statornică" a acestei politici.

Vorbe şi numai vorbe!, vor spune (şi au spus) unii dintre exilaţi, ascultînd aceste declaraţii. Nu este aşa. La început a fost cuvîntul. Iar ideile se exprimă prin cuvinte, şi nicidecum prin împuşcături. In lupta de idei care frămîntă lumea, ideea la care a ajuns Dulles (şi la care noi ajunsesem de mult) este justă şi fericită. Si aci mai dăinuieşte năzuinţa, printre îndrumătorii politicii apusene, că s-ar putea ajunge la o înţelegere cu U.R.S.S., pe temei de statu quo. Pacea - cred aceşti îndrumători - însemnează compromis. Este nevoie, pentru a salva această pace, ca lumea să fie tăiată în două. Năzuinţa asta, iată duşmanul nostru, şi iată primejdia ...

Dulles pare a fi dintre puţinii care au înţeles că nu

mai este cu putinţă un compromis cu U.R.S.S. (nici sub oblăduirea ONU-ului, nici în afară). (...)

16 decembrie

Sedinţă a Comitetului Român. Am cooptat pe Vintilă Brătianu-jr., spărgînd "plafonul", cu toată opunerea naţional-ţărăniştilor, care doreau să amîne alegerea. Cinci voturi, faţă de 3: generalul Rădescu, Caranfil, Fărcăşanu, eu şi Creţeanu (care a făcut o declaraţie de ultimă oră în favoarea "marelui şi istoricului partid liberal") pentru; şi trei contra (recte pentru amînare). Este un început; vor începe discuţiile pentru reorganizarea Comitetului.

Ieri seara, primire şi discuţie, la d-na Crane. Vorbeşte un om de ştiinţă, un filozof englez, Lancelot L.Whyte, despre îngrijorătoarea problemă "Unde ne aflăm?" Vorbitorul este optimist: crede că ştiinţa este pornită spre o unificare şi interpenetraţiune a diferitelor discipline ştiinţifice, şi că aceasta va aduce o unificare în felul de a gîndi al omului, înlesnind o apropiere şi o împăcare între Est şi Vest; (ca şi cum, atunci cînd coborîm din domeniul ideilor, unde raţiunea îşi are locul ei, în domeniul fenomenelor sociale şi politice, nu am da de patimile omeneşti, care, de cînd este omul pe pămînt, au scăpat totdeauna de sub domnia legilor generale).

Discuţia este vie şi coboară, firește, de pe planul filozofic, pe planul politic. Intervin şi eu, pentru a arăta că o tendinţă de unificare există, de pe acum, în domeniul politic; din păcate, există chiar două, şi anume una în lumea sovietică, şi cealaltă în lumea care caută să reziste bolşevismului.

Intre aceste tendinţe potrivnice nu există putinţă de înţelegere: cea dintîi caută să uniformizeze gîndirea indivizilor şi a popoarelor, prin impunerea unor adevăruri oficiale (care scapă de sub controlul ştiinţei, ca şi de sub acela al conştiinţei omeneşti); cealaltă tendinţă caută să strîngă laolaltă popoarele "libere", ca şi ideile, valorile, forţele morale, pe temeiul cărora rezistenţa împotriva comunismului este cu putinţă. Conflictul dintre cele două tendinţe, nu poate fi dezlegat printr-un compromis, ci numai printr-o victorie. Nu spun că prin

război, ci prin victorie. Dacă forţele morale, spirituale (şi materiale, fireşte) ale Apusului vor fi mai mari, dacă omul liber va fi mai puternic decît omul artificial, creat de comunism (şi aici pot interveni progresele ştiinţei, pentru a întări pe omul liber) victoria va putea fi cucerită, poate, fără război; iar dacă nu, elementul "forţă" va fi nevoit să intervină pentru a desăvîrşi şi întinde pretutindeni acea unificare de care ne-a vorbit onoratul conferenţiar.

Din decepţiile mele americane: "Preliminariile" mele, care au avut un răsunet atît de însemnat, în Europa, şi au fost traduse în nouă limbi, n-au găsit un editor în Statele Unite. Conferinţa mea ţinută la Town Hall, care a izbutit să stîrnească un viu interes şi cele mai măgulitoare aprobări, chiar şi în această ţară, nu găseşte o revistă care să o publice.

Mă mîngîi cu gîndul că americanii umblă după senzaţie, şi nu se sinchisesc de idei, şi îi plîng pe americani. Dar plîng puţin şi de mine. Puţin, şi din ce în ce mai mult.

In schimb, Léon Pearson, bine-cunoscutul speaker de la National Broadcasting Company, mă invită să discut şi să apar cu el, într-un program de televiziune. Asta îmi mai trebuia! Din fundul necazurilor noastre, să scot un zîmbet pentru publicul de sîmbătă seara care, între două match-uri de box, este silit să privească, grăbit şi resemnat, feţele palide ale cronicarilor politici.

18 decembrie

Bertrand Russell[1], astăzi filozoful cel mai de vază al Angliei, a fost, pe vremuri, pacifist. A fost de asemenea, toată viaţa sa, un răzvrătit împotriva "conformismului". Comunismul l-a atras şi l-a interesat. Azi însă (la 77 de ani), îşi dă seama că civilizaţia apuseană este în primejdie de a fi nimicită, şi cere ca totul să fie făcut, pentru ca această civilizaţie - cel mai

1) Filozof şi matematician, unul dintre promotorii logisticii, luptător social, laureat al Premiului Nobel.

înalt bun al omenirii - să fie mîntuită. Totul, şi dacă este nevoie, chiar războiul. Bătrînul lord nu se teme de război, firește, dacă victoria este mai dinainte asigurată. "Vom putea, în sfîrşit, respira fără teamă, aerul libertăţii", declară el într-un articol publicat (sau reprodus) de "This Week": "... un astfel de război, cred că ar produce o nouă Renaştere a speranţei, a bucuriei şi a capacităţii creatoare, un mare salt al spiritului uman, care ar duce la desăvîrşire în artă, în ştiinţă, în trebile politice, şi la organizarea unui uman mod de viaţă".

19 decembrie

Situaţia internaţională, la sfîrşitul acestui an, este neagră şi îngrijorătoare. (...)

In Europa, planul Marshall a izbutit să întremeze gospodăriile apusene şi să mărească producţia; schimbul de bunuri se face însă anevoios, traiul este încă scump şi greu, iar Anglia ca şi Franţa se zbat în "crize" grele şi istovitoare. Ideea unităţii europene înaintează încet, anevoios. Iar în faţa primejdiei sovietice, Apusul european este aproape cu desăvîrşire dezarmat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

America de Sud care se plînge că interesul Statelor Unite se îndreaptă exclusiv spre Europa, este pretutindeni în frămîntare şi prinsă între tendinţe extreme, de o parte comuniste, de alta reacţionare şi fasciste.

Asia este în plină tulburare revoluţionară: armatele comuniste chineze au ocupat aproape în întregime continentul chinez şi ameninţă Indochina franceză; naţionaliştii s-au adăpostit în insula Formoza; englezii mai rezistă - dar pentru cîtă vreme? - la Hong-Kong; ca pe vremea victoriilor japoneze, toate posesiunile occidentalilor, în Extremul Orient (din Indii, pînă la Singapore, şi pînă în Indiile Olandeze) sînt ameninţate să fie pe veci desfiinţate. Pentru ca să nu fie nici o îndoială cu privire la înţelesul şi însemnătatea acestor prefaceri, Mao, şeful triumfător al comunismului chinez, se află chiar acum la Moscova, primit cu alai şi onoruri deosebite, de tovarăşul Stalin, care a împlinit 7o de ani, şi este sărbătorit cu o uriaşă însufleţire de întreg Răsăritul.

Pentru a face faţă desmăţului ce se întinde în lume, şi

tulbură trei continente, nu este decît un singur sprijin şi ajutor: puterea Statelor Unite. Ideea de ordine nu are alt apărător. Statele Unite trebuie să dea bani, să împartă garanţii politice, să făgăduiască sprijin militar. Niciodată, încă de pe vremea Romei, o putere singură nu a fost aşezată în faţa unor asemenea răspunderi. Intreaga rînduială a lumii apasă asupra ei.

Făcînd ocolul lumii, pentru a da ajutor şi pentru a cîrpi o rînduială care se destramă pretutindeni, întrebarea firească pe care îşi va pune-o odată, este: nu cumva nu este mai uşor, mai ieftin, mai "efectiv", de a distruge centrul şi focarul de dezordine, acolo unde se află, şi unde poate fi atins? (...)

Moscova denunţă de mai înainte planul războinic al republicii americane, şi-l denunţă în multe limbi, pe undele tuturor posturilor din Răsărit, cu atîta furie şi îndîrjire, ca şi cum ar vrea să ucidă de mai înainte acest gînd primejdios, care ar putea pune capăt uneltirilor ei, pe plan universal.

Americanii sînt încă departe de a fi ajuns la asemenea hotărîri. Mai au nădejdea de a îngrădi răul şi de a mîntui pacea. Acheson (care, după cîte îmi spunea un prieten, nu mai este tot atît de sigur pe situaţia sa, în urma prăbuşirilor din China), a trimis emisari în toate colţurile lumii, ca să pregătească planuri de viitor: Iessup a zburat în Extremul Orient; George Kennan face înconjurul Americii Latine; Paul Hoffman dă o nouă înfăţişare şi un nou conţinut planului Marshall.

In timp ce ruşii înteţesc opera de distrugere, americanii îşi încordează toate puterile (cît vor mai ţine aceste puteri?) pentru a salva aşezările ce se mai ţin pe picioare.

21 decembrie

Mare întrunire de sfîrşit de an a "exilaţilor". De acum înainte, aceste întruniri se vor numi "Reuniunile de marţi".

Micul nostru "penthouse" este abia încăpător pentru cei 34 de musafiri. Toate delegaţiile sînt reprezentate: iugoslavii în frunte cu Fotici, Juievici, Subotici, Draşkovici; cehii cu Ripka şi Firt; ungurii cu Bessenyi şi Fabian; de asemenea, prietenii noştri obişnuiţi: Solski, Radiţa, Al. Kerenski, plus un număr ales de americani: Malcolm Davies, Emmett, amba-

sadorul Einstein şi fraţii Dulles. Prezidez ca de obicei, fac obişnuitele introduceri, prezint problema la ordinea zilei, şi după discuţii, trag cuvenitele concluzii. La ordinea zilei: declaraţiile făcute de Foster Dulles, la Town Hall. Expun, aşa cum am ţinut să-l interpretez, "sugestiile" lui Dulles cu privire la o politică americană de "ofensivă morală şi spirituală", şi iau act cu bucurie, în numele tuturor, de aceste idei, menite să pună capăt greşitei politici de nedumerită aşteptare, în vederea unui compromis imoral şi imposibil. (...)

Bessenyi, Ripka, Fotici au luat cuvîntul pentru a se declara de acord, ca şi mine, cu sugestiile lui Dulles, şi pentru a felicita pe senator pentru felul cum a exprimat ideile sale. Polonezul Solski a făcut unele rezerve, arătînd că, pentru el, primejdia cea mai mare nu este ideologia comunistă, ci armata sovietică, instrumentul imperialismului Rusiei Sovietice, şi că, împotriva acestei primejdii imperialiste şi armate, contraofensiva psihologică a lui Dulles, nu va putea avea decît un efect foarte redus. In replică, Dulles s-a grăbit să arate că ofensiva la care se gîndeşte, pe plan ideologic şi moral, nu este deloc menită să înlocuiască pregătirile pe care Statele Unite le fac (împreună cu întreg Occidentul), în domeniul militar. Dat fiind starea de spirit şi "mentalitatea" unei mari democraţii, cum este cea americană, pregătirile militare nu pot avea decît un caracter defensiv, Dulles socoteşte că pentru întărirea poziţiilor Occidentului, şi pentru promovarea cauzei libertăţii, este nevoie de o acţiune ofensivă în domeniul unde trecutul şi tradiţiile "revoluţionare" ale Statelor Unite îngăduie şi înlesnesc o asemenea acţiune, şi anume în domeniul luptei pentru ideea de libertate. (In ce mă priveşte, împărtăşesc pe deplin punctul de vedere al lui Dulles, şi asta cu atît mai mult, cu cît, de doi ani, de cînd sînt în America, am dezvoltat mereu, deseori, în faţa lui Allan, şi în două rînduri în faţa lui Foster Dulles, ideea mea despre necesitatea unei <u>ofensive</u> morale. Sînt convins că, în măsura în care o asemenea ofensivă s-ar desfăşura, ea nu va frîna, ci dimpotrivă va accelera ritmul trebuincioaselor înarmări, şi va duce la neînlăturata măsurătoare de forţe. Să începem, deocamdată, cu "ofensiva", acolo unde putem începe. In ce priveşte deosebirea făcută de Solski între

comunism şi sovietism (deosebire ce corespunde, la Solski - fost comunist şi fost redactor la "Izvestia" - unei idei precise, şi anume ideii că sovietismul a trădat comunismul) ea este mult mai puţin desluşită decît pare. Comunismul se sprijină, azi, pretutindeni, pe sovietism; el este îndrumat, controlat şi stăpînit nu de ideile lui Karl Marx, ci de acţiunea lui Stalin. Un comunist care nu ascultă de Stalin, este un trădător. Invers, sovietismul stalinist întrebuinţează, ca unealtă principală, comunismul. In timpul războiului, Stalin s-a slujit cu îndemînare de forţa defensivă a naţionalismului şi a creştinismului rusesc. Deîndată ce a putut trece la ofensivă, s-a întors la comunism. Astăzi, comunismul este unealta de care Moscova se slujeşte pretutindeni unde desfăşoară agresiunea ei. O contraofensivă, în domeniul ideologic şi moral, cu scopul de a apăra pretutindeni ideea de libertate, loveşte în acelaşi timp în comunism şi în sovietism.

Al.Kerenski intervine în discuţie, căutînd să despartă poporul rus de răspunderea care apasă asupra politicii comuniste. (Este tendinţa opusă celei exprimată de Solski: "inamicul" nu este atît sovietismul rusesc, adică imperialismul rusesc într-o nouă înfăţişare, ci bolşevismul!)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuvinte înţelepte din partea lui Malcolm Davies, care ne felicită pentru felul cum urmărim lămurirea unor probleme.

Crăciunul, 1949.

Oribile discuţii în Comitet. Ne înfundăm tot mai mult, într-o zgomotoasă inacţiune. Generalul Rădescu iar s-a apucat să scrie regelui, (convins, după vizita ce i-a făcut-o la Florenţa, că poate avea încredere în el), şi s-a plîns de mizeriile pe care i le fac unii colegi. Ca de obicei, n-a arătat nimănui această scrisoare. Din nou a intervenit Lazăr, în deplină complicitate cu flăcăii de la Washington. Intr-o scrisoare adresată lui Rădescu, trimisă însă la Secretariat, Lazăr cere bătrînului, în numele regelui, să transmită cele împărtăşite suveranului (şi care ar fi de o nespusă gravitate, punînd în joc însăşi existenţa Comitetului) onoratului Comitet, pentru ca acesta, la rîndul lui, să raporteze lui Mihai. Cu alte cuvinte, regele, prin organul jalnicului său aghiotant, cere ca generalul Rădescu să fie

tras la răspundere şi judecat pentru cele ce a împărtăşit regelui într-o scrisoare personală ... şi să fie judecat de un comitet care cuprinde o majoritate de mai înainte ticluită împotriva generalului. Intreaga epistolă a lui Lazăr poartă pecetea prostiei agresive a acestui sinistru nătăfleţ. Ni se spune că trebuie să ne mutăm cu toţii la Washington (ca şi cum ne-am putea muta, cînd şi unde vrem!), să nu mai scriem decît prin secretariat, să "raportăm" despre toate-cele, şi despre alte năzbîtii, care nu pot ieşi decît din capul unui semidoct pedant şi imbecil.

Scrisoarea cu pricina este însoţită de alte epistole, în acelaşi gen, adresate lui Rădescu, dar menite să fie cunoscute de secretariat şi de toţi membrii Comitetului: un adevărat bombardament de insulte publice, care urmăresc acelaşi scop: înjosirea şi jignirea bătrînului general, pentru ca, de bună voie, omul să părăsească prezidenţia. (De ce n-a "raportat" asupra chestiunii cutare? Să dea numaidecît explicaţii! De ce n-a luat asentimentul Comitetului, ca să ia cutare măsură? Să se explice Comitetului şi să raporteze regelui!)

Complicitatea dintre Lazăr şi grupul Vişoianu - Creţeanu este vădită. Cumetrii pîrăsc pe bătrîn (prin scrisori ce rămîn tăinuite); ticălosul aghiotant "denunţă", în numele regelui, pe general, şi-l trimite în judecata Comitetului, iar Comitetul (unde "personalităţi" ca al-de Bianu Cornel şi Iancu Zissu cîntă în struna giranţilor fondului secret) se pregăteşte să-i dea la cap.

Supărarea a izbucnit de data asta, fiindcă cumetrii au aflat că generalul ar vrea să lărgească al nostru onorabil Comitet. O asemenea lărgire ar pune în primejdie "majoritatea" care le îngăduie să stăpînească şi să cîrmuiască, aşa cum le vine mai bine, Comitetul şi bineînţeles fondurile. O încercare a noastră, izbutită în parte, de a coopta pe Vintilă Brătianu-jr., (punînd astfel în primejdie Sfînta Majoritate!) a dat foc pulberei. Strigăte de alarmă, telegrame, scrisori !... Curtea lui Mihai, de la Florenţa, a fost sezisată, iar purtătorul de cuvînt al curţii a intervenit. Pentru a doua oară, regele sesizează Comitetul de o învinuire îndreptată împotriva generalului: crima de lèse-Comitet !...

Rădescu, adînc jignit, s-a retras sub cort, declarîndu-se bolnav, şi s-a sustras astfel dezbaterilor Comitetului, care a încercat să ia anumite hotărîri. Impreună cu Fărcăşanu şi cu Caranfil, am izbutit deocamdată să le amînăm. Discuţia este în continuare, şi va fi reluată la începutul anului viitor, adică peste cîteva zile.

In timpul dezbaterilor, ce au durat patru zile (cînd nu s-a vorbit nici un cuvînt, nici despre politica generală, nici despre situaţia celor din ţară) Vişoianu, care se ţinuse în rezervă, pînă acum, trăgînd sforăria din umbră, a ieşit la iveală şi a condus lupta. A învinuit pe "săracul general" că este vinovat de toate certurile; că a pus gînd rău Comitetului; că a înlesnit întinderea şi înmulţirea prerogativelor regale (ceea ce, din păcate, este adevărat); pentru ca acum, să se revolte, cînd are de suferit urgia acestor prerogative; şi dacă preşedintele (Rădescu) nu se supune, şi nu dă ascultare voinţei Comitetului, el trebuie numaidecît înlocuit.

Am răspuns (...) că nu am aprobat niciodată acea vinovată supralicitaţie de slugărnicie, care a dus la cele mai deplorabile raporturi între rege şi Comitet. Epistolele generalului Lazăr, pe care din spirit şi devotament monarhic, nu le pot recunoaşte ca fiind expresiunea gîndirii şi voinţei regelui, sînt vădit inspirate de plîngerile şi uneltirile unora dintre noi; prin forma şi cuprinsul lor, ele nu merită să fie luate în discuţie, şi nici să facă obiectul unor dezbateri prelungite; iar jignirea voită şi necontenit repetată pe care o aduc preşedintelui, este o ruşine care se resfrînge asupra noastră, a tuturor.

Recunosc că generalul Rădescu este lipsit de experienţă politică, şi că nu se pricepe cum să procedeze cu "bărbaţii politici", adică nu ştie cum să vorbească cu unii, şi cum să se ferească de alţii. Dacă situaţia, în Comitet, a ajuns acolo unde a ajuns, asta nu se datoreşte greşelilor generalului, care este leal şi de bună-credinţă, ci unor greşeli de altă natură: nu politice, ci omeneşti. Se comit necontenit asemenea greşeli, din lipsă de omenie, de sinceritate şi de bună-credinţă, care întreţin în Comitet o atmosferă nesuferită de luptă şi de ceartă. De la început chiar din ziua constituirii Comitetului, un anume

grup a izbutit mai întîi să înlăture cîţiva parteneri, care anterior fuseseră cuprinşi în rîndurile noastre: pe Gheorghe Răutu, Citta Davila, Brutus Coste; apoi au încercat să pună mîna pe treburile Comitetului. Aceia dintre noi care s-au opus unor asemenea manopere, sau care prin personalitatea lor nu puteau fi uşor trecuţi cu vederea, au fost atacaţi, bîrfiţi, defăimaţi în toate felurile, în America şi în Europa, pentru a fi coborîţi la nivelul comun, şi a nu mai putea da semne de supărătoare superioritate.

Dacă acum, acelaşi grup s-a năpustit asupra lui Rădescu, aceasta nu este fiindcă generalul ar face greşeli politice, ci fiindcă nu s-a dovedit a fi instrumentul docil în mîinile unor trăgători de sfori, pe care îi doreau cumetrii de la Washington. Lipsa de docilitate a preşedintelui: iată păcatul ce nu i se iartă, şi pentru care i se cere capul.

Cum Vişoianu a făcut aluzie la uneltirile generalului cu "străinii", adică la faptul că generalul a luat act de dorinţa Comitetului american, pentru "Europa Liberă" (ca să fim mai numeroşi în Comitet), am arătat că "străinii" de care este vorba, sînt gazdele noastre americane, care ne îngăduie să facem politică, să formăm comitete, să ne apărăm ţara, şi care ne sprijină, în felul cel mai temeinic, prin ajutoare morale şi materiale. Pînă acum o lună, Comitetul primea, pentru diferite cheltuieli de întreţinere, suma de 3 ooo dolari lunar. De atunci, Comisia noastră financiară, cu dl.Creţeanu în frunte, a cerut 15 ooo de dolari lunar; adică o sumă foarte însemnată. Nu i-a fost ruşine s-o ceară. Dar ne este ruşine să auzim, de la aceiaşi americani, cărora le cerem astfel de jertfe, că ar dori să ştie că lucrăm în cît mai bună înţelegere, şi că nu am lăsat în afară (din motive <u>personale</u>) conaţionali de luptă, al căror loc este în mijlocul nostru! Trebuie să ştim ce vrem: dacă cerem sprijin, şi-l acceptăm, trebuie să oferim celor care ne sprijină un aspect decent, şi nicidecum jalnica înfăţişare a unor lucrături şi intrigării mărunte.

Si-apoi, cum ni s-ar îngădui să dăm un ultimatum generalului Rădescu, să-l somăm să se explice în faţa noastră, pentru ca apoi, bătînd cu pumnul în masă, să-l răsturnăm? Nu ne amintim oare că generalul Rădescu a mai primit un asemenea ulti-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

matum? Că pentru a-l răsturna, cineva a mai bătut, odinioară, cu pumnul în masă, şi că această insultă, acest ultimatum, ca şi prăbuşirea ce a urmat, slujesc şi astăzi neamului românesc ca un argument suprem, în lupta disperată pe care o duce împotriva cotropitorilor.

Vreţi să faceţi de rîs şi acest argument? Vreţi să dovediţi că o mînă de români poate face, lui Rădescu, tot atît cît a făcut guvernul sovietic? Si că generalul Rădescu, răsturnat odinioară de ultimatumul d-lui Vîşinski, a fost răsturnat, pentru a doua oară, şi pentru totdeauna, de Comitetul Naţional Român?

Această neaşteptată invocare a numelui lui Vîşinski, pare să fi pus pe gînduri pe Vişoianski al nostru.

Discuţia este în continuare. Nu văd cum s-ar putea sfîrşi cu bine.

Din fericire, am avut în noaptea de Ajun o frumoasă serbare românească, la noi acasă, unde aproape întreagă colonia română (în afară de grupul Vişoianski) a petrecut în voie bună, de la orele 8 seara, pînă la 5 de dimineaţă: soţii Caranfil, B.Niculescu, Brutus Coste, Fărcăşanu, Vintilă Brătianu, Gh. Paladi, George Duca, şi tînărul prinţ Mihai de Habsburg, fiul prinţesei Ileana, Florin Zaharia, B.Munteanu, Titu Pogoneanu, Dr.Hodoş, prieteni străini, ca Ielka şi soţii Alonso. Generalul Rădescu a luat masa cu noi. Tîrziu, după miezul nopţii, ne-au vizitat soţii Rică Georgescu şi Serban Vălimărescu. De la biserica română, ne-au fost trimişi doi colindători, împreună cu "corul" dirijat de Mihai Fărcăşanu: a cîntat cîntece din ţară. Cîteva ore, ca pe vremile de altădată, am mai uitat de necazuri, de exil, şi de Comitet.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

28 decembrie

Raporturile dintre cele două mari partide americane, trec printr-o criză acută. Cercurile interne şi preocupările de ordin electoral pot să aibă oarecari înrîuriri şi asupra politicii externe. Această politică avea, în anii din urmă, o îndrumare "bipartizană", adică era sprijinită de cele două partide şi condusă potrivit unei înţelegeri între fruntaşii republicani şi

fruntaşii democraţi.

Acest sistem bipartizan, pare să fie în primejdie.Cele din urmă succese electorale ale democraţilor (îndeosebi,victoriile democratice din New York, unde Lehman a învins pe Dulles, şi primarul O Dwyer, pe rivalul său N.Morris) au întărit convingerea unor guvernamentali că nu mai au nevoie de sprijinul republican. Pe de altă parte, latura reacţionară şi izolaţionistă din partidul republican, caută să tragă folos din boala lui Vandenberg, şi din înfrîngerile lui Dulles, ca să atace politica externă "intervenţionistă", a Administraţiei. Senatorul Taft nu s-a pronunţat încă, dar este probabil că se va pronunţa, fiindcă ar fi de mirare dacă onorabilul senator ar scăpa un asemenea prilej, fără să apere din nou ideile greşite ce-i sînt scumpe. Deocamdată a vorbit, aşa cum obişnuieşte să vorbească senatorul republican Wherry.

Atacul îndreptat împotriva politicii bipartizane a stîrnit oarecare îngrijorare printre oamenii cuminţi, bărbaţi şi femei (în fruntea celor cuminţi, se afla ca totdeauna Anne Mac Cormick) şi această îngrijorare este datorită faptului că unele dintre măsurile legislative la care se gîndeşte Truman, (îndeosebi, mărirea unor anumite impozite) pot uşor provoca o reacţiune în cercurile conservatoare, împotriva "atît de costisitoarei politici externe".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S-ar părea astfel (aceasta este cel puţin teza fraţilor Alsop, care caută să apere teza republicanilor - nuanţa Vandenberg - favorabili politicii bipartizane) că preşedintele Truman, dacă duce înainte politica sa socială, care costă mereu mai scump, riscă să îndrepte nemulţumirea şi revolta contribuabililor, împotriva politicii externe. Ar fi o răzvrătire pornită din pricini lăuntrice, care s-ar resfrînge în afară, şi ar slăbi, în clipe critice, poate chiar hotărîtoare, politica externă a Statelor Unite.

Asemenea "răsfrîngeri" din domeniul intern, în cel extern, sînt regretabile, dar sînt firesti într-un stat atît de uriaş, cum este cel american, unde cetăţenii din centru şi din vest, nu au şi nici nu pot avea pregătirea necesară pentru a putea judeca, în toată întinderea lor, răspunderile mondiale ce apasă asupra poporului american.

Ceea ce mi se pare îmbucurător este că se găsesc tot mai mulţi americani luminaţi, care să reacţioneze cu vioiciune şi cu hotărîre împotriva tendinţelor izolaţioniste, şi care să caute să şi izbutească de a aduce opinia publică la o justă înţelegere a situaţiei. (...)

(I.Foster Dulles, pe care l-am revăzut ieri la avocatul şi fostul diplomat Iagov, mi-a spus că - după a sa părere - politica bipartizană nu este în primejdie. Astfel Dulles, cu toată înfrîngerea lui electorală, este invitat să colaboreze mai departe cu Departamentul de Stat, şi este pus în cunoştinţă cu activitatea şi cu proiectele lui Acheson).

31 decembrie

Cea din urmă zi a anului o petrecem singuri în al nostru "penthouse", punînd rînduială în hîrtii. Părăsesc casa doar în timpul prînzului, ca să ţin companie d-lui Dolbear, la clubul său, unde vicepreşedintele Comitetului pentru "Europa Liberă", caută să afle de la mine ce se întîmplă în sînul tulburel al Comitetului nostru naţional.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lazăr bombardează în şir, din depărtata Florenţă, pe bravul nostru general, cu ukazuri şi prikazuri împărăteşti, batjocorindu-l în toate felurile. Cooptarea lui Vîntilă Brătianu-jr. ci-că "nu a fost luat în consideraţie de către majestatea sa, fiindcă nu este reglementară"! Mihai Fărcăşanu a primit şi el o scrisoare, ca răspuns la comunicarea pe care a făcut-o regelui, despre retragerea sa din "consiliul partidelor". Epistola lui Lazăr începe cu formula: "Majestatea sa a luat cunoştinţă cu regret, dar fără surprindere, de scrisoarea dvs., în fond nelogică, şi nepotrivită cu cele cuvenite, în general nepolitică".

Este nevoie nu de o jumătate de veac, ci de un veac întreg, ca să poată înţelege asemenea cugetări! ...

Fărcăşanu s-a răzbunat "inspirînd" următoarea telegramă, de Anul Nou, trimisă de generalul Rădescu, regelui Mihai, în numele nostru: "Comitetul Naţional Român urează majestăţii voastre, o lungă domnie glorioasă asupra unui popor de oameni liberi, în România noastră dezrobită".

Închinăm gîndul nostru lui Dumnezeu; ne rugăm pentru ţara noastră şi pentru cei ce ne sînt dragi. Ne amintim de zilele bune, din trecut. Ne întrebăm unde, cum, şi cu ce vom mai trăi, pînă la sfîrşitul anului viitor.

1 9 5 o

3 ianuarie

Congresul american îşi va începe şedinţele peste cîteva zile. (...) Truman va înainta pe calea reformelor sociale, înspre statul de "bună-stare generală". Democraţii îl vor urma, fără un deosebit entuziasm. Se tem de cheltuieli prea mari. Republicanii, în schimb, se opintesc, de pe acum, să împiedice "alunecarea spre stînga". Ingrijoraţi, după înfrîngerea lui Dewey şi a lui Foster Dulles (din aripa liberală a partidului), fruntaşii republicani caută să închege un bloc conservator, în jurul lui Taft, care cere economii bugetare, şi o echilibrare a socotelilor Statului, nu pe temeiul unor noi taxe istovitoare, ci prin încurajarea comerţului şi a întreprinderilor libere. Lupta ce se va da în Congres, şi care va fi purtată, chiar în timpul anului, în faţa corpului electoral, va opune deci vechile formule ale economiei clasice (care au asigurat, în trecut, propăşirea şi înălţarea anglo-saxonilor) şi tendinţele "socialiste" ale preşedintelui Truman, care este convins - şi o fi avînd dreptate - că merge cu timpul său.

Această luptă se resfrînge - cum am mai arătat - şi în politica externă ameninţînd menţinerea mai departe a "bipartizanismului". Republicanii cer economii, privesc cu ochi răi "excesul de cheltuieli" pricinuit de politica europeană a Administraţiei, şi sînt ademeniţi să judece intervenţionismul, în treburile transatlantice, cu aceeaşi bănuitoare severitate cu care judecă intervenţionismul (deopotrivă de costisitor) al statului în viaţa economică şi în raporturile sociale. "Liberalismul economic" împinge pe Taft înapoi, spre izolaţionism.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acelaşi Taft însă, împreună cu prietenii săi conservatori, a ajuns să apere, prin desfăşurarea acţiunii sale de opozant, o politică de intervenţionism în afacerile chineze. Intr-adevăr, în faţa politicii de aşteptare, a Administraţiei, care în vremea din urmă a dus la cele mai catastrofale rezultate, republicanii cer ca cel puţin acum, în ceasul din urmă, (în cel de "Al 25-lea ceas")[1] Statele Unite să apere, cu flota şi cu aviaţia lor, insula Formoza, unde s-a adăpostit guvernul naţionalist chinez. Se pare că, asemenea măsuri de apărare sînt cerute cu stăruinţă de generalul Mac Arthur, guvernatorul Japoniei, care consideră că "partida va fi pierdută", dacă Statele Unite nu vor salva unele poziţii strategice în Pacific, în Oceanul chinez şi indian. Sovăitor şi nedumerit, Departamentul de Stat procedează, în această trafică şi uriaşă problemă, cu o uimitoare încetineală: în timp ce Truman a declarat că Formoza nu va fi apărată, Iessup, delegatul Departamentului de Stat a plecat în Extremul Orient cu vaporul (!) şi Administraţia a hotărît că abia la începutul lunii februarie se va întruni, în Japonia, o conferinţă militară pentru a statornici o politică de apărare.

Babeş-Bolyai University Library Cluj

Deocamdată, situaţia este nelămurită şi paradoxală: Administraţia pare hotărîtă să ducă mai departe politica ei de sprijin dat Europei (cu unele reduceri de cheltuieli), dar nu intervine în treburile chineze, şi caută să amîne orice hotărîri cu privire la Extremul Orient, în timp ce opoziţia atacă intervenţionismul "prea costisitor şi provocator faţă de URSS", în Europa, cerînd în acelaşi timp ca America să apere Formoza, adică să inaugureze (cu întîrziere) un intervenţionism extrem oriental, menit să fie mult mai costisitor şi mult mai provocator, faţă de U.R.S.S., decît sprijinul dat Europei. Chiar de anul nou, bătrînul Hoover, fostul preşedinte, a trimis o scrisoare senatorului William Knowland, arătînd că după opinia sa, este neapărată şi urgentă nevoie ca Statele Unite să apere, cu flota şi cu aviaţia, insula Formoza, ca şi insulele Pescadores

1) Este aluzie la cartea "La 25-ème Heure" de V.Gheorghiu.

şi Hainan[1)], şi aceasta pentru şapte motive: pentru a ridica un zid împotriva comunismului; pentru a putea apăra Japonia şi Filipinele; pentru a împiedica recunoaşterea Chinei comuniste, şi transformarea consulatelor şi ambasadei chineze, din Statele Unite, în focare comuniste; pentru a împiedica primirea unui nou membru comunist în O.N.U.; pentru a împiedica China comunistă de a interveni în pacea cu Japonia; pentru a păstra un simbol de rezistenţă şi o pîrghie de redresare a Chinei; pentru a lăsa chinezilor o speranţă de viitor.

Knowland, care duce o campanie energică pentru intervenţia Statelor Unite în treburile chineze, a publicat o scrisoare în acest sens, iar Taft s-a declarat de acord. Politica republicanilor scapă astfel, pe neaşteptate, din cercul strîmt al izolaţionismului, şi se avîntă într-un spaţiu unde orizontul este mai întins, răspunderea mai grea şi cheltuiala mai mare decît atît de îngrăditul domeniu european.

Cine are dreptate?: intervenţioniştii în Europa, sau intervenţioniştii în Extremul Orient? Si unii şi alţii. Comunismul nu poate fi combătut în Europa, şi recunoscut în Orient. Si invers, nu ar fi de niciun folos să aperi Formoza şi să nu aperi Europa Occidentală. Truman are dreptate pentru Europa; Hoover are dreptate pentru China. Numai că nu este vorba de două probleme deosebite, ci de două aspecte deosebite ale uneia şi aceleiaşi probleme. Comunismul sovietic înaintează pretutindeni unde nu este stăvilit, şi nu poate fi răpus decît dacă este stăvilit pretutindeni. Problema este atît de întinsă, atît de costisitoare, şi de grea, încît bărbaţii politici americani sînt ispitiţi să o cerceteze numai pe jumătate. Unii dintre ei îşi îndreaptă privirile spre o emisferă, ceilalţi spre cealaltă. Puţini înţeleg că Statele Unite vor fi nevoite să înfrunte primejdia ameninţătoare pe toată întinderea globului. Este o răspundere covîrşitoare, legată de puterea americană, şi de întîietatea între naţiuni a Statelor Unite: este ceea ce am numit tragedia măririi. Chiar mai

1) Pescadores, insulă în Arhipelagul Strîmtorii Taivan, şi care a aparţinut Japoniei în anii 1895-1945; astăzi aparţine Chinei; Hainan - insulă în golful Tonkin, aparţine Chinei. A fost ocupată de japonezi în anii 1939-1945.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

puţini decît aceştia, sînt cei care înţeleg că, odată încăput pe făgaşul acestei politici defensive, în care este prinsă azi autoritatea şi siguranţa Statelor Unite, politică nevoită să facă ocolul pămîntului şi să ceară sacrificii tot mai mari şi opinteli tot mai grele, nu va fi altă ieşire din ea, decît prin provocarea unei măsurătoare de forţe, direct cu Moscova. Cu cît răul se întinde, cu atît mi se pare mai evident că nu există alt mijloc de apărare şi de salvare, decît acela de a-l lovi în cap.

Este ceea ce nu pot şi nu voiesc să admită, îndeosebi, englezii. Presa lor, de la "Times" (care a făcut atît, în aceste vremi, pentru a întuneca judecata oamenilor liberi) pînă la "Manchester Guardian", a pornit ca atare împotriva politicii "şovăitoare" a Statelor Unite, fiindcă americanii nu se grăbesc să recunoască pe comuniştii chinezi (aşa cum vor face britanicii), şi fiindcă s-ar gîndi chiar să apere Formoza! Englezii se tem de "complicaţii" în Extremul Orient, care ar pune Hong-Kong-ul în primejdie, şi cele cîteva bunuri britanice, salvate pînă acum din urgia comunistă. Englezii sînt dornici să încerce, în China, politica de compromis care în Europa a dat un atît de jalnic faliment. Ar fi, ci-că, o dovadă a spiritului lor politic şi a vechii lor experienţe diplomatice ... Din păcate, este cu totul altceva: este teama de răspunderi, şi nesocotirea vechii zicale româneşti: "De ce ţi-e frică, nu scapi".

Englezii se tem că Pandit Nehru[1], ar putea să i-o ia înainte cu recunoaşterea Chinei comuniste. Ce situaţie ar avea atunci metropola britanică faţă de "realismul" dominioanelor asiatice? Ca să nu fie întrecută de Indii, Anglia va recunoaşte pe comunişti. Si ca să nu rupă cu politica britanică, politica americană va fi nevoită să se ferească "de a provoca" republica lui Mao. Paşnicul Pandit Nehru conduce, în Asia, hora defetiştilor.

6 ianuarie

Preşedintele Truman a redeschis Congresul, în ziua de

1) Jawaharlal Nehru (1889-1964).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 ianuarie, printr-un lung discurs optimist, în care şi-a exprimat mulţumirea pentru situaţia înfloritoare a Statelor Unite: "Starea Uniunii continuă să fie bună". Este drept că cheltuielile au crescut şi vor mai creşte, datorită nevoilor interne şi politicii de ajutorare în afară. Truman rămîne legat de străduinţele sale sociale şi umanitare, şi va avea deci nevoie să mai ridice puţin impozitele. Dar programul social a fost - spune el - întocmit cu băgare de seamă, iar Administraţia va încerca să facă economii. (Republicanii au primit cu hohote de rîs aceste declaraţii liniştitoare, şi s-au grăbit apoi să învinuiască pe preşedinte că ar fi "pe de-a-ntregul cîştigat pentru o eventuală socializare a Americii". In ce priveşte politica externă, preşedintele se bucură că înaintarea comunistă a fost oprită în Europa, şi că pacea pare asigurată, fiindcă "obiectivul nostru în lume este pacea". Statele Unite îşi vor închina puterile şi resursele pentru a întări această pace mult dorită. Aci,o expunere (care nu lipseşte, în vremea din urmă, din nici o cuvîntare oficială) a tradiţiilor de libertate americană, care pot sluji ca îndreptar şi izvor de doctrină, acţiunii externe americane. Insemn: "Aceste principii (potrivit cărora toţi oamenii se nasc egali şi au acelaşi drept la viaţă, la libertate, la fericire, iar guvernările sînt datoare să asigure împlinirea acestui drept) însemnează, în politica noastră externă, că nu vom fi niciodată toleranţi faţă de presiune şi de tiranie. Ele înseamnă că trebuie să aruncăm greutatea noastră de partea unei politici de mai mare libertate şi de mai bună viaţă, pentru toate popoarele".

Si mai însemn: "Scopul nostru de a avea o lume democratică de popoare libere, va fi atins printr-o sforţare de lungă cursă, şi nu prin forţa armelor, ci printr-un apel adresat cugetului şi sufletului popoarelor".

Urmează cuvinte aspre, de sfidare a comunismului, sau mai exact, o luare de poziţie faţă de sfidarea comunistă.

Ajutorul economic acordat Europei va continua; ar fi o nebunie de a-i pune capăt, tocmai cînd dă roade bune. Comerţul internaţional trebuie dezvoltat (prin sprijinirea, între altele, a Organizaţiei Comerţului Internaţional). Capitalurile americane trebuie să poată fructifica regiunile unde lipsurile şi mizeria

ţin aşţăzi omenirea în sărăcie.

Cu privire la Europa deci, programul va fi împlinit, şi se va ţine piept sfidării comuniste.

Despre Asia, nici un cuvînt.[1])

Ceea ce n-a spus la 4 ianuarie Truman, a spus ieri, la 5 ianuarie, într-o declaraţie referitoare la China: insula Formoza nu va fi apărată de marina şi de aviaţia Statelor Unite. Preşedintele a ţinut să precizeze: "Nu vom căuta baze navale în Formoza, deocamdată". Ce înseamnă acest "deocamdată?" Argumentele invocate pentru inacţiune în treburile chineze, şi repetate apoi de Acheson în faţa ziariştilor, sînt slabe. Amintirea politicii americane de "ponţi deschise", de lealitate, de neimixtiune, de respectare a teritoriului chinez, de obligaţii luate la O.N.U., la Potsdam, la Cairo ... iată o înşirare solemnă a tuturor greşelilor comise de Statele Unite, în treburile chineze, şi aceasta, pentru a justifica greşala cea mai însemnată ce rămîne de făcut.

Adevărul este că, războiul din China nu poate fi considerat ca un război civil, care priveşte numai poporul chinez. Este un război uneltit de Moscova, condus de Moscova, şi un episod în lupta de distrugere urmărită de U.R.S.S., împotriva ordinei mondiale, sprijinită de Occident. A vorbi în asemenea împrejurări de Potsdam, de Cairo, şi de "obligaţii internaţionale", este o glumă; mai ales după ce, de doi ani şi mai bine, Statele Unite caută să sprijine pretutindeni în lume, potrivit aşa-zisei doctrine Truman, popoarele care luptă pentru libertatea lor, şi împotriva comunismului. (Este curios cum versiunea oficială, inclusiv declaraţiile lui Acheson, atît de bine concepute, cînd este vorba de a îndreptăţi o politică activă şi pozitivă, devine de o lamentabilă banalitate, şi este complet lipsită de argumente -vezi Cartea Albă cu privire la China -cînd caută să scuze o politică de uimitoare inactivitate).

Singurul argument cu oarecare temei, şi care nu a fost invocat, ar fi fost acela de a nu provoca o ruptură în frontul politic anglo-american, dat fiind că Anglia a vestit chiar azi, intenţia ei de a recunoaşte China comunistă.

Acest argument, pe care Kerillis (cu care am luat prîn-

1) Se află anexate la "Jurnal" excerpte din discursul lui Truman.

zul azi) îl găseşte "peremptoriu", nu mă convinge. Cel dintîi principiu pe care trebuie să-l respecte politica americană este acela de a îndruma politica "marilor puteri" europene, de cîte ori este cu putinţă, şi de a nu se lăsa niciodată în cîrca lor. Numai astfel va putea păstra încrederea lumii. Menirea Statelor Unite, menire pe care de bine, de rău, au acceptat-o, (şi nici nu puteau face altfel) este de a ţine piept URSS-ului, şi de a face faţă pretutindeni - pretutindeni! - sfidării comunismului sovietic. Anglia, pe de altă parte, care a fost şi poate va mai fi o mare putere, nu exercită azi un rol de mare putere. De cîţiva ani în şir, ea se retrage de pretutindeni. O asemenea politică de "abdicare" poate să ajute Anglia să mîntuiască ce se mai poate mîntui din poziţiile ei; însă o asemenea politică nu o poate ajuta să împlinească o menire cu caracter universal, şi cu atît mai puţin să cîştige o victorie, într-un conflict decisiv.

A invoca, în aceste împrejurări, tradiţiile şi marea experienţă a Angliei, nu are nici un rost: Marea Britanie face cu multă experienţă politica puterilor ei, care nu sînt mari, şi pare resemnată să "încaseze" loviturile, una după alta. Statele Unite fac, cu mai puţină experienţă, politica puterilor lor, care sînt uriaşe: de aceea, merg din succes în succes, de cîte ori Statele Unite au o voinţă şi sînt hotărîte s-o împlinească. Nu este nici o raţiune, şi nu este în interesul nimănui, ca dintr-odată să ajungă pe făgaşul prudentelor abdicări. Politica de apărare a Occidentului şi a lumii nu se poate face decît în America, şi potrivit avîntului de azi al Statelor Unite. Sînt convins că politica americană pentru Extremul Orient, care astăzi este încă în plină zăpăceală - cum o vădesc declaraţiile preşedintelui Truman - va lua în curînd o înfăţişare mai hotărîtă şi mai energică. (...)

Convingerea mea nu se întemeiază decît foarte puţin pe reacţiunea opoziţiei republicane, care a ajuns să fie, pe neaşteptate, atît de intervenţionistă în treburile chineze. Aici, este un joc politic care nu pare să fie chemat să provoace fapte mari.

Mai însemnate mi se par cerinţele strategice pe care le vor avea de apărat cercurile militare, şi pe care unii dintre

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cei mai de seamă militari, în frunte cu generalul Mac Arthur, le apără, de pe acum, cu străşnicie. Nimeni nu ştie mai bine decît Mac Arthur, cum poate fi pierdut un război în Extremul Orient, şi cum poate fi cîştigat.

Convingerea mea se întemeiază mai presus de orice, pe mersul firesc al lucrurilor, pe acea fatalitate care vrea ca agresiunea din China, oricare i-ar fi înfăţişarea, să fie aceeaşi ca şi agresiunea din răsăritul european; primejdia care ameninţă lumea, la est sau la vest, este aceeaşi; ţîşneşte din acelaşi focar şi urmăreşte aceleaşi ţinte, şi nu li se poate ţine piept, într-o parte, lăsînd porţile deschise, în altă parte. Amînarea unor măsuri defensive, firesti şi necesare, în Extremul Orient, nu poate avea decît un singur rezultat: să mărească primejdia întratît, încît să grăbească suprema încercare de forţe direct cu Moscova. In acest caz, firesţe, n-ar mai fi nevoie de a trimite flota la Formoza.

La Londra, tînărul Hector Mac Neil a primit însărcinarea să înştiinţeze pe dr. Cheng Tien-Hsi, ambasadorul Chinei, că Anglia înţelege să recunoască Republica lui Mao. Nu este vorba de o aprobare, ci de încunoştiinţarea unui fapt. Ambasadorul chinez a protestat cu linişte şi cu multă demnitate, apoi cu aceeaşi linişte, a făcut în faţa unor ziarişti indiscreţi, o expunere amănunţită ... despre calitatea deosebită a diferitelor feluri de ceai chinezesc!...

8 ianuarie

Ieri, am însoţit pînă la vaporul transatlantic francez "De Grâce" care pleacă spre Europa, pe prietenii noştri De Rose, a căror misiune pe lîngă O.N.U. a încetat, şi care se reîntorc la Quai d'Orsay. Apoi, am pornit cu Guy şi Colette De La Tournelle, spre Oyster Bay, unde am luat prînzul, la Eugen de Rotchild, în minunata lui proprietate din Long Island. Discuţii "pesimiste", influenţate de declaraţiile lui Truman, cu privire la Formoza. Lumea crede că preşedintele mai nutreşte şi acum speranţa deabia tăinuită că va putea să ajungă la înţelegere - odată şi odată - cu bolşevicii. Ca totdeauna, sînt cel mai puţin pesimist dintre interlocutorii mei, şi dezvolt pricinile pentru care cred că, în

ciuda unor regretabile şovăiri, politica Statelor Unite nu mai poate da înapoi: este prinsă în angrenajul unor evenimente, care o vor sili să caute rezolvarea problemelor pe un plan universal. Nu este de mirare, dat fiind vremea atît de scurtă de cînd America a fost silită să părăsească politica ei "regională",pentru a se ocupa de treburile lumii, că nu se poate ridica pe acest plan universal, de azi, pe mîine. (...)

Plecăm cu multă supărare, la Washington, unde trebuie să ducem mai departe jalnicile noastre dezbateri, în sînul Comitetului Naţional.

11 ianuarie

M-am întors ieri de la Washington. Discuţii lungi şi penibile, în Comitet. Generalul a deschis şedinţa, a refuzat să aducă în dezbateri scrisorile regelui (aşa cum cereau cumetrii) şi s-a retras. Rămas fără preşedinte, Comitetul a vorbit despre "altceva". Adică a cercetat, într-o atmosferă mai potolită, pricinile "crizei" care bîntuie de atîta vreme. - Este vina generalului, şi numai a lui!, au pretins cumetrii. - Ba este vina celor care au constituit Comitetul, aşa cum l-au constituit!, am răspuns noi (Caranfil, Fărcăşanu şi eu.) Am căutat, atunci, mijlocul de a stabili între noi o colaborare mai cu şir. Din felul cum a decurs discuţia, părea limpede că cumetrii au părăsit din nou (pentru a nu ştiu cîta oară) gîndul lor de a răsturna pe preşedinte. Voiesc doar să îngrădească "atotputernicia" lui, în măsura în care stinghereşte atotputernicia lor. Discuţia este în continuare, deoarece eu am fost silit să plec la prînz din localitate, ca să iau parte la şedinţa "convorbirilor de marţi", ce se ţin, de două ori pe lună, în apartamentul nostru din New York.

De această dată, am avut ca musafiri, pe d-na Anne Mac Cormick şi pe soţul ei, pe Einstein, diplomatul, şi pe Malcolm Davies. Am pomenit mai întîi pe bietul Markham (au vorbit despre el Radiţa şi Coste) care a murit, acum zece zile, la Washington. Apoi, am intrat în ordinea de zi: cărţile scrise de americani, cu privire la Răsăritul european. După o scurtă expunere a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mea, au vorbit: Firt (despre cartea lui Gunther, "Dincolo de Cortină") şi Cehoslovacia, prin Gellert, (cartea lui Smith, despre "Sateliţii URSS-ului"); Pogoneanu (despre Gunther şi România); apoi Gross, Solski, Ripka.

Concluziile, ca întotdeauna, au fost rostite de mine. Prezenţa, în mijlocul nostru, la fiecare şedinţă, a unui american eminent, (ieri, Foster Dulles, azi marea ziaristă Anne Mac Cormick) dă o nouă strălucire acestor "Convorbiri".

La ordinea zilei în Statele Unite, este problema Extremului Orient. (...) Acheson, la Senat, a ţinut piept asaltului republicanilor pro-chinezi. Nu pare îngrijorat de faptul că poate fi învinuit pentru nepotrivirea în gîndire, cu "generalii", şi îndeosebi cu Mac Arthur. Puternic sprijinit de Truman, Acheson are ideile sale. Nimeni nu ştie exact "ce pregăteşte". Faptul că păstrează o firească discreţie, în această democraţie guralivă, dă de bănuit că pregăteşte într-adevăr ceva. Nu este rău că nu se ştie ce anume, dacă într-adevăr o fi ceva.

Din păcate, în locul lui (care ştie să tacă, după cum ştie să şi vorbească) sînt atîţia alţii care vorbesc. Astfel, senatorul moş Connally, preşedintele Comitetului pentru Afacerile Străine al Senatului, este gata oricînd să facă o boroboaţă. Certîndu-se cu republicanii intervenţionişti, moş Connally a declarat: "Vă gîndiţi ce însemnează să apărăm Formoza? Vreţi să împingem pe băieţii noştri în al treilea război mondial"?

Argumentul cu "băieţii noştri" este răsuflat. Războiul nr.3 va veni - sau nu va veni - fără a fi influenţat de problema Formozei. Teama de război nu va putea împiedica izbucnirea războiului, după cum nu a putut împiedica războiu, acum 11 ani, (şi erau destui care făceau, şi pe atunci, politică tremurîndă). Metoda de a ţine piept şi de a face faţă, este singura care poate înrîuri destinul în mers, şi care poate îngădui oamenilor de stat să facă economii de bani şi de flăcăi.

12 ianuarie

Implinim 3o de ani de căsătorie. Soţia mea, Nuşeta, mai vioaie decît oricînd, şi mai tînără, s-a apucat din nou de sculptură (ca acum 25 de ani, în casa Maiorescu). Tocmai a isprăvit o

foarte frumoasă statuetă: un mic satyr[1)], din Peconia Bay, şi a început un nou bust al meu. Ca în zilele de altădată.

Nu ştim cît vom mai putea locui, în micul, dar atît de plăcutul nostru apartament. Sîntem hotărîţi să rezistăm. Ne gîndim cu recunoştinţă la steaua noastră cea bună, care ne-a călăuzit pînă azi, şi poate ne va mai călăuzi şi în viitor. In ce priveşte cei "trei zeci de ani", ei au trecut cu o uimitoare repeziciune; sîntem gata, şi unul şi altul,să-i reîncepem.

Abia acum am putut lua cunoştinţă de articolul scris de Virgil Gheorghiu, în "Gazette de Lausanne", la 8 decembrie,în ajunul deschiderii Conferinţei "culturale" pentru Europa Unită. Gheorghiu scrie cu talent şi cu multă încredere în sine; succesul, foarte îndreptăţit, al tulburătorului său roman, "La 25-ème Heure", l-a aşezat în rîndul scriitorilor celor mai de vază, în Europa. "Gazette de Lausanne" îi consacră un titlu pe patru coloane, şi o introducere dintre cele mai măgulitoare: "Cititorii Gazetei au fost primii care au aflat revelaţia ce a însemnat, pentru lumea civilizată, "La Vingt-Cinquième Heure", romanul unui român pînă nu de mult necunoscut, şi care a făcut senzaţie în Europa. Invitat să ia parte la Congresul Internaţional pentru Cultura Europeană, Virgil Gheorghiu a scris lui Denis de Rougemont, o scrisoare în care el expune motivele eventualei sale abţineri. Acest text pune problema Europei, în deplina şi tragica ei semnificaţie". Urmează textul. Este într-adevăr impresionant, plin de talent şi de spirit. Dar este absurd. Gheorghiu crede că Europa nu mai există. A fost înghiţită de o parte de ruşi, iar de alta de americani. Ruşii au federalizat-o, la Est; americanii la Vest; nu mai rămîne nimic de federalizat. Europa a răposat.A mai rămas doar o iluzie europeană. Această iluzie poate prinde viaţă, şi poate fi urmărită cu însufleţire. ("Primesc să lupt pentru o iluzie. Există oare ceva mai frumos?"). Dar lupta nu poate fi condusă de politicieni, ca de-alde Churchill, fiindcă politicienii, chiar cînd sînt mari politicieni, nu sînt niciodată "mari". Politica este periferică. Numai filozofii, poeţii,muzicanţii pot fi mari. Iluzia europeană nu poate prinde viaţă de-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) O mică statuetă, reprodusă fotografic, este anexată la "Jurnal".

cît sub oblăduirea unor artişti, sau a unui copil. Atunci, totul va fi "în regulă". - "Vom putea fi fericiţi cu iluzia noastră".

Este caracteristic pentru locul pe care Gheorghiu l-a cucerit în lumea gîndirii europene (şi pentru renumele ţării, este foarte fericit) că această frumoasă înşiruire de zeflemeli a fost luată în serios, şi a provocat răspunsul din partea unui scriitor onest şi distins, ca Denis de Rougemont, şi din partea unui om politic de talia lui Spaak. Gheorghiu avea, de partea lui, tragica ciopîrţire a Europei, şi cumplita soartă a României; contradictorii săi, ţinînd seama de această crudă realitate, care dădea tezei sale paradoxale un caracter mişcător de îndurerată revoltă, au fost plini de menajamente, şi de o "seriozitate" care i-a împiedicat să vadă că pesimismul "desnădăjduit" cu care credeau că au de-aface, era puternic înrîurit de neînvinsul şi de altfel bine-tăinuitul spirit de zeflemea al românului.

Numai astfel se poate înţelege de ce atît Rougemont, cît şi Spaak, şi-au dat atîta osteneală ca să arate că Europa, deşi tăiată în două, continuă să existe totuşi, şi nu vrea să moară; că a "federaliza" nu înseamnă a uniformiza, şi că principiul unirii în libertate este singurul care poate fi opus metodei sovietice de a unifica prin forţă; că paralelismul întrebuinţat de Gheorghiu, cu privire la invazia sovietică şi la invazia americană, este o argumentare nedreaptă şi primejdioasă (ba nu este decît o glumă îndrăzneaţă şi de prost gust; se întîmplă că şi filozofii, poeţii, să aibă, din belşug, un gust îndoelnic); şi aşa mai departe. Ar fi putut să arate, de asemenea, că "periericul" Churchill a găsit accente capabile să exprime, în clipele cele mai tragice ale agresiunii naziste, voinţa de rezistenţă a ţării sale; accente care, chiar dacă întreaga şi eroica lui sforţare politică ar fi dată uitării, l-ar aşeza totuşi în rîndul celor dintîi al celor "mari". - "De acum înainte, sîntem singurii ostaşi rămaşi sub arme, pentru a apăra cauza lumii. Este o mare cinste; vom face tot ce este în putinţa noastră, ca să fim demni de ea. Vom apăra Insula noastră, şi vom duce lupta înainte, neînvinşi, pînă cînd blestemul lui Hitler nu va mai sili pe oameni să-şi aplece frunţile. Şi pînă la sfîrşit, totul va fi bine". A

spus aceste cuvinte, cînd lumea întreagă se aşteaptă ca Anglia, rămasă singură, să cadă, de la o zi la alta; a vorbi astfel, şi a se ţine de cuvînt, este o faptă de o măreţie care întrece toate înfăptuirile "politicienilor" şi toate visurile poeţilor,din vremile de azi.

Ar mai fi putut să arate că, în zilele de acum, cînd în urma unor greşeli politice care nu pot fi tăgăduite, nemiloasa desfăşurare a evenimentelor a dus la cotropirea Europei răsăritene de către bolşevici, vocea care s-a ridicat cel mai puternic, pentru unirea şi reîntregirea Europei, (atunci cînd atîţi vînători de iluzii, poeţi, filozofi şi scriitori apuseni acceptau, dacă nu chiar proslăveau faptul împlinit), era tot vocea bătrînului Churchill. Dacă a fost un bărbat politic care nu a călărit pe greşelile sale, şi a fost totdeauna gata să le recunoască, şi să ceară îndreptarea lor, acela a fost "marele" Churchill.

O asemenea polemică nu serveşte însă la nimic, fiindcă Virgil Gheorghiu nu a apărat o teză politică, ci a ţinut doar să dea publicităţii o "fantezie", care stîrnind senzaţia pe care a stîrnit-o, în ajunul Conferinţei de la Lausanne, şi-a atins ţinta cu prisosinţă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trebuie reţinut că Spaak, "marele" şi abilul european, a ţinut să îndreptăţească întrucîtva aprecierile lui Gheorghiu, despre oamenii politici, vorbind cu cea mai desăvîrşită rezervă despre Europa răsăriteană. Concepţia europeană a lui Spaak este defensivă, şi exclusiv defensivă. El ia act cu părere de rău de cele întîmplate, la Răsărit, dar nu are alt gînd decît pe acela de a pune Apusul în măsură să se apere, pentru ca să nu păţească şi el la fel. Europa la care se gîndeşte, şi despre care vorbeşte, este Europa occidentală, şi este fericit că toţi europenii - adică toţi apusenii! - sînt prezenţi la Conferinţă: " ... Marea speranţă este că totuşi, aici sîntem toţi, şi că nimeni nu lipseşte de la apel", iar Europa "care a rămas" este, la urma urmei "partea europeană cea mai bună şi cea mai autentică".

Cine ar putea tăgădui că Apusul este focarul civilizaţiei europene, după cum ţărmurile Mediteranei au fost leagănul ei? Declaraţia lui Spaak făcută"fără gînd de trufie", nu poate "ofen-

sa" pe nimeni. Dar ea poate mira pe mulţi. Ea poate mira îndeosebi pe aceia care au avut nenorocirea să rămînă în afara hotarelor unei civilizaţii (din care, orice s-ar spune, făceau parte şi ei, şi de care, în orice caz, se simţeau strîns legaţi)şi cărora li se spune că această nenorocire nu este de o însemnătate deosebită, de vreme ce ei nu sînt o parte "esenţială" a Europei; iar lipsa lor nu este resimţită de "europenii civilizaţi". Sîntem cu toţii aici, (îşi spun cu mulţumire aceşti oameni civilizaţi), nu lipseşte nimeni ... N-o fi lipsind nimeni, dar lipseşte ceva. Si această lipsă poate stîrni nu numai mirare, dar şi o foarte îndreptăţită îngrijorare. Lipseşte într-adevăr deplina înţelegere a faptului că atunci cînd Europa este "mutilată" (după cum recunoaşte Spaak) ideea europeană, ideea Europei Unite, nu este, nu poate fi o idee defensivă, ci este o idee ofensivă. Dacă nu înaintează, Europa oricît de unită ar fi, va cădea. Va cădea Apusul, aşa cum a căzut Răsăritul. Cu U.R.S.S.-ul pe Elba, Europa Unită nu poate fi, nici trăi. Si nu se va putea reface niciodată, atîta vreme cît nu va simţi "absenţa" celor rămaşi în afară, şi atîta vreme cît nu va trage, cu generozitate şi curaj, concluziile cuvenite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Politicienii sînt uneori împiedicaţi, prin răspunderile şi socotelile lor, să se gîndească, pînă la capăt, la ideea europeană. Poeţii au, în această privinţă, o libertate mai mare. Zeflemelele lui Gheorghiu au un sîmbure de adevăr. Numai că,nici poezia, nici politica nu sînt profesiuni exclusive. Poeţii pot avea idei şi concepţii politice. Oamenii politici pot avea, din cînd în cînd, inspiraţie şi gînduri avîntate.

Ceea ce nu este cu putinţă, într-un parlament, poate şi trebuie să fie spus într-o Conferinţă a Ideilor: In faţa ideii bolşevice şi a agresiunii "civilizaţiei sovietice", dacă nu se ridică puternică şi avîntată ideea civilizaţiei europene, hotărîtă să libereze Europa şi să cucerească lumea atunci, cu sau fără unitate, Europa va fi pierdută.

Din păcate, aceste cuvinte nu au fost spuse la Lausanne.

13 ianuarie

Este tot mai vădit că politica externă a Statelor Unite trece printr-o criză gravă. Două fapte covîrşitoare au răsturnat

cumpăna pe care diplomaţii şi oamenii politici americani s-au străduit, printr-o politică prevăzătoare şi generoasă, s-o aşeze în folosul lor şi al păcii. E descoperirea de către sovietici, cu doi ani mai devreme decît se credea, a bombei atomice. Si este uriaşa izbîndă a comunismului în China: neţărmurita înaintare a armatelor roşii, spre sud, cucerirea întregului imperiu chinez, ameninţarea Indochinei, a Indiilor, a Filipinelor, a întregului Extrem Orient.

Faţă de aceste cumplite încercări, politica americană s-a arătat nedumerită şi şovăitoare. Nu a dat înapoi, nici nu s-a gîndit să se adapteze împrejurărilor, ca politica mult mai mlădioasă a Marii Britanii. (Se pare de altfel că şi în Anglia este un curent împotriva politicii de constante abdicări laburiste. Bătrînul Churchill care s-a întors cu avionul în Anglia, din vilegiatura lui de iarnă, pentru a se pregăti de alegeri, a declarat că partidul conservator ţine să restabilească prestigiul Angliei şi al acelui imperiu "unde soarele nu asfinţea niciodată"). Americanii, mai puţin mlădioşi, şi mai conştienţi de puterea şi de răspunderile lor, au încercat să facă faţă împrejurărilor. Dar şi-au dat seama, cu o îngrijorare care nu a încetat de a spori, că "sistemul" politic pe care s-au trudit să-l înjghebe, este întrecut de evenimente, şi că pentru a-l putea extinde pînă în Extremul Orient, ar fi nevoie de cheltuieli nelimitate şi de înfruntarea celor mai grozave riscuri. ("Băieţii noştri, băieţii noştri!", s-a văitat senatorul Connally). De aci, enervare, polemici de presă şi discuţii aprige în Parlament; o atitudine de "aşteptare" şi de prudentă rezervă din partea Administraţiei, şi atacuri tot mai violente din partea opoziţiei, care caută să se folosească de tulburarea ce se revarsă în opinia publică, nu pentru a impune o anumită politică, ci pentru a cîştiga unele poziţii electorale. Cum este şi firesc, glasul profeţilor se ridică pretutindeni, izbutind să mărească dezordinea în idei. Walter Lippman se întrece pe sine însuşi, propunînd cele mai năstruşnice "soluţii", ca de pildă neutralizarea pe veci a Germaniei şi a Japoniei (!!) pentru a sustrage aceste ţări de sub influenţa Moscovei. Iar Taft, izolaţionistul, cere neîncetat o intervenţie în Formoza, insula pe care "elementele de stînga" de la Departamentul de Stat ar fi sacrificat-o cu uşurinţă voită şi subversivă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mulţi observatori străini şi îndeosebi prietenii din exil văd în toate aceste întîmplări dovada nepregătirii şi a neputinţei de a gîndi a americanilor. Ei au sentimentul că această ţară - cea din urmă speranţă de mîntuire - este depăşită de evenimente, şi nu se va putea ridica niciodată la înălţimea misiunii şi răspunderilor ei.

Mărturisesc că nu împărtăşesc această deznădejde. Criza care a izbucnit azi trebuia să se întîmple. O mare putere, fără tradiţii şi fără experienţă, nu poate să-şi croiască drumul prin haosul politicii mondiale, fără grele şi adînci frămîntări. Statele Unite au dovedit, pînă acum, că au curaj şi spirit de întreprindere şi de acţiune. Au întocmit, în cîţiva ani, şi au ştiut să ducă la îndeplinire o politică de mare putere. Azi, americanii sînt siliţi să făurească o politică mondială. Sînt nevoiţi să gîndească în termeni universali. Sînt nevoiţi, împotriva voinţei şi a firii lor, să se gîndească la o ordine universală. Este firesc că sforţarea pe care o cere făurirea unui asemenea gînd politic, şi a unei asemenea acţiuni politice, provoacă şovăiri, îngrijorare şi nelinişte. Este firesc că în vreme ce profeţii bat cîmpii, şi opozanţii se bucură că lucrurile merg rău, oamenii cu răspundere nu înaintează decît cu cea mai desăvîrşită prudenţă. Sînt convins că, pînă la sfîrşit, reacţiunea poporului american va fi sănătoasă, şi că trecînd prin această inevitabilă încercare, politica americană se va înălţa cu hotărîre de pe un plan internaţional, pe un plan universal.

Deocamdată, abilul Acheson se străduieşte să sprijine, cît mai frumos cu putinţă, neintervenţiunea lui în Formoza, pe principii şi doctrine[1]. El denunţă pe sovietici că, sub cuvînt că apără şi oblăduiesc comunismul chinez, au pus mîna pe o parte din teritoriile chineze de la miază-noapte, şi că sînt pe cale să pătrundă paşnic în alte teritorii: astfel, ar fi cucerit şi cuceresc Mongolia exterioară, Manciuria, Sinkiang şi Mongolia interioară. (Invinuirea este serioasă, iar publicitatea ce i se dă, sporeşte gravitatea ei).

---

1) Urmează un rezumat al cuvîntării rostite de Acheson, la 12 ianuarie, cu privire la Problemele Extremului Orient, anexat la "Jurnal".

In urma unor asemenea procedee, se va dezvolta de la sine o tensiune între China şi U.R.S.S. - De ce? - se întreabă Acheson, de ce am atrage asupra noastră, printr-o intervenţie nesăbuită, ura poporului chinez, care se îndreaptă în mod firesc împotriva cuceritorilor sovietici? Deci, principiul nr.1: a nu face (chiar cu bune intenţii) fapte care pot fi interpretate împotriva noastră. Acela care încalcă şi nesocoteşte integritatea Chinei, acela este inamicul poporului chinez. Trebuie ca toate popoarele asiatice să priceapă că aşa zisul comunism este o unealtă - cea mai desăvîrşită, şi mai primejdioasă unealtă - a imperialismului sovietic. Numai prin neintervenţia noastră, putem pune în adevărata lui lumină acest adevăr.

Ca o consecinţă a acestui principiu, Acheson arată că America este gata să sprijine, şi va sprijini popoarele care o vor cere, şi va apăra, aşa cum este datoria ei, în urma obligaţiilor ei militare, Japonia şi Filipinele (plus Coreea de Sud), dar că, nu va interveni în treburile lăuntrice ale poporului chinez, (La nord, este o chestiune de securitate; la sud, una de intervenţie; deosebirea este subtilă). Urmează şi alte consideraţii tot atît de subtile. Ajutorul american nu poate fi util decît dacă este o parte componentă dintr-o atitudine de rezistenţă, care cuprinde şi alte elemente esenţiale: voinţa adevărată a poporului de a rezista, lealitatea lui faţă de guvernul care rezistă, şi hotărîrea de a nu ceda pînă la capăt. Dacă nu, ajutorul american înseamnă prestigiu şi bani risipiţi zadarnic. Etc., etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sistemul schiţat de Acheson este prea subtil ca să poată, în împrejurările de azi, ridica "moralul" americanilor şi să poată pune rînduială în concepţiile lor politice.

Va putea, dacă va fi bine tălmăcit, mulţumi pe extrem orientali, fiindcă ţine seama atît de mîndria lor naţională şi naţionalistă, cît şi de plăcerea cu care obişnuiesc să taie în patru firul de păr, dar nu le va da siguranţa la care aspiră, nici încrederea ce le trebuie.

"Principiile" lui Acheson nu sînt o noutate; spre deosebire de celelalte state occidentale, care au urmat, în Orient, o politică de solidaritate a rasei albe, şi de apărare a unor interese coloniale, americanii nu au cerut decît favoarea "uşilor deschise", afirmînd că respectă voinţa de neatîrnare şi de liber-

tate a popoarelor asiatice. Sînt deci pe linia tradiţiei lor, dacă respectă şi azi această "neatîrnare", şi leagă politica lor de convingerea că extrem orientalii vor înţelege singuri cine le ameninţă integritatea, cine îşi bate joc de drepturile lor, şi cine le este prieten.

Numai că problema de căpetenie ce se pune azi, în Extremul Orient, ca şi pretutindeni, nu este o politică de principii, ci una de forţă. Comunismul triumfă în China, fiindcă este sprijinit de forţa sovietică: este adevărat că acest comunism este o unealtă a imperialismului sovietic, aşa cum pretinde Acheson; dar este tot atît de adevărat că forţa sovietică este o unealtă a comunismului; iar împotriva acestei forţe, care-şi întinde cuceririle pretutindeni în lume, şi care are ca ţintă finală răsturnarea puterii americane, nu este deajuns de a afirma unele principii, şi de a cere altora să reacţioneze în numele lor. Poporul chinez, este prins azi, în aceleaşi lanţuri care apasă asupra popoarelor odinioară neatîrnate şi libere, din Răsăritul european. A crede că poporul chinez se va putea supăra pe sovietici, fiindcă aceştia i-au luat patru provincii, şi că va putea "reacţiona" împotriva cotropitorilor, este o iluzie pe care Acheson poate avea interesul s-o sprijine pe unele principii, dar pe care nu are dreptul să întemeieze o politică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Forţa nu poate fi stăvilită şi împinsă decît prin forţă. Dacă din motive militare, din consideraţii strategice deosebite, nu este cu putinţă de a apăra, cu forţa, insulele chineze, este mai abil, fireşte, de a invoca unele "principii", dar cu o condiţie: de a nu te încrede în ele, ci de a face pregătirile necesare pentru a opune cît mai degrabă, şi în locul cel mai potrivit, forţei triumfătoare în China, o forţă îndestulătoare pentru a păstra sorţii izbîndei finale, de partea Occidentului.

Comitetul American pentru Europa Liberă, a trimis generalului Rădescu o scrisoare prin care spune că, dat fiind sprijinul de ordin financiar pe care Comitetul American îl dă Comitetului Român (ajutor care, după cererea acestuia din urmă, a trebuit să fie mărit) americanii voiesc să ştie: Care sînt fondurile de care dispun unii români - ca de pildă d. Creţeanu -?; unde sînt aceste fonduri şi la ce slujesc? Aceeaşi întrebare, în termeni

mai rezervaţi, este pusă cu privire la alte disponibilităţi şi ajutoare particulare (sprijinul Malaxa).

Totodată, Comitetul American, fără a se amesteca în treburile lăuntrice ale diferitelor Comitete naţionale, ar dori să se ştie că sprijinul financiar pe care îl dă nu este menit să sprijine o politică de partid, ci "o atitudine potrivită împrejurărilor". Numai astfel, sprijinul va fi menţinut.

Iată deci, un şah puternic la grupul cumetrilor. Regele, prin turbarea epistolară a lui Lazăr, atacă pe Rădescu. Comitetul American pune la zid pe asociaţii fondurilor secrete. Loviturile se încrucişează peste capetele noastre (N. Caranfil, Fărcăşanu şi eu).

Mare minune dacă Comitetul va supravieţui ....

16 ianuarie

O nouă intervenţie a lui Lazăr - vai, din "înalt ordin"! - agravează şi mai mult criza din Comitetul Naţional, şi o împinge spre deznodământul fatal. Ca răspuns la scrisoarea lui Rădescu, prin care generalul arăta că nu poate pune în discuţie scrisoarea cu pricină a lui Lazăr (referitoare la Statute şi la unele pretinse foarte grave destăinuiri ale lui Rădescu), Lazăr cere telegrafic ca toate scrisorile regelui (!) să primească un răspuns din partea Comitetului. Este vorba de scrisoarea referitoare la Statute (care pune în discuţie atît persoana preşedintelui, pe care Lazăr doreşte cu tot dinadinsul s-o înlăture, cît şi problema mult mai gravă a raporturilor dintre rege şi Comitet), şi de alte epistole de acelaşi gen: scrisoarea către Fărcăşanu, prin care Lazăr pretinde că dacă Fărcăşanu nu se mai înţelege cu colegii săi din "Consiliul partidelor" trebuie să se retragă din Comitet (deoarece membrii partidelor pretind a reprezenta, în Comitet, nu partidul lor, ci consiliul partidelor); scrisoarea către Comitet care respinge cooptarea lui Vintilă Brătianu-jr., ca fiind nereglementară, etc., etc. Lazăr, în numele regelui, se afişează fără nici o rezervă, în cîrdăşia care s-a închegat în jurul fondurilor secrete.

O revistă americană "Atlantic Monthly" publică sub semnătura lui Hanson Baldwin, cunoscutul critic militar al ziarului

"N.Y.-Times", din timpul războiului, un interesant articol: "Cea mai rea greşală a noastră din timpul războiului". Este un articol menit să arate de ce Apusul a cîştigat războiul şi a pierdut pacea. El pune în cauză Ministerul de război, care n-a ţinut seamă de cererile lui Winston Churchill, de a ocupa, în timp util, Balcanii şi oraşul Berlin, şi învinuieşte pe Churchill, fiindcă a sprijinit pe Tito, împotriva lui Mihailovici, dar atacă mai cu seamă pe Roosevelt, pentru năstruşnica lui "idee originală" de a fi urmărit capitularea fără condiţii a adversarului: "Capitularea necondiţionată a fost o politică falimentară, care a amînat obiectivul nostru militar - victoria - şi a confirmat lipsa unui program rezonabil de pace. Am uitat că toate războaiele au avut motive, şi că toate victoriile au avut condiţii; am uitat că dobîndind pacea, acest fapt atît de important, este condiţionat de cîştigarea războiului; am uitat că, vorba "politico-militar" este un cuvînt compus".

Evident! Cîrmuitorii Apusului, şi în primul rînd Roosevelt, au uitat toate acestea. Si au mai uitat că Europa are o istorie; că primejdia invaziilor, dinspre Răsărit, a dăinuit întotdeauna; că, la fiecare criză mai grea, această primejdie izbucnesc în mod tot mai ameninţător, că secolele trecute, şi îndeosebi secolul al XIX-lea, au cerut străduinţe necontenite din partea Apusului, şi că nu era nevoie de a fi un Machiavel, pentru a prevedea că o politică de bună-voinţă, neţărmurită faţă de URSS, fără nici o măsură de precauţiune, trebuia să ducă neapărat la dezastru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Totul trebuie reînceput acum, de la capăt. Ceea ce mi se pare însemnat, este că, în aceste vremi de criză, se găsesc tot mai mulţi americani care pricep că este nevoie de a ieşi din epoca de "ne-maturitate" politică - expresia este a lui Hanson Baldwin - şi de a construi o politică externă (aşa cum, după criza provocată de dezastrul de la Pearl Harbour a fost construită de o putere militară) care să iasă din domeniul diletantismului şi al fanteziei rooseveltiene, şi să ţină seamă atît de învăţămintele istoriei, cît şi de datele cu totul noi ale problemei politice, aşa cum se pune azi. (...)

17 ianuarie

James Reston crede a şti (şi de obicei ştie ce crede) că savanţii şi tehnicienii americani sînt pe cale de a desăvîrşi o "suprabombă" atomică, şi de asemenea ceva cu totul nou, o "bombă cu hidrogen", cu o putere de distrugere de o mie de ori mai mare decît aceea neînsemnată unealtă de moarte care a ucis 4o.ooo de oameni la Hiroshima[1].

Acum e acum! socoteşte Reston, şi anume: acum este momentul de a sta de vorbă cu ruşii. Aşa - pretinde el - gîndesc toţi savanţii, avînd în frunte pe demisionatul Davil Lilienthal. Statele Unite dispun din nou de un argument convingător, şi trebuie să-l folosească pentru a înduplecа pe sovietici să vină la învoială. De nu vor fi de acord nici acum, construcţia bombelor va continua!(Acesta o fi oare argumentul "cel nou", la care făcea aluzie Oppenheimer, cînd a stat de vorbă cu mine, la Princeton?) (...)

2o ianuarie

Numeroasele "mondanităţi" care ne îngăduie să ne aflăm în treabă, bătînd apa în piuă, ne dau iluzia că sîntem foarte ocupaţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In urma lor, rămîn totuşi unele amintiri interesante. La cocktail-ul oferit la hotelul "Pierre" de către generalul Billotte (care părăseşte postul său de la O.N.U.) doamna Anne Mac Cormick îmi împărtăşeşte îngrijorarea ei cu privire la Germania: - "Pierdem, prin greşelile noastre, poporul german. Locul lui este în Europa şi în Apus. Il împinge pe alte căi. Francezii vădesc o uimitoare lipsă a simţului de prevedere, arătîndu-se atît de aprigi în chestiunea regiunii Saar. In loc de a clădi Europa, ei contribuie la destrămarea ei".

-" Ce este Europa?", mă întreabă zîmbind fostul ambasador francez la Moscova, De Naggiar. Oacheş, ascuţit şi minuscul, diplomatul francez trece drept un om deosebit de inteligent. Ne

---

1) Numărul oficial al victimelor, după lansarea primei bombe atomice americane, la 6 august 1945, este de 6o.ooo morţi şi peste loo.ooo răniţi, plus alte numeroase decese, în anii următori, sub efectul bombei.

întîlnim cu plăcere, fiindcă fără a ne cunoaşte, eu am scris despre el în cartea mea nr.2, iar el a apreciat "foarte mult" cartea mea nr.1. Numaidecît însă ne dăm seama că opiniile noastre nu coincid. De Naggiar plimbă prin Europa şi prin cele două Americi, o conferinţă despre "Statele Unite ale Europei". El începe prin a se întreba: - Ce însemnează "stat?" Ce însemnează "unire?" Ce însemnează "Europa?" Concluzia, firește, este că nici unul dintre aceşti termeni nu are un sens precis. Este un fel de a fi spiritual şi negativ, adică, de a fi tocmai aşa cum nu trebuie, în aceste vremi cumplite care impun afirmări pozitive şi curajoase. Isteţul diplomat este convins - dată fiind "inteligenţa" mea - că sînt de aceeaşi părere cu el. Răspund cu hotărîre: - Nu! - Puteţi să-mi spuneţi atunci ce înseamnă, politiceşte vorbind, Europa? - Voi încerca. Europa este rînduiala continentală statornicită prin marile tratate din veacul trecut, de la Congresul din Viena, pînă la Conferinţa din Berlin. - Faceţi cumva aluzie şi la Tratatul de la Paris, din 1856? - Firește că da. - Este cel mai păcătos dintre toate tratatele: Din pricina lui, Rusia a rămas deoparte, atunci cînd Prusia a învins Franţa, şi a unificat Germania. - Este cel mai cuminte dintre tratate: a îngrădit expansiunea Rusiei, a eliberat Europa de Est, a dat putinţă Europei de Est şi celei de Vest să se dezvolte în pace, şi a întins pretutindeni strălucirea Franţei.

Teza lui De Naggiar (este vechea teză a lui Charles Maurras) îmi dă de gîndit. Ceea ce este caracteristic, pentru europeni, (şi-i deosebeşte atît de cetăţenii acestui nou continent) este că au păreri potrivnice, nu numai în ce priveşte viitorul, dar mai ales în ce priveşte trecutul. Gloriosul trecut european este ghiuleaua care atîrnă atît de greu de picioarele noastre, şi care apleacă gîndurile noastre, într-o parte sau într-alta, nu după năzuinţele noastre de viitor, ci potrivit unor interese regionale, de mult depăşite, de şirul evenimentelor, şi a unor prejudecăţi nemuritoare. (Intîlnirea mea cu Naggiar, s-a petrecut la Chauvel, ambasadorul Franţei pe lîngă O.N.U.).

Francezii sînt îngrijoraţi de veştile din Extremul Orient. Guvernul francez era pe cale să urmeze exemplul Angliei, şi să recunoască regimul comunist din China. Iată însă că Mao a

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a luat-o înainte şi a recunoscut drept cîrmuitor legitim în Vietnam, pe Ho-Şi-Min, fruntaşul comunist care duce lupta împotriva lui Bao-Dai, prietenul şi protejatul Franţei. Recunoaşterea comuniştilor chinezi, de către Franţa, va fi deci amînată, după cum amînată este şi rămîne recunoaşterea lui Mao, de către Statele Unite.

In schimb, americanii s-au hotărît să facă un pas înspre recunoaşterea lui Franco.

Ieri, am întîlnit pe d-na Louise Fribourg, pe guvernatorul Băncii Naţionale Belgiene, şi pe Van Zeeland, fratele ministrului de Externe belgian.

21 ianuarie

La Moscova, s-au adunat toate capetele noului regim comunist din China, pentru a pune la cale, cu sovieticii, un pact de înţelegere şi de colaborare, pe un termen - probabil - foarte lung. Alături de preşedintele Mao, se află şi ministrul său de Externe, Ciu-En-Lai. Vîşinski a fost pus să desmintă învinuirile aduse, acum cîteva zile, de Acheson, politicii de cuceriri ale U.R.S.S.-ului. A făcut-o în felul obişnuit, la Moscova, întrebuinţînd limba diplomatică a bolşevismului: "Declaraţiile d-lui Acheson sînt o grămadă de absurdităţi. Ele sînt atît de monstruoase şi de mincinoase încît nu am putut crede, la început, că ele sînt autentice, ci produsul fanteziei unui corespondent irresponsabil". Vîşinski explică apoi că Mongolia exterioară are un statut de "independenţă", care fusese recunoscut chiar de Ciang-Kai-Şi în timp ce Manciuria, Mongolia interioară şi Siang-Kiang fac parte integrantă din China şi că U.R.S.S.-ul este hotărît să respecte suveranitatea şi integritatea teritorială a Chinei comuniste.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intrucît aceste declaraţii vor izbuti să potolească temerile chineze (şi tulburarea stîrnită de afirmaţiile lui Acheson) rămîne de văzut. Este de prevăzut că deosebirile de vederi, între sovietici şi chinezi - pe care americanii pun atîtea nădejdi - nu vor izbucni decît mult mai tîrziu. Deocamdată, şi unii şi alţii au cel mai mare interes de a forma un front comunist unitar. Si-l vor avea, silind astfel pe Acheson să nu se încreadă în cearta

dintre adversarii Statelor Unite, ca să caute să aibă politica lui proprie.

Pentru a cîştiga încrederea Chinei comuniste, prin gesturi teatrale şi senzaţionale, trimişii sovietici la O.N.U., au primit poruncă să cearâ, în gura mare, cu injoncţiuni şi cu ameninţări, înlocuirea delegaţiei Chinei naţionaliste, printr-o delegaţie comunistă. De mai bine de zece zile, sovieticii de aici, joacă piesa aşa cum au fost porunciţi s-o facă, dînd "înştiinţări", făcînd declaraţii, părăsind o comisie după alta, reintrînd şi reieşind din nou, şi trîntind uşile, cum se cuvine la ieşire şi la reieşire. Acest zgomotos dus-întors al bolşevicilor îngrijorează pe prudentul Trygve Lie, care se vaită că niciodată, de la înfiinţare, ONU-ul nu a trecut printr-o asemenea criză. Unii observatori "optimişti" cred că U.R.S.S.se va folosi de acest prilej, pentru a nu se mai întoarce. Ar fi prea frumos. Din păcate, se va întoarce, la braţ cu tovarăşii lui Mao, care dat fiind împrejurările, nu vor putea fi ţinuţi multă vreme la uşile Inaltei Adunări. (Este o "eventualitate" pe care Acheson a prevăzut-o atunci cînd a spus, acum cîteva zile, cu jumătate de glas, că O.N.U. ar trebui să intre în legătură cu Spania lui Franco. Fireşte că da. De ce O.N.U. ar deschide porţile celor din Răsărit, şi ar păstra intransigenţa faţă de "fascismul",atît de potolit, al generalului spaniol? Sugestiile timide ale lui Acheson s-au izbit însă de "principiile" laburiştilor britanici, şi ale socialiştilor francezi).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

22 ianuarie

Ieri, a avut loc la "Carnegie Hall", un "Concert de gală", în cinstea lui George Enescu, şi în beneficiul Asociaţiei "Roumanian wellfare", o sucursală americană a "Caromanului".

Maestrul Enescu, încovoiat de vîrstă şi de reumatism,a cîntat din vioară, apoi la pian, şi a dirijat două din operele sale, o simfonie şi Rapsodia Română. Violonistul Yehudi Menuhin, fost elev al lui Enescu, a dat concursul său bătrînului maestru

român; a dirijat Ionel Perlea[1].

Concertul, organizat de Citta Davila, a avut un succes de stimă şi a înduioşat pe toţi prietenii României. Sala însă a rămas pe jumătate goală, şi "Caromanul" a rămas mofluz. Organizatorii, la facerea socotelilor, au constatat un deficit de 35o dolari. In schimb, Enescu s-a ales cu dări de seamă elogioase în "N.Y.-Times" şi în "Herald Tribune": lăudînd desăvîrşirea performanţei lui artistice de azi, criticii au amintit gloria lui trecută.

Rezistenţii "ortodoxi", adică toţi clienţii fondurilor secrete, s-au abţinut de la această manifestaţie de artă românească.[2] Grupul "Buftea"[3] nu iartă pe venerabilul George Enescu că ar fi cîntat odată în struna regimului comunist; şi nu-i iartă, mai ales, marea şi autentica lui valoare, care nu este certificată prin niciun "mandat".

Sufletul românesc îi este dat să se zbată mai departe între bolşevismul din ţară, şi prostia trufaşă a unor fruntaşi din exil.

Seara, o masă de 7o de tacîmuri, la Gina Bread, în saloanele Clubului din Riverhouse. Printre strălucitoarele pietre scumpe ale bătrînelor miliardare americane, amatoare de muzică şi de opere de caritate, cîţiva români scăpătaţi, artişti şi politicieni, au închiat în cinstea ospitalierelor State Unite, şi a neobositului maestru Enescu, numeroase pahare de şampanie franţuzească.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am trimis un articol, de mult gîndit, redacţiei "Journal de Genève". Aş dori să fie un început de serie şi reînceperea unei colaborări pe care am neglijat-o, de mai bine de un an.

---

1) In volumul omagial "George Enescu", publicat de Academie Republicii Socialiste România, în 1964, se confirmă, la pag.259, că George Enescu a concertat la Carnegie Hall, cu Yehudi Menuhin, executînd Concertul pentru două viori, de J.S.Bach, cu Orchestra Metropolitan House, dirijată de Ionel Perlea. Titlurile de program menţionate aici au făcut parte, probabil, dintre "suplimentele" şi completările concertului.

2) Riguros adevărat, în jurul concertului G.Enescu, s-a dus o luptă meschină, de sabotaj, din partea "cumetrilor" din exil. Orchestra Filarmonică din New York, condusă de Andre Kostelanetz, a ţinut să desmintă insuccesul de la Carnegie Hall, executînd cu cel mai mare succes, Rapsodia Română nr.2, de G.Enescu, în seara zilei de 13 februarie 1954 (sursa citată, pag.261).

3) Este aluzie la castelul de la Buftea, al lui Barbu Ştyrbei, deci al familiei lui Creţeanu.

23 ianuarie

Este vorba ca S.U.A. să rupă legăturile diplomatice cu Bulgaria. Bolşevicii din Sofia s-au supărat pe ministrul american, şi au cerut rechemarea lui. Guvernul din Washington s-a supărat din pricina acestei "supărări", şi se gîndeşte să recheme întreaga misiune americană.

Mă gîndesc dacă este bine. Bulgarii vor rămîne fără nici un contact cu Statele Unite: este tocmai ce doresc sovieticii. Cînd Moscova va izbuti să scoată Apusul din toate ţările satelite, procesul de integrare a vecinilor, în U.R.S.S., va putea fi desăvîrşit în tihnă, fără a pricinui alte supărări.(...)

25 ianuarie

Lungi şi confuze discuţii în Comitet. Generalul refuză să discute scrisorile lui Lazăr, pentru a nu compromite interesele regelui. Este o poziţie tare. Grupul din Washington ar avea o pricină ca să sfarme Comitetul: "Preşedintele este în rebeliune!" Dar nu o face; îşi dă seama că americanii nu vor sprijini alt comitet. De aceea, Vişoianu şi Creţeanu caută să cîştige timp, zîmbind spre noi. Simţind slăbiciunea adversarilor, generalul Rădescu pune condiţii. Declară că Comitetul a fost rău alcătuit,şi cere o complectare a numărului membrilor. Urmăreşte cu alte vorbe să schimbe "majoritatea" care a fost vădit constituită împotriva lui şi a noastră. Rolul nostru este să nu împiedicăm străduinţa generalului de a forma un comitet mai larg şi mai puţin sectar. In acelaşi timp însă, nu trebuie să lăsăm comitetul să se spargă. Ar fi o nenorocire, îndeosebi azi, cînd legăturile cu "sateliţii" sînt pe cale de a fi rupte,şi cînd va fi într-adevăr nevoie de Comitet!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

26 ianuarie

Hiss, fostul înalt funcţionar la Externe, şi fostul preşedinte al Fundaţiei Carnegie, care, de mai bine de doi ani,se zbate în faţa unor instanţe judecătoreşti, a isprăvit prin a fi condamnat la 5 ani de închisoare, după ce un juriu, (compus din 4 bărbaţi şi 8 femei) l-a socotit vinovat de "sperjur", adică de a fi minţit cînd a declarat că n-ar fi dat niciodată acte secrete

ale Departamentului de Stat, unui spion comunist. Cazul lui Hiss este deosebit de dramatic; nu numai fiindcă acuzatorul lui este chiar spionul comunist, şi că, dat fiind ciudăţenia legilor americane, nu a putut fi urmărit pentru spionaj, sau pentru trădare (crime perimate!), ci numai pentru sperjur; dar mai ales, fiindcă statul lui de servicii, deosebit de strălucit, cariera ce se deschidea în faţa lui, plină de făgăduinţe, ca şi simpatia credincioasă a prietenilor lui, fac ca această crimă de care este învinuit, să fie cu totul de neînţeles.

Atît de neînţeles, încît mulţi americani, şi nu dintre cei mai neînsemnaţi, nu admit nici azi vinovăţia lui.

- Nu voi putea fi înduplecat - a spus Acheson, chiar azi, a doua zi după condamnare - să-i întorc, lui Hiss, spatele.

Noul osîndit intră deci în închisoare cu un certificat de onorabilitate, din partea Departamentului de Stat. Guvernul îl acoperă (fiindcă o declaraţie făcută la Departamentul de Stat, chiar de şeful politicii externe americane, nu poate trece ca un gest personal şi particular), în timp ce poporul suveran, prin glasul juraţilor, l-a condamnat în unanimitate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este o anomalie care lasă opinia publică nedumerită, şi pune la grea încercare înţelepciunea Curţii de Apel, în faţa căreia se vor ciocni, de acum înainte, nu numai argumentele potrivnice ale avocaţilor, dar şi anumite patimi politice.

27 ianuarie

Cornel şi Imperiul. Comitetul Naţional ne fericeşte, din cînd în cînd, cu clipe mai bune. Cornel Bianu a însoţit pe Augustin Popa, pînă în depărtata Americă, pentru a-i da sprijinul înţelepciunii sale modeste, dar credincioase. Clima Statelor Unite nu-i prieşte, iar Cornel se gîndeşte cu jind la mica lui aşezare de la Londra, unde ani de-a rîndul, a reprezentat pe şeful şi "maghistrul" său Iuliu Maniu, în cercul restrîns al unor prieteni, tot atît de modeşti ca şi el. Cum însă, dacă s-ar întoarce la Londra, în calitate de membru al Comitetului Naţional Român, demnitatea de reprezentant al acestui Comitet, pe lîngă britanici, i-ar reveni de drept; prietenii săi care-şi dau seama cît de neîndestulător ar fi el, într-o asemenea misiune, caută să-l

convingă că prezenţa sa în America este neapărat necesară.

Costel Vişoianu i-a spus, în ultima şedinţă a Comitetului: - Nu ne poţi părăsi, dragă Cornel; este nevoie de tine, aici! ...

Atunci, vădit contrariat, şi cu o nespusă îngrijorare în priviri, nepreţuitul Cornel Bianu a răspuns: - "Mă rog, dacă socotiţi că Imperiul Britanic nu va mai însemna nimic în lume, voi rămîne în Statele Unite".

28 ianuarie

Bomba H. Pentru a pune capăt discuţiilor din jurul "superbombei", Truman a declarat că hotărîrea definitivă, în această privinţă, o va lua el. Deocamdată "el nu se va pripi să iasă în frunte cu o bombă atomică de hidrogen".

Bătrînul Baruch, în schimb, al cărui sfat cîntăreşte mult, îndeosebi în problemele atomice, s-a declarat pentru construcţia bombei: "Dacă aţi cunoaşte vreun mijloc pentru a vă apăra viaţa, nu l-aţi încerca? Intrebarea îşi răspunde singură".

In acelaşi sens a vorbit dr.Urey, unul dintre constructorii bombei atomice, care şi-a exprimat îngrijorarea că dacă Statele Unite nu se grăbesc, ele vor pierde "cursa înarmărilor", adică întrecerea în domeniul armamentului.

In realitate, este greu de conceput ca Statele Unite să nu fi luat imediat măsurile cuvenite. Discuţia este dusă, probabil, numai de ochii lumii, şi pentru a da preşedintelui Truman un argument convingător în negocierile ce gîndeşte să le mai ducă, dacă va fi cu putinţă, cu sovieticii.

Este firesc ca aşezat în faţa răspunderii atît de grele, de a hotărî alcătuirea unei unelte de ucidere îngrozitoare, Truman va căuta "să se acopere", şi anume va urma sfatul savanţilor (îngroziţi de urmările pe care le prevăd în cazul cînd ştiinţa va fi lăsată să-şi îndeplinească toate fanteziile), şi va încerca din nou să ajungă la o înţelegere cu sovieticii, cu privire la controlul energiei atomice. (Dorinţa savanţilor mi-a fost exprimată de R.Oppenheimer, care mai crede în putinţa unui acord: Consecinţele unui război atomic ar fi prea grozave; politicienii nu-şi pot închipui dezastrul ce ar putea urma; numai "savanţii" au o imaginaţie îndeajuns de mare ca să poată preve-

dea ceea ce s-ar întîmpla. Din nefericire, savanţii au nu numai imaginaţie, dar au şi o nelimitată putere de iluzie: ei nu vor să înţeleagă că URSS-ul nu este oprit, şi nu poate fi oprit, cu asemenea consideraţii). Este probabil însă că, de pe acum, preşedintele nu se înşală cu privire la sorţii de izbîndă a unei asemenea încercări de înţelegere. De fapt, negocierile pentru un control atomic se învîrtesc într-un cerc vitios: cu cît bombele ce se construiesc par mai groaznice, cu atît nevoia unui control este mai mare; în aceeaşi măsură sporeşte nevoia de a păstra neschimbate condiţiile controlului, aşa cum au fost ele formulate în Planul Baruch. Insă aceste condiţii sînt şi rămîn inacceptabile pentru sovietici. Nu numai pentru că ar pune capăt "secretului" în care se învăluie întreaga orînduire politică şi economică a imperiului sovietic (şi fără de care nu poate dăinui, în forma lui totalitară, de azi), dar şi fiindcă ar îngădui Statelor Unite să păstreze avantajul pe care-l deţin, în domeniul tehnic, ca şi în cel politic. Controlul atomic este o înfăţişare numai a procesului care împinge omenirea spre alcătuirea unei ordini universale, şi a unei aşezări politice universale, care impune îngrădirea puţinelor suveranităţi naţionale ce au mai rămas. Cum ar putea însă dăinui un regim totalitar, fără "suveranitate naţională?" Cazanul bolşevic are nevoie de capac. "Controlul" merge împotriva curentului firesc al bolşevismului, care este de a pune lumea întreagă sub capac, şi de a nu lăsa aerul liber să pătrundă pe sus, în aşezarea sovietică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Problema bombei este deci deopotrivă de tragică, pentru politicieni, ca şi pentru savanţi. Ca să scape de răspundere savanţii ar vrea s-o împingă în sarcina politicienilor: aceştia s-ar încărca însă cu o răspundere şi mai grea, dacă ar amîna construcţia bombei, în dorinţa de a ajunge la un acord ce din păcate, este imposibil.

Discuţiile privitoare la control dezvăluie caracterul exact al conflictului ce bîntuie între cele două uriaşe puteri: problema politică nu este mai puţin tragică decît problema ştiinţifică, şi dezvăluie forţe care în lupta decisivă şi necruţătoare ce se dă pentru aşezarea noii rînduieli a lumii (ori aşa, ori aşa) sînt tot atît de imposibil de îngrădit, ca şi energia ucigătoare a bombei atomice şi a bombei cu hidrogen. Lupta pentru

putere duce lumea la nimicire.

Am citit cartea lui Howard Smith ("The State of Europe") care pe alocuri dă de gîndit.

Pentru acest ziarist american, (...) Europa este în plină transformare, iar America greşeşte, atunci cînd crede că această transformare poate fi oprită în loc.

Forţele care împing la transformările europene nu sînt aceleaşi la Răsărit, ca la Apus. De partea "liberă" a Cortinei de Fier, procesul în curs este mai mult de ordin economic: capitalismul este pe cale de prăbuşire, fiindcă desfacerea nu poate ţine pasul cu producţia; fiindcă industria nu poate absorbi forţele ce sînt de prisos agriculturii; şi fiindcă din această din urmă pricină, agricultura nu se poate "moderniza". Deocamdată, planul Marshall sprijină, cu bani şi cu bunuri americane, economia Europei de Vest, şi îi dă un aer de propăşire; cînd ajutorul (ce nu se poate întinde decît pe o perioadă de patru ani) va lua sfîrşit, aspectul adevărat al crizei va reapărea. In această situaţie, atît de puţin stabilă, Europa de Vest nu-şi poate apăra, decît foarte greu, moştenirea ei de libertate şi de democraţie; partidele politice sînt împinse către extreme; şi cum intervenţia americană a izbutit să ţină calea comunismului, de pe acum se pregăteşte, mai pretutindeni, o reînviere a fascismului.

Soluţia? O economie "planificată" şi o federalizare a Europei, care să îngăduie ca prefacerile să se dezvolte, într-un spaţiu mai larg, şi de aceea, mai prielnic. Din păcate, vechiul naţionalism nu a luat sfîrşit; planul Marshall nu a izbutit să înlăture nici să coboare hotarele; iar neîncetatele intervenţii americane au favorizat curentele de dreapta, şi au împiedicat ca necesarele prefaceri sociale să se împlinească.

La Est, dimpotrivă, comunismul a dovedit mai mult spirit constructiv, şi a favorizat prefacerile sociale. Bilanţul, pentru Europa răsăriteană, este hotărît pozitiv, crede Smith. Comunismul a fost, în domeniul social şi economic "un succes rezistent". Situaţia era de aşa natură, încît îngăduia un succes facil, deîndată ce un curent politic izbutea să se impună la conducere. Nu era neapărat nevoie de comunism, dar comunismul a fost în măsură "să-şi facă treaba". Si anume: a dat jos hotarele, a

stîrpit şovinismul, a îngăduit elaborarea unor planuri întinse, a dezvoltat industria, a absorbit (fiindcă avea cum s-o facă) forţele de prisos în agricultură, a instruit masele, le-a dat un sentiment de răspundere socială, şi este pe cale de a întrebuinţa toate energiile, dintre care multe rămăseseră în paragină. Este adevărat că a ucis drepturile omului, şi a umplut închisorile. Dar cine a respectat aceste drepturi, mai înainte? Si cînd n-au fost închisorile pline? Petkof a fost spînzurat, în mod abuziv, de comunişti; dar n-a fost oare şi Stambuliski ucis mişeleşte, de reacţionari?

Fapt este - şi Smith, care pretinde că a fost la faţa locului, stăruie asupra acestui "fapt" - că la Răsărit, se produce, se munceşte, se învaţă, şi că ţăranii şi muncitorii, adică 7o% din populaţie prosperă şi progresează.

Există - e drept - o primejdie: U.R.S.S.-ul poate fi ispitit să-şi înghită sateliţii. Dar şi aici este o "soluţie": titoismul. Tito a izbutit să vină de hac lui Stalin: a alcătuit un stat comunist independent. Si această nouă şi mare "schismă" este molipsitoare. Cum să n-ajungă China - şi ea - titoistă, dat fiind uriaşul număr al populaţiei sale, care nu poate să rămînă sub stăpînirea celor 12 tovarăşi din Kremlin?Cum să nu se întindă titoismul, în statele satelite, unde mocnesc aspiraţii de independenţă şi patimi potrivnice URSS-ului?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Totul este ca America să fie cuminte. Să nu urmeze mai departe o politică reacţionară; şi să facă politica poporului american, care doreşte pace şi doreşte un regim de bună-stare pentru toată lumea, adică: progres social. Oprirea comunismului, da!, (Smith nu este comunist), dar faţă de încurajarea socialismului european şi de căutarea unui modus vivendi cu URSS-ul, va ajunge şi el să înţeleagă că nu are interese potrivnice faţă de cele americane. URSS-ul, de altfel, nu o poate duce înainte cu imperialismul. Din două, una: sau va căuta să doboare pe Tito,şi atunci îşi va ridica în cap pe toţi comuniştii nesovietici (slăbind astfel unealta de care se slujeşte, în lume); sau se va resemna să tolereze pe Tito, dar atunci acesta, împreună cu toţi admiratorii şi imitatorii lui, vor întinde schisma comunistă,de la un capăt la altul al împărăţiei sovietice.

In amîndouă ipotezele, URSS-ul va slăbi, sateliţii se

vor simţi mai voinici, iar tendinţele care, deoparte şi de alta a Cortinei de Fier, se străduiesc să slujească "progresul social", îşi vor putea da mîna peste Cortină.

Numai atunci Europa va putea fi cu adevărat unită: fiindcă singura unire rodnică şi creatoare de stabilitate în Europa, este aceea dintre Vest şi Est.

Această din urmă solemnă afirmare face ca multe greşeli să fie iertate îndrăzneţului gînditor. Dorinţa lui de a împăca negreşit capra cu varza, este caracteristică pentru un fel de a gîndi al publicului cititor american. Acest public nu este comunist şi nu se sinchiseşte de teoriile comuniste. Dar este mulţumit cînd un necomunist, care gîndeşte "americăneşte", îl asigură că pacea cu U.R.S.S. este posibilă, că lucrurile nu stau chiar atît de rău cum se spune, şi că împingînd într-o parte, şi trăgînd în alta, totul se va termina prin a merge strună. Si de ce n-ar merge, deoarece "interesele" - cum spune cu apăsare Smith - nu sînt potrivnice, ba uneori sînt chiar coincidente?

Marea tragedie în care e prins poporul american (lupta pe plan mondial, nu pentru un interes, ci pentru putere; iar puterea însemnează pentru occidentalul popor fruntaş, libertate şi viaţă) această luptă tragică scapă lui Howard Smith, şi asta îl face tot mai plăcut în ochii bunului cititor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Reţin o altă afirmare, şi anume aceea care se referă la succesele economice şi sociale ale comunismului, la Răsărit. Să fie oare aşa? Impotriva unor asemenea "constatări", nu este destul să iau o atitudine de exilat, adică de tăgadă hotărîtă şi categorică. Nu este nimic mai lamentabil şi mai păgubitor decît de a aluneca pe făgaşul tăgăduitorilor, care se leagă de un sistem de gîndire, şi caută să atragă lumea întreagă în durerosul exil. Afirmaţiile lui Smith vor fi cercetate. "Succesele" de care vorbeşte sînt vădit exagerate. Dacă ar fi, s-ar şti despre ele. Este destul însă să apară un început de mulţumire, în păturile noastre nevoiaşe, este destul ca o rază de speranţă să străbată pînă la el, pentru ca fenomenul să fie de o covîrşitoare însemnătate, şi să ne îndemne la cugetare şi la reculegere. Unele

dintre "argumentele" lui Smith nu sînt rele: atenuarea frontierelor, lărgirea la nesfîrşit a spaţiului economic, putinţa pentru o industrie nou înjghebată, de a atrage spre ea toate braţele nefolosite şi toate sufletele de prisos care împovărează munca ogoarelor, iată elemente ce pot fi, în ţările noastre, prielnice "progresului social".

Datele pe care le primim nu corespund însă unei asemenea posibilităţi. "Datele" lui Smith sînt puţine şi slabe. In afară de încrederea lui în progresele Răsăritului comunist, lămuririle pe care le dă sînt lipsite de greutate, şi ajung să fie de-a dreptul neserioase, cînd sînt privite în lumina scurtelor note istorice pe care le dă despre fiecare ţară în parte. In această privinţă, judecata călătorului american, umbrită prin obişnuita lipsă de pricepere a americanilor pentru amănuntele istoriei europene, este de-a dreptul falsificată printr-o înverşunare partizană. Acolo unde comuniştii se află în opoziţie, istoria este privită şi povestită pe placul şi după datele opoziţiei; însă acolo unde comuniştii se află la guvern, Smith face procesul opoziţiei şi al guvernelor de odinioară. Toate vechile legende sînt reamintite, toate prejudecăţile sînt trezite, toate clişeele întrebuinţate. Grecia este o ţară monarho-fascistă, care nu a produs decît un singur erou: pe Markos Vafiades! Balcanii erau corupţi, neproductivi, sălbatici, pînă la sosirea Anei Pauker şi a lui Gheorghi Dimitrof! Italia ar fi comunistă, dacă Vaticanul nu ar fi intervenit ilegal şi ilicit! Spania este o ruşine! Portugalia, o glumă proastă! Peste necazurile, şi peste suferinţele şi jertfele unor oameni întregi, se întinde - necruţătoare şi "categorică" - sentinţa de condamnare a observatorului grăbit să ajungă cît mai repede la concluzii decisive ... Dacă nu ar fi căutat să ilustreze gîndirea lui, prîn amintirea unui trecut recent, şi atît de rău cunoscut şi atît de greşit interpretat de el însuşi, concluziile lui Smith ar fi lăsat o impresie mai bună.

Ce se poate crede însă despre un gînditor care contestă Elveţiei orice spirit democratic, fiindcă ziarul "N.Z.-Zeitung" ar fi fost atît de pornit împotriva revoluţiei bolşevice, încît a refuzat să-i recunoască realitatea (sic!!)? Timp de 25 de ani, ziarul acesta a pomenit mereu de St.Petersburg, în

BCU Cluj / Central University Library Cluj

loc de Leningrad, şi apoi de oraşul Tver, în loc de oraşul Kalinin.

Am trăit multă vreme în Elveţia, şi am fost totdeauna impresionat de corectitudinea şi de competenţa deosebită cu care marele ziar liberal elveţian informa publicul său. Că nu s-a grăbit să dea oraşului rusesc Tver numele bătrînului Kalinin, nu este un păcat peste măsură de mare. Dar că, sprijinit pe asemenea pilde, Smith îndrăzneşte să conteste Elveţiei orice simţ pentru progres, este un lucru de natură să coboare mult autoritatea unei lucrări, care aşa cum am arătat, nu este lipsită pe alocuri de interes şi de originalitate.

Asta cu atît mai mult, cu cît lucrarea lui Smith a fost încheiată - aşa cum reiese din prefaţă - la Adelboden.[1]

29 ianuarie

Intre Stalin şi Mao. Sulzberger-jr. vesteşte din Paris, ziarului "N.Y.-Times", că U.R.S.S. ar fi cerut Chinei comuniste un control deplin, în şapte porturi cheie, din nordul acesteia şi anume: în Chinwangtao, Haichow, Chefoo, Weihaiwei, Tsingtao, plus Port-Arthur, şi Dairen[2].

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ruşii ar mai fi cerut: o putere de muncă de 500.000 de braţe să fie pusă la dispoziţia URSS-ului; Manciuria să trimită în U.R.S.S., cantităţi însemnate de grîne şi de alimente;iar China să facă întinse concesii pentru "minorităţile" din Sinkiang, din Mongolia interioară, şi din Manciuria.

Dacă această veste s-ar adeveri, pretenţiile URSS-ului ar depăşi cele denunţate, acum zece zile, de Acheson, şi violent contestate de Vîşinski. URSS-ul s-ar gîndi cu adevărat să transforme cel puţin nordul Chinei, într-un teritoriu satelit.

Pentru a face faţă unor asemenea cereri, Mao şi ministrul său de Externe[3] ar fi ridicat, la rîndul lor, unele pretenţii uriaşe, şi anume ar fi cerut ca URSS-ul să împrumute Chinei 2 miliarde şi 800 milioane de dolari; în plus, un îmsemnat echipament militar şi naval (pentru a duce campania mai departe, în Formoza şi Indochina).

---

1) Centru turistic elveţian, în Cantonul Berna.
2) Porturi în nord-estul Chinei. Dairen este portul cel mai important al peninsulei chineze septentrionale, la Marea Galbenă, servind Manciuria.
3) Ciu-En-Lai.

Sovieticii, ca şi chinezii, vor tăgădui firește acest fapt. Totuşi,ceva trebuie să se întîmple la Moscova, unde negocierile durează, de mai bine de o lună şi jumătate, fără să fi ajuns la niciun rezultat. Intreg Occidentul are atenţia îndreptată spre acel "ceva", de care atîrnă: dacă blocul comunist se va închega din Germania pînă în Atlantic, sau dacă titoismul va izbucni în China, şi va tăia Asia în două.

In continuare: bomba H. Senatorul Connally este şi el de părere că bomba trebuie construită, cît mai repede: "Trebuie să fim tari şi să rămînem tari. Trebuie să păstrăm pacea lumii; bomba H. ne va ajuta s-o înfăptuim. Siguranţa noastră ne impune să avem armele cele mai bune". De aceeaşi părere este organizaţia veteranilor. Preşedintele organizaţiei, Harold Russell, cere lui Truman printr-o scrisoare "imediata construcţie a bombei infernale". A întîrzia, spune el, însemnează a ne preda!

Scrisoarea lui Russell vădeşte supărarea unor anumite cercuri împotriva oamenilor de ştiinţă şi a unor funcţionari care s-ar gîndi să amîne construcţia acestei groaznice unele de moarte. "Vă sprijinim să daţi cu mătura, la o parte, astfel de puncte de vedere, dacă într-adevăr ele există; încrederea poporului în judecata unor anume conducători de la Departamentul de Stat a fost în rău impresionată." (...) De o parte şi de alta,sînt temeri justificate: teama de răspundere, teama de prăpădul pe care îl pot aduce forţele uriaşe care scapă de sub orice control. De o parte şi de alta, se pune o problemă de conştiinţă, şi această dualitate este partea cea mai tragică a situaţiei. Savanţii singuri ar scoate-o la cale, dacă n-ar fi îndreptăţite temerile politicienilor; iar politicienii s-ar putea feri de ce e mai rău, dacă savanţii n-ar fi atît de savanţi! (...)

31 ianuarie

Bomba şi iar bomba: "Pregătirile cu privire la bomba H. par să fie mai înaintate decît se credea", scrie "N.Y.-Times".

Cine se poate mira de aşa ceva? Ar fi fost o greşală de neiertat dacă "cercurile responsabile" ar fi lăsat ca discuţia să se întindă în public, numai pe temeiul unui proiect, sau a unor formule de viitor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Parlamentarii, în număr tot mai mare, cer din motive de siguranţă ca bomba să fie desăvîrşită cît mai repede (senatorul Tyding, fruntaş în treburile militare, a ţinut acelaşi limbaj ca şi senatorul Connally, fruntaş în Afacerile Externe).

Pe de altă parte, Lilienthal, fostul preşedinte al Comisiei pentru Energia Atomică, bănuit că ar fi cerut amînarea construcţiei bombei, a ţinut să explice presei că nu este vorba de a hotărî dacă trebuie, sau nu trebuie construită bomba, ci de cu totul "altceva". Nu a spus însă ce este acest "altceva". Din lămuririle destul de confuze pe care le-a dat, ar reieşi că dat fiind că şi sovieticii deţin secretul bombei atomice sau cu hidrogen, aceste arme se vor neutraliza între ele, şi nu vor mai fi întrebuinţate (ca gazele asfixiante, în războiul trecut). De aceea ar fi mai cuminte de a se economisi banii, pentru a pregăti alte arme de apărare.

Agresiunea comunistă în Asia se îndreaptă spre Indochina. Puterile apusene ca şi cele răsăritene iau poziţie faţă de situaţia actuală în acea ţară. Guvernul francez susţine pe fostul împărat Bao-Dai. Mao a "recunoscut", în numele Chinei comuniste, pe comunistul indochinez Ho-Şi-Min. A urmat un mesaj "prietenesc", din partea lui Acheson, către Bao-Dai, în urma recunoaşterii oficiale a acestuia de către parlamentul francez. Cîteva ore după mesajul Acheson, Moscova a *recunoscut* regimul lui Ho-Şi-Min. Acheson este nevoit acum să meargă înainte, şi să recunoască pe Bao-Dai.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anglia este la grea încurcătură: s-a grăbit să recunoască pe Mao, în China. Ce va face însă în Indochina? Va merge mai departe, cu curentul comunist, aşa cum îi cer interesele în Extremul Orient, şi cum ar dori asociatul ei, Pandit Nehru din India, sau se va alătura de aliaţii ei occidentali, de Franţa şi de Statele Unite? Este probabil că Anglia va opta pentru aceştia din urmă.

Bao-Dai, Ho-Şi-Min? Pare o glumă, o alăturare de sunete ciudate care aduc, cele dintîi cu un căscat, şi cele din urmă, cu un strănut. Si este totuşi un episod hotărîtor, în lupta pentru stăpînirea lumii, episod în care occidentalii, ajunşi în întîlnire, ca totdeauna, caută să stăvilească înaintarea trium-

fătoare a bolşevismului.

1 februarie

Truman a pus sfîrşit discuţiei cu privire la "super-bombă", hotărînd că "se va construi". Era firesc să fie aşa. Este dealtfel aproape sigur, că bomba cu pricina se construieşte, de o bucată de vreme.

Se poate pune întrebarea: de ce toată această publicitate? Hotărîrea putea fi luată în secret.

De la Preşedinţie se răspunde: Deoarece chestiunea a ajuns, printr-o indiscreţie, în domeniul public, şi în discuţia publică, Preşedintele nu putea lua decît o hotărîre publică. Rămîne de văzut dacă nu se urmăreşte o intimidare a sovieticilor, pentru a-i aduce, pe această cale, la înţelegere, cu privire la controlul atomic. Este probabil că va urma o nouă propunere de negocieri, dar fără sorţi de izbîndă. Controlul înseamnă sfîrşitul URSS-ului, sau mai domol spus, orice control internaţional este potrivnic principiului de forţă şi totalitarismului bolşevic. Cum ar putea Moscova să renunţe, acum, în culmea puterii şi a triumfului în Asia, la realitatea pe care o stăpîneşte şi la visurile care o stăpînesc?

Si astfel, lumea va aluneca mai departe, pe panta fatală.

Majoritatea "congresiştilor" democraţi şi republicani, a aprobat hotărîrea prezidenţială. Bătrînul Baruch i-a dat o solemnă binecuvîntare. (Ceea ce nu va pune capăt frămîntărilor de conştiinţă ...).

Bomba de hidrogen, nu are hidrogen, spun specialiştii, ci este exact "o bombă de triton, în a cărei bază de elemente sînt folosite tritium, un izotop de hidrogen din masa atomică 3; un triton este nucleul tritium-ului, compus dintr-un proton şi doi neutroni".

Insemn aceste detalii tehnice, pe care nu le pricep, dar care trebuie să rămînă însemnate. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2 februarie

Aseară, masă la Lewisson. Este casa cu minunatele tablouri ale lui Sam Lewisson, şi cu discuţii academice ce se desfăşoară sub graţioasa şi autoritare oblăduire a gazdei. Ca de obicei, sînt pus în cauză şi trebuie să dezvolt ideile mele cu privire la Estul european, la mişcarea pentru Europa Unită, şi la politica americană. D-na Anne Mac Cormick a luat parte la discuţie. (...)

De la Lazăr cetire: "Maiestatea sa nu înţelege de ce Comitetul Naţional lasă în mare întîrziere chestiuni precise, concrete, importante şi foarte grabnice, pentru a se concentra asupra unor afirmaţii oricît de grave, dar care, posibil şi chiar probabil, să nu fi fost decît simple impresii personale, nesprijinite pe nimic obiectiv şi real, aşa cum pare a dovedi rezerva absolută a d-lui general Rădescu".

Este o spicuire dintr-o nouă scrisoare pe care ilustrul nătăfleţ o trimite din Florenţa, pentru a întreţine confuzia în mintea membrilor onoratului Comitet.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Primesc vizita lui Vişoianu şi a lui Creţeanu. Tendinţă de destindere. Dar pentru cîtă vreme? Generalul, retras sub cort, pune "condiţii". "Europa Liberă" pare hotărîtă să pună piciorul în prag. Mă tem că stîrneşte iluzii şi noi încurcături.

4 februarie

Criminalii de război şi de pace. Sovieticii au cerut - după patru ani de la încetarea războiului - ca împăratul Japoniei, Hiro-Hito să fie judecat ca criminal de război. Mikado-ul este un bărbat modest şi foarte popular. Chemarea lui în judecată ar provoca cele mai grave tulburări în Japonia, ţară pe care Mac Arthur se străduieşte s-o împace şi s-o rînduiască. Statele Unite au respins, firesţe, cererea sovietică, şi au arătat că ea este în legătură cu refuzul (sau cu neputinţa) URSS-ului de a restitui Japoniei vreo 300 mii de prizonieri, care rătăcesc undeva, prin Siberia.

Churchill scrie, în a treia serie a Memoriilor sale, ce apar în "Times" şi "Life", că este fericit de a nu fi răspunzător pentru felul cum a fost judecat Rudolf Hess, şi pentru felul cum este tratat. (Condamnat la închisoare pe viaţă, în procesul de la Nürenberg, Hess a fost închis la Spandau)[1].

Părerea lui Churchill este cu atît mai importantă, cu cît bărbatul de stat britanic a fost deosebit de sever şi de intransigent faţă de fruntaşul nazist, atunci cînd acesta a sosit în Anglia[2]: "El a venit la noi din propria lui iniţiativă, scrie Churchill, şi cu toate că era lipsit de orice autoritate, avea totuşi ceva din calitatea unui trimis. El a fost un caz medical, nicidecum un caz criminal, şi aşa ar fi trebuit să fie considerat". Ar fi trebuit să fie privit aşa, dar nu a fost. Si nu a fost, fiindcă sovieticii îl priveau ca pe un instigator în lupta ce se pregătea împotriva lor. Ura însă nu poate fi un argument, într-un proces juridic. Mărturia lui Churchill, oricît de tardivă ar fi, nu poate să rămînă fără urmări.

Britanicii au arestat pe un tînăr savant - Fuchs - expert dintre cei mai experţi în treburile atomice, bănuit de a fi dat informaţii sovieticilor, despre bomba atomică şi bomba cu hidrogen. Născut în Germania, Fuchs este de multă vreme în serviciul ştiinţei britanice. Faptul că mulţi dintre "iniţiaţii" în tainele atomice sînt de origină germană sau evreiască, şi astfel au o tendinţă firească să privească problemele ştiinţei sub înfăţişarea lor supranaţională şi universală (cînd nu au legături directe, de ordin sufletesc, ideologic sau bănesc, cu Germania, şi îndeosebi cu U.R.S.S.) face ca lumea savanţilor şi comisiunile de specialitate să fie neîncetat bănuite, în ţările anglo-saxone, de apucături indiscrete şi trădătoare.

(Franţa, a scăpat de asemenea griji, încredinţînd comunistului Joliot Curie toate cercetările de ordin atomic. Aşa, cel puţin, nu mai încape nici o îndoială!)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

1) Inchisoarea de la Spandau, de lîngă Berlin, a fost locul de concentrare şi de încarcerare a principalilor criminali de război germani, judecaţi la Nürenberg, în 1946.
2) Este aluzie la fuga misterioasă a lui Hess, din Germania în Scoţia, în 1941.

5 februarie

Bomba H. ridică tot mai multe probleme de conştiinţă. Unsprezece fizicieni, dintre cei mai de vază, în frunte cu prof.Hans Bethe, au iscălit ieri, la Columbia University, un act prin care cer guvernului american să se facă o declaraţie solemnă, făgăduind că nu va întrebuinţa niciodată noua armă, înainte ca ea să fi fost întrebuinţată împotriva Statelor Unite sau împotriva unor state aliate. "Fiindcă această bombă - spun savanţii fizicieni - nu mai este o armă de război, ci un mijloc de exterminare a unei întregi populaţii. Folosirea ei ar fi o trădare a creştinismului şi a civilizaţiei".

Este just, dar dacă este drept că un atac cu asemenea bombe ar putea să nimicească - aşa cum a declarat senatorul Mac Mahon, preşedintele Comisiei Parlamentare pentru energia atomică- 5o milioane americani (şi asta nu în cursul unei zile, ci în cîteva clipe), a sta în espectativă, aşa cum voiesc fizicienii, ca adversarii să ia iniţiativa atacului, ar însemna un act de sinucidere. Care este poporul dispus să jertfească, pe altarul civilizaţiei creştine, 5o milioane de martiri, înainte de a se apăra?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In realitate, bombele şi superbombele aşează omenirea în faţa unor probleme fără soluţie. Iar dacă este vorba de frămîntări de conştiinţă, mai bine ar fi fost să se frămînte savanţii înainte de a dezvălui secretul acestor unelte infernale, decît după ce l-au încredinţat oamenilor politici.

Aceştia din urmă, de altfel îşi fac mult sînge rău,de cînd sînt nevoiţi să ia hotărîri care vor influenţa destinele omenirii. Susmenţionatul senator Mac Mahon, a ţinut un discurs patetic, prin care arată că America nu-şi asigură liniştea decît pentru cîteva luni, şi cel mult pentru cîţiva ani, prin construcţia bombei H. Este nevoie de o înţelegere cu U.R.S.S., în cuprinsul unui gigantic plan Marshall.

Fireşte, ar fi nevoie. Este ceea ce doresc numeroşi senatori, în frunte cu înţeleptul Vandenberg. Dar ce doresc sovieticii?

Interpretul evenimentelor externe de la radio Mosco-

va, spune că bomba H. este un basm, o poveste, o sperietoare, şi o manevră americană menită să înlesnească votarea, de către Senat, a unui uriaş buget de război. Dat fiind înverşunarea sovieticilor, şi refuzul lor de a accepta controlul internaţional în domeniul energiei atomice, începerea unor noi negocieri n-ar avea mare rost. De aceea, preşedintele Truman, sfătuit de Acheson, face foarte bine că păstrează o tăcere prudentă.

Primejdia grozavă ce ameninţă lumea nu mai poate fi înlăturată prin negocieri. Problema de azi este: cine va fi mai tare? Cine va avea forţa preponderentă de a-şi impune planul său? Dacă comuniştii vor fi cei dintîi gata, vor impune o ordine comunistă. Dacă vor fi americanii cei dintîi gata, ar greşi dacă ar pierde vremea cu negocieri. Trebuie să ştie, în ziua ce va fi aleasă pentru decisiva măsurătoare de forţă, cum vor face propunerea, ce propunere precisă vor face (care este "ordinea americană"?) şi care vor fi mijloacele prin care vor impune voinţa lor? Orice şovăire, în clipele acelea hotărîtoare, ar putea fi fatală omenirii.

Numai prin punerea la bătaie a unei forţe covîrşitoare, va putea fi ferită lumea de explozii catastrofale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Impreună cu teama de răspunderi, a pătruns în lumea politică şi ştiinţifică, spaima de spioni. Cazul doctorului Klaus Fuchs stîrneşte emoţie şi cea mai cumplită îngrijorare. Tînărul savant german, adoptat şi recomandat de englezi, a călătorit, nu de mult, în Statele Unite, şi s-a introdus în laboratoarele cele mai secrete. Dacă într-adevăr a trădat, (şi englezii care l-au închis, acum două zile, nu se îndoiesc de vinovăţia lui) atunci omul acesta avea ce să trădeze: ştia tot. Ce mi se pare mai grav în cazul lui Fuchs, este că nu poate fi un caz de simplă trădare, ci unul de trădare pe temeiul unor scrupule de conştiinţă (adică Fuchs ar suferi de boala savanţilor). Intr-adevăr, întregul trecut al lui Fuchs şi al familiei sale, pregătea pe savant să sufere crize de acest fel. Tatăl său, care e pastor luteran, cu legături strînse în lumea quakerilor, şi cu convingeri pacifiste bine cunoscute, a fost închis, odinioară, cu întreaga sa familie, într-un lagăr de concentrare, de către Hitler. O soră a lui Fuchs s-a sinucis în lagăr, în timp ce savantul a izbutit să fugă. Acum,

de curînd, bătrînul preot (care cutreiera Statele Unite, ţinînd prelegeri pacifiste) a trecut din zona americană, în zona sovietică a Germaniei, şi s-a stabilit la Leipzig.

Dat fiind acest trecut, este foarte cu putinţă ca fizicianul german să fi privit ca o datorie faţă de convingerile sale pacifiste, să comunice secretele occidentale, ţărilor de la Răsărit, pentru ca astfel împrăştiate, să nu se mai poată ridica o parte din lume împotriva celeilalte. Este o iluzie răspîndită în multe cercuri, potrivit căreia primejdia războiului ar putea fi înlăturată, dacă toată lumea ar cunoaşte, în acelaşi timp, secretele atomice.

Reacţiunea împotriva unor asemenea iluzii pacifiste, împărtăşite îndeosebi de elementele "cosmopolite", va fi o nouă creştere a naţionalismului. Popoarele nu se vor simţi în siguranţă decît dacă vor fi apărate în domeniul politic, ca şi în acel ştiinţific, de naţionali sută în sută.

Această reacţiune a şi pornit, în ţara cea mai bănuitoare dintre toate, adică în Rusia, şi se îndreaptă împotriva elementelor care pot fi cel mai lesne bănuite de cosmopolitism, adică împotriva evreilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este cel puţin ceea ce pretinde marea asociaţie muncitoare americană - A.F.L. - care denunţă pornirea Rusiei sovietice şi a sateliţilor, împotriva evreilor "cosmopoliţi": "Este o pornire - spune A.F.L., într-un manifest - care va face imposibil traiul evreilor dincolo de Cortina de Fier". (...)

Dacă ar fi adevărat, şi dacă s-ar şti de toţi evreii, Occidentul ar putea dispune din nou, ca pe vremea lui Hitler, de o armă mai puternică decît toate bombele atomice.

6 februarie

Stalin tace. Toţi cei 12 crai din Politbirou tac şi ei. Moscova a hotărît să dispreţuiască bomba H., şi să păstreze cel mai desăvîrşit sînge rece. Nu vrea să admită că a fost vreodată, că este, că va fi într-o situaţie inferioară, faţă de americani. Nu va cere noi negocieri, şi nu va face concesii. Aceasta este, fără îndoială, o politică. Este o atitudine abilă, întemeiată pe cunoaşterea exactă a situaţiei. Moscova ştie că orice concesie, în problema controlului, ar putea nu numai să compromită

prestigiul U.R.S.S.-ului, ci ar duce de-a dreptul la prăbuşirea totalitarismului bolşevic.

De aceea, aşteaptă şi împinge mai departe o acţiune neîncetată, plină de ameninţări. In Extremul Orient, înarmează trupele lui Ho-Şi-Min, împotriva lui Bao-Dai. La Berlin, provoacă noi tulburări şi întreţine o stare de permanentă nelinişte. Nu lasă "iniţiativa" să-i scape din mînă.

In schimb, în America, bomba buclucaşă provoacă fel de fel de vaiete şi de zgomotoase frămîntări de conştiinţă. Ceeace am numit "corul quakerilor" - un cor compus, nu numai din această sectă onorabilă, dar şi de numeroşi alţi zevzeci, cu suflete alese şi nervi delicaţi, generoşi şi slabi de înger - a început din nou să cînte în gura mare.

In numele "Federaţiei Americane a oamenilor de ştiinţă" ("Federation of American Scientists") care are aproximativ 1500 membri, în mare parte fizicieni, profesorul Hugh Wolfe (preşedintele federaţiei) a adresat un apel preşedintelui Truman, rugîndu-l să reia în cercetare politica americană, cu privire la bombele atomice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Apelul este lung şi intră în fel de fel de amănunte. In rezumat, cere lui Truman o politică mai mlădioasă, mai înţelegătoare, mai puţin intransigentă. Ideea controlului internaţional poate fi păstrată, dar ar trebui îndulcită: "Obiectivul nostru trebuie să continue a fi efectivul control atomic, inclusiv inspecţia, dar ... trebuie să considerăm şi propuneri alternative ... poate şi propuneri care să facă concesii mai mari intereselor naţionale, desigur propuneri în care soluţiile procedurale sînt subordonate simplei chestiuni de justă proporţie - de adecvaţie - dînd naţiunilor un avertisment în privinţa unei posibile violări ..."

Savanţii ar dori o nouă comisie pentru energia atomică, comisie care să cuprindă oameni "cu experienţă", şi nu partizani politici, iar aceştia să lucreze la lumina zilei (!). Fiindcă, din două, una: trebuie să se ştie dacă Statele Unite doresc într-adevăr, aşa cum o pretind, pacea prin bună înţelegere; sau vorbind numai de pace, ei înţeleg în realitate, să se sprijine pe forţă.

Acest apel a fost adresat - o repet - preşedintelui Truman,(...) Pace, prin bună înţelegere cu Moscova. Adică, dezarmare pe temeiul asigurărilor ce vor fi date de sovietici. Pace aşezată, nu pe forţă, ci pe slăbiciune. Adică, supunere:capitulare fără condiţii. Este o totală neînţelegere a ideii de pace. (...) In epoca atomică (pe care nu politicienii au născocit-o) nu mai poate fi pace prin bună înţelegere. Nu mai poate fi pace prin "concesii" făcute anumitor interese naţionale. Nu mai poate fi pace, decît impusă printr-o forţă preponderentă. Această forţă poate urmări aşezarea unei ordini universale, mai mult sau mai puţin drepte şi bune; ea se poate pune în slujba ONU-ului, sau în slujba unui singur stat; ea poate fi liberală sau bolşevică; dar trebuie să fie una şi să fie preponderentă. Nu este un capriciu politic, nu este un egoism politic, nici o tendinţă imperialistă: este singurul mijloc de care dispune politica, pentru a se adapta "progreselor" ştiinţei; este o consecinţă absolută şi categorică a noilor invenţii.

A renunţa deci la avantajul vremelnic pe care-l poate da Statelor Unite posesiunea unei forţe preponderente, şi a nu întrebuinţa această preponderenţă pentru a impune pacea, înseamnă a compromite sorţii păcii, a face ca pacea să fie imposibilă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cam acelaşi lucru, în cuvinte mai simple, i-a spus - ca răspuns la apelurile atîtor savanţi berbeci - o femeie, care întruchipează în aceste vremi de confuzie, bunul simţ şi înţelepciunea în Statele Unite, doamna Anne Mac Cormick: "Avem de făcut ambele deodată". (Adică: pregătirea unei forţe tot mai mari, şi "planuri economice" tot mai întinse, pentru pace;senatorul Mac Mahon a cerut într-adevăr un plan Marshall, pentru lumea întreagă, inclusiv pentru Rusia, iar savanţii cer, în acelaşi gînd, "un larg plan cooperativ de reconstrucţie şi dezvoltare mondială"). "Intr-o lume de agresiune, avem de a ne pregăti pentru atac, creînd condiţii economice, sociale şi morale care să asigure rezistenţa oriunde; trebuie să convingem lumea că sîntem cruciaţii, dar şi constructorii păcii".

7 februarie

In Anglia, campania electorală bate în plin. Lupta se dă pe probleme interne: probleme grele, probleme de structură. Toată puterea Angliei se prăbuşeşte, dacă experienţa socialistă continuă, a declarat Churchill, care a păstrat amintirea măririi de altă dată. Mai modest, Eden care s-a adaptat vremilor de azi, pretinde numai atît: că firea englezului nu se împacă cu socialismul.

In schimb, Bevin care a cutreerat lumea (chiar acum s-a întors din Indii), pretinde că i s-ar fi spus pretutindeni că ar fi "o cumplită tragedie" dacă Anglia ar trebui să întrerupă prefacerile ei începute sub influenţa idealului laburist.

Corpul electoral pare să fie împărţit în două jumătăţi egale, şi deopotrivă de nedumerite: "fifty-fifty", spun observatorii străini.

Cu privire la politica externă, şi unul şi altul sînt cu totul paşnici şi dornici de armonie generală: - "Dacă menţinem sistemul nostru de apărare - a spus Bevin - ca şi sănătatea noastră economică; dacă dezvoltăm mai departe producţia şi economia dirijată, sînt convins că Anglia va arăta calea pe care se poate ajunge la o strînsă apropiere între cele două sisteme (adică între Apus şi bolşevism)".

Eden nu este mai puţin optimist: "Vă făgăduiesc aceasta: cînd ne vom întoarce la putere, vom închina toate străduinţele noastre şi întreaga noastră experienţă scopului de a pune temelii sigure prieteniei şi armoniei dintre naţiuni, oricare ar fi culoarea politicii lor".

Ceea ce dovedeşte (fiindcă amîndouă cuvîntările au acelaşi scop electoral, şi sînt făcute pe gustul publicului) că alegătorul, dornic de pace, pretinde să fie îmbătat cu apă chioară.

Acest ideal defensiv, adaptat la cerinţele atît de armoniosului statu quo, nu are nimic de-aface cu idealismul socialist (care cere dreptate şi libertate, pentru toată lumea), nici cu sentimentul tradiţional de grandoare britanică (incompatibil cu acceptarea situaţiei de astăzi, în Europa şi în Asia). El nu are de-aface, de asemenea, cu o politică de siguranţă re-

ală, fiindcă în vremile de azi, o atitudine strict defensivă este un început de capitulare. El aduce mai degrabă cu idealul acelui burghez, despre care vorbeşte cu admiraţie poetul francez, care înconjurat cu anumite şi mărunte garanţii de confort material şi sufletesc "aşteaptă acasă, cu linişte, moartea". Faptul că năzuinţele vajnicului muncitor revoluţionar Bevin se întîlnesc cu ambiţiile veşnic tînărului aristocrat Eden, pentru a da glas unor vederi politice atît de burgheze, şi a aşeza, pe atît de şubrede temelii, siguranţa Marii Britanii, vădeşte că în împrejurările de azi - cînd numai eroismul mai poate fi salvator - fruntaşii britanici "indiferent de culoarea politicii lor", socotesc că eroismul nu are virtuţi electorale.

Americanii se pregătesc şi ei pentru alegeri, în 1950. Congresul trebuie să fie reîmprospătat, în parte, şi republicanii nădăjduiesc că vor putea să cîştige din nou locurile pierdute în 1948. Textul manifestului lor, publicat ieri de marile ziare, nu este lipsit de interes- Marele partid de opoziţie face o sforţare importantă de a se adapta împrejurărilor, păstrînd idealul său de "liberalism economic" şi politic.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ce priveşte politica externă, cu toată grija de a nu compromite desăvîrşita autonomie a Statelor Unite (grijă care este tot ce a mai rămas din izolaţionismul de altă dată) republicanii sînt alături de democraţi, ca să proclame că Statele Unite trebuie să ia conducerea, pentru a asigura pacea cu dreptatea, într-o lume liberă. (Republicanii americani se afirmă astfel mult mai internaţionali şi mai universali decît conservatorii britanici, după cum democraţii guvernamentali americani sînt mai preocupaţi de aşezarea unei ordini mondiale, decît laburiştii, care conduc Anglia. "Onoarea obligă"; onoarea, împreună cu puterea au trecut Oceanul).

E drept că manifestul republican stăruie asupra principiului ca Statele Unite să nu poată fi constrînse la angajamente internaţionale, decît potrivit spiritului şi literei textelor constituţionale. Dar această teamă, ca America să nu fie cumva tîrîtă, fără voia ei, într-o încurcătură internaţională, este fără rost în nişte vremi cînd Statele Unite îşi valorifică îndreptăţita lor pretenţie de a conduce treburile lumii, şi cînd nu poa-

te fi cu adevărat vreo încurcătură internaţională fără voia Statelor Unite. In împrejurările de azi, America nu are a se teme de a fi supusă influenţelor străine, ci trebuie să se gîndească cum îşi poate impune propria ei influenţă, pretutindeni.

Acelaşi lucru poate fi spus despre rezervele referitoare la ajutorul ce trebuie dat ţărilor care luptă împotriva comunismului. Acest ajutor trebuie să ţină seama de putinţele şi interesele americane, însă dat fiind rolul de conducere împlinit de America, interesele ei nu se măsoară după puterile ţărilor ajutate, ci după nevoia ca politica americană să fie împlinită. O înfrîngere a politicii americane poate costa mai scump decît succesul cel mai scump plătit.

De reţinut aluziile la clauzele secrete de la Yalta şi Potsdam (şah la politica lui Roosevelt) clauze care au fost izvor de noi şi tragice nedreptăţi în lume.

Fără a avea avîntul ideilor ofensive ale lui Foster Dulles, manifestul republicanilor este hotărît şi masiv anticomunist, antisovietic şi aşează politica americană, fără şovăire şi fără timiditate, pe plan mondial. Partidul republican, amintind tradiţiile lui istorice, ţine să se afirme că adevăratul "campion al libertăţilor individuale şi al demnităţii omeneşti". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8 februarie

La întrunirea "de marţi") intrăm în cercetarea "doctrinei" despre care a vorbit Gross, în şedinţa trecută. Pogoneanu vorbeşte despre "naţionalism". Este, sau nu, compatibil sentimentul naţional (sentiment de solidaritate etnică, intelectuală, sufletească) cu aşezările de mîine? Problema este cercetată îndeosebi în legătură cu stările de la noi. Pogoneanu caută să arate că, în ţările dunărene şi balcanice, revoluţiile naţionale au urmărit întotdeauna şi ţeluri liberale şi democratice; că sentimentul naţional se confunda cu năzuinţele democratice şi liberale, şi nu a fost ostil popoarelor dimprejur; că mai pe urmă, naţionalismul a dus la abuzuri şi excese, dar că a rămas legat de fiinţa şi de sufletul neamurilor răsăritene, astfel încît nu poate fi deslipit de ele: este bine deci să fie respectat mai departe, căutîndu-se mijlocul de a-l ţine în cumpănă, înainte de

toate, printr-o organizaţie federalistă.

Gross, exprimă unele rezerve, cu privire la expunerea istorică a lui Pogoneanu: naţionalismul a fost uneori împerechiat cu liberalismul, dar n-a fost totdeauna aşa, şi nu s-a confundat niciodată cu el. In trecut, mari puteri, aşa zise "asupritoare", au fost mult mai tolerante faţă de minorităţile naţionale, decît statele naţionale. In imperiul austriac, nu s-au întîmplat niciodată grozăviile pe care sîrbii le-au săvîrşit împotriva croaţilor, şi croaţii împotriva sîrbilor. In vechea Rusie, naţiunile deosebite nu erau persecutate din motive naţionale, ca în Polonia naţională, de pildă, unde minoritatea ucraineană ducea o viaţă grea, ş.a.m.d.

De aceea, trebuie cercetat dacă naţionalismul poate fi înţeles doar ca o noţiune păstrătoare a patrimoniului cultural, şi nicidecum ca un principiu politic, pe care să se sprijine statele ce le vom crea din nou, la Răsărit. Profesorul Jedrzejevski propune un termen mai nevătămător, ca de pildă "patriotismul"; acesta să înlocuiască termenul de naţionalism. Radiţa sprijină şi el tendinţa de stînga, stăruind asupra excesele naţionalismului, care au dus la nazism şi fascism.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In schimb, prof.Draşcovici, ministrul Subotici, şi ministrul Bessenyi,sînt de părere că naţionalismul trebuie îngrădit şi definit, dar că nu poate fi înlăturat din viaţa statelor răsăritene.

In concluzie, arăt că problema rămîne la ordinea zilei, şi va fi cercetată mai departe, pînă cînd vom izbuti să precizăm cadrul în care sentimentul naţional va putea fi păstrat şi întrebuinţat la clădirea aşezărilor de mîine, în Estul European. (Arăt cum, în trecutul apropiat, "naţionalismul" ni s-a arătat sub diferite aspecte: am cunoscut, în şirul cîtorva ani, naţionalismul patriotic, naţionalismul democratic al mişcărilor ţărăniste, naţionalismul intransigent, care a fost obstacol în calea înţelegerii dintre ţările vecine, şi în sfîrşit naţionalismul exasperat şi turbat al mişcărilor totalitare, de dreapta; astăzi, există şi un naţionalism totalitar de extremă stîngă). Ingrădirea cuvenită a naţionalismului, va veni de la sine, în aşezările politice noi, care vor prevedea, sus, un supraorganism, cu caracter federal (Europa Unită, şi poate un grup intermediar

dunărean, sau balcanic, între statul naţional şi Europa); iar jos, un individ liber, bucurîndu-se oricare ar fi naţionalitatea lui,de garanţii internaţionale şi supranaţionale. Propun ca, în viitoarea şedinţă, să discutăm problema drepturilor omului, şi garanţiile legate de aceste drepturi: adică poziţia individului faţă de noile aşezări europene.

Manifestul republican a stîrnit unele critici îndreptăţite în rîndurile republicanilor liberali (ca de pildă, senatorul Lodge,din Massachusetts). Aceşti liberali sînt nemulţumiţi că s-a pus accentul pe lupta împotriva socialismului, cînd, ceea ce se întîmplă în Statele Unite, este un bineintenţionat şi probabil exagerat intervenţionism de stat, dar în niciun caz socialism:nici o industrie, nici un mijloc de producţie, sau de comunicaţie, nu a fost încă naţionalizat sau socializat, iar democraţii au aceeaşi credincioasă încredere în "free enterprise", ca republicanii.

André Siegfried, pe care-l revăd la Puaux, şi cu care am avut o convorbire mai lungă, mi-a exprimat mirarea sa faţă de acest manifest care este liberal (atunci cînd apără cu străşnicie drepturile individului), dar devine excesiv de protecţionist,adică de favorabil intervenţiei statului (cînd este vorba de a apăra interesele marii industrii). Sînt principii - spune gînditorul francez - care ţin seama nu de doctrina liberalismului, ci de interesele lumii de afaceri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Siegfried mă întreabă ce gîndesc despre "reacţionarismul" american, despre care se vorbeşte tot mai mult în Europa.

Răspund că această învinuire de "reacţionarism", ca şi acea nevoie de simetrie pe care o resimte gîndirea europeană aşezînd Rusia de o parte şi America de alta, la cei doi poli ai dezvoltării mondiale, sînt cu desăvîrşire greşite.

In realitate, experienţa uriaşă ce se desăvîrşeşte în America, este cel puţin tot atît de revoluţionară, ca şi experienţa sovietică, şi este determinată de aceiaşi factori, de care el, Siegfried, a vorbit în conferinţa sa: este trecerea unor mari mase de oameni, de la deprinderile secolului trecut, la necesităţile secolului de azi. Viaţa prin mase şi pentru mase, este îndreptarul Statelor Unite, după cum este şi legea Sovietelor. Numai că, în

Rusia, "revoluţia" s-a legat de o "doctrină", căreia propagandiştii sovietici au ştiut să-i dea un înţeles universal; în timp ce fruntaşii revoluţiei puneau mîna pe putere şi o întrebuinţau ca pe un scop în sine (şi în timp ce, "soluţiile practice" erau dintre cele mai rudimentare, mai primitive şi mai neîndestulătoare, întreţinînd masele în sărăcie), în Statele Unite, revoluţia s-a împlinit în fapte şi în stări, s-a folosit de unele "conjuncturi" deosebit de fericite, a izbutit să ridice nivelul de trai al mulţumii, a limitat putinţa de îmbogăţire a indivizilor, fără a îngrădi putinţa lor de muncă şi de dezvoltare, şi a dus la forme noi de civilizaţie, (sau e pe cale de a duce la forme noi de civilizaţie)care nu se exprimă încă, şi poate nu se vor exprima niciodată în principii şi dogme de doctrină (deoarece spiritul american este potrivnic ideilor generale), dar care nu au mai puţin o valoare reală, departe de a fi "reacţionare", deschid orizonturi noi.

In comparaţie cu revoluţia sovietică, cea americană e o revoluţie reuşită. Starea generală este incomparabil mai bună decît oriunde, iar muncitorul are, faţă de marile întreprinderi şi faţă de societate, drepturi şi posibilităţi de apărare şi de luptă pecare nu le are în statele socialiste, necum în cele comuniste, unde statul este în acelaşi timp arbitru şi stăpîn. Sindicatele muncitoreşti sînt o putere covîrşitoare în America, iar faptul că cele mai mari şi mai puternice dintre ele se feresc de doctrine politice, ignorează socialismul, şi duc o luptă înverşunată împotriva comunismului, dovedeşte că muncitorii apreciază că interesele lor profesionale şi drepturile lor la o viaţă mereu mai bună, pot fi apărate mai bine prin fapte, decît prin doctrină.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Singurul domeniu în care americanii ar putea fi consideraţi "reacţionari" de către europeni (...) este acela al luptei împotriva comunismului. Este adevărat că societatea americană, (adică statul şi marea majoritate a naţiunii) a luat o atitudine intransigentă faţă de comunism, şi se consideră în luptă deschisă, nu numai cu uneltirile sovietice din afară, dar şi cu gîndirea comunistă care ar vrea să se manifeste liber, înlăuntru.

Faţă de această atitudine dîrză, nemaipomenita to-

leranţă a francezilor, de pildă, faţă de "ideile orişicui" ar putea părea într-adevăr mai liberală şi mai înaintată. Este greu de determinat dacă toleranţa occidentului european vine din adevărat liberalism, sau dintr-un sentiment de teamă şi de neputinţă. In ce priveşte anticomunismul american, el mi se pare mai mult datorit unui sănătos instinct de apărare şi de afirmare a unei voinţi de proprie dezvoltare, decît unor tendinţe "reacţionare". Revoluţia americană respinge revoluţia sovietică, şi opune, în mod firesc, o intransigenţă revoluţionară agresiunii bolşevice care tinde să "modernizeze" lumea prin ideile lui Lenin şi prin metodele lui Ivan cel Groaznic.

Statele Unite şi Anglia au recunoscut pe Bao-Dai. Potrivit tradiţiilor ei, în Extremul Orient, America recunoaşte fostului împărat şi actualului preşedinte, caracterul de fruntaş al unei mişcări naţionale. Pandit Nehru şovăie mai departe; Bao-Dai i se pare a fi prea apropiat de foştii stăpînitori francezi, ca să poată fi considerat ca "naţional".

Occidentul de o parte; Extremul Orient şi sovieticii de altă parte; iar la mijloc Pandit Nehru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este un abces de fixaţiune, în Indochina, în cumplita luptă dintre Apus şi Răsărit.

Acheson a răspuns congresiştilor care cer noi negocieri atomice, cu U.R.S.S. Miezul răspunsului este că: "Patru ani de experienţă ne-au învăţat că nu este posibil să obţinem adeziunea Sovietelor la o înţelegere, decît dacă le respingem cu tărie şi forţă". Este o atitudine înţeleaptă şi curajoasă care pune capăt, deocamdată, vorbelor de clacă, prielnice unor noi şi zadarnice negocieri[1]. (...)

lo februarie

Turbarea atomică creşte şi se întinde. Un eminent specialist, tehnician şi savant, W.Busch, declară că nu există

---

1) Se află anexat la "Jurnal" textul observaţiilor "extemporale" rostite de Acheson, asupra relaţiilor americano-sovietice, bombei atomice şi altor subiecte aferente.

nici o apărare împotriva unui atac cu bombe. Corul quakerilor cere necontenit, prin mii de glasuri anonime, ca şi prin adrese iscălite, către Preşedinte, negocieri cu orice preţ. Declaraţiile lui Acheson au pus lucrurile la punct, arătîndu-le aşa cum stau, în adevăr; au tras o linie de demarcaţie între cele două curente din opinia publică: de o parte, se frămîntă cei care ar dori să schimbe realităţile, potrivit bunelor lor intenţii; de altă parte, sînt cei care "au priceput", şi caută să facă faţă ameninţărilor din afară. (...)

11 februarie

Klaus Fuchs a mărturisit totul. Savantul german, de o recentă cetăţenie britanică, a arătat printr-o declaraţie scrisă că a procurat URSS-ului, timp de şapte ani, toate secretele atomice, cu credinţa că lucrează astfel potrivit poruncilor conştiinţei sale şi ale intereselor omenirii.

Descoperirea acestei uimitoare trădări lămureşte toate evenimentele recente, din domeniul energiei atomice. Este un episod tulburător, în şirul dramaticei dezvoltări a istoriei contemporane. Prin capriciul unui zănatec, ce se închega, puterea în mîinile Occidentului (unde putea fi un factor hotărîtor de pace), trecea de partea Răsăritului, în slujba unei neîngrădite ambiţii. Fuchs pretinde că şi-a împărţit mintea în compartimente independente unul de altul: într-un compartiment se afla geniul lui de descoperitor al tainelor naturii, iar într-altul, voinţa lui de a sluji omenirea, potrivit ideologiei comuniste. Voinţa lui a izbutit astfel să provoace tulburări tot atît de întinse ca şi "geniul" lui de savant, şi care pot avea o influenţă hotărîtoare asupra destinelor lumii. Trădarea nu a fost pricinuită (cum îmi închipuiam) de sentimente pacifiste şi umanitare, ci de o desăvîrşită supunere faţă de poruncile Moscovei: "Credeam - spune Fuchs - că Rusia are de clădit o lume nouă, din care voi face parte şi eu"... Rusia trebuia deci să afle taina bombelor, ca să poată mai uşor clădi acea lume nouă. Si a aflat tot ce era de aflat. Fuchs era un agent tot atît de strălucit, pe cît era de savant.

Michael Perrin, un alt savant "atomic", a ascultat mărturisirile lui Fuchs, şi a informat apoi, laconic dar lămuri-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tor, pe judecătorul de instrucţie: "Intrebare:"V-a spus că a transmis informaţii unor agenţi străini?" - Răspuns (Perrin): "Da, mi-a spus". - Intrebare: "Erau aceste informaţii de oarecare interes pentru un eventual adversar?" - Răspuns: "Da". - Intrebare: "Erau informaţii tehnice cu privire la cercetările atomice"?-Răspuns: "Da". Intrebare: - "Aceste informaţii erau ele de natură să poată fi întrebuinţate, de un asemenea adversar"? Răspuns: - "Da".

Ce-ar mai putea fi adăugat?

Fuchs spune, despre el însuşi, că ar fi "un produs al împrejurărilor", şi numeşte cazul său o "skizofrenie" controlată.

Ce fel de nume ar merita să poarte uşurinţa cu care autorităţile britanice au cules pe un tînăr german, militant comunist declarat, dintr-un cîmp de concentrare, pentru a-l aşeza la unul dintre posturile cele mai însemnate, şi mai pline de grea răspundere, din organismul de stat englez? Cu aceeaşi uşurinţă, l-au plimbat apoi prin lume, l-au introdus, sub garanţia lor, în locaşurile tăinuite ale experienţelor atomice, şi au lăsat în seama lui, cele mai grozave secrete, tocmai în vremea cînd, între Răsărit şi Apus, se desfăşura cea mai cumplită încercare de forţă: un conflict de care atîrnă viaţa şi libertatea popoarelor din Apus[1]. Ciudata spovedanie ar fi putut fi scrisă, odinioară, de un Dostoievski, sau azi, de un Koestler, ca un apendice la Zero şi Infinit.

"La început - spune Fuchs - cei mai mulţi englezi,cu care intrasem în contact, erau din aripa stîngă". E o constatare care se potriveşte nu numai cu stările din Anglia: în Franţa,chiar şi în Statele Unite, mulţi savanţi fac parte din această aripă.Acest fapt contribuie la un simţimînt de nesiguranţă ce se întinde în lume. Lumea întreagă poate să piară, de pe urma acestor genii cu năravuri.

Declaraţiile lui Acheson au stîrnit tulburare, în Franţa, mai mult, poate, decît veştile despre noile bombe. Ziarele

---

1) Depoziţia lui Fuchs, stenografiată la Tribunal, publicată în presa americană şi rezumată în "Jurnal", este anexată ca piesă de coborare.

socialiste sînt supărate fiindcă Statele Unite provoacă Sovietele "în mod inutil". Tot ce au făcut sovieticii, în timpul din urmă, dincoace şi dincolo de Cortina de Fier, este din pricina acestor provocări. America este vinovată, fiindcă a priceput. Dacă nu ar fi dat semne de pricepere, Franţa ar fi mai liniştită. Ar putea trăi fără griji, ca în ajunul agresiunii lui Hitler.

Jalnicul "Times" de la Londra, cere negocieri noi şi urgente. In schimb, "N.Y.-Times" constată că declaraţiile lui Acheson au fost "un punct de turnantă, în istoria contemporană, un fel de obstacol natural. Este sfîrşitul unei epoci ale cărei străduinţe şi speranţe s-au dovedit a fi zadarnice.

De aci înainte, "irezistibila forţă a Sovietelor" trebuie să fie întîmpinată de puterea invincibilă a democraţiei liberale.

Numai dacă Apusul ar putea pricepe mai departe, şi nu s-ar grăbi, de dragul unei linişti înşelătoare, să uite ce a priceput.

12 februarie

Babeş-Bolyai Central University Library Cluj

Pentru ca America să nu uite, i se aminteşte necontenit, de către corespondenţii ei din afară, care sînt gîndurile adevărate şi atît de puţin ascunse ale sovieticilor. Astfel, Cyrius Sulzberger reproduce, într-o corespondenţă de la Paris, părerile lui Lenin despre Statele Unite: "America nu poate ajunge la vreo înţelegere cu Europa: iată un fapt dovedit de istorie (?). America este puternică; acum fiecare îi datorează ceva; totul atîrnă de ea; toată lumea o urăşte", etc. etc. Si mai departe: Din două una: ori învinge Sovietele pretutindeni, ori învinge imperiile cele mai reacţionare şi cel mai sălbatic imperialism, imperialismul anglo-saxon". Iar Sulzberger adaugă: "Este filozofia care călăuzeşte şi acum politica sovietică". Mai mult ca oricînd, astăzi, ceasul hotărîrilor se apropie.

Generalul De Gaulle care a priceput şi el - a priceput, de mult - şi-a încheiat un turneu de mai multe adunări publice, printr-o impunătoare adunare la Paris. El a cerut francezilor să se unească sub conducerea lui, pentru a putea ţine

piept urgiei amenințătoare a Moscovei: "Amenințarea sovietică se întinde peste 2/3 din Asia și pe 2/3 din Europa. Nu mai încape nici o iluzie; sîntem direct amenințați și noi".

Generalul crede în putința unei rezistențe, și se ridică împotriva celor care cred că Franța este pierdută, și împotriva celor care trag nădejdea că Franța va putea rămîne neutrală. Franța se îndreaptă și va putea fi din nou tare. Firește,cu ajutorul Statelor Unite: "Trebuie să avem pe americani, ca prieteni și aliați, cu condiția ca Franța să fie activă și independentă".

Este o condiție care atîrnă de francezi; americanii nu au încercat să încalece pe nimeni, și sînt dornici să aibă aliați, gata să împartă cu ei răspunderile grele ale vremii de azi. Dacă această condiție este adresată americanilor, atunci era de prisos să mai fie formulată. Cînd "accepți" un ajutor hotărîtor și mîntuitor, nu pui condiții.

In cuvîntarea lui De Gaulle se găsesc, ca în toate cuvîntările lui, declarații curajoase, dovedind o minte pătrunzătoare și un suflet oțelit, și se găsesc de asemenea formule de o trufie uimitoare și inutilă. Ca totdeauna, generalul De Gaulle izbutește să provoace, în țările anglo-saxone, mulțumire și nedumerire, speranțe și îngrijorare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E drept că generalul vorbește - înainte de toate - pentru francezi, și este bine de a spune francezilor că trebuie să fie puternici; trebuie însă, ținut seama, în împrejurările de azi, și de cei care sînt tari. Fiindcă lumea nu poate rezista azi, și nu se poate reface mîine, decît potrivit unei acțiuni unitare. Această acțiune cere nu atît spirit de independență, ci spirit de solidaritate. Lumea liberă are nevoie, ca și Franța,de unitate și de conducere, pentru a ieși victorioasă din cumplita încercare.

13 februarie

Strigătul de alarmă al lui Einstein. Savanții revin la atac. Ei arată că porunca de a produce bomba cu hidrogen poate avea consecințe de neprevăzut; că întrebuințarea bombei poate "otrăvi aerul" pentru lumea întreagă; că o asemenea unealtă nu este o armă de apărare, ci un mijloc de distrugere universală;că

lupta de întrecere, în domeniul armelor moderne, nu mai are nimic de-aface cu "siguranţa" statelor şi cu ideea de pace, ci este o alunecare în angrenajul unor groaznice înfăptuiri, cu urmări fatale pentru lumea întreagă.

Profesorul Einstein a apărut ieri la televiziune, ca să dea lumii asemenea înştiinţări: "Construcţia bombei cu hidrogen va face ca, în domeniul posibilităţilor tehnice, să intre otrăvirea prin radioactivitatea atmosferei, şi astfel nimicirea oricărei vieţi de pe lume. Ideea de a desăvîrşi securitatea naţională, prin înarmare este, în prezenta fază a tehnicii militare, o dezastruoasă iluzie".

Ce trebuie să se facă pentru a nu fi prins într-un asemenea angrenaj de "isterie"?(Cuvîntul "isterie" a fost întrebuinţat de Einstein). "Trebuie dată la o parte spaima şi bănuielile, şi trebuie să se renunţe, în mod solemn, la orice violenţă".(!) Adică: trebuie păstrată frica, în faţa urgiei elementelor, dar trebuie înlăturată frica faţă de bolşevici. (Am răspuns unui asemenea argument, în articolul meu din "Journal de Genève").

Pentru a putea da la o parte "frica", trebuie să ajungem la organizarea unei autorităţi judiciare şi executive supranaţionale. Fireşte, orice raţionament cu privire la situaţia de azi, duce în mod logic la această concluzie. Este ceea ce am numit, în notele şi în conferinţele mele, noul aspect al păcii, noua înfăţişare a păcii.

Cum se poate ajunge însă la "organizarea" unei asemenea autorităţi, cînd URSS-ul nu admite controlul, şi vrea să stăpînească lumea?Cum se poate ajunge la înlăturarea elementului de forţă, fără a se deschide calea bolşevismului?

Este ceea ce Einstein nu poate să spună. Si nu poate nici Robert Oppenheimer, cu toate că şi acesta se ridică împotriva "fricii care călăuzeşte faptele noastre". Este vorba de frica faţă de reacţiunile sovietice, nu de frica faţă de bombe, pe care savanţii o împărtăşesc şi o propovăduiesc.

Această contra-ofensivă a savanţilor sporeşte îngrijorarea lumii, dar nu aduce nici o lumină nouă, nici o lămurire a situaţiei. (Cu privire la Oppenheimer, Herbert Feis îmi scrie că atît Oppenheimer,cît şi "Facultatea", ar fi "pe deplin dispuşi" să mă invite la Princeton, dar că ar trebui să mă decid a face o

cerere amănunţită).

In tulburarea care a pus stăpînire pe sufletele americanilor, faţă de uriaşele probleme la ordinea zilei - probleme de ştiinţă, de conştiinţă, de viaţă şi de acţiune politică - admir metoda cu care Anne Mac Cormick urmăreşte dreptele ei cugetări, cu privire la nevoia de înnoire şi de îndreptare a politicii americane.

Ea îşi dă seama că ceea ce a fost prevăzut ca o intervenţie vremelnică, în treburile lumii, (şi îndeosebi a Europei) va trebui organizat acum "ca o continuă şi poate ca o permanentă obligaţie". Este, desigur, faptul hotărîtor ce trebuie avut în vedere. Anne Mac Cormick notează ce anume trebuie privit în această lumină: "Nimeni dintre cei cu mintea bună, nu mai poate pretinde că ajutorul american către Europa se va termina odată cu planul Marshall; sau că ne vom mai putea desprinde de Germania,la vreo dată care să poată fi prevăzută; sau că un tratat de pace este probabil; sau că expansiunea sovietică are obiective limitate; sau că Naţiunile Unite vor deveni destul de unite, barem în zilele noastre, pentru a răspunde rugăciunii umanităţii pentru securitate şi pace". Anne Mac Cormick crede cu deplină dreptate, că politica externă a Statelor Unite "trebuie să fie revizuită, şi că această politică este de fapt într-un proces de revizuire".

15 februarie

Tratatul de prietenie Stalin - Mao. (Am avut prilejul să discut despre articolul d-nei Mac Cormick, chiar cu autoarea lui, ieri seară, la soţii Hyde. Ea aprobă atitudinea energică a lui Acheson şi consideră, ca şi mine, că este cel mai bun şi mai inteligent american în treburile externe. Ar dori însă ca secretarul de stat să poată afirma nu numai o atitudine negativă, dar şi un program pozitiv, adică să dea cuvenitele indicaţii referitoare la condiţiile în care se poate ajunge la înţelegere cu Statele Unite. Este bine de a nu fugi după ruşi, dar uşa trebuie să rămînă deschisă).

La Moscova, s-a ajuns la semnarea unui tratat de prietenie, de alianţă şi de ajutor reciproc, pe 3o de ani, între Stalin şi Mao. In aparenţă, este un succes pentru Mao, care capătă un

uriaş împrumut, şi restituirea porturilor şi instituţiilor ocupate de ruşi, în Manciuria. Toate veştile răspîndite cu privire la arestarea lui Mao, sau la împărţirea Chinei de Nord, sînt astfel dezminţire. In realitate? Cine poate şti! Este un tîrg tăinuit, încheiat între doi orientali, care au acelaşi interes de a ascunde adevărul.

Churchill caută să cîştige alegerile: el făgăduieşte că va avea, în caz de izbîndă, o nouă întrevedere cu Stalin. Dacă o asemenea întrevedere este ţinută "la un nivel înalt", Churchill nu vede cum ar putea strica (adică, în ce fel ar putea face ca lucrurile să meargă mai rău).

Truman, care nu este tot atît de apropiat de alegeri, şi care are grija şi răspunderea guvernării, explică ziaristului Arthur Krock, de ce nu mai are încredere în negocierile care ar putea fi duse cu U.R.S.S. Preşedintele se menţine pe aceeaşi linie ca secretarul său de stat. Sovieticii urmăresc ţeluri care nu pot fi îngrădite prin negocieri, ci numai prin forţă. Totuşi, bunul domn preşedinte nu se lasă a fi influenţat de treburile "atomice" care răspîndesc un pesimism atît de jalnic în Statele Unite; el îşi păstrează zîmbetul şi este convins că, pînă la sfîrşit, "firea cea bună a omului" va învinge elementele răzvrătite.

Oricum ar fi, este prea multă vorbărie în lumea apuseană. Toţi se frămîntă, în gura mare, cu gîndul la bombă şi la U.R.S.S., în timp ce Stalin tace şi face, întinzîndu-şi stăpînirea asupra sutelor de milioane de "sateliţi".

16 februarie

Ziarele americane publică fel de fel de versiuni cu privire la tratatul chino-sovietic. Se pomeneşte de clauzele secrete: U.R.S.S. şi-ar fi asigurat mînă de lucru din China (300.000 chinezi ar fi fost trimişi, de pe acum, în Rusia, ca să lucreze pe temeiul unor "contracte speciale"), şi ar fi păstrat privilegii speciale în Manciuria şi în Sinkiang. Situaţia în porturile din nordul Chinei nu este limpede: Mao pare să fi avut un succes, cu Port-Arthur şi Dairen, porturi din care sovieticii au făgăduit că

se vor retrage "peste doi ani"; celelalte porturi manciuriene rămîn îndeaproape supravegheate de Uniunea Sovietică. Se pare, de asemenea, că sovieticii şi-au asigurat dreptul de a avea "observatori" şi "colaboratori" în armată şi în poliţia chineză.

Cei doi americani, care s-au grăbit, de mai înainte, să arate că Moscova pregăteşte Chinei un regim de stat satelit, se cred acum datori să dea explicaţii. Cyrus Sulzberger trimite ziarului "Times" un lung reportaj, de la Paris, unde pomeneşte de toate aceste obligaţii şi angajamente secrete, iar Acheson, într-o conferinţă de presă, declară că, "adevăratul înţeles al pactului este probabil cuprins în clauze secrete", şi că greutăţile Chinei "de abia acum încep". Acheson nu cunoaşte niciun tratat încheiat cu U.R.S.S. care să fi avut consecinţe fericite; toate statele care s-au legat de Moscova, au ajuns sub înrîurirea directă a Kremlinului.

Ceea ce nu împiedică - scrie ziarul "N.Y.-Times", în editorialul lui - că dinamismul sovietic a dobîndit un nou succes, pentru care lumea occidentală nu are deocamdată un răspuns.

Aş spune mai mult: Moscova s-a aşezat din nou "pe linia vremii", adică, pe linia pe care în mod firesc lumea va fi nevoită să se dezvolte. In vremi "atomice" ca acestea pe care le trăim, o mare putere care tinde să stabilească o ordine generală, nu are dreptul să întărească, în jurul ei, state deplin independente, pentru a restabili în lume un echilibru de forţe, ci e datoare să creeze sateliţi. Odată ce statele din jurul Moscovei acceptă (ca temelie a ordinii în care se integrează) ideea comunistă, ele se învoiesc a fi state "satelite", şi anume state supuse nu numai ideologiei comuniste, dar şi disciplinei comuniste, disciplină care astăzi cere recunoaşterea preponderenţei unei forţe pe care numai Moscova o poate exercita în aşa fel, încît să asigure "pacea", în zona sa. Titoismul nu este un element de pace, ci de război; şi oricît de binevenit ni s-ar părea, nu are în el însuşi nici o îndreptăţire, nici pe plan internaţional, (unde comunismul este nevoit să se integreze într-un organism unitar).

"Răspunsul" Occidentului nu va putea veni decît atunci cînd Occidentul se va hotărî să propună lumii o ordine unitară, potrivit ideilor lui şi va găsi voinţa şi puterea trebuincioase ca

să impună această ordine. Sau ordinea sovietică, sau ordinea occidentală (unionistă sau americană); nu mai este loc pe lume pentru state neutrale şi "tampoane", independente şi buclucaşe, despre care vorbesc şi scriu unii zevzeci, neînţelegători ai problemei zilelor de azi.

19 februarie

(...) In cartea "Mon Ami Vassia", un tînăr francez Jean Rounault, prins "din greşală" în România, de către sovietici, şi ţinut timp de un an într-o tabără de muncă, în Donbas, descrie URSS-ul aşa cum îl ştim, primitiv, pe jumătate sălbatec, şi totuşi chinuit de ambiţii grandioase. Oameni de omenie, trăiesc cu resemnare o viaţă de sclavi, amăgiţi cu lozinci revoluţionare, şi biciuiţi cu knutul rămas moştenire, din vremile lui Ivan cel Groaznic.

In prefaţă, Gabriel Marcel scrie adresîndu-se autorului: "O teribilă concluzie se desprinde din ce aţi trăit. După judecata mea, această concluzie, potrivnică vederilor comuniştilor, mi se iveşte de o absolută asemănare. Deocamdată, admit că această pseudorevoluţie constituie, sub forme probabil agravate, o reîntoarcere la disciplina de fier a lui Ivan al IV-lea, sau a lui Petru cel Mare. Nici libertatea, nici justiţia socială, sub ori ce formă, n-au ce să caute aici. Dar ceea ce este atroce pentru o minte occidentală, este de a constata că, astăzi, aceste mari idei, sau dacă vreţi, aceste mari laitmotive etnice, sînt folosite în mod sistematic pentru a realiza unul dintre cele mai monstruoase camuflaje ale istoriei. Nu există, cred, datorie mai imperioasă decît aceea de a face toate sforţările, fiecare în sfera noastră, pentru a da pe faţă această minciună". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cum poate fi învinsă laşitatea occidentală, cînd cei mai experimentaţi fruntaşi nu ascultă decît de puternicul îndemn al fricii? Anthony Eden, care a fost odinioară foarte tînăr, dar care nu mai este, şi care a rămas fruntaşul nr.2 al partidului conservator, scrie, în ajunul alegerilor generale din Franţa: "Pacea este obiectivul nostru suprem. Este prima consideraţie de care atîrnă orice progres". Oricine înţelege cum şi cu cine se gîndeşte Eden să atingă acest suprem obiectiv. Din păcate, de o pace

astfel atinsă, nu poate atîrna nici un progres; şi nu poate atîrna mai ales siguranţa, liniştea şi libera propăşire a popoarelor.

Anthony Eden a slujit sub doi şefi: sub Neville Chamberlain şi sub Winston Churchill. S-a răzvrătit împotriva celui dintîi; a luptat şi a învins alături de al doilea. Totuşi, pare că Eden ţine mai mult la pace (ca Chamberlain) decît la victorie (ca Churchill). Aşa gîndesc astăzi cei mai mulţi apărători ai cauzei "libertăţii".

De aceea, nu pot lua în nume de rău, preşedintelui Truman, faptul că a rămas de o neînvinsă "seninătate", aşa cum pretind fraţii Alsop, într-un articol hazliu din "Herald Tribune". Cu cît lucrurile merg mai rău, cu atît preşedintele zîmbeşte mai dulce. Nimic nu poate tulbura încrederea pe care o are în el însuşi şi în steaua lui cea bună. Acum, după ce a vorbit cu Arthur Krock, despre evenimentele din China, şi despre bomba atomică A şi H, preşedintele a declarat din nou că totul va merge bine. Si de ce nu?, la urma urmei! In situaţia tragică de azi, seninătatea unora nu este dovadă de mai multă inconştienţă, decît spaima altora; şi de fapt, seninătatea este mai puţin primejdioasă, fiindcă încrederea în tine te împinge spre acte de curaj, pe cînd frica de vecini te pune la cheremul lor. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2o februarie

Ce face Acheson? Tace, în timp ce domnii senatori se agită; în timp ce opinia publică, influenţată de unele îndemnuri sosite de dincolo de Ocean, (îndeosebi de declaraţiile lui Churchill), trage nădejdea că se va ajunge totuşi la o înţelegere cu Moscova; în timp ce ziariştii cei mai înţelepţi, împinşi de curentul public, discută condiţiile în care o înţelegere cu Moscova ar putea fi acceptată ... Zăgazul pe care Acheson a încercat să-l ridice prin declaraţiile sale, pîrîie din toate părţile. Lumea e cuprinsă de frică, (...) şi aşteaptă diversiuni liniştitoare.

Absurditatea unei asemenea aşteptări mi se pare vădită. Jumătate din vară, şi întreaga toamnă au fost închinate discuţiilor cu privire la dezarmarea atomică. U.R.S.S. a spus ne-

contenit: "Niet"! De atunci, a cucerit întreaga Chină; a descoperit - după cum se ştie - bomba atomică; pregăteşte, după "reţeta" doctorului Fuchs, bomba "H". Ce se poate aştepta de pe urma unor noi negocieri, în afară de noi decepţii, supărări şi umilinţe? Cu atît mai mult, cu cît atmosfera din Apus este tulbure: americanii s-au dat de gol, cu nervozitatea lor, englezii doresc pacea cu orice preţ şi nimic mai mult, francezii au guverne din ce în ce mai slabe, şi greve din ce în ce mai întinse, iar planul Marshall n-a reuşit să apropie statele occidentale între ele.

Sovieticii care îşi ascund tulburările lăuntrice, cu măiestrie, cunosc slăbiciunile occidentale, şi vor şti să se folosească de ele. Un reportaj din Moscova, apărut în "New York-Times", vesteşte că U.R.S.S.-ul este gata să stea de vorbă (ce bucurie!), dar că nu pare dispus să-şi schimbe părerile referitoare la dezarmarea atomică; (...) se simte "tare".

Coudenhove-Kalergi, senin ca totdeauna, a sosit, cu nevasta şi cu motanul, din Europa, şi este convins, mai mult decît oricînd, că o va "pan-europeniza".

Am petrecut cu el o seară plăcută.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

21 februarie

"Poziţia fermă a Statelor Unite nu ne apropie Sovietele înarmate", vesteşte "Times", în stilul stenografic consacrat titlurilor de prima pagină.

Acheson a făcut cunoscut că o conferinţă pentru dezarmare, care ar duce la faliment, ar putea îndemna opinia publică americană să caute o ieşire mai desnădăjduită. E un argument cuminte şi puternic: negocierile nesăbuite nu duc la pace; duc la război.

Aceeaşi teză e sprijinită cu tărie de senatorul republican Henry Cabot Lodge, care a sărit în ajutorul lui Acheson. Negocierile pripite, a spus senatorul, "n-ar putea face nimic bun", nu pot fi de nici un folos, şi pot grăbi nevoia unei supreme încercări de forţe. Si adaugă: "Trebuie să construim cît mai repede puterea noastră, să fim atît de puternici încît U.R.S.S. să stea de vorbă cu noi".

Teza contrară e, din nou, susţinută de W.Lippman: "In cazul bombei atomice, nu pe o poziţie tare, ci pe una slabă

ne aşezăm, atunci cînd lăsăm să se înţeleagă că nu avem de făcut, în 195o, alte propuneri decît acelea din 1946".

Ce raţionament sucit! ... In 1946, cînd America era singura posesoare a bombei, ea a propus controlul şi dezarmarea. Azi, cînd U.R.S.S. are bomba A, şi cînd bomba H se construieşte, de o parte şi de alta, America ar trebui să propună "altceva", adică dezarmarea fără control ! ... (...) Lippman cere americanilor să facă exact ceea ce ei nu trebuie să facă ...

22 februarie

(...) Tulburarea neîncetată în lume: americanii retrag legaţia lor din Bulgaria, şi întrerup legăturile diplomatice cu această ţară, după ce au căutat zadarnic să primească satisfacţie pentru ofensele ce le-au fost aduse.

La Budapesta, tribunalul special pentru "crime împotriva statului" a condamnat pe directorul societăţii telefoanelor, americanul Voegler, şi pe ajutorul său britanic, Sanders,la 15 şi respectiv 13 ani închisoare, iar pe complicii lor maghiari, la moarte. Toţi acuzaţii au recunoscut "crimele" lor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Statele Unite şi Anglia n-au putut să intervină ca să-şi apere prestigiul. Această nouă umilinţă va învăţa minte pe anglo-saxonii slabi de înger, care cer "noi negocieri" şi "noi relaţii de afaceri" cu U.R.S.S. şi cu puii de urşi.

Tito, mai dihai decît toată lumea, a stabilit legături diplomatice cu guvernul "legal" al comuniştilor din Indochina. (...) Americanii se bucură, fiindcă socotesc că succesul lui Tito pe lîngă Ho-Şi-Min nu este pe placul Moscovei: ei trag nădejde că titoismul este pe cale de a pătrunde în China.

Mîine, alegeri generale şi "epocale", în Anglia.

23 februarie

La picioarele unei statui gigantice, a lui George Washington,preşedintele Truman a reamintit părerile lui Washington şi ale sale, despre democraţie şi felul cum trebuie apărată democraţia. (...) "Washington a ştiut că instituţiile democratice trebuie să se apere, şi că era timpul cînd folosinţa forţei, în apărarea democraţiei, nu mai putea fi amînată. (...) Si noi trebuie să desfăşurăm muncă democratică, şi noi trebuie să apărăm democraţia, împotriva duşmanilor ei". (...)

Truman menţine şi întăreşte principiul controlului efectiv. El păstrează discuţia, la O.N.U., dar nu va sta de vorbă nici în trei, nici în patru cu Moscova. Astfel, respinge teza lui Churchill, şi întăreşte teza Attlee - Bevin. (...)

Churchill a primit deci un bobîrnac. Simultan, a primit un bobîrnac de la Moscova. Fedorov a declarat la radio că "declaraţia lui Churchill este ceva mai mult decît un şiretlic; este o mărturisire că politica sa de la Fulton a dat faliment". (...)

25 februarie

Alegerile din Anglia. Laburiştii au sosit în frunte. Au pierdut însă jumătate din efectivele lor. Majoritatea de lo locuri pe care o au, nu le îngăduie să aibă o viaţă lungă. Colaborare, sau alegeri noi. Probabil alegeri noi, fiindcă deosebirile, cu privire la programul financiar şi cel social, sînt prea mari.

Concluzii: în ciuda celor cinci ani de guvernare grea, de privaţiuni şi de experienţe sociale, laburiştii şi-au păstrat o mică majoritate a poporului de partea lor[1]. Ei nu mai sînt însă destul de tari, ca să poată duce mai departe socializările şi naţionalizările.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Comuniştii, şi socialiştii răzvrătiţi, expulzaţi din partidul laburist, au fost "făcuţi praf".

Departamentul de stat este supărat pe statele "satelite"[2]. Acheson le trage un perdaf, şi spune că va lua unele măsuri împotriva lor. (...) Din păcate, măsura cea dintîi luată de Ministerul Justiţiei, loveşte în particularii care au avut încredere în Statele Unite, şi nicidecum în Ana Pauker, sau în Gheorghiu Dej. Astfel, din ordinul procurorului general, Mac Grath, au fost blocate, în cursul zilei de ieri, "cîteva milioane de dolari

1) Rezultatele finale, de scrutin, au fost: 46,2% în favoarea laburiştilor; 43,1% - conservatorilor; 9,1% - liberalilor; 3% - comuniştilor; celor fără partid - 8%. In total, au fost exprimate 28 milioane şi jumătate de voturi, conform documentului de presă, anexat la "Jurnal".

2) "Jurnalul" adaugă textul oficial, trimis ziarelor, de Acheson, în care sînt repetate învinuirile cunoscute: dificultatea menţinerii relaţiilor diplomatice cu Bulgaria, Ungaria şi România, imposibilitatea protecţiei cetăţenilor americani şi a intereselor americane, poziţia Estului faţă de drepturile omului, şi "flagranta vidare a tratatului de pace".

aparţinînd unor cetăţeni din România, Ungaria şi Bulgaria". Nu ştiu încă în ce măsură aceste dispoziţii neaşteptate ne lovesc şi pe noi, exilaţii urgisiţi, osîndiţi şi despuiaţi de regimurile actuale. (...) In orice caz, se comite o nedreptate: fiindcă nu fruntaşii bolşevici au bani, în America, ci tocmai aceia care caută să scape de sub stăpînirea lor.

Sedinţă a Comitetului Naţional Român sub preşedinţia generalului. Izbutim (în bună parte datorită străduinţelor mele), să păstrăm liniştea şi sîngele rece. Trecem sub tăcere problema iritantă a scrisorilor generalului Lazăr, ca şi chestia "cooptărilor" ce vom fi nevoiţi totuşi s-o dezlegăm, odată şi odată. Ne împărţim munca şi "departamentele". Am creat un organ comun de coordonare (Caranfil, Creţeanu şi Popa), şi păstrăm statutele vechi, pînă la noi ordine. Emil Ghilezan a fost ales, în unanimitate, ca secretar general.

Revista comunistă "Vremuri noi", care apare şi în englezeşte, şi este răspîndită la New York, se ridică împotriva felului cum americanii tălmăcesc pe Lenin şi pe Stalin. 'Ci-că aceşti doi semi-zei nu se gîndesc să distrugă capitalismul cu forţa, ci admit putinţa unei paşnice coexistenţe, între lumea comunistă şi lumea capitalistă. Urmează citate, îndeosebi după unele declaraţii ale stăpînului de azi. Pentru a fi şi mai convingător, dl.Leonidov, care semnează articolul, (...) numeşte pe Stewart Alsop "un gangster al condeiului", iar pe diplomatul George Morgan (autorul unui studiu apărut în "Foreign Affairs" sub semnătura Historicus) un mincinos, un falsificator, un bandit, un criminal, ş.a.m.d.

Cu asemenea interlocutori, să tot "coexişti" !...

26 februarie

Indemnurile pe care statele europene occidentale le primesc de la mulţi americani, şi îndeosebi de la Paul Hofmann, comisarul planului Marshall, ca să dea un avînt mai grabnic diferitelor proiecte de unificare economică şi politică, enervează pe mulţi europeni. (...) Unii dintre cei mai de seamă intelectuali din apusul european, caută să "pună la locul lor" pe

barbarii pretenţioşi, care caută să îndrume lumea, şi găsesc vorbe dispreţuitoare, amintind batjocurile de altă dată ale grecilor, faţă de stăpînitorii lor, romanii. Se pare că François Mauriac s-a hotărît să dea o lecţie americanilor, aşezîndu-i în aceeaşi categorie de propagandişti, ai unei civilizaţii tehnice şi materialiste, ca şi sovieticii. Acelaşi lucru a fost rostit de curînd, de Einstein şi Pandit Nehru. America este acuzată că, împreună cu U.R.S.S., tulbură lumea şi strică cheful unor popoare paşnice şi de înaltă cultură, care ar voi să-şi vadă de treburile lor, în linişte.

Este întristător de a găsi printre fruntaşii culturii catolice, evreieşti şi budiste, atîta cutezanţă şi atîta prostie.

India este în luptă cu Pakistanul; Israel - cu lumea arabă; iar Franţa, eliberată de americani, păstrează toate vechile ei resentimente împotriva Germaniei, dealtfel îndreptăţite. In această luptă, de duşmănii aprinse, cu un caracter strîmt naţional şi egoist, numai americanii duc, cu sacrificii grele, un război rece împotriva unui adversar care, înainte de a pune în primejdie Statele Unite, ameninţă direct libertăţile Franţei, Italiei, Germaniei de Vest, întregii lumi libere. Lupta Statelor Unite nu are un caracter imperialist, ci urmăreşte un interes general şi apără o cauză comună. Este firesc ca U.R.S.S.-ul şi comuniştii de pretutindeni să lovească în această cauză. Dar ce interes are François Mauriac să se aşeze, cu preţiosul său bagaj cultural, între două scaune?

In ce priveşte civilizaţia lor tehnică, americanii nici nu se gîndesc s-o impună europenilor. De cîte ori vorbesc despre Europa, în presă sau la Congres, întrebuinţează menajamente şi vădesc o răbdare uimitoare. Cu cît o ajută mai mult, cu atît se feresc mai tare: să n-o jignească. Si au, faţă de ingratitudinea europeană, o îngăduinţă care dovedeşte multă înţelepciune şi o cunoaştere desăvîrşită a tainelor sufletului omenesc.

Numai că ar dori ca Europa - aşa cum este ea, sau aşa cum ar vrea să fie - să poată ţină piept primejdiei care o paşte. De aceea, îi acordă întreg sprijinul civilizaţiei "materialiste" de care dispune, şi nu cere în schimb decît atît: ca Europa să aleagă între viaţă şi moarte.

27 februarie

Dacă Statele Unite ar sta de vorbă cu U.R.S.S., ar fi o nenorocire. S-ar înşira din nou, pe marginea prăpăstiei, iluziilor şi dezamăgirilor. (Truman pare să fi priceput asta, datorită lui Acheson).

Dar dacă Statele Unite nu stau de vorbă cu U.R.S.S., trebuie totuşi să facă ceva. Si înainte de toate, trebuie să se înarmeze. Dacă nu, U.R.S.S.-ul chiar şi aşa este mai tare şi mai bine pregătit, le va întrece.

In ajutorul lui Stewart Alsop, care a dat alarma şi duce o vijelioasă campanie împotriva "mincinosului Johnson"(secretarul de stat la Departamentul Apărării, care s-a făcut că, în cuprinsul bugetului de care dispune, va face "marţ" pe "unchiul Iosif"), a sărit, cu toată greutatea uriaşei ei popularităţi, revista ilustrată "Life". Intr-o serie de articole scurte, sprijinite pe cifre şi pe fotografii impresionante, "Life" caută să pună în evidenţă lipsa de pregătire a Statelor Unite faţă de uriaşele înarmări sovietice. Si cercetează fără menajamente de nici un fel, problemele următoare: - Cum vom putea fi atacaţi? - Cum am putea evita o surprindere? - Cum stăm cu forţele noastre în aer, pe apă şi pe uscat? - Cîte bombe atomice producem? - Cît rău ar putea produce astfel de bombe unui oraş american? etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Reţin cîteva cifre care n-au fost niciodată expuse cu atîta curaj: sovieticii varsă 25% din venitul lor naţional (de 65 miliarde dolari) pentru înarmare; americanii varsă doar 6% (dintr-un venit naţional de 222 miliarde).

Sovieticii au 9 ooo avioane de luptă; americanii: 3 3oo.

Sovieticii construiesc 7 ooo avioane pe an; americanii: 1 2oo.

U.R.S.S. are 2 6oo ooo de oameni pe picior de război; S.U.A.: 64o ooo oameni.

U.R.S.S. dispune de 125 divizii de infanterie; S.U.A. doar de 9 divizii.

Sovieticii: 3o divizii motorizate de tancuri moderne; S.U.A.: o divizie.

U.R.S.S.: 27o submarine; S.U.A. 74.

U.R.S.S.: 127 vase de luptă; S.U.A. 164.

Tabloul este, poate, prea întunecat. Nu este mai puţin adevărat că dacă Statele Unite aşteaptă un nou "Pearl Harbour", ca să se deştepte, va fi prea tîrziu.

Este bine ca unii "alarmişti" să bată toba mare.

2 martie

Din păcate, alarmiştii bat toba anapoda, şi zăpăcesc lumea. Revista "Life" pleacă de la premiza justă că: "Nu este posibilă nici o soluţie de compromis, nici una de înţelegere cu comunismul sovietic. Nu este numai faptul că sovieticii refuză să-şi îndeplinească cuvîntul dat, ci este şi acela că ei folosesc compromisul şi acordul, cu scopul de a distruge pe aceia cu care au ajuns la compromis sau acord. Orice compromis, orice acord este posibil numai în vederea comunismului, un pas mai departe spre războiul pe care-l riscă în mod continuu".

(...) Consecinţa logică ar fi ca Statele Unite să-şi păstreze sîngele rece faţă de U.R.S.S., şi să caute să se întărească repede şi temeinic. Este teza Alsop - Life.

Senatorul Mac Mahon vrea musai să salveze omenirea. Tînărul preşedinte al Comitetului parlamentar pentru Energia Atomică a fost convins de savanţi că o înarmare cu bombele A. şi H poate duce la distrugerea universului. Si cum, din pricina demnităţii pe care o deţine, vocea lui are răsunet, o ridică necontenit pentru a trîmbiţa ideile şi năzuinţele sale salvatoare. A ţinut, nu de mult, o cuvîntare la Senat, care i-a atras admiratori, dar care nu a înduplecat, pare-se nici pe Truman, nici pe Acheson. Acum, a revenit, dezvăluind un plan năstruşnic: o acţiune diplomatică, în favoarea păcii şi a dezarmării, care ar trebui pornită de la Washington, ar trebui să capete apoi sprijinul Consiliului Pactului Atlantic, şi al ONU-ului., şi ar trebui, în faza cea din urmă, să se dezvolte - cu toate uşile deschise - la Moscova - unde ar trebui să se ţină o întrunire extraordinară a Naţiunilor Unite. Cu avîntata lui închipuire, Mac Mahon a izbutit să lege între ele toate elementele "esenţia-

le" ale problemei: acţiunea pe care o visează trebuie să împace iniţiativa americană cu colaborarea atlantică şi cu ideile despre controlul atomic ale lui Baruch, şi să ajungă apoi într-o adevărată apoteoză, ca să tulbure şi să zguduie poporul rus (care ar fi "forţat" să priceapă despre ce este vorba) şi să capete, în sfîrşit, cuvenita aprobare din partea părintelui Stalin. Vorbe multe, exprimînd temeri îndreptăţite, şi mascînd aceeaşi nenorocită iluzie: că se va putea ajunge totuşi la o înţelegere cu U.R.S.S. ! ... Minte generoasă, dar necoaptă. Mac Mahon a fost omul necesar pentru ca să încurce lucrurile şi mai rău.

Ceva pare totuşi că se pune la cale: atît Washington, cît şi Londra, anunţă o întrunire a miniştrilor de Externe, (apuseni) anglo-franco-americani şi o adunare a Consiliului Pactului Atlantic, pentru a pune la punct condiţiile de pace ale Occidentului.

Am trimis la Princeton ("Institute for Advanced Study") un proiect de carte pe care aş fi doritor s-o scriu, dacă Oppenheimer mi-ar da ospitalitate pentru cîtăva vreme.

3 martie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Truman nu se lasă înduplecat; a declarat că nu "închide uşile" la nici o propunere de pace, dar că el, personal, atîta vreme cît va fi preşedinte, nu se va duce la Moscova.

Problema însă nu este închisă. Opinia publică tulburată de toate veştile ce i s-au dat despre pericolul bombelor noi, în loc de a urma pe cîrmuitori, pe calea unei tăcute pregătiri de puternică rezistenţă, cere negocieri noi cu U.R.S.S. Este o iluzie de care nu se desprinde. (...) Oricum ar fi, toate aceste discuţii asupra chestiunii dezarmării, sînt păgubitoare şi vădesc cît este de greu de a face politică externă, într-o democraţie.

Astă seară am vorbit la radio în seria conferinţelor "Masa Rotundă pentru Afacerile Externe", organizată de Cristopher Emmet.

5 martie

Greva minerilor (care a paralizat producţia cărbunelui, vreme îndelungată) s-a terminat pe neaşteptate, ieri seară.

Negocierile între puternica organizaţie a minerilor (United Mine Workers), condusă de John L.Lewis şi reprezentanţii proprietarilor de mine, au durat de la 25 mai 1949, pînă azi. Muncitorii cereau un contract de muncă şi ridicarea salariilor, cu un dolar pe zi; proprietarii refuzau. Guvernul a intervenit în mai multe rînduri, întîi pentru a stimula negocierile, apoi pentru a le controla şi a le îndruma. Preşedintele s-a hotărît, mai în urmă, să aplice legea Taft - Hartley, (pe care căutase să o înlăture acum un an) lege care stabileşte o procedură administrativă şi judiciară, în caz de greve, care pun în primejdie sănătatea şi siguranţa naţiunii. Porunca dată de Curtea Federală, către Uniunea Minerilor de a aduce pe muncitori înapoi, la muncă, pentru o bucată de vreme, a fost acceptată de Lewis, dar nu şi de muncitori. O nouă instanţă judecătorească a avut de hotărît dacă Uniunea a transmis într-adevăr muncitorilor porunca, în mod serios, sau dacă a dat sfaturi potrivnice. Judecătorul Federal care a cercetat cazul, a găsit că nu există dovezi împotriva Uniunii. Negocierile directe au ajuns astfel la un punct mort, iar consecinţele economice, în urma grevei, ameninţau să fie catastrofale: numeroase fabrici erau oprite,şi multe trenuri erau desfiinţate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Preşedintele s-a hotărît atunci să ceară Congresului împuternicirea de a lua minele sub controlul statului, şi de a lăsa în sarcina statului fixarea condiţiilor de muncă şi a salariilor.

Speriaţi de o asemenea eventualitate, proprietarii şi muncitorii au ajuns, în cîteva ore, la înţelegere!

Salariile au fost ridicate cu 7o cenţi pe zi (de la 14,o5, la 14,75 dolari) şi gratificaţiile cu lo cenţi, protonă (de la 2o, la 3o tone).

Succesul este al muncitorilor, şi îndeosebi al lui Lewis. Economia naţională va plăti spezele. Opoziţia se plînge că preşedintele a manevrat greşit.

Pentru observatorii străini, ceea ce pare caracteristic este că discuţia (ca şi greva) a avut un caracter strict

profesional, fără nici o influenţă politică, şi fără manevre hotărîtoare de ordin comunist.

Lewis pare a avea, faţă de comunism, aceleaşi sentimente ca şi fruntaşii democraţi sau republicani.

Aceste lupte, pe tărîm economic, sînt duse cu străşnicie, pun în mişcare uriaşe mase de oameni, şi ating însemnate interese generale; ele au o puternică influenţă asupra vieţii naţionale, dar nu otrăvesc izvoarele de viaţă, prin lozinci de vrăjmăşie şi de ură de clasă, nici nu deslănţuiesc ambiţii oarbe şi distrugătoare. Ele se deosebesc astfel de îngrijorătoarele mişcări muncitoreşti care au izbucnit din nou, în Franţa - la porunca Moscovei - şi care au scopul să împiedice debarcarea armelor pe care Statele Unite le trimit în Franţa. In timp ce agită masele, comuniştii francezi dau lupta în parlament, unde, de două zile, bîntuie cele mai grozave şi mai jalnice păruieli. (...)

8 martie

Ieri seară, lume mai puţină decît în alte zile de marţi, fiindcă cehii serbează centenarul lui Masaryk. Discuţia, bine introdusă prin două scutte expuneri făcute de Ianşeyevski şi Draşcovici, este interesantă. La ordinea zilei: "Drepturile omului". La sfîrşit, am făcut obişnuitul rezumat, evocînd personalitatea lui Masaryk. (...) Masaryk urmărea crearea statului cehoslovac, şi urmărea eliberarea poporului său pe plan naţional. In gîndul său, libertăţile şi drepturile individuale ale cehoslovacilor erau legate de acest act de emancipare naţională, pe care îl urmărea; socotea că în împrejurările de atunci, şi în cuprinsul monarhiei austro-ungare, naţiunile cehă şi slovacă, nu erau băgate în seamă; sentimentul ce putea fi folosit pentru crearea unei noi ordine, era acela de revoltă a popoarelor slave împotriva asupritorilor neamurilor lor.

Astăzi, asuprirea ce dăinuieşte în ţările noastre, apasă nu numai asupra statelor şi popoarelor, ci mai ales asupra omului. Agresiunea sovietică, este îndreptată împotriva omului. In consecinţă, individul se simte nedreptăţit, înjosit şi umilit, nu fiindcă face parte din cutare stat sau naţiune, ci fiindcă este o fiinţă omenească, iar potrivit concepţiilor so-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

vietice şi comuniste, fiinţa lui trebuie "adaptată", prin forţă, rînduielii comuniste. (...)

Ideea de liberare a omului cere o temelie filozofică, o garanţie de ordin juridic, şi organizarea unei jurisdicţiuni speciale; această jurisdicţiune trebuie să aibă, la capătul ei, o autoritate internaţională şi suprastatală. Numai astfel, va fi învinsă dependenţa individului de capriciile politice ale cutărui sau cutărui stat, iar pe de altă parte, inferioritatea minorităţilor naţionale faţă de majorităţi.

Concepţia Tribunalului European, ultima instanţă pentru a judeca şi apăra drepturile omului (aşa cum această concepţie a fost deslușită la Conferinţa europeană de la Bruxelles), trebuie aşezată la temelia drepturilor omului, şi va fi obiectivul principal al acţiunii de eliberare a Răsăritului. (...)

lo martie

(...) Noua carte a lui James Burnham, foarte vioi scrisă, şi bine gîndită: "Viitoarea înfrîngere a comunismului", este primită cu multă sfială de cercurile intelectuale americane şi de critică. Burnham nu inspiră încredere "oamenilor serioşi", fiindcă ar fi apărat teze extreme, deseori paradoxale şi fiindcă are o vioiciune de gîndire care aduce mai mult cu caracterul latin decît cu acela anglo-saxon. In ce mă priveşte, am găsit cu satisfacţie, în cartea lui Burnham, multe dintre ideile mele, ca de pildă, criticile aduse de Burnham politicii americane (că este prea strîmtă, şi nu este universală; este exclusiv defensivă, şi nu îndrăzneşte, în niciun domeniu, să treacă la atac; că nu-şi dă seama că războiul a şi început, şi că mai nutreşte speranţa că s-ar putea ajunge la o paşnică înţelegere). Sînt idei care încolţesc în multe capete; astăzi, ele pot să pară unora "extremiste" sau paradoxale; mîine, ele vor părea pur şi simplu banale.

Tot astfel, va părea banală şi ideea lui Burnham, ca şi a oricărui om de bun simţ: că Europa trebuie unită, dar că nu va fi niciodată cu adevărat unită, atîta vreme cît va fi despărţită în două bucăţi. Burnham afirmă că toate soluţiile politice, economice şi sociale, iscodite şi desăvîrşite pentru a întări şi mîntui Europa apuseană, nu pot da decît rezultate vremelnice.

Europa nu se poate ridica, şi nu poate sta în picioare, decît atunci cînd Cortina de Fier va fi înlăturată, şi cînd U.R.S.S.nu va mai interveni în ţările răsăritene.

Pentru aceste motive, şi pentru multe altele, Burnham este cel dintîi scriitor occidental care pricepe folosul ce poate fi tras din "exilaţii" răsăriteni, care sînt dornici şi uneori bine pregătiţi, să ajute cu sfatul şi cu fapte, ofensiva Apusului, şi mă învoiesc pe deplin cu judecata lui Steward Alsop (în "New Leader"): "Cartea lui James Burnham este de o inevaluabilă şi imensă valoare"! (...) Alsop pusese în lumină următorul adevăr rostit de Burnham: "Lumea necomunistă s-a fixat pe defensivă. Dar războaiele nu pot fi cîştigate, şi pînă la urmă sînt chiar pierdute de aceia care se menţin permanent în defensivă". (...)

11 martie

Deocamdată, iniţiativa şi spiritul ofensiv au rămas de partea bolşevicilor. Moscova ştie cum trebuie făcută o ofensivă pentru pace, care să mascheze uriaşele pregătiri de război.

In timpul "campaniei electorale" care se desfăşoară în U.R.S.S., în vederea "celor mai democrate alegeri din lume", a vorbit Molotov. A spus că U.R.S.S. doreşte pace cu toate statele, şi că nu se înfricoşează de şantajiştii occidentali, care ameninţă cu bomba hidrogenă: "Imperialismul care vesteşte numai negru, nu poate să înfricoşeze Rusia cu bomba hidrogenă, care de fapt nici nu există". A mai spus că U.R.S.S. poate şi vrea să trăiască în mod paşnic alături de state cu alt regim, dar că îşi dă seama că atîta vreme cît statele capitaliste vor dăinui, în aceeaşi măsură va dăinui şi primejdia de război. Ofensiva pentru pace a U.R.S.S.-ului trebuie sprijinită de masele din ţările occidentale, care au datoria să afirme voinţa lor, şi anume că nu voiesc să se ducă luptă împotriva U.R.S.S.-ului.

Deci: una caldă, una rece, pentru a amăgi pe străini, fără a da o impresie de slăbiciune celor dinlăuntru.

Gogomani din lumea întreagă, quakeri de pretutindeni, ascultaţi: asta e muzica ce vă place!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tovarăşul Malenkov a vorbit în acelaşi sens; el a declarat că "Uniunea Sovietică este pregătită să exploreze şi să participe la noile eforturi, oriunde energiile propun o rezolvare a tensiunii din lume".

Este ceea ce voiesc să audă pacifiştii occidentali, cu orice preţ.

Mîine, va vorbi şi Stalin. Si el doreşte pacea, şi nimic altceva.

Tot mîine, este plebiscit în Belgia, cu privire la regele Leopold. In "Herald Tribune" a apărut un articol semnat de Spaak, care aminteşte gravele învinuiri pe care el şi prietenii săi le aduc fostului şi probabilului rege al belgienilor. Aceste acuzaţii se referă la fapte întîmplate în timpul războiului. (Regele s-a supus, a încetat lupta, a rămas în ţară,luînd o atitudine neutră, a văzut pe Hitler, a primit flori de la nemţi în ziua căsătoriei sale, şi-a reluat titlurile germane, etc., etc.). Spaak se leagă şi de caracterul autoritar al suveranului, care nu constituie o garanţie de "guvernare constituţională". Ce-i mai grav este că Spaak prevede, oricum ar vota poporul, o spărtură în unitatea de gîndire şi de simţire a belgienilor, şi aceasta datorită numai "nemaipomenitei încăpăţînări" a regelui Leopold.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acest antagonism între rege, şi cel mai strălucitor şi mai european om de stat din Belgia, va da de furcă belgienilor, în cazul cînd (cum e probabil) regele se va întoarce.

Juraţii au găsit vinovaţi de spionaj pe Guibicev şi pe Judith Coplon. Amîndoi au fost condamnaţi la cîte 15 ani de închisoare. Domnişoara va rămîne în penitenciarele americane,pe cînd tovarăşul ei sovietic, se poate întoarce în patrie, dacă vrea. Si vrea. Va pleca peste cîteva zile ...

Această măsură de eliberare a fost cerută de Departamentul de Stat. Unii o socotesc bună (ca bunăoară Allen Dulles, şi probabil fratele său); alţii consideră că este o dovadă de slăbiciune (sau, în orice caz, aşa va fi interpretată de Moscova). Aceşti nemulţumiţi (ca senatorul Wherry) cer capul lui Acheson.

13 martie

(...) In alegerile de ieri, regele Leopold a obţinut o majoritate de 57,5%, adică 2.933.382 voturi în favoarea sa, şi 2.151.881 împotriva sa. Flamanzii, în mare majoritate, au votat pentru Leopold. Valonii au fost mai împărţiţi. Si acum?

Dacă ar fi cuminte, Leopold ar renunţa. Un rege nu poate domni, atunci cînd s-a întîmplat că mai mult de 4o% din poporul său a votat pe faţă împotriva lui.

Insă, aşa cum îl ştim, regele Leopold nu a dat prea des dovezi de cumînţenie. Alături de el se află o femeie frumoasă şi ambiţioasă, care s-a săturat de a mai juca golf, la Geneva.

Mai fericit decît regele belgilor, şi mai iscusit în pregătirea unor urne inteligente, Stalin a fost reales în unanimitate, (cu nu ştiu cîte sute de milioane de voturi) în fruntea listei unice, şi fireşte optime, a partidului de la putere. Este un triumf pentru Democraţia Universului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Unii fruntaşi americani simt că U.R.S.S.-ul ar fi din nou dispus să împartă lumea. Adică, ar primi să ajungă la o înţelegere cu Statele Unite, cu gîndul de a rămîne stăpîn deplin, la Răsărit, (inclusiv în China şi în Iugoslavia) lăsînd deocamdată Apusul în seama Americii. James Reston vorbeşte de un asemenea plan în "N.Y.-Times" de azi. Ci-că ar fi auzit de acest plan, la Departamentul de Stat, unde conducătorii n-ar fi dispuşi să asculte de "sugestiile" Moscovei. Acheson îşi dă seama de primejdie şi nu vrea - spune Reston - să lase China, pe Tito şi pe sateliţi, la cheremul lui Stalin.

Dacă U.R.S.S. nu va izbuti să impună o "învoire", va căuta să influenţeze situaţia de fapt, în sensul unei despărţiri tot mai hotărîte a lumii în două. Reston crede că speranţa pusă de unii în reînvierea comerţului între Est şi Vest, se va prăbuşi. Orice comerţ cu Estul va trebui să treacă prin Moscova, şi să fie supus condiţiilor sovietice.

Cam în acelaşi sens, mi-a vorbit,acum două zile, Allister, redactorul şef al ziarului "Washington Post", care în-

tors cu avionul din India, (prin Grecia), este convins că URSS caută să organizeze o asociaţie a Naţiunilor Unite din Răsărit, şi că se va retrage din aceea de la New York. Unde ar fi norocul ...

14 martie

Declaraţiile mele făcute la 3 martie, la un post de radio din New York (audiţia lui Cristofer Emmet) au fost retransmise întocmai, pe româneşte, de postul "Vocea Americii".

Americanii, sau în orice caz mulţi americani, reacţionează aşa cum trebuie la destăinurile lui Reston (cu privire la presupusul plan bolşevic de a împărţi lumea). Editorialul din "N.Y.-Times", apărut în ediţia de azi, pare a fi un extras din "Preliminariile" mele din 1942-1943.

Sovietele au căutat totdeauna să reducă numărul puterilor conducătoare. Au încercat să elimine Franţa şi China din rîndul marilor puteri (scrie "N.Y.-Times"). Acum doresc, se pare, să dea la o parte şi Anglia. Ar vrea să împartă lumea cu americanii. Acelaşi lucru a vrut să-l facă Hitler, cu Anglia, în 1938-1939. Acelaşi lucru l-a făcut Hitler, cu Stalin, în august 1939. Acelaşi lucru ar fi dorit să-l facă Stalin, de mult, şi cu noi. Dar: "Astfel de tîrguieli sînt nu numai contra principiilor Occidentului. Experienţa de pînă acuma ne-a prevenit împotriva lor, ca şi în privinţa chestiunii: de ce Washingtonul nu e interesat la ele. Scopul lor imediat este de a neutraliza şi de a izola orice mare putere capabilă să stopeze orice cucerire totalitară, şi în ultimă consecinţă, expansiunea puterii sovietice".

Bogda-proste că Washingtonul a priceput! Numai de-ar dura.

Nu ducem lipsă de interpreţi "pricepuţi", care caută să zăpăcească lumea. Din fundul unei călătorii, Lippman hărţuieşte pe Acheson, acuzîndu-l că este prea "intransigent" faţă de Soviete. Lippman a fost mişcat de vorbele bune ale lui Molotov. Prostia marelui ziarist este fără leac.

La Washington Senatul trece printr-o criză de bănuieli anticomuniste, care se exprimă fără chibzuială şi lovesc la întîmplare pe vinovaţi, ca şi pe nevinovaţi. Democraţia fără perdea este vecină cu ţigănia. Senatorul Mac Carthy denunţă o lume întreagă, şi se războieşte cu Acheson. Parlamentari de toate culorile, (anticomunişti şi prosovietici) îşi unesc străduinţele ca să tulbure viaţa actualului şef al Departamentului de Stat care ori cîte cusururi ar avea, este incontestabil cel mai bun diplomat pe care-l are această ţară.

Ce va face Leopold Rex? Işi va lua rămas bun de la "Reposoir", şi de la Golful din Pregny? Sau se va hotărî să facă marele şi merituosul gest de a abdica?

Presa americană îi este, în mare parte, ostilă. Declaraţiile lui Spaak au făcut impresie. Ziarele, chiar atunci cînd nu declară făţiş că monarhismul a devenit anacronic (cum gîndesc cei mai mulţi americani), socotesc că singura justificare a unui monarh este de a fi un "simbol" de unire, şi nicidecum - ca Leopold - o pricină de ceartă, de duşmănie şi de rupere în două a unei naţii (scrie "N.Y.-Times").

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Comitetul Naţional Român trece printr-o criză care poate fi ultima. Dihonia dintre generalul Rădescu şi Alexandru Creţeanu, a izbucnit cu o furie nestăpînită. Incerc, împreună cu N.Caranfil, să potolesc patimile şi nervii onorabililor "colegi", dar zadarnic. Fiecare dintre ei are "planurile sale", şi se lasă dus, fără gînd de a-şi reveni în fire, pe valurile unor jalnice furtuni de sentimente dezordonate.

Generalul, obosit şi scîrbit de răutăcioasa opoziţie a celor de la Washington, şi ademenit de cine ştie ce corespondent de la Paris (corespondenţa de la Paris este plină de îndemnul la răzvrătire şi la regrupare), a ajuns să privească ruperea Comitetului ca o necesitate. Creţeanu, pornit împotriva generalului, care îl deranjează în desfăşurarea ambiţiilor sale copilăreşti (fiindcă în ciuda năvalnicei porniri a Elizei[1], Creţeanu

---

1) Eliza Boxshall (născută Stirbey).

nu poate ridica ambiţiile sale mai presus de nivelul unei hegemonii infantile) urmăreşte cu încăpăţînare eliminarea, într-un fel sau altul, a generalului.

In ce mă priveşte, mă tem deopotrivă de reuşita planului generalului, ca şi de succesul lui Creţeanu, fiindcă nu înţeleg să las ca noi toţi şi cauza noastră să ajungem sub stăpînirea unor patimi personale neînfrînate.

Dar ce este de făcut? Si unul şi altul au prins o pornire de rupere, şi nu pot să dea înapoi. Generalul, ca răspuns unei adrese de la "Europa Liberă", a trimis o scrisoare "lămuritoare" cu privire la fondurile de care dispunem, sau mai exact de care nu dispunem, arătînd că Al.Creţeanu şi C.Vişoianu nu voiesc să dea Comitetului "sumele pe care le deţin din anumite fonduri naţionale". Un traducător rău inspirat a tradus în englezeşte "Sumele pe care le-au pus deoparte, din fondurile naţiunii", ceea ce însemnează "o deturnare de fonduri". Creţeanu a luat foc şi a beştelit, în gura mare, pe bătrînul general, în faţa mai multor compatrioţi, printre care se afla şi Caranfil, (iar în camera de alături se afla, din păcate, Barbu Niculescu) făcîndu-l "escroc", "decăzut moral", "iresponsabil", şi aşa mai departe. Generalul, pus în curent de Barbu Niculescu, a devenit incandescent. Amîndoi au acum motive a sparge Comitetul, şi mă tem că vor merge pînă la capăt cu supărarea, cu toate că împrejurările sînt deosebit de neprielnice. Americanii au nevoie de comitete naţionale, fiindcă Statele Unite sînt pe cale să rupă legăturile diplomatice cu ţările răsăritene, iar popoarele noastre nenorocite privesc mai mult decît oricînd, spre noi, ca spre ultima lor nădejde.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Impreună cu N.Caranfil, am încercat să înduplecăm pe general, să dea explicaţii, iar pe Creţeanu, să ceară scuze.Nici unul, nici altul nu vrea să ştie de împăcare. Amîndoi voiesc să apeleze la rege. Vorba lui Caragiale: "Insultat grav dumnezeul măsii şi palme cafiné central, piaţa endependenţei". Telegramele din exil se aseamănă cu acelea din vremea alegerilor, sub "generoşi", numai că, piaţa unde se desfăşurau asemenea jalnice glume este departe, iar "Independenţa" pare pe veci compromisă. (...)

15 martie

Ieri seara, primire la noi, pentru d-na şi dl.Beddington Behrens, raportorul general al Secţiei de Est a Mişcării Europene; soţii Poole, soţii Altshull, soţii Allen Dulles; apoi Fotici, Bessenyi, Ripka, Radiţa, Subotici, Duhacek, dr.Fabian, prof.Janzevski, Mihalovski, G.Franklin, Juicovici şi soţii Caranfil. (...) Behrens a făcut o expunere despre programul cu privire la Răsărit, şi cere adeziunea noastră. La discuţii: Ripka, Fotici, Radiţa, Subotici. (...) Ne gîndim să adîncim noţiuni, ca eliberarea individului; refacerea economică; definirea legăturii (dintre state, care trebuie să aibă un caracter federalist. (...)

17 martie

Acheson vorbeşte la San Francisco. Expune politica sa în Extremul Orient: supraveghere şi sprijin pentru cei care vor şi ştiu să se apere. Secretarul de Stat este greu încolţit, pe două fronturi: pe de o parte, mai mulţi senatori republicani îi amintesc trecutul lui pro-sovietic, şi-l învinuiesc că nu îndepărtează de la Departamentul de Stat pe unii funcţionari dubioşi.Senatorul Mac Carthy a pretins că ar exista aproape 2oo de "dubioşi", în rîndurile diplomaţiei americane, dar nu a putut dovedi nimic şi s-a făcut de rîs; pe de altă parte, unii progresişti, mai mult sau mai puţin comunizanţi, învinuiesc pe Acheson că este "prea intransigent" faţă de Moscova.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aceste atacuri, deopotrivă de nesăbuite, şi de vătămătoare (fiindcă sînt executate în gura mare, cu obişnuitul lux de publicitate zgomotoasă, şi cu obişnuita lipsă de argumente serioase, ce caracterizează anumite campanii politice în această binecuvîntată democraţie) au izbutit nu numai să slăbească poziţiile secretarului de stat, dar şi să tulbure ideile poporului american despre politica externă.

Acheson încearcă acum, printr-o serie de cuvîntări,să limpezească aceste idei. (...)

Regele Leopold s-a grăbit să accepte "mandatul pe care i l-a dat poporul belgian (cu 57% voturi) "să se întoarcă pe

tron". Ba bine că nu! Atît aştepta! Coborîtorul chinuitei familii de Wittelsbach[1] nu putea să scape acest prilej de a schimba paşnica lui viaţă din Elveţia, pentru un destin mai tulbure. I s-a urît cu binele. Iar sfătuitorul şi secretarul său particular, amicul Jacques Pirenne, nu a pierdut, nici el, acest prilej, de a împinge pe regalul său patron în valurile "marilor curente istorice", care duc neapărat pe monarhii imprudenţi spre cele mai lamentabile naufragii.

18 martie

Acheson - care este necontenit atacat, de unii, fiindcă ar fi fost prea roşu, de alţii, fiindcă a ajuns prea albastru - a ţinut două foarte bune cuvîntări, în California. In prima, a vorbit cu obişnuita lui băgare de seamă, despre China şi despre Extremul Orient. Inainte de întoarcerea lui Iessup, Departamentul de Stat nu şi-a fixat încă politica asiatică. In principiu, este gata să ajute, acolo unde ajutorul poate fi de folos.

In ce priveşte Europa (raporturile cu Moscova, prin Pactul Atlantic), Acheson a fost mult mai precis şi deosebit de curajos, în a doua cuvîntare. A spus ceea ce trebuia spus: că Statele Unite doresc pacea, dar nu cu orice preţ. A precizat, în şapte puncte, condiţiile de pace. Sînt condiţii normale şi firesti. Fără respectarea lor, o pace statornică nu este posibilă. Totuşi, în lumina întîmplărilor anormale de azi, par "fantastice" şi "imposibile". Se vor găsi oameni blajini şi concilianţi, care vor aprecia că secretarul de stat a înţeles să pună beţe-n roate operei de pacificare. In realitate, formulînd condiţiile, fără de care pacea nu este cu putinţă, Acheson a vrut să arate de partea cui este vina, dacă nu se va face pace.

El nu-şi face nici o iluzie cu privire la bunăvoinţa sovietică, şi îşi dă seama că este nevoie de diplomaţie totală pentru a duce războiul rece. Iar cea dintîi datorie a unei astfel de diplomaţii este să lămurească problemele şi să lumineze minţile. Este probabil că s-ar putea ajunge mai uşor la un aranjament vremelnic, lăsînd lucrurile în confuzia şi în bezna în care doresc să

---

1) Aluzia priveşte familia germană a lui Arnoul de Wittelsbach, din Comitatul Bavariei (911-937), al cărei urmaşi au menţinut tronul Bavariei şi al Palatinatului, pînă în 1918, o mie de ani.

le păstreze sovieticii. Fiecare aranjament înseamnă însă pentru apuseni o jalnică şi primejdioasă retragere. Pentru a împiedica acest mers înapoi, Acheson a aprins farurile cele mari. Prea multă lumină!, vor striga quakerii de pretutindeni. Acheson crede însă că este mai bine aşa.

Insemn cu bucurie că, în cuvîntarea a doua, se cere URSS-ului să-şi retragă trupele şi poliţia din ţările satelite, şi să îngăduie alegeri libere în ţările acelea, fiindcă regimurile de azi - după opinia Statelor Unite - nu au, nici în clin, nici în mînecă, cu popoarele respective.

Dacă nu mă-nşel, este pentru prima oară cînd o mare putere apuseană declară că eliberarea ţărilor noastre este o condiţie de pace, între Occident şi U.R.S.S.

19 martie

Eliberarea ţărilor satelite a intrat în discuţia publică. Ziarele publică hărţi şi comentarii, arătînd despre ce este vorba. Mă voi sluji de discursul lui Acheson, într-o conferinţă pe care o voi ţine la Fort Meade (Maryland), în faţa ofiţerilor Armatei a Doua: problema ţărilor răsăritene este o problemă la ordinea zilei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Reacţiunea sovietică faţă de discursul lui Acheson, este violentă şi se exprimă, ca de obicei, în termenii cei mai grosolani. "Gazeta Literară" din Moscova acuză pe secretarul de stat că ar fi "un mincinos sfruntat" şi că ar fi dat Sovietelor "un ultimatum ridicol şi insolent". Printre alte amabilităţi de acelaşi fel, gazetarul bolşevic spune că Acheson ar fi un fascist, un isteric şi fireşte un lacheu al faimoşilor instigatori la război. Titlul articolului este: "Isteria totală a mincinoşilor americani". Nu poate fi o mai potrivită invitaţie la negocieri, pentru "o pace dreaptă şi statornică"...

Spre deosebire de alte impoliteţi, cele de azi au o semnificaţie precisă şi fac onoare aceluia către care sînt îndreptate: ele dovedesc că Acheson a lovit în plin cu cele şapte puncte ale sale. (...)

20 martie

In centrul preocupărilor generale se află Germania. Acolo bîntuie, mai rău decît oriunde, războiul rece. Acolo poate izbucni, mai uşor decît oriunde, războiul adevărat. Iar pe măsura în care nemţii vor putea să-şi dea şi ei părerea cu privire la soarta lor, problema Germaniei va părea tot mai încurcată.

Acheson, în condiţia nr.1 pe care a formulat-o, a spus: Germania unită (unită sau federată?; aici vor interveni francezii, în discuţie) sub un guvern liber ales, în alegeri controlate prin mijloace internaţionale.

- De ce să începem cu alegerile?, se întreabă Lippman-cel-Deştept. Să începem prin a evacua Germania, atît noi,cît şi ruşii, şi să lăsăm Germania eliberată şi neutrală, să-şi dea cîrmuirea democratică de care e nevoie!...

Replica bunului simţ: evacuarea Germaniei înseamnă că americanii vor trece Oceanul, iar sovieticii vor rămîne în Polonia, în România, în Cehia, pretutindeni. Germania va fi atunci "coaptă" pentru sovietism. Comuniştii se învoiesc, firește, cu planul Lippman: mai întîi evacuare, apoi război civil, în sfîrşit, intervenţia poliţiei germane răsăritene, şi stabilirea ordinei comuniste. Iată planul pe care-l dezvăluie unii informatori din cercurile roşii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- De ce democraţie?, se întreabă dr.Dorls, un german care vorbeşte tot mai mult pe placul germanilor, şi care propovăduieşte (în fruntea partidului socialist al Reichului!) o acţiune a "elitelor", pentru a reîntregi Reichul german, a uni Europa, fie chiar prin forţă, şi a pune capăt, odată pentru totdeauna "nenorocitei politici a lui Roosevelt", care a întins haosul în lume, dînd Europa de est - la Teheran şi la Yalta - pe mîna bolşevicilor. Deviza lui Dorls, care a fost un credincios discipol al lui Hitler, este: "Europa unită da, fie chiar prin război;Europa ciopîrţită, niciodată ..."

Astfel de idei se pot întinde la Răsărit, unde, în multe cercuri (mai ales în cele mai aprige, mai dinamice, şi care n-au învăţat nimic), ura împotriva bolşevismului nu se confundă cu ura împotriva totalitarismului. Atît aşteaptă neofasciştii nepocăiţi: să pună mîna pe stat, nu pentru a elibera pe om, ci pentru a

înlocui o tiranie printr-alta. Această primejdie va ajunge să fie cu atît mai mare, cu cît Apusul va şovăi mai mult în faţa Moscovei, lăsînd ca lupta pentru eliberarea Europei să rămînă în seama Germaniei. (De aici decurge nevoia mereu mai imperioasă,de a se defini o doctrină a eliberării).

21 martie

Acheson va rămîne secretar de stat, a declarat cu apăsare preşedintele Truman, care-şi petrece vacanţele de iarnă undeva, la mare. Această punere la punct a fost socotită necesară. (...) In timp ce secretarul de stat duce, pe plan extern, o luptă inteligentă şi curajoasă, (...) e necontenit hărţuit de adversari politici care, din invidie, din prostie, sau din spirit partizan, caută să-i sape groapa.

Ce chilipir pentru sovietici! Adversarii cei mai zgomotoşi sînt republicanii: de cînd au scăpat de sub înţeleapta conducere a lui Vandenberg - Dulles (primul este greu bolnav, iar al doilea a căzut în alegeri) fac opoziţie, în treburile externe, cu aceiaşi patimă, şi deseori cu aceeaşi lipsă de judecată ca în treburile interne. (...) Atacul republican se desfăşoară într-o comisie specială a Congresului, unde se cercetează "lealitatea" unui număr însemnat de demnitari şi funcţionari ai Departamentului de Stat, învinuiţi că ar fi avut cîndva simpatii şi înclinaţii pentru comunism. Acuzaţia este susţinută cu brutalitate şi cu o uimitoare lipsă de îndemînare şi de serioasă documentaţie, de către senatorul Mac Carthy. Reacţiunea impricinaţilor este violentă, şi duce uneori la un schimb de cuvinte şi de insulte, dintre cele mai brutale. Cu luxul de publicitate(radio, fotografie, televiziune, etc.) de care se bucură aci asemenea investigaţii, întreaga acţiune anticomunistă a Congresului se termină cu scandal. Azi, a fost nevoit să se justifice ambasadorul Iessup (adus cu avionul din Extremul Orient, unde fusese însărcinat să găsească punctele de sprijin ale unei noi politici).

Cazul lui Iessup - "o personalitate cheie", în politica externă a Statelor Unite - este caracteristic pentru criza care bîntuie în această ţară: atacat de mai mulţi senatori, apărat de Administraţie, acoperit prin două scrisori însufleţite,

iscălite de Marshall şi de Eisenhower, Iessup urmăreşte o politică strîns legată de politica lui Acheson, şi va rămîne sau va cădea împreună cu el.

Adversarii cei mai periculoşi ai Administraţiei nu sînt însă "anticomuniştii" republicani, ci pacifiştii cu orice preţ, de toate nuanţele, care socotesc că Acheson a luat o atitudine prea dîrză faţă de Moscova, şi că a compromis orice putinţă de înţelegere. Aceşti adversari lucrează pe dedesubt, şi se folosesc de atacurile masive şi neînţelepte ale republicanilor. (...)

Pacifiştii sapă deci Administraţia, şi împreună cu ea, sapă poziţiile de rezistenţă ale Americii, pe dedesubt, şi caută să pregătească o acţiune politică în afară, mai mlădioasă. (...)

22 martie

Foarte multă lume a la "întrunirile de marţi",pentru primul aniversar al dezbaterilor noastre, şi pentru a asculta o strălucită conferinţă a lui W.Poole, despre federalism. (...). La discuţii, au luat parte Eckhardt, Ripka, Solski, Gross, Draşkovici, Subotici, Jenjewski şi ... Kerenski. (...) M-am dus la culcare, la orele două noaptea.

23 martie

La ora 5 spre ziuă, m-am deşteptat ca să plec la Fort Meade (Maryland), prin Baltimore, unde am fost oaspetele ofiţerilor Statului Major al Armatei a Doua. Le-am vorbit despre "Punctul 2 din condiţiile de pace", cuprinse în discursul lui Acheson, de la 16 martie, la San Francisco: "Cu privire la întregul grup al ţărilor pe care ne-am obişnuit să le socotim ca pe un spaţiu satelit, conducătorii sovietici (...) ar vrea să menţină în practică declaraţia semnată la Yalta, relativă la eliberarea Europei". Exprimă acest punct 2 o condiţie normală de pace (...),sau e numai o condiţie propusă de Acheson, pentru a provoca un refuz brutal sovietic?" (...)

Erau de faţă doi generali, dintre care comandantul şi şeful său de Stat Major, numeroşi ofiţeri şi întregul Stat Major militar şi civil al Armatei II. Am fost reţinut la dejun. Seara,

m-am întors la New York.

24 martie

Coudenhove Kalergi mă asigură că evenimentul cel mai important ce s-a petrecut de curînd, este discursul ţinut de generalul De Gaulle, cu privire la Germania. Ziarele americane au trecut cu vederea acest eveniment. Am cerut să mi se trimită textul integral. Deocamdată nu am decît unele fragmente: "Nu văd motive pentru ca popoarele german şi francez să nu se înţeleagă, ar fi spus generalul. Sîntem aproape orbiţi de lumina ce ar putea să ne dea unirea unei Germanii cu Franţa, prelungită prin Africa. Ar fi ca o nouă acţiune a lui Charlemagne".

Imi amintesc de convorbirea ce am avut-o cu generalul De Gaulle, cînd am menţionat nevoia unui "gaulism european". De asemenea, îmi amintesc de ideile ambasadorului francez de la Moscova, Eric Labonne, despre folosul unei colaborări franco-germane, în Africa. (...) Faptul că De Gaulle a priceput că în zilele de azi este mai bine de a întruchipa pe Charlemagne, decît pe Jeanne d'Arc, este îmbucurător. Cum s-ar putea încadra însă o asemenea unire germano-franceză, în cuprinsul unei Europe armonioase? Unde este locul Angliei? Amicul Coudenhove, care s-a supărat pe Anglia, ca văcarul pe sat, este încîntat că această ţară a fost trecută cu vederea, de general. Anglia însă nu poate fi trecută cu vederea, atît de uşor.

In ce priveşte Germania, De Gaulle pare să fi primit unele îndemnuri şi unele răspunsuri favorabile. Cancelarul Adenauer, într-o cuvîntare rostită la Bonn, a declarat: "Mă gîndesc la o evoluţie similară (ca aceia care a dus la unificarea Germaniei), pentru a putea împlini o unire între Franţa şi Germania. Instrumentul necesar unei asemenea uniri ar putea fi un parlament economic, ai cărui membri ar putea fi desemnaţi de către Parlamentele celor două state".

25 martie

Trygve Lie, secretarul general al ONU-ului, care se teme că viitorul instituţiei din care el trage atît de mare folos, se află în primejdie, şi se gîndeşte să adune, la Lake Success, sau Flushing Meadows, în una dintre primitoarele barăci ale ONU-ului,

pe miniştri de externe ai Marilor Puteri, într-o conferinţă hotărîtoare ("O conferinţă la înalt nivel", cum se spune aici) pentru a pune capăt războiului rece.

Prilejul, pentru o asemenea conferinţă, este problema pe care o ridică participarea Chinei la dezbaterile Naţiunilor Unite. Apusenii nu s-au lepădat încă de chinezii naţionalişti, iar sovieticii nu vor să participe la nici o discuţie cu delegaţii Chinei de altădată.

Trygve Lie s-a dus la Washington, unde a supus proiectul său Departamentului de Stat. Răspunsul, se pare, a fost destul de favorabil. Deocamdată, Acheson se gîndeşte să se ducă, în primăvară, la Paris, ca să stea de vorbă cu colegii săi din Pactul Atlantic.

Tema celor de la secretariatul ONU-ului este că sovieticii se vor retrage din instituţie şi vor forma o asociaţie a lor, un fel de O.N.U. comunistă, întinsă din Germania, pînă la Pacific. Kerillis consideră o asemenea eventualitate ca o mare primejdie. Nu este şi părerea mea. De fapt, Sovietele îşi întind, de pe acum, stăpînirea peste state satelite, mari şi mici, legate între ele prin disciplina comunistă, atît de unitară. Ele dispun, de pe acum, prin partidul comunist, condus din Moscova, de o strînsă organizaţie internaţională. Iar prin prezenţa lor, la O.N.U., ele izbutesc să paralizeze o organizaţie internaţională, care s-ar putea opune planurilor lor: ele ţin în loc Apusul, în timp ce uneltesc la Răsărit. De aceea, retragerea lor din O.N.U. ar fi un fapt fericit: Occidentul şi-ar cîştiga libertatea de acţiune, iar ONU ar putea fi cu adevărat un organ de unire şi de acţiune comună al popoarelor libere.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am citit o versiune mai substanţială a cuvîntării lui De Gaulle. Iată ce a spus el despre Germania: "De treizeci de ani urmăresc, cu interes şi cu respect, faptele şi cuvintele lui Konrad Adenauer. Am prins, din tot ceea ce spune acest bun german, un fel de ecou al chemării Europei. Rinul poate să devină o cale unde europenii să se întîlnească, şi unde Rinul să înceteze de a mai fi o prăpastie, unde europenii se luptă între ei, totdeauna. Cu privire la această problemă, pe care o consider de importanţă capitală, pentru Europa, chestiunea regiunii Sarre ar fi o garanţie foarte

folositoare. Dacă n-ar trebui să ne întîlnim, faţă în faţă cu Germania, chestiunea Sarre ar fi într-adevăr inexistentă. In pofida unui trecut foarte împovărat, trebuie să găsim înţelegerea dintre aceste două naţiuni".

Si aici, urmează textul pe care l-am mai citat: "Sîntem aproape vrăjiţi de perspectiva a ceea ce ar putea să dea ansamblul valorii germane şi valorii franceze, aceasta prelungită prin Africa. Este un spaţiu de comună dezvoltare, care ar putea să transforme Europa ... Este vorba în rezumat, de a relua, în condiţiile moderne, truda lui Charlemagne. Nici o victorie n-a valorat atîta, cît victoria din Cîmpiile Catalaunice, unde franco-romanii şi germanii, au înfrînt pe Attila. Este o sarcină la care trebuie să se gîndească oamenii de bună voinţă, patrioţii celor două ţări. Si nu caut să ascund că ameninţarea sovietică face această sarcină mai urgentă". (...)

In ziarul "France-Amérique" am găsit o observaţie foarte justă cu privire la starea de spirit a francezilor, faţă de americani. Vorbind de un articol al lui François Mauriac, în "Figaro", în care scriitorul catolic denunţă "materialismul" americanilor (articol absurd, care a pricinuit aici uimire şi supărare), editorialistul din France-Amérique, scrie că francezii de azi au, în acelaşi timp, o mentalitate de învingători şi de învinşi, fiindcă în războiul trecut, au cunoscut, rînd pe rînd, cea mai cruntă înfrîngere şi cea mai tîrzie victorie. Aceste sentimente contradictorii le dau întrucîtva un complex de inferioritate, faţă de americani. Este foarte just. Aceleaşi simţiminte ar putea să le fie de mare folos faţă de germani, care şi ei au fost, rînd pe rînd, învingători şi învinşi, şi au învăţat să cunoască atît calitatea valorii, cît şi limitele puterii lor. De un secol încoace, pacea devenise atît de greu de încheiat, între francezi şi germani, fiindcă, după fiecare război, se aflau deoparte învingătorii, iar de alta învinşii. Iată că, de această dată, poziţiile lor sînt amestecate şi sentimentele egal de tulburate: ce prilej de înţelegere reciprocă şi de apropiere!

In sfîrşit, De Gaulle a rostit o frază care ar trebui să aibă răsunet şi dincolo de Atlantic, în această ţară a energiei

BCU Cluj / Central University Library Cluj

atomice, unde atîta lume, cu savanţii în frunte, tremură şi-şi pierd minţile, din cauza bombei: "Noi am prefera să cadă bomba atomică, decît să ne pierdem libertatea".

Cine gîndeşte altfel, pregăteşte lumea pentru robie şi deschide calea lui Attila.Este timp de a pune capăt jalnicei psihoze stîrnită de savanţi, de aceşti "ucenici vrăjitori".(...) Un savant american, care-şi cunoaşte confraţii, a publicat, chiar în aceste zile, o carte cu un titlu care mă umple de bucuri: "Stiinţa este o Vacă Sfîntă".

27 martie

Colonelul Frederick Pitts mi-a trimis, din partea comandantului Armatei a Doua, şi a ofiţerilor de Stat Major, o sezisare de mulţumire şi de foarte măgulitoare felicitări, pentru conferinţa pe care am ţinut-o, la Fort Meade.

29 martie

(...) Ieri seară Ripka a vorbit la Universitatea Franceză, despre Massaryk. Sînt rugat a spune cîteva cuvinte, ca român, în amintirea făuritorului Statului Cehoslovac. Amintesc legăturile de prietenie şi comunitatea de gînduri între bătrînul Massaryk şi fruntaşii noştri ardeleni, îndeosebi cu Iuliu Maniu. Arăt că, deşi lupta lor eliberatoare nu a putut să ferească popoarele lor de prăbuşirile din zilele noastre, totuşi lupta aceea nu a fost zadarnică. Acolo unde oamenii au putut trăi liberi, în state independente, comunismul nu poate prinde: în ciuda cumplitei asupriri de azi, idealul de libertate al bătrînilor noştri îşi pregăteşte,de pe acum, revanşa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trăim cele din urmă zvîrcoliri ale Comitetului Naţional Român, în forma lui de astăzi.

30 martie

(...) Casa Reprezentanţilor şi-a dat din nou în petec. A trecut o rezoluţie - cu 99 voturi pentru; 66 contra; - ca să amîne orice plată către Anglia, în contul planului Marshall, pînă cînd Anglia va pune capăt împărţirii în două a Irlandei, şi pînă

cînd va consimţi să elibereze întreaga insulă vecină.

Este o glumă de prost gust, care va jigni, pe degeaba, pe englezi, şi va înveseli pe sovietici.

Votul Camerei va fi negreşit corectat, dar va lăsa în urma lui tulburare şi impresia că acest mare şi bogat popor este deseori lipsit de seriozitate.

Republicanii nu s-au ferit, nici de această dată,de a încurca lucrurile. (...) Este drept, că există mulţi alegători de origină irlandeză, după cum şi mulţi evrei, care se gîndesc la statul Israel. Dar prostiile politice care se fac de dragul unor simţiminte naţionale, care nu au nici în clin, nici în mînecă cu interesele de azi ale Americii, nu pot aduce nimănui nici un folos: marile mase ale alegătorilor, fără deosebire de origină, înţeleg să slujească interesele americane.

31 martie

Ieri a murit Leon Blum, la 78 de ani, în urma unui atac de inimă. Ca mulţi bărbaţi de seamă din generaţiile trecute, el a fost un element de tulburare, uneori chiar de confuzie, în treburile publice, la tinereţe, şi a ajuns să fie, la bătrîneţe, un înţelept al Republicii, un ponderator, şi un conciliator. Dintre scrierile sale, cărţi şi articole de ziare, influenţate de o mare cultură şi de un spirit ascuţit, deseori prea ascuţit, şi prea subtil, o lucrare m-a impresionat îndeosebi: "La scara umană"; este o spovedanie cinstită şi curajoasă, scrisă în zile de primejdie, în zile grele.

In acelaşi timp este o încercare intelectuală izbutită de a opri socialismul (cu zestrea lui de idei generoase) la marginea prăpastiei, adică pe pragul totalitarismului bolşevic. Spirit talmudic, cu felurite sclipiri datorite originii sale orientale, Blum a fost sedus şi cucerit de Occident, şi cade la postul de luptă, ca unul dintre cei mai buni ostaşi ai civilizaţiei europene.

Zîzania din Congres a luat proporţii atît de întinse, încît toţi oamenii cuminţi din această ţară sînt necăjiţi şi îngrijoraţi. Tînărul senator Mac Carthy, (are 4o de ani) fericit că a ieşit pe neaşteptate din anonimat, ţine discursuri interminabile dezvăluind "comploturi comuniste", în sînul Administraţiei.

Senatori mai de vază - ca Bridges şi Wherry - îl susţin, în speranţa că vor putea bate monedă electorală din îngrijorarea şi enervarea ce se întinde în opinia publică. Stafia izolaţionismului se arată din nou la răspîntiile tîrgului politic.

Voturile nesăbuite ale Camerii Reprezentanţilor, în favoarea Irlandei şi în defavoarea planului Marshall, au zăpăcit minţile, umplînd de supărare pe cei cu simţul răspunderii.

Truman a reacţionat violent (prea violent, după măsura noastră europeană,măsură care de altfel nu se potriveşte cu treburile de aici, unde preşedintele este singurul reprezentant al statului, care poate sta de vorbă, singurul care se poate lua la ceartă cu parlamentarii) spunînd că cei trei senatori (Kenneth Wherry, Styles Bridges şi Joseph Mac Carthy) sînt nişte "sabotori" ai politicii americane, şi că cel mai mare sprijin pe care îl are astăzi Kremlinul, este această pornire partizană din Congres, cu scopul de a sabota politica bipartizană a Statelor Unite.

Cu acest prilej, preşedintele (...) a spus ziariştilor cîteva cuvinte puţin diplomatice, dar adevărate, despre URSS: "Comunismul din Rusia nu este un comunism curat. Este un totalitarism de cea mai rea speţă, la fel cu totalitarismul lui Hitler şi al lui Franco. Toate aceste regimuri erau la fel".

Despre Acheson, Truman a spus vorbe de laudă: Acheson va rămîne în istorie ca unul dintre cei mai mari secretari de stat americani. Această conversaţie intimă a fost dată publicităţii. E felul de a face politică într-o mare democraţie, şi nu este poate felul cel mai greşit.

Rămîne ca Acheson, cel mai cuminte slujitor al guvernării să mai pună ceva rînduială în situaţia dată, fiindcă vorbele ce se rostesc, deoparte şi de alta, sînt lipsite de seriozitatea necesară. Administraţia are azi, în ajun de alegeri şi în toiul crizei internaţionale, adversari înverşunaţi, la dreapta şi la stînga. Si cum se întîmplă totdeauna, extremiştii se ajută unii pe alţii. (...)

Intîlnire, la Sveck cu Ossusky. Amănunte despre cearta din tabăra cehoslovacă, ceartă mai adîncă şi mai crîncenă de-

cît la noi (fiindcă este influenţată de vechi animozităţi politice, ca şi de ura partidelor din fosta opoziţie împotriva politicii "criminale" a preşedintelui Beneş, în favoarea URSS-ului). Părerea lui Ossusky, despre Acheson: "Are plumb în aripi". Intreb: cine l-ar putea înlocui? - Nimeni! Concluzie: nici cu el, nici fără el, deci criză prelungită.

Haga şi "sateliţii": un succes, dar vai, cît de modest, pentru cauza ţării noastre. Tribunalul de la Haga a recunoscut că este un diferend între statele răsăritene şi puterile occidentale, cu privire la împlinirea tratatelor de pace, şi că guvernele satelite trebuie deci să numească un delegat în Comisia de Arbitri.

Rămîne de hotărît punctul 2, mai delicat: dacă statele satelite - cum e sigur - nu vor trimite delegaţi, poate Secretarul General al ONU-ului să numească el un delegat; (iar dacă nu,) pot arbitrii să judece în doi?

Se pare că, în această privinţă, judecătorii occidentali (mai cu seamă Basdevant) sînt mai puţin favorabili tezei anglo-americane.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intreg procesul dovedeşte că justiţia internaţională este înceată şi anevoioasă, şi nu poate înrîuri întru nimic îngrijorătoarele prefaceri din lume[1)].

1 aprilie

Cîteva dintre cauzele care tulbură politica americană:

a/ Cauze electorale: republicanii fac sforţări disperate ca să recîştige poziţii ce par definitiv compromise. De cîţiva ani în şir, toate socotelile partidului de dreapta, dau

1) "Jurnalul", prezintă în continuare cîteva note fugitive, cuprinzînd notiţe folosite în conferinţa ţinută în faţa Statului Major al Armatei a Doua, la Fort Meade (Baltimore): cele 7 condiţii şi replica Moscovei; sentimentul lumii occidentale; pacea prin negocieri este imposibilă; a munci şi a lupta pentru pace, adică forţa şi ideile; ţările satelite: cele două aspecte ale acestei probleme; poziţia geografică şi istorică în ţările de la Răsărit; lupta dintre Rusia şi Turcia în sec.XIX-lea; ideea europeană, în 1850, adică balanţa între puteri; articolul lui Karl Marx, instigaţia la război; războiul din Crimeea şi Tratatul de la Paris din 1856; ordinea europeană, problema libertăţii, Dunărea; care sînt interesele Vestului, în balanţa Puterilor; tra-

greş. Conducerea partidului, crede că aceste insuccese se datoresc tendinţei de colaborare cu guvernul, şi lipsei unui spirit combativ de opoziţie; conducerea hotărăşte o înăsprire şi o înviorare a luptei politice.

b/ Lupta de pînă acum pe tărîm economic şi social (împotriva "socialismului" preşedintelui Truman, şi a "costisitoarelor sale experienţe sociale") a dat greş: corpul electoral este interesat la aceste experienţe. Dat fiind sentimentul de îngrijorare şi de nedumerire ce se întinde în ţară, din pricina existenţei şi întinderii crizei internaţionale, conducerea republicană caută să atragă problemele de politică externă în zona luptelor de partid. Cum însă specialiştii de politică externă şi partidului republican au pierdut, (bătrîneţe, boală, insucces electoral) influenţa lor asupra conducerii partidului(întrucît aceşti specialişti, au fost şi au rămas adepţi ai politicii bipartizane) lupta pe tărîmul politicii externe a fost încredinţată unor oameni de mîna a doua, fără experienţă şi fără autoritate. Consecinţa este că situaţia pare şi mai confuză,iar acţiunea externă a fost slăbită. Prestigiul Statelor Unite, în lunile din urmă, e în scădere.

c/ Republicanii au înlocuit "colaborarea" printr-o opoziţie care nu cuprinde nici un element constructiv, şi nu se desfăşoară în domeniul ideilor, ci se iroseşte în atacuri de ordin personal. Politica Administraţiei a ajuns într-o fundătură. Cadrul ei trebuie lărgit şi înnoit, ca să poată cuprinde întreaga situaţie mondială. Trebuie să-şi învioreze ritmul şi să-şi întărească atitudinea faţă de desfăşurarea evenimentelor. Pactul Atlantic (inclusiv planul Marshall) nu a îmbrăţişat decît o parte a problemei. Pînă ieri, regională şi strict defensivă, politica americană este nevoită să devină universală şi ofensivă. Administraţia este în căutarea unei asemenea politici.Incă n-a găsit-o. Sau în orice caz, nu a formulat-o.In acest vacuum politic, opoziţia republicanilor ar putea avea succes, dacă ar veni cu un program şi cu idei. Venind însă numai cu atacuri personale, ea caută zadarnic să umple un vacuum de acţiune, cu un vacuum de gîndire.

---

tatul de la Berlin; ofensiva păcii; a fi puternic (Moscova a respectat numai pe Hitler şi ar fi acceptat condiţiile lui); a avea o idee justă asupra ordinei în lume;conducerea americană, - toate enunţate aproape stenografic, şi nedezvoltate.

d/ Atacurile personale se concentrează împotriva lui Acheson. Secretarul de stat are părţi slabe: poartă pantaloni vărgaţi, vorbeşte cu un accent britanic, are o înfăţişare distinsă, care nu e pe placul parlamentarilor americani. Nu este "popular". Mai are şi unele metehne din trecut. A fost pe vremuri, în epoca eroicei rezistenţe sovietice, foarte binevoitor faţă de URSS. Mulţi dintre prietenii sau protejaţii lui au avut unele "slăbiciuni" faţă de Moscova. Este deci, "vulnerabil".

Pe de altă parte, el este incontestabil cel mai bun secretar de stat: inteligent, abil în mînuirea treburilor diplomatice (nu şi în contactele lui politice), înţelegător al vremilor, cunoscător al problemelor europene, adversar astăzi hotărît şi lucid, foarte bine documentat în privinţa URSS-ului şi al politicii sovietice; Acheson este dintre oamenii politici mai tineri, cel mai desăvîrşit "campion" pe care Occidentul îl poate opune Moscovei.

De aci, decurg două consecinţe potrivnice: dacă rămîne la postul său, va fi slăbit prin atacurile ce se duc împotriva lui (şi cărora nu le poate răspunde direct, un secretar de stat nefiind un parlamentar, şi avînd nevoie, în orice clipă, de acoperirea şi de apărarea preşedintelui). Această "slăbire" îl va putea împiedica să vină cu unicul program care, în împrejurările de azi, poate fi salvator, dar care fireşte nu va fi popular, deoarece va cere din partea statului şi a naţiunii americane, sacrificii şi străduinţe grele. Dacă va fi silit să plece, politica americană - aşa cum au urmat-o pînă acum - va fi în primejdia de a fi şi ea schimbată. (...) Deci, plecarea lui va duce la o agravare mai cumplită a crizei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In această frămîntare, intervenţiile preşedintelui Truman vădesc mai totdeauna o judecată dreaptă şi un sănătos bunsimţ; ele îmbracă însă, deseori, o formă polemică, depăşind scopul pe care voiesc să-l atingă, provocînd răspunsuri tăioase din partea conducătorilor partidului republican, care nu voiesc înţelegere nici pe plan intern, nici pe plan extern. Astfel, Taft a făcut din nou o declaraţie împotriva felului cum guvernul a compromis situaţia Americii în China, şi în timpul marilor conferinţe, la sfîrşitul războiului. Greşelile trecute sînt incontestabi-

le; nici Taft, nici prietenii săi nu au însă un program de îndreptare a situaţiei; dimpotrivă, ideile lor cînd încearcă să le desluşească, ar putea duce la noi catastrofe.

Puţinii care văd limpede, şi care se ridică deasupra socotelilor de politică internă, sînt bătrîni şi bolnavi: Vandenberg, Stimson, Baruch (acesta chiar astăzi, a făcut o nouă propunere pentru crearea unui consiliu bipartizan de îndrumare a politicii de pace, adică pentru a pregăti America să facă faţă uriaşului război care o ameninţă).

Va putea gîndirea politică să învingă socotelile electorale? Soarta Occidentului şi a lumii atîrnă de felul cum va fi dezlegată această problemă?

2 aprilie

Este o nenorocire ca oamenii care au dreptate astăzi (ca Acheson) sînt nevoiţi să apere greşelile trecutului. Fiindcă procesul pe care opoziţia îl duce împotriva greşelilor trecute, întunecă situaţia de azi şi aruncă o lumină falsă asupra ideilor şi hotărîrilor care trebuie acum să îndrume politica lumii. Atacul este dus cu o uimitoare neîndemînare. Omul care a izbutit să aibă pe toată lumea împotriva lui, este "acuzatorul" Joe Mac Carthy, senator republican de Wisconsin. Felul uşuratec şi vehement cu care a atacat pe comuniştii din Administraţie, lipsa de precizie de documentare şi de simţ politic, de care a dat dovadă, l-au înfăţişat în ochii lumii ca pe un amator dornic de publicitate zgomotoasă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In atmosfera tulbure pe care el a creat-o, oamenii pe care i-a denunţat, (şi în rîndul dintîi ambasadorul Iessup, şi profesorul Owen Lattimore, vechi cunoscător al problemelor extrem orientale) au putut trece foarte uşor ca "victime" şi persoane valoroase ofensate pe degeaba. Contraofensiva acestor ofensaţi este violentă. Intors cu avionul din Tibet, Lattimore, la prima conferinţă de presă, a acoperit pe senatorul Taft cu injurii răsunătoare.

Adevărul adevărat pare să fie că "victimele" nu sînt chiar atît de nevinovate cum pretind că ar fi. "The New Leader" care duce împotriva comunismului, cu fapte şi cu idei, o campanie serioasă, susţinută şi onestă, crede a şti că ambasadorul Ie-

ssup a păcătuit din naivitate; (a fost membru de seamă în"Institute of Pacific Relations" institut care, prin publicaţia lui "The Far-Eastern Survey" ducea lupta împotriva Chinei naţionaliste şi în favoarea comuniştilor chinezi); iar savantul Lattimore a fost un "editor permanent" al revistei "Amerasia", întemeiată în 1937, care sub îndrumarea unor comunişti şi comunizanţi bine cunoscuţi, a dus o campanie pentru comunizarea Chinei, iar în iunie 1945, a provocat un scandal, atunci cînd F.B.I. a declarat că ar fi găsit nenumărate acte şi documente guvernamentale secrete, la redacţia acestei reviste. Articolul din "New Leader", iscălit de Eugene Lyons, fără a ataca pe Mac Carthy, încheie astfel: "Prea mulţi comentatori şi scriitori de articole editoriale par să fi uitat că inamicul public nr.1, este totuşi Stalin, şi nu Mac Carthy".

Evident, dar tocmai fiindcă Stalin este inamicul nr.1 ceea ce se cuvine nu este de a descoperi greşelile trecutului, ci de a consolida politica actuală, pentru a ţine piept primejdiei ameninţătoare. (...)

3 aprilie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Stiri îngrijorătoare din Germania. Mac Cloy, înaltul Comisar american, crede că sovieticii "se ştiu puternici" şi că presiunea pe care o exercită acum înspre Vest, dovedeşte că ar avea "o imediată speranţă de succes". (...) "Germania este scopul lor principal. Lupta lor este imediată şi intensivă. Noi, în Germania simţim că ne găsim în faţa unei răspîntii critice a istoriei".

Aceste declaraţii au fost făcute în legătură cu proiectata demonstraţie de mase a tineretului comunist, la Berlin,în ziua de 28 mai.

In urma unui asemenea strigăt de alarmă, declaraţiile cancelarului Adenauer[1], făcute în ziua de 2 aprilie la Bonn,capătă un interes şi mai mare.

---

1) "Jurnalul" anexează textul unei declaraţii făcute de Adenauer, prin care arată că o eventuală întîlnire Truman-Stalin ar înrăutăţi situaţia, şi că numai un congres european ar putea face faţă situaţiei.

Această chemare pentru un parlament european, este în împrejurările de azi, deosebit de dramatică. Este în adevăr o uriaşă nenorocire faptul că Europa nu-i în măsură să facă nimic, în faţa primejdiei de moarte. Parlamentul (european) nu ar putea salva situaţia, dar ar putea crea un avînt însufleţit şi revoluţionar, mai însemnat şi mai puternic decît curentele pe care se sprijină agresiunea sovietică.

Părerile lui Adenauer cu privire la presiunea pe care ar trebui s-o exercite America (în favoarea unirii europene) ca şi cu privire la Churchill (de ce nici un cuvînt despre De Gaulle?) şi la colaborarea "în trei" cu Franţa şi Anglia, vor avea răsunet în Statele Unite. Cu cît Germania este în mai mare primejdie, cu atît vocile ce se ridică în Germania se vor bucura de o mai mare ascultare. In aceste zile, cînd pretutindeni se vorbeşte şi se scrie despre alunecarea Germaniei întregi în braţele sovietice, ideile lui Adenauer cu privire la necesitatea unei rezistenţe germane şi europene, pe Elba, au un deosebit interes şi o deosebită pondere.

4 aprilie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La o serbare intimă, în cinstea generalului Marshall, la împlinirea primilor doi ani de existenţă a planului Marshall, (serbare intimă, dar la care au participat peste o mie de persoane) s-au rostit cuvinte de mare interes pentru noi: (...) "Zarurile au fost aruncate ... Dacă nu desăvîrşim victoria, mă tem că marea noastră jertfă militară şi financiară poate fi zadarnică ... Sîntem angajaţi într-o luptă periculoasă cu o credinţă inflexibilă: Să ducem această luptă pînă la sfîrşit. Inainte spre victorie". Este, fireşte, un mod de a vorbi. Insă, în acest mod de a vorbi se află mai multă "mişcare", decît în trecut.

Acelaşi dinamism se desprinde din cuvintele schimbate la începutul ceremoniei între Marshall şi Acheson. Secretarul de stat a spus: "Adversarii noştri sînt un mic grup de oameni care trag folos din mizeria Europei, şi au privit întotdeauna înspre Statele Unite cu ură şi cu invidie". Marshall a răspuns: "Să nu uităm că linia actuală între Est şi Vest a fost trasă de Molotov şi de stăpînul său din Kremlin", şi a adăugat: "Noi în America, continuăm a regreta că strălucita speranţă în progres, ce am avu-

t-o în trecut, a trebuit să fie limitată numai jumătate din Europa. Regretăm că speranţa nu a fost posibilă, pentru toate popoarele europene, de a se scutura de amărăciuni şi de violenţe, spre a-şi întinde braţele la creaţia unei lumi mai bune. Regretăm, dar nu disperăm. Spaima celor puţini va sucomba în faţa puterii şi hotărîrii celor mulţi". E o "speranţă apropiată de punctul 2, din discursul lui Acheson, la San Francisco.

Lattimore şi-a publicat memoriul, pe care l-a supus Departamentului de Stat, acum cîteva luni, şi prin care a împărtăşit Administraţiei unele sfaturi cu privire la China. In forma în care e redat, memoriul nu este "comunist". Sfaturile date de savanţi se potrivesc însă cu dorinţele pe care le-ar fi putut avea, în acea vreme, cîrmuirea de la Moscova: nici un sprijin lui Ciang-Kai-Şi (pentru a nu provoca un război cu U.R.S.S.) , retragere din Coreea de Sud, neamestec în Indochina: toate acestea pentru a păstra prietenia popoarelor asiatice şi pentru a dovedi că s-ar putea mai uşor înţelege cu Statele Unite, decît cu URSS. In acelaşi timp, URSS-ul sprijinea prin arme, şi nu prin sfaturi, pe Mao, pe Ho-Şi-Min şi pe prietenii comunişti din Coreea de Nord. Documentul publicat nu închide discuţia. Totul este o chestiune de interpretare şi de argumentare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mă duc să văd pe Coudenhove Kalergi , care pleacă mîine în Europa. Este în pat, în urma unui accident întîmplat la Washington, care a stîrnit îngrijorarea medicilor. Blîndul vizionar, voind să-şi cumpere un buchet de flori dintr-o florărie, a intrat cu capul într-un perete de sticlă, pe care nu-l zărise. Acest accident simbolic, i-a produs o comoţie puternică, ale cărei urmări (paralizia parţială a braţului drept şi o cumplită oboseală) le resimte pînă acum.-

Sînt mîhnit să-l găsesc atît de slăbit, şi admir cu cîtă liniştită bărbăţie păstrează, în mijlocul vîrtejului deslănţuit la patul său de suferinţă, echilibrul său de gîndire şi credinţa sa în idealul senin pe care l-a urmărit toată viaţa. Este convins că se petrec lucruri mari în Europa, şi nu mai poate răbda să rămînă de această parte a apei: "Locul nostru este acolo"! Este încîntat de cuvîntarea lui Adenauer, după cum fusese fericit

de discursul lui De Gaulle: - "Europa se va face printr-o înţelegere directă între De Gaulle şi Adenuaer. Cînd Germania şi Franţa vor fi laolaltă, Europa va fi împlinită. Adenauer a fost cuminte că a lăudat pe Churchill şi că nu a vorbit de De Gaulle. Trebuia să liniştească pe englezi, şi să nu-şi ridice în cap supărarea guvernului francez Este probabil că a explicat toate acestea într-o scrisoare către De Gaulle. De altfel, lucrurile se vor aranja în curînd. Peste cîteva luni, Churchill va guverna la Londra; De Gaulle va guverna la Paris; iar Adenauer va primi sprijinul ... Europei". (...)

Vorbim de cartea apărută de curînd la Paris, scrisă de prietenul nostru comun, generalul Billotte: "Le Temps du Choix"[1]. Inteligent şi ambiţios, foarte încrezut în puterile sale, şi nerăbdător de a juca un rol mai însemnat decît pînă acum (misiunea ce o avea de împlinit pe lîngă O.N.U. l-a îndepărtat de viaţa publică franceză, dar i-a permis să vadă şi să priceapă stările americane), Billotte reîntorcîndu-se în Franţa, şi-a dat o demisie zgomotoasă, din rîndurile armatei, şi a scos cîteva "strigăte de alarmă" prin presă, dezvăluind, în toată întinderea ei, primejdia sovietică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cartea lui este închinată acţiunii de rezistenţă pe care o cere grabnică şi cît mai serioasă, împotriva acestei primejdii. Pe lîngă cifre şi informaţii impresionante, cu privire la pregătirile militare sovietice (şi la lipsa de pregătire a Occidentului) Billotte arată părerea sa, găsind uneori formule originale de gîndire, cu privire la politica urmată pînă acum de apuseni. Doctrina Truman, planul Marshall, sprijinul militar pentru Europa, toate i se par măsuri bune, dar insuficiente pentru a face faţă împrejurărilor. Pactul de la Bruxelles este o încercare de a rupe solidaritatea Occidentului. Mişcarea pentru Europa Unită nu a dus decît la rezultatele limitate şi nemulţumitoare de la Strasburg. In schimb, Pactul Atlantic pe care el - Billotte - l-ar fi cerut de atîţia ani, corespunde cerinţelor situaţiei, şi aşează rezistenţa Apusului în cadrul ei firesc. Desăvîrşit prin unele măsuri economice (măsuri de coordonare a diferitelor economii occidentale, pentru a înlătura neajunsurile planului Marshall)

---

1) "Clipa hotărîrii de a alege".

şi prin unele măsuri de pregătire militară (o mai grabnică şi mai sistematică înarmare) Pactul Atlantic este în măsură să constituie o forţă care să vină de hac URSS-ului, după opinia lui Billotte.

Forma politică, pe care trebuie s-o ia o asemenea concentrare de forţe apusene, nu este, nu poate fi - spune Billotte - o unire europeană sau o Europă Unită, ci o unitate mai întinsă, mai pe măsura problemelor militare şi economice, cărora trebuie să le facă faţă, adică, o Uniune Atlantică.

Aici generalul se desparte de părerea lui Coudenhouve, de ideile mele, şi de teza susţinută nu de mult, de chiar şeful său politic, De Gaulle. El îmbrăţişează teza "atlantică", expusă chiar în timpul războiului, de Carr şi de Pyrenne (cu scopul de a justifica întinderea URSS-ului, pînă în sufletul Europei) şi sprijinită azi cu multă căldură, de unele asociaţii americane (C.Streit), dornice ca şi Billotte, să poată opune ameninţării sovietice o forţă bine închegată, de cel puţin aceeaşi întindere şi greutate.

Atîta vreme cît apărătorii acestei teze din urmă, caută să arate că "Europa de fapt nu există", fiindcă este tăiată în două; că Europa de vest nu constituie o unitate economică, adică o regiune care să îngăduie dezvoltarea unei autarhii economice; că în cadrul Europei de vest, niciuna dintre problemele financiare şi economice (legate de schimbul de mărfuri, de organizarea producţiei şi a desfacerii, de echilibrarea plăţilor), nu poate fi dezlegată; atîta vreme cît susţin că pentru dezvoltarea armonioasă a unei economii de pace, cît şi pentru organizarea grabnică a unei economii de război, cadrul european este prea îngust şi cadrul "atlantic" este mai potrivit, argumentele lor sînt foarte bune. Ce este mai greu de susţinut, este că ţările occidentale şi atlantice, adică ţările din occidentul european, cele din Commonwealth şi Statele Unite (state a căror colaborare este de dorit, şi care de fapt colaborează) ar putea fi unite în mod politic şi organic într-o federaţie oarecare.

Problema este prea întinsă, prea complicată şi prea grea pentru a fi dezlegată dintr-odată. Trecutul deosebit al acestor state (Europa, Commonwealth, America) situaţia lor geografică şi mai ales situaţia lor politică de astăzi, deosebirea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

dintre uriaşul şi atotputernicul stat american şi micile ţărişoare europene, toate acestea fac ca o unire federală între unităţi atît de felurite, să pară greu de conceput şi încă mai greu de împlinit.

O unire a Europei, în schimb - fie chiar "la început" a unei Europe occidentale - în cadrul mai larg al unei colaborări militare şi economice atlantice (colaborare care există de pe acum, care se dezvoltă, şi pe care nici un european cuminte nu se gîndeşte s-o slăbească, necum s-o înlocuiască printr-o unitate europeană ostilă) poate fi mai uşor împlinită, fiindcă de bine, de rău, statele europene mari şi mici, au un trecut asemănător, şi proporţii geografice nu prea deosebite; fiindcă au unele suferinţe şi unele probleme comune; fiindcă Europa, chiar dacă "nu există", înseamnă totuşi ceva, are înţelesul unui trecut comun, al unui fel de a fi şi de a trăi, comun, este patria unei civilizaţii comune, şi poate păstra acest înţeles de patrie în cuprinsul gîndirilor politice;fiindcă mai presus de orice, Europa trăieşte azi, nu numai în speculaţiile abstracte ale unor ideologi (ca noţiunea "atlantică"), dar şi în mintea şi în sufletul popoarelor europene; fiindcă a ajuns să fie o idee populară, dorită de unii şi de alţii (fiecare o doreşte în felul său), şi o idee-forţă care conduce acţiunea politicienilor, mai mult decît este condusă de aceştia; fiindcă în sfîrşit, cu oarecare bunăvoinţă, Europa este pe cale de a fi,este mult mai aproape de a lua fiinţă, decît o cred aceia care opun "primejdia germană" temerilor franceze, şi şovăielile britanice federalismului continental.

"Simpatia" pentru idee a fost trezită; ea există şi a prins puteri. Prin ea, totul se poate face, şi nimic fără ea.

Fireşte, Europa Unită nu rezolvă toate problemele ce se ridică azi în lume. Nici Uniunea Atlantică nu le-ar dezlega. Problemele politice şi economice, şi mai ales problema problemelor, de care atîrnă viaţa sau moartea omenirii, şi anume problema păcii, nu pot fi rezolvate într-un cadru regional, oricît de întins ar fi, ci numai într-un cadru universal. Prin împărţirea lumii în două, problema păcii nu este dezlegată, ci dimpotrivă sînt desluşite cu precizie poziţiile pentru noul război. Impărţire = război.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru o soluţie perfectă a problemei capitale, lumea tinde spre organizarea unui stat mondial. Este un ţel care nu poate fi atins decît "prin etape". Europa este etapa nr.1,cea mai trebuincioasă şi cea mai însemnată. Europa Unită nu va rîndui o ordine desăvîrşită, (şi autonomă) în cuprinsul frontierelor europene; ea va pune însă capăt unei dezordini ucigătoare care nu mai poate dăinui fără a pricinui catastrofe. Iar dacă Europa de vest, unindu-se, va pricepe că, fără Europa de est, Uniunea nu-i desăvîrşită, cu atît mai bine. Problemele care tulbură lumea trebuiesc rezolvate nu în sensul unei mascări a adevărului, şi a muşamalizării crimelor înfăptuite în trecutul recent, ci în sensul unei lămuriri cît mai depline a situaţiei. Unirea Europei,începută la Vest, nu poate lua sfîrşit decît la Est. Ea are un subînţeles eliberator, pe care europenii slabi de înger îl socotesc "primejdios", dar care, în realitate, pregăteşte singurele atitudini mîntuitoare ce pot fi luate faţă de pericolul de la Răsărit.

Unde mă potrivesc cu ideile lui Billotte este acolo unde simt că preferinţa lui pentru o formaţie atlantică este datorită în bună parte supărării pe care i-o pricinuiesc gîndurile antiamericane ale unor europeni fuduli şi neînţelegători. Ambiţia de a transforma Europa Unită într-o forţă a treia, pentru a o aşeza deopotrivă de îndepărtată şi de străină de marii ei vecini, între America şi Rusia, este într-adevăr o aberaţie. Europa,oricît de mîndră ar fi, nu se poate propti în vînt, şi nu se poate ţine pe picioare decît dacă "se integrează în lume". Ea se poate integra la dreapta, sau la stînga. Adică poate contribui în mod decisiv la întinderea unei ordine mondiale comuniste, sau a unei ordine mondiale occidentale, hai să-i zicem "atlantice".

Pentru ca Europa să se dea de partea cea bună, cred, spre deosebire de Billotte, că nu este nevoie să dispară şi să se dizolve anticipativ, într-o comunitate atlantică; dimpotrivă, cred că Europa poate sluji mai bine ideea occidentală, păstrînd o colaborare strînsă cu Statele Unite, dar începînd prin a realiza o unire în sînul vechiului continent, cu scopul de a intra mai tîrziu, cu individualitatea şi caracterul ei european, în cuprinsul unei organizări universale, sprijinită pe patru - cinci unităţi politice mari. (Ideea lui Churchill: cele cinci "coloane" ale lumii).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5 aprilie

Adunare modestă, în ajun de sărbători, la mine; discuţii vii cu privire la economia viitoare a Europei: Socialism sau Liberalism?

12 aprilie

Am petrecut Paştile, la New York, pe o vreme de ghiaţă.

In Vinerea Mare, am recitit "Preliminariile" mele, care au împlinit şase ani de viaţă publică. Intr-adevăr, această carte scrisă în 1942, şi tipărită în cîteva exemplare în 1943, a apărut pe piaţă, cu autorizaţia cenzurei elveţiene, în ziua de Vinerea Mare. (7 aprilie 1944).

Răsunetul neaşteptat pe care l-a avut această lucrare în Europa, atît de adînc tulburată de război, numeroasele traduceri şi ediţii noi care au urmat, aprecierile atît de unanim însufleţite şi măgulitoare stîrnite pretutindeni, mi-au dat impresia că a izbutit într-adevăr "să-şi împlinească misiunea". Păstrez convingerea că a fost de folos cauzei noastre, deoarece a lămurit cercurile conducătoare din occident, cu privire la situaţia tragică în care s-a desfăşurat politica disperată a ţării noastre. In rîndurile Rezistenţei Franceze, unde cartea a fost răspîndită şi citită în secret, în cercurile politice din Anglia şi din Franţa, unde destăinuirile mele au fost viu discutate, "Preliminariile" şi-au atins ţinta. Am avut plăcerea să găsesc cartea mea pe biroul lui Bidault, la Quai d'Orsay (la prima vizită ce i-am făcut la Paris) şi în biblioteca lui Sir O.Sargent, la Forreign Office. Diplomaţi prieteni mi-au spus că "Preliminariile" au schimbat cu totul atmosfera din Occident, în favoarea noastră.

Pe plan mai larg, internaţional, influenţa cărţii nu a fost (şi nu putea să fie) atît de adîncă şi de serioasă cum aş fi dorit. Cu toate că presa şi cititorii din toate ţările, unde a pătruns, i-au făcut cea mai caldă primire, oamenii politici prinşi în angrenajul unui război ce era pe sfîrşite, şi a unei uriaşe crize mondiale care abia începea, nu au reţinut niciuna dintre "înştiinţările" cuprinse în cartea mea. Faptele care au încheiat războiul, ca şi cărţile şi memoriile ce au fost scrise în

BCU Cluj / Central University Library Cluj

anii următori, de către fruntaşii politici apuseni, au dovedit că cei mai mulţi dintre factorii răspunzători, n-au înţeles nici problema raporturilor dintre Hitler şi U.R.S.S., nici problema "victoriei sovietice" şi a primejdiei ameninţătoare de la Răsărit.

Incercasem, fără patimă şi fără exagerare, să arăt de mai înainte, de ce URSS-ul era sortit, deîndată ce era victorios, să pună Europa şi lumea în primejdie. Am vorbit despre necesitatea unei "îngrădiri", la Răsărit, cea dintîi problemă în ajunul victoriei. Am amintit istoria secolului trecut: Congresul de la Viena, Tratatul de la Paris, Tratatul de la Berlin ... (Nici azi, aceste amintiri şi aceste învăţăminte nu sînt pe deplin înţelese). Am năzuit că, din serioasa şi cinstita înşirare a faptelor, aşa cum s-au desfăşurat în cursul tragicei ciocniri între ambiţiile germane şi cele sovietice, se va desprinde în mod firesc nevoia pentru puterile occidentale, de a lua măsurile cuvenite pentru ca "primejdia sovietică" să nu ia locul primejdiei naziste.

Vocea mea nu a fost destul de puternică, nici experienţa mea destul de convingătoare pentru a împiedica pe apuseni să comită, faţă de U.R.S.S., aceleaşi greşeli ca faţă de Germania nazistă. Eram prea mic ca să pot avea dreptate împotriva uriaşelor iluzii ale conducătorilor lumii occidentale, ca şi împotriva masivei lor ignoranţe în domeniul istoriei şi al psihologiei popoarelor. Deşi m-am străduit să arăt cu o obiectivitate ce mi-a fost recunoscută de toţi criticii, că "simpatia" pentru rezistenţa rusească era firească şi îndreptăţită, dar că problema Răsăritului nu poate fi dezlegată numai cu "simpatie", ceea ce a precumpănit mai în urmă, în judecata politică a occidentalilor, a fost tocmai un fel de sentimentalism necugetat care a dus la jalnica prăbuşire a victoriei. Nu am ridicola pretenţie că ar fi trebuit să fiu ascultat; nu era nici un motiv pentru a fi ascultat, în afară de acela că s-a întîmplat să am dreptate. Faptul însă că, din întîmplare, am avut dreptate, face că, spre deosebire de alte scrieri ale mele, "Preliminariile" sînt, pentru mine, decîte ori le recitesc, o pricină de mîngîiere. In cuprinsul slabelor mele puteri, mi-a fost dat să-mi pot îndeplini datoria.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Această "datorie îndeplinită" nu mi-a putut fi de folos, în Statele Unite. Am încercat zadarnic, începînd din 1945, să propun cartea mea editorilor americani. In ciuda succesului ei european, şi în ciuda criticilor neobişnuit de bune apărute la Londra, n-am putut îndupleca nici o casă de editură (americană). "Yale University Press" a publicat "Cele din urmă zile ale Europei", dar nu s-a ţinut de cuvînt cu privire la "Preliminarii":cu toate că acceptase publicarea acestei cărţi, a renunţat mai pe urmă, sub cuvînt că ar fi trecut prea multă vreme de la apariţia ei.

De atunci, au apărut atîtea lucrări care au dat greş în problema rusească. Ideile susţinute în "Preliminarii" sînt şi astăzi de cea mai vie actualitate.

Am avut o altă decepţie, în America, referitoare la planurile mele de scrieri viitoare. Universitatea din Princeton m-a lăsat să înţeleg că ar fi dispusă de a mă invita, pentru cîteva luni, la "Institute for Advanced Study", ca să-mi dea prilejul şi putinţa să scriu o carte "de istorie", în legătură, bineînţeles, cu vremile de azi. Mi s-a cerut să fac o "propunere". Am trimis un proiect privitor la Tratatul de la Paris din 1857. Este o veche idee a mea de a arăta (aşa cum Ferrero arătase despre Congresul de la Viena) că Tratatul de la Paris a urmărit un plan de pace constructivă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De aproape două luni, "proiectul" meu este în studiul Institutului. Nu mi-a sosit nici un răspuns şi nu-mi va sosi. Tratatul de la Paris este un subiect "învechit", ca şi "Preliminariile". Fiindcă, în această ţară, nu ideile, ci întîmplările trebuie să fie "de actualitate".

13 aprilie

In timpul sărbătorilor de Paşti şi în zilele care au urmat, a continuat lupta între partide, în sînul şi în jurul comisiei parlamentare care cercetează acuzaţiile aduse de senatorul Mac Carthy, Departamentului de Stat. Nu este o luptă de idei, nici de principii, nu este vorba de a îndrepta politica externă americană, şi nu este vorba nici de a determina o metodă pentru a ţine piept comunismului. Chestiunea este de a stabili răspunderi pentru

trecut, şi de a cîştiga argumente pentru alegerile viitoare. In asemenea condiţii, victima de căpetenie nu poate fi decît tocmai politica externă americană. Autoritatea ei este în scădere, tocmai cînd războiul rece este în toi. Este ceea ce au înţeles unii republicani mai luminaţi (Vandenberg, Dulles, Dewey şi într-o oarecare măsură senatorul Cabott Lodge, care încearcă să potolească avîntul colegilor săi republicani, în diferitele comisii de anchetă). Aşezînd interesul naţional deasupra intereselor electorale, şi trecînd peste unele incontestabile erori, şi uşurinţe ale regimului, (cazul Lattimore este mai serios decît părea la început) aceşti "opozanţi" înţelepţi caută să întărească din nou politica externă bipartizană. Dulles a acceptat să fie "consilier" al secretarului de stat. Dewey, l-a Princeton, a preamărit politica bipartizană şi a definit cîteva puncte care ar putea sluji ca îndreptar unei asemenea politici. (In nici un caz - a spus el - o întîlnire Truman-Stalin n-ar servi la nimic;) Dewey a denunţat de asememea primejdia unei reîntoarceri la "izolaţionism".

Grosul trupelor republicane ascultă însă de Taft, care este bătăios şi care doreşte, înainte de orice, să cîştige bătălia electorală. Taft aprobă şi sprijină atacurile lui Mac Carthy, şi nu se sinchiseşte de a formula un program de politică externă. Inamicul nr.1, pentru aprigul senator, este "socialismul" lui Truman, şi nu comunismul lui Stalin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este vădit că liderul republican caută o platformă de luptă care să ajute partidului de a pune capăt seriei de neîncetate înfrîngeri electorale din ultimii ani. In gîndul său, partidul republican pierde în alegeri, fiindcă nu mai are spirit combativ şi este gata oricînd să colaboreze cu guvernul. Situaţia partidului trebuie îndreptată, chiar cu riscul de a provoca o slăbire a solidarităţii naţionale. Nu este drept ca numai republicanii să plătească spezele acestei solidarităţi.

"Tactica" lui Taft ar fi bună, dacă socoteala nu ar fi greşită. Adevărul pare să fie că republicanii pierd în alegeri, nu fiindcă sprijină politica externă a guvernului, ci fiindcă Statele Unite alunecă spre stînga.

In ce priveşte pe Lattimore, blîndul ideolog cu ochelari, care se află acum în mijlocul patimilor deslănţuite, judecata cea mai potrivită, despre el, o găsesc în revista "Time" (care ştie să scrie uneori cu nuanţe europene, aproape latine): "Se va adeveri, în curînd, că profesorul Lattimore nu este nici un spion sovietic, nici un comunist, şi că acuzatorul său, senatorul Joseph Mac Carthy, este un iresponsabil demagog. Aceasta nu împiedică însă că Lattimore a avut o influenţă dezastruoasă în politica externă americană". Care au fost "sfaturile" domnului profesor? Iată-le: a/ Retragerea din Coreea. b/ Părăsirea Japoniei. c/ Recunoaşterea grăbită a Chinei comuniste. d/ Despărţirea de politica puterilor europene, în Extremul Orient. e/ Nici un sprijin militar pentru popoarele anticomuniste.

Aceste "sfaturi" nu au fost "dictate" de Moscova, dar erau incontestabil pe placul URSS-ului. Ca atîţi alţi profesori, blînzi şi idealişti, din Princeton, Harward sau Columbia, Lattimore nu era "vîndut", şi nu primea bani ca să aibă "idei", dar le avea. Si, din păcate, aceste idei aveau trecere. Este aşa cum scrie "Time": "Aceste idei nu constituie o crimă, şi nu constituie o lipsă de lealitate. Insă, acest fapt a fost totuşi o tragedie, pentru că complezenţa Statelor Unite faţă de Asia, a permis ca ideile lui Lattimore & Comp. să aibă un efect atît de mare, aşa cum se dovedeşte că au avut".

Babeş-Bolyai Cluj-Napoca University Library

14 aprilie

Din moravurile vremii: sovieticii vestesc că un avion militar american - B.29 - a trecut hotarul rusesc ca să facă cercetări în zona interzisă. Avioane sovietice l-au somat să coboare. Americanul nu s-a învoit şi a tras asupra lor. Au tras şi sovieticii. Avionul american "a dispărut". Vîşinski a trimis o notă de protest, firească, violentă şi agresivă. "Pravda" tună şi fulgeră, şi nu-şi ascunde bucuria pentru "dispariţia" avionului străin: "Este o lecţie sănătoasă pentru americani. Să mai încerce şi altădată ..." Aviatorii sovietici au fost decoraţi.

Ce fac americanii? Incidentul este serios. In alte vremuri, ar fi fost un "casus belli". Azi, războiul este şi aşa în toi. Un avion, mai mult, sau mai puţin, nu contează.

Acheson pregăteşte un răspuns. Va fi probabil "demn, ferm, şi paşnic". Este mai cuminte aşa.

Reacţiunea cea dintîi, nu mi-a plăcut. Nu este vorba de un B-29 - au spus autorităţile competente. Nu lipseşte nici un asemenea avion. Protestul sovietic se referă, poate, la un B-17, care nu s-a mai întors?

Ca şi cum această eroare, cu privire la categoria avionului, ar putea schimba caracterul incidentului.

17 aprilie

Am primit o veste care m-a tulburat şi m-a buimăcit. Lili[1] ar fi fost arestată şi dată în judecată, fiindcă la radio New York, s-ar fi vorbit de activitatea mea în America. Trăiam de atîta vreme cu frica-n sîn din pricina surorii mele, dar speram că îndeletnicirile artistice ale cumnatului meu, şi numele său atît de binecunoscut în lumea muzicală, o puneau la adăpost şi o fereau de pornirile răzbunătoare ale regimului. Acum o săptămînă, îngrijorarea mea s-a trezit din nou, cînd am aflat, prin Edmond Ciuntu, că Jora ar fi "bolnav". In limbajul de azi, bolnav poate însemna "urmărit de poliţie". Au urmat apoi nopţi chinuite de visuri grele, care mă purtau necontenit prin ţară şi prin aşezările noastre de altă dată, urmărit eu însumi de stăpînitorii străini care s-au cuibărit acolo, şi ameninţat în orice clipă să fiu închis şi desfiinţat. Cum nu sînt obişnuit cu visurile, n-am înţeles să dau gîndurilor negre vreun înţeles deosebit. Cu atît mai mult, am fost lovit cînd am aflat de nenorocirea ce apasă asupra lui Lili, din pricina mea. Sînt aşezat din nou în faţa unei dureroase probleme: munca ce mă silesc s-o îndeplinesc aici (cu atîtea greutăţi şi necazuri, izbindu-mă de atîta nepricepere şi rea-voinţă, din partea românilor din exil) se întoarce împotriva celor ce-mi sînt dragi, în ţară, şi întunecă viaţa chinuită pe care ei o duc acolo. (...) Si azi, aş vrea să am înţelepciunea cuvenită de a ocroti o muncă pe care nu o pot părăsi, de orice faptă nefolositoare. (...)

Am cerut lui Puaux să-mi obţină, prin serviciul diplomatic francez, ştiri despre ai mei. (...)

---

1) Soţia compozitorului M. Jora, sora lui Gr. Gafencu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sînt copleşit de durere, cînd mă gîndesc la jalnicele zvîrcoliri ale "rezistenţei" noastre, care nu izbutesc să facă nici un bine, şi fac mereu atîta rău. Cu puterile sleite, bietul general Rădescu a ajuns, de pe urma certurilor din Comitet, şi a obrăzniciilor lui Creţeanu, la spital, unde doctorii caută zadarnic să descopere boala care-i macină zilele. De la Paris, vin ştiri tot atît de întristătoare. Cît de departe sîntem de zilele cînd scriam articolele mele, în "Journal de Genève", cînd publicam "Preliminariile", şi luptam, la Paris, împotriva tratatului de pace ... Invidia unor nătărăi şi pornirile pătimaşe ale unor ambiţioşi au izbutit să paralizeze puţinele valori adevărate din rîndul nostru.

In timp ce rezultatele în afară, ale muncii noastre, sînt atît de mărunte şi de întristătoare, felul cum ele se resfrîng înlăuntrul ţării, este de-adreptul îngrozitor. Fiinţe nevinovate, ca sora mea, cad jertfă zgomotului inutil ce se face în jurul unor străduinţe, fără rost. Ce-i mai chinuitor, este că sforţarea noastră nu poate fi oprită şi nu mă pot opri nici eu, deoarece nu văd cine mi-ar putea lua locul, ridicînd glasul pe deasupra certurilor şi clevetirilor obişnuite. (...) Cred că am ajuns la clipele cele mai grele, din lunga noastră viaţă de exil. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18 aprilie

George Bidault, prim-ministru al Franţei, a ţinut un foarte bun discurs la Lyon, cerînd organizarea unui "Inalt Consiliu Atlantic". Viitoarea întrunire (în luna mai) a celor trei miniştri de Externe, trebuie să hotărască - a spus Bidault - compunerea, competenţa şi felul de funcţionare ale unui asemenea consiliu. Cîmpul de activitate al acestui Consiliu Atlantic ar trebui să fie, la început, numai economic şi militar. Mai în urmă va veni şi organizarea politică. (...)

In adevăr, "Europa e în gestaţie"; propunerea "atlantică" a guvernului francez nu e menită să oprească această gestaţie, ci să-i pregătească un cadru mai larg, în care soluţia europeană să se poată integra, păstrînd Europei originalitatea şi integritatea ei. Nu trebuie să rămînă nici un fel de teamă, sau de ingratitudine. (...)

A murit la Sibiu - unde avea "domiciliu forţat" - Alexandru Vaida Voevod, la vîrsta de 78 de ani. Intrat în politica României Mari, cu un nume bine cunoscut, şi cu prestigiul unui fruntaş printre fruntaşii ardeleni, Vaida a fost împins (prin temperamentul său generos, dar necumpănit, ca şi prin acţiunea bine socotită, atît de des iritantă, a "marelui său prieten" Iuliu Maniu) spre marginile vieţii noastre politice, unde îi plăcea să stea la taifas, în tovărăşia celor mai exuberanţi revoluţionari. Mi-a fost dat să văd, de aproape, cum luptătorul ardelean, atît de popular în toate circumscripţiile electorale de dincolo de munţi, a alunecat din tabăra democraţiei (unde marele său prieten îşi impusese stăpînirea sa exclusivă) în organizaţii politice de alte soiuri, care îi dădeau iluzia înşelătoare că poate "respira mai liber".

Drama între Maniu şi Vaida a început cu întoarcerea regelui Carol. Vaida voia să dea regelui "şansele lui", cum zice englezul. Maniu nu avea încredere, şi avea dreptate. Dar nu avea dreptate să păstreze, în rezistenţa sa, o atitudine strict pasivă. Vaida a fost compromis, fără ca Maniu să triumfe. Ruptura dintre ei, i-a slăbit pe amîndoi. Vaida şi-a isprăvit activitatea politică, în palavre şi în povestiri fără sfîrşit. Iar Maniu nu s-a mai reîntors niciodată la putere.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cînd am acceptat să fiu subsecretar de stat al lui Vaida, la Externe (în 1931), nu ştiam despre neînţelegerea dintre cei doi fruntaşi. Aşa am alunecat şi eu - fără să vreau - din tabăra ortodoxă a partidului, într-o asociaţie mult mai fantezistă. Am început prin a intra în conflict cu Titulescu, în zgomotosul şi deşertul conflict, stîrnit de voinţa noastră (a lui Vaida şi a mea) de a semna un pact de neagresiune cu U.R.S.S., şi în care vijeliosul nostru mare diplomat, s-a folosit de toate mijloacele şi de toate armele pentru a păstra sub exclusiva lui stăpînire, politica noastră externă. In lupta lui cu Titulescu, Vaida a dat la iveală toate însuşirile şi toate lipsurile sale: leal faţă de mine şi gata să acopere activitatea mea, la Externe - mergînd pînă la jertfirea guvernului său şi a situaţiei sale în partid - dispreţuitor al "tehnicii diplomatice" şi al formelor în care nu vedea decît expresia unei dialectici fără rost; sfătos şi vorbăreţ, gata să uite necazurile cîrmuirii, ca şi ne-

voia de a lua măsuri urgente împotriva unui adversar abil şi înverşunat; povestind, ore întregi, anecdote şi amintiri din trecutul lui habsburgic; filozof al vieţii, făcînd haz de necaz, şi hotărît să nu ia nimic "prea în serios"; avînd oarecare cunoştinţe de reacţiunile "opiniei publice" şi a firii omeneşti, dar desăvîrşit necunoscător al problemelor tehnice,fie şi cele mai simple; politician de profesie, şi totuşi amator în jocul politic, ducînd lupta - care-i plăcea - cu manevre greoaie şi lipsite de dibăcie, Vaida era sortit să fie o victimă simpatică şi încărcată de onoruri, a intrigilor "regăţene" şi a uneltirilor meşteşugite ale prietenului său, Maniu. Pentru mine, amintirea lui Vaida este legată de isprava prin care a dat lui Titulescu putinţa de a ieşi învingător împotriva sa şi a guvernului său. In conflict cu guvernul (fiindcă îndrăznisem să intrăm în negocieri cu sovieticii pentru încheierea unui pact de neagresiune, asemănător cu pactul iscălit, în vremea aceea, cu Polonia) Titulescu ne certa zilnic, prin telefon, din diferite localităţi balneare şi climaterice, prin care -şi purta domiciliul, şi îşi dădea la sfîrşitul fiecărei săptămîni "demisiile" din diferitele posturi şi demnităţi pe care le ocupa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intr-o zi, enervat şi dornic să scape de presiunea iritantă a ministrului de la Londra (Titulescu), Vaida l-a înştiinţat telegrafic că îi acceptă - cu mult regret - toate demisiile, dintr-o dată. A adăugat însă, fără să-mi arate telegrama, cu gîndul de a îndulci prin cîteva cuvinte de "curtenitoare ironie" (aşa, cel puţin, credea el) lovitura pe care o dădea adversarului său, că "este bineînţeles că dacă Titulescu se va gîndi vreodată să-şi asume direct răspunderile politicii noastre externe, el va fi binevenit în sînul guvernului".

Deîndată ce mi s-a arătat telegrama, am înţeles că Titulescu va accepta invitaţia; nu avea decît să meargă înainte, deoarece i se tăiaseră poziţiile de retragere. Il văd şi acum pe Vaida, întins în pat, într-o veche cămaşă de noapte românească (îi plăcea să se scoale tîrziu, după ce tălmăcea pe lung, cu cîţiva prieteni devotaţi, evenimentele din ajun), îl văd şi acum, lămurindu-mă cu o grije părintească, de ce o ofertă atît de "ironică", de felul celei cuprinse în telegrama către Titulescu,

nu putea fi acceptată. Dar n-a apucat bine să termine lămuririle sfătoase pe care mi le dădea, şi i s-a adus răspunsul lui Titulescu, prin care atît de abilul oltean mulţumea pentru oferta "măgulitoare" ce i se făcuse, şi accepta "cu bucurie" postul de ministru de Externe. Vaida Voevod a sărit din pat, îmbrăcat în cămaşa românească, de noapte, şi plimbîndu-se prin odaie, exclama: - "Extraordinar!" Niciodată nu-i fusese dat să se îndoiască într-atît de efectul ironiei sale. Au urmat zile de luptă disperată, la Sinaia, în jurul Castelului Peleş, Vaida căutînd să retragă ceea ce "nu fusese o ofertă", iar Titulescu întrebuinţînd toată gama oratoriei sale, pentru a convinge pe toată lumea că "în drept şi de fapt" el era membru al guvernului, şi nu putea fi demis.

Maniu şi Mihalache au dat călătorului extern sprijinul lor, împotriva lui Vaida, "prietenul rătăcit". Regele Carol era bucuros să poată avea un guvern Maniu - Titulescu, fără condiţii de ordin constituţional. Vaida era socotit să plece, victimă a unei glume pe care o socotea nevinovată. S-a întors, cîteva luni mai tîrziu, (fără mine şi apoi cu mine, la Ministerul de Industrie), atunci cînd, pe o chestiune "constituţională", Maniu şi Mihalache s-au retras de la putere (conflictul cu prefectul de poliţie)[1]. Prestigiul său de om de stat fusese atins. Cearta cu ai săi s-a adîncit şi s-a înveninat. Temperamentul său l-a împins înspre dreapta[2]. Acrit şi îmbătrînit, înainte de vreme, a intrat fără a mai putea juca vreun rol de frunte, în cumplica tragedie a războiului. Cînd comunismul a pus stăpînire pe ţară, Vaida nu mai era "o primejdie" pentru nimeni. Si-a putut sfîrşi zilele în linişte, la adăpostul unui domiciliu forţat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

19 aprilie

N-am nici o ştire de la sora mea. Se întinde în jurul arestării ei aceiaşi tăcere, ca şi în urma morţii mamei, cînd am aşteptat, mai mult de o lună de zile, confirmarea dureroasei veşti.

---

1) Prefectul de poliţie al Capitalei, generalul Nicoleanu, făcuse declaraţii politice discordante cu politica guvernului. Regele Carol II a arbitrat conflictul, sacrificînd guvernul şi păstrînd prefectul. Cu prilejul acela, N. Iorga a spus, despre rege, că "aspiră să fie prim-ministru"!...

2) Este aluzie la prietenia lui Vaida faţă de unii legionari, prietenie blamată chiar şi de "vaidişti".

Ieri seară, obişnuitul "juriu de marţi". Sedinţă animată şi interesantă. Tibor Eckhardt a expus, cu talent şi cu o serioasă documentaţie, problema îngrijorătoare a "apărării Europei", adică, a pus faţă-n faţă cifrele impresionante ale înarmării sovietice (inclusiv cele privitoare la avioane şi la submarine) şi cifrele lipsei de înarmare occidentală.

Este o problemă care, din fericire, începe să intereseze şi să alarmeze nu numai pe specialişti(şi dovadă este recentul discurs al generalului Bradley), pe teoreticienii rezistenţei anticomuniste(ca James Burnham şi generalul Billotte), dar şi opinia publică din această ţară.

In discuţia ce a urmat (şi în care s-a vorbit despre măsurile ce pot fi luate de Occident ca să recîştige timpul pierdut, ca şi de forţele morale, care sprijină pe luptători, deoparte şi de alta a Cortinei de Fier) a intervenit cu multă autoritate generalul Pennette, succesorul lui Billotte, pe lîngă O.N.U., de curînd reîntors din Franţa. Preciziunile şi lămuririle date de Pennette au înseninat puţin acest tablou întunecat şi au trezit unele modeste speranţe. Generalul francez a stăruit asupra faptului că Occidentul nu va fi cu adevărat înarmat şi gata de luptă, decît atunci cînd ţările apusene ale Europei vor fi în măsură să reziste, prin puterile lor, şi să respingă atacul venit de la Răsărit. Au mai vorbit: Ripka, Solski, Firt (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aşteptam cu nerăbdare răspunsul american la nota sovietică referitoare la dispariţia unui avion al Statelor Unite. Azi de dimineaţă, Departamentul de Stat, după o lungă consfătuire la care au luat parte Truman, Acheson şi Johnson, a dat publicităţii nota pe care ambasadorul Kirk a fost însărcinat s-o remită la Moscova. După ce stabileşte din nou că avionul zărit şi doborît de sovietici nu este un avion militar B-29, ci un avion dezafectat - un "Privateer[1] Airplan" - care zbura de la Bonn, spre Copenhaga, şi că avea "instrucţiuni severe" de a zbura peste teritoriul sovietic, guvernul Statelor Unite ridică un protest

---

1) Este numele dat oricărui vas de navigaţie - în acest caz aeriană - comandat de o persoană particulară, şi cu permisiunea de a ataca orice ambarcaţiune de comerţ ostilă; un fel de vas "corsar".

"cît mai solemn", cere o anchetă imediată din partea autorităţilor sovietice, cere ca guvernul sovietic să dea instrucţiuni "stricte şi categorice" pentru ca asemenea fapte să nu se mai producă, şi aşteaptă ca guvernul sovietic să prezinte scuzele cuvenite, să pedepsească pe aviatorii vinovaţi (repede şi sever!) şi să plătească reparaţiile cuvenite pentru vieţile şi bunurile americane distruse.

- Este un adevărat ultimatum - îmi telefonează îngrijorat consulul francez François Puaux. Un ultimatum fără termen şi fără sancţiuni prevăzute: expresia "categorică" a unor dorinţe şi nu a unor porunci. (...)

Seara, reluăm discuţia la una dintre mesele politice ale doamnei Hughes, cu Kerilis, Bessenyi, cu un senator francez în vizită oficioasă şi cu Ordonneau, consilier de ambasadă pe lîngă O.N.U.

De ce au ţinut americanii să ridice chestiuni pe care sovieticii de mai înainte le-au înlăturat, sau le-au rezolvat în felul lor, aşa cum au arătat-o în nota lor de protest? (Intr-adevăr, nota sovietică evoca unele "fapte împlinite" constatînd că avionul american era în culpă, că trecuse graniţa, că a deschis focul[1], etc., iar nota aceasta a fost urmată de alte fapte împlinite: decorarea aviatorilor sovietici, elogierea lor prin presă, etc,). Cine se poate aştepta ca sovieticii să se învoiască, sau să poată da înapoi? Si ce rost mai au, atunci, condiţiile puse de americani, şi dorinţele exprimate cu atîta precizie, cînd ştiut este că nu va urma nici o sancţiune?

N-ar fi fost mai bine oare ca nota americană să restabilească faptele, şi să lase "să plutească" ameninţarea că asemenea fapte duşmănoase îşi vor găsi negreşit pedeapsa? Sancţionarea acestui incident ar fi rămas atunci legată de voinţa Statelor Unite şi nu de voinţa de mai înainte cunoscută a URSS-ului. E mai bună o ameninţare, pe care eşti stăpîn s-o împlineşti sau nu, decît o cerere a cărei împlinire atîrnă de adversari hotărîţi să spună: Nu! Deşi nu poate fi vorba de un război

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

1) Nota americană, anexată la "Jurnal" menţionează că avionul "era în întregime dezarmat".

apropiat, este totuşi vorba de un "război rece", adică de o luptă de propagandă; sovieticii se folosesc de orice întîmplare pentru a dovedi că sînt mai tari, mai hotărîţi şi mai temuţi. Schimbul de note aduce apă la moara propagandei sovietice.

22 aprilie

Replica sovietică a fost aşa cum era de aşteptat: tăioasă şi arţăgoasă. O manifestare de putere, aşa cum puterea este înţeleasă la Răsărit, şi un bun "argument" pentru propagandă. Nu este nevoie de nici o "anchetă". Ancheta a fost făcută de mai înainte, şi a dovedit vina aviatorilor americani. (Aceste fapte au fost stabilite de o severă verificare"), după cum a dovedit că avionul cu pricina era un avion de război B-29.

Instrucţii noi? Reparaţii? Cererea este absurdă.

U.R.S.S.-ul îşi menţine instrucţiunile date, şi anume că avioanele străine care trec hotarele trebuiesc silite să coboare, sau trebuiesc doborîte[1], (aprobă deci purtarea aviatorilor sovietici, care n-au fost pedepsiţi, ci au fost decoraţi) şi protestează din nou împotriva guvernului Statelor Unite, care "acoperă fapte ilegale" şi îndreptăţeşte "violarea frontierelor" de către aviatorii americani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Si acum?

Acum, nu mai rămîne americanilor decît să decoreze, la rîndul lor, pe aviatorii care au luat parte la luptă (ceea ce s-a şi făcut) şi să aştepte un nou incident.

O urmare utilă a avut totuşi acest schimb de note care a pus în lumină metodele deosebite întrebuinţate de cele două părţi, (şi din acest punct de vedere, tactica lui Acheson a fost, poate, potrivită).

Opinia publică din această ţară, şi îndeosebi opinia parlamentarilor începe să se agite. Incidentul din regiunea Mării Baltice, a avut efectul unui mic "Pearl Harbour". Americanii simt că "ceva nu este în ordine", deoarece o putere străină îşi permite să-i provoace, să-i lovească, să-i judece şi să-i osîndească.

---

1) In nota sovietică, anexată la "Jurnal", textual: "In cazul unei violări a frontierelor ţării, de către un avion străin, şi pătrunderea lui asupra teritoriului sovietic, aviatorii sovietici sînt împuterniciţi să silească avionul să aterizeze, iar în caz de rezistenţă, să deschidă foc asupra lui".

America nu este în siguranţă, nu este atît de puternică pe cît ar trebui să fie, pentru a fi deasupra ameninţărilor şi provocărilor. Ea trebuie deci întărită cît mai grabnic, milităreşte şi politiceşte. Alarma ce se întinde (şi indignarea congresiştilor, care izbucneşte în cuvinte vijelioase) înlesneşte Administraţiei să facă pregătirile şi cheltuielile de care este nevoie. Rîndurile se strîng în jurul politicii externe; opoziţia republicanilor slăbeşte; (...) adversari ai regimului, ca senatorii Bridges şi Taft, încep să ia contact cu Truman şi cu prietenii acestuia; John Foster Dulles lucrează zilnic la Departamentul de Stat; şi în sfîrşit, poziţiile lui Acheson, care pînă ieri păreau şubrede, se întăresc.

23 aprilie

(...) Acheson profită de faptul că agresivitatea sovietică sileşte pe americani să strîngă rîndurile, şi că astfel situaţia lui se întăreşte, pentru a desluşi din nou, printr-un discurs[1] ţinut în faţa editorilor marilor ziare, principiile şi ţelurile sale politice, la Washington. Se găsesc în acest discurs, multe dintre ideile care azi sînt "în aer" adică idei careşi capătă viaţă, şi o formulare tot mai desăvîrşită în cuvîntările şi conferinţele oamenilor politici, care se adresează opiniei publice, din această ţară. (Multe din aceste idei au fost de mult exprimate în acest "Jurnal", ca şi în discuţiile din cercul nostru de exilaţi).

Astfel, Acheson recunoaşte că Statele Unite sînt o ţară întemeiată pe principiul libertăţii şi al diversităţii; fiindcă sînt ţara cea mai puternică, pe plan politic, economic şi militar, şi fiindcă astfel, Statele Unite sînt cel mai puternic sprijin al grav ameninţatei civilizaţii occidentale; sînt deci: "ţinta principală a campaniei sovietice, pentru că se află între Kremlin şi dominaţia lumii întregi". Pentru a face faţă acestei ameninţări, Statele Unite trebuie să dovedească mai întîi puternicia credinţei lor în libertate;("Sîntem copii ai libertăţii ... trebuie să demonstrăm că credinţa noastră în libertate este una arzătoare şi

1) Textul cuvîntării lui Acheson este anexat la "Jurnal".

luptătoare"). Si mai departe: "Credem în libertate pentru fiecare, în ţara noastră. Si nu restrîngem această convingere în libertate numai pentru noi înşine. Credem că toate popoarele din lume merită mai multă libertate, şi că trebuie să o dezvolte la ei acasă, aşa cum facem noi aici". Deci,(după cum s-ar părea): libertate pentru toţi.

Statele Unite trebuie apoi să vestească şi să comunice credinţa lor în libertate, în lumea întreagă. (...) Este o idee pe care am avut prilejul s-o formulez foarte des.

Acheson vorbeşte apoi de nevoia de înarmare, de grabnica întărire a lumii atlantice; de însănătoşirea şi îmbunătăţirea stărilor sociale, şi de propăşirea economică (după sprijinul dat Europei, prin Planul Marshall, trebuie să se caute un mijloc de a dezvolta schimbul de bunuri, între ţări şi continente); şi de o cît mai temeinică organizare politică a unităţii lumii libere. In această din urmă privinţă, Acheson este de părere că organizaţiile actuale (ONU, Pactul Atlantic, Consiliul Europei) sînt îndestulătoare, şi că pot fi temeinic dezvoltate, fiindcă nu sînt decît la începutul activităţii lor. (Este un răspuns la propunerea făcută de Bidault).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Odată toate aceste străduinţe împlinite, şi toate aceste ţeluri atinse, se va putea ajunge la necesara înţelegere cu URSS ideea de "agresiune" (militară, politică, ideologică) va fi înlăturată din raporturile dintre U.R.S.S. şi lumea liberă. Fiindcă: "Noi nu ne gîndim să ne atingem de Uniunea Sovietică. Nu vrem să subminăm independenţa sovietică. Dar sîntem hotărîţi să nu lăsăm comunismul să submineze, prin ademenire, prin siluire, sau prin înşelăciune, ţara noastră sau alte ţări libere".

Foarte bine! Dar ce înseamnă asta? Reţin că Acheson nu mai vorbeşte de liberarea ţărilor noastre. I s-o fi părut că a mers prea departe, la San Francisco, acum o lună?

Faptul că pare să confunde comunismul cu sovietismul, de gîndit; oare nu înţelege să tulbure comunismul acolo unde s-a înscăunat, cu condiţia ca, la rîndul său comunismul să nu pătrundă în lumea liberă?

Comunismul este, de pe acum, gata să ofere astfel de asigurări. Chiar în aceste zile, cînd doboară cu bucurie şi fără scuze, avioane americane, comuniştii sovietici serbează a 8o-a a-

niversare a naşterii lui Lenin, iar cuvîntul de ordine este de a tălmăci şi de a răspîndi declaraţiile lui Lenin, referitoare la putinţa de a trăi în pace cu "capitaliştii americani". Acum 3o de ani, Lenin ar fi spus: "Să nu lăsăm pe americanii capitalişti să se atingă de noi; nici noi nu ne vom atinge de ei". Toată presa sovietică a primit poruncă să arate în lumina acestei lozinci că războiul nu este de neînlăturat, dacă nu ar fi dorit şi pregătit de beliciştii americani.

Acheson şi mulţi alţii, au priceput că asemenea campanii de pace nu urmăresc şi alt scop decît pe acela de a împiedica organizarea, înarmarea şi unirea lumii libere. El crede că numai întărirea adevărată şi temeinică, a lumii libere, poate opri agresiunea sovietică.

Dar nu au priceput nici el nici alţii, adevărul că sovieticul comunist este mînat de o pornire şi de o năzuinţă universalistă, care nu poate fi îngrădită nici de declaraţiile "tactice" ale lui Lenin, nici de întărirea lumii libere. Este problema covîrşitoare a vremilor de azi. (...) Lumea de azi nu poate trăi în pace decît potrivit unui principiu universal, acelaş,pretutindeni. (...) Va fi: sau comunist, sau "occidental". Dacă Roma nu va distruge Cartagina, atunci Cartagina va distruge Roma. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 aprilie

In cartea sa, de curînd apărută, sub titlul "Rappelé au Service", generalul Weygand scrie despre felul cum se gîndea să sprijine ţările "balcanice", cu armata pe care o organiza în "Orientul Apropiat". Politica lui balcanică îi cerea să stabilească un contact cît mai strîns cu Statele Majore ale ţărilor din Inţelegerea Balcanică, şi să convingă pe greci şi pe turci (cu aceştia din urmă avea raporturi constante, prin Massigli şi prin generalul Ciac-Mac[1]), că siguranţa lor proprie trebuia apărată la hotarele ameninţate ale României (îmi aduc aminte într-adevăr, că planul de apărare în comun, al ţărilor noastre,astfel cum l-am discutat, la îndemnul lui Saracioglu[2], în mai multe

1) General turc în armata kemalistă şi ministru.
2) Sükrü Saracioglu, om de stat turc (1887-1953), ministru de Externe (1938-1945); prim-ministru (1942-1946).

rînduri, şi îndeosebi la Conferinţa de la Belgrad, în februarie 194o, era influenţat de vederile lui Weygand, şi se sprijinea pe armata franceză din Siria): "Eram îndreptăţit să gîndesc - scrie Weygand, la pag.67 - la acest sfîrşit de aprilie (194o) că lucrările ce trebuiau să ajungă la stabilirea (între Aliaţi şi Puterile Balcanice) unui plan de apărare al Balcanilor, era pe drumul cel bun".

A intervenit însă nenorocitul război din Norvegia,urmat de alte nenorociri. Apărarea Balcanilor a fost zădărnicită. Pentru a dovedi totuşi că "planul" său era bun, Weygand îmi face cinstea să citeze părerile mele: "In orice caz, am dreptul de a continua să cred că acest program era rezonabil, realizabil şi susceptibil de mari rezultate. Eminentul ministru al Afacerilor Externe al României, la epoca aceea dl.Grigore Gafencu, n-a scris el oare, în 1942, în luminoasa şi sincera sa carte despre "Preliminarii la războiul de la Răsărit", liniile ce urmează? (Urmează un lung citat din cartea mea, care începe astfel): "Numai asigurarea unui sprijin efectiv politic şi militar, din partea Angliei şi a Franţei, care strîngeau, în Mediterana Orientală,trupe de uscat şi marine importante, putea să incite ţările Înţelegerii Balcanice să facă faţă, în mod solidar, tuturor pericolelor laolaltă, (germane, ruse, italiene). Astfel lucrările Statelor Majore Aliate, întreprinse după iniţiativa domnului Saracioglu,la Belgrad, trebuiau să se angreneze unui plan militar mai vast, pe care îl pregătea, pentru apărarea Balcanilor, comandantul forţelor anglo-franceze din Orientul Apropiat. Părea evident că, o rezistenţă coordonată şi comună a statelor balcanice, atîrna, în primul rînd, de posibilităţile de realizare a acestui plan". Si Weygand adaugă de la el, după acest citat: "Nici eu n-am spus altceva. Nu este oare permis să ne închipuim că reuşita acestui plan ar fi modificat soarta Balcanilor?"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aceste speculaţii retrospective au pentru noi o netăgăduită însemnătate. După cum generalul Weygand se slujeşte de cele arătate de mine, ca să-şi sprijine teza lui, putem la rîndul nostru, să ne sprijinim pe declaraţiile celui mai activ şi mai autorizat îndrumător al politicii apusene, pentru Balcani, în acele vremi, ca să dovedim cît de strînse au fost raporturile noastre politice şi militare, cu franco-englezii, cît de dornici eram

să colaborăm la o politică comună de apărare a Europei de Sud-Est, şi cît de mult atîrna putinţa de a împlini o astfel de politică, de prezenţa în Orientul Apropiat a unor forţe militare franco-engleze, temeinic pregătite. Intîmplările din Norvegia şi de aiurea, care au pus capăt acestui "plan" (armata franceză din Siria a fost, de fapt, "lichidată", după aceste întîmplări) ne-au împiedicat să ducem mai departe politica pe care o doream.

Tot atît de importante, pentru noi (şi pentru mine), sînt însemnările lui Weygand despre ideea (mea) a unui "pact de neutralitate", în vederea apărării Balcanilor şi a Estului bazinului mediteranean, de o invazie nazistă: "Fusesem foarte izbit de o înştiinţare sosită din România, preconizînd un pact balcanic de neutralitate, şi chiar de la 16 noiembrie 1939, încunoştiinţasem pe generalul Gamelin de această concepţie, care mi se înfăţişa acordîndu-se în mod firesc cu recentul nostru tratat de la Ankara, ca şi cu garanţiile oferite Greciei şi României, pe temeiul poziţiei defensive pe care o definisem în documentele ce consacrau aceste acte diplomatice. Am scris generalului Gamelin: - Intr-o scrisoare precedentă, vă semnalăm cum instinctul de conservare al acestor ţări începe să lupte, cu avantaj, contra temerii provocate de succesul fulgerător al Germaniei, în Polonia. Mi se pare astăzi că constituirea unui bloc de neutri, în sud-estul european, departe de a se împotrivi acestui program, poate să aducă realizării acestuia o bază excelentă; dorinţa comună a ţărilor balcanice de a se pune de acord asupra unui punct capital, ocrotirea teritoriilor lor împotriva dezastrului războiului ... Acest plan are complementul său obligatoriu, în organizarea apărării acestor ţări, în întărirea ca şi în coordonarea planului de către puterile occidentale, cărora nu le este primejduită independenţa".

Era exact punctul meu de vedere, cînd am propus "blocul neutrilor". Eram convins că un asemenea bloc era prilenic apusenilor şi potrivit cu interesele lor. In concepţia mea, blocul neutrilor trebuia să contribuie la organizarea definitivă a Estului şi Sudului (deoarece am stăruit ca Italia să facă parte din bloc) în spiritul politicii urmate pînă atunci între franco-englezi

pe de o parte, şi statele balcanice, pe de altă parte (garanţiile, tratatul franco-turc şi cel anglo-turc, etc.). Sînt surprins cît de bine Weygand, cu care nu am avut nici un contact atunci, şi nici de atunci încoace, a înţeles ideea mea, idee pe care guvernul de la Paris, spre deosebire de cel de la Londra (lordul Lloyd), nu a sprijinit-o decît pe jumătate şi fără entuziasm. Planul a dat greş (ca toate "planurile" din vremea aceea) fiindcă italienii care-l îmbrăţişaseră la început, au fost mai întîi terorizaţi de germani, apoi "tîrîţi în război" de succesele Reichului hitlerist şi fiindcă forţele militare franco - engleze, din Siria şi din împrejurimi, au fost desfiinţate, în primăvare anului 1940.

Inainte de a ne duce la o recepţie, la Ambasada Franţei, (în cinstea noului consilier, Lacoste, înlocuitorul lui De La Tournelle) sînt chemat la telefon de François Puaux. A primit o veste telegrafică de la Bucureşti: sora mea este sănătoasă şi în libertate, cumnatul meu a fost serios bolnav, dar este mai bine, şi a fost ajutat, în timpul bolii sale, de Uniunea Compozitorilor din Republică. Se pare că ar fi intervenit, în favoarea lui, un muzicant sovietic, cu care este prieten.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De mult nu am mai avut un sentiment de fericire ca în această seară. Trecem pe la biserica vecină, unde aprindem cîteva lumînări.

Ne întrebăm însă cu nedumerire: de unde a venit ştirea care ne-a chinuit atîta vreme? Cine a iscodit-o şi a comunicat-o, cu gîndul vădit de a paraliza activitatea mea?

26 aprilie

In locuinţa lui Chauvel, ambasadorul Franţei, au defilat ieri toţi diplomaţii acreditaţi pe lîngă O.N.U., şi multe personalităţi americane pentru a face cunoştinţa noului consilier al ambasadei franceze. Printre alţii, am întîlnit pe Adolphe Berlé, care mi-a împărtăşit îngrijorarea sa: vede apropiindu-se un război pe care nu-l doreşte. Răspund că şi eu mă tem că războiul nedorit ar putea să izbucnească, înainte ca Statele Unite să-l poată înlătura printr-o înarmare care să-i dea puterea necesară de a dobîndi, fără luptă, indispensabila victorie. (...)

Amiralul Sherman a pomenit ieri, în faţa unui Comitet al Congresului, despre "armele secrete", care ar fi pe cale de a fi construite: un submarin propulsat prin energia atomică, un tun antiaerian,capabil să doboare un avion de la 2o.ooo m. înălţime, şi o armă (?) care va schimba concepţia luptei cu tancurile.

Aceste declaraţii care au provocat oarecare jenă, în cercurile militare (cu toate că în această ţară, secretele nu sînt păzite) sînt puse în legătură cu raportul semianual apărut chiar acum, care cuprinde ideile asupra înarmării ale lui Lewis Johnson, secretarul Departamentului Apărării: "Noile arme pot să însemne diferenţa dintre victorie şi înfrîngere, în război, şi avem convingerea că Statele Unite îşi păstrează supremaţia lor în acest domeniu".

Dacă Statele Unite vor şti în adevăr să-şi asigure "supremaţia" în domeniul înarmării, nu va fi nevoie de război pentru ca ele să dobîndească victoria.

27 aprilie

Ne-am trezit azi dimineaţă,cu toţi oamenii de casă în grevă, şi cu ascensoarele oprite. Pentru noi, care locuim la etajul al 17-lea, problema de a duce mai departe o viaţă normală,este dintre cele mai serioase (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Urmărind îndeaproape discuţiile care au dus la izbucnirea acestei greve, mi-am putut da seama de puterea faimoaselor "uniuni" de muncă. Niciunul, dintre cei 3o de portari şi oameni de serviciu ai imobilului nostru nu dorea să înceteze lucru. Bine plătiţi, (22o dolari pe lună, plus nenumăratele bacşişuri), frumos îmbrăcaţi, avînd puţine ore de muncă şi o muncă relativ uşoară(intrare şi ascensor) toţi n-au decît un singur gînd în aceste vremuri grele: să nu-şi piardă "jobul"[1]. Si totuşi, la cel dintîi semn al uniunii lor, au părăsit cu toţii locul de muncă, fără şovăire, ca şi uniformele şi "jobul". Uniunile sînt atotputernice. Acţiunea, argumentele, poruncile lor nu sînt discutate. Disciplina de sus şi pînă jos, este desăvîrşită. Sancţiunile împotriva

1) Ocupaţia, slujba, avantajul.

răzvrătiţilor - "strike-breakers"[1] - sînt severe şi imediate.

Deocamdată, aceste uniuni nu urmăresc decît scopuri profesionale, şi uneori ambiţiile personale ale unor conducători, dornici să obţină succese răsunătoare. Ele se feresc de înrîuriri politice şi caută să rămînă în afara uneltirilor comuniste. Mă gîndesc însă cît de uşor şi de repede ar putea fi tulburată şi paralizată întreaga viaţă americană, dacă bolşevismul ar izbuti să pătrundă, aşa cum încearcă de atîta vreme, la conducerea uniunilor.

Chiar şi aşa, întrebuinţate în scop "strict profesional", metodele uniunilor sînt abuzive şi se aseamănă cu şantajul. A lovi în chiriaşi, pentru a face presiune asupra proprietarului, şi a paraliza viaţa unui uriaş oraş, clădit în înălţime, prin oprirea ascensoarelor, este a face uz, în condiţiile cele mai primejdioase, de o foarte îngrijorătoare putere.

Am tristul privilegiu de a sparge greva, prezentînd un certificat medical.

Numeroasele vorbe cu privire la înarmare (şi la întîrzierea Occidentului faţă de pregătirile Răsăritului) sînt urmate de fapte. Ca mai totdeauna, în această ţară, chiar atunci cînd se vorbeşte mult prea mult, nu e cu totul în zadar. Acum cîteva săptămîni, generalul Eisenhower (azi preşedintele Universităţii Columbia) a declarat într-un discurs academic, că fondurile prevăzute pentru înarmare nu sînt suficiente. (Secretarul Johnson se lăudase că totul era în cea mai perfectă regulă). Congresul, îngrijorat de spusele generalului, l-a convocat la Washington, şi i-a cerut lămuriri. Consecinţa este că, la cererea aceluiaşi Johnson, Comitetul pentru alocaţia de fonduri (The House Appropriation Committee) a hotărît mărirea bugetului militar cu 35o ooo ooo dolari şi anume 2oo ooo ooo pentru aviaţie, loo ooo ooo pentru marină (tot pentru avioane) şi 5o ooo ooo pentru arme împotriva submarinelor. Hotărîrea a fost luată cu unanimitate, iar liderul opoziţiei republicane a declarat: "In timp ce continuăm a fi pentru o politică de economie, am făcut totdeauna o excepţie cînd a fost vorba de apărarea naţională"(...)

1) Muncitori care îşi continuă activitatea, în timpul grevei celorlalţi.

Ziarul "Times", referindu-se la actuala situaţie atît de serioasă, se întreabă dacă această rectificare de buget este suficientă. "Times" aminteşte că, deşi occidentalii cheltuiesc 2o ooo ooo dolari pe an, pentru înarmare, ei nu pot înşira mai mult de 15 sau 2o de divizii, faţă de cele loo de divizii sovietice, care uşor pot fi ridicate la 17o de divizii.

Generalul Lucius Clay a intrat în Comitetul pentru "Europa Liberă", şi va lupta să găsească fondurile necesare pentru noul post de radio, prin care se va vorbi popoarelor de dincolo de Cortina de Fier. (...) Cum vor fi compuse programele de radio pentru ţările noastre? In această privinţă s-au ivit unele nepotriviri de gîndire între specialiştii noştri (Titu Pogoneanu) şi Statul Major al noului post de radio.

Am hotărît să pun problema în discuţie la viitoarea noastră întrunire de marţi 9 mai.

Solski va vorbi de propaganda prin radio a bolşevicilor; Brutus Coste despre metoda care trebuie urmată de noi,pentru a fi pe placul şi pe înţelesul celor care ne ascultă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

28 aprilie

Ieri seară, la o masă oferită de d-na Moravetz, unui grup select din societatea "veche", colonelul Archi Roosevelt (fiul preşedintelui Teodor Roosevelt) mi se plîngea de lipsa de cultură ca şi de ignoranţa în domeniul istoriei, a conducătorilor de azi ai politicii americane. Lumea întreagă are de suferit de pe urma superficialităţii lui Franklin Roosevelt (este de "bon-ton" pentru un coborîtor al lui Teodor Roosevelt, să pomenească cu amărăciune isprăvile lui Franklin Roosevelt).

La aceeaşi masă, unde musafirii coborîseră fără ascensor, din domiciliile lor aeriene, de pe Fifth şi Park Avenue (...) şi unde se plîngeau de greutăţile vieţii, o vecină mi-a spus, cu ochii strălucitori de bucurie, că în aceste clipe chiar, un american adevărat, bătrînul Herbert Hoover[1], vorbeşte la un mare

1) Herbert Clark Hoover (1874-1964), fost preşedinte al Statelor Unite, în anii 1929-1933, iar după al doilea război mondial, preşedinte al Comitetului de Aprovizionare.

banchet, cerînd eliminarea sovieticilor din Organizaţia Naţiunilor Unite.

Vecina mea era bine informată. Hoover cerea într-adevăr reorganizarea Naţiunilor Unite, eliminarea statelor comuniste, şi crearea unui "front unitar al popoarelor cu frica lui Dumnezeu, împotriva valului roşu"[1].

Ar fi greu de spus că în acest discurs senzaţional, bătrînul republican ar fi dat dovadă de întinse cunoştinţe istorice. Lămuririle pe care le-a dat despre originea socialismului de stat, (influenţat de trei "strigoi": Karl Marx, Mussolini şi ... Keynes!) şi despre cauza prăbuşirii statelor vecine cu U.R.S.S., sînt fanteziste. De asemenea, nu se poate spune că Hoover ar fi enunţat o doctrină conservatoare care să poată fi opusă politicii cîrmuirii actuale şi doctrinei pe care Acheson, cu concursul lui Dulles, se căzneşte s-o cuprindă în formule mai mult sau mai puţin precise.

Discursul este de altfel potrivit pentru un banchet (banchetul de încheiere al Congresului Editorilor de Ziare, la care au vorbit şi Truman şi Acheson), şi rostit cu un umor bătrînesc, fără nici un fel de pretenţii doctrinare.

Este caracteristic pentru atmosfera ce dăinuieşte în Statele Unite (unde doborîrea avionului în Marea Baltică nu s-a uitat) că un om politic cu mare autoritate, şi cu mare răspundere morală, a putut vorbi, în aplauzele furtunoase ale îndrumătorilor opiniei publice, despre nevoia de a pune capăt colaborării cu sovietele. Este de reţinut că măsura pe care o propune Hoover nu este îndreptată numai împotriva "adversarilor"; este o metodă pentru a pune la încercare pe prieteni. America sprijină astăzi o jumătate din lume. Este oare această jumătate alături de America? "Statele Unite trebuie să ştie cine este cu noi, în acest război rece, şi în cine putem avea încredere". Fiindcă lupta este grea; "ceea ce-i trebuie lumii este o mobilizare spirituală a popoarelor care cred în Dumnezeu. Este nevoie de o mobilizare morală, împotriva hidoaselor idei de stat poliţist, şi de tabere de muncă şi de sclavie".

In timp ce Hoover vorbeşte astfel, inefabilul Trygve Lie zboară spre Moscova, pentru a "aranja lucrurile" în sînul Organizaţiei Naţiunilor. Imi închipui că, în cercurile acestei organi-

1) Textul cuvîntării lui Hoover se află anexat la "Jurnal".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

zaţii, adică printre demnitarii şi funcţionarii din Lake Success, dintre care foarte mulţi sînt roşii sau trandafirii, simţimintele date la iveală de fostul preşedinte vor provoca multă supărare. In ceea ce priveşte Departamentul de Stat, îi va fi greu lui Acheson, chiar dacă gîndeşte ca bătrînul Hoover, despre O.N.U., să împlinească aceste gînduri: niciunul dintre statele europene nu ar îndrăzni - din motive externe sau interne - să consimtă la eliminarea URSS-ului. Azi însă, cînd URSS-ul s-a retras din mai toate comisiile de la Lake Success, Acheson se va putea folosi de "ideile" exprimate de Hoover, ca să arate de ce nu poate face nici o concesie pentru readucerea Sovietelor în sînul Naţiunilor Unite. Sovietele vor avea deci să se întoarcă, din propriul lor imbold.

Insemn că, în toate declaraţiile făcute, acum în urmă, John Foster Dulles a spus exact contrariul spuselor lui Hoover: colaboratorul republican al Secretarului de Stat, este nu numai dornic să reţină pe ruşi, dar şi gata să accepte pe chinezi. In formă, are dreptate: este conform Chartei de la San Francisco; în fond însă, are dreptate bătrînul: prezenţa comuniştilor în O.N.U. este pentru ei nu numai un mijloc de propagandă, dar foloseşte strategiei lor războinice; ei ţin astfel în loc Occidentul, împiedecîndu-l să ia cuvenitele măsuri de apărare, în timp ce sovieticii lucrează pe dinafară, şi pe de lături, ca să slăbească temeliile ordinei occidentale. De aceea, Apusul nu mai poate acţiona şi nu se mai poate apăra decît în afară de O.N.U., şi este primejdioasă, ca orice lucru fără rost, care se învîrteşte aşa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intr-un discurs de politică externă, Tito a spus că vrea să se împace cu grecii (cu Plastiras), să trăiască în pace cu italienii, şi să-i lase în pace pe austrieci.

30 aprilie

Ascensoarele merg din nou!

1 mai

Călătorie la Washington, la cererea lui Barnes. Am avut o "consfătuire" ce a durat mai mult de şase ceasuri, cu Vişoianu şi Creţeanu, în casa lui Barnes, şi în prezenţa acestuia, cu

privire la Comitet.

Vişoianu pretinde că ar fi fost convocat la Florenţa, ca să fie consultat de rege. El şi cu Creţeanu vor să pună capăt "crizei" cît mai curînd, fiindcă "aşa nu mai merge". Dorinţa lor, firește, ar fi să se folosească de trecerea pe care o au la rege (prin Lazăr) ca să obţină înlăturarea generalului Rădescu ("obosit, bolnav şi ramolit") şi însărcinarea lui Vişoianu. Americanii însă au prins mişcarea şi au intervenit pe fir. Voinţa lor este să împiedice cu orice preţ, ruptura. (-Nu va fi ruptură dacă generalul este înlocuit!, declară cumetrii. - Ba va fi ruptură!,certific eu. Si lămuresc atitudinea mea: nu voi intra în altă combinaţie). Cumetrii arată atunci că ar fi gata să facă o ultimă încercare de a salva Comitetul, în forma lui actuală, dacă s-ar constitui numaidecît un Comitet de conducere - alături de preşedinte - şi compus din Vişoianu, Popa şi cu mine. Barnes mă întreabă dacă aş consimţi la aşa ceva.

Răspund că nu eu am de acceptat această propunere, ci preşedintele. Si nu cred că preşedintele ar putea accepta o formulă care nu ar ţine seama de două cerinţe de o covîrşitoare importanţă: lărgirea Comitetului, pentru a îndrepta unele nedreptăţi, şi a întrebuinţa unele forţe noi, proaspăt ieşite din ţară, şi în al doilea rînd, aşezarea "fondurilor" la dispoziţia şi sub controlul întregului Comitet. (Avusesem, de altfel, prilejul să lămuresc aceste două puncte, acum cîteva zile, într-o convorbire avută cu Barnes, în prezenţa lui Dolbeare, şi formulasem în scris, într-o notă adresată lui Dolbeare, cuprinsul acestei convorbiri, ca şi rostul condiţiilor puse de mine).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vişoianu şi Creţeanu declară că au fost gata să stea de vorbă cu mine, în prezenţa americanului, pentru a găsi un mijloc de a păstra mai departe Comitetul, şi nu pentru a face un nou comitet. Rămîn la cele arătate de mine, şi repet cele două condiţii.

Barnes intervine atunci pentru a "sugera" o formulă de compromis: Creţeanu va prezenta scuze generalului. Se va numi un comitet executiv "pentru a organiza activitatea Comitetului Naţional, pentru a crea o atmosferă de înţelegere, şi pentru a înlesni sarcina preşedintelui; acest Comitet Executiv va fi compus din Grigore Gafencu, Augustin Popa şi C.Vişoianu". Toate astea,cu

scopul "de a limpezi situaţia, ca să poată fi luate în consideraţie, într-un termen de trei luni, toate problemele importante, ca de pildă, problema Statutului, aceea a sprijinului financiar şi a organizaţiei Institutului Român de la Paris".

La cererea mea, Barnes lămureşte gîndul său: "Problema Statutului" înseamnă lărgirea Comitetului; problema "sprijinului financiar" înseamnă fondul cu bucluc, plus ajutorul de la Malaxa, şi ajutorul asigurat de la "Europa Liberă".

Formula de compromis nu ne dă cîştig de cauză. Singura ei valoare este că e sugerată de americani, adică poartă girul lor. Exprim această părere faţă de Barnes, ca să-l leg de executarea, în termenul de trei luni, a celor două puncte exprimate la sfîrşitul formulei. Si (gîndindu-mă că este mai bine să cîştigăm timp; să nu lăsăm pe rege să ia din nou răspunderea unor hotărîri greşite; şi să profităm de americani, atît timp cît mai sînt dispuşi să ne ajute) accept să prezint formula - ca o sugestie a lui Barnes - generalului Rădescu.

(Dejunez cu Davila, pe care-l pun în curent cu cele discutate).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3 mai

Găsesc pe general slăbit şi nevindecat, cu toată şederea de zece zile la spital. Nu acceptă formula lui Barnes, şi "o va spune americanilor". Cere "soluţii imediate": lărgirea Comitetului, eliminarea elementelor duşmănoase, şi banii pe masă! Nu vrea Comitet Executiv: el se simte în putere, ca să conducă treburile româneşti. A primit o scrisoare de la rege, pe care o consideră "bună"; regele a aflat despre criză, şi cere: fie părerea Comitetului în întregimea lui, fie părerea fiecărui membru în parte. Generalul este pentru acest din urmă procedeu. Vom scrie din nou regelui păsurile noastre,şi va fi nevoit să ţină seama de ele. "Nu poate face altfel". Generalul se declară "optimist". -"Vă mărturisesc - ne spune el, (lui Caranfil şi mie) - că văd situaţia în roz!"

Mă cuprinde fiorul cînd mă gîndesc că acest optimism este sortit să se izbească de socotelile lui Lazăr, care ţin locul inteligenţei, locul majestăţii sale regelui Mihai. Dacă lasă să scape pe americani, generalul este pierdut ... Dar cum să i-o

spun ca s-o priceapă?

4 mai

Generalul a făcut cum a spus: s-a dus la "Europa liberă" şi a respins sugestia lui Barnes. Poole îmi telefonează numaidecît, întrebîndu-mă ce este de făcut. El şi Dolbeare ar vrea să sprijine pe general, fiindcă bătrînul este leal şi simpatic, şi fiindcă sînt convinşi că noi avem dreptate. Generalul "nu ştie să se apere şi pare foarte obosit". (Înţeleg că înfăţişarea lui Rădescu şi felul său de a vorbi, confirmă vestea răspîndită cu atîta cruzime de cumetrii din Washington, după care generalul "s-ar fi ramolit". In realitate, bietul om este aşa cum a fost totdeauna: are o judecată dreaptă, simplă, fără subtilităţi, şi se zbate fără îndemînare, în reţeaua de intrigi ţesută în jurul lui. Lipsurile sale sînt şi mai vădite acum, nu atît din pricina vîrstei, cît din pricina bolii). Repet lui Poole că aşa cum este, generalul este un simbol al rezistenţei româneşti şi nu poate fi înlăturat. - O ştim, răspunde americanul, de aceea l-am rugat să amîne orice hotărîre pentru mîine, cînd ne vom întîlni din nou, împreună cu Barnes şi cu dumneata.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Seara iau masa cu Allen Dulles, care-mi arată multă înţelegere şi o foarte sinceră prietenie. Si el a fost "lucrat" de către o emisară a cumetrilor, o ziaristă din Washington, care i-a spus că preşedintele Comitetului Român trebuie numaidecît înlocuit fiindcă este "complètement gaga"[1]. Dulles a respins această versiune, fiindcă ştia de ce este vorba, şi simţea că este o manevră îndreptată împotriva mea. Il pun pe prietenul meu Allen Dulles în curent cu întreaga situaţie.

5 mai

Aflu (prin dr.Palade) foarte trista veste că rezultatul analizelor generalului (făcute la spital), este cît se poate de rău: bietul bătrîn suferă de un cancer generalizat. Doctorii nu-i dau decît vreo cîteva luni de zile de viaţă. Comedia atît de jalnică a rezistenţei româneşti este deci sortită să se isprăvească în tragedie. Sînt adînc tulburat.

Generalul a luptat cît a putut, şi cum a putut, ca să

1) "Căzut în mintea copiilor".

fie vrednic de înalta chemare căruia i s-a simţit dator să dea ascultare. Străduinţele lui, deseori neîndemînatice, dar întotdeauna cinstite şi cavalereşti, au fost urmărite cu invidie, şi cu o înverşunată rea-voinţă de nişte mărunţei, care spre ruşinea şi nenorocirea noastră, au izbutit să se îndese în rîndurile din faţă ale "apărătorilor ţării", în străinătate. Intrigile unora, obrăznicia altora, i-au măcinat forţele şi i-au zdruncinat sănătatea: a fost o victimă de mai înainte aleasă, pentru boala care s-a încuibat în el. De acum înainte, lupta disperată pe care o dă cu o nezdruncinată încredere, pentru a-şi împlini "misiunea", (ieri încă, îmi spunea că vede "situaţia în roz"!) poartă pecetea înfrîngerii şi a morţii. Iar sfîrşitul lui poate însemna un şir de neînţelegeri şi de nerînduieli mult mai grave decît cele de pînă acum, în rîndurile emigraţiei româneşti.

"Europa liberă" ne aşteaptă. Aş vrea să conving pe general să invite pe americani la el. Bătrînul însă, deşi are febră, şi abia se ţine pe picioare, înţelege să se ducă la întîlnire, aşa cum a promis. Îl însoţesc şi sîntem primiţi împreună de Barnes şi de Dolbeare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Barnes spune că va pleca în Europa şi va vedea pe rege. Pomeneşte de discuţia noastră de la Washington.

Generalul ia cuvîntul. Mă tem că nu va fi în măsură să-şi exprime bine gîndurile. Spre uimirea mea, este neobişnuit şi emoţionant de limpede şi de precis: vorbeşte cu o convingătoare sinceritate despre "misiunea" pe care se sileşte s-o împlinească, despre greutăţile şi reaua credinţă de care s-a izbit, de formula nefericită ce se află la baza constituirii Comitetului, despre nefericitele intervenţii ale lui Lazăr, despre convingerea lui că este neapărată nevoie de a lărgi Comitetul, şi de a pune la dispoziţia acestuia fondurile destinate apărării cauzei naţionale. Cere, prin urmare, lui Barnes, (dacă formula sugerată de el, în termeni "ocoliţi", are într-adevăr în vedere dezlegarea acestor două probleme) să se ştie că nu va mai accepta un comitet care să nu fie lărgit, aşa cum se cuvine, şi care să nu poată dispune de fondurile "naţionale".

Barnes dă un răspuns categoric afirmativ. Intervin ca să lămuresc şi mai mult această chestiune: - Am acceptat formula

sugerată de dl.Barnes, fiindcă este o sugestie americană, şi fiindcă am înţeles că prietenii noştri americani (care urmăresc,cu noi, apărarea unei cauze comune, şi au deci interesul ca soluţia ce trebuie dată Comitetului nostru să fie cea mai bună) îşi dau seama că cele două condiţii puse de noi, sînt cuprinse în formula sugerată de ei, şi că ele sînt îndreptăţite. Aş dori deci să cer din nou: "problema Statutului", de care pomeneşte formula sugerată implică ea lărgirea Comitetului - da sau nu? - Da, răspunde Barnes. - Problema "sprijinului financiar" însemnează ea problema aducerii fondului Creţeanu (pe lîngă alte fonduri) sub controlul Comitetului - da sau nu? - Da, răspunde Barnes. Si socotiţi dv. că sîntem îndreptăţiţi să ridicăm aceste două probleme şi să cerem deslegarea lor, în termen de trei luni? - Da, răspunde din nou Barnes. Dolbear ia act de aceste declaraţii cu multă satisfacţie.

Stărui mai departe: socotesc că este absolut necesar ca această interpretare să fie adusă la cunoştinţa regelui. Versiunea pe care regele o va auzi, din gura lui Vişoianu, nu va fi probabil "lămuritoare". Cu atît mai mare este nevoia ca Barnes să fie precis şi categoric. Fiindcă nu trebuie uitat: "formula", pe baza căreia s-a constituit Comitetul, şi care trebuie "lărgită", este formula regelui. Deci regele trebuie să fie convins că este o formulă rea, fiindcă statorniceşte vrajba între români.

Barnes făgăduieşte că va fi categoric şi precis.

Generalul se învoieşte atunci cu sugestiile americanilor; cere însă ca, în Comitetul Executiv, să nu intre decît Vişoianu şi cu mine; (este pornit împotriva lui Popa, care a luat pe faţă poziţie împotriva lui, redactînd "în numele consiliului partidelor", un memoriu către rege). Barnes şi Dolbear par încîntaţi de acest rezultat şi-mi aduc călduroase mulţumiri.

In ce mă priveşte, sînt mai puţin încîntat fiindcă-mi dau seama că în gîndul cumetrilor formula sugerată de americani n-are decît un singur înţeles: îngăduie imediat alăturarea generalului. Partea a doua a formulei, cu aluzii la fonduri şi la statut, nu prezintă o ameninţare, fiindcă Vişoianu va avea grija s-o paralizeze, pe lîngă rege. Cu alte vorbe, cumetrii se gîndesc să înlăture pe general, cu sprijinul regelui. Au multe şanse să izbutească.

Dar ce-i de făcut? Dacă scăpăm din mînă pe americani, rămînem cum este mai rău: cu regele ca totdeauna de partea lui Lazăr, cu Lazăr de partea "fondurilor", cu fondurile de partea lui Creţeanu, şi cu Vişoianu la Florenţa. Iar noi, fără nici un sprijin, cu americanii "neutri" (după ce intervenţia lor nu ar fi reuşit, iar cu generalul condamnat de boală, trăgînd să moară).

In asemenea condiţii, socotesc că este tot mai cuminte să ne ţinem de formula lui Barnes. Este ceea ce caut să-i explic lui Caranfil, care se lasă greu, şi lui Davila, care are revolte succesive şi vehemente, la telefon.

7 mai

Stirile de la Washington sînt confuze. Barnes nu a luat contact cu cei doi cumetri. Există oarecare rezistenţă cu privire la împlinirea formulei sugerate. Aflu că ţărăniştii sînt furioşi, fiindcă n-au fost şi ei consultaţi.

Regele a intervenit şi el. Ne cere să-i spunem: de ce lucrurile nu merg?; şi ce trebuie făcut ca să meargă?

Părerea mea şi a lui Barnes este să trimitem, ca răspuns la ambele întrebări, formula americană aprobată prin procesverbal unanim acceptat. Generalul ar vrea însă ca la întrebarea nr.1, să dăm răspunsuri individuale. Acelaşi lucru l-ar dori şi cei de la Washington, probabil sub influenţa ţărăniştilor. Mă opun cu hotărîre: dacă începem din nou "să ne explicăm", ţigănia reîncepe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mîine, Vişoianu, Creţeanu şi Barnes sosesc la New York. Poimîine, Vişoianu şi Barnes pleacă în Europa. Ne rămîne foarte puţin timp ca să lămurim toate chestiunile.

Ieri, Acheson a plecat în Europa, pentru a lua parte la Conferinţa Consiliului Atlantic, şi la întrunirea miniştrilor de Externe ai celor trei mari puteri occidentale. (Consiliul Atlantic va vorbi despre treburile atlantice - a spus Acheson, la plecare - iar cei trei vor discuta despre tot şi despre toate!)

Spre surprinderea generală, Truman a declarat, acum cîteva zile, că situaţia n-ar fi atît de rea după cum pare, şi că în orice caz, este mai bună decît în primăvara anului 1946 (adică a-

tunci cînd încă nu exista doctrina Truman, nici planul Marshall, nici Pactul Atlantic). Acest optimism ciudat (care nu se potriveşte cu nici una din declaraţiile făcute, în vremea din urmă, de oamenii de stat şi de generalii americani), mi se pare deosebit de inoportun, după "incidentul" din Marea Baltică, unde a fost doborît un avion american.

Cum vine asta? Sovieticii doboară un avion american, refuză să prezinte scuze, învinuiesc şi insultă guvernul american, iar preşedintele Statelor Unite, găseşte că situaţia nu este atît de rea pe cît se pare. Ce-i mai trebuie domnului preşedinte, după celelalte mici întîmplări recente, adică invazia Chinei de către comunişti, şi descoperirea bombei atomice de către moscoviţi?

Toată această vorbărie oficială contradictorie, zăpăceşte lumea. Acheson a fost mai bătăios decît preşedintele său. (...) "Trebuie să lucrăm aşa, chiar dacă comunismul internaţional n-ar exista. Dar aşa cum merg lucrurile, trebuie să acţionăm cu cea mai mare vigoare". (...)

Adenauer este plin de optimism, fiindcă Germania de vest este şi trebuie să fie de partea Occidentului, şi fiindcă dacă Occidentul "mobilizează" toate puterile lui, el trebuie negreşit să se gîndească şi la mobilizarea energiilor de muncă şi de viaţă, de rezistenţă ale poporului german. (Conform declaraţiilor făcute ieri, la Bonn).

11 mai

Toate străduinţele americanilor(şi ale mele), pentru a duce la împlinire formula de compromis, au dat greş. Vişoianu a fost la New York şi s-a îmbarcat astăzi, pentru Europa, fără a mai trece pe la mine. Creţeanu n-a mai telefonat. Tărăniştii n-au dat semn de viaţă. Cumetrii au căutat, pe această cale, să dea la o parte o învoială care nu le plăcea: Vişoianu ţinea să se ducă cu "mîinile libere" în Europa. Cîteva clipe înainte de a se urca pe vapor, Vişoianu mi-a telefonat că "învoiala" ar fi căzut, fiindcă ar fi fost respinsă de Rădescu. I-am răspuns că nu este adevărat: generalul a ridicat o obiecţiune care putea fi, sau nu, acceptată şi discutată, dar care nici în gîndul lui, nici în acela al media-

torilor americani, nu a însemnat un refuz în măsură să provoace o ruptură. Este inutil de a căuta argumente cinstite, în acest proces de lamentabilă descompunere a rezistenţei româneşti. Reaua-credinţă a colegilor de la Washington n-are pereche decît în voinţa lor statornică şi înverşunată de a stăpîni fondurile, iar prin stăpînirea fondurilor, de a impune în fruntea treburilor româneşti, mediocritatea lor.

Acum, cearta - cu toate amănuntele ei înjositoare - va reîncepe. Speram să putem da un răspuns unanim, la întrebarea regelui, înştiinţîndu-l de învoirea noastră referitoare la formula americană. Deoarece învoirea nu mai există, vom fi siliţi să dăm răspunsuri individuale, adică să ne învinuim unii pe alţii, iar regele, va avea din nou prilejul să asculte sfaturile lui Lazăr, şi să dea dreptate deţinătorilor de fonduri.

Am avut o uriaşă "întrunire de marţi", la noi în penthouse. Patru zeci de ascultători, toate echipele răsăritene ale postului de radio, (în pregătire) "Europa liberă". Subiectul discuţiei: propaganda prin radio.

Solski a vorbit despre "Metodele bolşevice de propagandă", iar Brutus Coste a prezentat o lucrare serios documentată şi frumos exprimată cu privire la situaţia din ţările "satelite", situaţie de care trebuie să ţinem seama, pentru ca propaganda occidentală prin radio să poată în adevăr interesa şi ajuta popoarele de dincolo de Cortina de Fier. Concluziile principale ale lui Coste sînt că radioul american nu trebuie să-şi piardă vremea lăudînd binefacerile democraţiei americane (de ale cărei binefaceri nimeni nu se îndoieşte), ci să caute să distrugă credinţa în "inevitabila victorie a comunismului", pe care bolşevicii se străduiesc s-o planteze în toate minţile şi conştiinţele oamenilor din Răsărit. De aceea, din toate mesajele apusene, adresate răsăritenilor, trebuie să se desprindă nu numai imaginea unei lumi occidentale mai fericite, ci şi asigurarea că Apusul are "o hotărîre mai puternică", adică are voinţa hotărîtă de a duce cauza lui la biruinţă. (Am trimis, însoţite de scrisori personale, copiile conferinţei lui Brutus Coste, unei serii de personalităţi de seamă, politice şi ziaristice).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

24 mai

Un gol de două săptămîni, în însemnările mele. Ieri, din nou o "întrunire de marţi"; o expunere interesantă a lui Malcolm Davies, care a făcut o călătorie în Europa şi ne relatează impresiile culese în cercurile emigraţilor răsăriteni, de la Paris şi de la Londra. La Paris, (unde, după cererea mea, a fost primit într-un cerc de exilaţi, amicul Gh.Răutu) a constatat că nu există nici un contact între exilaţii diferitelor naţionalităţi, necum vreo colaborare solidară ca aceea pe care am organizat-o în cercul nostru, aici. (...) Nu a găsit de asemenea vreo deosebită înţelegere pentru exilaţii din Răsărit, şi pentru întreaga problemă, la francezii şi englezii cu care el a stat de vorbă. Aceştia nu se interesează decît de "apărarea şi consolidarea Europei de Vest", şi nu îndrăznesc să privească mai departe, spre deosebire de americani, care îşi dau seama că Europa apuseană "nu este viabilă", şi că singura soluţie temeinică este eliberarea Europei în întregimea ei.

Urmează o discuţie vie (Ripka, Solski, Caranfil, Papanek, Flavian, Radiţa, Subotici) cu privire la problema emigraţiei, în general. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

29 mai

Insemnările mele sînt tot mai neregulate. Oboseală? Ingrijorare pentru ziua de mîine? Dorinţa de a mă duce în Europa unde mă cheamă în numele Mişcării Europene, Rettinger şi în numele românilor de la Paris, Gh.Răutu? Neputinţa de a lua o hotărîre, fiindcă drumul costă scump şi reîntoarcerea în America nesigură? (...)

Acheson s-a întors ieri, din Europa, şi a fost primit cu braţele deschise, de Truman. Americanii au învăţat jocul diplomaţiei. De cîte ori se întoarce un sol al politicii lor dintr-o conferinţă internaţională, e primit ca un triumfător. Succesele lui Acheson vor depăşi, în curînd, succesele răposatului Titulescu. In culmea emoţiei, preşedintele Truman a declarat, la aerodromul de primire: "Este cel mai mare succes american, după Potsdam". Vai, Potsdam!

Acheson pare totuşi să fi făcut treabă bună şi folo-

sitoare. Amănuntele hotărîrilor luate la Londra, nu sînt încă bine cunoscute (după cum nu sînt cunoscute nici condiţiile cu care Trygve Lie s-a întors de la Moscova, şi condiţiile tehnice în care poate fi realizat planul Schumann).

Este probabil că occidentalii au discutat problema Germaniei, şi au cercetat felul cum Germania ar putea fi integrată cu capacităţile ei industriale, şi poate chiar cu posibilităţile ei militare, în lumea "atlantică". Aşa îmi explic protestul celor trei (americani, britanici şi francezi) la Moscova, împotriva înarmării, de către sovietici, a poliţiei germane din Est. Occidentalii cer "imediata" încetare a acestei înarmări. Ce se va întîmpla însă dacă sovieticii nu vor da ascultare acestei note imperative? Război? Desigur, nu! Atunci? Un început de înarmare a Germaniei de Vest? Cine ştie! (...) Iniţiativa lui Schumann mi se pare deosebit de oportună şi de însemnată, fiindcă se leagă de politica atlantică şi dă acestei politici, direcţia pe care trebuie s-o urmeze, şi înţelesul pe care trebuie să-l aibă. Nimeni nu cunoaşte însă amănuntele tehnice ale planului Schuman-Monnet. Însemnătatea lui politică bate la ochi: e o idee de colaborare franco-germană, industrială deocamdată, dar menită să se întindă şi pe alte tărîmuri; corespunde vechii tendinţe europene: Vest-Est. Firesţe, că planul, primit cu atîta bucurie de Adenauer şi de marea majoritate a germanilor, urmăreşte scopul de a lega Germania vestică de Europa occidentală, consolidînd astfel blocul occidental. Dar, pe cînd o colaborare anglo-franceză poate să rămînă îngrădită în Occident, o colaborare franco-germană, chiar cu participarea Angliei, tinde în mod firesc spre Răsărit. Germania de Vest nu se poate întări fără a ridica problema Germaniei de Est. Blocul germano-francez, nu se poate închega fără a ridica problema Europei de Est. O întărire "industrială" a franco-germanilor, mai mult decît reorganizarea militară care va urma, va duce, va trebui să ducă la reîntregirea Europei. Atît Franţa cît şi Germania, cunosc drumul spre Est: fiecare, în parte, ar căuta poate, şi alte căi de ieşire; laolaltă însă, nici o altă direcţie nu le va părea mai atrăgătoare, mai firească şi mai mîntuitoare.

In ce priveşte uneltirile de împăciuire ale lui Trygve Lie, ele nu vor putea aduce mult bine, dat fiind realităţile care se ascund sub cuvintele şi îndemnurile pacifiste ale Moscovei; în

schimb, ele ar putea fi vătămătoare, dacă ar izbuti să stînjenească sau chiar să zădărnicească necesara dezvoltare a politicii atlantice.

Trygve Lie îşi apără "job"-ul, cum este şi firesc. El apără deci ideea de "pace". Insă pacea de care are nevoie, este pacea de la O.N.U., şi nu pacea din lume. Ca să fie pace, la ONU, trebuie ca toată lumea, sau cel puţin cît mai multă lume, să se întîlnească şi să se certe la O.N.U. Aceste întruniri generale întreţin, în Apus, iluzia unei înţelegeri posibile, şi împiedică mai totdeauna luarea unor hotărîri necesare, (în timp ce U.R.S.S.-ul în zona lui, unelteşte şi hotărăşte, fără a fi supărat de nimeni). Cum nu va fi, cum nu poate să fie pace în lume, fără ca Apusul să fi venit de hac agresiunii bolşevice, pacea la O.N.U., aşa cum o doreşte vajnicul domn secretar-general, înseamnă ceva foarte îndepărtat şi poate chiar potrivnic ideii de pace reală. Nu se ştie însă care sînt propunerile de împăcare pe care le va sugera Trygve Lie, în urma convorbirilor sale de la Moscova. Norvegianul este discret şi pare optimist. (Interlocutorii săi din Europa apuseană, sînt mai puţin optimişti, scrie "Journal de Genève"). Moscova cere primirea Chinei comuniste în sînul ONU-ului. Cere probabil şi primirea "sateliţilor". Ar rezulta o întărire a poziţiilor Răsăritului în războiul rece, care fireşte, va dăinui. (...) Stalin urmăreşte o nouă izbîndă.

Care va fi răspunsul Apusului? Cum se va ţine, în această însemnată încercare de puteri, "politica atlantică"?

Care dintre cei doi călători, care se întîlnesc chiar acum la Washington, îşi va putea valorifica mai bine "succesele": Acheson sosit de la Londra sau Lie, solul pacifismului bolşevic?

31 mai

Generalul Marshall a vorbit ieri de ziua "Memorial-Day[1]", la cimitirul din Arlington. Generalul crede că un nou război, fie el şi victorios, nu ar putea aduce decît "un triumf lipsit de conţinut", adică vidat de substanţă. Părintele planului Marshall doreşte pace, dar o pace care să fie "o forţă dinamică, şi nu

1) Ziua de pomenire a soldaţilor căzuţi în război.

o condiţie negativă, de absenţă a ostilităţilor armate".

De aceea, pe lîngă ajutorul material dat lumii, şi îndeosebi Europei, Statele Unite trebuie să fie active şi în domeniul spiritual; ele trebuie să contribuie cu unele "mari principii". Care trebuie să fie aceste "mari principii"? Marshall nu o spune, dar cere ca ele să fie discutate cît mai larg la ONU, atîta vreme cît ONU rămîne un forum deschis. Statele Unite trebuie să participe la discuţii şi să-şi apere ideile, fiindcă un schimb de vorbe este mai bun decît un schimb de bombe, şi fiindcă intenţiile cinstite ale Americii vor termina prin a trece prin crăpăturile Cortinei de Fier. (...)

Din ciudăţeniile vieţii americane: Ziarele vestesc cu un fel de mîndrie că în timpul sărbătorilor din urmă, adică între duminică şi marţi (Memorial Day) cifra accidentelor de circulaţie a atins un record: 532 morţi şi un număr uimitor de răniţi şi de păgubiţi.

Aceleaşi ziare publică pe prima pagină, fotografia domnişoarei Coplon, la braţ cu unul dintre avocaţii ei. Gentila condamnată în două rînduri, pentru înaltă trădare, aşteaptă, în libertate, să se pronunţe Curtea de Apel. In acest timp, ea a găsit cu cale să se căsătorească, fireşte cu un avocat, adăugînd astfel o nouă "idilă" la cele două cunoscute în timpul procesului, şi anume "pasiunea" ei pentru spionul sovietic, căruia îi "încredinţa" documentele secrete, şi aventura ei cu un tînăr funcţionar, partenerul zilelor şi nopţilor ei, în vremi de vacanţă. Această nouă fericire a domnişoarei Coplon va mişca negreşit multe suflete simţitoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 iunie

Acheson a vorbit, ieri, în faţa Congresului, despre călătoria sa în Europa[1]. (...) In ce priveşte fondul problemelor

1) "Adresa" Secretarului de Stat, anexată la "Jurnal", enumeră "speranţele şi promisiunile" risipite, situaţia de la Berlin, asistenţa în Indo-China, problemele nord-atlantice, balanţa forţelor colective, etc. baza cererilor exprimate de Truman, în ziua următoare, cu privire la ajutorul militar.

discutate, Acheson a pus accentul pe primejdia sovietică şi comunistă căruia trebuie cu orice preţ să i se facă faţă, şi a lăsat a înţelege că acest preţ poate fi foarte mare; a preamărit comunitatea atlantică şi consecinţele politico-militare ale concepţiei atlantice. (...) A stăruit cu privire la pregătirile militare şi la "principiul forţelor colective echilibrate". (...) Este clar: ideea atlantică a fost marele învingător, la Londra.

Despre China şi O.N.U., Acheson a spus doar (nu în expunere, ci într-un răspuns dat unei întrebări) că Statele Unite nu vor opune veto-ul lor, dacă majoritatea Consiliului de Securitate va admite înlocuirea Chinei naţionaliste, prin China comunistă. (...)

2 iunie

(...) Preşedintele Truman s-a adresat, printr-un mesaj Congresului, cerînd să fie aprobat, pentru anul bugetar viitor (1951) un sprijin militar extern de 1 222 5oo ooo dolari (anul bugetar începe la 1 iulie 195o). Acest credit trebuie aprobat pe temeiul legii din 1949, "The Mutual Assistance Act". Pentru anul care se sfîrşeşte la 3o iunie, Congresul aprobase 1 314 ooo ooo dolari. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3 iunie

Intre Londra şi Paris, urmează un schimb de note cu privire la planul Schumann- Monnet, şi nu se poate ajunge la o înţelegere. Francezii, mîndri de iniţiativa lor, şi de noul prestigiu pe care l-a căpătat (presa de pretutindeni şi mai ales din Statele Unite, scrie cu simpatie şi admiraţie de noul avînt pe care l-a luat Franţa, de curajul, de activitatea, de "ideile" guvernului Bidault, şi de hotărîrea cu care s-a aşezat în fruntea Europei) nu acceptă să dea înapoi şi nu voiesc să le scape din mînă planul lor de viitor. Au invitat pe englezi să se alăture de ei, fiindcă doresc sincer sprijinul britanic, (de care ştiu că au nevoie), voiesc să cerceteze, împreună cu ceilalţi vecini (cu germanii, belgienii, olandezii) modalităţile de execuţie ale acestui plan. Din răspunsurile britanice, foarte rezervate, reiese dorinţa guvernului de la Londra de a lua în cercetare întregul plan, pen-

tru a-l reface şi a-l reîntocmi, după ideile care stăpînesc concepţia laburistă, şi anumite socoteli tradiţional-engleze. Francezii se împotrivesc, şi au dreptate. Puternic sprijiniţi, pe sub mînă, de americani, ei au hotărît să treacă peste rezervele britanice, şi să înceapă discuţiile cu vecinii continentali, lăsînd "uşile deschise" pentru participarea Angliei.

Este regretabil, dar inevitabil. Englezii s-au temut totdeauna de anumite legături organice între statele continentale; fără asemenea legături însă, Europa nu poate fi unită şi nu-şi poate reface puterile. Mulţi englezi care au izbutit să înfrîngă în firea lor insularismul britanic, de dragul solidarităţii europene, încurajează acţiunea Franţei. Prietenii mei, îndeosebi cei din Mişcarea Europeană, au cerut prin grai şi prin scris, ca Anglia să participe la împlinirea planului Schumann.

Lipsa Angliei sileşte pe francezi să pună accentul din ce în ce mai mult pe ideea atlantică. Dacă nu ajută Anglia, va ajuta America. (...) Astfel, Consiliul european al planului Marshall care s-a întrunit la Paris (şi al cărui secretar-general este francezul Robert Marjolin) a formulat o propunere după care, planul de refacere trebuie să urmeze planului Marshall actual, care ia sfîrşit în 1952, şi trebuie conceput pe "baze atlantice şi nu europene". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 iunie

Franţa şi alte cinci state continentale au anunţat azi că vor urma "o acţiune comună", pentru a organiza împreună industriile lor de oţel şi cărbune, şi că vor începe negocierile la mijlocul lunii iunie. Celelalte cinci state sînt: Germania, Belgia, Olanda, Luxemburg şi Italia. Anglia cu rezervele ei a rămas în afară. Uşile sînt însă deschise. Această "anunţare" dată publicităţii în cele şase state părtaşe la înţelegere, spune între altele: "Guvernele Franţei, Germaniei, Belgiei, Italiei, Luxemburgului şi Olandei, sînt hotărîte să urmărească împreună o acţiune de pace, de solidaritate europeană şi de progres economic şi social, avînd ca obiectiv imediat unirea industriilor şi a producţiilor lor de cărbune şi de oţel şi înfiinţarea unei înalte autorităţi care va îndruma, prin hotărîrile ei, ţările participante. Negocierile, pe

temeiul propunerii franceze din 9 mai, vor începe la o dată ce va fi fixată într-un viitor apropiat de către guvernul francez, cu scopul de a duce la încheierea unui tratat, care va fi supus spre ratificare diferitelor parlamente".

Această hotărîre formulată în termeni atît de preciși, cuprinde toate posibilitățile din care se poate desprinde confederația europeană de mîine.

Revin la politica atlantică. Tendința de a crea o viață "echilibrată" în spațiul atlantic, dacă ar putea avea un deplin succes, ar putea avea pentru țările răsăritene, consecințe mult mai grave decît străduințele de înarmare prevăzute de pactul atlantic. Sînt consecințe la care trebuie să ne gîndim. Dacă Occidentul s-ar putea organiza astfel, încît să fie cu desăvîrșire independent de Răsărit; dacă ar putea statornici unele stări care să permită celor două lumi deosebite să trăiască pașnic laolaltă (așa cum au prevăzut Carr și Pyrenne), atunci soarta noastră ar fi pecetluită și ar trebui să ne adaptăm, vrînd-nevrînd, condițiilor de viață în lumea răsăriteană. Pacea lumii s-ar desăvîrși pe socoteala noastră, și prin jertfirea Răsăritului european.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este o ipoteză pe care trebuie s-o avem în vedere, nu atît pentru că ar exista posibilitatea ca ea să se întîmple (de fapt sînt convins că nu se poate întîmpla), dar fiindcă trebuie să ținem seama că mulți care urmăresc asemenea planuri "atlantice" au acceptat ideea "mîntuitoare" a sacrificării noastre.

Sînt convins că această ipoteză nu se poate întîmpla, fiindcă nu cred că lumea poate fi împărțită în două. Convingerea mea este și rămîne că pacea de mîine (adică ieșirea din starea de război, în care ne aflăm) cere stabilirea unei ordine unitare, în lume. Soluția "atlantică", dacă nu este însoțită de o politică "dinamică", așa cum o vrea Truman), și urmărește alcătuirea unei "lumi speciale și deosebite", este o soluție îngustă și perimată, o "soluție" care nu înlătură războiul, ci dimpotrivă poate grăbi izbucnirea lui. (...) Impărțire = război. (Soluția atlantică, privită ca o desăvîrșire a păcii, este mai iluzorie și mai măruntă decît soluția Europei Unite, fiindcă Europa Unită, în spiritul europenilor cu cap, reprezintă o etapă, în calea unei mult mai intense

organizări a lumii; pe cînd "lumea atlantică", aşa cum o privesc unii, este ceva "definitiv". Acest "definitiv" nu poate fi).(...) Fireşte lucrurile nu se vor petrece atît de simplu. Se vor mai întîmpla multe greşeli şi grele zdruncinări. Faptul însă că Franţa sprijină de o parte ideea atlantică şi caută acoperirea politică economică şi militară a Statelor Unite, iar de altă parte, pune primele baze serioase pentru unitatea Europei, cu direcţia spre Est, arată că treburile lumii au pornit, deocamdată, pe calea cea bună.

6 iunie

(...) Generalul Rădescu deşi este condamnat de boala sa, se simte mai bine. Pretinde că "razele" l-au vindecat. Se plimbă prin oraş, ia masa afară şi scrie regelui, cerînd capul generalului Lazăr. Se simte atît de "tare", încît mă tem că cearta cu grupul Creţeanu (căreia ar dori să-i pună cruce cît mai curînd)va izbucni, mai aprigă decît oricînd.

Primesc de la Londra, în corespondenţa pe care o întreţin cu Mişcarea Europeană, declaraţia Asociaţiei Britanice pentru Europa Unită), sub prezidenţia lui Churchill) făcută în favoarea planului Schuman[1]. Declaraţia este categorică, fără nici o rezervă, aşa cum se cuvenea din partea unei Mişcări care ascultă îndemnurile bătrînului om de stat, care primul, a cerut cu o răsunătoare stăruinţă ca Franţa şi Germania să găsească un mijloc de înţelegere. "Mijlocul" e găsit: Anglia nu trebuie să stea deoparte,ci să-şi împlinească "deplinul său rol".

Nu este şi părerea guvernului laburist, care prin rezerva lui încăpăţînată, provoacă pretutindeni surprinderi şi regrete. (...)

8 iunie

E zodia "planurilor". Acheson are un plan Atlantic; Schuman un plan franco-german; Trygve Lie n-a vrut să rămînă mai prejos, are şi el un plan în zece puncte. Vrea ca O.N.U. să devină

1) Scurta scrisoare, anexată la "Jurnal", invită guvernul britanic, din partea opoziţiei, la o colaborare europeană, în spiritul "Mişcării", aşa cum a fost definit la Strasburg.

o "realitate" şi este gata să treacă peste orice alte realităţi, ca să-şi atingă ţelul. Pentru ca O.N.U. să trăiască, trebuie ca URSS-ul să se întoarcă la Lake Success. Si deoarece URSS-ul face pe supăratul, trebuie să se găsească un mijloc de a-l împăca. Planul lui Lie este deci un plan de împăcare al URSS-ului, în care punctul nr.1 prevede alungarea Chinei naţionaliste şi înlocuirea ei prin China comunistă. (Pobers, îndemînatecul redactor al ziarului "France-Amérique", editor pe vremuri al "Tribunei Naţiunilor" de la Geneva, îmi aminteşte că fuga lui Lie, la Moscova, este asemănătoare cu fuga lui Avenol[1)], la Roma, care musai ţinea să împace pe Mussolini cu Societatea Naţiunilor.

Departamentul de Stat nu pare încîntat de iniţiativa norvegianului Lie, iar Acheson a declarat, într-o conferinţă de presă, că Statele Unite nu acceptă nici un fel de constrîngere. (Printre cele zece puncte ale lui Lie, este şi unul privitor la primirea, în Organizaţia Naţiunilor, a ţărilor satelite. (...)

Intr-adevăr, cum vine chestia? ONU-ul votează rezoluţii frumoase, referitoare la respectul datorit drepturilor omului. Statele occidentale urmează procedura arătată de tratatele de pace, pentru a trage la răspundere pe sateliţi, fiindcă-şi bat joc de drepturile omului. Sateliţii nici nu se gîndesc să stea de vorbă cu Occidentul, în această privinţă (nici la Haga, nici aiurea) ba dimpotrivă înăspresc prigoana împotriva "omului" şi împotriva "naţiunilor". Stirile care vin din ţările noastre, sînt înfiorătoare. Numai în România s-au întîmplat peste o mie de arestări, în zilele din urmă; (Guţă Tătărăscu, şi toată colecţia de lichele din jurul lui, bătrînul Dinu Brătianu, Gheorghe Brătianu şi mulţi alţii). Tocmai acum găseşte de cuviinţă domnul Lie să propună admiterea statelor satelite! Eminentul "ONU"-ist este gata să acopere, cu girul şi cu oblăduirea ONU-ului, toate fărădelegile împlinite în lumea comunistă, împotriva nenorocitelor popoare răsăritene, împotriva "omului" de pretutindeni, şi împotriva unor principii recent formulate chiar de organizaţia din Lake Success. E un prilej de întîmpinare, şi de punere la punct.

---

1) Ultimul secretar general al vechii Societăţi a Naţiunilor, de la Geneva, în ajunul războiului.

9 iunie

Aseară, la o masă cu prieteni americani (Chamber Hughes, Davies, Puaux, Kerillis, preotul Brown, soţii Caranfil), a sosit pe neaşteptate un oaspete nepoftit, doamna Ruth Fischer,care dorea să asculte conferinţa lui Coste[1], şi greşise ziua. Pătrunderea fostei comuniste (Ruth Fischer, este sora lui Kurt Eisler; a fost comunistă de vază, prietenă cu Rakovsky şi cu Buharin, dar astăzi duce o luptă înverşunată împotriva "monstrului" sovietic) într-un mediu american "conservator", a stîrnit oarecare surprindere. Ea s-a impus însă ca musafir de onoare şi ca strălucită vorbitoare, expunînd cu talent şi cu metodă multe dedesubturi necunoscute ale luptelor ce se dau înlăuntrul lumii comuniste. Teza doamnei Ruth Fischer este ca politica occidentală să cunoască şi să profite de gravele disensiuni, pentru a atinge şi a slăbi "monstrul".

lo iunie

Din nou, lovitură de măciucă. Primesc de la Roma o scrisoare prin care mi se exprimă afecţiunea şi condoleanţele pentru "tragica dispariţie a lui Mihail Jora, care după cine ştie cîte suferinţe fizice şi chinuri morale, a închis pentru totdeauna ochii". Nu ştiu nimic. Invăţat de experienţa pe care recent am făcut-o cu pretinsa arestare a surorii mele, nu mă grăbesc să iau ca adevărată această tristă veste. (...) Nu vreau să cred[2].

BCU Cluj / Central University Library Cluj

13 iunie

(...) Truman a ţinut, cu prilejul comemorării lui Jefferson[3], un discurs de politică externă.(...) Faptul că Truman (pînă acum zece ani, un mic negustor din centrul continentului american) se sileşte azi să lămurească pe concetăţenii săi despre raportul mereu mai strîns ce există între siguranţa şi propăşirea

1) Este aluzie la conferinţa proiectată a acestuia, despre refuzul american faţă de acţiunea lui Trygve Lie, la Moscova.
2) Acţiunea de denigrare a Republicii, prin cumetrismul subvenţionat al emigraţiei, a implicat şi pe compozitorul Jora, care trăieşte şi azi.
3) Thomas Jefferson (1743-1826), al treilea preşedinte al Statelor Unite, unul dintre creatorii partidului democrat american.

lor, pe de o parte, şi cele ce se întîmplă în lume, pe de altă parte, arată nevoia ce se resimte aici, de a "strînge rîndurile". (...) Preşedintele a atacat cu tărie pe "izolaţionişti" (de ce? cine mai este azi izolaţionist, în Statele Unite? Truman s-a gîndit, poate, la Taft). (...)

Preşedintele atacă de asemenea, fără menajamente, pe sovietici. Este clar: spre deosebire de occidentalii europeni, care au păstrat formele diplomatice, americanii au descoperit că ameninţarea, sfidarea şi sinceritatea brutală sînt limbajul cel mai potrivit în raporturile cu Moscova. Truman spune lucrurile aşa cum sînt: sovieticii vorbesc de libertate, şi asupresc pe vecinii lor; ei propovăduiesc pacea, şi pregătesc războiul; ei apără drepturile "terţilor" şi desfiinţează pe aceşti terţi; ei preamăresc organizaţia Naţiunilor Unite şi împiedică activitatea acestei înalte instituţii. Preşedintele are, desigur, în gînd, "paşnicele străduinţe" ale lui Trygve Lie, care cere să se facă dreptate cererilor Moscovei, recunoscîndu-se dreptul Chinei comuniste, de a înlocui China naţionalistă, în Organizaţia Naţiunilor Unite. In aparenţă, cererea este întemeiată pe "drept", pe "suveranitatea poporului chinez", pe dorinţa sovieticilor de a întări O.N.U. şi pacea. In realitate, sovieticii urmăresc întărirea poziţiilor lor, în războiul rece, şi dobîndirea unui nou instrument, pentru a paraliza ONU-ul. Faţă de o asemenea străduinţă, Statele Unite trebuie să adopte "o atitudine fermă". Fermitate în vorbe, sau fermitate în acţiune? Se pare că, deocamdată, americanii se mulţumesc cu prima parte a alternativei. (...)

Demascarea politicii sovietice nu este urmată, în discursul preşedintelui, de altă deslusire a politicii americane, decît de aceea relativă la înarmarea şi consolidarea Blocului Atlantic. In ce priveşte concepţia "atlantică", Truman - ca şi Acheson - par să aibă pricepere pentru caracterul dinamic al acestei concepţii (spre deosebire de europeni, care ar dori să facă din termenul "atlantic" un termen defensiv, pasiv, de rezistenţă, şi nimic mai mult). Truman vrea ceva mai mult, pentru viitor, şi are dreptate. Pacea pe care o va statornici blocul atlantic, trebuie să fie o pace pentru toţi, o libertate pentru toţi. Acest dinamism de viitor este cu atît mai apăsat, cu cît perspectivele pentru acţiunea prezentă sînt mai îngrijorătoare. Intr-adevăr, pentru prezent, tre-

buie rezolvată cererea sovietică în favoarea Chinei comuniste, adică trebuiesc date la o parte realităţile ameninţătoare, şi trebuie ascultat supremul apel al zevzecului Lie, care cere să fie salvat O.N.U. Guvernanţii americani îşi dau seama că, în ciuda vorbelor "ferme" şi a bunelor lor intenţii, le va fi greu de a împiedica un nou succes al sovieticilor, şi o nouă întărire a poziţiilor comuniste.

In discuţiile cu privire la intrarea Chinei roşii în Organizaţia Naţiunilor Unite, a intrat pe fir Jean Chauvel care, de la Paris, unde s-a dus spre "consultare" cu guvernul său, a făcut o declaraţie că vor vota "nu", dar că nu vor opune un "veto"; dacă Franţa,(care era presupusă că va vota "nu") îşi schimbă părerea (cu toate că este în ceartă deschisă cu Mao, în ce priveşte Indochina) şi dacă hotărîrea Franţei va atrage după sine şi pe aceea a Egiptului, atunci Moscova va cîştiga din nou partida. Este probabil că aşa se va întîmpla.

De la Quai d'Orsay, sosesc ştiri contradictorii cu privire la hotărîrea Franţei. Este vădit că Franţa se află "pe o pantă" după cum tot pe o pantă s-a aşezat şi America, atunci cînd a renunţat cu atîta generozitate, la "veto". Din toate părţile, este o întrecere de cuvinte "tari" şi de fapte slabe.(...)

Partidul laburist a publicat un "pamflet" (care aminteşte faimosul pamflet al lui Bevin: "Cărţile pe masă", şi de care m-am ocupat, la timp) care expune principiile de politică externă - socialiste şi britanice - ale partidului, ce se află la guvernul Angliei. Textul pare să fi fost redactat sub veghea lui Dalton, vechi şi statornic adversar al Europei Unite.

"Principiile" enunţate sînt un ciudat amestec de ideologie socialistă şi de izolaţionism britanic.

Pentru Anglia, Commonwealth-ul trece înaintea Europei; colaborarea europeană nu trebuie întemeiată pe legături organice, şi nu trebuie aşezată sub oblăduirea unui suprastat;prin urmare, puterile Consiliului Europei, nu trebuiesc lărgite;"Pool"-ul industrial, propus de Schumann,este inacceptabil, fiindcă aşează o autoritate comună deasupra autorităţilor naţionale, şi fiindcă stînjeneşte necesara socializare şi naţionalizare a ma-

rilor industrii; coborîrea taxelor vamale şi a celorlalte restricţii, în domeniul schimbului, nu poate fi împlinită, fiindcă distruge bariere care au fost ridicate pentru ocrotirea lucrătorilor; etc.

Principiul de căpetenie este că orice plan de organizare internaţională trebuie să plece de la planuri naţionale, puse la punct şi împlinite; asta înseamnă că, în domeniul planificării economice, socialismul se confundă azi cu naţionalismul, şi că este un obstacol serios la străduinţele de organizare şi de unificare ce se urmăresc în Europa şi aiurea.

Decizia partidului laburist de a da din nou "cărţile pe faţă" îndreptăţeşte mult discutata atitudine a guvernului francez care, fără a mai aştepta lămuririle şi cererile de explicaţie ale guvernului britanic, a trecut, împreună cu vecinii săi continentali, la stabilirea mijloacelor de îndeplinire ale planului Schumann. Ce mai era de aşteptat de la colegii d-lui Dalton? (...)

14 iunie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(...) Cum era de aşteptat, pamfletul publicat de Comitetul Executiv al partidului laburist a stîrnit pretutindeni vîlvă şi emoţie. Este o "senzaţie" cu totul inoportună, pentru guvernul laburist, care sprijinit pe o majoritate minusculă, se zbate în atîtea greutăţi interne şi externe. De aceea, Attlee s-a şi grăbit să-şi dea oarecum o desminţire, declarînd în Camera Comunelor, (fără a tăgădui de altfel principiile socialiste enunţate în pamflet) că doctrina de politică externă, redactată de un comitet al partidului, nu corespunde întocmai politicii externe urmărită de guvern. Bevin, bolnav şi internat într-un spital, nici nu ar fi avut cunoştinţă de textul pamfletului. Incolţit de conservatori, îndeosebi de Churchill, şeful guvernului s-a străduit să arate că, spre deosebire de principiile cuprinse în pamflet, guvernul a căutat totdeauna să participe şi chiar să îndrume o acţiune de strînsă colaborare politică şi economică cu ţările europene; că acum, de curînd, a luat o parte activă la Conferinţa Atlantică, ţinută la Londra (şi s-a străduit să se integreze în comunitatea atlantică, ştiind că o asemenea integrare cere sacrificii de "suveranitate" şi ţinerea în rezervă a unor principii;

guvernul laburist a fost totdeauna gata să colaboreze cu statele nesocialiste) şi că singurul motiv pentru care s-a ţinut în rezervă faţă de planul Schumann, este pentru că nu a vrut să-şi asume angajamente pe care nu le cunoştea. (...)

20 iunie

Delegaţii Europei occidentale (cuprinzînd pe germani, dar şi nu pe englezi), s-au întrunit la Quai d'Orsay, pentru a începe lucrările privitoare la îndeplinirea Planului Schumann.

Presa americană e foarte prielnică Planului Schumann, şi urează negociatorilor întruniţi la Paris, cel mai deplin succes: " ... oamenii de bună învoire pot găsi o bază comună în una dintre cele mai promiţătoare acţiuni de astăzi, scrie "N.Y.-Times". Acelaşi ziar, într-un editorial influenţat de amintiri istorice, pomeneşte de imperiul lui Charlemagne, şi de apărarea Occidentului, prin forţe unite ale popoarelor latine şi germanice, sub oblăduirea bisericii catolice. Acelaşi fenomen pare să se petreacă şi azi, dînd adevărata lor însemnătate discuţiilor economice de la Paris. In adevăr, Schumann, originar din Lorena, e ministru de Externe al Franţei; Adenauer e originar din Renania, regiune unde s-au încrucişat curentele europene germanice şi franceze; iar De Gasperi, primul ministru italian, este născut în regiunile italiene supuse imperiului habsburgic, austriac. Tustrei aceşti bărbaţi de stat sînt legaţi prin aceeaşi disciplină, deoarece fac parte (ca şi delegaţii guvernului belgian) din partide creştin-democratice, sau creştin-sociale. (...)

22 iunie

Masă la d-na Hughes, cu ambasadorul Garreau[1], cu Kerillis, Lacoste, Puaux, Bessenyi.

Ungurii sînt foarte tulburaţi, fiindcă este vorba ca americanii să dea guvernului din Budapesta, pentru răscumpărarea lui Voegeler (funcţionar american la Societatea de Telefoane şi care de curînd a fost condamnat şi întemniţat, la Budapesta) Coroana Sfîntului Stefan. Bessenyi expune cu tact, dar nu fără emoţie, punctul de vedere maghiar, pe care Kerillis îl găseşte ana-

1) Ambasador francez la O.N.U.

cronic.

După masă, discuţia generală cu privire la planul Schumann. Garreau expune economia planului şi arată că scopul lui principal este de a rezolva problema germană, legînd Germania de vest (acum, cît mai este timp, fiindcă ameninţarea sovietică este tot mai mare) de Occident. "Legătura" trebuie să fie puternică pentru a rezista în vîrtejul evenimentelor de azi; de aceea trecînd peste temerile şi obiecţiunile britanice, şi acceptînd cu riscul de a înfrunta singură, fără sprijinul Angliei, primejdioasa problemă germană, Franţa a propus şi caută să ducă la îndeplinire o formă de colaborare care este un început de federalizare a Europei. Franţa îşi dă seama că, de rezolvarea acestei probleme (adică de integrarea Germaniei de vest, în Europa Occidentală) atîrnă soarta Occidentului european, care pînă astăzi este deschis, în faţa poftelor şi uneltirilor sovietice. (Kerillis: - Nu poate oare provoca o asemenea "pregătire" agresiunea sovietică? Răspuns: - Agresiunea sovietică este în mers. Orice s-ar face azi, este primejdios, fiindcă vremile sînt primejdioase şi situaţia este critică. Este cu atît mai necesar de a căuta, cu orice risc, să fie pus viitorul la adăpostul presiunii pericolelor actuale). La întrebarea: Duce oare planul Schumann la asigurarea în viitor a hegemoniei germane?, Garreau răspunde că deocamdată producţia Franţei (fier şi cărbune) este mai mare decît aceea a Germaniei, şi deci "drepturile" Germaniei, în organizaţia industrială plănuită, nu vor putea întrece drepturile franceze. Momentul unei colaborări cu Germania este prielnic, fiindcă Germania este tăiată în două; fiindcă influenţa occidentală şi catolică a fost totdeauna însemnată, în Renania, şi în regiunile de sud; fiindcă înrîurirea Prusiei este deocamdată înlăturată; şi fiindcă, în faţa unei primejdii comune, blocul occidental poate fi alcătuit fără nici o tendinţă de "hegemonie". (Franţa rezervîndu-şi doar un rol de îndrumare a noii organizaţii).

Grija de căpetenie a acestei organizaţii (care va contribui numaidecît la mărirea producţiei, în Germania ca şi în Franţa), va fi de a găsi pieţi de desfacere. Cum Europa răsăriteană este închisă, singurul debuşeu rămîne a fi Africa. Succesul organizării Europei de vest, atîrnă de felul cum se va putea scurge

BCU Cluj / Central University Library Cluj

spre Africa, surplusul producţiei europene. (Este vechea problemă a "Eurafricei", la care se gîndeau geopoliticienii germani, după pactul Ribbentrop-Molotov, care închisese vremelnic perspectiva germană, spre Răsărit).

Pentru Kerillis, faptul că guvernul laburist a refuzat să ia parte la împlinirea Planului Schumann, este "tragic", fiindcă Franţa rămîne singură în faţa Germaniei. Răspund că nu consider faptul atît de tragic, fiindcă de multă vreme ştiam, ca toţi aceia ce se ocupau de Mişcarea Europeană, că Anglia este împotriva oricărei soluţii federaliste. Ceea ce îmi părea tragic, pînă acum, este că prin atitudinea ei nelămurită, Anglia împiedică unirea Europei pe baze federaliste, aşa cum o doreau continentalii, cu toate că participa la toate întrunirile europene. Azi, situaţia este lămurită: cărţile au fost date pe faţă; continentul a pornit pe calea federalizării, şi va putea găsi, mai pe urmă, o formulă de legătură mai largă cu Anglia. In ce priveşte izolarea Franţei, ea nu pare atît de gravă, fiindcă oamenii de stat francezi au avut cuminţenia să aşeze Planul Schumann în cuprinsul unei politici "atlantice", şi au izbutit astfel să obţină aprobarea şi sprijinul Statelor Unite. (Succesul Planului Schumann, atît economic cît şi politic, va atîrna, în bună parte, de garanţia indirectă pe care americanii o dau acestui plan, în cuprinsul ideii de comunitate atlantică, idee pe care au acceptat-o şi au adoptat-o, aşa cum dovedesc cele din urmă declaraţii ale lui Acheson).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

26 iunie

(...) Acum două zile a căzut guvernul Bidault. Ca mai toate crizele franceze din timpul din urmă, căderea guvernului francez a fost pricinuită de problema salariilor. "Ajustarea preţurilor" fiind mai grabnică decît aceea a salariilor, frămîntări de ordin social încurcă socotelile politice ale cîrmuitorilor francezi, care au dovedit atît curaj şi spirit de iniţiativă, în timpul din urmă. Socialiştii s-au desprins din şubreda majoritate guvernamentală, iar votul de neîncredere a luat proporţii masive.

Cum s-a întîmplat deseori, criza franceză opreşte Franţa în plin avînt, şi într-un moment hotărîtor. Abia începuse conferinţa pentru împlinirea Planului Schumann şi peste cîteva zile, tre-

buia să înceapă o consfătuire tot atît de însemnată pentru viitorul Republicii, şi anume o întrunire a "Uniunii Franceze".
(...)

Coreea de nord, sub obläduire sovietică, a atacat ieri, cu trupe, tancuri şi avioane, Coreea de sud, care este sprijinită de Statele Unite şi face parte din Organizaţia Naţiunilor Unite.

Este o lovitură directă, împotriva poziţiilor asiatice ale Statelor Unite. Este o încercare de forţe şi de prestigiu. Dacă lovitura izbuteşte, şi Coreea de sud dispare (urmînd soarta Chinei naţionaliste), bolşevismul moscovit rămîne stăpîn, în Extremul Orient, şi ameninţă deaproape Japonia.

Situaţia este tragică: Statele Unite nu au nici o poftă de a începe războiul (chiar ieri, fusesem chemaţi de către Europa Liberă, ca să ni se explice că noul post radiofonic Europa Liberă începe o "propagandă" americană, sub semnul păcii prin libertate); atenţia lor este concentrată, îndeosebi, asupra treburilor europene, şi dorinţa lor vădită era de a nu fi prinşi în învălmăşala evenimentelor asiatice (în ciuda părerii lui Mac Arthur, care cere apărarea Formozei, după care Acheson a declarat - acum două zile - că Formoza nu va fi apărată).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lovitura dată prestigiului american, în Coreea, va trezi totuşi pe mulţi care se încăpăţînează să nu înţeleagă despre ce este vorba, şi care tăgăduiesc primejdia sovietică, sau cred că această problemă poate fi localizată.

Chiar dacă conflictul - cum este probabil - va fi din nou amînat, (cu preţul unei noi pierderi de obraz şi de poziţii a Occidentului), izbucnirea lui fatală pare de neînlăturat, din pricina grabei cu care sovieticii procedează în Asia.

De neînlăturat, cu atît mai mult cu cît sovieticii au dat pe faţă ce înţeleg cu adevărat prin ofensiva lor pacifistă. Lovitura dată în Coreea este încoronarea cea mai potrivită a campaniei pacifiste urmărită în Europa, cu sprijinul berbecilor slabi de înger de pretutindeni (Manifestul din Stockholm).

René Payot, în "Journal de Genève", reproduce cuvintele socialistului danez Hedtoft: "Ofensiva pacifistă a Moscovei este cea mai mare înşelăciune politică pe care am cunoscut-o, după

dispariţia lui Hitler". Pomeneşte apoi Payot de un text al lui Potemkin, din cartea acestuia, închinată istoriei diplomatice: "exploatarea propagandei pacifiste şi a ideii de dezarmare,pentru scopuri de camuflaj ideologic, trebuie să fie considerată în categoria manevrelor diplomatice. Ideea de dezarmare constituie, de totdeauna, forma de mascaradă preferată de guvernele apucate subit de pacifism. Nu este greu de înţeles: orice propunere de reducere a armamentelor are şanse de a fi bine primită de opinia publică". Articolul lui Payot a fost scris cu trei zile înaintea izbucnirii războiului în Coreea.

Ce va face O.N.U.? Si ce vor face Statele Unite?

O.N.U., fireşte, nu va face nimic. Va da, în cel mai bun caz, sfaturi şi îndemnuri, de care nimeni nu va ţine seamă. Consiliul de securitate a şi ţinut o şedinţă ieri, cerînd "părţilor" să înceteze numaidecît ostilităţile. Ca răspuns, sovieticii au pătruns chiar a doua zi în Seul, capitala Coreei de de sud. Mîine, pensionarii domnului Trygve Lie se vor întruni din nou,ca să vadă cum trebuie înghiţit hapul ce li s-a pregătit la Seul ... Este vechea jale a organizaţiilor internaţionale neputincioase,care prin falsa "securitate" pe care o întreţin în lume, favorizează agresiunile. Retrăim clipele cele mai ruşinoase din istoria fostei Societăţi a Naţiunilor.

In ce priveşte America, cuvîntul îi revine ei, fiindcă aşezările din Coreea ca şi din Japonia, au fost rînduite după îndemnurile ei, şi atacul împotriva Coreei de sud este o sfidare,nu împotriva neputincioasei O.N.U., ci împotriva marei puteri care cere să fie "leader"-ul popoarelor libere, în aceste vremuri grele pentru libertate.

Faptul că Statele Unite s-au adresat Organizaţiei Naţiunilor Unite, dă de gîndit că ele caută să se aşeze la adăpostul neputinţei înaltei instituţii, ca să scape de o răspundere directă şi de nevoia de a lua o iniţiativă proprie. Este ceea ce făcea Neville Chamberlain, atunci cînd Hitler înghiţea cîte un vecin. Tendinţa Departamentului de Stat de a "localiza" conflictul din Coreea, de a-l înfăţişa ca pe o ceartă "între coreeni", şi de a "denunţa" O.N.U.-ului pe coreenii de nord, în loc de a pune numaidecît în cauză pe adevăraţii agresori, este poate corectă, din punct de vedere

formal (după cum corecte erau şi demersurile pe lîngă Societatea Naţiunilor, atunci cînd agresiunile se ţineau lanţ, în China, în Etiopia şi în Europa dunăreană), dar vădeşte voinţa de a nu trage consecinţele fireşti de pe urma faptelor ce se săvîrşesc.

Singura reacţiune imediată pare a fi graba cu care Mac Arthur trimite, din Japonia, arme şi muniţii pentru Coreea atacată. "Reacţiunile" lui Mac Arthur ar putea fi mai radicale (şi cine ştie dacă nu vor fi aşa, pînă la sfîrşit!); vajnicul general este îngrădit prin numărul restrîns al propriilor sale mijloace de apărare, ca şi prin sfaturile guvernului de la Washington (care i-au fost repetate, de curînd, prin Johnson şi Bradley, şi îi mai sînt repetate de John Foster Dulles, rămas la Tokio).

Este foarte greu de a face faţă agresiunii unui adversar cu ambiţii şi tendinţe universale. Avantajul este totdeauna de partea agresorului, care se poate pregăti, din vreme, acolo unde ştie că are intenţia să lovească; iar "apărătorul dreptului" este nevoit să ia măsuri grabnice, "de ultimă oră", şi de cele mai multe ori nu are vreme nici pentru asemenea măsuri. Consecinţa firească a unui asemenea război universal, pe care americanii îl numesc încă "un război rece" (!), este că fărîmiţează puterile şi poziţiile apărătorului (sau ale apărătorilor) dreptului, şi distrug posibilităţile lui de rezistenţă, pînă cînd acesta (sau aceştia) renunţă la luptă sau sînt nevoiţi să accepte răfuiala cea mare, nu la periferii, ci direct cu duşmanul principal, cu singurul duşman real. Cînd agresorul este o mare putere totalitară, cu ambiţii nelimitate şi cu metode "totalitare" care-i asigură un şir de succese iniţiale, şi cînd apărătorul este o mare putere (sau un grup de mari puteri) care în ciuda nepregătirii sale şi a lipsei de poftă de a lupta, nu poate totuşi renunţa la misiunea ce are de împlinit în lume, atunci încăierarea finală devine de neînlăturat. Aşa s-a întîmplat pe vremea lui Hitler. Aşa se va întîmpla şi în epoca noastră. "Incidentul" coreean înlătură orice dubiu, în această ...vinţă. Conflictele periferice nu fac decît să pregătească şi să propie clipa conflictului hotărîtor, clipa conflictului
Pacea nu poate fi decît dacă spiritul de agresiune va fi .
Spiritul de agresiune nu se află în Coreea de nord, nici în ciuria, ci la Moscova. (...) Un lucru pare hotărît: s-a isprăvit universalitatea ONU-ului. Puţinele măsuri pe care ONU-ul le va lua

BCU Cluj / Central University Library Cluj

vor fi îndreptate împotriva "agresorului". Agresorul periferic, Coreea de Nord, este sprijinit şi îndemnat de agresorul principal: URSS-ul, iar URSS-ul care nu participă la hotărîrea Consiliului de Securitate, nu va recunoaşte aceste hotărîri. Cere,pentru a se reîntoarce la O.N.U., să fie admisă China comunistă.După agresiunea din Coreea, "planul" Trygve Lie va cădea în apă, deoarece nimeni nu va mai accepta o ţară comunistă, în slujba agresiunii, în sînul Naţiunilor Unite.

Este rezultatul pozitiv cel mai însemnat, deocamdată, al conflictului din Coreea. Lumea este despărţită în două şi rămîne despărţită.

Consecinţe pentru noi: nu ne va fi oare, cu putinţă să fim reprezentaţi la O.N.U., într-un fel sau altul?

27 iunie

Stiri contradictorii, de pe cîmpul de luptă: ieri înaintau agresorii, şi ocupau Seul; azi, sînt zvonuri că luptătorii din sud au reuşit să recîştige puţin din terenul pierdut. Mă tem că realitatea succesului este de partea bolşevicilor; occidentalii se mîngîie cu unele iluzii. Ajutorul pe care îl pot da este - după cum ar fi spus preşedintele Coreii de sud - "Prea puţin şi prea tîrziu!"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este acelaşi fel de ajutor pe care aceiaşi occidentali îl puteau oferi, acum 12 ani, Austriei invadate, şi Cehoslovaciei fărîmate, rupte în bucăţi. Trăim cu emoţii reîmprospătate nişte vechi experienţe pe care nimeni nu le-a uitat, şi care n-au slujit nimănui.

- "Vom face tot ce ne va fi cu putinţă - a spus senatorul Connally, dar nu vom compromite pacea". Ca şi cum situaţia ar mai putea fi salvată vorbindu-se mereu de pace.

In ceea ce priveşte "ajutorul" material făgăduit Coreii de sud (şi aprobat de Congres) acesta n-a ajuns încă la destinaţie. Ambasadorul corean Chang, după ce a amintit că, de o bucată de vreme, a dat alarma arătînd că agresiunea împotriva ţării sale este iminentă, nu a fost ascultat: "Pînă în această clipă, nici un fel de ajutor nu a ajuns în Coreea".

Agresiunea "totalitară" începe prin surprindere, aşa cum a început şi războiul trecut. Nimic nu este mai uşor (acum, ca şi în trecut) decît de a surprinde lumea occidentală. Franţa, ca în toate împrejurările critice, se află în criză de guvern! Miniştrii britanici erau în week-end (iar Bevin la spital)! Intors în grabă la Londra, Attlee nu are altă grijă decît de a lămuri parlamentul, arătînd pentru ce Anglia nu participă la "planul" Schumann! Chestia Coreii? Este treaba ONU-ului! Iar ONU, aşa cum toată lumea ştie, nu este treaba nimănui!

In ce priveşte America, s-au găsit unii senatori care au dat vina pe Serviciul de Informaţii. Seful acestui serviciu, amiralul Hillenkoeter, a ţinut să dea lămuririle cuvenite şi a arătat că vina nu-i a lui; vina este a celor care aveau de interpretat informaţii exacte pe care serviciul său le transmitea celor în drept. Atunci, cine n-a interpretat exact informaţiile primite?

Astăzi Consiliul de Securitate, se întruneşte din nou. (...)

Totuşi, nu va fi tot aşa cum a mai fost. Statele Unite dau dovadă de bărbăţie, de hotărîre, şi de un adevărat spirit de conducere. Aflu chiar acum, prin radio, că preşedintele Truman (după o consfătuire cu capii armatei şi cu şeful Departamentului de Stat) a dat poruncă armatelor navale (aeriene şi maritime) să dea ajutor guvernului din Coreea de sud, să respingă pe agresor; totodată, a dispus ca Flota a VII-a să apere Formoza, împotriva comuniştilor, şi că un ajutor imediat va fi dat trupelor franceze care luptă în Indochina.

Această hotărîre a lui Truman a fost adusă la cunoştinţa Consiliului de Securitate, la începutul şedinţei de azi, de către delegatul american Austin. Deci nu numai că Statele Unite nu au repetat greşala anglo-francezilor, de pe vremuri, ascunzîndu-se la adăpostul "neputinţei ONU-ului", dar au luat hotărîrea lor (după ce au constatat că apelul ONU-ului, de încetarea focului, n-a avut nici un efect) şi au cerut ONU-ului doar atît: să se solidarizeze cu acţiunea lor.

Este singura atitudine după opinia mea, care mai poate feri omenirea de un război. (...)

Sînt convins că cei mai surprinşi de această hotărîre vor fi moscoviţii. Vor îndrăzni să ducă mai departe primejdiosul lor joc oriental? Sau se vor opri deocamdată în faţa neprevăzutei reacţiuni americane?

28 iunie

Cînd şi cum a fost luată hotărîrea preşedintelui Truman[1]? (...) Pînă ieri, observatorii cei mai apropiaţi de Casa Albă nu credeau că discuţiile dintre preşedinte şi sfetnicii săi vor ajunge la o încheiere atît de eroică. (...)

Micul preşedinte a acoperit de ruşine pe toţi interpreţii gîndirii sale, ajungînd repede la formularea unei hotărîri, care nu numai că face faţă primejdiei "locale" din Coreea, dar fixează întreaga politică americană în "Extremul Orient": în Japonia, Formoza, Filipine şi Indochina. Este ca şi cum Truman ar fi aşteptat prilejul agresiunii bolşevice din Coreea ca să pună capăt controverselor din jurul său, cu privire la politica ce trebuie urmată în Asia (controversa dintre Departamentul de stat şi Pentagon; controversa dintre Administraţia centrală şi Mac Arthur,etc.), şi să definească în mod precis cele cîteva puncte pe care înţelege să le sprijine, în Orient, rezistenţa lumii libere. Este o faptă de covîrşitoare importanţă; cercul apărării americane este închis de jur împrejurul globului. Universalismul agresiunii a silit pe americani să aşeze politica lor pe temeiuri universale. De acum înainte, situaţia se va lămuri: amănuntele vor intra în umbră, iar conflictul adevărat, mascat pînă mai ieri, prin fel de fel de unelţiri, se va desprinde în lumina lui adevărată.(...) Micul preşedinte poate că nu are o înfăţişare de erou. Hotărîrile sale însă, în vremuri critice, sînt eroice. Lumea întreagă a fost scutită de reînoirea umilinţelor îndurate pe vremea Tratatului de la München. (...)

29 iunie

Acţiunea americană se desfăşoară sub oblăduirea Naţiunilor Unite (...) şi a primit aprobarea acestei instituţii, în

1) Se află anexate, la "Jurnal", două documente de presă: "Hotărîrea asupra Coreei", şi "Un vînt de pace", care e un comentariu al hotărîrii lui Truman, în "N.Y.-Herald Tribune".

seara zilei de 27 iunie: 7 voturi pentru; un vot contra (Jugoslavia, care propusese o procedură de conciliaţie) şi două voturi "neexprimate" (Egiptul şi Indiile, care nu primiseră instrucţii de la guvernele respective).

U.R.S.S. nu a participat nici la votul Naţiunilor Unite, nici la dezbateri; stă deoparte, din pricina neadmiterii Chinei comuniste în Consiliul de Securitate. A fost totuşi avizată şi invitată să ia parte la hotărîrile Consiliului.

Statele Unite au făcut un demers la Moscova, cerînd guvernului sovietic să înlesnească soluţia gravului incident, sfătuind ca Coreea de Nord să-şi retragă armatele de pe teritoriul vecinului.

Stalin nu se aştepta la atîta energie din partea apusenilor. Reacţiunea lui este înceată şi vădeşte o firească jenă. Deocamdată, s-a mulţumit să conteste legalitatea hotărîrilor luate în Consiliul de Securitate, din care lipseau URSS şi China comunistă. (...)

30 iunie

Politica americană a atins un rezultat îmbucurător: a silit URSS-ul să ia o atitudine vădit "improvizată" şi prost improvizată, călare pe minciună. URSS contestă legalitatea hotărîrii ONU-ului,[1] şi afirmă legitimitatea agresiunii.

Faţă de criticile şi obiecţiunile ce s-ar putea ridica (care se şi ridică) împotriva atitudinii guvernului american, preşedintele şi sfetnicii săi precizează şi lămuresc legitimitatea şi legalitatea politicii lor: "Nu sîntem în război cu nimeni; intervenţia Statelor Unite este o acţiune de poliţie, sub oblăduirea Naţiunilor Unite", a declarat Truman.

Deci implicit, nu este o acţiune care să pună direct în cauză URSS-ul; nu-i o acţiune cu scop nelimitat; nu este o pricină de război general; este o acţiune care nu necesită aprobarea Congresului.

Este probabil că Naţiunile Unite vor fi împinse să acopere operaţiunile din Coreea şi să îngreuneze, dacă nu chiar să zădărnicească reacţiunile sovietice. Este vorba ca forţele pu-

1) Textul notei sovietice este anexat la "Jurnalul".

se "în slujba Naţiunilor Unite", şi sub ordinele lui Mac Arthur - forţe americane, la care s-au adăugat unităţi din marina britanică, austrialiană, neozeelandeză şi olandeză - se luptă sub drapelul Naţiunilor Unite.

Această politică abilă care tinde să pună în sarcina ONU-ului acţiunea întreprinsă în Coreea, este uşurată şi întărită prin faptul că Indiile şi Egiptul (fără a lua poziţie în războiul rece dintre cele două lumi opuse) au aderat la hotărîrile Consiliului de Securitate. Aceste adeziuni nimicesc obiecţiunile sovietice împotriva hotărîrii luate de O.N.U. Hotărîrea este aprobată de 9 ţări, iar faptul că URSS-ul nu a luat parte la vot, deşi a fost convocat, nu poate avea nici o influenţă asupra valabilităţii deciziei.

Luptele din Coreea se desfăşoară încă în favoarea coreenilor de nord, care beneficiază de "viteza cîştigată", de faptul că au avut iniţiativa operaţiilor, adică de faptul că sînt agresori, şi de marea lor superioritate în tancuri şi artilerie grea. Aviaţia americană pare să fie stînjenită prin vremea neprielnică şi prin lipsa de vizibilitate, în sezonul ploilor.

Babeş-Bolyai University Library Cluj

Ca să dea intervenţiei americane sorţii de izbîndă, Truman după ce a conferit din nou cu şefii armatei şi cu fruntaşii Congresului, a poruncit ca, pe lîngă marină şi aviaţie, să fie întrebuinţate, în Coreea, trupe de uscat (deocamdată, o singură divizie americană, care se află în Japonia). Totodată, a decis ca aviaţia să poată bombarda şi obiective dincolo de "paralela 36", adică obiective aşezate înlăuntrul teritoriului inamic. Vrînd-nevrînd, O.N.U. se vede nevoit să aprobe aceste hotărîri, luate în sprijinul lui şi al unei rînduieli internaţionale, puse sub protecţia lui. Trygve Lie s-a trezit peste noapte "generalissim", comandant al unor forţe pe care nu le-a dorit şi nu le-a cerut, dar de care este nevoit să dispună.

1 iulie

(...) Egiptenii nu au primit deslegarea cuvenită (ca să voteze: "da") şi au declarat "abţinerea" lor de la vot. Este un semn de vechi resentimente (împotriva englezilor), de supărare (împotriva ONU-ului, care nu a oprit agresiunea statului Isra-

el), şi mai ales un semn al lipsei de maturitate politică.

Rămîne deci propunerea americană, aprobată de 8 voturi, respinsă de un vot, şi o abţinere. URSS a fost absent.

Dr.Gisevius, întors dintr-o călătorie în jurul lumii, unde a cunoscut nenumărate dezamăgiri în patria germană, şi a urmărit mari planuri de colonizare în Australia, îmi descrie un tablou întunecat, viu, foarte impresionant, despre nazismul care bîntuie în Germania) nestînjenit de americani) şi despre bolşevismul care fierbe pretutindeni în Extremul Orient, de la Singapore pînă în Japonia, ameninţînd Filipinele.

Gisevius spune totuşi că este "optimist", în urma hotărîrilor americane. Era singurul mijloc de a mai salva ceva în Orient,în restul lumii.

2 iulie

(...) De pe terasele noastre aeriene, înverzite şi înflorite prin fel de fel de buruieni, ascultăm la radio veştile de pe cîmpul de bătaie. Nu din Coreea, unde din pricina vremii rele, marea luptă deabia se află la început, ci de marea bătălie de pe şoselele dimprejur, unde din pricina unei vremi frumoase, (şi a celor patru zile de sărbătoare, inclusiv 4 iulie[1]) se desfăşoară în aceste clipe cea mai crîncenă încăierare. Numai în zona care înconjoară oraşul New York, 800 000 de automobile caută să-şi croiască drum spre plajele sau spre munţii învecinaţi. Treizeci şi şase de milioane, de automobile sînt semnalate alergînd pe şoselele care brăzdează continentul Statelor Unite. In unele puncte de încrucişare, la poduri, şi îndeosebi la podurile plutitoare, se întîmplă unele învălmăşeli care opresc circulaţia cîte 6 - 7 , chiar 8 ore. Pe şoseaua de-alungul fluviului Hudson, şirul de trăsuri motorizate înaintează cu o viteză de 4 mile pe oră. Accidentele sînt relativ puţin numeroase şi rămîn mai prejos de cifrele prevăzute de "Consiliul Naţional de Siguranţă". Acest institut ne vestise ieri că 385 persoane îşi vor pierde viaţa, în timpul zilei de azi. Speaker-ul de la radio ne spune (nu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Sărbătoare naţională a Statelor Unite, comemorînd actul primelor 13 colonii independente, la 4 iulie 1776.

fără oarecare dezamăgire în voce) că pînă acum n-au fost ucise decît 1o2 persoane, dintre care numai 75 în accidente de automobil, iar restul înecate sau ucise de insolaţie. Nu poate fi vorba de un record! In schimb, alte cifre par mai mulţumitoare, fiindcă pot provoca ascultătorilor radiofonici atît de dorita emoţie: pe plaja de la Conan Island, au fost semnalate 75o ooo de persoane; pe plaja învecinată de Rockaway 9oo ooo de persoane;ceva mai departe, la John's Beach 8o ooo de persoane, ş.a.m.d. Si asta numai în Long Island, adică în împrejurimile imediate ale oraşului. Cei mai mulţi amatori de băi de mare au plecat spre sud, spre plajele din New Jersey, unde puţini au ajuns din pricina greutăţilor de circulaţie.

O adiere de vînt ajunge pînă la etajul nostru (...) Ascultînd aceste cifre uimitoare, mă simt singur rămas acasă, în acest oraş pustiu.

3 iulie

Situaţia în Coreea nu este bună. Coloanele motorizate ale agresorilor, aleargă spre sud. Americanii bombardează tot ce pot.Au doborît numeroase avioane inamice, dintre care unele purtau steaua sovietică. Trupele americane de uscat intră în luptă deabia azi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zvonuri de complicaţii, pretutindeni. Cum Moscova nu ia o poziţie făţişă, i se atribuie intenţia că va încerca să încurce pe americani în nenumărate lupte periferice. Se pare că primii ce vor fi folosiţi de U.R.S.S. în asemenea lupte, vor fi arabii, veşnic frămîntaţi şi nemulţumiţi. In Tunisia, în Irak, în Transiordania, şi pînă în Golful Persic, pretutindeni se semnalează focare de răzvrătire. Este cert că dacă U.R.S.S. se pregăteşte de război, îşi va îndrepta privirile mai întîi înspre regiunile petrolifere, slab apărate şi uşor de cucerit.

Noul guvern francez, format de Queille, se aseamănă leit cu fostul guvern Bidault, numai atît că numele preşedintelui este ceva mai greu de pronunţat. O formaţie de centru-dreapta,fără socialişti şi deci fără majoritate. Schumann a rămas la Externe, Petsche la finanţe; veşnic tînărul Paul Reynaud a acceptat porto-

foliul "Uniunii Franceze" şi se va ocupa de Indochina. Arma de apărare a guvernului este decretul de dizolvare a parlamentului. Incercări de apropiere de generalul De Gaulle, care rămîne în caz de "emergency", cum se spune aici, soluţia mîntuitoare. "Emergency" înseamnă, după dicţionarul meu: "o neaşteptată şi urgentă ocazie de acţiune". Este tocmai definiţia ipotezei De Gaulle.

4 iulie

Ziua independenţei americane găseşte America prinsă într-un război foarte greu, nu numai cu trupele agresoare ale Coreii de Nord, ci şi cu uriaşa şi nelimitata rea-credinţă a blocului răsăritean, gata să împingă în conflictul din Coreea, pe faţă sau pe sub mînă, toate forţele răzvrătite înarmate şi pornite pe gîlceavă ale Asiei.

Printre declaraţiile fruntaşilor bolşevici, Gromiko a făcut la Moscova, o lungă expunere "a faptelor". (...) Ziarele americane s-au grăbit să reproducă "in extenso" punctul de vedere sovietic, fără nici un comentariu. In lumea anglo-saxonă, această înşiruire de neadevăruri va stîrni sentimente de indignare, de revoltă. In Asia, minciuna nu este un păcat şi are dealtfel mii de feţe deosebite. "Argumentele" lui Stalin vor putea sluji aşa cum slujeau "argumentele" lui Hitler" ca să tulbure şi mai adînc (în folosul cui?) o lume în plină fierbere.

Acţiunea americană nu este atît o "operaţie de poliţie", cum a numit-o Truman (întrebuinţînd o expresie care nu-mi place, fiindcă a mai fost întrebuinţată, în împrejurări cu totul deosebite, şi de Hitler şi de Stalin[1]) ci o operaţie de pompieri, o încercare de a stinge un incendiu care se poate întinde, poate izbucni din nou, ici şi colo, (pretutindeni unde U.R.S.S. a îngrămădit materiale inflamabile) şi care poate cuprinde lumea întreagă.

Este de dorit ca în aceste zile, cînd americanii dau dovadă că sînt hotărîţi să facă faţă răspunderii ce apasă asupra lor, lumea întreagă să priceapă că ceea ce se petrece în Coreea nu este un incident local unde, spre mulţumirea generală, americanii vor pierde ceva din "trufia" lor, ci o luptă hotărîtoare, în care sînt în joc siguranţa şi existenţa omenirii libere. (...)

1) Expresia "operaţie de poliţie" a fost folosită de presa hitleristă, în 1936, cînd Hitler a trimis trupe germane în Renania, pentru a intimida Franţa.

Din Europa, îmi sosesc ştiri (printr-un prieten)care arată că statele occidentale sînt "mulţumite" de atitudinea Americii, dar că sînt "hotărîte" să nu se lase atrase în război. Umbrela lui Chamberlain n-are ce căuta alături de spada americană, iar Europa nu are de ales între pace şi război; ea trebuie să se hotărască dacă se va lăsa atrasă de partea victoriei, sau de partea înfrîngerii. (...)

Accidentele, în zilele de week-end, s-au înmulţit la întoarcere; au atins şi au depăşit pronosticurile serviciului de siguranţă. Pe "frontul circulaţiei rutiere" au căzut, în patru zile, 76o de morţi şi cîteva mii de răniţi.

5 iulie

Stirile din Coreea sînt rele: bolşevicii înaintează; un batalion american, proaspăt debarcat, pare să fi fost încercuit şi este considerat "pierdut". Americanii sînt nevoiţi să trimită tot mai multe trupe şi avioane.

(...) Ceea ce se întîmplă azi în Coreea se poate întîmpla mîine în Formoza, în Filipine, în Golful Persic, în Irak, sau la Berlin. Pretutindeni agresiunea este pregătită şi se află în marş. Pretutindeni apărarea lipseşte şi va trebui să fie improvizată în grabă. De asemenea pretutindeni, sarcina care aşteaptă pe americani (dacă sînt hotărîţi, în ceasul din urmă, să ţină piept agresiunii) este grea, amară şi dureroasă. Viitorul apropiat nu este promiţător de viaţă bună şi de propăşire; odată mai mult, lumea liberă nu poate fi salvată decît aşa cum a spus bătrînul Churchill: prin lacrimi, sudoare şi sînge. Mă gîndesc la cele ce mi-a spus Raoul Fernandez, acum şase luni, cînd prevedea că americanii vor avea de răscumpărat, cu jertfe grele, fericirea celor de azi. (...) Se întîmplă ceea ce am numit în "Journal de Genève": Tragedia măreţiei! Luptele din Coreea sînt deabia la început. De aci înainte, un singur lucru are importanţă: victoria care trebuie să încunune sacrificiile de azi şi de mîine. (...)

6 iulie

Amicul meu Dolbeare, vicepreşedintele Comitetului "Europa Liberă", m-a chemat în "oficiul" său (din "Empire State Buil-

ding"), să-mi comunice că Allen Dulles şi Burnes, amîndoi la Paris, mă roagă să traversez numaidecît Oceanul, ca să ajut împlinirea noului "plan" de reorganizare a Comitetului Român. Dolbeare nu cunoaşte alte amănunte; îşi dă seama însă că Burnes este nemulţumit de rezultatul convorbirilor dintre regele Mihai şi Vişoianu. (Burnes a cerut să-i trimitem, în Europa, pe Popa şi Ghilezan, pentru o consfătuire în sînul partidului naţional-ţărănesc).

Răspund că dacă mi se cere, sînt gata de drum. Rog însă pe Dolbeare să reexamineze "seriozitatea" acestei propuneri. Ce rost ar avea călătoria mea, dacă Vişoianu şi prietenii săi sînt hotărîţi să nu ajungă la nici o înţelegere? Dolbeare mi-a promis că va mai reflecta.

La Paris, noul guvern prezidat de Queille, a căzut după 48 ore de existenţă. Socialiştii au votat împotrivă, alături de comunişti şi de gaullişti. Acum criza este din nou în toi. La obişnuitele deosebiri de vederi între partide, se adaugă acum, în sînul vechii majorităţi, supărări şi resentimente: socialiştii nu iartă pe radicali din pricina liberalismului lor economic, radicalii nu iartă pe socialişti din pricina votului lor împotriva lui Queille, şi aşa mai departe. In acest timp, războiul bîntuie în Indochina şi în Coreea, arabii se răzvrătesc în Tunisia (armata trage în populaţie) iar negocierile pentrù Planul Schumann reîncep la Paris, sub înalta oblăduire şi îndrumare a unei Franţe fără guvern! Iar comuniştii - singurii disciplinaţi - aşteaptă un ordin de la Moscova, pentru ca să stîrnească războiul civil, în ajunul măsurătoarei de forţe dintre Apus şi Răsărit.

Ce dreptate avea De Gaulle cînd a înfierat noua Constituţie franceză care a înzestrat a Patra Republică cu o putere executivă mai slabă şi mai neputincioasă decît aceea a răposatei Republici nr.3 ...

Negocierile cu privire la Planul Schumann, care stîrneau mai ieri un interes general, ba chiar senzaţional, se desfăşoară acum într-o atmosferă mult mai potolită. Lumea priveşte spre Coreea. Este probabil că întrunirile Mişcării Europene şi cele ale Consiliului Europei nu vor provoca, în împrejurările de azi, un interes mai mare. Intre opinia publică apuseană şi cele mai îndreptă-

ţite şi frumoase planuri de viitor, se întinde norul întunecat al unei ameninţări imediate. Intrebarea chinuitoare ce se pune nu este: ce vom face mîine?, ci este: cum o vom scoate la capăt, astăzi?

Imi amintesc cum s-a subţiat şi cum s-a evaporat, sub ochii noştri, imaginea unei Inţelegeri Balcanice (la închegarea căreia am lucrat din răsputeri pînă la capăt)[1] cînd întreg Răsăritul european a încăput sub ameninţarea directă şi imediată a tîrgului încheiat la Moscova între nazişti şi comunişti. (...)

Este caracteristic pentru aceste vremi că una dintre temerile cele mai mari ale americanilor este ca nu cumva politica bolşevică să prindă rădăcini în Asia. Moscova răspîndeşte cuvîntul de ordine că "imperialismul apusean" ce s-a deslănţuit în Extremul Orient, trebuie oprit cu orice preţ. Lumea întreagă ştie că nu acesta e adevărul. Dar între lumea galbenă şi lumea albă nu este loc pentru mult adevăr. Prezenţa soldaţilor albi, în Coreea, este o dovadă - oricare ar fi "dreptul" pe care îl apără - că un element "străin" a intervenit în lupta dintre asiatici. Acheson, Dulles, Marshall, Eisenhower ar dori să fie porniţă numaidecît o propagandă vijelioasă, pentru a dovedi că occidentalii au dreptate. Dar la ce ar putea sluji o asemenea propagandă? Nimeni, în Asia,nu se sinchiseşte de "dreptate" şi nici o propagandă nu va putea dovedi că apusenii nu sînt atît de "albi" după cum se crede. Ceea ce interesează pe asiatici nu este: cum s-au întîmplat lucrurile ieri, ci doar ce se va întîmpla mîine? Trebuie dovedit că acolo unde intervine Occidentul, puterea este cu el. Dacă Apusul este mai puternic, i se va ierta că este "alb". Succes militar în Coreea, succes politic împotriva Moscovei: azi nu există alt mijloc pentru a cona convinge Asia.

7 iulie

"Ideea" de a face tot mai multă propagandă prinde. Un expert în treburile de emisiune radiofonică ("colonelul" Sarnof) propune să se întindă o reţea de posturi de emisiune în jurul blocu-

1) Aluzia priveşte Pactul Inţelegerii Balcanice, semnat la Atena, la 9 februarie 1934, de miniştrii Greciei, României, Turciei şi Iuguslaviei, respectiv Dem.Maximos, N.Titulescu, Tevfik Ruşdü Arras

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lui sovietic şi cere 2oo ooo ooo dolari, pentru îndeplinirea unui asemenea proiect.

Propaganda prin radio nu poate strica. "Propaganda" prin tancuri şi avioane este însă mult mai necesară, fiindcă faţă de cei care trebuie să fie lămuriţi şi luminaţi, forţa este mult mai convingătoare.

In privinţa înarmării nu mai este timp de pierdut: "micul" conflict coreean dezvăluie cel mai mare conflict care a bîntuit în istorie. El cere o uriaşă sforţare care va influenţa adînc deprinderile şi voinţa poporului american. Guvernatorul Dewey a dat alarma[1], îndeplinind o cucernică datorie.

"Groaznicul adevăr" trebuie spus pe faţă. Apusul a pierdut războiul rece. Ca să-l cîştige, de acum înainte, trebuie să se ştie că este pregătit să cîştige războiul cald. Dar pentru ca Apusul să poată avea cuvenita pregătire, în această privinţă, trebuie să pună capăt deprinderilor sale, de timp de pace şi de belşug. "Tragedia măririi" cere ca victoria să fie asigurată nu numai prin jertfa luptătorilor din Crimeea[2], ci prin eroismul întregului popor american şi prin eroismul tuturor popoarelor occidentale. Trebuie făcută o "sforţare împotriva ceasului", cum ar spune francezii, adică împotriva unui fel de a trăi, care caută să asigure cetăţenilor mai mult "confort" şi tot mai mult ajutor din partea statului. (...)

In cercurile O.N.U., îmi spune Ganem, cu care iau masa la Puaux, nimeni nu se mai aşteaptă ca URSS-ul să se întoarcă. Moscova a pornit-o pe calea ei.

8 iulie

America alunecă din războiul rece, în războiul cald. Preşedintele Truman s-a văzut nevoit să dea autorizaţia serviciilor armatei (marină, aviaţie şi uscat) să facă unele chemări sub arme, pentru ca aceste servicii să fie "în deplină putere de a trece la fapte" şi în măsură să poată face faţă situaţiei în Coreea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

şi B.Jevtici. După înlăturarea lui N.Titulescu din politica externă a României, atît Mica Înţelegere cît şi Înţelegerea Balcanică au intrat în criză. S-a încercat zadarnic consolidarea acestor două pacte, după criza europeană din 1938 (München)etc.

1) "Jurnalul" anexează textul unei declaraţii a lui Dewey, cu privire la Coreea.

2) Eroare în manuscris; este vorba de Coreea.

Autorizaţia este dată în termenii următori: "Să se facă apel mai întîi la înrolări voluntare şi după nevoi, să se procedeze la o mobilizare selectivă"[1]. Este un pas spre hotărîri mai importante care vor putea urma.

Lumea înţelege. Oamenii de serviciu din uriaşa noastră casă care exprimă, pentru noi, la poartă, sau în ascensor, o bună parte din opinia publică, sînt îngrijoraţi. Cunosc această îngrijorare: am văzut-o şi am simţit-o, în mai multe rînduri, în şirul zbuciumatei mele existenţe. Este pentru a treia oară cînd îmi este dat să simt în atmosfera apăsătoare ce s-a lăsat asupra lumii, că fapte grele şi prefaceri adînci sînt în mers.

Primarul oraşului New York se gîndeşte la evacuarea uriaşei metropole.

Ca totdeauna cînd o nenorocire "fatală" se apropie, cauzele fatalităţii par mai puţin convingătoare şi îţi spui,tăgăduind raţionamentele pe care le-ai făcut atît de des: poate că totuşi nu va fi nimic ... Poate că totuşi se va isprăvi cu bine ... Imi aduc aminte de liniştea înşelătoare care m-a cuprins, la Bucureşti, în ajunul agresiunii naziste în Polonia şi apoi la Moscova, în ajunul izbucnirii războiului germano-sovietic. Imi aduc aminte de liniştea ce s-a întins pe Ocean, la sosirea noastră în America, în preajma izbucnirii unui "hurricane"[2]. Aşteptat şi prevestit,nu a izbucnit, ci s-a pierdut în mare, din "cauze necunoscute". Există şi furtuni care nu izbucnesc. (...)

Intîlnesc pe Chauvel, care îmi istoriseşte despre şedinţa Consiliului de Securitate, în această după amiază. Cu o majoritate de 7 voturi (Indiile s-au abţinut din nou); Consiliul a aprobat "operaţiile de poliţie" din Coreea şi a pus la dispoziţia lui Mac Arthur, drapelul Societăţii Naţiunilor![3]

<u>lo iulie</u>

Declaraţia la Radio "Europa Liberă":[4]

1) Prin "mobilizare selectivă", în armata americană, se înţelege conscripţia preliminară a militarilor calificaţi în "datorii speciale".
2) "Uragan".
3) Este vorba de drapelul O.N.U., cu ironică aluzie la vechea Societate a Naţiunilor de la Geneva.
4) Textul ce urmează este cuvîntarea lui Gr.Gafencu, pentru emisiunile "Europei Libere" destinate ţărilor răsăritene, la 14 iulie. "<u>Jurnalul</u>"o datează anticipativ,la lo iulie, cînd a fost înregistrată pe discuri.

"Fraţi români, ne este dat să stabilim o statornică legătură cu voi, prin undele văzduhului, într-o zi de sărbătoare: 14 iulie. Francezii îi zic "ziua de glorie", fiindcă ea a adus, acum un veac şi jumătate, prăbuşirea temniţei în care zăceau înlănţuiţi copiii "patriei şi ai libertăţii". Este ziua în care călăii se cutremură de teama pedepsei care-i paşte şi în care cei drepţi se reculeg, aşteptînd mîntuirea ce trebuie să vină.

Datorăm mulţumirea ce ne cuprinde la gîndul că vocea noastră va străbate pînă la voi, străduinţelor inimoase ale unui grup de cetăţeni americani - fruntaşi printre cei mai de seamă ai acestei ţări - care vădesc astfel credinţa lor că nu poate fi pace statornică în lume, dacă nu se va face dreptate unor popoare vrednice de libertate; recunoştinţa pe care ţinem să le-o arătăm şi în numele vostru, se îndreaptă înspre întreg poporul american care înfruntă chiar în aceste zile, cu o uimitoare unitate de simţire, şi cu o hotărîre liniştită şi bărbătească "stindardul sîngeros al tiraniei".

Dorinţa noastră cea mai fierbinte azi, cînd se întinde între noi această nouă legătură, este ca vocea noastră să nu înşire doar vorbele necăjite ale unor surghiuniţi, îndepărtaţi de ţara lor, ci să fie totdeauna o mărturie vie şi un ecou credincios al suferinţelor, al nădejdilor şi al credinţei voastre în viitor. Este glasul vostru, glasul neamului românesc oropsit, subjugat,dar nesupus, care trebuie să răsune prin cuvintele noastre libere.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Slujitori umili ai unor îndemnuri ce vin din fundul unui trecut de zbucium neîncetat şi care, peste tulburarea zilei de azi, ne poartă spre viitorul luminos la care năzuim, vom vorbi de chinul ce-l îndură poporul românesc, de atîta vreme, prins între pornirile potrivnice ale unor cuceritori trufaşi, porniri deopotrivă de străine, de firea lui. Vom pomeni de simţul lui de omenie, atît de adînc înrădăcinat, şi azi atît de crunt batjocorit, printr-o stăpînire care caută să-i întunece mintea şi sufletul. Vom spune cum se întinde sărăcia în ţară, sub acoperirea unor cuvinte meşteşugite şi cum sleieşte puterile celor de prin oraşe şi celor de la ţară, toţi deopotrivă de oropsiţi: burghezi, muncitori, plugari. Vom înfiera, în sfîrşit, pe acei călăi care aşteaptă, la poarta omului necăjit, gata în orice clipă a zilei sau a nopţii,ca să înfunde cu el puşcăriile, unde stau îngrămădiţi, de pe acum, cei mai buni cetăţeni ai ţării.

Si-apoi, vom vorbi despre ceea ce trebuie să fie şi despre ce va fi mîine: de voinţa românului, ca să se pună capăt teroarei şi înjosirilor regimului comunist şi a stăpînirii sovietice; de voinţa lui de a trăi liber, într-o Românie liberă,de a vedea statornicită o aşezare democratică, sinceră şi cinstită, de a vedea reîntemeiat un stat neatîrnat, apărător al drepturilor fiecărui cetăţean, ca şi al drepturilor poporului român.

Vom arăta, în sfîrşit, că potrivit unor năzuinţe care depăşesc azi vechile hotare naţionale, România este dornică, împreună cu ţările vecine, să fie cuprinsă ca stat şi popor, în aşezări mai întinse, şi în măsura puterilor sale, să chezăşuiască libertăţile, propăşirea şi siguranţa ei. Ea revendică locul ce i se cuvine în Europa Unită.

Astfel glasul vostru, prin mijlocirea noastră, se va uni cu cele zeci şi sute de milioane de alte glasuri, care cer cu o tot mai puternică pornire, să se asigure în sfîrşit izbînda păcii, prin libertate.

Fiţi treji, fii ai patriei subjugate: Ziua de glorie se apropie".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(...) Primesc în fiecare zi, din partea unui prieten necunoscut din Washington, textul tuturor emisiunilor ce se culeg zilnic de posturile de ascultare şi de înregistrare americane. Strînse laolaltă, toate aceste emisiuni umplu, zi de zi, o broşură voluminoasă. Propaganda comunistă, care e aceeaşi în fiecare colţ de lume, unde au pus stăpînire comuniştii, reprezintă mai mult de trei sferturi din vorbele ce străbat văzduhul. Această propagandă, în ciuda formulelor paşnice pe care le întrebuinţează uneori, este vădit o unealtă de luptă, o unealtă de neîncetată şi necruţătoare agresiune. Fiind astfel socotită ca să pătrundă în mintea maselor şi îndeosebi a maselor neştiutoare din Asia,ea se slujeşte de două-trei lozinci care pot fi uşor răspîndite, şi nu se sinchiseşte de adevăr. Niciodată arta minciunii nu a fost dezvoltată cu mai multă stăruinţă, pe temeiul unor date mai "ştiinţifice" şi cu un cinism mai revoltător decît în aceste vremi, cînd propaganda răsăriteană este sortită să dea lovitura de moarte lumii apusene. "Tema" care trebuie exploatată continuu şi fără răgaz, pentru a cîştiga pretutindeni sprijinul sufletelor simţi-

toare, este "tema păcii": Moscova şi comunismul doresc pacea,liniştea popoarelor, fericirea omenirii; Apusul vrea războiul şi se pregăteşte de război; el intervine în treburile popoarelor mici şi caută să-şi impună dominaţia "imperialistă".

Minciuna asta este atît de sfruntată şi atît de îndepărtată de realitate, încît nu încape nici o discuţie, nici o contrazicere. Bolşevismul este înarmat pînă în dinţi şi ţine stare de război pe o jumătate din globul pămîntesc cucerit şi stăpînit de el. Apusul începe deabia acum, sub ameninţarea unei primejdii de moarte, să pregătească, în grabă, o apărare improvizată şi foarte întîrziată. Tema propagandei comuniste are deci scopul precis să răstoarne faptele şi să creeze o realitate falsă atît de întinsă, de apăsătoare, de convingătoare, încît să se impună cu o putere invincibilă, în mintea şubredă a unei omeniri zăpăcite şi înfricoşate. Pentru a atinge acest scop, toate mijloacele sînt încercate şi întrebuinţate, în slujba minciunii care trebuie să stăpînească lumea, sînt mobilizaţi artişti şi oameni de ştiinţă, înalţi prelaţi şi profeţi ai credinţei celei noi, ideologi de toate speţele şi de toate culorile. Illya Ehrenburg, propagandistul nr.1, cheltuieşte tezaure de talent şi de imaginaţie, ca să dea masivului neadevăr o înfăţişare atrăgătoare. Lirismul cu care înconjoară figura măreaţă a "pacifistului" Stalin, binefăcătorul României întregi, şi duioşenia cu care leagă ideea de pace, de sufletul simţitor al comuniştilor de pretutindeni, ironia agresivă cu care, de altă parte, biciuieşte pe toţi uneltitorii de război, îndeosebi faimoasa cetate din "Wall-Street" (căreia numai de război nu-i arde) întreţine, pe undele văzduhului, o atmosferă de încredere în ţelurile înalte, urmărite de Moscova, şi o veşnică turbare împotriva uneltirilor Apusului. Din toate colţurile lumii, de la Marea Baltică, pînă la Marea Neagră, din Germania pînă în Coreea, prin toată împărăţia roşie a Chinei, la toate punctele de încrucişare ale marilor curente imperialiste, din toate focarele de revoltă, în Extremul Orient, pe hotarele Indiei,pe marginea Iranului, şi a altor ţinuturi arabe, se ridică zilnic, prin sute de posturi de emisiune cunoscute şi necunoscute, un imn de slavă neîncetat, în cinstea minciunii triumfătoare.

"Incidentul" din Coreea a fost numaidecît exploatat de uriaşa reţea de propagandă subversivă, deîndată ce i s-a dat

de către Moscova interpretarea potrivită intereselor şi uneltirilor Partidului.

Faptele sînt îndeobşte cunoscute: Coreea de nord, înarmată şi îndrumată de Moscova, a împins peste noapte armatele ei (cu tancuri, avioane, tunuri de proaspătă fabricaţie sovietică) în Coreea de sud, ţară de curînd evacuată de trupele de ocupaţie americane şi aşezată sub oblăduirea Naţiunilor Unite. Agresiunea era vădită. Pregătirea migăloasă, atacul prin surprindere, succesul iniţial, totul arăta cine "trecuse hotarul" şi siluise legea internaţională, cine tulburase pacea şi provocase războiul.

Numaidecît însă, de la un capăt al lumii comuniste pînă la celălalt, agresiunea împotriva adevărului urma agresiunii militare. Faptele erau răsturnate şi minciuna trebuincioasă căpăta forme şi contururi precise: agresiunea pornise de la sud (de la trupele nepregătite şi surprinse ale Coreei de sud!) şi nu de la nord; agresiunea era voită şi sprijinită de americani (care deabia acum încep să aducă forţe mai însemnate, în Coreea), agresiunea era fapta imperialismului american, un atac nesăbuit şi nemilos împotriva nevinovatelor popoare asiatice. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

12 iulie

In Coreea, lucrurile merg cît se poate de rău. Inaintarea comuniştilor, care dispun de forţe însemnate şi de o mare superioritate de tancuri şi guri de foc, nu a putut fi oprită de americani. Aviaţia apusenilor face minuni, în timpul zilei; noaptea, forţele inamice se regrupează. Pare vădit că fără sprijinul armatelor de uscat, aviaţia singură nu poate stăvili un atac bine pregătit.

Pentru americani, se pune problema hotărîtoare: trupele debarcate vor putea, sau nu, să reziste în Coreea? Fireşte, unele divizii americane (foarte puţine, de altfel) sînt în drum spre cîmpul de luptă. Vor ajunge acolo, în timp util? Si sînt ele îndestulătoare?

Experţii militari sînt pesimişti. Pierderea Coreei, tocmai în vremea cînd Statele Unite îşi vor fi început pregătirea de război, va ridica probleme dintre cele mai grele.

Vor putea accepta apusenii (care luptă în Coreea, sub

drapelul Naţiunilor Unite) această usturătoare "pierdere de obraz", chiar dacă URSS-ul, potrivit planurilor sale întinse, în timp şi spaţiu, va căuta să înlesnească, deocamdată o tranzacţie? (De pe acum, se spune că ambasadorul britanic de la Moscova păstrează "contactul" cu Gromîko şi vorbeşte despre pace). Dacă ar accepta un asemenea compromis, oare nu ar pierde Naţiunile Unite, şi îndeosebi americanii, întreg folosul "trezirii" lor de azi, care le permite să înceapă, în sfîrşit, necesara pregătire de război? Nu vor pierde americanii "moralul" (fără de care nu pot rezista agresiunii bolşevice) şi aceasta tocmai atunci, cînd Asia întreagă este în fierbere, cînd agresiuni, ca aceea din Coreea se pot înmulţi de-alungul hotarului care desparte cele două lumi, lăsînd bolşevicilor de pretutindeni avantajul atacului bine pregătit şi răsunătoarele succese iniţiale? Si nu va fi oare lăsat timpul să joace din nou, cu o pornire nemoderată, nestăpînită, în favoarea Moscovei?

Pe de altă parte, dacă Statele Unite vor fi mai mult sau mai puţin gata de luptă, cînd armatele lor vor fi alungate din Coreea, unde vor căuta ele să concentreze lupta? Vor încerca să debarce din nou, cu sacrificii şi riscuri grele, în atît de îndepărtata parte a lumii, unde războiul se duce în condiţii deosebit de aspre şi de ingrate şi unde succesul politic, singurul succes care merită sacrificiile de azi şi de mîine, este atît de anevoios dobîndit? Sau vor fi siliţi de fatalitate, adică de logica neiertătoare a cumplitelor vremi în care trăim, să lase la o parte pe adversarii secundari (care răsar şi vor mai răsări pretutindeni, acolo unde porunceşte Moscova) să atace şi să caute să doboare inamicul principal, singurul inamic real, adică U.R.S.S. ?

Această gravă problemă, se pune, de pe acum, în toată întinderea şi adîncimea ei, cîrmuitorilor politici şi militari de la Washington. Mi se pare că zarurile sînt aruncate: Apusul nu mai poate da înapoi. (...)

Profesorul Hoffer, de la Universitatea "Columbia", îmi telefonează că a primit o scrisoare de la patronul său politic, generalul De Gaulle. Generalul consideră că "războiul a început" şi a început aşa cum a vrut inamicul; rezistenţa şi victoria vor fi

şi de această dată, costisitoare şi grele. (...)

13 iulie

Stirile din Coreea sînt de-adreptul catastrofale.Puţinele trupe americane debarcate luptă cu disperare, ca să împiedice înaintarea masivelor coloane de atac ale bolşevicilor. In vîltoarea acestei rezistenţe, totul pare improvizat: comandamentul, armamentul, coordonarea diferitelor arme. Bolşevicii domină cîmpul de bătălie, nu numai prin numărul lor covîrşitor, dar şi prin superioritatea armamentului: tancurile grele sovietice nu pot fi găurite cu armele de foc americane de la faţa locului. Numai în aer, aviaţia americană este stăpînă şi pricinuieşte inamicului pierderi grele. Se dovedeşte însă, odată mai mult, că aviaţia singură nu poate cîştiga un război defensiv. Ea opreşte atacul, în timpul zilei, dar nu poate opri înaintarea, în timpul nopţii. "Trupele americane pierd orice încredere în superioritatea armamentului lor, adică în pregătirea tehnică a armatei lor",scrie corespondentul ziarului "Times". Este fenomenul care mi se pare cel mai îngrijorător. Victoriile americane erau purtate, pînă acum, pe aripile tehnicii. Numai superioritatea tehnică (şi credinţa luptătorilor apuseni în această superioritate) ar putea ţine în cumpănă uriaşele mase de oameni mobilizate de sovietici. (Sînt unii militari străini care au prevăzut că această dezamăgire va veni, îndată ce vor începe luptele. Astfel, îngrijorarea generalului francez Pennette, îngrijorare de care mi-a vorbit în mai multe rînduri, era datorită faptului că, după opinia şi informaţiile lui, sovieticii ajunseseră din urmă, aproape în toate domeniile - în afară de domeniul atomic - inovaţiile şi invenţiile apusene, în materie de armament).

In împrejurările dramatice de azi, care amintesc atît de mult campaniile improvizate de occidentali în Norvegia, în Grecia şi în alte ţări, în timpul războiului trecut, Congresul american este frămîntat de porniri violente. Unitatea naţională s-a închegat foarte repede, iar creditele militare, care pînă mai ieri stîrneau o înverşunată opoziţie, sînt mărite şi votate cu unanimitate. Senatorii se iau la întrecere, cerînd măsuri extreme: unul vrea o mobilizare generală, altul vrea imediata întrebuinţare a bombei atomice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este netăgăduit că poporul acesta care, ca orice "mare democraţie" este veşnic nepregătit şi în întîrziere, are puteri de viaţă uimitoare şi înfruntă soarta rea, cu o nezdruncinată încredere în sine: - "Sus frunţile! - spunea ieri un "speaker" la radio - ştirile de pe front sînt cum nu se poate mai rele. Vom putea fi aruncaţi în mare. Dar vom învinge. Va fi greu şi va dura mult, dar vom învinge". (Sînt cuvinte ce au fost rostite şi în războiul trecut). Am şi eu credinţa că vor învinge, dar va dura mult şi va fi greu. (...) In ce mă priveşte, nu cred că americanii vor da înapoi. (...)

Pretutindeni unde luptă şi unde cad ostaşii americani, soarta noastră, a tuturor celor care se mai cred liberi, se află în joc. Cînd francezii se poticnesc în Indochina, cînd olandezii sînt izgoniţi din Indonezia şi cînd trufaşa Mare Britanie este nevoită să stea la tocmeală cu negrii, galbenii şi cenuşiii, din fosta ei împărăţie, mai rămîne o nădejde: Statele Unite. Astăzi, speranţa supremă şi ultima se află prinsă în horă. Cu America stăm şi cădem cu toţii. (...)

14 iulie

Cluj / Central University Library Cluj

Franţa are un nou guvern - guvernul Pleven - moştenitor al unui necurmat şir de greutăţi şi de înfrîngeri guvernamentale, şi o zi de sărbătoare naţională, întunecată de primejdia care apasă asupra întregii lumi a Occidentului.

Americanii de la "Europa Liberă" mă îndeamnă să mă duc în Europa, să ajut la reorganizarea Comitetului Român (Barnes, Vişoianu, Mihai Răutu pertractează la Paris, de mai bine de două luni). Cer un permis de întoarcere, ca să nu am nevoie de a mă căciuli în faţa consulilor americani de la Paris. Mi se refuză, sub cuvînt că n-ar fi "legal". Mă gîndesc să trec şi peste această dificultate şi să-mi încerc norocul. (...) Nu ştiu ce voi face. Problemele "Europei Unite" au pierdut din importanţa lor, iar "problemele" Comitetului Român sînt lipsite de interes.

René Payot se leagă în "Journal de Genève" de declaraţia prin care Gromîko caută să îndreptăţească agresiunea sovietică: "D.Gromîko nu mai recunoaşte principiile Chartei ONU-ului - care condamnă categoric folosinţa mijloacelor militare pentru

soluţionarea unui conflict - iar el crede că aceste mijloace sînt permise cînd e vorba de realizarea unei unităţi naţionale şi de apărarea drepturilor democratice. Consecinţele acestor idei se văd: sub pretextul de a elibera pe fraţii macedoneni, bulgarii vor putea să atace Iugoslavia; sub pretext de a acorda drepturi democratice persanilor, oamenii din Azerbaidjan se vor crede în măsură să invadeze Iranul. Si cine va mai reţine forţele comuniste din Germania Orientală de a pătrunde pe teritoriul Republicii de la Bonn, pentru a reface unitatea germană prin fier şi prin sînge? Conflictele viitoare se înscriu în această inuzitată teorie juridică şi politică".

15 iulie

Ceea ce a priceput Payot nu pricep pacifiştii cu orice preţ care, în urma greutăţilor ce le întîmpină americanii în Coreea îşi ridică din nou capul. ONU-ul este un cazan în care fierb toate leacurile băbeşti menite să mîntuiască lumea, primejduită din pricina intervenţiei americane, în depărtata peninsulă. Trygve Lie, după cererea gazdelor americane, este nevoit să sune din bucium, chemînd armatele credincioase ONU-ului, în ajutorul lui Mac Arthur. Cu urechea însă el trage spre şoaptele delegatului din Indii, care musai vrea împăcare. Iar condiţiile de împăcare sînt, firește, astfel gîndite, ca să poată fi primite de "cîştigători", adică de Moscova: încetarea focului în Coreea (sau "localizarea conflictului"!) intrarea comuniştilor chinezi în Consiliul de Securitate şi "un program de pace" (firește pe seama "terţilor"), care să pună capăt războiului rece şi să apropie Apusul, de Răsărit, pe cel puţin un sfert de veac.

Asemenea propuneri năstruşnice care dau cîştig de cauză coreenilor agresori în Coreea şi URSS-ului agresor în lume, ar putea avea consecinţe catastrofale pentru întreaga omenire liberă; au pătruns şi în creerul şubred al unor distinşi laburişti britanici. Două zeci de deputaţi "idealişti", şi bineînţeles "tovarăşi călători", au iscălit o petiţie, cerînd primului ministru să caute numaidecît să mijlocească pacea. Primejdia este că, în Anglia de azi, tot atît de grav ameninţată ca şi Statele Unite, orice nătărău poate să-şi ridice nasul, de cînd la postul de apărare al libertăţii, blîndul Attlee a înlocuit pe marele Churchill.

Guvernul de la Washington deocamdată se ţine bine.Nu acceptă nici o discuţie, pînă ce trupele agresoare nu se vor retrage dincolo de paralela 38. Este o condiţie firească şi singurul mijloc de a ţine în frîu (dacă mai este posibil) "politica" URSS-ului. Dacă nu, sub pretextul de a face pace în Coreea, se vor deschide larg porţile războiului în lume. Adversarii guvernului spun că Truman şi Acheson n-au încotro. Cu atît mai bine!Dacă ar da înapoi, ar trebui să plece; nu voiesc să plece; sînt siliţi să meargă înainte. Cred că este o simplificare greşită a situaţiei. Nu numai Truman ar dispărea, în cazul capitulării americane, ci tot ce am numit pînă acum "lumea liberă". Cum libertatea nu poate să dispară şi cum pacea adevărată nu poate fi cîştigată decît cu cele mai grele sacrificii, America trebuie să învingă.

Mă întrebam ieri dacă trebuie să plec în Europa, fără viză de înapoiere în America şi fără mult rost.

M-am hotărît să plec.

16 iulie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pandit Nehru a făcut un gest de înţelepciune şi de solidaritate asiatică: a încercat să lege problema războiului din Coreea - unde India a luat poziţie, alături de Apus, împotriva agresiunii - de problema reglementării în Consiliul de Securitate a Chinei comuniste, problemă pe care Nehru doreşte s-o rezolve după planul Moscovei.

Această propunere de compromis, în aparenţă bine cumpănită (şi de aceea primejdioasă), nu poate decît să încurce lucrurile. Statele Unite au intrat în războiul cald: recunoaşterea Chinei comuniste, în aceste împrejurări, nu poate decît să slăbească poziţiile americane de război.

Nu mai este vreme de diplomaţie: Nehru îşi poate permite un joc de echilibru; Truman, nu.

Situaţia militară din lume. In timp ce agresiunea din Coreea se poate întinde de jur împrejurul Asiei, nu există nici o rezervă occidentală, în afară de aviaţia americană şi de bomba atomică.

Singurul mijloc de a opri agresiunea, ca să nu ajungă

în Europa, este: înştiinţarea că, de la prima încercare a Sovietelor de a înainta spre Vest, vor fi aruncate faimoasele bombe[1].

Urmînd o linie politică bine definită, Statele Unite au respins propunerea lui Nehru. E foarte bine.

Scurta mea călătorie în Europa.

19 iulie - 5 august 1950: New York, Paris, Londra, Paris, Copenhaga, Paris, New York.

Insemn cu uimirea omului de altă dată faptul care nu va mira pe nici un om de mîine, şi anume că mi-a fost dat, în timp de 15 zile, să trec de două ori Oceanul Atlantic, să zbor la Londra, apoi la Copenhaga, să iau parte la Conferinţa Comitetului Executiv al "Mişcării Europene", să ţin piept, în capitala Franţei, năvalei emigraţiei româneşti şi să ascult pe regele Mihai, în capitala Danemarcei, care a pus capăt, printr-o hotărîre nesocotită, celui dintîi Comitet Naţional Român.

Cînd mă gîndesc bine, orice domnişoară care însoţeşte echipajele avioanelor "Air France", cu misiunea de a împărţi prăjituri şi surîsuri tuturor pasagerilor îngrijoraţi, are o viaţă mai plină de asemenea isprăvi, decît un umil călător. In cuprinsul unor 15 zile, traversează Oceanul - dus şi întors - de cel puţin patru ori. Cele mai îndrăzneţe aventuri au ajuns să fie o cumplită banalitate. Mîine, se va vorbi de ele ca de nişte exemple de locomoţie înceată. Prinşi în vîrtejul unor prefaceri tehnice, de o tulburătoare intensitate, nu îndrăznim - cei care am păstrat amintirea zilelor de ieri - să pomenim de emoţiile noastre, ştiind că aceste emoţii, chiar în clipa cînd le resimţim, aparţin trecutului şi sînt depăşite de pe acum, de fapte noi şi de noi posibilităţi. Asta nu ne împiedică însă de a ne mărturisi că nici un martor al vremilor ce sînt în facere, nu trebuie să ne audă spunînd că trăim clipe surprinzătoare atunci cînd, urcîndu-ne în avion, la New York, auzim un ofiţer înştiinţîndu-ne că: "Escala următoare va fi la Paris"; sau cînd, plutind în stratosferă, deasupra unor nori

1) Comentariul lui Gr. Gafencu se referă la un articol intitulat "Valea Umbrei", publicat de fraţii Joseph şi Stew. Alsop, la Washington, ataşat la "Jurnal". De asemenea, sînt anexate două relatări de presă referitoare la intervenţia lui Nehru: respingerea ofertei de mediaţie, în Coreea, şi răspunsul lui Stalin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

trandafirii care acoperă marea şi pămîntul, ne luăm la întrecere cu timpul, prinşi într-o luptă împotriva ceasului, cînd noaptea nu mai e noapte şi ziua nu mai e zi.

Scopul principal al călătoriei este de a satisface un capriciu al lui Barnes, fruntaş american din Comitetul "Europa Liberă", care este convins că va putea, cu sprijinul meu, să înduplece pe regele Mihai să mărească al nostru Comitet Naţional. Imi dau seama că această încercare este fără rost, deoarece Vişoianu, aflat de două luni în Europa, a şi pus ţara la cale, în compania maestrului de educaţie fizică, mareşalul palatului, Petre Lazăr. Mă las însă dus pe sus de fantezia prietenului Barnes, cu speranţa că voi avea prilejul să regăsesc, în Franţa şi în Anglia, cîţiva buni prieteni, să strîng din nou legăturile cu mulţi exilaţi români şi cu unii dintre prietenii mei din Mişcarea Europeană, în fine, să-mi dau seama, văzînd şi judecînd eu însumi, de starea de spirit din ţările Europei occidentale.

Faptul că am lăsat în urmă, pe soţia mea, cu braţul rupt, scade plăcerea călătoriei şi măreşte îndurerata îngrijorare cu care regăsesc vechiul continent. Din chiar clipa sosirii, la Orly, unde mă aşteaptă Ghiţă Răutu, Gabriel Bădărău, am un sentiment de supărare şi de jenă care nu mă părăseşte. Descoperind după un an şi jumătate de despărţire, liniile armonioase ale Parisului, luînd contactul cu atmosfera caldă şi de aleasă omenie de pe străzi, şi de-alungul cheiurilor, privind seara luminile oraşului, atît de puţin strălucitoare în comparaţie cu cele din New York, totuşi atît de vii, mă simt copleşit de gîndul că toate aceste minunăţii, de care m-am depărtat de atîta vreme şi de care duc atîta lipsă, sînt ameninţate cum n-au fost niciodată, sînt poate chiar osîndite, menite pieirii, şi dăinuiesc în cele din urmă ale lor clipe de nepăsătoare desfătare.

Nimic mai straniu pentru cine coboară dintr-un al 17-lea etaj din New York, în vremi unde puterea de viaţă şi voinţa de luptă a tînărului popor american a dat contururi precise şi un înţeles bine definit primejdiei de la Răsărit, decît o plimbare pe străzile Parisului, unde viaţa, mai atrăgătoare, în aparenţă mai uşoară decît oricînd, se scurge fără grijă, la cîteva sute de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

kilometri de tancurile Armatei Roşii. Franţa ştie că nu poate ridica nici o stavilă în calea acestei primejdii de moarte. De aceea nu o bagă în seamă şi face ca şi cum n-ar exista. Primejdia nu o priveşte, fiindcă ea nu-i poate veni de hac. Trecînd peste înştiinţările şi plîngerile oamenilor de stat (ca De Gaulle, Paul Reynaud, amicul Billotte, aceste Casandre bine intenţionate, dar neputincioase), poporul francez pare să fi făcut un pact cu fatalitatea: de data aceasta, ceea ce este scris să se întîmple nu trebuie să se mai întîmple; viaţa nu poate fi oprită din nou (pentru a treia oară în şirul unei singure generaţii) de spectrul războiului; peste frontul unor iluzii strînse laolaltă, sub stindardul neutralităţii, nimic nu are voie să treacă.

Obosită de război, şi dornică de a nu se mai lupta, (dar cine ştie cum va reacţiona poporul francez? In 1914 "burghezia" părea putredă şi totuşi a învins armatele împăratului german; în 1939, Franţa avea "cea dintîi armată din lume" şi totuşi s-a prăbuşit, în trei săptămîni), Franţa nu este obosită de viaţă. Străduinţele pe care le-a făcut pentru a-şi redobîndi vechile deprinderi şi vechile posibilităţi de a trăi uşor şi plăcut, au izbutit dincolo de orice aşteptare. Puternic sprijinită de planul Marshall şi de dolarii americani (care curg spre Franţa, prin toate căile şi îndeosebi pe calea turismului, care în aceste zile de vară, în ciuda ameninţării politice, a luat înfăţişarea unei adevărate migraţiuni de mulţimi călătoare), Franţa şi-a refăcut uneltele de muncă şi mijloacele de comunicaţie şi a ajuns să producă şi să consume, ca pe vremuri bune. Minunata diversitate şi belşugul roadelor pămîntului ei, ca şi spiritul de iniţiativă, de iscusită căpătuială a poporului, au înlesnit şi grăbit această refacere îmbucurătoare. Parisul şi-a regăsit farmecul şi strălucirea de altă dată; păturile nevoiaşe o duc mai greu, fiindcă salariile n-au ajuns încă la nivelul preţurilor,dar nu suferă de lipsuri grele datorită belşugului general; clasele avute şi străinii, găsesc într-un mediu de eleganţă care nu se mai află nicăieri, cele mai alese plăceri de ordin spiritual şi material. După New York, oraş crescut în înălţime, focar de prefaceri uimitoare şi de ameţitor "progres", Parisul pare mai mult decît oricînd, cu proporţiile lui mai reduse şi cu zgomotul lui mai potolit, dar cu inefabilul farmec al liniilor sale armonios

cumpănite, un focar de adevărată şi nepieritoare civilizaţie.

Cu atît mai "necumpănit" pare statul francez, care a izbutit să-şi refacă gospodăria, dar a lăsat în cea mai cumplită nepregătire - ca şi cum nu l-ar privi - puterea de apărare a ţării. Armata franceză, odinioară fala Europei, este redusă la cîteva divizii, insuficient înarmate, dintre care o bună parte luptă şi sîngerează în Indochina. Acest dezechilibru izbitor, între starea de propăşire a ţării şi starea de sănătate a poporului, (Franţa are, de cîţiva ani, un excedent de natalitate), iar de altă parte, cumplita şi jalnica slăbiciune a instrumentului ei de apărare, determină întreaga atitudine şi acţiune a Franţei, întreaga ei politică atît de şovăitoare şi dă acestei ţări solid aşezată în istorie şi în amintirea noastră, un aspect de irealitate, de inconsistenţă: este ca o nălucă a cărei strălucire atrage gîndurile noastre cele mai calde, dar care se poate stinge, şi care poate să dispară, la cea dintîi suflare a vîntului. Niciodată bătaia vîntului nu a fost mai ameninţătoare ca acum; niciodată furtuna n-a fost mai ucigătoare şi mai apropiată de hotarele franceze.

In acest stat (care trăieşte doar pe jumătate, fiindcă o parte din fiinţa lui propăşeşte, iar altă jumătate este cu desăvîrşire lipsită) felul de a cugeta pînă la capăt este firesţte şchiop; ideile chiar cele mai drepte şi mai curajoase - ca planul Schumann, Mişcarea pentru unirea şi federalizarea europeană - se desfăşoară într-o aparenţă logică, pe un plan ideal; dar dedesubt, în adîncime, lipsesc trebuincioasele temelii. De aceea, gîndirea franceză este atît de uşor atrasă de teorii ce se potrivesc cu stările nefireşti ale ţării, fiindcă sînt tot atît de dezechilibrate ca şi ele, ca de pildă: absurda teorie a "neutralităţii", propovăduită de un academician găunos, întors din America, unde n-a priceput nimic, şi despre care a povestit numai năzbîtii, teoria absurdă şi prăpăstioasă apărată apoi, zi de zi, de cel mai "grav" dintre ziarele franceze, care prin litere şi înfăţişare, se căzneşte să se asemene venerabilului şi compromisului "Le Temps", de altădată.

Cearta dintre partide, pe chestiuni mărunte (probleme de colaborare guvernamentală şi de luptă electorală stînjeneşte o mai matură cercetare a situaţiei internaţionale. In jurul acestor

diviziuni interne, între părtaşi de combinaţii ministeriale care se fac şi se desfac, veghiază comuniştii, cu arma la picior. "Avertismentele" patetice ale generalului De Gaulle (care este încă slab - atîta vreme cît lucrurile vor merge "bine" - dar poate fi din nou tare, atunci cînd lucrurile se vor strica), şi socotelile precise şi nemiloase pe care Paul Reynaud le face despre situaţia militară, tulbură atmosfera. Atenţia unanimă alunecă însă de la războiul din Coreea, înspre "le tour de France", unde publicul "patriot" alungă pe bicicliştii italieni, pentru a deschide calea unor "favoriţi" oropsiţi de soartă.

Este pricina pentru care, urcînd Champs Elysée-urile, cu veşti proaste, din străinătate, treceam cu inima atît de strînsă, prin faţa Arcului de Triumf.

In Anglia, dezechilibrul dintre refacerea economică şi înarmarea militară este tot atît de real, dar mai puţin izbitor. Mai întîi, refacerea economică se datoreşte unor alte metode decît cele care au hotărît progresele împlinite în Franţa. Anglia şi-a supus poporul unor grele restricţii şi a întremat gospodăria, cu "gravitate". Ea este deci mai pregătită decît Franţa să ia în seamă "gravitatea" situaţiei externe. Poziţia ei insulară şi rezervele ei obişnuite - de armament naval şi aviatic - îi dau un sentiment de siguranţă pe care obişnuita ei nepregătire militară nu-l poate zdruncina uşor. Spiritul "civic" al englezului este dealtfel gata de orice jertfă, pentru a face "cele necesare". De aceea, privirile britanice se îndreaptă mai des decît cele franceze şi cu mai multă stăruinţă înspre problemele externe. Experienţa politică a poporului şi îndeosebi a claselor conducătoare (fie de stînga, fie de dreapta) îndeamnă Anglia să măsoare interesul pe care îl închină acestor probleme externe, după putinţa sa de întindere a posibilităţilor ei. Cum aceste puteri sînt astăzi foarte reduse, Anglia nu se apropie de problemele internaţionale (care mai toate au proporţii universale) decît pentru a iscodi soluţii mărunte, vădit insuficiente. Anglia frînează orice avînt şi zădărniceşte orice soluţie desăvîrşită a problemelor de la ordinea zilei. Prudenţa britanică, mai mult decît nepăsarea resemnată a Franţei, aşează străduinţele politice ale Apusului european într-un cadru îngust, care nu se potriveşte nici cu întin-

derea nici cu adîncimea crizei care tulbură lumea. Dacă nu ar fi marele glas al lui Churchill, care răscoleşte, zi de zi, cu o neobosită putere de evocare şi cu o mişcătoare măiestrie, toate temerile şi năzuinţele unei omeniri adînc tulburate, politica britanică ar părea, faţă de politica americană, tot atît de modestă, de învechită, de "microcosmică", cum pare faimoasa stradă Picadilly, alături de Fifth sau de Park Avenue, din ameţitoarea metropolă americană.

Mărturisesc că aceste impresii pe care le-am resimţit foarte viu, deîndată ce am coborît din avion, mai întîi la Paris şi apoi la Londra, corespund unor stări care au fost întrucîtva schimbate, de foarte curînd, prin hotărîrile luate de Truman. Aceste hotărîri, ridicînd un zăgaz în faţa agresiunii, şi sfidînd cu îndrăzneală fatalitatea, au deschis un nou capitol în istorie.

Atît Anglia cît şi Franţa, au fost puternic impresionate de manifestarea atît de energică a voinţei americane de a ţine piept Moscovei. Cei mai mulţi europeni erau convinşi, la izbucnirea conflictului din Coreea, că se va căuta un mijloc şi o formulă onorabilă, pentru a "localiza" acest incident care supurează. Nădejdea că va răsări un nou Chamberlain, care să izbutească, cu vorbe bune, să amîne izbucnirea prăpădului, nu era exprimată pe faţă, dar umplea, fără doar şi poate, multe suflete. Amintirea încă vie a celor întîmplate după München, cînd prăbuşirea a urmat, firește, de neînlăturat, jalnicului act de capitulare, nu izbutea să stîrnească un avînt eroic. Cînd însă eroismul a izbucnit, pe neaşteptate, dincolo de Ocean, el a pricinuit, în Europa apuseană, o tresăltare de mîndrie şi de bărbăţie. Influenţa faptei americane a pătruns adînc, pînă şi în rîndurile celor mai încăpăţînaţi neutralişti, trezind un simţămînt nou de încredere şi în putinţa Statelor Unite, de a împlini menirea lor şi rolul conducător în lupta de salvare a lumii. Mi-a fost dat să observ cele dintîi semne ale acestei "treziri", în presă şi în opinia publică. Nu era vorba, firește, de entuziasm. Francezii nu căpătaseră dintr-odată pofta de a se lupta. Englezii rămăseseră "prudenţi", dornici de a "localiza" conflictele de departe şi de a nu provoca conflicte de aproape. Si unii şi alţii păreau a fi înţeles că o politică de împotrivire la planurile sovietice

BCU Cluj / Central University Library Cluj

era totuşi posibilă; şi că o asemenea politică avea, poate, mai mulţi sorţi de succes, adică mai mulţi sorţi de a opri agresiunea şi de a îndepărta războiul, decît o atitudine resemnată, gata la orice abdicări. Curajul este molipsitor şi înlesneşte dezvoltarea sentimentelor de solidaritate internaţională. Ceea ce lipsea Europei, la sfîrşitul războiului, era un principiu de putere pe care să se poată sprijini o atitudine morală şi intelectuală, în faţa pericolului. Hotărîrile lui Truman, fără a fi micşorat primejdia iminentă, aşezaseră o voinţă în calea unei prăbuşiri ce părea fatală, multora. Ele micşoraseră astfel "şansele" fatalităţii. Lumea, înainte de a prinde curaj, prindea încredere în curaj.

Această încredere a crescut - indiferent de ştirile proaste care soseau de pe cîmpul de bătaie - după mesajul lui Truman, către Congres. Mai mult încă decît prin porunca dată forţelor aviatice, ca şi celor de pe uscat şi de pe apă - toate la fel de nepregătite - preşedintele Truman a răscolit şi a trezit nădejdile cercurilor politice din Europa occidentală, atunci cînd a cerut Congresului o uimitoare sporire a cheltuielilor militare şi a jertfelor contribuabililor, vădind astfel voinţa lui (numai-decît împărtăşită de Congres şi de popor) de a alcătui cu orice preţ o covîrşitoare armată americană. Conflictul din Coreea, în loc de a fi localizat, a izbutit dimpotrivă să aşeze America în faţa îndatoririi sale de ordin universal. (...) Azi, problema covîrşitoare - de viaţă şi de moarte - este aceea a celor mai grabnice şi temeinice înarmări.

Guvernele europene sînt nevoite să înceapă şi ele nu numai cercetarea acestei probleme, dar şi luarea unor măsuri precise pentru a umple golurile din organizarea lor de apărare. Această trezire ale cărei semne le-am putut observa, cer o schimbare a metodelor folosite pînă acum, pentru "a face faţă" evenimentelor. Singurele măsuri de apărare, luate pînă acum, erau măsuri de organizare, pe un plan internaţional, potrivit slabelor mijloace militare existente în Europa occidentală. O asemenea "organizare", fie că era împlinită în cadrul acordurilor de la Bruxelles, sau în cadrul Pactului Atlantic, nu crea mijloace noi de apărare, şi nu putea întru nimic întări siguranţa Apusului. O serie de cărţi, de publicaţii, de discursuri, de manifestaţii po-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

litice(Reynaud, Billotte, Churchill) au dat pe faţă în vremea din urmă, cu cifre impresionante, că organizată sau nu, apărarea Apusului este inexistentă. Efectul acestor destăinuiri era menit să contribuie la descurajarea generală. "Vrem să fim neutri!", spun atîţi francezi, fără a se gîndi că neutralitatea trebuie să fie recunoscută şi de alţii; că ea trebuie să fie respectată şi de alţii; şi că în orice caz, trebuie să fie apărată (aşa cum este apărată neutralitatea elveţiană, prin singura armată organizată, pe continent). Dacă nu, neutralitatea devine doar o formulă de inacţiune şi de capitulare, prealabil acceptată. Din păcate, acesta este cazul pentru mulţi europeni liberi, care "treziţi" de vestitorii de ştiri adevărate şi rele, şi înspăimîntaţi de întinderea neputinţei lor, acceptă o atitudine de resemnată pasivitate. (...)

Se găsesc însă şi oameni liniştiţi şi cumpătaţi - ca Attlee, la Londra - care, fără a face teorie, se silesc să serieze "soluţiile", după realitatea şi iminenţa primejdiilor. In această privinţă, şedinţele Parlamentului britanic închinate problemelor externe şi militare, (în ultima săptămînă a lunii iulie) au dovedit maturitatea gîndirii politice a britanicilor: Anglia, urmînd exemplul Statelor Unite, va face sacrificiile necesare pentru a se înarma.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In Franţa, unde socialistul Moch este ministrul Apărării Naţionale, guvernul a întocmit un plan de înarmare pe care l-a supus Aliaţilor, la 7 august. Poziţia Franţei fiind mai descoperită decît aceea a Angliei, era firesc ca acest plan să fie strîns legat de unele condiţii de colaborare militară, pe continent. Intr-adevăr, Franţa nu se poate învoi să împartă răspunderile cu Aliaţii ei, ea fiind nevoită să dea trupele de uscat (infanteria), în timp ce americanii vor da aviaţia, iar Anglia marina.Ea leagă deci sacrificiile pe care este gata să le împlinească, de aşezarea pe continent (în Germania, fireşte) a unor contingente americane şi britanice, mai importante decît cele ce se află azi. Cum nu este uşor de închipuit că americanii vor accepta o asemenea condiţie (nici englezii), şi cum, pe de altă parte, teama francezilor că vor avea de luptat singuri pe continent este reală, şi poate avea consecinţe grele, devine probabil, că atît unii cît şi alţii se vor gîndi să întărească

apărarea Europei cu trupele care sînt cele mai potrivite, să lupte pe continent, şi anume cu trupele germane. Subzistă - este drept - încă multe prejudecăţi (poate şi unele temeri îndreptăţite), în această privinţă. Nu este mai puţin adevărat că este absurd de a împiedica pe germani să apere Europa şi este absurd să sileşti pe francezi, care n-au mare poftă de luptă, să apere nu numai Franţa, dar şi actualele poziţii în Germania de Vest. Multă lume, în Europa şi mai ales în Franţa, a înţeles că problemele trebuiesc seriate, şi că problema nr.1 este primejdia sovietică. Deoarece Germania face parte din Europa (cine ar putea-o tăgădui?) ea trebuie să fie însărcinată să participe la apărarea Europei. (Generalul Billotte, care îmi face o lungă vizită, la Hotelul Lancaster, îmi spune că De Gaulle este convins de această necesitate, şi că va ridica, în curînd, problema în toată întinderea ei). Este probabil însă că problema participării germane la apărarea continentului, va fi statuată în cadrul mai larg al unei organizări militare europene, astfel că obiecţiunile privitoare la constituirea unei forţe naţionale, în Germania, (obiecţiuni ce se ridică nu numai în Franţa, în Anglia şi în celelalte ţări vecine, dar chiar şi în Germania) să fie înlăturate. Crearea unei armate europene este un ţel important, care poate fi urmărit, îndeosebi de Mişcarea Europeană şi de Consiliul Europei, fiindcă este menită să refacă unanimitatea în rîndurile doctrinarilor Europei Unite, de mîine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După două zile de la sosirea mea la Paris, am zburat la Londra, pentru a lua parte la şedinţele Comitetului Executiv al Mişcării Internaţionale. Am întîlnit acolo pe toţi colegii mei de la Haga şi de la Bruxelles, printre care pe englezii Harold Mac Millan, lordul Layton, Harold Butler, Beddington Behrens, Julian Amery; francezii André Philip, Bichat, Fresnay, Courtin, un grup vioi de socialişti francezi, italianul Spinelli, fostul prim-ministru francez Ramadier ş.a. Sedinţele erau prezidate, la Hyde Park Hotel, de Duncan Sandys, care a ajuns la scadenţa mandatului său de preşedinte (odată cu lărgirea şi transformarea Comitetului, preşedinţia trece asupra lui Spaak); Rettinger se menţine în fruntea secretariatului general; prietenul Gabriel Bădărău reprezintă, alături de Fresnay, Uniunea

Federaliştilor Europeni, în care a izbutit să dobîndească un loc de frunte.

Mi-a fost dat, numaidecît, să iau parte la lupta aprigă ce se dă între englezi şi continentali, cu privire la forma definitivă pe care trebuie să o aibă Europa Unită de mîine. Este o luptă ideologică, în care şi unii şi alţii pun o pasiune cu atît mai sinceră, cu cît ea corespunde mai mult firii lor deosebite şi felului lor de a gîndi, moştenit din trecut, decît unor idei prea precise de viitor.

Francezii, ca totdeauna, au zgîndărit problema, căutînd cu prilejul dezbaterilor privitoare la o declaraţie de principii, să obţină adeziunea englezilor cu privire la crearea - în Europa - a unor organe cu atribuţii limitate, dar cu o autoritate întinsă, supranaţională. Este pasul hotărîtor către federaţie, pe care continentalii doresc să-l împlinească, pentru a urni din loc Mişcarea Europeană. Atîta vreme cît principiul federalist nu este aşezat la temeliile Europei de mîine, unitatea europeană nu are nici un rost şi nici un înţeles, susţin francezii. De o bucată de vreme, la Strasburg, ca şi la întrunirile Mişcării Europene, ideea europeană nu mai poate face nici un progres, din pricina englezilor hotărîţi cu îndărătnicie, să bată apa în piuă.

Englezii au încercat să se ferească de a intra în fondul chestiunii. Englezii din "Mişcare", în frunte cu Churchill, Mac Millan şi Layton sînt, dintre toţi britanicii, oamenii cei mai apropiaţi de ideea Europei Unite. Ei au fost promotorii mişcării pentru unire, şi s-au silit să păstreze ideea europeană, sub îndrumarea şi controlul lor. Ei se simt însă îndatoraţi să nu o lase să scape de sub acest control (ca nu cumva să ia forme şi un înţeles străin, sau potrivnic felului britanic de a gîndi). Intr-o asemenea eventualitate, participarea englezilor la mişcare, nu ar fi avut decît darul să apropie pe continentali între ei, lărgind şi mai mult şanţul care desparte continentul, de Insulele Britanice.

Pentru aceşti englezi (din Mişcare), Europa trebuie unită pe calea "funcţiunilor", nu pe calea "constituţională". - Nu pricepem - a spus foarte serios, lordul Layton - însemnătatea pe care o daţi formulelor constituţionale. Ceea ce ne interesează

nu este problema repartiţiei de suveranitate între Europa şi statele componente, ci alăturarea acestor state, ca să împlinească laolaltă şi în deplină înţelegere, anumite funcţiuni de producţie, de comunicaţie, de apărare militară. (Planul Schumann - pe care englezii din Mişcare l-au aprobat, împotriva părerii guvernului britanic şi împotriva unei părţi însemnate din opinia publică - ar fi excelent, dacă nu ar fi aşezat sub controlul unui Comitet suveran, suprastatal. La acest punct - spun englezii - nevoia de formule constituţionale a continentalilor, a luat-o razna, depăşind scopul ce trebuia atins, şi anume: organizarea în comun a unei întinse şi însemnate funcţii economice).

Este vădit că această judecată britanică este influenţată de unele interese politice. Englezii nu pot consimţi să asculte de unele organe suverane, extrabritanice, fără a pune în primejdie legăturile lor cu Commonwealth-ul. Impotrivirea lor faţă de principiile federaliste este datorită mai cu seamă atitudinii tradiţionale, a poporului britanic, cu privire la evoluţia constituţiilor politice. Aceste instituţii au crescut dinlăuntru înspre afară şi au avut o fiinţă bine închegată, înainte de a fi fost cuprinsă în forme "constituţionale". Cele mai însemnate dintre ele n-au fost niciodată cuprinse într-o constituţie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cum ar putea deci un britanic să se supună unei constituţii europene scrise, prin care i s-ar impune voinţa unei majorităţi străine, cînd propria lui constituţie britanică - cea mai veche constituţie din lume - nu a fost niciodată statornicită în scris?

Niciodată n-am priceput mai bine cît de deosebită este firea englezului, de aceea a europeanului continental, decît acum în urmă, cînd am văzut cum se străduiau colegii noştri - Layton şi Mac Millan - să ajungă la o înţelegere cu noi, privitoare la dorinţa comună de a defini Europa Unită, şi cum nu izbuteau totuşi să dea ideii de unitate alt înţeles decît acela de grupare, de asociaţie, de alianţă.

Discuţia ideologică era inutilă, deoarece părţile în cauză erau despărţite nu atît prin idei deosebite, cît prin sîngele, prin năravul, prin trecutul lor. După trei ani de viaţă americană, această reîntîlnire cu vechea Europă era pentru mine deosebit de lămuritoare.

De altă parte, continentalii - francezii, ca şi italienii, ca şi belgienii, ca şi Germania, cu excepţia doar a scandinavilor care sînt, de altfel, şi ei, mai mult insulari decît continentali - ţineau la concepţia lor federalistă, cu privire la Europa de mîine. Dacă Europa nu este unită în mod organic, adică nu este legată prin organe noi, care se suprapun aşezămintelor naţionale, dacă din unirea popoarelor europene nu naşte ceva nou, atunci ideea europeană nu poate avea nici forţa, nici avîntul, nici credinţa de care este nevoie pentru a face faţă cumplitelor împrejurări. Europa Unită n-ar putea fi nici o nouă Societate a Naţiunilor, nici o nouă Organizaţie a Naţiunilor Unite, lăsînd fiecărui stat dreptul de a împiedica o acţiune comună. Ea este chemată să fie sau o nouă fiinţă, cu un nume vechi, în jurul căruia se pot strînge uşor sentimente de solidaritate, de mîndrie comună şi de un comun patriotism, sau nu va fi deloc. Continentalii nu cred că mai este vreme pentru o "evoluţie". Numai o revoluţie poate da viaţă Europei. Această simţire "revoluţionară", adică această nevoie de a înţelege unirea Europei ca un act de transformare imediată şi organică, act care să ucidă unele noţiuni învechite, să spargă unele forme vechi de viaţă şi să dea vitalitate unui organism nou, dovedeşte că europenii continentali îşi dau seama de primejdia ce ameninţă Europa în întregimea ei, ca şi de greutatea de a face o Europă Unită. Această greutate este atît de mare încît nu poate fi învinsă decît printr-o "revoluţie".

Cu tendinţe, în aparenţă atît de potrivnice şi care se ciocnesc, din păcate, oricînd şi oriunde europenii şi continentalii îşi stau faţă-n faţă, pentru a vorbi de Europa, era firesc ca discuţia actuală, la Londra, să fie foarte aprigă, şi să stîrnească un şir de învinuiri reciproce şi de lungi controverse cu privire la trecut, la prezent, la viitor.

Am avut prilejul să intervin, arătînd că politica europeană a Angliei şi aceea a Franţei, (care - judecate în Apus - par deseori potrivnice şi duşmănoase, atunci cînd sînt privite de la Răsărit, în perspectiva istoriei) sînt uimitor de asemănătoare. Am dezvoltat teza mea: Franţa şi Anglia au contribuit, în aceeaşi măsură, pe temeiul aceloraşi principii, apărînd aceleaşi interese, să creeze, în cursul veacului trecut, o ordine

europeană, şi să împingă această ordine spre Răsărit, spre Gurile Dunării, printr-un şir de tratate constructive, începînd cu Tratatul de la Viena[1], apoi cu cel de la Paris (1856) şi de la Berlin (1878), pînă în zilele noastre. Numai în urma războiului trecut, presiunea europeană franco-engleză a încetat, iar ordinea europeană a fost fărămiţată prin înaintarea, dinspre Est spre Vest, a forţelor bolşevice. In lumina faptelor şi a istoriei, Franţa şi Anglia sînt deci deopotrivă "state creatoare" de ordine europeană. Europa nu poate fi perfectă şi unită decît cu deplinul şi cu strînsul concurs al amîndorura.

Revenind apoi la obiectul discuţiei, adică la controversa cu privire la forma ce trebuie să o îmbrace Europa de mîine, am arătat că sînt anumite deosebiri de vederi, care provin din trecut şi din caracterul popoarelor şi care nu pot fi înlăturate decît cu sila. Anglia nu poate fi silită să accepte principiul federativ, după cum ţările continentale nu pot fi silite să se supună unui regim de Commonwealth. Dacă aş fi englez, n-aş putea uita legăturile care mă unesc de Commonwealth. Cum sînt însă continental, sînt federalist. Adică nu pot concepe unirea continentală decît sub forma organică, federalistă. Principiul federalist are darul să ducă la împlinire "revoluţia" de care este nevoie, pentru a lega laolaltă ţări ca Franţa Italia, Germania. Principiul federalist poate fi opus principiului comunist, de unificare prin forţă. Ele au putere dinamică, fără de care Europa, azi pe jumătate liberă, iar pe jumătate înrobită, nu poate fi înfăptuită. Principiul federalist îndrumă străduinţele europene spre Răsărit şi poate contribui la eliberarea Europei. Deci sînt federalist ca european şi ca român. Dar mai sînt federalist convins şi ca om liber, legat sufleteşte de toţi aceia care-şi apără libertatea. Bolşevismul loveşte azi omul, peste hotarele naţionale; şi nu-l loveşte fiindcă-i cetăţean francez, german sau italian, ci fiindcă-i om, şi că reacţiunile lui firesti îl ridică împotriva comunismului[2].

1) Referinţa priveşte Tratatul din iunie 1815, de reorganizare completă a Europei, după douăzeci de ani de continue războaie, semnat de ţarul Alexandru I, Friedrich Wilhelm III, Talleyrand, Metternich, Nesselrode, Castlereagh, Hardenberg ş.a.

2) Ideea aceasta a fost dezvoltată de Gr.Gafencu în conferinţa "Comunism versus man".

Apărarea cere legături puternice, nu numai de la stat la stat, ci şi de la om la om. Numai comunitatea oamenilor liberi va învinge comunismul; este un adevăr asupra căruia nu trebuie să ne înşelăm. Iar federalismul îngăduie necesarele legături de la om la om, în cuprinsul unei comunităţi supranaţionale.

Pînă cînd însă aceste idei se vor întinde şi se vor generaliza, nu trebuie să distrugem, din exces de zel, ideea ocrotitoare a Europei; această idee cuprinde pe englezi şi pe continentali, iar Europa Unită trebuie să păstreze şi pe unii şi pe alţii. Nimic nu împiedică încercarea unei soluţii de unire mai mlădioasă, care să îngăduie federalizarea continentului în cuprinsul mai larg al unei Europe unite, adică o unire cît mai strînsă a Angliei, de continentul federalizat, cînd Anglia să poată participa şi să poată determina mai departe politica europeană.

Această cuvîntare improvizată, prin care am reluat o temă pe care o susţineam anul trecut, la Bruxelles, fără să fi putut stîrni atunci un interes deosebit, a avut, de această dată, un succes real, şi a izbutit să potolească puţin spiritele. Rezoluţia la care s-a ajuns a pomenit de această dualitate din sînul Mişcării Europene, recunoscînd pe temeiul unui text vechi,(fiindcă englezii s-au opus la orice nouă formulare a acestei idei) că, în cuprinsul Europei Unite, ţările care o doresc pot alcătui între ele legături organice deosebite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Oboseala care s-a întins, în urma acestor eforturi oratorice, nu era datorită numai aridităţii subiectului, ci mai ales faptului că, în situaţia de azi, cu războiul început în Coreea şi cu Europa dezarmată, expusă agresiunii, controversele privitoare la federalism aminteau, vai, aprigile discuţii cu privire la sexul îngerilor, din cetatea asediată a Bizanţului.

Ţin să însemn că faptul de a fi răsăritean nu mai trezea aceleaşi temeri şi supărări, ca în timpul conferinţelor de la Hafa şi Bruxelles. La Haga - unde eram singurul în categoria mea, cel puţin la tribuna oratorilor, unde mi se rezervase un loc de cinste - am mulţumit pe unii, prin cuvîntarea mea însufleţită, dar am jenat pe alţii. Aceşti "alţi" tot mai sperau că există o putinţă de înţelegere cu U.R.S.S. la Bruxelles, nu mai eram sin-

gur, din păcate. Răsăritenii pătrunseseră cu duiumul (în bună parte, datorită mie) şi cu rare excepţii provocaseră sentimente de nerăbdare şi de supărare, prin intervenţiile lor, străine de doctrina Mişcării Europene.

Acum însă primejdia bolşevică era înţeleasă şi simţită de toţi. Toţi simţeau că în bătaia agresiunii comuniste, stătea în primul rînd ideea Europei Unite. Nimeni şi nimic nu mai era de menajat. Eram din nou, cu toţii, Apusenii şi Răsăritenii, fraţi legaţi de aceiaşi soartă. Si cînd Fresnay (prin glasul lui Bădărău) a propus o rezoluţie finală, în care se pomenea de primejdia care ameninţă Europa occidentală, după ce a distrus Europa orientală, toată Adunarea a primit, cu aplauze de simpatie, aluzia la nenorocirile noastre.

Aici trebuiesc amintite străduinţele Secţiei de Est a Mişcării Europene, sub preşedenţia lui Harold Mac Millan (şi vicepreşedenţia unuia din fiecare ţară răsăriteană, eu fiind vicepreşedintele român). Animatorul secţiei este bancherul Beddington Behrens(la care am dejunat, cu Ripka, Auer, Amery-Jr. şi Retinger). Este vădit că britanicii nu vor să scape cu desăvîrşire din mînă Estul European, şi caută să dezvolte o acţiune paralelă cu aceea a Comitetului American pentru "Europa liberă". Fireşte, nu au dolari, dar au unele idei. Si o idee care mi se pare bună, este aceea de a organiza, pentru începutul anului viitor (n-o fi prea tîrziu?), un mare congres al europenilor din Răsărit, la Londra, sub preşedinţia lui Churchill. (...)

La Paris, în frumosul meu apartament de la Hotel Lancaster, pe care l-am regăsit cu emoţie, s-au perindat, zece zile în şir, toate căpeteniile emigraţiei române, în afară, fireşte, de partizanii grupului Vişoianu - Popa, care sînt "sateliţii fondului", strînşi în consfătuiri nesfîrşite la Hotelul Vuillemont. Tîrziu, cînd se va scrie istoria vieţii din exil la Paris (care a avut puţine clipe de strălucire, în timpul Conferinţei de pace, în toamna '46, şi multe zile de jalnice neînţelegeri) se va pomeni de antagonismul dintre cele două hoteluri învecinate (...) Hotel Lancaster şi Hotelul Vuillemont, unde Popa Augustin şi avocatul Veniamin puneau la cale, cu răposatul Buzeşti, alcătuirea

aşa-zisului "consiliu al partidelor", menit să spargă vechiul front al "rezistenţei româneşti" şi să asigure un sprijin statornic şi o "majoritate" docilă, trinităţii ce se pretinde unsă cu harul lui Iuliu Maniu, şi deţinătoare de fonduri publice:Vişoianu - Buzeşti - Creţeanu.

Din nou, cele două hoteluri erau destinate să-şi stea faţă-n faţă, cu oarecare duşmănie: în timp ce Vişoianu, la sfîrşitul călătoriei sale în Europa - unde împlinise,cu băgare de seamă şi abilitate, un program chibzuit - îşi trecea în revistă, la Vuillemont, trupele puţin numeroase, dar strîns legate, prin promisiuni şi speranţe precise, îmi era dat mie, la hotelul Lancaster, să primesc defilarea nenumăraţilor compatrioţi neorganizaţi şi cu atît mai stăpîniţi de patima politică, din ospitaliera capitală a Franţei.

Am avut astfel fericirea să regăsesc neschimbaţi pe credincioşii mei prieteni Gheorghiţă Răutu (tras într-o parte, prin supărarea lui împotriva lui Rădescu şi în cealaltă parte, prin statornica şi sincera lui prietenie faţă de mine), pe Dinu Hiot, copleşit de griji şi de necazuri personale, (fiul său şi al răposatei Caterina Stirbey au fost arestaţi, în cîrdăşia unei bande de spărgători), pe Raul Bossy, sosit de la Geneva, ca să mă vadă, şi ducînd grija numeroasei sale familii pe care ar dori s-o ducă "la un loc sigur", (dar unde mai sînt asemenea locuri?) şi pe Gabriel Bădărău, care a făcut o "carieră" strălucită, din păcate, foarte puţin lucrativă, în Uniunea Federalistă Europeană, unde a intrat odinioară cu sprijinul meu, ajungînd apoi,prin meritele sale, unul dintre membrii cei mai activi.

Am întîlnit cu plăcere pe Mihai Răutu şi pe Bunescu, foşti miniştri naţional-ţărănişti, care după nesfîrşite chinuri îndurate în Iugoslavia, unde fugiseră să scape de urgia comunismului român, au regăsit, la Paris, lamentabila atmosferă a pertractărilor de partid, în care fraţii ardeleni caută, cu orice chip, pe asociaţii lor "regăţeni".

Un tînăr cu ochi mari şi visători (legionar) Comaniciu caută în zadar să găsească un adăpost pentru el şi pentru tinerii care l-au urmat (din tabăra Gărzii de Fier, în tabăra democraţiei) în rîndurile naţional-ţărăniste. Deşi învoit, pe vre-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

muri, cu Maniu[1], şi dornic să dea necontenit dovadă de bună-credinţă, este ţinut pe de lături de cîrdăşia Popa-Veniamin, pentru ca nu cumva să modifice cu votul său "majoritatea" pe care "partidul" s-a legat s-o pună la dispoziţia lui Vişoianu! ... In ce mă priveşte, socotesc că este o mare greşală de a desconsidera concursul pe care-l poate aduce cauzei noastre contribuţia unui tineret gata să urmeze exemplul lui Comaniciu. Fiindcă nu văd alt mijloc de a ne putea folosi de un foarte mare număr de români, cei mai mulţi tineri, vioi, avînd simţul disciplinei şi spiritul de jertfă şi de luptă, calităţi rare printre "exilaţi". Tendinţa de a trece peste reprezentanţii acestor forţe, pentru a discuta direct cu căpeteniile Gărzii de Fier, care şi azi mai ascultă de cuvîntul unui Horia Sima, şi de îndemnurile unui descreierat ca Lucă Sturdza[2] (tendinţă de care mă tem că ar exista şi la unii prieteni ai generalului Rădescu şi la prietenii grupului Popa-Veniamin) mi se pare greşită şi primejdioasă. Oricîte asigurări "democratice" ar da legionarii ortodoxi, nu ne este îngăduit să credem că şi-au schimbat năravul. Numai cei care au avut bărbăţia de a rupe cu trecutul (pentru un legionar un asemenea act este într-adevăr o dovadă de curaj moral şi fizic), ne pot fi de folos în lupta noastră, pentru eliberarea ţării. Altfel, sîntem în primejdia de a aluneca necontenit în desăvîrşirea politicii noastre româneşti dintre Scylla şi Charybda, de la totalitarismul de stînga, la totalitarismul de dreapta, dus şi întors.

Socialiştii mi s-au înfăţişat sub chipul lui Eftimie Gherman, Gabriel Bădărău - "socialist extern" - şi tînărul Volman. Ciudată istorie este aceea a reprezentanţei în lumea exilului românesc, a minusculului partid socialist independent. Trei fracţiuni potrivnice se luptă pentru cinstea de a fi apărat cu exclusivitate gîndirea lui Marx, în România. Fracţiunea

---

1) Este aluzie la cartelul electoral dintre naţional-ţărănişti şi legionari, realizat în preajma izbucnirii războiului.

2) Fost ministru de Externe, în guvernul Sima-Antonescu (1940-1941), înainte de rebeliune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cea mai puţin însemnată şi care se bucură de ignorarea unanimă a partidelor socialiste din străinătate, este fracţiunea lui Iancu Zissu, om mediocru, dar "abil", fost pe vremuri partizan al lui Argetoianu (!), trecut apoi, după 23 August, în partidul socialist, cu gîndul de a se pune la adăpost, cumpărînd dreptul de a candida, cu o sumă rotunjoară, cîştigată în speculaţii la bursa neagră, ieşit apoi din ţară, cu paşaportul "în regulă", şi aşezîndu-se numaidecît la dispoziţia lui Buzeşti, ca satelit docil, de culoare trandafirie.

Dintre celelalte două fracţiuni, aceea a lui Şerban Voinea, doctrinarul cu numele împrumutat din cronicile ţării, şi cu conştiinţa pătată printr-un act de trădare, înfăptuit contra şefului său Titel Petrescu, a păstrat totuşi oarecare trecere în lumea socialismului internaţional. Voinea are - se pare - prieteni credincioşi în rîndurile partidului socialist-francez. Colaborarea lui la o acţiune pentru eliberarea ţării nu poate fi însă luată în consideraţie.

Rămîne grupul Gherman, puternic sprijinit de laburiştii britanici, care numără prieteni printre membrii sindicatelor americane şi care este recunoscut de gruparea socialistă din ţările răsăritene. Gherman este învinuit de adversarii săi că ar fi avut o atitudine şovăitoare, în timpul din urmă şi că s-ar fi certat cu Titel Petrescu, în mai multe rînduri. Nu-i mai puţin adevărat că a primit din ceea ce mai rămîne ca organizaţie socialistă în ţară, scrisori de sprijin şi de recunoaştere. Aşa cum este, Gherman este singurul reprezentant autentic şi statornic al muncitorimii, aflat în străinătate. El nu ar trebui deci exclus dintr-o organizaţie cu caracter reprezentativ.

Printre vechii prieteni, am mai întîlnit pe Const. Antoniade, gata oricînd să dea - cu gentileţe şi dezinteresare - un sprijin folositor; apoi pe George Caranfil, care se luptă cu nevoile; pe Leontin Constantinescu, care pare descurajat, în urma străduinţei sale meritorii de a fi scris o carte mare, pentru care am făgăduit şi nu am izbutit să-i scriu o prefaţă (mă simt foarte vinovat!).

Pe Haralamb nu l-am putut vedea; este bolnav, undeva în sudul Franţei. Mi-a trimis o scrisoare afectuoasă, ca totdea-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

una; Petala[1], scăpat şi el din temniţele iugoslave, este dornic să se integreze într-o organizaţie de muncă; N.I.Herescu, simpatic, dar suspectat de toţi colegii, se menţine la aripa dreaptă a emigraţiei noastre şi întreţine în scris "moralul" şi pofta de luptă a generalului Rădescu; n-am putut vedea pe Mircea Eliade, absent, şi-mi pare rău. D. "preşedinte" I.Dragu veghează asupra unei asociaţii de ziarişti (al cărui preşedinte de onoare sînt); ziarişti cu atît mai buni de gură, cu cît nu mai pot pune mîna pe condei, şi care îmi expun, cu o convingătoare elocvenţă, nevoia lor de vize şi devize. Amicul George Assan calcă mai rar pe la Hotel Lancaster, deoarece este în contact permanent cu Hotelul Vuillemont, căutînd să obţină binecuvîntarea lui Vişoianu de a ocupa, în "Consiliul partidelor", locul rămas vacant în urma demisiei lui Fărcăşanu. Il revăd totuşi cu plăcere.

Intruniţi, în mai multe rînduri, la G.Răutu, care pare să-şi fi recîştigat vechiul său ascendent asupra coloniei române din Paris (şi care serveşte mese mai bune decît oricînd), am ascultat grupul prietenilor menţionaţi mai sus (la care se adaugă cîteva figuri, pentru mine, noi, Manuilă, Bejan, Vlaso) povestindu-mi necazurile şi năzuinţele vieţii lor de exil, la Paris.

Două probleme de căpetenie frămîntă azi această lume: veşnica şi chinuitoarea problemă a mijloacelor de existenţă şi teroarea de a nu cădea pradă din nou invaziei bolşevice. Din amîndouă aceste motive, viaţa celor din America este invidiată (ca şi cum viaţa ar fi uşoară, dincolo de Ocean) şi toţi visează să primească o viză de intrare în continentul fermecat!

Sărăcia şi dorul de ducă dau acestei emigraţii în care se află multe elemente de valoare (şi care sub îndrumarea unor bărbaţi ca Antoniade şi G.Răutu, ar putea fi cuprinşi într-o temeinică organizaţie) un caracter de instabilitate şi de inconsistenţă. Am discutat cu ei problema organizării. Mulţi au idei folositoare cu privire la întărirea - în afară de Comitetul Naţional, care este deplin impopular - unei a treia forţe, între oficialitatea comunistă şi blocul închegat al legionarilor. Au şi pus pe hîrtie liniile mari ale unei asemenea organizări. (Ea ar

---

1) Fost diplomat de carieră, în cadrele Ministerului de Externe.

putea să aibă numaidecît sprijinul "partidelor", şi ar putea cuprinde fruntaşi naţional-ţărănişti ca Răutu, Bunescu, Comaniciu, "liberali" ca aceia de la New York şi socialişti "autentici", ca Eftimie Gherman. Pe lîngă aceasta, ar putea număra elita neînregimentată a emigraţiei române şi ar putea fi astfel, pentru noi toţi,care sîntem prinşi în laţul intrigilor Vişoianu - Creţeanu, o scăpare pentru ziua de mîine.

Din păcate, mai toţi organizatorii acestei grupări nu au decît un gînd: să ajungă în America! Tot ce vor încerca să facă aici, va fi deci provizoriu ...

Am socotit că nu le puteam da un sprijin mai bun decît discutînd cu ei problema evacuării lor din Franţa, în caz de primejdie. Este o problemă gingaşă, fiindcă nu este uşor de a fi adusă în faţa autorităţilor franceze (care, bineînţeles, nu vor să audă vorbindu-se încă de evacuare!) şi apoi, fiindcă exilaţii ei înşişi, nu ar dori să plece din Paris decît atunci cînd cuţitul le va fi ajuns la os (adică, la ora 25, vorba lui Gheorghiu!) şi deocamdată s-ar mulţumi cu vize de intrare în America sau în ţinuturile franceze din Africa.

"Soluţia" care mi-a părut cea mai bună a fost să organizez un comitet pentru apărarea intereselor românilor din Franţa şi să-i recomand pe purtătorii de cuvînt ai acestui comitet(şi anume, pe G.Răutu şi pe Veniamin) prietenilor mei de la Quay d'Orsay, lui Parodi, secretarul general al ministerului, şi Guy de La Tournelle, directorul politic, care amîndoi mi-au promis cu multă gentileţe că vor avea o deosebită grijă de soarta coloniei române.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acum, ajung la scopul "principal" - vai! - al călătoriei mele: o încercare disperată, cerută de americani, pentru a salva Comitetul Naţional Român.

"Regizorul" acestei întreprinderi era amicul Barnes,om cumsecade, bun şi sincer prieten al cauzei româneşti, dar dominat de idei naive şi complect neştiutor al felului cum se urzesc, în Răsăritul Apropiat, intrigile politice.

"Ideea" lui Barnes era de a duce mai departe încercarea, începută în casa lui de la Washington, acum două luni, pentru a ajunge la o înţelegere - firească, pe temeiul unui compromis - între cei care vor să limiteze atribuţiile preşedintelui şi cei ...

care cer o lărgire a Comitetului.

Inţelegerea la care se ajunsese atunci, fusese înlăturată de Vişoianu, la plecarea sa în Europa, sub falsul pretext că generalul Rădescu ar fi respins-o. (De fapt, generalul ridicase o obiecţiune cu privire la prezenţa lui Popa, în comitetul de direcţie; această obiecţiune, după a mea părere, comunicată lui Vişoianu, putea fi uşor învinsă). In Europa, Vişoianu văzuse de mai multe ori pe rege şi se spunea că ar fi izbutit să-l convingă că, în niciun caz, nu se îngăduie lărgirea Comitetului. Orice fel de lărgire, într-adevăr, punea în primejdie "majoritatea"pe care el se sprijinea.

Barnes, sosit în Europa, s-a gîndit atunci să obţină, din partea "comitetului executiv al partidului naţional-ţărănesc", o rezoluţie cerînd lărgirea Comitetului. Cu o asemenea rezoluţie, Barnes nădăjduia că va izbuti să clatine intransigenţa regală; era nevoie atunci de "forţa mea de persuasiune", pentru a convinge pe Mihai, "cum" şi "în ce fel" trebuie împlinită "lărgirea".

M-am căznit să arăt - chiar înainte de a pleca din New York - că acest plan mi se părea himeric. La Paris, m-am străduit din nou să conving pe Barnes de lipsa de seriozitate a unei încercări ce era sortită să dea greş, dat fiind cunoscutele şi foarte strînsele legături dintre Vişoianu, Popa şi generalul Lazăr. Incurajat însă de cele auzite în Europa şi prin ceea ce socotea că este un început de succes al planului său (socialiştii naţionali au cerut într-adevăr o lărgire a comitetului, dar potrivit mentalităţii lui Popa, care s-a impus la conducerea lor), lărgirea să fie numai în folosul "partidelor" şi îndeosebi a naţional-ţărăniştilor!) Barnes a anunţat sosirea noastră la Copenhaga, unde regele Mihai îşi petrece vacanţele de vară, în casa soacrei sale, prinţesa Margueritte de Bourbon-Parma. Imi era greu să nu urmez această "mişcare" şi să nu profit de şederea mea în Europa pentru a face o vizită regelui.

Am luat deci avionul de Copenhaga, în ziua de 29 iulie. Barnes, Popa şi Ghilezan se aflau în acelaşi avion. Vişoianu sosea, tot pe calea aerului, de la Londra, însoţit de Cornel Bianu.

Mulţumirea de a descoperi un oraş minunat, cu palate

BCU Cluj / Central University Library Cluj

frumoase, case vechi, pieţi şi străzi uimitor de curate şi de liniştite, scăldate de canalurile mării, mi-a fost o mîngîiere anticipată pentru cele ce au urmat.

Regele a primit mai întîi, pe Barnes, apoi pe mine. M-a ţinut două ore de vorbă, în modesta căsuţă a prinţesei de Bourbon; două ore, în care s-a silit să fie cît mai vorbăreţ şi mai bine-voitor. Mărturisesc că am fost bine impresionat de înfăţişarea lui sănătoasă, de cuvintele lui bine-cumpănite şi de unele formule pe care le alegea cu chibzuială. L-am găsit mai matur la minte decît îl credeam. Din păcate, fusese "lucrat" cu multă stăruinţă şi băgare de seamă, iar "poziţia" pe care părea că o luase faţă de neînţelegerile din Comitet era solid întemeiată pe informaţiile cele mai subversive şi mai meşteşugite.Mi-a vorbit cu aprindere, aproape cu înverşunare, de "incapacitatea", de "uneltirile", de "perfidia" generalului Rădescu. Regăseam,în vorbele folosite de el, formulele lui Vişoianu, despre generalul "buclucaş", "rău-voitor" şi "ramolit". Regăseam şi ceva din acreala generalului Lazăr (cu care mă întreţinusem în ajun, găsindu-l mai puţin rău-voitor decît îl credeam, dar oribil de acru, suferind de un ulcer la stomac, încrezut ca toţi generalii, deci uşor de ofensat şi teribil de nătărău: - Oare îşi dau seama în sfîrşit, americanii că sîntem creditorii lor? - m-a întrebat el, cu aerul unui om hotărît să nu ierte niciodată creanţa sa asupra Americii!). Imi dădeam seama, ascultînd pe regele Mihai,că i s-a împuiat capul că Rădescu ar fi, pentru el, un fel de primejdie; de aceea părea hotărît să trateze cazul Rădescu, nu ca un arbitru nepărtinitor, ci ca o parte direct interesată, ca să scape de un adversar supărător. Printre motivele de supărare,împotriva lui Rădescu, regele a invocat unele învinuiri fanteziste (privitoare la "uneltirile" generalului, printre militarii români aflaţi în străinătate) şi altele, de-adreptul copilăreşti. (Regele ar fi cerut un singur secretariat general, la Washington, iar Rădescu ar fi păcătuit, rînduind două secretariate). Pricina adevărată a pornirii regale, mi se pare a fi în aceea că i s-a băgat regelui în cap că generalul ar avea ambiţii nemărginite.

Am încercat să arăt lucrurile aşa cum sînt, şi am stăruit îndeosebi asupra credinţei monarhice a bătrînului, amintind mulţumirea cu care el s-a întors, iarna trecută, de la Florenţa,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

unde-i fusese dat să întîlnească întreaga familie regală. Este o amintire care nu a izbutit să înduioşeze pe Mihai ("Este lipsit de căldură sufletească, de căldura inimii", a observat Barnes, după ce a stat de vorbă cu Mihai; aceeaşi observaţie am făcut-o şi eu, nu fără părere de rău).

Aceleaşi informaţii greşite, aceeaşi atitudine ostilă, cu privire la Cita Davila. Am ţinut să conving pe Mihai de vădita greşeală şi de vădita răutate ce s-a făcut, lăsînd pe Davila în afara Comitetului. Răzbunarea lui Davila a fost dintre cele mai elegante: de mai bine de un an, a adus cele mai mari servicii, atît exilaţilor români, în parte, cît şi cauzei noastre, în general. Davila este singurul dintre noi care, datorită şederii sale, de 17 ani, în America, se bucură de ascultarea diferitelor autorităţi. Regele nu s-a lăsat înduplecat. A auzit el de "reputaţia" pe care Cita Davila ar fi avut-o în ţară! ... Si ar vrea acum să lucreze cu alt fel de elemente ...

Imi închipui că şi împotriva mea s-au ţesut intrigi şi calomnii. Dacă nu ies la iveală intrigile acum, este pentru că cumetrii de la Washington ar dori să dea lovitura împotriva lui Rădescu, sub acoperirea numelui meu. De aceea, au trebuit să dea instrucţii lui Lazăr, să mă caute şi să fiu menajat, la Copenhaga. Am fost menajat.

Toate lămuririle mele (am repetat şi dezvoltat argumentele scrisorii mele iscălite şi de N.Caranfil, scrisoare pe care am depus-o la dosarul ce l-am întocmit) nu au slujit la nimic. Cînd vorbeam de fondurile ce ar trebui aduse la Comitet, regele tăcea; cînd vorbeam de lărgirea Comitetului, regele invoca "statutele": găsise un mijloc pentru a nu face nimic!

Ştiam deci la ce să mă aştept, cînd seara, la orele 5, am fost convocat din nou, pentru ca, în prezenţa celorlalţi români, să ascult "verdictul".

Verdictul a fost aşa cum mă aşteptam: regele a vorbit de "criza de conducere şi de preşedenţie", şi a spus că vechiul Comitet va rămîne aşa cum este, adică limitat la zece membri şi că un comitet de direcţie "compus din domnii Gafencu, Popa şi Vişoianu" va exercita funcţiile prezidenţiale. O formulă crudă pentru a lichida pe generalul Rădescu, dînd deplin cîştig de cauză lui Vişoianu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Popa, care susţinuse mai înainte cererea de lărgire a Comitetului, din partea naţional-ţărăniştilor, s-a declarat satisfăcut cu formula regală, găsind-o perfect "logică".

Am luat cuvîntul ca să arăt că nu mă pot învoi cu această formulă. Am lăsat să se înţeleagă că nu o voi accepta - "N-am venit la Copenhaga ca să dau o demisie răsunătoare, ci ca să prezint respectele mele regelui. Deîndată ce mă voi întoarce la New York şi după ce voi vorbi cu prietenii mei, voi comunica hotărîrile noastre. Înţeleg să particip mai departe la lupta noastră naţională şi voi rămîne credincios regelui. Insă, ca om politic îmi rezerv dreptul să nu urmez o politică pe care n-o pot aproba. Am amintit din nou, condiţiile pe care le-am pus acum două luni, primind să fac parte dintr-un comitet de direcţie: respectarea prestigiului generalului Rădescu, lărgirea Comitetului şi aducerea fondurilor în comunitatea românilor.

Popa şi Bianu au făcut apel la mine, insistînd să nu pun capăt unei colaborări folositoare. Vişoianu a ţinut să spună că totul se va aranja ... N-am mai dat nici un răspuns.

O jumătate de oră mai tîrziu, regele a comunicat lui Barnes hotărîrile sale. - Gafencu se va retrage - a observat Barnes - care înţelegea, în sfîrşit, că toate planurile sale erau sortite să se năruiască. - Mi-a spus-o şi mie! - a subliniat regele - dar Vişoianu m-a asigurat că Gafencu nu va pleca.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pînă la capăt, Vişoianu jucase cu succes comedia Comitetului "Unit", contra preşedintelui.

Pe drumul de întoarcere, Barnes amărît, îmi dezvăluia noile planuri ale americanilor. Comitetele naţionale nu vor mai fi luate în seamă. Pretutindeni, la unguri, la cehi, ca şi la români, bîntuie dihonia. Americanii de bună-credinţă au încercat să împace lucrurile. N-au izbutit însă decît să le încurce şi mai rău. De acum înainte, nu se vor mai interesa decît de individualităţile răzleţe care le-ar putea fi de folos, pentru a cerceta şi pentru a dezlega unele probleme de ordin internaţional.

In ce mă priveşte, mă gîndeam cum să pun capăt - fără zgomot - unei "colaborări" care mi-a pricinuit numai necazuri şi dezamăgiri. Acum, să mă întorc la munca mea, de unul singur, care m-a ajutat să împlinesc, opt ani de-arîndul, o operă folositoare.

"Lichidarea" va ţine probabil mai mult decît aş dori. De acum înainte, voi fi nevoit să conving de năzuinţele mele de libertate, pe prietenii mei şi nicidecum pe adversari.

Cu adversarii am ajuns în sfîrşit "la înţelegere".

Printre persoanele întîlnite în timpul şederii mele la Paris însemn o masă la Gabriel Puaux, la Meudon, alta cu Anton Bibescu, (care a împlinit 72 de ani) o întîlnire cu "vărul" nostru "marchizul de Berea", şi din întîmplare, cu prinţul Niculae.

Intoarcere, cu "Air France" - fără istorie.

5 - 14 august

Intoarcerea la New York; cele dintîi zile petrecute în America.

Mi-am regăsit soţia, tot bolnavă. Am decomandat numaidecît o călătorie la Wyoming, unde însoţit de profesori şi publicişti americani, urma să ţin unele prelegeri despre "Europa Apuseană şi Conflictul din Coreea". (...)

Evenimentele la ordinea zilei sînt importante şi pot avea consecinţe hotărîtoare.

In timp ce războiul din Coreea bîntuie cu înverşunare, fără ca trupele americane, înghesuite în colţul sud-estic al peninsulei (în jurul portului Pusan[1]) să fi putut relua iniţiativa.

La Lake-Success se desfăşoară, de la 1 august, cele mai dramatice, mai zgomotoase şi mai jalnice şedinţe pe care le-a ţinut pînă acum Consiliul de Securitate. Neaşteptata reîntoarcere a URSS-ului în Consiliu, pentru a îngădui lui Malik, în calitate de preşedinte temporar, să conducă şi fireşte să saboteze activitatea Naţiunilor Unite, deşi nu a putut împiedica împlinirea hotărîrilor luate acum o lună, a tulburat raporturile între "naţiuni" şi treburile lumii. Prin propaganda lui stăruitoare (...), nu lipsită de unele lozinci abile, menite să aibă răsunet în Extremul Orient, Malik s-a străduit să acopere, cu oratoria lui prezidenţială, vocea colegilor săi. Teza susţinută împotriva adevăru-

1) Actualul port coreean Fusan.

lui elementar, că "agresorii" trebuiesc căutaţi în rîndurile coreenilor din sud şi a "stăpînilor" lor americani, o variantă dealtfel deosebită a acestei teze, este că în Coreea bîntuie un război civil care nu cade sub normele obişnuite ale definiţiei ce trebuie dată agresiunii. Malik a invocat, în această privinţă, tratatele de definiţie a agresiunii din 1933, aşa numitele "Tratate Titulescu"[1], şi a provocat astfel o excelentă punere la punct, în "New York-Times", din partea lui Edmond Ciuntu. Mergînd mai departe, raţionamentul sovieticului ajungea la formula - cu un incontestabil răsunet - că amestecul american într-un război civil asiatic, dă pe faţă "imperialismul" Statelor Unite şi voinţa de stăpînire a "Albilor" asupra popoarelor "asuprite", din Asia. Vădit jenat de răsunetul pe care-l poate avea în Asia o asemenea teză, Pandit Nehru s-a desprins din majoritatea occidentală ca să urmeze un joc propriu, căutînd să ducă la izbîndă o formulă de compromis (condamnarea agresiunii, în Coreea, dar primirea Chinei comuniste, la O.N.U.). Malik s-a folosit de acest joc, urmat de reprezentantul Indiilor, cu mai multă bunăcredinţă decît îndemînare politică şi a încurcat lucrurile mai mult decît fuseseră. In calitate de preşedinte, a pus mereu înainte chestiunea admiterii Chinei, lăsînd problema coreeană mai în umbră şi mai nelămurită. Occidentalii, pe de altă parte, au dus lupta cu multă băgare de seamă, căutînd să nu aducă învinuiri directe URSS-ului şi să nu lege răspunderea Moscovei de aceea a coreenilor de nord, pentru a nu pune Naţiunile Unite în situaţia grea de a fi nevoite să ia sancţiuni împotriva Rusiei Sovietice. Delegatul american Austin a fost de-a dreptul paralizat de această grijă de a nu spune lucrurile pe şleau, iar acest joc ciudat cu: "uite popa, nu e popa", a avut la început ca rezultat, impresia că din apărători ai dreptului, americanii ajunseseră să fie nevoiţi să se apere pe ei înşişi, pentru ca nu cumva, pînă la urmă, să apară ca singurii şi adevăraţii agresori. Tot atît de prudenţi şi de cumpătaţi s-au arătat colegii francezi şi britanici, dornici ca incidentul să nu ducă la o generalizare a conflictului şi la o agresiune sovietică, în Europa. Prudenţa acestora ar fi fost şi mai mare (...) dacă Franţa nu ar fi avut pe braţe complicaţia din Indochina, iar

1) Este vorba de Convenţiile pentru definirea agresiunii, din 3 iulie 1933, semnate la Londra de URSS, Afganistan, Estonia, Letonia, Persia, Polonia, România şi Turcia.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anglia, buclucurile din Birmania şi din Malaesia, ambele cu nevoie de sprijin american. Frontul apusean a putut fi menţinut şi a putut fi chiar întărit, cînd după străduinţele neobosite ale delegatului sovietic, americanii sprijiniţi de asociaţii lor, s-au hotărît să treacă la contraatac, începînd să spună lucrurilor pe nume. Chauvel, în numele Franţei, şi Sir Gladwyn Jebb,în numele Angliei, au avut mai multe intervenţii fericite.

Acum, toată discuţia se învîrteşte în jurul "marii agresiuni" pornită din Moscova împotriva lumii întregi, discuţie primejdioasă, dusă cu vorbe şi accente tot mai tari şi care ar stîrni un conflict hotărîtor, dacă părţile adverse nu s-ar ţine în cumpănă prin temerile lor reciproce: occidentalii se tem că dacă războiul "cel mare" începe acum, Europa întreagă va fi ocupată de sovietici, în cîteva săptămîni; sovieticii se tem că dacă împing în spre Apus, bombele atomice vor cădea. Si unii şi alţii caută deci, certîndu-se să cîştige timp: americanii pentru a putea întări frontul european, iar ruşii pentru a-şi mări stocul de bombe. Problema esenţială este: cine va ajunge mai repede: ruşii să producă numărul trebuincios de bombe, sau apusenii să organizeze diviziile trebuincioase, pe Elba şi pe Rin?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Discuţiile aprinse care au avut loc la Strasburg, în Consiliul Europei (unde nu m-am putut duce s-au purtat asupra unui punct ce fusese exclus din program, şi anume: înarmarea,apărarea Europei, organizarea unei armate europene. In timp ce organul executiv (Consiliul Miniştrilor de Externe) s-a întrunit doar pentru cîteva ore, nu a atins nici o problemă însemnată,iar viitoarea lor întîlnire a fost amînată în octombrie, Adunarea a vădit din nou însuşiri de energie şi de iniţiativă. Lăsînd pentru mai tîrziu deosebirile de vederi cu privire la doctrină(şi nepotrivirea lor de vederi faţă de planul Schumann, membrii Adunării s-au ocupat îndeosebi de cea mai arzătoare şi mai reală problemă actuală: de problema apărării şi deci a înarmării militare. Paul Reynaud şi Churchill au izbutit să înlăture piedicile ridicate în calea Adunării de către guvernele naţionale îngrijorate de "suveranitatea" lor; cei doi oameni de stat au dezvoltat problema "armatei europene"; au cerut grabnica organizare a unei asemenea armate; participarea Germaniei de vest la constituirea

acestei armate; şi o imediată luare în considerare de către guvernele respective a acestei probleme arzătoare.

Deşi Adunarea nu avea dreptul "să se pronunţe" în treburi militare, ea s-a pronunţat, iar înrîurirea acestei pronunţări a fost mare, îndeosebi în ţările vecine ale Strasburgului şi în principal în Germania.

Guvernul german a şi înştiinţat că este gata şi bucuros să participe la constituirea armatei germane (firește, cu drepturi egale, ca toate celelalte ţări participante). Este primul guvern care a reacţionat. Sînt însă şi altele care vor fi silite să reacţioneze. Abia întors acasă, Churchill a renunţat la vilegiatura sa proiectată la Biaritz şi a cerut guvernului britanic să convoace numaidecît parlamentul, pentru a discuta o urgentă chestiune militară. Bătrînul ţine de aci înainte, un "subiect" pe care nu-l va scăpa uşor din mînă; are toate însuşirile: e actual, oportun, popular; mai are şi darul de a reface unanimitatea în greu încercata Mişcare Europeană. In faţa primejdiei sovietice, pe care toţi o pricep şi o simt la fel, "federaliştii" ca şi "unioniştii", ideea Europei Unite capătă un înţeles precis pentru toţi, în Anglia, Franţa şi Germania.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Opoziţia americană caută argumente pentru a face faţă situaţiei internaţionale de azi, şi cerinţelor electorale de mîine. Un document iscălit de senatorii republicani din Comisia pentru Afacerile Externe din Senat (document redactat de senatorul Lodge, şi aprobat, pare-se, de Vandenberg, care din nou e grav bolnav) supune politica lui Roosevelt şi a lui Truman (de la Yalta şi de la Potsdam) unei critici severe. Teza acestui document este că politica externă a Statelor Unite, atîta vreme cît nu a fost hotărîtă decît de democraţi, a dus la rezultate catastrofale: la pierderea Estului european şi a Extremului Orient. "Redresarea"(adică Planul Marshall, Pactul Atlantic etc.) este datorită politicii bipartizane, adică influenţei republicane. In Orient, unde guvernul american nu a admis niciun sfat al opoziţiei, dezastrele au continuat pînă în ziua de azi.

Teza este justă într-atît cît priveşte pe republicanii de stînga, adică pe Vandenberg şi prietenii săi. Există însă o aripă, la republicani, mai numeroasă şi mai puternică decît aripa

"colaboratoare", care nu a văzut mai limpede decît guvernul (dimpotrivă!) şi ale cărei sfaturi ar fi dus la catastrofe mai cumplite decît cele atinse prin politica Roosevelt-Truman. Ca manifest electoral, documentul Lodge nu va putea fi de mare folos partidului republican în întregimea lui[1].

Pentru noi, documentul este important, fiindcă pomeneşte de România, pe faţă, cu tărie, legînd de soarta noastră, nu numai vinovăţiile din trecut, ci şi răspunderile de viitor. De asemenea, este important pentru aceia care vor să cunoască starea de spirit din Statele Unite: senatorii americani, dintre cei mai aleşi, nu se sfiesc să înceapă lupta politică şi electorală, declarînd că vor petrece "nopţi nedormite", pînă cînd America îşi va constitui, cu orice preţ, cu orice sacrificiu, puterea de care are nevoie, pentru a relua iniţiativa în politica mondială: "Aceasta înseamnă că actuala slăbiciune militară intolerabilă, a lumii libere, trebuie să fie vindecată de noi şi de prietenii noştri, pe culmea dezvoltării".

19 august

Războiul din Coreea şi discuţiile de la O.N.U. au umplut săptămîna. In Coreea, avioanele americane bombardează de zor, inamicul fuge, apoi se întoarce şi atacă din nou. Americanii pierd teren şi nu mai au mult de pierdut. La O.N.U., cearta continuă violentă şi confuză. Austin cere unirea Coreei împărţite sub o cîrmuire liber aleasă. Este oare formularea unei condiţii pe care s-ar putea clădi un compromis?

La 16 august, am luat masa la Ritz, cu Kerillis, cu generalul Pennette şi cu un mare industriaş francez. Kerillis este negru, mai negru decît oricînd. Susţine teza (care este calul de bătaie al diplomaţiei franceze şi britanice) că americanii fac jocul ruşilor, împotmolindu-se în lupte periferice, în Asia, în loc să-şi rezerve forţele pentru ciocnirea hotărîtoare, în Europa

1) Documentul ataşat la "Jurnal" semnat de patru senatori, printre care de Cabot Lodge, cuprinde un rechizitoriu al politicii roosevelteine, continuată şi de Truman, prin care, la Yalta şi la Potsdam, în 1945, au fost semănate dezastrele actuale din Asia şi din Europa, şi afectează pacea lumii prin stările din Polonia, Germania de Est, Tările Baltice, Albania, Cehoslovacia, România, Ungaria şi Bulgaria, iar din Asia: Mongolia, Coreea de nord şi China.

Războiul din Coreea este istovitor şi inutil. Hotărîrea de a apăra Formoza este o provocare la adresa Chinei comuniste. Atîta aşteaptă Moscova: ca Mao să intre în luptă cu americanii! Numai aşa, poate scăpa URSS-ul de un tovarăş primejdios care este menit să devină, într-un viitor apropiat (dacă nu este împins spre alte aventuri) un nou Tito, cu puteri înzecite şi cu o autoritate politică şi revoluţionară întinsă peste Asia întreagă. Kerillis este de mult stăpînit de ideea că există un antagonism adînc între Rusia sovietică şi China (roşie, albă sau albastră). Acest antagonism poate fi mîntuitor pentru Occident, dacă Occidentul ar şti să se folosească de el. Dacă însă Apusul face jocul Moscovei, provocînd China şi intrînd în ceartă cu ea, atunci comuniştii de pretutindeni se vor simţi solidari, iar blocul chino-sovietic care se va închega, nu va putea fi învins de nimeni. Războiul este mai dinainte pierdut împotriva unei Rusii care se poate sprijini pe Asia întreagă.

Raţionamentul nu este rău, dar valabilitatea lui atîrnă de trei probleme: A ajuns oare China (unde "evoluţiile" politice sînt totdeauna atît de lente) la acel punct de înţelegere, unde să-şi dea seama că, între comunismul chinez şi comunismul sovietic, se întinde o prăpastie?; este diplomaţia americană în măsură să grăbească o asemenea "evoluţie" a gîndirii fruntaşilor comunişti chinezi (care au fost toţi crescuţi şi educaţi la Moscova) şi poate această diplomaţie să hotărască izbucnirea, în timp uitl, a unui "titoism" chinez; însfîrşit, poate fi împlinită o răsturnare a alianţelor, în Asia, atîta vreme cît Occidentalii dau neîncetate dovezi de slăbiciune (acceptînd să piardă o poziţie, după alta), în timp ce URSS-ul păstrează conducerea lumii comuniste, prin manifestări tot mai convingătoare ale nelimitatelor sale puteri?

In ce mă priveşte, nu-mi vine a crede că bolşevismul poate fi "divizat" în Asia, dacă occidentalii dau necontenit semne de slăbiciune. Faţă de reprezentanţi ai "imperialismului alb", incapabili de a apăra drepturile şi poziţiile lor, este prea uşor, pentru diplomaţia sovietică, să împingă înainte diferitele popoare asiatice şi mai ales cele chinezeşti, sub cuvînt că au de eliberat şi de răzbunat continentul galben. Atîta vreme cît vor avea de ales între o Rusie atotputernică şi un Apus şovăitor şi dezarmat,

chinezii roşii ca şi indochinezii, ca şi coreenii, ca şi locuitorii din Filipine vor lăsa ca dinamismul lor revoluţionar să-i împingă împotriva vecinilor slabi, şi nu împotriva tovarăşilor tari.

In Asia, mai mult decît oriunde, nu poţi face diplomaţie bună fără a lăsa cel puţin impresia că eşti hotărît şi că eşti puternic. De aceea, orice diplomaţie ar fi făcut America, pînă acum de curînd, ea ar fi dat greş, şi orice diplomaţie făcută de sovietici, sprijinită pe realitatea tancurilor şi a diviziilor armatei roşii, este sortită să-şi atingă scopurile.

Chiar dacă Statele Unite nu ar fi rezistat în Coreea şi nu s-ar fi legat de Formoza, ele n-ar fi putut cîştiga încrederea sau prietenia Chinei roşii. Dimpotrivă, roşii ar fi fost şi mai ademeniţi să izgonească de pretutindeni stăpînirea albilor. (Va rezista oare Hong-Kongul britanic, mai mult decît Formoza "americană"?)

Este adevărat că redresarea încercată prin apărarea Coreii de sud nu a dat, pînă acum, rezultate fericite şi a dezvăluit în mod primejdios halul de slăbiciune al occidentalilor. Războiul din Coreea a inspirat însă democraţiei americane sentimentu ambiţiei, a pus în mişcare o politică de grabnică şi uriaşă înarmare, a trezit spiritul de luptă al poporului american, şi a hotărît organizarea unei puteri, care mîine va putea fi folosită pretutindeni - în Europa ca şi în Asia - pentru a face o mai bună diplomaţie, sau un război mai onorabil.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mai este timp pentru aşa ceva? Asta este o altă întrebare. Situaţia nu este bună. Ieri însă ea era (deşi nu se ştia)cu desăvîrşire compromisă. Astăzi "îndreptarea" a început. Mîntuirea nu-i asigurată, dar începe să fie posibilă.

In aceeaşi zi, am întîlnit pe Nègre,[1] actualul director general al Agenţiei France Press, care pleacă mîine în Europa cu ştiri proaspete, culese de la Washington (unde a văzut şi auzit "pe toată lumea").

Fruntaşii politici americani au ţinut să-i dea "asigurări atît de categorice, încît l-au umplut de îngrijorare:

---

1)Fost corespondent, la Bucureşti al Agenţiei Havas.

- "Sînt hotărîţi să meargă pînă la capăt - îmi spune Nègre. In afară de militari, care sînt mai potoliţi (fiindcă îşi dau seama cît de încet merg înarmările, chiar şi cele mai "grăbite"), civilii au mîncat carne de leu, şi sînt gata să facă faţă oricărei situaţii. Ei voiesc să înarmeze cu tot dinadinsul şi Franţa". - "Cu atît mai bine! îi răspund eu. In sfîrşit, o hotărîre bărbătească". - "Dar ce ne facem noi? - oftează Nègre. Sînt mulţi, la noi, care se tem că înarmarea va provoca pe sovietici".

Aceasta este într-adevăr starea de spirit în Europa. Anul 1950 seamănă leit cu anii 1938-1939. Cînd inamicul ţi se pare prea tare, cauţi siguranţa în slăbiciunea ta, şi te temi s-o pierzi; urmezi politica *struţului*: pui capul în nisip.

Deci nu este politica generalului De Gaulle (acesta a ţinut un discurs curajos, la 18 august), cerînd poporului francez să ţină piept primejdiei, cu bărbăţie, să se pregătească de luptă, fără a aştepta un ajutor prea mare din afară şi să se strîngă în jurul său. De asemenea, nu este politica lui Adenauer, care cere cu stăruinţă (printr-o declaraţie făcută ieri, la Bonn) ca Germania de vest să poată înarma cel puţin "forţele de poliţie" de care ar avea nevoie ca să oprească o eventuală agresiune a forţelor de poliţie organizate de sovietici, în Germania de est. Cancelarul a cerut ca americanii să trimită, chiar de pe acum,noi divizii, în Germania, pentru a tăia pofta URSS-ului de a trece hotarul european.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre timp, laburiştii - a căror voinţă de distrugere este nelimitată - au masacrat, la Strasburg, planul de organizare a unei armate europene propus de Churchill. Spiritul celui de al treilea Chamberlain - redivivus! Pentru toţi ideologii şi idiotologii vremilor noi, Churchill este primejdia de moarte şi nicidecum Moscova.

21 august

In "Times Magazine", Pandit Nehru vorbeşte de concepţia sa cu privire la pacificarea Asiei. Nehru este de părerea lui Kerillis: Asia trebuie menajată. Este greu de desprins comunismul de naţionalism. Popoarele asiatice au două puternice năzuinţi: să scape de orice stăpînire străină, şi să-şi îmbunătăţească nivelul

de trai. (Aspiraţia lor de eliberare socială este legată de probleme agrare, mai mult decît de anumite ideologii; totuşi "comunismul" pare să însemne, în mintea lor, posibilitatea de a satisface această tendinţă de îndreptare socială). Deci nu este înţelept de a duce, în Asia, o "cruciadă împotriva comunismului", fiindcă o asemenea luptă poate lega şi închega laolaltă cele două năzuinţe populare, adică naţionalismul şi dorinţa de a trăi o viaţă mai bună. Reacţiunea firească împotriva unei asemenea "cruciade" poate să arunce popoarele asiatice în braţele URSS-ului, care deşi, de fapt este cel mai primejdios adversar al naţionalismului asiatic, poartă masca revoluţiei sociale.

Nehru crede că ar fi mai potrivit de a da străduinţelor apusene un scop pozitiv şi o definiţie pozitivă: apărarea drepturilor omului şi îmbunătăţirea stărilor economice şi sociale. Dacă Apusul nu s-ar aşeza în calea evoluţiei naţionaliste şi sociale a popoarelor asiatice, (cum o face apărînd Formoza, şi nesocotind faptele întîmplate în China, unde noul regim este doritor şi în măsură să ţină piept oricărei înrîuriri străine, inclusiv celei sovietice, dacă nu este provocat din altă parte),atunci nu ar avea Asia împotriva lui. Apusul are mai mari posibilităţi de a îndruma lumea pe calea unui compromis salvator,unde drepturile şi libertăţile omului se vor îmbina cu mai multă dreptate socială.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din punct de vedere filozofic, părerile lui Nehru sînt desăvîrşite, şi se împacă nu numai cu aspiraţiile popoarelor asiatice, ci şi cu cele ale popoarelor de pretutindeni. Dar din punct de vedere politic, ele lasă de dorit. Fiindcă lumea se află în război, în cel mai crunt şi mai întins război care a bîntuit vreodată în lume; şi fiindcă în timp de război, filozofia nu trebuie pierdută din vedere, dar nu poate fi precumpănitoare. Azi, popoarele Asiei sînt cu arma în mînă şi anume cu mii şi cu zeci de mii de puşti-mitraliere, de obuziere şi de tancuri, iar mişcarea lor, înainte sau înapoi, este hotărîtă, nu atît de năzuinţele lor, ci de forţa celor care îi sfătuiesc şi îi îndrumează. Cum această forţă este de o parte uriaşă, iar de altă parte deabia există,naţionalismul asiatic va căuta să răzbată mai degrabă împotriva albilor slabi, decît împotriva comuniştilor atotputernici.

Nimic nu trebuie să împiedice, firește, pe albi de a

face o propagandă mai cuminte, mai apropiată de sufletul popoarelor, decît aceea făcută pînă acum; (delegatul naţionalist-chinez, la O.N.U., a dat o pildă de ce ar trebui să fie o asemenea propagandă, dezvăluind "cel mai primejdios dintre toate imperialismele: imperialismul sovietic"); o asemenea propagandă nu poate izbuti decît dacă este însoţită prin necontenite manifestări de forţă (şi prin nici o nouă pierdere de poziţie). Teoria rezistenţei pasive - spirituale - a putut învinge, în Indii; ea nu poate învinge în faţa armatelor roşii asiatice, împinse înainte de Moscova.

23 august

Recepţia la Puaux, în cinstea primei călătorii transatlantice a celui mai mare vas francez de astăzi, "Liberté",fostul vas german "Europa".

Generalul Pennette îmi spune că s-au descoperit dovezi desăvîrşite, despre legăturile de complicitate dintre Ho-Şi-Min şi Mao. Mişcarea de răzvrătire din Indochina este sprijinită şi încurajată de guvernul comunist din China. Cine se mai îndoia de asta? Si cine se mai îndoieşte de faptul că, în spatele agresiunii din Coreea, stă acelaşi Mao, omul Moscovei? Cum generalul Pennette împărtăşea punctul de vedere al lui Kerillis, cu privire la politica de menajare ce ar trebui urmată faţă de China roşie, îi cer să recunoască dreptatea celor susţinute de mine: în vîltoarea războinică de azi, este greu de a lupta împotriva unei jumătăţi a lumii comuniste şi de a menaja cealaltă jumătate. Sau părăseşti Asia întreagă şi renunţi la orice rezistenţă în faţa agresiunii în Coreea, în Indochina, pretutindeni, trăgînd nădejde că, odată şi odată, dihonia va izbucni înlăuntrul lumii comuniste;sau sprijini ideea de libertate, acolo unde se găsesc popoare care luptă şi rezistă în numele ei, şi cauţi să slăbeşti lumea comunistă, nu printr-o politică de compromis, ci printr-o politică sprijinită pe principii precise şi pe forţe cît mai reale. A combate pe roşii din Coreea şi pe Ho-Şi-Min,în Indochina, menajînd ambiţiile lui Mao asupra Formozei (jertfind pe vechiul aliat Cian-Kai-Şi) este o socoteală prea subtilă ca să fie justă. Singurul mijloc de a opri pe Mao este de a învinge în Coreea, şi de a învinge în Indochina. După aceea, va fi timp berechet de diploma-

ţie; înainte însă, nu mai este timp şi nu mai este nici un mijloc de a întoarce macazul.

Pennette recunoaşte că rezistenţa în faţa comunismului este greu de a fi împărţită în felii. De aceea el (ca şi ambasadorul Chauvel) a sfătuit guvernul de la Paris să trimită o unitate din armata franceză, ca să lupte în Coreea. Măsura nu este populară în Franţa (unde lumea îşi aminteşte felul cum americanii veştejeau, pe vremuri, războiul "imperialist" francez,în Indochina); dar e necesară fiindcă este un act de solidaritate, iar azi, fără o asemenea solidaritate, cauza Apusului este pierdută.

De cîteva zile, apărarea americană, în colţul de sud-est al peninsulei, s-a întărit. Atacurile comuniştilor au pierdut ceva din vlaga lor. Este nădejdea că lucrurile se vor putea îndrepta. Cauza occidentului nu este încă pierdută.

24 august

Guvernatorul Dewey, într-un discurs ţinut la Ottawa, în Canada, dezvoltă idei asemănătoare tezei pe care am susţinut-o ieri în faţa generalului Pennette. Trebuie să ne aşteptăm - spune Dewey - la un atac iminent împotriva Formozei. Care este atitudinea occidentalilor cu privire la această insulă? Americanii trag într-o parte, britanicii în alta. Cei dintîi voiesc să apere o poziţie importantă, unde se află ce a mai rămas din China "liberă", şi o armată de 5oo ooo chinezi, comandată de un fost prieten şi aliat; britanicii vor să menajeze pe Mao. Sovieticii au tot interesul să exploateze o asemenea neînţelegere, şi să caute să adîncească deosebirea de vederi dintre "popoarele care vorbesc limba engleză". Ei vor împinge deci pe chinezii roşii, înainte. Este nevoie de o grabnică şi deplină învoire între politica americană şi cea engleză. Faţă de agresiunea lumii comuniste (deocamdată solidară), trebuie închegată şi afirmată solidaritatea lumii apusene. Dacă nu, sorţii de izbucnire a agresiunii împotriva Formozei vor creşte, iar zăpăceala care va cuprinde atunci lumea apuseană va avea cele mai cumplite urmări.

Dewey are dreptate. Criticile pe care englezii, francezii şi mulţi americani le îndreaptă contra poziţiei luată de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Harry Truman, în Formoza (la cererea lui Mac Arthur, şi pare-se împotriva voinţei lui Acheson) slăbesc şi subminează întregul front occidental. Formoza putea să nu facă parte din frontul comun (deşi după a mea părere, această "menajare" a lui Mao nu slujea la nimic). S-a întîmplat însă că a fost cuprinsă în acest front şi că este apărată azi de forţe americane, pe lîngă foarte importantele forţe chineze ce se află pe insulă. Ce rost ar avea acum să se facă o discriminare, în favoarea lui Mao, la Formoza, cînd nimeni nu se mai poate îndoi că acelaşi Mao, în deplină înţelegere cu tovarăşii săi din Moscova, sprijină războiul din Indochina şi războiul din Coreea, în timp ce pregăteşte o invazie în Malaezia britanică şi în Indonezia olandeză? Si cum ar mai putea ţine întregul front apusean - aşa cum ar mai putea ţine britanicii, în Malaezia, forţele indoneziene libere, în Indonezia, forţele filipineze libere în Filipine - cum ar putea lupta francezii, în Indochina; cum ar putea învinge armatele Naţiunilor Unite, în Coreea - dacă în faţa aceluiaşi inamic, care atacă pretutindeni, şi căruia victoriile oriunde le-ar cîştiga, îi slujesc, pe întregul front militar şi politic - americanii ar părăsi poziţiile lor din Formoza?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Această dorinţă de a face "diplomaţie" cu orice preţ, în mijlocul prăpădului de azi, îmi aminteşte străduinţele diplomatice ale moşului Pétain, la Montoire[1] şi aiurea.

Am intrat din nou în zodia forţei şi nu vom ieşi din ea prin abilităţi. Forţa va hotărî. Nimic nu împiedică pe apuseni să facă o bună propagandă în China, arătînd - ceea ce nu este greu - că "imperialismul" nu-i de partea lor (europenii au renunţat aproape la toate poziţiile lor, iar americanii au urmat totdeauna politica uşilor deschise) ci este de partea URSS-ului, care-şi întinde controlul asupra celei mai bogate şi mai puternice provincii chineze: Manciuria şi ameninţă pe toată întinderea lor, hotarele republicii chineze. Apusenii pot arăta de asemenea că ideologia comunistă nu poate fi de nici un folos Chinei înfometate şi nu poate înlesni întru nimic viaţa omului sărac. Iar tirania totalitară este de-adreptul potrivnică firii individua-

---

1) Montoire-sur-le Loir, reşedinţa cantonală franceză în Loir et Cher, unde a avut loc o întîlnire a lui Pétain, cu Hitler, în 1940.

liste şi felului de a gîndi şi de a trăi al chinezului de oriunde, fie el bogat, fie el sărac. (O asemenea propagandă cere concursul chinezilor liberi şi ar fi mai puţin convingătoare dacă apusenii ar jertfi de bună voie pe ultimii lor prieteni,în China. Cazul Tito este lămuritor în această privinţă: de cînd "menajează" pe Tito, apusenii nu mai pot face propagandă în Iugoslavia, fiindcă poporul iugoslav aşteaptă altceva din partea lor, decît subtilităţi cu privire la deosebirea de interese dintre Stalin-tatăl şi Tito-fiul).

O propagandă bună este posibilă chiar şi în condiţiile de azi. Ea nu poate fi bună însă dacă este însoţită de manifestări de slăbiciune şi de şovăire.

Poziţiile luate trebuiesc păstrate şi apărate.Frontul apusean trebuie să se închege laolaltă, hotărît şi solidar. - Dar este prea slab!, spun unii ... - Tocmai fiindcă este slab.

In aceeaşi ordine de idei, acum vreo zece zile, Stassen a spus într-o cuvîntare, că dacă seria agresiunilor periferice continuă, URSS-ul trebuie tras la răspundere, fiindcă numai la Moscova poate fi oprită agresiunea comunistă. A sărit atunci ca fript, amicul Walter Lippman, marele expert diplomatic din lumea nouă. URSS-ul tras la răspundere? Doamne fereşte! Cu ce forţe ar putea Statele Unite să facă faţă unei asemenea încercări? Apusul este slab. Apusul este dezarmat; poftiţi cifrele! Şi-aşa mai departe. Lippman uită că el însuşi, acum cîtva timp, cerea ca Apusul să-şi fixeze un ţel în războiul rece şi anume eliberarea continentului european. Cum ar putea elibera Europa, fără a pune în cauză URSS-ul?

Adevărul este că lumea occidentală se zbate în confuzie şi că această confuzie dăinuieşte, fiindcă problema ce trebuie dezlegată este uriaşă iar mijloacele disponibile sînt mărunte. Ceea ce trebuie înţeles este că lucrurile sînt aşa cum sînt, că proporţia problemei în faţa căreia ne aflăm şi a primejdiei care ne ameninţă, nu atîrnă de voinţa noastră şi că în împrejurările de azi, aşa cum se desfăşoară evenimentele, problema nu poate fi redusă la nivelul mijloacelor existente, ci mijloacele trebuiesc înmulţite şi sporite, ca să ajungă la nivelul problemei.

Cu alte cuvinte, dacă Statele Unite nu voiesc să facă

faţă primejdiei ce ameninţă lumea - ameninţînd implicit şi America - atunci ele sînt silite să facă politică mondială, adică să facă faţă pericolului, oriunde se arată. Vor fi silite vrînd-nevrînd, chiar dacă unele incidente izbucnesc la periferie, să caute să înlătura primejdia principală, primejdia de la centru. De aceea trebuie să se pregătească numaidecît pentru o măsurătoare decisivă cu U.R.S.S. De măsurătoarea asta nu vor putea scăpa.

Iar dacă nu voiesc "să tragă la răspundere" URSS-ul cu nici un chip, atunci este mai cuminte să nu facă politică mondială, să nu mai facă politică deloc, să aştepte cu resemnare izbînda mondială a comunismului sovietic.

Cele din urmă zile ale Comitetului Naţional Român. Generalul Lazăr a trimis o scrisoare generalului Rădescu (din 1o august 195o) aducîndu-i la cunoştinţă "concluziile" regelui. Si-a redactat scrisoarea cum nu se putea mai rău, vestind pe un ton cominatoriu că un comitet de direcţie trebuie să existe şi că va avea de exercitat funcţiunile prezidentiale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Colac peste pupăză: scrisoarea a fost trimisă la "sediul Comitetului", adică la Washington, unde locuieşte Creţeanu şi a fost trimisă apoi - deschisă - generalului Rădescu.

Aşadar bătrînul a trebuit să afle, prin mijlocirea chiar a insultătorului său (care acum cîteva luni i-a strigat în gura mare că este "ramolit" şi "om decăzut") că a venit poruncă de la vodă să fie dat la o parte. Astfel, o însemnată greşeală politică a fost comisă printr-un act de canibalism.

Am remis numaidecît o scrisoare lui Rădescu (care este mai slab şi mai abătut decît oricînd şi căruia din nou, medicii nu-i mai dau zile multe de trăit) arătîndu-i motivele pentru care nu pot primi însărcinarea regală de a face parte din comitetul de direcţie. Si generalul a scris o epistolă (potrivit unor sugestii amicale) în care îşi dezvoltă punctul său de vedere cu privire la cele ce se întîmplă în Comitet. Este un document bine întocmit, menit să rămînă, chiar dacă Comitetul va dispărea. La rîndul meu, am trimis o scrisoare regelui, stăruind asupra greşelii pe care este sfătuit s-o comită. Toate aceste scripte au fost trimise la Copenhaga, în zilele de 23 şi 24 august. (Le voi

strînge laolaltă într-un dosar complet).

Intre timp, cumetrii s-au adunat la New York, unde, în apartamentul lui Sabin Manuilă, Vişoianu şi Creţeanu au întîlnit pe Aug.Popa şi pe Cornel Bianu, recent întorşi de la Paris. Nu cunoşteam încă planul lor de bătaie.

25 august

Corespondentul revistelor "Time" şi "Life", André Laguerre, publică azi, în "Life", un articol-reportaj despre stările din Indochina.Deşi favorabil Franţei şi foarte binevoitor faţă de sforţarea militară pe care o face armata franceză, ţinînd piept, de mai bine de cinci ani, uneltirilor comuniste sprijinite din afară (de Moscova şi de Mao) autorul reportajului (care - în ciuda numelui său francez - este get-beget american) are aprecieri critice pentru sistemul colonial, la care Franţa încă n-ar fi renunţat. Pomenind de un intelectual indochinez,liderul unui grup naţionalist (care, ca mulţi intelectuali naţionalişti, nu se împacă cu regimul impus de Franţa şi trage cu ochiul spre Moscova) Laguerre îi atribuie următoarea declaraţie: "Ca cele mai multe popoare din Asia, noi sîntem un popor de jucători", adică - explică Laguerre - pentru cea mai mare parte a poporului indochinez, lupta contra comunismului este ca un gigantic joc de "Tai-Xien" (un joc naţional indochinez) şi înainte de a alege cu cine ţine, poporul ar vrea să ştie care dintre cei doi uriaşi are mai mulţi sorţi de izbîndă; care dintre cei doi va fi "Xien" adică, "cel mai mare". Mulţi naţionalişti sînt gata să joace cartea comunistă, dacă ar şti că de partea comunistă se află "Mister Big"[1], adică puterea cea mai multă,puterea cîştigătoare. Laguerre adaugă: "Din aceste observaţii se desprinde singurul sfat cuminte care poate fi dat occidentalilor: singura cale pentru a cîştiga această partidă atît de specială, este de a arăta cu hotărîre că n-ai intenţia s-o pierzi".

Partida de "Tai-Xien" nu se joacă numai în Indochina; ea se joacă pretutindeni, în Extremul Orient şi cine vrea s-o cîştige, trebuie să arate că nu vrea s-o piardă nicăieri: nici în Indochina, nici în Formoza.

---

1)"Domnu'Mare".

Partida se joacă şi în Formoza. Dewey a avut o presimţire justă cînd a vorbit aşa cum a vorbit, la Ottawa. Iată că guvernul comunist chinez (Ciu-En-Lai) a trimis "o notă" la O.N.U. (adresată în dublu exemplar)[1], lui Malik, preşedintele temporar al Consiliului de Securitate şi lui Trygve Lie, secretarul general, cerînd ca Statele Unite să retragă flota lor (flota a VII-a) din apele Formozei, deoarece China este hotărîtă să elibereze insula din "tentaculele agresorilor americani".

Era de aşteptat că Moscova se va folosi de cele cîteva zile în care Malik mai este preşedinte, ca să ridice problema Formozei, pentru a pune pe occidentali în încurcătură (se ştie că englezii au recunoscut China roşie) şi pentru a da delegatului sovietic, la O.N.U., prilejul de a face cîteva discursuri de propagandă.

Acum e acum! Orice şovăire din partea apusenilor, orice slăbire a frontului poate avea cele mai grele consecinţe. Dovada că bolşevicii nu ridică problema Formozei ca pe o problemă deosebită, ci ca pe o parte dintr-un "ansamblu" şi anume "eliberarea Asiei", este că primul minustru al Republicii Populare Mongole s-a adresat şi el ONU-ului, protestînd împotriva Statelor Unite, care ar săvîrşi "acte făţişe de agresiune" împotriva "unei serii de ţări asiatice" ca de pildă agresiunea împotriva Coreei şi care ar fi "o flagrantă violare a păcii".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In faţa acestei ofensive diplomatice asiatice, pusă la cale de Moscova, Apusul nu va putea rezista decît dacă este deplin solidar. Chestiunea Formozei cuprinde - este de netăgăduit - riscuri grele; orice şovăire, în situaţia de azi, poate să provoace nenorociri mult mai mari.

Ceea ce urmăresc asiaticii (şi chinezii roşii, oricare ar fi interesele lor deosebite, fac parte integrantă din blocul comunist), nu este dorinţa de a li se face "dreptate", într-un punct anumit, ci de a sparge întregul front apusean, ca să cîştige, în întregimea ei, partida de "Tai-Xien". Mai mult decît oricînd, occidentalii trebuie să dovedească hotărîrea lor de a nu pierde această partidă.

---

1) Nota chineză este anexată la "Jurnal".

Vişoianu s-a hotărît să vină să mă vadă. Mă întreabă: ce am de gînd să fac? Răspund că am comunicat hotărîrile mele, atît regelui, cît şi generalului Rădescu: - Nu voi face parte din Comitetul de direcţie. - Atunci, nu mai e nimic de făcut ..., declară Vişoianu. Voi cere regelui să dizolve Comitetul actual şi să însărcineze pe cineva să alcătuiască un comitet nou. (Înţeleg că are "soluţia" în buzunar, însă nu-i face nici o bucurie. Se gîndeşte la lupta ce va izbucni acum, în sînul emigraţiei române. Nu e cu totul liniştit. Incearcă să arunce vina şi toate răspunderile în seama generalului. Dacă Rădescu n-ar fi fost incapabil, vanitor, agresiv, bătăios, de rea-credinţă, etc., toate ar fi mers de minune!...

Ii amintesc lupta pe care am dat-o pentru a constitui Comitetul, spiritul de intrigă, de invidie, de defăimare ce a bîntuit atunci; îi amintesc uneltirile lui Creţeanu şi ale răposatului Buzeşti; îi pomenesc propriile sale sforării, şi nu-i ascund părerea mea că nu generalul poartă răspunderea; încă de la început, Comitetul Naţional Român a fost o jalnică şi neputincioasă înjghebare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- Vom căuta acum - adaugă Vişoianu, pe un ton mai modest, şi nu lipsit de ironie - să facem un comitet de oameni simpli. Nu vom mai avea printre noi persoane ilustre; vom încerca să ne înţelegem mai bine.

Ii urez succes într-o astfel de întreprindere şi ne despărţim cu sentimentul că un capitol al vieţii noastre politice, din exil, a luat sfîrşit.

27 august

"Nota" cominatorie a lui Mao nu a surprins pe americani: răspunsul era pregătit de mai înainte. Este un răspuns "juridic" care caută să convingă pe domnii diplomaţi de la ONU[1]. In rezumat: statutul insulei Formoza nu a fost încă definitiv stabilit; deocamdată este un teritoriu luat de la japonezi, prin

1) Poziţia S.U.A. faţă de problema Formoza (Taiwan) este expusă în scrisoarea lui Warren R.Austin, către Trygve Lie, anexată la "Jurnal", cuprinzînd şapte puncte orientative ale politicii americane, în Extremul Orient.

victoria Aliaţilor şi că toate teritoriile similare nu-şi aveau statutul legal rînduit decît printr-un act internaţional ce va trebui să vină (adică prin tratatul de pace cu Japonia!) Este drept că Statele Unite, prietene de totdeauna ale poporului chinez, au luat, în mai multe rînduri, iniţiativa ca să fie garantată integritatea Chinei. Pînă acum, s-a opus U.R.S.S.

In ce priveşte Formoza, guvernul chinez a fost rugat de Aliaţi să ia în primire insula, pînă cînd soarta ei va fi stabilită printr-un act internaţional: de aceea, guvernul naţional se află în Formoza. Intervenţia americană a avut ca scop - indiferent de ce va hotărî tratatul de pace - să asigure liniştea şi siguranţa acestui teritoriu "eliberat". De aceea, hotărîrea preşedintelui Truman a fost un act de nepărtinitoare neutralizare a insulei, un act de pace, potrivit spiritului şi textului Chartei Naţiunilor Unite. Statele Unite nu se opun deci ca problema să fie cercetată de Naţiunile Unite. Problema Coreii însă primează şi ca atare, trebuie dezlegată numaidecît.

Acest punct de vedere este - cum am spus - strict juridic. Statele Unite s-au abţinut de la orice comentarii de ordin politic, cum ar fi fost de pildă, îndreptăţita observaţie că Japonia a fost înfrîntă de trupele americane; că Formoza datoreşte eliberarea ei Americii; şi că sovieticii şi chinezii comunişti, care sînt profitorii şi exploatatorii victoriei americane, n-au nici un drept să tulbure din nou o zonă pacificată prin jertfele şi izbînda Statelor Unite. Cu atît mai mult cu cît tulburările provocate de roşii, în zona Pacifică, nesocotesc şi ameninţă interesele americane.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Menţinîndu-se pe teren juridic, Statele Unite înlesnesc discuţia la O.N.U. Ele deschid însă posibilitatea unor contraargumente de ordin juridic. Comuniştii se vor agăţa de declaraţia de la Cairo, care proclamă integritatea Chinei (datorită străduinţelor lui Ciang-Kai-Şi!) ca şi de faptul că "guvernul chinez" care are dreptul să păstreze teritoriul eliberat al insulei, pînă la pace, este guvernul legal comunist. Felul cum acest guvern înţelege să-şi impună drepturile faţă de stăpînirea decăzută a lui Ciang-Kai-Si, nu priveşte pe străini.

O.N.U. va avea deci de luat în considerare două teze "juridice" - bolşevice şi anume: legalitatea guvernului roşu şi

legalitatea războiului civil (teză pe care URSS o apără şi cu privire la Coreea).

Astfel, integritatea frontului apusean de care este atîta nevoie, va fi din nou pusă în cauză.

Este vădit că Departamentul de Stat (speriat de răsunetul propagandei bolşevice, de şovăielile diplomatice din sînul ONU-ului, de nepregătirea armatelor occidentale) caută să fie cît mai prudent (cu riscul de a accentua situaţia lui de inferioritate faţă de un adversar dispus la toate îndrăznelile).

Astfel, Departamentul de Stat sprijinit de Casa Albă a luat atitudine împotriva declaraţiilor Secretarului Marinei Francis P.Matthews, fiindcă aceste declaraţii, făcute acum două zile, la Boston, ar cuprinde o aluzie la posibilitatea unui război preventiv.

Ce-a spus Matthews? "Trebuie să afirmăm bărbăteşte că scopul nostru hotărît este pacea, o lume a păcii. Ca să avem pace, trebuie să vrem şi să fim gata s-o spunem, să plătim orice preţ, chiar preţul de a face război, pentru a impune lumii o colaborare generală, în vederea păcii".

Matthews nu este un mare diplomat. In calitatea sa de ministru al Marinei, putea să se consulte cu Departamentul de Stat, înainte de a vorbi despre pace şi război. De fapt însă, a izbutit să cuprindă în cîteva cuvinte simple, o întreagă politică şi anume singura politică "mondială" care trebuie urmată şi care va fi urmată, pentru a fi pace în lume.

Ziarele vestesc că un profesor american şi anume dr. Walter Prescott Webb, un istoric american de frunte, pleacă la Paris ca să dezvolte, la Congresul Internaţional al Istoricilor, ce se va ţine la Sorbona, o teorie nouă. Profesorul Webb crede că stările politice, economice şi sociale în Europa, (pe care le-a studiat în perioada următoare anului 15oo, pînă astăzi) au depins şi depind de limitele care înconjoară omul, adică de raportul dintre populaţie şi pămîntul disponibil. In anul 15oo, spune profesorul, populaţia era cam de 26 persoane la fiecare milă pătrată. In epoca descoperirilor şi colonizării pe continentele vecine, se aflau cam 5 persoane la o milă pătrată.Aceas-

tă proporţie era un îndemn la libertate şi crea stări care încercau dezvoltarea unui regim democratic şi capitalist. Acum, proporţia se dezvoltă în sens contrar: în Europa, ca şi în lumea nouă, trăiesc 34 oameni pe o milă pătrată. Consecinţele sînt uşor de ghicit: creşterea populaţiei şi lipsa tot mai mare de pămînt îngrădesc tot mai mult pe individ, şi-l împiedică să-şi găsească un drum spre libertate. Iar dacă "individul nu este liber, nu există nici un motiv de a crede că instituţiile pe care le-a construit cu scopul de a-şi asigura libertatea, vor putea să supravieţuiască. Cînd o societate este suprapopulată, ea ajunge să fie colectivă. Caii liberi nu mai pot galopa pe cîmpii întinse, dar sînt prinşi şi puşi în frîul grupurilor colective. Nu este o perspectivă plăcută, dar este esenţială, şi orice om care gîndeşte trebuie s-o aibă în vedere".

Eminentul profesor a făcut bine cînd a dat exemplul "calului liber", fiindcă teoria lui se potriveşte de minune pentru toţi caii şi pentru tot felul de alte dobitoace. Pentru om, mai sînt şi alte considerente de avut în vedere. Mai întîi, teoria despre mersul fatal spre colectivizare nu este nouă. Materialismul istoric al lui Marx ne-a obişnuit de mult cu asemenea idei. La argumentele economice ale socialiştilor, Webb adaugă unele considerente de ordin geografic, fără să lumineze problema. Si este departe de a fi convingător.

Dacă "libertatea" este sortită să fie mare, acolo unde sînt oameni puţini pe fiecare milă pătrată şi este osîndită să piară acolo unde sînt mulţi, atunci, Rusia şi ţările din America de Sud, ar fi trebuit să fie leagănul democraţiei, iar ţări ca Belgia, Olanda, Anglia, unde populaţia este atît de densă, ar trebui să fie ţări cu regimuri colective şi totalitare. Si chiar dacă explicaţia cu spaţiul cîştigat în colonii ar fi justă, cum se poate justifica democraţia din Elveţia, ţară fără colonii?; cum se poate lămuri de ce Franţa a trăit, sub regimuri totalitare, pe vremea cînd avîntul ei colonizator era în toi şi a trecut la democraţie, într-o epocă (la sfîrşitul secolului al XVIII-lea) cînd fusese silită să renunţe la mai toate coloniile ei?

Adevărul este că orice teză poate fi susţinută şi orice teză poate fi răsturnată prin pilde culese din istorie; şi că îndeosebi, istoria civilizaţiei europene este o ştiinţă mult mai

grea decît pare s-o creadă profesorul Webb (dacă rezumatul din ziare corespunde ideilor sale).

Nimeni nu se îndoieşte că în clipa de azi, pe care Virgil Gheorghiu l-a numit ceasul al 25-lea, creşterea populaţiei într-un spaţiu tot mai restrîns şi dezvoltarea uimitoare a maşinismului şi a tehnicităţii, au înghesuit pe om într-o regiune unde mintea şi sufletul lui se simt la strîmtoare. Aceia însă care susţin ca Webb, fel de fel de teorii menite să vină în ajutorul transformărilor sociale şi politice împlinite de bolşevism, nu vor să-şi dea seama că materialismul istoric, chiar atunci cînd pare a fi învingător, trezeşte în omul copleşit de isprăvile materiei, uimitoare puteri de rezistenţă spirituală. Ideea "libertăţii" nu a avut niciodată, pentru milioane de fiinţe omeneşti, un sens mai precis şi mai luminos decît în aceste vremi de silită şi "fatală" colectivizare.Astfel, vrînd-nevrînd, dacă ne place sau nu - vorba prof.Webb - sîntem siliţi să înţelegem (mai ales în vremuri ca acestea de azi) că nu omul purcede de la capriciile sau nevoile materiei (ajungînd să fie "liber", cînd împrejurările sînt prielnice şi să fie sclav, unealtă, verigă dintr-o maşină, membru dintr-un partid atotputernic, atunci cînd economia politică, geografia sau teoriile unor savanţi o cer), ci stările materiale purced de la om. Iar civilizaţia atîrnă nu atît de numărul de locuitori pe mila pătrată, ci de spaţiul spiritual,adică de libertatea pe care omul a ştiut să şi-o asigure, sub orice regim, oricît de mare sau de mic ar fi fost spaţiul geografic de care ar dispune.

Problema pe care "orice om care gîndeşte trebuie s-o aibă în vedere azi", nu este cum să renunţe la libertate, pentru a se concilia cu formele de viaţă colectivă, impuse (ci-că) de vremuri, ci cum să asigure şi să dezvolte garanţii noi, care chiar într-o lume unde străduinţele de ordin colectiv se vor înmulţi, să-i asigure libertatea. Numai astfel, va putea salva tot ce este omenie în el şi civilizaţie în lume.

Această problemă filozofică este de o însemnătate covîrşitoare, fiindcă ea determină statornicirea sau schimbarea stărilor care au fost extinse cu forţa, într-o mare parte a lumii.Dacă "eliberarea omului" are un înţeles, dacă ea este posibilă,atunci

BCU-Cluj / Central University Library Cluj

ea poate fi lozinca cea mai puternică, cea mai revoluţionară şi cea mai salvatoare, în lupta împotriva bolşevismului. Dacă omul nu poate fi eliberat, fiindcă apasă asupra lui blestemul dezvoltării fatale al unei lumi fără Dumnezeu, atunci nu mai are rost nici o sforţare, nici o cheltuială, nici o înarmare. Cînd omul este pierdut, totul este pierdut.

29 august

Zi de zi, se desprind din bruma tulbure ce învăluie lumea, după al doilea război, toate elementele grozavei drame în faţa căreia sîntem aşezaţi.

Controversa dintre Departamentul de Stat şi generalul Mac Arthur care dăinuieşte de multă vreme, pe ascuns (atît cît se pot ascunde lucrurile, în această ţară unde cuvîntul şi zgomotul se bucură de o îngrijorătoare libertate) a izbucnit pe faţă. A doua zi după isprava domnului Matthews, generalul comandant al forţelor Naţiunilor Unite în Extremul Orient Mac Arthur a trimis un lung mesaj ca să fie citit la Adunarea Veteranilor de Război, ce se ţine la Chicago.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Casa Albă a prins de veste, iar Truman a cerut vajnicului militar să nu încuviinţeze citirea mesajului acestuia. Generalul s-a supus, dar era prea tîrziu. Ziarele din Chicago primiseră textul şi bineînţeles, s-au grăbit să-l publice[1]. Astăzi, întreaga Americă şi întreaga lume, cunoaşte integral punctul de vedere al lui Mac Arthur.

Generalul începe prin a face strategie militară: Formoza trebuie ţinută cu orice preţ, fiindcă este absolut necesară marilor linii de apărare a păcii şi a siguranţei continentului american, în Oceanul Pacific. Insula Formoza, în mîinile unui adversar "potenţial" - fireşte dinamic şi înverşunat, cum pare a fi şi cum este adversarul potenţial de azi - ar avea însemnătatea unui uriaş vas port-avioane, în chiar inima unui grup de insule mici şi mari, unde locuiesc prieteni ai Statelor Unite. "Dacă Formoza ar cădea, istoria se va repeta: puterea noastră de apărare va fi paralizată şi va începe un război de cuceriri împotriva naţiunilor libere, din bazinul Oceanului Pacific". O asemenea declaraţie, din partea şefului militar căruia i-a fost dat să oprească odată "mersul istoriei", şi să mîntuiască, în cele mai

1) Textul scrisorii se află anexat la "Jurnal".

grele împrejurări, lumea liberă din bazinul Pacificului, este de necontestat, foarte însemnată şi cîntăreşte greu.

Generalul nu se poate împiedica să facă şi unele consideraţiuni de ordin politic. El este împotriva unei politici ipocrite de menajamente şi de şovăieli. Fiindcă cei care fac exces de diplomaţie, nu cunosc Orientul. "Ei" (şi este firesc că aceşti "ei" se referă la cei de la Departamentul de Stat) nu vor să priceapă că "psihologia Orientului" îl îndeamnă să urmeze o conducere agresivă, dinamică, hotărîtă; să se lepede de oricine s-ar dovedi timid şi şovăitor. Nimic nu a impresionat mai mult, în anii din urmă - spune generalul - popoarele Orientului, decît hotărîrea Americii de a păstra şi consolida un brîu de apărare în Oceanul Pacific.

Iată deci părerile comandamentului "forţelor Naţiunilor Unite", în Extremul Orient. Ele sînt departe de a fi "absurde" şi corespund întocmai unei mentalităţi de război, mentalitate pe care Mac Arthur o are şi trebuie s-o aibă, deoarece are răspunderea conducerii unor operaţii de război, care deşi deocamdată sînt localizate în Coreea, se pot întinde orişicînd, în întregul Orient, ba chiar în lumea întreagă. Convingerea generalului, întemeiată pe cunoaşterea lui asupra Orientului, şi anume că o atitudine hotărîtă poate mai degrabă să împiedice întinderea războiului, decît un exces de diplomaţie, mi se pare de asemenea justă şi corespunde cu tot ce am însemnat aici. Cu cît situaţia pare mai critică (şi cu cît forţele actuale sînt mai neîndestulătoare) cu atît atitudinea politică trebuie să fie mai fermă.

Acestea fiind zise, este vădit că mesajul public al unui militar care exercită un foarte înalt comandament, are păcatul că pune la grea încurcătură pe aceia care sînt singurii îndreptăţiţi să conducă politica externă americană. Pentru motivele ce au fost bine cîntărite, preşedintele Truman (urmînd sfatul Departamentului de Stat) a luat, în problema Formozei, o atitudine mai "suplă", care urmăreşte, poate, acelaşi scop ca şi politica dorită de Mac Arthur (adică apărarea insulei, în caz de agresiune a comuniştilor), dar care nu se exprimă în formule atît de definitive, pentru a nu aşeza Naţiunile Unite în faţa unor fapte împlinite, pentru a păstra solidaritatea între Aliaţi

(dintre care unii trag în direcţii deosebite) şi pentru a nu purta ponosul de a fi provocat în mod inutil pe comunişti.

Această politică greu de împlinit în atmosfera tulburе de azi şi faţă de uneltirile bine chibzuite ale Moscovei, nu va fi înlesnită prin declaraţiile răsunătoare ale lui Mac Arthur. America va fi învinuită de U.R.S.S. că urmăreşte o politică de duplicitate, şi că are gînduri ascunse. Nimic nu este mai nedrept ca o asemenea învinuire: America nu are o politică de duplicitate (ca U.R.S.S.-ul şi ca asociaţii orientali ai Moscovei) ci o politică improvizată în toată graba, îndreptăţită, ba chiar imperios cerută de răspunderile ei mondiale, întemeiată pe forţe deocamdată insuficiente. Această politică este ca anteriul lui Arvinte: nu poate cuprinde toate îndatoririle americane; oricum ai suci-o şi ai învîrti-o, ea lasă o parte din lume descoperită. Dacă o potriveşti pentru treburile Extremului Orient, (cum ar dori s-o facă expertul în această regiune, adică generalul Mac Arthur) rişti să fii prins în angrenajul frămîntărilor asiatice şi să nu mai poţi face faţă primejdiilor care ameninţă Europa. Dacă dimpotrivă te rezervi pentru Europa (aşa cum ar dori-o francezii, englezii, şi cum a cerut-o, acum cîteva zile, cu obişnuita lui putere de convingere, bătrînul Churchill, care pune primejdia apăsătoare asupra Europei înainte de orice altă grijă, în lume) atunci laşi Asia descoperită. Iar în Asia se strîng, de pe acum, nori de cumplită furtună; în spatele armatelor nord-coreene (al căror avînt ofensiv este potolit, dar nu este încă înfrînt) se adună de-a-lungul hotarelor Manciuriei, puternice rezerve chineze, înarmate şi comandate de sovietici; (o veste apărută azi în ziare, spune că aceste rezerve ar cuprinde peste 3oo ooo de oameni; nu oamenii lipsesc din lumea galbenă şi roşie). De pe acum, guvernul comunist de la Peking se plînge că aviatorii americani ar fi depăşit hotarele Chinei, iar înspre Formoza, ofensiva diplomatică a şi început, în timp ce se pregăteşte agresiunea militară.

Avantajul comuniştilor asupra americanilor nu este numai acela că dispun de forţe îndestulătoare, de mai dinainte pregătite şi aşezate pretutindeni la faţa locului, pe cînd americanii nu dispun nicăieri de efective militare suficiente şi sînt nevoiţi - cînd au de apărat un front - să descopere celelalte fronturi; nu este nici numai acela că asiaticii se pot mişca pe

liniii interioare, potrivit unui plan bine chibzuit şi unei discipline comuniste ascultată de toţi comuniştii; americanii trebuie să improvizeze "rezistenţa" de la distanţă, pe măsură ce izbucnesc agresiunile şi sînt nevoiţi să facă ocolul pămîntului şi să menajeze, în discuţii internaţionale interminabile, pe aliaţii lor prea slabi şi pe adversarii "potenţiali" prea puternici. Avantajul hotărîtor al comuniştilor este de a fi priceput că în joc se află soarta nu a cutărei sau cutărei regiuni din lume, ci soarta lumii întregi şi că războiul "rece"pe care îl duc are ca scop înscăunarea în lume a unei ordini universale. Pentru Moscova, nu există o problemă a Asiei, sau o problemă a Europei; nu-i decît o singură problemă: aceea de a domina lumea. Deci este oricînd gata să înainteze acolo unde este mai uşor, cu gîndul că dacă loveşte în Asia, va doborî şi Europa, sau dacă cucereşte Europa, va stăpîni şi Asia.

Politica apuseană nu s-a ridicat încă la acest nivel universal. Ea se zbate încă în faza cîrpelilor şi a expedientelor. De aceea sînt mereu posibile izbucniri ca acelea ale generalului Mac Arthur. Fiecare exponent al politicii americane se gîndeşte la răspunderile proprii şi caută să tragă plapuma de partea sa. (Vina lui, oricîte neplăceri ar pricinui guvernului central, nu poate fi judecată prea aspru: preşedintele Truman, după ce a interzis mesajul generalului şi după ce a reamintit, printr-o scrisoare adresată lui Austin, că numai el - preşedintele - poate exprima punctul de vedere al statului, a declarat incidentul închis,fără o sancţiune împotriva lui Mac Arthur).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Soluţia? Dacă mai poate exista o soluţie, înainte ca lumea să fie cuprinsă în vîrtejul celui mai îngrozitor război, impus, condus, şi stăpînit de voinţa revoluţionară a universalismului sovietic - soluţia, singura soluţie este ca Apusul să se pregătească să facă faţă situaţiei de azi, adică să accepte răspunderea ce-i revine la făurirea unei rînduieli mondiale.(Ideea de ordine este astăzi, ca totdeauna, mai importantă decît ideea de pace. Pacea purcede din ordine şi nicidecum ordinea din pace). In acest scop, trebuie să aibă un plan de organizare mondială şi să alcătuiască o faţă mondială, capabilă să îndeplinească acest plan.

Azi, pacea nu poate fi stabilită prin metode învechi-

te, prin compromisuri diplomatice (ca acelea pe care le sfătuiesc cei ce ar dori să menajeze China roşie), sau prin declaraţii "defensive" ca acelea pe care le fac cu o emfază vetustă, depăşită de evenimente, diferiţii miniştri cuminţi din Statele Unite, Anglia şi Franţa. (Franţa nu va lupta decît în defensivă - a spus, acum două zile, Moch, ministrul Apărării Naţionale franceze - adăugînd că regretă cele spuse de Matthews, secretarul marinei americane).

Ei bine, nu! Atîta vreme cît Apusul va lupta numai "în defensivă", nu va fi pace pe pămînt. Sau va fi o pace, dar aceea nu va fi pacea Occidentului. Bietul Moch, tocmai cînd s-a hotărît să fie patriot, patriotismul adevărat a început să ceară alte virtuţi decît acelea defensive: patriotismul impune o pregătire radicală şi integrală - nu pentru un război preventiv - ci pentru o victorie definitivă, care va putea fi, cu sau fără război, dar care trebuie să fie; dacă nu, va sosi pentru Franţa, ca şi pentru întreg Apusul, clipa de neînlăturat a prăbuşirii. Deci, e nevoie de o pregătire a victoriei, un plan de rînduială universală, de apărare a ideii de libertate (...) E un scop ce pare greu de atins (...).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Atîta vreme cît nu va fi atins acest scop, cu sau fără bombe atomice, Apusul nu va lupta cu Răsăritul, cu arme egale.

30 august

Plîngerea Chinei împotriva Statelor Unite (şi anume învinuirea adusă Americii, că ar fi invadat cu forţe armate teritoriul Chinei, adică Formoza) va fi cercetată de O.N.U. Au votat pentru cercetarea acestei cereri 7 state, printre care Statele Unite şi U.R.S.S.-ul. America acceptă deci să aducă în faţa ONU-ului, hotărîrea ei de a "neutraliza" Formoza şi de a apăra insula împotriva unui eventual atac comunist.

Politica urmată de Statele Unite faţă de O.N.U., silea America să accepte o asemenea judecată. Din punct de vedere moral, este foarte bine. Si din punct de vedere politic va duce la o clarificare a poziţiilor tuturor statelor - prietene şi adversare - în gingaşa problemă a Formozei. (Americanii nu aveau un interes să treacă drept singurii "adversari" ai Chinei). Nu-i

mai puţin adevărat că din punctul de vedere al războiului ce bîntuie în Extremul Orient, examenul la care se supune America este legat de unele lipsuri. Astfel adversarul principal, adversarul adevărat al lumii apusene - şi anume U.R.S.S. - va fi în acest proces şi parte şi judecător. Deoparte U.R.S.S. conduce jocul în Extremul Orient, îndreptînd, călăuzind şi cîrmuind agresiunea, iar de altă parte, participă la judecarea rezistenţei împotriva agresiunii organizată de Statele Unite. Cu o mînă unelteşte şi răscoleşte Orientul îndepărtat, iar cu alta paralizează Occidentul.

Cine ştie ce va ieşi din "judecata" ONU-ului? In joc, nu este numai soarta Formozei şi a politicii americane în Pacific. In joc se află mai ales soarta ONU-ului, aflată în situaţia paradoxală, (care nu poate ţine la nesfîrşit) de a căuta să facă pacea, în tovărăşia puterii hotărîtă să menţină lumea sub veşnica ameninţare a agresiunii.

După ce a oprit citirea mesajului generalului Mac Arthur, preşedintele Truman a trimis generalului textul scrisorii lui Austin, pentru a-i aminti principiile politicii Statelor Unite cu privire la Coreea şi Formoza. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Augustin Popa a venit şi el să mă vadă. A exprimat regretele sale pentru faptul că lucrurile s-au întîmplat aşa cum s-au întîmplat. S-ar fi putut întîmpla şi altfel. Nu aprobă scrisoarea lui Lazăr. Comitetul de trei ar fi putut să lucreze. Comitetul s-ar fi putut lărgi. Datoria noastră (deci şi a mea) ar fi să rămînem la posturile noastre. Cînd am încercat să văd în ce fel se gîndeşte că Comitetul ar putea fi lărgit, am găsit la Augustin Popa, toate prejudecăţile, toate cheile fixe, pătimaşe, interesate, din trecut.

1 septembrie

Preşedinţia buclucaşă a lui Malik, la Consiliul de Securitate, a luat sfîrşit. Succesorul său este Gladwin Jebb. "N.Y.-Times" scrie: "După o lună de grosolană conducere greşită şi de sabotaj deliberat al eforturilor Naţiunilor Unite, pentru a fi oprită agresiunea din Coreea, Iacob Malik a părăsit funcţia de

preşedinte al Consiliului." (...) Cînd cuvintele tari nu mai supără pe nimeni, de ce nu i s-ar putea spune pe nume unui impostor internaţional.

Casa Albă - urmînd sfaturile Departamentului de Stat - şi în ciuda lecţiei de psihologie orientală servită de Mac Arthur, dă înapoi pe chestia Chinei.

Truman a declarat la o conferinţă de presă, speranţa că China va rămîne în afara conflictului; că de altfel flota a VII-a va fi retrasă din apele Formozei, deîndată ce conflictul din Coreea va fi calmat. Pînă mai ieri, era vorba de a "neutraliza" Formoza, pînă la tratatul de pace. Azi, Truman retrage flota înainte de termen. (...) Rămîne de văzut dacă această politică de menajare care slăbeşte poziţiile singurilor prieteni pe care America îi mai are, în China, va putea îndupleca pe Mao şi pe tovarăşii săi educaţi la Moscova. (...)

Un discurs al lui Truman[1] este bine primit de întreaga presă. Accentul este pus pe concepţia de pace. (...) Diplomaţia americană învaţă să se mişte într-o lume de minciuni. Va izbuti ea să înlăture inevitabilitatea războiului, dacă nu chiar necesitatea lui? Aceasta este altă chestiune. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

7 septembrie

Statele Unite trec printr-o foarte grea încercare. Situaţia din Coreea e rea. Portul Pobang a căzut. Targu e în primejdie. Atacurile de la Sud ameninţă ultima poziţie a americanilor: portul Pusan. (...)

Rezoluţia propusă de Statele Unite - acum 37 de zile - prin care se condamnă agresiunea contra Coreii şi se face apel la toate statele să nu dea sprijin agresorilor, deşi a obţinut 9 voturi, contra 1 (şi o abţinere: Iugoslavia) a fost stopată de veto-ul sovietic (cel de al 44-lea veto!). Propunerea sovietică de a se retrage armatele străine din Coreea, a fost înfrîntă: 8 voturi contra, 1 pentru, şi două abţineri (Iugoslavia şi Egiptul).

Vîşinski a sosit în ajutorul lui Iacob Malik. (...)

Ar fi nevoie de un Talleyrand, dar un astfel de om nu mai e nicăieri. (...)

1) Textul discursului se află anexat la "Jurnal".

11 septembrie

(...) La 9 septembrie, Vişoianu a venit să mă vadă din nou. O vizită solemnă de despărţire. In urma primirii unei noi epistole din partea lui Lazăr (ca răspuns la scrisoarea lui Rădescu şi la scrisoarea mea, prin care ni s-a comunicat fără "menajamente" că de acum înainte, conducerea comitetului zis de coordonare a trecut în seama comitetului de direcţie; că acest comitet va funcţiona "în doi", deoarece d.Gafencu nu vrea să facă parte din el, iar comitetul de coordonare poate funcţiona şi cu 6 membri; formula astfel ticluită este pentru a da cîştig de cauză cumetrilor şi a le da posibilitatea de a "funcţiona", cu orice chip), oamenii lui Vişoianu s-au adunat la New York,într-o şedinţă la care am fost convocat şi eu; fireşte, nu m-am dus.Caranfil este în vacanţă. Fărcăşanu s-a dat şi el la o parte, după o explicaţie zgomotoasă cu executorii "voinţelor regale". Nu s-au adunat deci la şedinţă decît: Vişoianu, Creţeanu, Popa, Bianu şi Iancu Zissu. Corul celor "şase" nu a putut fi realizat şi nu va putea fi, deoarece înlocuitorul lui Buzeşti, basarabeanul Crihan nu a fost încuviinţat să facă parte din Comitet, decît dacă Comitetul va fi lărgit conform voinţei Comitetului Executiv al Partidului naţional-ţărănesc. (Această greutate nu este de neînvins. Lazăr va încuviinţa Comitetului să ia hotărîri "legale", chiar şi numai cu 5 voturi! Arbitrarul regal se dă în vileag,în aceste vremi de democraţie şi de revoluţie, cu o uimitoare făţărnicie. Sîntem în plină operetă).

Rămaşi singuri, şi speriaţi de "succesul" lor, cei cinci oameni de stat s-au gîndit cum ar putea totuşi să îngrădească efectul nimicitor al poruncilor lui Lazăr. De pe urma celei mai proaspete isprăvi a generalului-instructor de educaţie fizică, nu a mai rămas nimic în picioare: despre generalul Rădescu nici nu se mai vorbeşte; eu, Caranfil şi Fărcăşanu (adică "minoritatea") nu mai sîntem băgaţi în seamă; "Comitetul de Coordonare" (sic!) putîndu-se întruni valabil, chiar şi fără noi, iar Comitetul însuşi ne mai existînd (întrucît nu poate lua hotărîri decît "în şase", cei 6 care au rămas "credincioşi" sînt numai 5! Gîndirea "instructorului" a operat ca un taifun, sau cum se zice aici, ca un "hurricane"): a doborît şi desrădăcinat totul. Acum ce te faci, şi cum o dregi, ca să te poţi bucura de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

uriaşa victorie?

Cei cinci oameni de stat au delegat pe Vişoianu să se prezinte la Rădescu şi la mine, cu o ramură de măslin. Ramura pe care mi-a întins-o Vişoianu era culeasă însă, ca toate cele ce iscodeşte acest om mărunt, lipsit de orice avînt şi generozitate, dintre buruienile gîndirii sale de "băiat deştept". Comitetul să păstreze pe Rădescu, fixîndu-i preşedintelui onorific chiar unele atribuţii, şi să meargă mai departe, fără a se ţine de litera scrisorilor lui Lazăr (fiindcă, după opinia lui Vişoianu, pe care mi-o împărtăşeşte numai mie, toţi generalii ar trebui suprimaţi, deîndată ce se apucă de a face politică). Vişoianu ar fi necăjit, dacă n-aş primi o asemenea propunere, întrucît el nu mi-a ascuns niciodată părerea lui "sinceră": că eu aş fi acela care trebuie să ajungă preşedintele Comitetului!...

In cazul cînd n-aş accepta, el ar dori să mă roage să mă abţin de la orice atacuri, de ordin personal (ca acelea din scrisoarea mea către Rădescu, citită de Bădărău, într-un cerc de prieteni, la Paris), fiindcă altfel nu ar putea opri pe "nebuni", ca Alexandru Creţeanu, de a porni şi ei la atac. (Este o aluzie la "argumentul" lui Creţeanu: dat fiind că am primit sume însemnate din fondul secret, îndeosebi în timpul cînd conduceam lupta la Paris, la Conferinţa de Pace, nu mai am dreptul să pomenesc de problema fondurilor).

Propunerea lui Vişoianu avea deci toate atributele şantajului: sau rămîn în comitetul de direcţie, adică în fruntea Comitetului Naţional (cu putinţa de a ajunge preşedinte), sau luptă deschisă, cu ameninţarea că atacuri necruţătoare, nedrepte şi jignitoare vor fi îndreptate contra mea.

Am răspuns că atitudinea mea nu atîrnă nici de ademeniri, nici de ameninţări. N-aş fi primit să colaborez cu grupul de la Washington, cunoscînd metodele lui de intrigă şi de defăimare, dacă n-aş fi crezut că un interes naţional ne impunea să încercăm constituirea unui Comitet Naţional. Azi, cînd încercarea a dat greş, cred că nu se cuvine să stăruim în această colaborare. Am arătat care sînt condiţiile în care accept să fac parte dintr-un comitet de direcţie. Condiţiile au fost primite, în principiu; totuşi, Vişoianu a avut grijă ca regele să elimine condiţiile şi să păstreze numai ideea Comitetului de Di-

recţie. Iată de ce nu cred că mai este cu putinţă de a se menţine organizaţia noastră. Răspunderea va apăsa asupra acelora care s-au încăpăţînat să impună autoritatea unei "majorităţi" de mai înainte ticluită, cu o autoritate de nimeni recunoscută, la cîrma acţiunii româneşti de peste hotare. Egoismul şi spiritul de gaşcă, ambiţiile deşarte şi pornirea acaparatoare, care au împiedicat constituirea Comitetului pe temelii largi şi drepte, dăinuiesc şi azi. Chiar acum, în ceasul din urmă, cînd este vădit că dacă se rupe Comitetul cei ce vor rămîne sub oblăduirea lui Lazăr nu au printre ei nici o singură personalitate cu vază, nu porneşte din rîndurile lor nici un îndemn la o mai largă concentrare de forţe româneşti. Este o grupare demnă de patronul ei şi care merită să rămînă aşa cum este.

In ce mă priveşte, voi aduce la cunoştinţa prietenilor mei scrisoarea prin care am lămurit în termeni precişi, dar cît se poate de potoliţi, motivele pentru care n-am primit să fac parte din Comitetul de Direcţie. M-am abţinut întotdeauna de la atacuri personale. Nu mă tem însă de ameninţări şi voi şti să-mi apăr onoarea, dacă cineva ar îndrăzni să mă atace. Aceasta, ca s-o înţeleagă şi Alexandru Creţeanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Propunerile ca şi ameninţările cumetrilor de la Washington, care au pus sfîrşit zvîrcolirilor din Comitet, sînt demne de întreaga lor activitate, aşa zisă în slujba ţării.

In timp ce eram rugat şi împins înainte, în numele lui Maniu şi al românilor din străinătate, să iau conducerea acţiunii româneşti, la Paris, în toamna 1946, se ticluia împotriva mea o "fotocopie" după o scrisoare pe care aş fi scris-o lui Ică Antonescu, şi în care unele fraze erau astfel puse în evidenţă, ca şi cum între guvernul Antonescu şi mine ar fi existat o înţelegere şi legături tăinuite. Această fotocopie a fost plimbată de Creţeanu, de Buzeşti şi de salariaţii lor, pe la toate ministerele de Externe şi autorităţile străine, pentru a lovi în românul care apăra, cu cea mai mare căldură şi cu o autoritate de toţi străinii recunoscută, cauza ţării.

Ar fi ridicol să caut să-mi justific, mai ales în aceste caiete, unde de zece ani, însemn pentru mine - şi numai pentru mine - toate gîndurile şi simţirile mele. Este deajuns să

amintesc că pomenita scrisoare (către Antonescu) poartă aceeaşi dată ca şi introducerea la "Preliminariile" mele, care date publicităţii cîteva săptămîni mai în urmă, şi traduse apoi în opt limbi, au pus în evidenţă pretutindeni şi în plin război, atitudinea şi convingerile mele.

In acele vremi, răposatul Buzeşti urca spre demnităţile ministerului de Externe, pe scara de serviciu a Antoneştilor, iar Creţeanu aştepta un semn de la mine (adică acoperirea mea, faţă de englezi) ca să primească legaţia din Ankara, oferită lui Creţeanu, de Antonescu! Este ridicol să mă justific chiar faţă de acuzatorii mei, care ştiau şi ştiu mai bine poate decît oricine cauzele pentru care am ieşit din ţară (la cererea stăruitoare a lui Maniu) şi ceea ce am izbutit să fac, în străinătate. (...) Am fost lovit pe la spate, de un grup de ambiţioşi şi de mediocri, mînaţi de socoteli mărunte şi de un sentiment nestăpînit de invidie.

Ameninţările ce mi se fac acum, pentru a obţine tăcerea mea în chestiunea fondurilor, sînt tot atît de absurde,dar mult mai perfide.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Creţeanu, pe cînd era la Ankara, mi-a trimis vorbă (prin Anastasiu) că a aflat de "strălucita mea activitate", în Occident, şi că dacă am nevoie, este gata să mă ajute cu unele sume din fondurile de care dispune "pentru rezistenţă" în străinătate. Cum pe vremea aceea, aveam o încredere desăvîrşită în Creţeanu (care îmi fusese din copilărie prieten şi colaborator, de cîte ori am trecut pe la Externe) şi cum după şase ani de exil, fondurile mele proprii se istoviseră, am acceptat ajutorul propus. Cînd Creţeanu a venit în Elveţia, în vara 1946, m-a pus în curent cu greutăţile pe care le întîmpina în faţa justiţiei elveţiene, pentru a elibera de sub sechestru o parte din fondurile secrete ce fuseseră depuse în bănci (de către Vişoianu) pe numele lui. Pe atunci, începuse procesul lui, cu statul român. Am considerat acţiunea lui perfect justificată, deoarece eram convins că fondurile cu bucluc vor fi întrebuinţate pentru "rezistenţă"; în acest gînd, am intervenit, în două rînduri, pe lîngă guvernul de la Berna (pe lîngă Petitpierre) ca să apăr faţă de prietenii mei elveţieni, perfecta onorabilitate a "colaboratorului" meu de totdeauna, Alexandru Creţeanu.

Fondurile au slujit într-adevăr "rezistenţei", cel puţin la început. Astfel datorită lor, a putut fi finanţată întreaga noastră activitate publicistică şi diplomatică, la Conferinţa de la Paris. In calitatea mea de şef al acelei activităţi, am primit sprijinul cuvenit. Succesul pe care l-am dobîndit atunci (şi care, în ce mă priveşte, a fost urmat de încetarea imediată a oricăror venituri din ţară şi de confiscarea întregii mele averi), a îndemnat pe Creţeanu să iscălească o scrisoare către mine, obligîndu-se ca - atîta vreme cît nu voi dispune de averea mea - şi în orice caz, timp de 4 ani, să-mi avanseze 1 ooo dolari pe lună. Importanţa sumei era justificată prin cheltuielile mele de la Geneva (unde întreţineam, în apartamentul meu, o adevărată legaţie a României libere, unde erau găzduiţi toţi românii şi toţi străinii de vază ce treceau prin oraş) cum şi prin numeroasele mele călătorii de propagandă, în străinătate. Chiar în anul care a urmat conferinţei de la Paris, am fost la Londra, unde am vorbit la Chatham House[1], şi la Camera Comunelor, în faţa parlamentarilor conservatori, apoi la Florenţa şi la Monaco, unde am ţinut două conferinţe şi - în sfîrşit - la Strasburg, unde am făcut o serie de prelegeri la Universitate şi la Academia de Politică Internaţională. In vremile acelea, răsunetul cărţilor mele era pretutindeni mare, iar articolele mele săptămînale ,din "Journal de Genève", stîrneau un viu interes.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre timp, Vişoianu şi Buzeşti, ieşiseră din ţară ,hotărîţi să îngrădească activitatea mea. Cînd am sosit în America (...) Creţeanu (lucrat de colegii săi) m-a anunţat că nu se mai poate ţine de cuvînt, imputîndu-mi că "înţeleg să lucrez independent şi nu am rămas legat de grupul lui". Am răspuns că am primit un sprijin din fondurile "rezistenţei" pentru a putea îndeplini acţiunea mea (pe care nici un alt român nu o îndeplinea) şi nu pentru a mă lega de un grup, sau de altul. N-am fost niciodată de vînzare şi nu recunosc dreptul nimănui să cumpere oameni, cu banii ţării. Nu m-am coborît să discut cu el chestiunea convenţiei

---

1) Numele fundaţiei lui William Pitt, lord Chatham, om de stat englez (17o8-1778), care a condus politica britanică în timpul Războiului de şapte ani.

noastre; am renunţat la sumele promise şi am fost nevoit să desfac gospodăria mea din Geneva, căutînd să-mi asigur viaţa în America. Dorinţa mea de atunci, de a organiza numaidecît un Comitet, a fost zădărnicită prin teama cumetrilor, pentru ca nu cumva Comitetul să ceară - cum este firesc - controlul fondurilor. Numai cînd a fost iscodită (cu ajutorul aşa-zisului "Consiliu al partidelor", organizat de Buzeşti şi sub patronajul lui Lazăr) faimoasa formulă de zece, care asigura cumetrilor majoritatea de care aveau nevoie să împiedice orice discuţie cu privire la fonduri, Comitetul a luat fiinţă. Toate zvîrcolirile ce au urmat, toate atacurile împotriva lui Rădescu, aveau aceeaşi pricină: apărarea fondurilor. Din aceeaşi pricină, se trage acum şi moartea Comitetului; fondurile rămîn în paza detentorilor lor, cu orice preţ şi cu orice sacrificiu.

Pentru a opri însă o primejdioasă discuţie cu privire la aceste fonduri, Creţeanu ameninţă şi atacă anticipativ. In ce mă priveşte, atitudinea mea nu poate fi zdruncinată: am privit luarea în păstrare a fondurilor, de către Creţeanu, ca îndreptăţită (împotriva părerii juristului Rosenthal), nu atît din punct de vedere juridic, cît din punct de vedere politic şi naţional. Erau fonduri trebuincioase unei activităţi binecuvîntate. Inainte de constituirea Comitetului, consideram că Alexandru Creţeanu era îndreptăţit să dispună de ele, pentru scopuri de ordin naţional (şi consideram sprijinul pe care mi l-a dat ca fiind pe măsura unei asemenea destinaţii). Deîndată ce Comitetul Naţional a luat fiinţă, consideram că era firesc (din nou, din motive politice şi naţionale, mai însemnate decît cele juridice) ca acest control al fondurilor să treacă în seama Comitetului. Pentru a vădi dezinteresarea mea în această privinţă, nu am mai ridicat nici o pretenţie asupra fondurilor.(...) De aceea, voi menţine cu toată fermitatea punctul meu de vedere mai departe. Sînt îndurerat că am fost nevoit să închin atîtea pagini unor jalnice intrigării.[1)]

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

1) Documentele cu privire la activitatea Comitetului Naţional, la care s-a făcut referinţă, au fost anexate la "Jurnal", în septembrie 1950. In cele ce urmează, reproducem aceste documente.

Din dosarele Comitetului Naţional.

Cele din urmă zvîrcoliri: aprilie-mai-septembrie 1950.

1 mai: Intrunire la Washington, organizată de Barnes, cu Vişoianu, Creţeanu şi cu mine. Cădem de acord asupra unui text: formarea unui Comitet de direcţie (din care fac parte: Gr. Gafencu, Popa, Vişoianu) cu condiţia ca, în cel mult trei luni, să fie soluţionată "problema statutului" (adică lărgirea Comitetului) şi problema "sprijinului financiar" (adică scoaterea la lumină a fondului financiar).

4 mai: Cu generalul Rădescu, la "Europa Liberă". El acceptă formula şi face o rezervă cu privire la Popa.

9 mai: Vişoianu, de acord cu mine, să ne întîlnim înainte de plecarea sa în Europa. El a plecat însă fără a mă înştiinţa. In Europa, el va apăra în faţa regelui, formula Comitetului de direcţie, fără cele două condiţii.

Intre timp, generalul Lazăr intervine din nou, cerînd în numele regelui: a/ Care este cauza care face că "nu merge" Comitetul? (!); b/ Ce trebuie să se facă pentru îndreptarea situaţiei?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Impreună cu N. Caranfil, am răspuns acestor întrebări prin scrisoarea următoare:

New York - 17 mai 1950

Sire, Cele două întrebări ale majestăţii voastre comunicate prin scrisoarea domnului general Petre Lazăr, din 1 mai 1950, corespund unei îndurerate îngrijorări pe care cu toţii o împărtăşim. Ne vom strădui să răspundem acestor întrebări, cu toată sinceritatea şi seriozitatea pe care le cere problema ridicată de majestatea voastră. O vom face cu băgare de seamă, pentru ca mărturia noastră să poată sluji mai tîrziu, cînd va fi luată în cercetare acţiunea românilor de peste hotare.

Tinem mai întîi să exprimăm părerea noastră de rău că unele probleme pe care datori eram să le dezlegăm între noi, au ajuns din nou în faţa majestăţii voastre, pricinuindu-i o fireească şi îndreptăţită nedumerire. Sîntem mîhniţi de asemenea, că în vremi cînd atîtea nădejdi sînt puse în Comitetul Naţional Român, activitatea acestuia este mereu stînjenită prin neînţelegeri, care n-au

nici măcar scuza de a fi datorite unor păreri deosebite, de ordin politic.

Am dori să asigurăm pe majestatea voastră că, în ciuda acestor neînţelegeri, nici o activitate românească n-a fost sistată, în Statele Unite. Dimpotrivă, în cursul lunilor trecute, multe străduinţi româneşti au fost deosebit de rodnice. Astfel, numai în sectorul New York - atît de important în viaţa internaţională - s-a desfăşurat o vie activitate. Ne îngăduim să dăm aici unele pilde:

Postul de radio "Vocea Americii" a putut transmite în ţară, rezumatul mai multor conferinţe ţinute de colegii noştri, la universităţi, ca şi la posturi radiofonice americane şi chiar în faţa unor instituţii militare din această ţară.

La postul de radio al Comitetului "Europa Liberă",ale cărei emisiuni spre ţările răsăritene vor fi foarte importante, o echipă românească lucrează de zor pentru a pregăti programele şi a strînge materialul informativ. Mihai Fărcăşanu, delegat de Comitetul Naţional Român ca să ţină legătura cu acest post, se ocupă îndeaproape de activitatea echipei româneşti.Titu Rădulescu-Pogoneanu şi-a cîştigat un merit deosebit prin stăruinţa cu care a cerut să se ţină seama de alcătuirea programelor,de interesul şi de cerinţele ascultătorilor români. Brutus Coste, într-o conferinţă care a avut mare răsunet în cercurile animatorilor şi specialiştilor propagandei, a arătat care sînt principiile politice şi condiţiile tehnice necesare unei propagande îndreptate către popoarele de dincolo de Cortina de Fier. (Insemnăm aceste sforţări reuşite, fiindcă ele se încadrează în noua politică americană ce urmăreşte o mai intensă acţiune de propagandă spre Răsărit").

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In domeniul asistenţei, N.Caranfil a izbutit să dezvolte asociaţia de ajutorare a refugiaţilor români ("Romanian Wellfare Inch") pe care o înfiinţase în Statele Unite, cu ajutorul foştilor miniştri americani acreditaţi în România şi al unor membri din misiunile militare. Această acţiune a lucrat mînă în mînă cu "Caroman"-ul de la Paris, care în cursul anului 1949, îşi întinsese activitatea şi la Trieste, unde ajungeau românii refugiaţi şi internaţi în Iugoslavia.

(...) Sîntem datori să amintim sprijinul însemnat a-

dus de Carol Davila acestei activităţi de asistenţă românească. Nenumăratele sale intervenţii pe lîngă public, pe lîngă cititorii de ziare şi pe lîngă autorităţile americane, în vederea strîngerii unor fonduri de asistenţă, obţinerii de vize de intrare în Statele Unite, eliberării românilor deţinuţi în Iugoslavia şi modificării procedeelor autorităţilor de imigrare, faţă de exilaţii români, au fost mai totdeauna încununate cu succes.

Insemn, în sfîrşit, că de un an şi jumătate,se strîng la chemarea lui Grigore Gafencu, în apartamentul lui din New York, fruntaşi tot mai numeroşi din toate ţările răsăritene, ca să discute laolaltă problemele de azi şi de mîine ale ţărilor lor. Aceste întruniri, la care participă acum şi personalităţi eminente din lumea politică, ziaristică şi culturală americană, au fost organizate într-o grupare ("Tuesday Panel") care îşi ţine şedinţele în mod regulat, de două ori pe lună şi care tinde să elaboreze un program şi o doctrină pentru eliberarea Europei de Est şi reintegrarea ei în Europa şi în comunitatea popoarelor libere.

Aceste activităţi care se desfăşoară la New York (şi nu ne îndoim că, la Washington se desfăşoară activităţi similare) sînt, într-o măsură oarecare, o mîngîiere pentru lipsa de activitate a Comitetului Naţional. Ele ne arată însă, cît de mult s-ar putea face cu forţele româneşti unite laolaltă, sub oblăduirea unui Comitet cu autoritate şi unit.

Vom încerca acum să răspundem la cea dintîi întrebare pe care ne-a pus-o majestatea voastră: "Care sînt pricinile imposibilităţii dovedite de Comitetul Naţional de a lucra harnic şi în armonie?"

Mai mulţi dintre colegii noştri aruncă, de o bucată de vreme, stăruitor şi sistematic, întreaga vină asupra preşedintelui nostru, generalul Rădescu.

Respingem cu hotărîre această învinuire pe care o socotim greşită şi fără temei.

Observăm, mai întîi, că toate activităţile de care am pomenit mai sus, se desfăşoară la New York, în legătură directă şi cu sprijinul constant al generalului Rădescu şi că ele nu au fost niciodată lipsite de "armonie".

Observăm apoi că, după multe sforţări, unii dintre noi, însufleţiţi de o sinceră dorinţă de înţelegere, am izbutit să

BCU Cluj / Central University Library Cluj

restabilim, nu de mult, raporturi normale în Comitet şi că aceste raporturi au fost din nou tulburate, nu de preşedinte, ci de cuvintele grele, ofensatoare, nepermise, rostite despre preşedinte, de către unul din colegii noştri. Faptul că acest coleg nu a găsit de cuviinţă să facă, aşa cum toţi l-am rugat, cuvenitele scuze pentru grava ofensă adusă unui şef mai în vîrstă, respectat şi iubit de poporul nostru, a dus la situaţia de azi, unde nici o armonie nu mai e cu putinţă. Vina pentru această întîmplare este precisă, bine definită; ea nu poate fi pusă în sarcina ofensatului, ci apasă întreagă asupra ofensatorului.

Observăm în sfîrşit, că dintre toţi membrii Comitetului, generalul Rădescu este acela al cărui nume are cel mai mult răsunet şi cea mai întinsă popularitate printre românii din ţară, ca şi printre aceia din străinătate; că ofensa ce s-a adus generalului Rădescu, de către străinii cotropitori, pe cînd el era ultimul prim-ministru legitim, a fost resimţită ca o ofensă adusă însăşi ţării româneşti; că atitudinea bărbătească pe care generalul Rădescu a avut-o atunci, i-a cîştigat încrederea şi dragostea poporului român; şi că de aceia, una dintre cele mai temeinice legături între acest popor şi Comitetul Naţional, este prezenţa generalului Rădescu în fruntea Comitetului. In vremi ca acestea de azi, cînd un Comitet restrîns şi îndepărtat de marea masă a românilor poate fi uşor bănuit şi pizmuit, preşedenţia generalului Rădescu nu supără decît pe prea puţini şi este, pentru cei mai mulţi români, o chezăşie de acţiune şi de rezistenţă bărbătească.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tinînd seama de aceste observaţii, am căutat să lămurim cauzele adevărate ale situaţiei în care se află Comitetul.

Cea dintîi condiţie pentru ca un Comitet Naţional constituit în exil să poată funcţiona normal şi armonios, este ca membri lui să fie egali în drepturi şi îndatoriri. Pentru ca hotărîrile să poată fi luate liber, pentru ca membrii să poată fi întrebuinţaţi potrivit cu valoarea şi cu aptitudinile fiecăruia, pentru ca întregul Comitet să dea impresia de unitate şi să aibă autoritatea unui organism naţional (...) este nevoie ca între el şi misiunea naţională ce are de împlinit să nu se strecoare interese şi socoteli particulare.

Comitetul nostru, aşa cum s-a constituit, nu dispunea

de nici un fond. El trebuia să facă faţă unor îndatoriri serioase şi unor cerinţe chinuitoare, cu mîinile goale. In calitatea lui de organism naţional, el nu avea la îndemînă nici un ban şi nu putea lua deci nici o hotărîre care impunea cheltuieli, sau acordarea unui sprijin financiar.

In schimb, unii membri ai Comitetului dispuneau de anumite mijloace băneşti. Aceste mijloace, provenind din fondurile secrete ale Ministerului de Externe, fuseseră puse la dispoziţia unuia dintre membri Comitetului, de către altul, pe vremea cînd acesta din urmă era ministru de Externe. Fondurile căpătaseră astfel o anumită "destinaţie" şi erau sustrase oricărui control. Operaţia ar fi fost perfect normală - pentru vremuri normale - şi corespundea regulilor în vigoare, la Ministerul de Externe. Mai mult, dat fiind onorabilitatea persoanelor în cauză, era de presupus că girarea fondurilor va fi corectă.

Situaţia însă nu mai este normală: pe de o parte statul legal, cotropit de duşmani, a încetat de a mai exista; pe de altă parte, un Comitet Naţional a fost constituit în străinătate, cu misiunea de a asigura continuitatea fiinţei politice a poporului românesc. Acest Comitet este răspunzător, în întregimea lui, de felul cum îndeplineşte această misiune. Este firesc că - tot în întregimea lui - să ceară ca acest control pe care trebuie să-l exercite, să se întindă tot atît de departe ca şi răspunderile pe care le-a asumat. Si este tot atît de firesc ca acest Comitet să poată dispune de toate mijloacele financiare care provin din patrimoniul public şi au o destinaţie de interes general.Pare inadmisibil ca nişte fonduri care au această provenienţă, fonduri cunoscute, definite, existente, să rămînă sub controlul exclusiv şi la dispoziţia exclusivă a unor particulari. In lupta pe viaţă şi pe moarte, pe care Comitetul, în întregimea lui, este chemat să o conducă, pare inadmisibil să i se opună (pentru a-i îngrădi puterile şi a-i micşora autoritatea) vechile reguli de contabilitate şi argumentul, prea puţin convingător, că fondurile ar fi căpătat, mai dinainte, "o anumită destinaţie". Acest argument sărac, cînd este opus membrilor Comitetului devine de-adreptul revoltător cînd este invocat faţă de preşedinte, deoarece generalul Rădescu a fost preşedinte al Consiliului de Miniştri chiar atunci cînd ministrul său de Externe dispunea de aceste fonduri; deoarece şi azi, el este preşedintele acestui fost ministru şi are

BCU Cluj / Central University Library Cluj

dreptul să ştie, de la foştii săi colegi din guvern, deci de la actualii săi colegi din Comitet, care sînt acele "destinaţii"care trec înaintea scopului de a sluji cauza naţională.

La originea celor mai multe greutăţi în care se zbate Comitetul, se află faptul că nu s-a putut ajunge la o dezlegare înţeleaptă a problemei fondurilor şi că s-a menţinut o situaţie nefirească, de inegalitate şi de suspiciune, între membrii Comitetului.

De altfel, deţinătorii fondurilor au presimţit - anterior constituirii Comitetului - că problema fondurilor va pricinui grele frămîntări. Hotărîţi să folosească aceste fonduri sub controlul lor exclusiv (probabil din motive onorabile, ca de pildă, din teama ca nu cumva banii ce se aflau în grija lor să fie cheltuiţi prea repede) ei s-au văzut siliţi să caute soluţii meşteşugite, amînînd constituirea Comitetului şi străduindu-se să constituie Comitetul în aşa fel încît să nu li se poată cere restituirea fondurilor. De aici, nevoia de a întocmi de mai înainte o "majoritate sigură". Cu alte cuvinte, ei au căutat să dezlege problema constituirii Comitetului, în funcţie de fonduri,şi nicidecum problema fondurilor în funcţie de Comitet. Astfel, soluţia anormală adoptată cu privire la fonduri a creat o situaţie anormală în Comitet: în loc ca fondurile să ajungă sub controlul Comitetului, Comitetul pare să fi fost osîndit să funcţioneze sub controlul deţinătorilor de fonduri.

La acest rezultat care nu corespunde unui interes politic, necum unui interes naţional, ci numai unor preocupări de ordin particular, s-a ajuns prin mijloacele următoare:

a/ S-a căutat, mai întîi, ca numai un număr restrîns de membri independenţi să poată pătrunde în Comitet. Gruparea ce se formase la Geneva, în primăvara anului 1947, cu asentimentul tuturor fruntaşilor rezistenţei româneşti, a fost înlăturată,iar unii dintre membrii ei au fost sistematic urmăriţi printr-o campanie de denigrare. Comitetul a putut fi constituit prin sacrificarea unor elemente meritorii şi într-o atmosferă de vrajbă, cum nu mai fusese niciodată, între fruntaşii români, la Geneva (1946-1947) şi la Paris (1946).

b/ Reprezentarea partidelor democratice în Comitet a fost lăsată în seama unor grupări zise "Consiliul partidelor",or-

gan constituit ad-hoc, în ajunul formării Comitetului.

Ideea ca partidele democratice să fie reprezentate în Comitet este justă, şi nimeni nu a căutat să se opună împlinirii ei. Dimpotrivă, generalul Rădescu propusese, de mai înainte, numeroase locuri în Comitet, membrilor partidelor democratice.

Formula "Consiliului partidelor" era mai puţin fericită, fiindcă cerea o înţelegere permanentă între partide (ceea ce nu s-a întîmplat şi nu putea fi cazul) şi fiindcă îngăduia membrilor unui partid să desemneze şi apoi să supravegheze pe "reprezentanţii" celorlalte partide în Comitet. Cu toată împotrivirea liberalilor (care n-au consimţit să se supună unei asemenea tutele şi s-au retras din "Consiliul partidelor") ficţiunea acestui Consiliu a dăinuit, sprijinită pe acordul dintre membrii unui partid şi reprezentantul unei fracţiuni socialiste, care este contestată de toate celelalte fracţiuni ale partidului socialist ca şi de toate organizaţiile socialiste şi sindicale internaţionale. Deoarece s-a dat Consiliului partidelor ciudata prerogativă de a desemna membrii diferitelor partide care să fie numiţi în Comitet, acesta din urmă nu a putut să-şi dea seama în ce măsură persoanele desemnate reprezentau într-adevăr partidele lor respective.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

c/ Comitetul Naţional odată constituit, mai toate încercările de a duce pînă la sfîrşit discuţii care prevedeau luarea unor hotărîri precise - cum şi cercetarea mijloacelor financiare trebuincioase la îndeplinirea acestor hotărîri - se izbeau de rezistenţa "majorităţii" şi erau amînate (după cum se poate vedea din toate procesele-verbale ale şedinţelor). Impiedicat de această "majoritate" ca să ia în cercetare problema fondurilor, Comitetul neavînd resurse proprii, a fost ţinut în neputinţa de a elabora un program de lucru, necum de a întreprinde o acţiune şi de a crea organe de execuţie în afara Statelor Unite. (Contribuţia pe care Comitetul Naţional pentru "Europa Liberă" o dă comitetelor naţionale răsăritene este strict limitată la acoperirea cheltuielilor de funcţionare ale acestor organizaţii, în Statele Unite). Pe de altă parte însă, unii dintre membrii Comitetului Român - şi anume aceia ce dispuneau de mijloace financiare provenite din fonduri publice - întreţineau în Europa or-

ganizaţii proprii, subvenţionau persoane şi ziare. O asemenea situaţie punea Comitetul în inferioritate şi îl lipsea de orice autoritate. Si deoarece datoria preşedintelui, apărător al prestigiului şi autorităţii Comitetului, era să caute să pună capăt unei asemenea stări de lucruri, intervenţiile fireşti ale generalului Rădescu au stîrnit o pornire tot mai înverşunată împotriva lui.

Această pornire a izbucnit în mod deosebit de violent, în toamna anului trecut, cînd, după ce împreună cu mai mulţi membri, preşedintele ceruse din nou ca fondurile să fie puse la dispoziţia Comitetului, a fost ridicată împotriva lui,cu prilejul aşa-ziselor destăinuiri, la procesul Coplon, odioasa învinuire că ar fi compromis prestigiul Comitetului. (La cererea majestăţii voastre, am trimis atunci părerile noastre, în scris, cu privire la situaţia din Comitet).

De atunci, pornirea împotriva generalului Rădescu a tot crescut, pricinuind scene penibile, care au contribuit nu numai la otrăvirea atmosferei din Comitet, dar şi la serioasa îmbolnăvire a preşedintelui. Mereu revenea în discuţie problema fondurilor, sortită se pare să tulbure şi să întunece acţiunea românească în afară, pînă cînd va fi căpătat o justă dezlegare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Azi, din nou, această problemă se află în miezul neînţelegerilor. Rîvna cu care unii urmăresc înlăturarea şi înlocuirea preşedintelui, vădeşte dorinţa lor de a cuprinde preşedenţia în blocul "majorităţii sigure şi invariabile".

Nu credem că o asemenea "soluţie" ar corespunde unui interes naţional, şi că ar putea fi pe placul românilor de pretutindeni, al celor din ţară, ca şi al celor din străinătate.

Convingerea noastră este că numai prin înlăturarea combinaţiilor şi a socotelilor de ordin particular, numai prin subordonarea chestiunilor financiare, cerinţelor de ordin politic şi naţional, vom putea ajunge să reconstituim un comitet cu deplină autoritate şi să asigurăm o colaborare rodnică şi încrezătoare între români.

La întrebarea a doua a majestăţii voastre, şi anume: "Ce sugestii înţelege a face Comitetul Naţional pentru a putea asigura actualului Comitet putinţa de a lucra harnic şi folosi-

tor?", ne vom îngădui, pe temeiul consideraţiunilor de mai sus, să dăm răspunsul următor:

Socotim că înainte de toate, trebuie împrospătată atmosfera ce dăinuieşte în Comitet, înlăturînd pricinile care provoacă vrajba între membrii Comitetului, întreţin permanenta răzvrătire a unora dintre aceşti membri împotriva preşedintelui şi - datorită unor vinovate uneltiri - tind să aşeze într-o nefirească opoziţie, adînc păgubitoare intereselor naţionale, persoana majestăţii voastre (...) şi pe aceea a generalului Rădescu, slujitor credincios al cauzei româneşti.

Odată înlăturate aceste pricini de neînţelegere, ce se menţin prin felul în care s-au închegat anumite grupuri în organizaţia de azi, s-ar putea restabili unitatea de care este atîta nevoie în rîndurile românilor din Comitet şi din afară de Comitet.

In acest scop, credem că este neapărat necesar ca:

a/ Comitetul Naţional Român să fie lărgit, ţinîndu-se seama de calitatea reprezentativă şi de aportul real şi util al celor chemaţi să facă parte din Comitet, pe temeiul criteriilor următoare:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- Fruntaşi politici, dintre care unii recent ieşiţi din ţară, şi cunoscînd mai deaproape grijile, suferinţele şi stările ei sufleteşti; iar alţii, deosebit de folositori în afară, datorită activităţilor şi a legăturilor cîştigate în străinătate, să fie reprezentaţi în Comitet; - Partidul Naţional Liberal să se bucure de o mai largă şi mai justă reprezentare; - Partidul Socialist şi muncitorimea română să capete o reprezentare reală. Dat fiind că răspunderea pentru activitatea Comitetului revine, în primul rînd, preşedintelui, credem că, în armonie cu uzanţele din viaţa politică românească, acestuia ar trebui să-i revină sarcina de a întocmi şi de a prezenta majestăţii voastre lista Comitetului reconstituit, potrivit criteriilor de mai sus.

b/ Comitetul Naţional Român astfel reconstituit, ar putea delega o parte din atribuţiile sale unui Comitet restrîns care ar avea menirea să înlesnească sarcina preşedintelui, păstrînd un contact direct cu toţi membrii, coordonînd activitatea lor, pregătind şedinţele Comitetului şi veghind ca hotărîrile să fie precis şi grabnic executate. Atribuţiile şi modalităţile de

lucru ale Comitetului restrîns vor trebui să fie stabilite printr-un regulament special, întocmit de Comitetul Naţional Român.

c/ Toate mijloacele financiare provenind din fonduri publice, care se află în păstrarea unor români aflaţi în străinătate, să fie puse la dispoziţia Comitetului Naţional Român.

Pentru a asigura un control temeinic asupra acestor fonduri şi a împiedica cheltuieli nesăbuite şi orice fel de risipă, propunem să fie înfiinţat un "trustee"[1], care va lucra potrivit unui statut de folosire a fondurilor, stabilit de comun acord de către deţinătorii actuali ai fondurilor şi de unii delegaţi ai Comitetului reconstituit.

Alte "soluţii" (ca de pildă, acordarea de subvenţii de către deţinătorii de fonduri, către Comitetul Naţional), sau punerea la dispoziţia Comitetului Naţional a unor oficii şi ziare plătite direct de către deţinătorii de fonduri, nu ar pune capăt inferiorităţii nefireşti în care se află astăzi Comitetul faţă de unii dintre membrii săi, ci ar contribui să mărească răspunderea Comitetului pentru fonduri de care nu dispune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Convinşi că prin măsurile pe care - la cererea majestăţii voastre - ne-am îngăduit să le propunem, se poate ajunge la restabilirea necesarei unităţi de acţiune şi de simţire în rîndul românilor de peste hotare, rugăm pe majestatea voastră să primească (...) ss.Grigore Gafencu şi N.Caranfil.

La această scrisoare: nici un răspuns!

Vişoianu "lucrează" în Europa. "Partida" este de altfel de mult cîştigată pe lîngă Lazăr.

Comitetul "Europa Liberă" mă roagă să plec în Europa. Iau avionul, în ziua de 19 iulie.

Sosesc la Copenhaga, în ziua de 29 iulie.

Sînt primit în audienţă la rege, în ziua de 3o iulie, unde repet argumentele din scrisoarea de mai sus.

Regele nu are decît un gînd: să înlăture pe generalul Rădescu. Regele ne comunică "concluziile" sale, în seara de 3o iulie.

---

1) O administraţie.

Zece zile mai tîrziu (după întoarcerea mea la New York) Lazăr comunică în scris Comitetului, concluziile regale.

Copenhaga - 1o august 195o

Domnului General Rădescu
Preşedinte al CNR,
2911o, Q-Street, N.W.
Washington. D.C.-S.U.A.

Domnule preşedinte, majestatea sa regele mă însărcinează a vă transmite, pentru Comitetul Naţional, următoarele:

Majestatea sa a luat cunoştinţă de răspunderile individuale date de membrii Comitetului la cele două întrebări puse prin scrisoarea din 25 aprilie 195o.

Majestatea sa a luat de asemenea cunoştinţă de părerile exprimate verbal de o parte din membrii Comitetului, în audienţele ce le-au fost acordate, la Copenhaga, în ziua de 3o iulie, 195o.

Majestatea sa a putut astfel constata încă odată, că din fericire, nici o problemă de ordin naţional nu desparte pe membrii Comitetului şi că o armonioasă colaborare a lor poate fi asigurată printr-o mai bună organizare interioară şi o îmbunătăţire a funcţiunii preşedinţiale. Majestatea sa a aflat,de la membrii Comitetului, că asemenea parţiale încercări au fost plănuite chiar de către Comitet.

Majestatea sa a aflat, în fine, cu cea mai mare uimire, din scrisoarea preşedintelui, că d-sa refuză, de la data de 27 martie, să mai convoace Comitetul Naţional, împiedicîndu-i astfel orice activitate, tocmai într-o gravă fază a situaţiei internaţionale, cînd ţara noastră ar fi avut cea mai mare nevoie de un Comitet activ.

Tinînd seama de toate acestea şi mai ales de îndatorirea sa de a asigura funcţionarea organului reprezentativ al ţării noastre, majestatea sa a ajuns la concluzia următoare: "Un comitet de direcţie de trei (membri), compus din d-nii Grigore Gafencu, Augustin Popa şi C.Vişoianu, să fie constituit în sînul Comitetului Naţional. El va exercita funcţiunile preşedinţiale".

Comitetul va putea astfel să lucreze în chip rodnic şi să-şi desfăşoare activitatea şi funcţiunile pe baza statutului său,

aprobat prin scrisoarea din 16 decembrie 1949.

Majestatea sa ştie că totdeauna - şi mai ales în aceste ceasuri tragice pentru ţara noastră - conştiinţa sfetnicilor săi nu este inspirată decît de un adînc devotament pentru interesele ţării şi pentru instituţiile sale fundamentale. Majestatea sa face un călduros apel la membrii Comitetului, rugîndu-i să dea fără încetare exemplul unei munci armonioase şi rodnice, în slujba ţării. Naţiunea română, împreună cu suveranul său vor înconjura cu gratitudine un astfel de devotament. Binevoiţi a primi, etc.

General C.Petre Lazăr

Notă: Trimis în copie, Secretariatului General al C.N.R., la Washington, cu rugămintea şi autorizarea de a o transmite, în copie, tuturor membrilor C.N.R.

Arăt în scris generalului Rădescu părerile şi atitudinea mea:

1088 Park Avenue
New York, 18 august 1950

Stimate domnule preşedinte,

Secretariatul general îmi trimite o copie după scrisoarea din 10 august a.c., adresată dv. de dl.general Petre Lazăr. In această scrisoare se spune că majestatea sa mi-ar fi făcut cinstea de a mă desemna într-un Comitet de direcţie, "menit să exercite funcţiile preşedinţiale".

Tin să vă dau în această privinţă, aceleaşi lămuriri pe care le-am dat majestăţii sale regelui, cu două săptămîni în urmă, la Copenhaga.

Problema alcătuirii unui Comitet de direcţie a fost ridicată, în mai multe rînduri, de unii colegi ai noştri. Intrebat dacă aş consimţi să fac parte dintr-un asemenea comitet, am răspuns într-o convorbire, la Washington, cu domnii Vişoianu şi Creţeanu, în prezenţa unui prieten comun american,[1] că răspunsul afirmativ pe care l-aş putea da acestei întrebări, depinde de trei condiţii.

Mai întîi, scopul unui asemenea Comitet de direcţie ar trebui să fie acela de a ajuta pe preşedinte să-şi îndeplinească sarcina, asigurînd o colaborare strînsă şi prietenească,

1) Barnes, la 1 mai.

în sînul Comitetului Naţional. In niciun caz, constituirea unui comitet de direcţie nu trebuie să provoace jigniri şi neînţelegeri noi, care ar îngreuna şi mai mult sarcina preşedintelui şi a membrilor Comitetului Naţional. De aceea, atribuţiile noului organ ar trebui astfel precizate, încît să nu aducă nici o atingere prestigiului de care se bucură preşedintele printre români şi printre străini, prestigiu de care trebuie să se poată bucura mai departe, în interesul cauzei româneşti.

In al doilea rînd, am cerut o lărgire a Comitetului Naţional, lărgire care să întărească şi să asigure, în împrejurările de azi, caracterul lui reprezentativ şi naţional. Nu trebuia - după a mea părere - să se dea o păgubitoare îndreptăţire credinţei (de mulţi împărtăşită) că în sînul Comitetului Naţional un grup restrîns de compatrioţi îşi apără cu străşnicie prerogativele, graţie unei majorităţi de mai dinainte organizate . Am apărat deci convingerea mea că este negreşit nevoie (pentru a putea strînge laolaltă, în slujba unei acţiuni naţionale comune, toate forţele democratice româneşti, aflate în străinătate) să se asigure o justă reprezentare, în Comitet, a partidului liberal, a reprezentanţilor adevăraţi ai muncitorimii, reprezentarea fruntaşilor politici români ieşiţi recent din ţară, cum şi a celor fruntaşi care, prin activitatea şi legăturile lor, pot fi deosebit de folositori cauzei româneşti.

In al treilea rînd, în sfîrşit, am cerut ca, în bună înţelegere şi pe temeiul unor garanţii precise, să fie luată hotărîrea ca toate mijloacele financiare, provenind din fonduri publice româneşti să fie aşezate sub controlul Comitetului Naţional. Fără o asemenea măsură firească, Comitetul Naţional nu poate avea autoritatea ce trebuie să o aibă, ca organ reprezentativ al ţării noastre. El nu ar putea avea nici creditul necesar ca să-şi asigure, în mod statornic, alte izvoare de venituri (fără de care nici o activitate nu se poate închipui) atîta vreme cît nu poate obţine să i se încredinţeze fonduri din izvor public românesc.

Aceste condiţii pe care le-am susţinut cu energie (nu pentru a ridica alte greutăţi, ci pentru a da comitetului de direcţie proiectat posibilitatea de a rezolva, cu adevărat,criza ce bîntuie în Comitetul Naţional) au fost acceptate în principiu

de colegii mei. Am păstrat credinţa, după această consfătuire, că - în ciuda unor greutăţi ce s-au ivit mai în urmă - şi care, după a mea părere, puteau fi uşor înlăturate, o înţelegere deplină era posibilă.

Doream această înţelegere, cu atît mai mult, cu cît obţinusem de la d.Creţeanu angajamentul că va exprima preşedintelui Comitetului Naţional, regretele sale pentru supărătorul incident care a provocat criza, în urma căreia Comitetul n-a mai fost întrunit.

In acest gînd, am expus întreaga problemă, aşa cum o vedeam eu, în faţa majestăţii sale regelui, la Copenhaga.

De aceea, cînd regele Mihai, în concluziile sale, a pus accentul exclusiv, pe constituirea unui comitet de direcţie, m-am simtit dator să arăt cu toată sinceritatea, că nu mă pot învoi cu o soluţie care tinde să deslege o presupusă criză de conducere, atunci cînd, după convingerea mea, Comitetul Naţional Român suferea de o criză de constituire. Este drept că majestatea sa a declarat că nu se opune unei lărgiri a Comitetului, dar că această lărgire trebuie să se facă pe cale statutară. Din nenorocire, deşi patru dintre membrii Comitetului, ca şi cei mai mulţi dintre membrii partidelor democratice, aflaţi în străinătate, cer o lărgire a Comitetului, o asemenea lărgire este greu de îndeplinit pe cale statutară. Intr-adevăr, folosirea căii statutare cere asentimentul majorităţii actuale a Comitetului, care a dovedit voinţa ei de a nu accepta nici o lărgire a acestui Comitet şi despre care nu cred că ar putea fi înduplecată să admită o asemenea lărgire doar dacă şi-ar asigura - şi pe mai departe - un control absolut asupra Comitetului Naţional.

Amintind respectuos majestăţii sale că, în lupta pe care am închinat-o, de atîţia ani, credinţii mele statornice într-o ţară liberă şi într-o monarhie constituţională, sînt şi rămîn devotat regelui, am ţinut să arăt că nu-mi va fi posibil să fac parte dintr-un comitet de direcţie care nu va fi în măsură să asigure acţiunii româneşti sprijinul şi încrederea celui mai mare număr de români.

Primiţi, vă rog etc.

Grigore Gafencu

Am confirmat regelui, prin scrisoarea ce urmează, neputinţa mea de a accepta "concluziile" sale:

Sire, cînd am plecat din Copenhaga, unde am avut plăcerea să revăd pe majestatea voastră, dar şi mîhnirea de a nu mă putea învoi cu unele hotărîri ce mi-au fost comunicate, am promis să înştiinţez majestăţii voastre, de îndată ce voi sosi la New York, atitudinea ce voi crede dator s-o iau. Mă voi ţine de cuvînt.

După ce am stat de vorbă cu unii prieteni care au aprobat în totul cele spuse de mine la Copenhaga, ţin să confirm majestăţii voastre regretul pe care l-am exprimat din vreme, şi anume că nu pot face parte din comitetul de direcţie, care în condiţiile în care a fost rînduit, nu poate să înlătura greutăţile ce dăinuiesc în Comitetul Naţional, ca şi în lumea românească din exil.

Cînd generalul Rădescu a primit, între timp, o scrisoare din partea generalului Lazăr, cu "concluziile" audienţei noastre la majestatea voastră, am comunicat în scris, preşedintelui Comitetului Naţional, punctul meu de vedere, aşa cum am avut cinstea să-l expun la Copenhaga. Generalul Rădescu este autorizat de mine să comunice, la rîndul său, scrisoarea mea, majestăţii voastre. Nu voi reveni, Sire, asupra celor dezbătute. Nu ştiu care va fi viitorul Comitetului Naţional. Mă tem că nu va fi trandafiriu. Mă doare faptul că nu a fost luată în seamă părerea membrilor mai în vîrstă, şi poate nu a celor mai puţin înţelepţi. Faptul că "majoritatea" este de altă părere, nu constituie un argument. Majoritatea a fost astfel ticluită ca să fie de altă părere decît a membrilor mai în vîrstă. Iar în afară de Comitet, am avut prilejul să constat, din nou, în cursul călătoriei mele în Europa, că această majoritate nu se bucură de nici o simpatie şi de nici o încredere. Se află în joc nu numai persoana preşedintelui, persoană respectată de cei mai mulţi şi care se zbate astăzi, uneori fără îndemînare, în laţul unor intrigi bine ţesute; în joc se află unele ambiţii, cu atît mai necruţătoare, cu cît sînt mai deşarte şi care tind să înlăture de la conducerea luptei româneşti tot ce este autoritate recunoscută şi valoare reală.

De fapt, îşi stau faţă-n faţă două concepţii deose-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

bite despre ce trebuie să fie această luptă, pentru eliberarea ţării: de o parte, convingerea că porţile organizaţiilor noastre trebuie să rămînă deschise, pentru ca, potrivit faptelor şi isprăvilor fiecăruia, valorile să poată intra, iar nevalorile să poată fi eliminate; pe de altă parte, tendinţa unui grup restrîns de a se sprijini pe unele instrumente obediente, pentru a rămîne cu orice preţ "la putere". Si ce putere!?

De vină sîntem, poate şi noi, care nu am încercat, mai din vreme, să informăm şi să convingem pe majestatea voastră de intenţiile noastre curate şi de năzuinţa noastră, de a da străduinţelor rezistenţei româneşti o platformă cît mai largă, cît mai naţională.

Vrem totuşi să nădăjduim că regele, atunci cînd are o îndoială, nu se va lăsa ademenit de aceia care ar vrea să se slujească şi de el, şi că va şti să rămînă deasupra vîltoarei de patimi şi de ambiţii potrivnice, neatins de ele, aşa cum îl doresc aceia care, chiar atunci cînd nu se pot supune hotărîrilor lui, îi rămîn totuşi credincioşi.

Primiţi, Sire, etc.

Grigore Gafencu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Generalul Rădescu, după ce a primit scrisoarea mea, a răspuns şi el regelui, prin următoarele:

New York, 2o august, 195o

Sire, primesc - prin secretariatul de la Washington - o scrisoare deschisă, pe care generalul Petre Lazăr ne-o adresează pentru a-mi aduce la cunoştinţă unele "concluzii" ale majestăţii voastre. Aflu, pe această cale, că: "un comitet de direcţie de 3, compus din d-nii Grigore Gafencu, Augustin Popa şi Const. Vişoianu, să fie constituit în sînul Comitetului Naţional. El va exercita funcţiunile preşedinţiale".

Tin, Sire, să exprim îndurerata mea mirare că majestatea voastră nu s-a gîndit să trimită un asemenea mesaj adresat unui fost prim-ministru, printr-o scrisoare directă şi personală. Tin să arăt uimirea mea că, înainte de a fi ajuns în mîinile mele, scrisoarea d-lui Petre Lazăr a trebuit să treacă prin mîinile acelor membri din Comitetul Naţional, domiciliaţi la Washington,

care duc o luptă deschisă împotriva mea, şi care, nu de mult, mi-au adus cele mai revoltătoare insulte.

Negreşit, departe de mine gîndul de a atribui majestăţii voastre această vădită intenţie de a mă jigni cu orice preţ. Dar mă doare să ştiu că regele, al cărui chip rămîne, pentru mine, legat de nezdruncinata mea credinţă monarhică, este slujit în aşa fel de unii sfătuitori pătimaşi, încît se pot împlini, în numele regelui, fapte lipsite de acea curtenie regală pe care o lungă tradiţie ne-a obişnuit să o considerăm firească.

Si regretabil este faptul că se pot întrebuinţa - în numele majestăţii voastre - termeni imperativi, ca cei conţinuţi în "concluziile" mai sus citate, a căror gravitate generalul Lazăr nu o poate pătrunde.

Atribui de asemenea văditei neîndemînări cu care generalul Lazăr foloseşte limba scrisă, ca şi lipsei lui de experienţă politică, tonul neobişnuit cu care mi se aduce la cunoştinţă constituirea acestui "comitet de direcţie" fără să se fi cerut şi părerea mea, chiar dacă n-ar fi fost decît o simplă formalitate.

Regret că majestatea voastră a fost uimită că n-am mai convocat Comitetul, în urma incidentelor regretabile ce s-au petrecut în sînul lui. Am socotit că atîta vreme cît dăinuieşte o atmosferă în care se produc asemenea izbucniri nestăpînite, de cîte ori se discută unele probleme pe care le socotesc hotărîtoare pentru bunul mers al Comitetului (izbucniri care au ca scop să împiedice dezlegarea acestor probleme) ţinerea unor şedinţe normale nu este cu putinţă. Colaborarea regulată, în sînul unui comitet, cere respectarea unor elementare reguli de bună-cuviinţă.

In ce priveşte alcătuirea unui comitet de direcţie, d.Gafencu mi-a dat unele lămuriri, pe care el le împărtăşise şi majestăţii voastre. Aceste lămuriri puteau contribui, după opinia mea, la limpezirea situaţiei în care ne aflăm. Dar indiferent de acest fapt, cred de datoria mea să nu las nici o îndoială asupra atitudinii pe care înţeleg s-o am faţă de problemele la care se referă scrisoarea ce mi-a fost trimisă.

Nu mă pot învoi, firește, ca fost prim-ministru, care a avut de apărat onoarea ţării în cele mai grele împrejurări, să jertfesc propria mea onoare, acceptînd să fiu un preşedinte fără

autoritate. Aceasta cu atît mai mult cu cît datorez situaţia mea de preşedinte al Comitetului Naţional - aşa cum majestatea voastră a găsit cu cale s-o pună în evidenţă, în mai multe rînduri - tocmai acelei autorităţi pe care un mare număr de români o leagă de numele şi de trecutul meu.

Tin să precizez că aşi fi gata şi bucuros să mă pot folosi de colaborarea permanentă a unora dintre colegii mei, întru îndeplinirea sarcinilor mele, numai dacă s-ar constitui un Comitet Naţional cu adevărat reprezentativ şi naţional, care ar avea atunci căderea să desemneze pe acei colaboratori. Dar n-am şi nu pot avea această convingere. Stiu prea bine, din dureroasa experienţă pe care o fac de mai bine de un an, că lupta ce se dă împotriva mea(prin aceleaşi metode de informaţii tendenţioase, de vorbe de clacă şi de defăimare, care au fost întrebuinţate şi împotriva altor fruntaşi) se datoreşte pe de o parte faptului că am un nume în jurul căruia se pot strînge foarte mulţi români şi pe de alta, intenţiei de a se împiedica remanierea şi lărgirea Comitetului Naţional. Ţelul adevărat ce se urmăreşte este înlăturarea mea, tocmai spre a se putea alcătui un comitet şi mai restrîns, deci mai puţin reprezentativ şi mai puţin naţional.

Se invocă necontenit împotriva mea, ideea de partid. In realitate, acei membri din Comitet care caută să stăpînească nestînjeniţi acţiunea românească şi fondurile publice româneşti, din străinătate, se sprijină nu pe elementele cele mai valoroase ale partidelor, ci pe <u>unii</u> membrii de partid, pe care ei înşişi îi aleg ca "reprezentanţi" ai partidelor, fie în Comitet, fie în aşa zisul consiliu al partidelor şi pe care îi menţin, sau îi schimbă, după convenienţa lor. (Cînd reprezentantul partidului naţional liberal, în consiliul partidelor, nu a voit să se supună unei asemenea dictaturi, el a fost înlocuit printr-un "reprezentant" mai docil. In schimb, "reprezentantul" partidului socialist, care de fapt nu este recunoscut, ca socialist, de nici o organizaţie socialistă internaţională, a ajuns să fie, datorită docilităţii sale, piatra de temelie a "Consiliului partidelor").

Cînd este vorba însă ca reprezentanţi autentici ai partidelor naţional-ţărănesc, liberal şi socialist, să pătrundă în Comitet, aceiaşi membri ai Comitetului care se dau drept apărători ai ideii de partid, se opun cu îndîrjire. Ei se opun astfel intră-

rii în Comitet a unor distinşi fruntaşi naţional-ţărănişti, de curînd ieşiţi din ţară, şi a căror prezenţă în Comitet trebuie socotită bine-venită, după cum se opun intrării d-lui Vintilă Brătianu-jr., şi caută să împiedice intrarea unui reprezentant autentic al clasei muncitoreşti.

Aşa fiind, n-aş putea primi concursul unui comitet restrîns, decît dacă s-ar ţine seama de două puncte hotărîtoare, în măsură să asigure, pe o lungă durată, o propăşire rodnică şi armonioasă a Comitetului Naţional. Sînt două puncte semnalate şi de d.Gafencu, peste care azi nu se mai poate trece: fondurile provenind din banii statului român trebuie să fie puse la dispoziţia Comitetului; iar Comitetul trebuie lărgit pentru ca atmosfera în sînul lui să fie împrospătată şi forţe noi (reprezentanţi ai partidelor democratice şi personalităţi democratice în măsură să aducă, prin prestigiul sau capacitatea lor, mari servicii cauzei naţionale) să poată fi întrebuinţate cu folos.

Numai o asemenea reformă de structură care să pună capăt tendinţelor oligarhice de azi, poate scoate Comitetul Naţional din neputinţa lui de a acţiona. Patru membri (din nouă)au împărtăşit această credinţă majestăţii voastre; iar în afară de Comitet, în toate centrele occidentale unde se strîng laolaltă numeroşi români, activi şi dornici să ajute lupta pentru eliberarea ţării, credinţa în necesitatea de a reînoi şi de a reînsufleţi Comitetul Naţional este tot mai vie şi mai poruncitoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Datoria preşedintelui este să cunoască aceste năzuinţe şi să priceapă însemnătatea lor, după cum datoria lui este să atragă atenţia regelui asupra unor manifestaţii de voinţă şi de energie naţională care, dacă ar fi luată în seamă, ar putea sluji cu folos, astăzi cînd se afirmă atîtea tendinţe subversive, cauza ţării şi a monarhiei.

Imi dau seama, Sire, că nu este uşor de luptat împotriva unora dintre sfătuitorii majestăţii voastre, care de departe, sau de aproape, se căznesc să prindă pe rege într-un lanţ de ştiri meşteşugite. Un vechi ostaş nu poate întrebuinţa astfel de metode. El va închina însă puterile sale scopului de a feri pe regele Mihai să ajungă a fi regele unei grupări mărunte şi nepopulare, sprijinindu-l să rămînă personificarea principiului monarhic-constituţional.

Alăturat, majestatea voastră va găsi o copie de pe scrisoarea ce mi-a fost adresată de dl.Gafencu, prin care îşi exprimă regretul de a nu putea intra în "Comitetul de trei".

Rămîn, Sire, etc.

N.Rădescu

După primirea scrisorilor noastre, regele "conclude" din nou:

Copenhaga, 4 septembrie 195o

Către Comitetul Naţional
de Coordonare Românească
291o - Q-Street N.W.
Washington D.C. - S.U.A.

In urmare (sic!) la scrisoarea din 1o august 195o, adresată întregului Comitet Naţional prin d.gen.Rădescu Niculae, şi la: - răspunsul din 18 august 195o, al d-lui Grigore Gafencu; - răspunsul din 21 august 195o, al d-lui gen.Rădescu N.; - răspunsul din 31 august al d-lor A.Popa şi C.Vişoianu,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Majestatea sa regele mă însărcinează să vă transmit următoarele:

a/ De la primirea de către Comitetul Naţional a scrisorii din 1o august 195o, conducerea Comitetului Naţional aparţine (sic!) "Comitetului de direcţie de trei", desemnat de majestatea sa regele şi care - dl.Gr.Gafencu neacceptînd mandatul ce i se încredinţa - rămîne a funcţiona provizoriu cu doi membri şi anume domnii: A.Popa şi C.Vişoianu.

b/ Comitetul naţional, sub această nouă conducere, îşi va relua lucrările, considerîndu-se deocamdată constituit chiar şi numai cu un minim de 6 (şase) membrii (sic!) aderenţi şi prezenţi la noua formă de conducere.

c/ Majestatea sa regele nădăjduieşte că, în respectul (sic!) suferinţelor şi primejdiilor în care se zbate azi poporul român, toţi membrii Comitetului Naţional vor da sprijin cinstit şi devotat noii conduceri a C.N. şi vor purcede la lucru, harnic, spornic şi în bună înţelegere. (sic!)

Din înaltul ordin al majestăţii sale regelui, semnat.

ss.gen.C.Petre Lazăr

Incheiere

Intrunindu-ne astăzi 14 septembrie 195o, subsemnaţii: gen.Nicolae Rădescu, preşedintele Comitetului Naţional Român, Nicolae Caranfil, Mihail Fărcăşanu şi Gr.Gafencu, am constatat următoarele:

1.- Prin două scrisori succesive, din 1o august şi 4 septembrie, majestatea sa regele a înlocuit actuala conducere a Comitetului Naţional Român şi a hotărît că acei membri care vor adera la noua formulă propusă, vor putea lua decizii valabile, chiar dacă nu sînt decît în număr de 6.

2.- O parte din membri, anume următorii cinci: Cornel Bianu, Alexandru Creţeanu, Augustin Popa, Constantin Vişoianu şi Iancu Zissu s-au întrunit, la 9 septembrie, considerînd că pot lua decizii valabile, ca şi cum ar fi luate de Comitetul Naţional.

De altă parte, constatăm:

a/ Prin înţelegerea de la 31 ianuarie 1948, între dl. gen.Nicolae Rădescu şi reprezentanţii partidului naţional-ţărănesc şi naţional-liberal, înţelegere adusă la cunoştinţa majestăţii sale regelui încă din februarie 1948, se convenea a se forma un Comitet Naţional, cu sprijinul majestăţii sale regelui, ieşit din ţară tocmai atunci, pe principiile următoare: dl.gen.Nicolae Rădescu preşedinte; reprezentanţi ai partidelor politice şi personalităţi proeminente din exil.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

b/ Pe baza acestei înţelegeri, majestatea sa regele a făcut, la 5 august 1948, recomandaţii pentru constituirea unui "Comitet Naţional de COORDONARE Românească", exprimînd înalta sa satisfacţie pentru felul cum fusese statornicit acordul între partidele politice şi dl.general Rădescu, care "prin vîrstă şi prin trecutul său, se bucură de o însemnată popularitate, în ţară, iar ca ultim prim-ministru român, are consideraţia opiniei publice democratice şi a guvernelor respective".

c/ La 6 aprilie 1949, a intervenit un agrement între d.gen.Rădescu şi reprezentanţii partidului naţional-ţărănesc şi naţional-liberal, prin care se punea în practică înţelegerea de principiu din 31 ianuarie 1948, hotărîndu-se constituirea Comitetului Naţional Român, în conformitate cu comunicarea regală din 5 august 1948, a cărei cele mai multe recomandări fuseseră adoptate de partid. Această hotărîre a fost sancţionată de rege, la 23 a-

prilie 1949.

d/ Baza politică a Comitetului Naţional a fost deci, de la început, înţelegerea dintre dl.general Rădescu şi cele două mari partide politice româneşti, înţelegere căreia regele i-a dat sancţiunea sa. O desfacere a înţelegerii menţionate, suprimînd această bază politică, are drept consecinţa firească desfacerea implicită a Comitetului Naţional Român.

(Observăm că, dintre cei trei semnatari ai deciziei din 6 aprilie 1949, doi au rămas în deplin acord, iar al treilea a decedat)[1].

Constatăm de asemenea că: organizarea şi activitatea Comitetului, ca şi raporturile dintre membri au fost rînduite prin statute, votate de Comitet şi recunoscute de majestatea sa regele. Potrivit scrisorii d-lui general Petre Lazăr, din lo august 195o, majestatea sa consideră că textul în vigoare al acestor statute este acela "aprobat prin scrisoarea din 16 decembrie 1949". In acest text, se află stipulat că statutele nu pot fi modificate decît printr-o decizie a Comitetului "luată cu o majoritate de două treimi din totalul voturilor, sub rezerva aprobării suveranului". Iar în scrisoarea sus menţionată a d-lui gen.Petre Lazăr (din 16 decembrie 1949), prin care se comunică aprobarea statutelor de către majestatea sa, stă scris: "Majestatea sa crede că după toate regulile, Comitetul Naţional nu va putea lucra valabil cu mai puţin de 2/3 membri prezenţi, adică 7 membri".

Luînd în cercetare scrisoarea d-lui gen.Petre Lazăr, din 4 septembrie 195o, în lumina faptelor şi a datelor mai sus arătate, ajungem la încheierea că această scrisoare, după ce desface acordul politic ce stă la baza Comitetului Naţional, modifică statutele, schimbînd cu desăvîrşire sensul lor într-un fel vădit contrar prevederilor înscrise chiar în aceste statute şi rupe astfel legătura dintre membrii Comitetului.

Intr-adevăr, scrisoarea menţionată: a/ "Instituie o nouă conducere, trecînd peste persoana preşedintelui (generalul Rădescu) şi dînd un mandat de preşedinţie d-lor Augustin Popa şi C.Vişoianu; b/ hotărăşte, contrar statutelor, că "Comitetul Naţio-

---

1) Ç.Niculescu-Buzeşti.

nal va putea să se considere deocamdată constituit chiar şi numai cu un minim de 6 (şase) membri aderenţi şi prezenţi la noua formă de conducere"; c/ provoacă această desăvîrşită schimbare a statutelor, fără a ţine seamă de stipulaţia statutară care cere, pentru orice modificare a statutelor, o hotărîre a Comitetului, luată cu o majoritate de două treimi; d/ înlătură implicit, din rîndurile Comitetului, patru membri, inclusiv pe preşedinte a căror prezenţă în Comitet nu mai este socotită necesară pentru ca acesta să fie "constituit".

Luînd act de această descompunere a Comitetului Naţional, ţinem să amintim că pricinile deosebirilor de vederi şi ale neînţelegerilor din sînul Comitetului (pricini pe care subsemnaţii le-am adus la cunoştinţa regelui, de cîte ori ni s-a făcut cinstea să ni se ceară părerea) sînt următoarele:

1.- Subsemnaţii, în dorinţa de a asigura o rodnică şi armonioasă colaborare a Comitetului, am cerut să fie respectată persoana preşedintelui care, aşa cum a arătat regele însuşi,"prin vîrsta şi trecutul său, se bucură de o însemnată popularitate,în ţară, iar ca ultim prim-ministru român, are consideraţia opiniei publice democratice şi a guvernelor respective".

2.- Subsemnaţii am mai cerut, în dorinţa de a da Comitetului Naţional un caracter cît mai reprezentativ şi cît mai naţional, întregirea şi reîmprospătarea lui prin elemente noi şi valoroase. Am propus astfel, o lărgire a Comitetului, care să asigure o reprezentare cît mai dreaptă şi reală a tuturor partidelor democratice, care să cuprindă bărbaţi politici recent ieşiţi din ţară, cum şi pe alţii, cari prin meritele lor,s-au arătat deosebit de folositori cauzei naţionale.

3.- In sfîrşit, în dorinţa de a putea face faţă îndatoririlor de căpetenie ale Comitetului, care sînt, între altele, alcătuirea unor lucruri speciale, expunerea şi apărarea revendicărilor româneşti şi ajutorarea - în măsura posibilităţii - a românilor valoroşi şi nevoiaşi din exil, am cerut ca să fie strînse sub controlul Comitetului, şi la dispoziţia lui, toate mijloacele financiare disponibile. In consecinţă, am cerut aducerea la Comitet a tuturor sumelor disponibile, provenite din fonduri publice şi deţinute în prezent de unii membrii ai Comitetului,precum şi de unii funcţionari publici, pentru a fi folosite exclusiv

BCU Cluj / Central University Library Cluj

în scopurile arătate de statute şi potrivit deciziilor Comitetului.

In urma celor arătate, subsemnaţii luăm act că: Comitetul Naţional, constituit în baza actului din 6 aprilie 1949, sub prezidenţia d-lui general Rădescu, a încetat de a mai exista. Nu mai există nici un temei politic şi nici un drept statutar care să îngăduie vreunui grup să vorbească şi să ia hotărîri în numele Comitetului Naţional.

In ce ne priveşte, vom duce fiecare mai departe lupta căreia i-am închinat viaţa noastră. Vom lupta din toate puterile, pentru eliberarea ţării şi pentru aşezarea unei Românii democratice, monarhice şi constituţionale, în comunitatea ţărilor libere[1].

Semnează:

ss.General N.Rădescu
ss.N.Caranfil
ss.Mihail Fărcăşanu
ss.Gr.Gafencu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Aici se încheie grupajul documentelor din Dosarele Comitetului Naţional.

11 septembrie(continuare)

Acum mă întorc la lucrurile serioase.

Mîine începe luna cea mare a Metropolei New York.

Se întrunesc miniştrii de Externe ai Statelor Unite, Franţei şi Angliei; (Consiliul celor Trei, căruia altădată i se spunea "Cei Trei Mari"; azi nu se mai vorbeşte, pe bună dreptate de "mărire").

Peste cîteva zile, încep şedinţele Consiliului Atlantic. Apoi, la 19 septembrie, Adunarea Naţiunilor Unite intră în vigoare: Europa, spaţiul atlantic, Universul!

Este de dorit ca "Adunarea" să nu dărîme puţinul pe care-l vor împlini cele două Conferinţe ale lumii libere. La Adunare se va vorbi de pace, în timp ce la Conferinţă, se va vorbi de război, adică de nevoia de apărare a Occidentului. Astăzi, nimic nu este mai primejdios decît o discuţie sinceră despre pace.

Insemn numaidecît că la Adunarea Naţiunilor Unite,vor veni în dezbatere trei probleme care ne interesează: sentinţa tribunalului de la Haga, cu privire la siluirea drepturilor omului,în ţările răsăritene; (România, Ungaria, Bulgaria); soarta prizonierilor de război în Uniunea Sovietică; şi planul de împăciuire, al lui Trygve Lie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trebuie să pregătesc cercetarea acestor probleme, atît la "întîlnirile de marţi" (căutînd să ajungem la o atitudine comună a tuturor ţărilor răsăritene), cît şi în organizarea românească.

In privinţa Consiliului celor Trei, el se va deschide mîine, în vremuri grele, dar în condiţii prielnice. Truman a înştiinţat cu două zile în urmă, intenţia sa de a mări numărul trupelor americane în Europa (sporire care fusese cerută cu stăruinţă în timpul din urmă, de francezi, de englezi şi de dr.Adenauer,şeful guvernului vest-german).

Generalul Mark Clerk, care se află într-o călătorie de inspecţie în Germania, (unde se desfăşoară manevrele trupelor aliate) a declarat ieri că trupele promise de Truman vor sosi în Europa, în termen de patru luni. Este vorba de cel puţin 5 divizii. (...)

Dacă ţine Europa, ţine şi lumea. Dacă Europa nu mai ţine, degeaba te mai zbaţi să mîntui lumea. Americanii întăresc ideea, prin fapte, trimiţînd trupe în Europa. Ei vădesc, cum scrie "N-Y Times", că sînt hotărîţi să se lupte pentru Europa şi nicidecum aşa

cum pretind comuniştii, că europenii trebuie să lupte pentru America.

Bineînţeles, trebuie ca şi europenii să fie gata să se apere şi să facă, din vreme, sacrificiile necesare. Parafrazînd o declaraţie a lui Truman (despre nevoia ca Apusenii din Europa să fie hotărîţi să se apere) "Times" scrie, exprimînd părerea generală din Statele Unite: "Putem ajuta pe aceia care au voinţa de a se ajuta ei înşişi, dar nici Statele Unite, nici altă putere din lume nu pot să salveze pe aceia care nu voiesc să se apere". (...)

Faptul că Acheson pune Europa înainte de toate, nu înseamnă că lasă Asia la o parte. Dimpotrivă, faptul de a apăsa asupra problemelor Europei este pentru el un fel indirect de a provoca unele reacţiuni, în China şi de a micşora presiunea ruşilor împotriva poziţiilor extrem-orientale ale Statelor Unite. Ce ar avea de căutat roşii chinezi într-un război cu America, atunci cînd imperialismul care îi paşte şi care-i cotropeşte provine din stepele sovietice? Nu este oare America prietena poporului chinez? Si nu va fi ajutorul american necesar tuturor popoarelor asiatice, dornice de libertate, şi care vor avea de ales între independenţa naţională şi comunism?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Astfel pusă problema, părerile d-lui Acheson vor satisface pe interlocutorii săi europeni. Vor convinge ele şi pe chinezi comunişti, care cer deocamdată - la O.N.U. şi în Formoza - semne concrete de "prietenie" din partea americanilor? Si vor potoli ele campania republicanilor, împotriva secretarului de stat? (Departamentul de stat pare cîştigat pentru ideea de a primi pe trimişii lui Mao, în sînul Naţiunilor Unite? Cum va reacţiona opinia publică americană la un astfel de compromis, pe care unii îl socotesc abil, iar alţii îl consideră o dovadă de slăbiciune periculoasă?Cu toate că Acheson pune accentul pe Europa, partida cea mai grea pe care o are de jucat, pentru Statele Unite, este partida extrem-orientală).

12 septembrie

Europa înarmată nu poate să nu cuprindă şi Germania de vest. Problema germană este la ordinea zilei. Adenauer ceruse ca

Germania să nu fie înarmată, dacă americanii nu se hotărăsc să trimită trupe de ocupaţie. Cancelarul german se temea să nu provoace pe sovietici. Iată acum că trupele americane au fost făgăduite şi se poate deci vorbi despre înarmarea germanilor. Dar cum şi în ce măsură?

Schumann a spus că este destul ca germanii să capete forţele de poliţie necesare, pentru a apăra ordinea internă. Inarmarea Aliaţilor trebuie să aibă precădere. Numai că americanii sînt grăbiţi, şi ţin morţiş să înarmeze pe aceia care sînt gata să lupte. Mac Loy, înaltul comisar american în Germania, a cerut înarmarea nemţilor, pentru a le îngădui să ţină piept presiunii externe. Cum această presiune este neîngrăditä, formula lui Mac Loy devine cît se poate de elastică. Este nevoie de a şti cum vor fi încadrate trupele germane? Vor fi ele cuprinse în armata europeană, aşa cum doresc francezii şi aşa cum acceptă germanii? Sau va fi nevoie, pentru a menaja pe englezii atît de bănuitori de cîte ori este vorba de ceva "european", să se găsească un alt mod de organizare? Acheson a pomenit ieri de posibilitatea de a integra formaţiunile militare germane (formaţiuni naţionale, pînă la nivelul unităţii de divizie) în armatele Pactului Atlantic. Cuvîntul "Atlantic" supără mai puţin pe englezi, decît cuvîntul "european", fiindcă prevede un angajament garantat de Statele Unite: este o garanţie de aur, nu una de hîrtie.

Atlantică sau europeană, chestiunea este: cînd va fi oare noua armată gata de luptă? Este o problemă care trebuie să intereseze deaproape şi pe ruşi. De aceea timpul pînă la împlinirea planurilor occidentale - planuri de care toată lumea vorbeşte în gura mare - este privit de Acheson ca "deosebit de primejdios".

Ba bine că nu!

19 septembrie

(...) Prima parte a "marelui sezon politic" din New York (adică întrunirea miniştrilor de Externe, ai celor Trei Mari şi ai Pactului Atlantic) a luat sfîrşit. Fără mare succes. Acheson a încercat o ofensivă "revoluţionară" pentru a convinge pe colegii săi că Germania trebuie reînarmată. Felul propus de secretarul Departamentului de stat este de a se crea unităţi germane, încadrate într-o armată "atlantică" (sub comandă americană). Din punct de ve-

dere internaţional, şi avînd în vedere primejdia care apasă asupra lumii, Acheson are de o mie de ori dreptate. Din discuţia confuză care a urmat, pare însă că (din punct de vedere "diplomatic") propunerea americană nu a fost destul de pregătită. Bevin şi Schumann au dat înapoi, au ridicat obiecţiuni, au cerut timp să mai reflecteze, (ca şi cum n-ar fi avut destulă vreme, pînă acum) şi ca să ceară părerea guvernelor respective. Este vădit că ambii miniştri sînt îngrădiţi prin considerente de politică internă. Nici în Anglia, nici în Franţa, socialiştii nu voiesc să înarmeze Germania, din pricini mai mult electorale decît din pricini naţionale (fiindcă se tem de felul cum vor exploata comuniştii această înarmare). Obiecţiunile lui Schumann caută să fie abile: în cîtă vreme vor fi gata înarmările? Nu trebuie oare să se înceapă prin a înarma pe Aliaţi? etc. In fond, este şi el jenat. (Kerillis pretinde - şi cred că are dreptate - că Schumann nu este liber să facă politica pe care o doreşte, din pricina situaţiei grele a guvernului francez: dacă socialiştii şi-ar retrage încrederea în guvernul Pleven, guvernul ar cădea şi nu este nimeni în stare să întrunească o nouă majoritate; nimeni decît De Gaulle, după noi alegeri).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In urma discuţiilor ciudate şi întristătoare rămîn:un comunicat în doi peri; jalnica impresie că şi acum, în ceasul din urmă, Occidentul nu a putut cădea la învoială, pentru a lua o măsură absolut necesară; grija că, mai mult decît oricînd, situaţia se află în mîna sovieticilor şi că ora agresiunii atîrnă de hotărîrea lor, după ce Moscova a avut prilejul să asculte, în toate amănuntele,"explicaţia" dintre Apuseni, ca şi unele planuri de pregătire militară, discutate în gura mare. Acheson care a condus discuţiile cu multă inteligenţă, dar nu cu prea multă gentileţe (este prea tînăr şi nu are greutatea necesară ca să impună unor aliaţi respectabili, cîrcotaşi şi lipsiţi de orice în afară de pretenţii, voinţa statului conducător) păstrează speranţa că la o nouă întrunire - peste două săptămîni - politica americană va triumfa. Să dea Dumnezeu! Numai dacă nu s-ar ivi pînă atunci probleme mai grele şi mai urgente! (...)

In Coreea, Mac Arthur a trecut la contraatac, debarcîn

trupe proaspete în spatele frontului inamic, în faţa capitalei Seul. Operaţia se desfăşoară în favoarea Apusenilor.

La Washington, Truman a înlocuit pe secretarul Apărării, Louis Johnson, prin generalul Marshall. (...) Cu venirea lui Marshall, prieten strîns cu Acheson, Truman îşi continuă politica sa curajoasă de rezistenţă împotriva agresiunii, căutînd să dea Japoniei un tratat de pace, iar Germaniei, contingente militare în ansamblul unei armate occidentale.

20 septembrie

Despre a cincea Adunare a Naţiunilor Unite, "N.Y.-Times" scrie: "Adunarea Generală se întruneşte în cel mai critic moment de după război". (Acheson şi Vîşinski: două revoluţii se confruntă.(Este ilustraţie la articolul meu). Vîşinski zîmbeşte, aşa cum ştie el să zîmbească şi vorbeşte despre intenţiile sale pacifice. Sînt "intenţii" potrivite cu zîmbetul său.

Numaidecît, delegaţii Indiei au propus înlocuirea chinezilor naţionalişti, prin chinezii comunişti. Adunarea a respins propunerea (33 voturi pentru; 16 contra) dar a însărcinat o comisie să cerceteze "propunerile de reprezentare" contestate.Anglia a votat pentru moţiunea Indiilor; Franţa s-a abţinut. Apusul dă înapoi, din primul ceas. In cel mai bun caz, caută un compromis.

Acheson a cerut cu hotărîre respingerea propunerii indiene. Vîşinski a apărat-o rostind un discurs de propagandă. (...)

Notez că părerea generală în cercurile Naţiunilor Unite, este că, pînă la sfîrşitul sesiunii, China roşie va fi admisă în Adunare ca şi în Consiliul de Securitate. Si aceasta în ciuda opoziţiei lui Acheson, care aşa cum a arătat Vîşinski,este neaşteptat de înverşunată şi se datoreşte, probabil, unor consideraţii de politică internă. Republicanii bat monedă, în campania lor electorală, din pretinsul filocomunism chinez al lui Acheson. Englezii fac în mod făţiş o campanie pentru admiterea Chinei comuniste. Francezii ar face-o şi ei, dacă nu s-ar teme de o invazie chineză în Indochina.

Primesc vizita lui James Bayens, directorul secţiei Asiei, la Quai d'Orsay. Acest om care a trăit pînă în 1947, ca

diplomat şi consul general, în Japonia şi la Shanghai, socoteşte că chinezii sînt comunişti bineînţeles, însă nu "sateliţi". Au renunţat deocamdată la Manciuria (unde chinezii nu pot intra fără vize speciale), dar nu stau la porunca Moscovei, sută la sută. Ar putea fi "manevraţi". Pe linii mari, chinezii fac jocul dorit de Moscova, dar pe linii mai mici, cine ştie?!

Ca introducere la negocierile dintre Aliaţi, (...)am publicat un articol în ziarul "France-Amérique" care apare la New York (ediţia de la 17 septembrie 195o)[1].

Miniştrii de Externe consemnează, la 2o septembrie înţelegerea lor - şi lipsa lor de înţelegere - cu privire la problema germană:[2] guvernul din Bonn este singurul guvern liber şi legitim; hotărîrea de a pune capăt stării de război; securitatea Germaniei trebuie garantată. Cu privire la problemele militare: armată germană? Nu! Integrarea unor forţe germane într-o armată destinată apărării Europei; problema este pusă pentru a se lua act de ea şi va fi cercetată (şi rezolvată).

Germania(vestică) are dreptul de a avea un ministru de Externe şi relaţii diplomatice normale.

Faptul că planul lui Acheson de a ajunge la o hotărîre imediată cu privire la înarmarea Germaniei a fost zădărnicit, este privit de francezi ca "o victorie diplomatică". Schumann a fost felicitat de guvernul său. Ministrul Apărării Naţionale - Moch - a fost convocat la New York, de Consiliul Atlantic, după ce a primit instrucţiuni din partea Guvernului francez de a se menţine pe aceeaşi linie ca Schumann: în niciun caz o armată germană independentă (cine a vorbit de aşa ceva?); Germania poate fi

---

1) Se află ataşat la "Jurnal" articolul menţionat, unde Grigore Gafencu este elogios recomandat cititorilor pentru "siguranţa de judecată şi pentru marea sa elevaţie de gîndire". Articolul se ocupă de agresiunea din Coreea, şi subliniază declaraţia lui Truman "Vrem pacea şi o vom realiza". De asemenea, al doilea articol,despre "Intîi, Europa", apărut la 21 septembrie.

2) Acest comentariu se referă la "Textul Acordului celor Trei Puteri asupra reînarmării regimului de la Bonn", ataşat la "Jurnal".

asociată la apărarea Occidentului; deocamdată însă, nu prin înarmarea ei (atunci cum?); prioritate pentru înarmarea statelor occidentale (adică Franţa şi Anglia) (...) Schumann a condamnat,în termeni severi, izolaţionismul şi neutralismul.

Acheson este în foarte bună formă şi hotărît să împlinească planul său. Are idei clare şi are bani. Europa, din păcate, n-are nici curajul de a avea idei, nici posibilitatea de a dispune de bani.

21 septembrie

Vîşinski a fost neaşteptat de blînd, în marele său discurs rostit la Adunare. (...) Nimic nou: condamnarea propagandei pentru război a mai fost cerută de sovietici,în 1947; un pact între cei Cinci Mari, în 1949; o reducere a înarmărilor cu 1/3, în 1948. Deci nimic nou în afară de tonul potolit şi de manierele neaşteptat de bune, în aceste vremi de război! ... (...)

Discursul lui Acheson cuprinde şi el lucruri care au mai fost auzite: ideea americanilor de a se folosi de libertatea de acţiune a Adunării - atunci cînd Consiliul de Securitate este paralizat printr-un veto - pentru a lua hotărîri în cazuri urgente, aminteşte proiectul susţinut de Marshall, în septembrie 1947. (...) Acheson a propus ca Adunarea să poată fi convocată în 24 ore, cînd se prezintă vreun caz de agresiune sau de siluire a păcii; a mai propus desemnarea, în caz de urgenţă, a unor "patrule de siguranţă", care să cerceteze, la faţa locului, zona primejdioasă; în sfîrşit, a propus formarea unor contingente militare pe care fiecare ţară să le pună la dispoziţia Naţiunilor Unite.

Este probabil că aceste propuneri se vor izbi de rezistenţa sovietică şi de aceleaşi argumente, ca şi propunerea lui Marshall, din 1947.

Vîşinski a vorbit de "suveranitatea deplină a fiecărui stat", de necesitatea ca, în toate problemele, acordul dintre Marile Puteri să fie deplin (adică respectarea dreptului de veto şi a literei Chartei Naţiunilor Unite)..Ca şi acum trei ani, americanii sînt "revoluţionari", iar sovieticii sînt conservatori şi legalişti.[1)]

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Gr.Gafencu face,aici,o trimitere la articolul său publicat în "Journal de Genève", la 27 septembrie 1947, despre "Relativitatea Păcii".

Iată situaţia paradoxală: agresorii fiind gata înarmaţi pot vorbi despre pace, cerînd să se pună capăt înarmărilor viitoare; iar doritorii sinceri de pace fiind dezarmaţi, sînt nevoiţi să pomenească de spectrul războiului şi să se înarmeze pe nerăsuflate. Ce sens mai au adunările Naţiunilor Unite? A vorbi astăzi de pace, între adversari care se bănuiesc unii pe alţii, este a duce la stări din ce în ce mai tulbure şi mai grave. (...)

24 septembrie

Am terminat al treilea articol pentru "France-Amérique" intitulat "Warmonger nr.1".

La un banchet oferit de municipalitatea New Yorkului, guvernatorul Dewey a spus între altele că lumea nu va putea trăi în pace atîta vreme cît milioane de oameni lîncezesc în taberele de muncă din Siberia. La aceste cuvinte, Vîşinski şi Malik au părăsit sala banchetului. Dewey a întrerupt şirul cuvîntării sale pentru "a se felicita că a putut atinge pe aceia care urmăresc subjugarea lumii întregi". Cuvintele şi atitudinea lui Dewey dovedeau o lipsă de tact şi de maniere, fiindcă el era una dintre gazdele banchetului, iar sovieticii erau musafirii lui. Străinii şi mulţi americani au criticat purtarea lui. (...) Americanii s-au săturat de menajamentele diplomatice şi vor să audă cuvinte "tari" (...).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alt fapt semnificativ: Congresul a votat o lege împotriva comunismului. Membrii înscrişi în partidul comunist să fie ţinuţi în evidenţă pe listele serviciilor de poliţie şi de siguranţă şi să fie închişi în tabere speciale, în caz de război. Legea a trecut cu o uriaşă majoritate, atît la Senat, cît şi în Camera Reprezentanţilor. Truman a socotit că legea nu este constituţională şi că va stînjeni Administraţia, în lupta împotriva comunismului. El s-a folosit de dreptul său de veto şi a lămurit pe fiecare membru al Congresului de ce anume a socotit el că legea este păgubitoare. Congresul însă nu şi-a schimbat părerea şi a reconfirmat prin aceeaşi majoritate, în amîndouă Camerele, votul dat în favoarea legii. (...)

Francezii cu care am stat de vorbă (Chauvel, Couve de

Murville) sînt convinşi că "nu va fi război". Sovieticii - spun interlocutorii mei - nu voiesc cu niciun preţ războiul; ei sînt gata să dea îndărăt pe toată linia, pentru a ajunge la un compromis. Totul, în atitudinea lui Vîşinski, dovedeşte că a primit cuvîntul de ordine: conciliere.

D-na Geneviève Tabouis este de părere că francezii ţin seamă doar de atitudinea Sovietelor şi nu de hotărîrea americanilor, care s-au trezit; nu se vor mulţumi cu tranzacţii vremelnice şi înşelătoare. (...) America nu mai poate fi manevrată, ca Europa, şi poate provoca o încercare de forţă hotărîtoare. Replica delegaţilor francezi este că Sovieticii au ac de cojocul Statelor Unite. Vor fi destul de cuminţi pentru a face concesiile trebuincioase, pentru a îmblînzi pe americani. (...)

26 septembrie

Atmosfera la O.N.U. este una de pace. Se zvoneşte că Vîşinski ar avea în servietă un plan de colaborare economică. Printre colegii săi din delegaţia sovietică, se află economistul Arutinian, proaspăt ieşit din închisoare, unde fusese închis fiindcă ar fi susţinut pe vremuri - nevoia unei mai strînse colaborări între Est şi Vest. Faptul este interpretat favorabil de presa occidentală. Delegaţii sovietici fac tot ce pot ca să încurajeze acest "optimism". Intrebat dacă Uniunea Sovietică ar fi dispusă să stea sincer de vorbă cu Statele Unite, pentru a stinge neînţelegerile dintre cele două state, Malik a răspuns: "Yes". Si tot "yes" a răspuns altor trei întrebări: Poate guvernul sovietic să asigure că nu va fi primul care să întrebuinţeze bomba atomică? Sînteţi oare în favoarea unei dezarmări generale, sub un sistem de control şi de inspecţie, organizat de O.N.U.? Sînteţi de acord pentru un schimb liber de idei şi de informaţii între cele două puteri, pentru a ajunge la o mai bună înţelegere între ele? (...)

Dispoziţia "bună" a Sovietelor interesează şi pe americanii mai puţin încrezători în intenţiile curate ale sovieticilor, fiindcă o nouă problemă trebuie să capete soluţia: problema "paralelei 38".

Trupele americane au intrat ieri în Seul. (...) In ce condiţii s-ar mai putea ajunge la o înţelegere cu Moscova? (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

27 septembrie

In discursul său, la O.N.U., Schumann a căutat să facă deosebire între politica de înarmare a Germaniei şi politica de colaborare paşnică, cu Germania, pe tărîm economic.(...) Schumann, atît de prudent faţă de americani şi de planurile lor, s-a arătat tot atît de prudent faţă de aceia care ar voi cu orice preţ să dreagă lucrurile între Orient şi Occident: (...) "Expansionismul ideologic este tot atît de funest păcii, ca şi expansionismul imperialist. Existenţa statelor satelite este contrară ideii de pace, ca şi principiului de liberă determinare a popoarelor. Inaintea oricărei discuţii sau negocirei, eu vă întreb: Sîntem gata de a renunţa la astfel de procedee? Atîta timp cît nu vom avea un răspuns precis şi convingător, şi atîta timp cît atitudinile nu vor fi conforme cu principiile, conversaţiile noastre de aici vor fi sterile, iar acordurile dintre noi vor fi o capcană şi o înşelăciune".

(...) Iugoslavii se folosesc de prestigiul lor de "răzvrătiţi", ca să dea lumii sfaturi: atacă pe sovietici, denunţă intenţiile războinice ale Moscovei, dar doresc o "lămurire a situaţiei", prin convorbiri între părţi. Nu o fi aflat încă Tito ce înseamnează a discuta cu Stalin? (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

28 septembrie

Victoria americană în Coreea este uimitoare şi umple de bucurie şi de mîndrie pe toţi reprezentanţii ONU-ului, din Ecuador pînă în fundul Africii. (...) A fost cucerită capitala Seul. Se pare că roşii sînt în panică şi pe cale de a se preda.(...)

29 septembrie

Mac Arthur a repus pe Syngam Rhee în funcţia de preşedinte al Coreii.

Trupele bolşevice se retrag. (...)

3 octombrie

Sîmbăta trecută, la 1 octombrie, Mac Arthur a cerut forţelor din Coreea de Nord să capituleze. Această somaţie, dacă

nu va fi acceptată de roşii - şi nu va fi! - ne îndreptăţeşte depăşirea faimoasei paralele 38.

(...) Mao (sau ministrul său de Externe) au adresat cu jumătate de glas, o ameninţare împotriva trupelor imperialiste, dacă acestea s-ar apropia de hotarele Chinei. Ameninţarea nu pare să fie serioasă: Mao serbează un an de la înscăunarea lui la putere şi nu este dornic să pună totul în joc spre a face plăcere Moscovei. Frontierele Chinei dinspre Coreea sînt cele ale Manciuriei, unde stăpînirea lui Mao nu mai este decît formală. In ce priveşte pe sovietici, atitudinea lor este potolită. Vîşinski a propus retragerea trupelor Naţiunilor Unite din Coreea şi apoi alegeri libere.

Libere cum au fost în România? ... Atîta vreme însă cît ruşii fac propagandă în scris şi lasă Adunării să aleagă între proiectele lor şi cele ale Apusenilor, lumea este liniştită. (...)

5 octombrie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După 4 zile de discuţii, Comitetul Politic al Adunării Generale, a respins moţiunea sovietică cu privire la pacificarea Coreii (cu 46 voturi, contra 5) şi a aprobat moţiunea celor "8 puteri"[1] - Anglia, Olanda, Brazilia, Pakistan, Filipine, Australia, Norvegia şi Cuba - (cu 47 voturi, contra 5 şi 7 abţineri). Imbucurător este că politica Statelor Unite a fost hotărîtă şi s-a impus. (...)

Articolul meu a apărut în "France-Amérique", la 5 octombrie, despre: "Marea spaimă a epocii noastre".[2]

9 octombrie

(...) Cu trei zile în urmă, am vorbit la radio "Eu-

---

1) La "Jurnal", se află anexat textul rezoluţiei adoptate cu privire la Coreea.

2) Articolul expune factorii psihologici care mişcă forţele active în lume: este teoria istoricului italian Gugliemo Ferrero, cu privire la factorii de violenţă şi teroare care ameninţă autoritatea neconsimţită de popoare.

ropa Liberă", pentru România. Voi vorbi în fiecare săptămînă, reproducînd în grai românesc articolele pe care le public în "France-Amérique". Eri, am terminat al cincilea articol, pentru acest ziar: "Şcoala optimismului". (...)

11 octombrie

Preşedintele Truman, deşi este un veteran încercat în lupta pentru democraţie, se foloseşte de metoda fruntaşilor totalitari, ţinînd opinia trează, prin fapte senzaţionale. Iată-l că vesteşte, pe neaşteptate, o călătorie a sa în Extremul Orient, pentru a sta de vorbă cu generalul Mac Arthur.

Plecarea: mîine de dimineaţă. Este un eveniment cu aspect politic şi electoral. Truman caută să pună lucrurile la punct şi să sustragă opoziţiei un argument puternic. Obiectul discuţiei: pacificarea Coreii, Formozei, etc.

La Naţiunile Unite, un mare discurs al lui Vîşinski cu privire la propunerea americană de a se da unele puteri speciale Adunării Generale. Fostul procuror a încălecat zmeul "dreptului" riguros, autentic şi neîntinat, cerînd respectarea literei Chartei de la San Francisco. Recunosc că argumentele sale sînt întemeiate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intenţia americanilor este de a ocoli Consiliul de Securitate şi supărătorul veto sovietic. Este incontestabil că intenţia redactorilor Chartei a fost de a aşeza la temelia Organizaţiei Naţiunilor Unite o înţelegere permanentă între Marile Puteri, adică regula unanimităţii (garantată prin dreptul de veto). In această privinţă, declaraţiile secretarului de stat american, citate de Vîşinski, sînt impresionante dacă nu şi convingătoare: "Charta nu dă Marilor Puteri drepturi pe care nu le-ar avea deja, de fapt. Chiar şi fără Chartă, posibilitatea pe care o au aceste Mari Puteri, de a menţine sau de a rupe pacea, există. Ceea ce urmăreşte Charta este de a pune o obligaţie deosebită în sarcina Marilor Puteri, astfel ca ele să întrebuinţeze forţele lor în comun, pentru a face pace şi nu deosebit pentru a face război".

Intenţia legiuitorului este clar exprimată prin aceste cuvinte. Numai că "acordul" dintre Marile Puteri nu există. Ar trebui să fie, dar nu este! Charta a fost aşezată pe o iluzie. Marile Puteri nu sînt şi nu pot fi de acord nici asupra păcii, nici

asupra războiului şi nici asupra ordinei care trebuie înfăptuită pentru ca pacea să fie asigurată şi războiul înlăturat.(...) Iar azi, cînd Naţiunile Unite s-au rostit, cînd au luptat şi sîngerat pentru a opri agresiunea şi pentru a restabili ordinea, cînd armata Naţiunilor Unite luptă şi sîngerează, vedem că Stalin felicită şi încurajează făţiş pe agresorii coreeni; (telegrama trimisă astăzi, de Stalin, lui Kim-Ir-Sung, preşedintele noului guvern nord-coreean: "Urez poporului coreean care-şi apără cu eroism independenţa, încheierea cu succes a luptei sale atît de îndelungate, pentru întemeierea unui stat unit, democratic şi independent").

In asemenea condiţii, Naţiunile Unite nu-şi mai pot îndeplini menirea. Ele trebuie să aleagă între respectarea Chartei, aşa cum o interpretează URSS-ul, sau modificarea Chartei,ca să poată fi îndeplinită menirea înaltei organizaţii internaţionale. Nu este o problemă juridică, ci una politică: a fi, sau a nu fi! A salva regulamentul intern, sau a face pace în afară. Principiul majoritar trebuie să triumfe, chiar dacă URSS-ul s-ar hotărî să plece. Universalismul Naţiunilor Unite este de dorit, dacă Organizaţia slujeşte la ceva. In cazul acesta, contactul păstrat cu U.R.S.S. poate fi util. Dacă însă universalismul ucide folosul, paralizînd întreaga întreprindere, atunci este mai bine o despărţire.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14 octombrie

(...) Vîşinski este tot mai amabil. In timp ce Stalin trimite bezele preşedintelui Coreii, reprezentantul său de la Lake Success denunţă pe John Foster Dulles ca pe un "warmonger" nr.1: "Uniunea Sovietică ar putea întîlni Statele Unite, la jumătate de drum, dacă acestea s-ar lepăda de politica lor brutală,şi ar reveni la colaborarea din 1941-1945".

Colaborarea din 1941-1945 a însemnat pentru noi şi pentru lumea întreagă: Teheran, Yalta, Potsdam.

Vîşinski a mai spus: "Unii susţin că numai forţa poate impresiona pe sovietici. Nu se poate ajunge la înţelegere,decît dacă sovieticii tremură în cizmele lor! Ce grea şi adîncă greşală! Va trece mult timp pînă ce sovietele vor putea fi aduse să tremure în cizmele lor! ... De la război încoace, unele popoa-

re au trecut de la politica de cooperare, la o politică brutală. De ce nu ne-am întoarce la vechea politică, din vremea războiului? Lucrurile s-ar putea schimba atunci". (...)

15 octombrie

Dulles a răspuns lui Vîşinski, cu prilejul unei conferinţe de presă, cerînd sovieticilor să dovedească bunele lor intenţii prin fapte, nu prin vorbe. Dulles aminteşte cele "cinci puncte" pe care sovieticii le-ar putea lămuri prin purtarea lor: Austria, Germania, Coreea, planul Acheson la O.N.U. şi Japonia.

Nici un cuvînt despre noi ... De cîte ori Apusenii îşi dezvăluie, într-un fel sau altul, gîndurile ascunse, apare umbra compromisului. Din fericire există acea "dublă imposibilitate" de care vorbeşte Mauriac, în ediţia recentă din "France-Amérique": "Orice mistică este cuceritoare chiar prin esenţa ei; şi Stalin ar dori-o, dar nu mai atîrnă de el să impună comunismului frontiere care n-ar fi posibile bisericii catolice, interzicînd evanghelia unei părţi a lumii. Pe de altă parte, Occidentul este şi el deţinătorul unei mistici. Inechităţile sistemului capitalist nu schimbă întru nimic minunăţia existenţei unei lumi fără poliţie de stat, fără cîmpuri de concentrare, acolo unde gîndirea şi conştiinţa rămîn libere". Mai este şi o altă nădejde. Apusul pare să fi învăţat ceva. Vrea să fie "tare", înainte de a sta de vorbă. Este de presupus că atunci cînd va fi tare,va vorbi mai bine decît vorbeşte acum.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Preşedintele Truman a fost, s-a întîlnit şi s-a întors din călătoria sa transpacifică. Convorbirea lui, cu Mac Arthur pe ţărmurile însorite ale insulei Wake, a durat doar cîteva ore. Inţelegerea lor a fost deplină. Intrebat cum au decurs lucrurile, Truman a răspuns: "Perfect. Nu am avut niciodată o conferinţă mai satisfăcătoare, de cînd sînt preşedinte".

Mac Arthur a declarat şi el: "Nici un comandament de armată nu a avut un sprijin mai deplin şi mai admirabil decît acela pe care l-am avut eu, în timpul operaţiilor din Coreea, din partea guvernului de la Washington".

Acest schimb de declaraţii, util din punct de vedere al politicii internaţionale şi nepreţuit din punct de vedere e-

lectoral, merita oboseala unei călătorii peste Pacific. De acum înainte, să tot vorbească republicanii în campania lor despre neînţelegerea dintre Mac Arthur şi Truman! ...

La întoarcerea sa din Extremul Orient, după o călătorie care a durat mai mult de 6o de ore, Truman va găsi "proiectul" Acheson, discutat, aprobat şi votat de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite.

Preşedintele a anunţat două discursuri: unul la San Francisco, altul la New York. Va avea ce povesti.

O privire înapoi, ne îngăduie să preţuim înfăptuirile Administraţiei, în lunile din urmă şi să judecăm pe micul preşedinte, aşa cum se cuvine.

Politica externă a Statelor Unite nu este datorită numai guvernului. Spre deosebire de Franţa, unde politica externă este tulburată prin cearta dintre partide, şi de Anglia, unde un singur partid, foarte puţin majoritar, încearcă să pună o pecete "socială" pe străduinţele Marii Britanii în afară, politica externă americană este opera celor două mari partide de guvernare, deoarece bărbaţi eminenţi din ambele partide iau parte la alcătuirea ei. Nu este mai puţin adevărat că răspunderea greşelilor,ca şi onoarea succeselor, revin în primul rînd preşedintelui. De aceea, cînd greşelile par să întreacă succesele, opoziţia deşi este legată de politica comună, ridică obiecţiuni din care bate monedă electorală. Este omenesc, tot ce este mai omenesc, cum zice neamţul. Iar cînd Administraţia izbuteşte să corecteze greşelile, sau să le schimbe în succes, izbînda ei devine nu numai "naţională" (deoarece ridică prestigiul politicii comune, bipartizane) dar are şi un caracter de politică internă: ea cîştigă pe alegători de partea ei.

Văzute în această lumină, isprăvile domnului Truman, în lunile din urmă, sînt uimitoare: la începutul anului, politica americană se afla în plină criză. (Victoria comunistă în China, pierderea "obrazului" şi a "curajului" în Orientul Extrem, vestesc despre bomba atomică rusească). Opoziţia a putut fixa punctele principale de critică, pentru "campania" ce trebuia dusă în vederea alegerilor din noiembrie: hotărîrea Consiliului Superior al Apărării,de a nu apăra Formoza (decizia luată pe faţă,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

în februarie 195o); nici Coreea (decizie luată în taină, cu zece zile mai înainte); economiile nesăbuite ale lui Johnson, la Departamentul Apărării Naţionale (campania fraţilor Alsop);pierderea de contact între Acheson şi Naţiunile Unite (din pricina politicii prea europene a secretarului de stat); "adînca neînţelegere" între Mac Arthur, marele expert în treburile asiatice, şi Administraţie. Atacurile senatorului Mac Carthy, împotriva "inspiratorilor politicii americane în Orient", ca de pildă,profesorul Lattimore ş.a., dacă nu au izbutit să dovedească vinovăţia acestor inspiratori (pretinşi "spioni" şi "trădători"), au vădit totuşi că epoca marilor iluzii, care a luat sfîrşit cu privire la Europa, în 1945, a înflorit şi a dăinuit pentru treburile asiatice, pînă în 195o!

Faţă de programul opoziţiei, cuprinzînd asemenea capete de acuzaţie, ce face Administraţia?

Nu întrerupe politica ei europeană. Pactul Atlantic se dezvoltă şi se întăreşte. Se slujeşte însă de cel dintîi prilej ca să redreseze politica asiatică. Agresiunea din Coreea este bine venită, pentru a îngădui o politică de consolidare a tuturor poziţiilor din Extremul Orient. "Cartea Albă" este ca şi uitată. Uitate sînt de asemenea hotărîrile de neintervenţie, cu privire la Coreea şi Formoza. Statele Unite sînt pretutindeni,la faţa locului.

a/ Cine ar putea avea azi o politică mai "asiatică" decît administraţia americană?

b/ Johnson a fost înlocuit la Apărarea Naţională,cu generalul Marshall. Nu este o "schimbare" de politică. Marshall este inspiratorul succeselor politice în Europa şi al greşelilor politice din Asia. Dar este o autoritate necontestată, lucrează mînă-n mînă cu Truman şi cu Acheson şi este foarte greu de atacat. Accentul este pus pe înarmare.

c/ Intre politica lui europeană, şi noul avînt pe care îl ia politica lui asiatică, Acheson interpune cu îndemînare "politica" Naţiunilor Unite şi ajută această Organizaţie să joace un rol cît mai însemnat şi să-şi ia în serios obligaţiile. Pe calea Naţiunilor Unite, Statele Unite se ridică la acea concepţie "universală" care le-a lipsit atît de mult, în anii trecuţi. Prin cele din urmă propuneri ale sale, Acheson oferă Na-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ţiunilor Unite prilejul de a păstra autoritatea pe care au cîştigat-o prin succesele "armatei lor", în Coreea!

d/ Rămînea Mac Arthur. Opoziţia avea un ultim argument de exploatat: succesul din Coreea nu se datoreşte lui Truman, ci lui Mac Arthur; este ştiut că între Truman şi Mac Arthur sînt adînci deosebiri de vederi, cu privire la Asia.

Truman nu şovăie; ia avionul, trece Oceanul şi întîlneşte pe general, în "imperiul" acestuia. Măgulit (cum este şi firesc) Mac Arthur este dulce ca o bomboană. In cîteva ore de convorbire, "cea mai deplină înţelegere" este constatată şi vestită pretutindeni. Succesele lui Mac Arthur sînt deci integrate în patrimoniul Administraţiei, iar opoziţia pierde un nou argument. (Să fie oare acesta motivul pentru care Dewey, care conduce campania electorală, în Statul New York, anunţă de pe acum, drept candidat republican la prezidenţie - pentru 1952 - pe generalul Eisenhower?)

Succesul acestor străduinţe bine chibzuite este atît de mare, încît preşedintele poate vorbi de pace, cu stăruinţă şi apăsare. Pace în Europa, pace în Asia. Lumea ştie, de pe acum,că nu este vorba de o pace a slăbiciunii. America se înarmează şi are Naţiunile Unite de partea sa. Este pacea pe care o doreşte o ţară mare şi puternică. "Pacifismul" lui Truman, are astăzi alt "fason", decît avea pînă mai ieri. Iar dovadă că politica "fermă" nu a dus la o agravare a situaţiei mondiale, ci la o aparentă şi îndoielnică destindere - totuşi la o destindere - se află în cuvintele paşnice rostite de Vîşinski: "De ce nu ne-am întoarce la vechea colaborare?"

Da! De ce? (Ca odinioară, Stalin către Hitler şi Krebbs!). (...)

Cine are meritul cel mai mare pentru această uimitoare îndreptare a situaţiei? Nici partidul democratic, nici cel republican, ci "poporul", opinia publică americană. Reacţiunile deosebit de vînjoase şi de sănătoase ale acestui popor, în acest an au impus luarea unor măsuri mîntuitoare (pe care oamenii de stat cei mai luminaţi nu le-au luat decît în calitatea lor de "interpreţi" ai opiniei publice, şi nu fiindcă ar fi corespuns unor linii mari prestabilite. Unele dintre aceste "linii mari" fuseseră stabilite în altă direcţie). (...) Dacă omul mijlociu este cu a-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

devărat aşa cum îl înfăţişează Truman, atunci halal de aşa popor!

17 octombrie

Isprăvile micului preşedinte au cam zăpăcit pe republicani. Dewey, prin propunerea generalului Eisenhower ca viitor preşedinte, n-a făcut multă plăcere domnilor Taft şi Stassen. Eisenhower a răspuns în doi peri, dar mai degrabă nu! Aşteaptă omul să vadă cum se vor întoarce lucrurile. (...) In ce priveşte pe Stassen, el îşi va pierde putinţa de a mai candida, din pricina corespondenţei sale nechibzuite: atît scrisoarea către Stalin, cît şi înştiinţarea recentă adresată lui Truman, sînt semne de mediocritate.

19 octombrie

Am ascultat, la radio, discursul ţinut de Truman, la San Francisco. Simplu, măsurat, abil şi curajos. A explicat de ce a ţinut să zboare atît de departe. Are cuvinte bune pentru Mac Arthur. A făcut apologia Naţiunilor Unite, care "azi sînt mai puternice decît oricînd". Scopurile urmărite în Coreea: restabilirea legii internaţionale şi a păcii, apoi retragerea trupelor. Program de ajutorare şi de retragere a Coreii; apoi definirea unei atitudini "foarte hotărîte faţă de ameninţarea sovietică. URSS-ul urmăreşte un imperialism comunist şi impune vecinilor săi un nou colonialism, stil sovietic. Spiritul rău al agresiunii este prezent în lume". Atîta vreme cît acest spirit va dăinui, lumea liberă trebuia să se pregătească să-i faţă faţă: "Trebuia să opunem puterii, puterea", şi nu trebuie să înceteze sforţarea ei. Dacă Sovietele doresc pace, s-o dovedească (...). Aici, condiţii de pace depăşesc mult prin generozitate, chiar şi spiritul lor politic, bietele condiţii invocate de Foster Dulles. Dulles cerea dovezi negative: nu atacaţi la Berlin; nu uneltiţi în Austria; ş.a. m.d. Truman cere dovezi pozitive: Spuneţi coreenilor de nord să depună armele; daţi jos Cortina de Fier; dacă nu, "sîntem hotărîţi să continuăm construcţia defensivei în comun, pentru puterea lumii libere". Apoi excelenta teorie a revoluţiei americane - libertate şi egalitate politică - opusă reacţionarismului comunist ("cea mai reacţionară mişcare din lume"). Aici, ideea lui

Truman se apropie de teoria "misticismului occidental", a lui Mauriac, şi de teoria mea despre forţa şi mişcarea cuprinsă în ideea revoluţionară americană. In sfîrşit, un foarte bine chibzuit apel la popoarele asiatice, pe care America nu se gîndeşte să le ameninţe, şi are putinţa să le ajute, pe cînd imperialismul sovietic nu urmăreşte decît cufundarea lor în robie. Nici un cuvînt despre Formoza. De ce? Nu s-a ajuns probabil la o înţelegere între părerea Departamentului de stat şi ideile lui Mac Arthur. (...)

Două evenimente: s-a realizat un acord cu privire la înarmarea Franţei. Franţa va primi 3o - 4o% din sumele destinate pentru apărarea Europei şi va putea înarma nouă divizii. Este un început însemnat: armata ei va fi pivotul apărării europene.

Al doilea eveniment: propunerile Acheson au fost votate cu mare majoritate de Comitetul Politic al Adunării ONU.Rezoluţiile vor trece în faţa Adunării.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

21 octombrie

(...) Armatele americane au intrat în Pyongyang[1], după o operaţie reuşită, de paraşutare a unei divizii, în spatele inamicului. Mac Arthur prevede sfîrşitul războiului.

Apusul face ca de obicei, un pas înainte şi unul înapoi.

Negocierile cele noi au fost puse la cale în culisele ONU-ului, datorită străduinţelor unor puteri mijlocii, ca India şi alte state pacifice. Ele au fost dorite de sovietici. De la cele dintîi şedinţe ale Adunării, era vădit că Vîşinski urmărea o împăcare, ca să cîştige timp, ca să potolească graba de înarmare a Occidentului, ca să împiedice înarmarea Germaniei,ca să pună capăt unei mişcări apusene, (care ducea incontestabil la o îndreptare a situaţiei) şi poate pentru a dovedi că, în caz de insucces, vina este de partea Apusului. (...) Acheson se preface

1) Capitala Coreii de nord.

că nu aşteaptă nimic de la aceste negocieri. (...) Anunţarea făcută de Dulles, este textual astfel: "Statele Unite nu ridică obiecţiuni faţă de convorbirile între Marile Puteri. Nu vedem nici o obiecţiune în calea acestora. Poarta este deschisă. Nu pot spune că nutresc mari speranţe în aceste conversaţii; dar nimeni n-ar şti s-o spună". ... Acest "nimeni n-ar şti s-o spună", este o capodoperă de gîndire diplomatică.

Roşii de pretutindeni, cu Molotov în frunte, se adună la Praga, pentru a protesta împotriva reînarmării Germaniei de vest: U.R.S.S. nu va tolera aşa ceva". Este o sfidare directă împotriva planului Acheson, de înarmare. Este o sfidare în ajunul negocierilor. Este un semn de perfectă bunăvoinţă! Cu acest prilej, a reapărut a noastră Ana Pauker, al cărei nume nu mai era pomenit în presa comunistă, de o bucată de vreme.

22 octombrie

Printre cei care nu vor cu niciun chip reînarmarea Germaniei, sînt şi socialiştii francezi, în frunte cu Moch. Ministrul Apărării Naţionale este un anticomunist convins şi a făcut treabă foarte bună, la Interne. Este însă evreu; a pierdut un fiu, într-un lagăr din Germania şi este un potrivnic înverşunat al ideii de înarmare a Germaniei. A luat parte, săptămîna trecută, la negocierile din Washington, s-a întors în Franţa, unde ia parte la discuţiile din Cabinet şi din Parlament, unde trebuie să hotărască atitudinea generală a Franţei, faţă de întreaga problemă a înarmării, iar acum este aşteptat să sosească în America.

Pornirea lui poate influenţa guvernul francez, deosebit de timid, în ajunul alegerilor. Ar fi păcat, fiindcă teza lui Moch este absurdă şi nu are sorţi de izbîndă. Americanii care finanţează planul de înarmare par hotărîţi să-şi impună punctul de vedere.

Deocamdată, sînt trei păreri în discuţie: Planul Acheson, prevăzînd integrarea unor forţe militare germane în cuprinsul armatei atlantice; ideea lui Schumann (înrudită cu aceea a Adunării de la Strasburg) pentru organizarea unei armate europene, cuprinzînd şi forţe germane; părerea lui Moch de a nu face apel, în niciun caz, la forţele militare germane.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre ministrul de Interne francez (care continuă pe liniile planului său) şi ministrul Apărării, există o divergenţă foarte serioasă, care s-a manifestat cu prilejul discuţiilor de la Washington şi care dăinuieşte. Discuţia este însă dominată de griji electorale. Pe fir, a intervenit acum De Gaulle care, într-o mare întrunire, la Velodromul de Iarnă, a cerut ca Franţa să facă, "prin ea însăşi", o uriaşă sforţare de înarmare, ca să cîştige astfel stima Statelor Unite şi într-o anumită măsură, colaborarea unor anumite forţe militare germane. De Gaulle este convins de multă vreme (aşa cum mi-a explicat, în amănunte, generalul Billotte) că apărarea Apusului trebuie sprijinită şi pe forţele germane.

Mă gîndesc că teza lui Moch va fi susţinută prin manifestaţia blocului comunist, adunat la Praga. Această manifestaţie, ca toate celelalte din lumea comunistă, are un scop de propagandă şi trebuie să influenţeze alegerile din Franţa, poate şi pe cele din Statele Unite, cît şi faimoasele negocieri care încep acum, între "cei mari", la cererea stăruitoare a Naţiunilor Unite şi potrivit unei moţiuni prezentate de Siria şi de Irak şi aprobată cu unanimitate de Comitetul Politic al Naţiunilor Unite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Conferinţa de la Praga (Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, România, Ungaria, Germania de est şi U.R.S.S.) a dat un lung comunicat. Acest comunicat se leagă de documentul publicat la 19 septembrie al acestui an, în urma negocierilor dintre Statele Unite, Marea Britanie şi Franţa, cu privire la viitorul Germaniei. Toate prevederile din acest document, începînd cu hotărîrile de a rîndui o "stare de pace" (adică, mai precis, de a pune capăt unei "stări de război") sînt considerate de roşii, ca o nouă violare grosolană a angajamentelor luate de statele apusene, la Potsdam.

Roşii acuză pe apuseni că, prin hotărîrile lor, ar fi amînat la infinit încheierea unui tratat de pace cu Germania, pentru a împiedica astfel "unirea Germaniei sub un regim democratic"; că ar păstra Germania de vest sub controlul lor, pentru a o lega de politica lor şi de scopurile războinice; că ar păstra sub controlul lor industria germană (menţinînd, împotriva hotărîrilor de

la Potsdam, industria grea de război, pentru a se sluji de ea); că s-ar gîndi să reînvie armata germană.

După ce "demonstrează" îndelung aceste capete de acuzaţie, roşii cer, formulînd aceste cereri în patru puncte, ca apusenii să renunţe, printr-o proclamaţie, la remilitarizarea Germaniei; eliberarea economiei germane de pace şi desfiinţarea potenţialului de război; încheierea unui tratat de pace cu Germania - astfel ca armatele de ocupaţie să poată fi retrase,în termen de un an - ; crearea unui "consiliu constituţional"german (o Constituantă?) care să pregătească un guvern "democratic", unitar, paşnic şi suveran, proiect ce va trebui supus celor patru mari puteri şi va trebui să primească sancţiunea poporului german.

Această propagandă poate "prinde", în Germania:unire, pace, suveranitate, retragerea trupelor străine, cu toate că cei mai mulţi germani ştiu că acestea înseamnă retragerea americanilor din Europa şi retragerea - în cel mai bun caz - a sovieticilor, numai pînă la hotarul Poloniei, adică definitivarea frontierelor orientale actuale şi menţinerea presiunii sovietice, eliberată de contraponderea americană; adică o cale deschisă pentru comunizarea Germaniei.

Propaganda asta poate prinde şi în Franţa, şi în unele cercuri americane, care, pînă acum, nu au priceput situaţia reală din ţările răsăritene, şi care pot fi ademenite să creadă că propunerea de a retrage toate trupele din Germania,de a reconstitui o Germanie "paşnică", "democratică" şi "nearmată", este într-adevăr o soluţie de bună înţelegere şi de pace. In aceste ţări, nu se pricepe că, de fapt, toate ţările răsăritene inclusiv Germania de est, sînt integrate în blocul comunist,că administraţia, siguranţa, poliţia, sînt nu numai împănate cu elemente comuniste, dar sînt de pe acum organe ale sistemului comunist, controlate şi conduse din Moscova şi că, în apropierea şi sub influenţa unui asemenea sistem, orice încercare de a democratiza o ţară, este o sinistră parodie. Puţini oameni politici îşi dau seama de cinismul şi de cutezanţa unui "comunicat" prin care şapte state ocupate şi stăpînite de Moscova, cu armata sovietică în cuprinsul hotarelor lor şi cu un aparat de stat

în întregime legat de sistemul de dominaţie sovietică, îndrăznesc să ceară "eliberarea" şi "democratizarea" Germaniei, retragerea trupelor străine şi restaurarea suveranităţii Reichului.

Considerînd că problema Germaniei este legată de problema mai largă a aşezării ordinei şi păcii, în Europa întreagă, ea nu poate fi dezlegată "potrivit acordurilor de la Potsdam", decît dacă se asigură respectarea acestor acorduri (vezi declaraţiile lui Truman, după Potsdam), cu privire la întreaga Europă centrală şi orientală. Deci, se poate cere: a/ publicarea unei proclamaţii, prin care cele patru mari puteri vor spune că înţeleg să împlinească întocmai hotărîrile de la Potsdam şi de la Yalta. (Cele cunoscute, nu şi cele secrete). b/ Inlăturarea tuturor piedicilor care stăvilesc libera dezvoltare economică a Europei de est. c/ Revizuirea tratatelor de pace şi a felului cum sînt împlinite, avînd în minte prevederile din Potsdam. Retragerea tuturor trupelor străine din aceste ţări. d/ Crearea unor comisii constituante, în afară de guvernele respective, care trebuiesc suspendate, pentru a institui cu adevărat regimuri democratice, paşnice şi <u>suverane</u>, în această parte a Europei. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

<u>23 octombrie</u>

(...) După trei zile de reculegere, ziarul "Times" a publicat un editorial despre negocierile ce reîncep. Este prudent şi pesimist. Statele Unite nu aveau încotro: trebuiau să ţină seama de dorinţa Naţiunilor Unite. Din moment ce au pornit pe această cale, trebuie să meargă înainte, pe ea. Dar fără iluzii. O înţelegere, astăzi, este aproape imposibilă. De ce? Fiindcă: "Pare un lucru imposibil, pentru puterile occidentale, să negocieze o înţelegere finală de pace, pe baza prezentului statu quo, care este bazat pe necontenitele <u>fapte împlinite</u> sovietice, violînd toate înţelegerile din timpul războiului, ridicînd o cortină de fier, de-a curmezişul jumătăţii Europei şi Asiei şi dincolo de care, noi am promis <u>naţiunilor să le eliberăm din sclavie</u>. A răstălmăci situaţia, ar fi să ne cufundăm într-o super-Yalta, faţă de care Yalta însăşi ar părea de o pălidă neînsemnătate".

(In articolul meu "Marea frică a vremii noastre", apărut în "France-Amérique", la 5 octombrie, a.c., scriam între altele: Statu quo? Dar este chiar nedreptatea, este <u>triumful ar-</u>

bitrarului şi al faptului împlinit; este violarea tratatelor; este părăsirea popoarelor; este înjosirea omului". (...)

Fără a fi de o însemnătate capitală, este totuşi interesant că ziarul "Times" (care are legături cu Acheson) evidenţiază una dintre pricinile care nu pot favoriza o înţelegere. Singura pricină pe care o menţionează, dîndu-i cuvenita dezvoltare, este problema statu quo răsăritean. De asemenea, este interesant că face aluzie la pasajul din discursul lui Truman, la San Francisco, cu privire la Cortina de Fier: "Dacă Uniunea sovietică doreşte în mod real pacea, poate s-o dovedească, ridicînd Cortina de Fier şi permiţînd liberul schimb de informaţii şi de idei". (...)

24 octombrie

Vîşinski vorbeşte din nou la O.N.U.; vorbeşte două ceasuri şi jumătate. Nu este numai propagandă; urmăreşte şi altceva: vrea să cîştige, de partea sa, cît mai multe naţiuni dintre cele "unite". Atacă pe cei mari, menajează pe cei mici şi nu pomeneşte de comunism. Mi se pare evident că încearcă să facă jocul Naţiunilor Unite. Vrea să regrupeze majoritatea, să cîştige sprijin pentru planurile sale de pace, să potolească temerile, să liniştească pe aceia care cer şi doresc înarmarea. (Votul unanim dat de Adunare, în favoarea unor negocieri, este incontestabil un succes sovietic).

Străduinţele lui Vîşinski mi se par logice. Dat fiind că U.R.S.S.-ul nu vrea, sau nu poate să facă numaidecît război, nu poate lăsa să-i scape cu desăvîrşire din mînă, un instrument atît de folositor, ca Organizaţia Naţiunilor Unite. Tocmai fiindcă Statele Unite au ţinut să se folosească de acest instrument, nu trebuie ca el să rămînă la dispoziţia lor. De aceea, trebuiesc cîştigaţi de partea URSS-ului, cei mici care, din principiu, nu iubesc pe cei mari, cei slabi de înger care aprobă orice formă de "pacifism" şi aceia care se menţin în echivoc, ca de pildă, arabii, indienii ş.a., care caută să ţină cumpăna, cu folos pentru aspiraţiile lor între Apus şi Răsărit.

Nu este exclus ca asemenea intenţii (dacă există intenţii cu adevărat) să dea de furcă americanilor. (...)

Discursul de ieri atacă teza apuseană (aceea că "nu

se poate sta de vorbă cu URSS-ul, decît cu ghioaga în mînă, aşa cum au susţinut, Truman, Bevin, etc.) şi că dezarmarea nu poate veni decît după ce va fi restabilită "încrederea". Ce este aia: "încrederea"? Truman este egal cu Hitler, adică politică de "forţă" şi de violare a tratatelor! Reînarmarea Germaniei este potrivnică înţelegerii de la Potsdam! Statele Unite conduc grupul reacţionar din Naţiunile Unite! Aceste Naţiuni Unite ar putea juca un rol uriaş, dacă ar fi în măsură să reziste presiunii Statelor Unite! Noi sovieticii, privim Naţiunile Unite ca pe un puternic instrument de pace. Urmează un cuplet cu privire la dezarmare, la suprimarea bombei atomice, cu unele aluzii la posibilitatea de a îngădui oarecare control. (Ziariştii americani spun că niciodată sovieticii nu au făcut nişte concesii atît de mari).

Planul discursului este limpede: a/ Veştejirea şi ridiculizarea tezei americane: spre pace, prin putere şi înarmare; b/ îndulcirea cu vorbe bune a acelor naţiuni care nu fac parte din grupul "reacţionar"; c/ întărirea ideii, în Organizaţia Naţiunilor Unite şi în afară, şi anume că înarmarea nu este necesară, nici urgentă şi că există o putinţă de a organiza un control atomic care să dea satisfacţie şi siguranţă occidentalilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 octombrie

Truman a vorbit ieri la Fleashing Meadow, de ziua Naţiunilor Unite. A fost un discurs "nuanţat", mai slab decît cele obişnuite. Preşedintele se menţine pe linia înarmării necesare pentru apărarea păcii; pomeneşte cu stăruinţă despre "folosul de a negocia"; nu pomeneşte nimic de U.R.S.S. şi de comunism. Este firesc că, în calitate de musafir, şi nu de gazdă[1], preşedintele a ţinut să fie rezervat, discret şi bine crescut. Această atitudine este inspirată şi din grija de a nu displace Naţiunilor Unite. Este o putere care nu trebuie scăpată din mînă. Vîşinski îi face curte; America trebuie deci să caute s-o păstreze de partea ei (...).

---

1) Fleashing Meadow, zonă sub regimul diplomatic al exteritorialităţii O.N.U., unde Truman vorbea ca invitat.

Ceea ce este semnificativ, pentru aceste vremuri paradoxale, este că Trygve Lie, lamentabilul oportunist, gata să vîndă lumea întreagă pentru un blid de linte, a ajuns să fie (pentru viitoarea desemnare a Secretarului General) campionul fără frică şi prihană a lumii libere!

America îl vrea, dar U.R.S.S. zice "Niet!"... Dacă U.R.S.S. va învinge, vom avea pe unul mai rău decît Trygve Lie. Iar dacă învinge America, singurii ce se vor putea bucura sînt tot sovieticii. Incă odată Vîşinski joacă la sigur.

27 octombrie

Europa rediviva. Comunicatul guvernului francez, cu privire la înarmarea Germaniei (produsul controversei Schumann-Moch) îndreaptă soluţiile viitoare spre orizontul Europei Unite: "Guvernul francez propune crearea - pentru apărarea comună - a unei armate europene, legată de instituţii politice ale Europei Unite". Fiindcă: "soluţia problemei contribuţiei germane, la apărarea comună, trebuie să fie căutată în afara oricărui compromis, şi fără amînare, şi în acelaşi timp în posibilităţile de acţiune imediată, în perspectivele de viitor ale unei Europe Unite".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este desigur mijlocul cel mai potrivit, pentru a soluţiona nu numai problema înarmării, ci întreaga problemă a Germaniei. Reorganizarea Germaniei este legată de organizarea Europei; dacă Germania ar fi reorganizată în afară de cadrul Europei Unite, ea s-ar ridica din nou împotriva Europei. Iar fără reintegrarea Europei în organizarea continentului, Europa nu poate fi unită.

Aici este deosebirea dintre formula atlantică şi formula europeană: în formula atlantică, Germania se poate îndrepta şi întări singură, fără sprijinul vecinilor ei imediaţi, ca să ajungă, în cazul cel mai bun, peste capetele acestor vecini, o asociată a Statelor Unite. Defectul unei asemenea formule, reiese îndeosebi în chestiunea înarmării. Armata germană poate să ajungă "pivotul european" al forţelor atlantice. Acesta ar fi interesul Germaniei, dar nu şi al Europei.

In formula europeană, Germania integrată în Europa pe temeiuri federative, se îndreaptă, se ridică, se întăreşte îm-

preună cu Europa. Trupele germane slujesc, de la început, unui scop colectiv care, spre deosebire de scopul atlantic, poate fi legat de ideea unei patrii vechi, mai întinse, dar concrete şi geografic bine definite. De aceea, pentru ţările vecine, această formulă reprezintă mai puţine riscuri şi mai multe foloase.

Cu două condiţii: mai întîi, ca ideea europeană să nu fie despărţită de ideea atlantică; Europa trebuie unită şi organizată în cuprinsul comunităţii atlantice. Sprijinul (şi deci strînsul contact) al Statelor Unite este necesar, după cum şi asigurarea unei strînse coordonări economice şi militare între cele două continente; în al doilea rînd, pentru ca ideea europeană să fie împlinită pînă la capăt, dezlegarea problemei germane cere dezlegarea integrală a problemei europene. Pe cînd comunitatea atlantică se poate opri - la nevoie - la hotarul actual, care taie Europa în două, ideea europeană cere, în mod logic, cere neapărat eliberarea Răsăritului European. De aci decurge avantajul, pentru noi, al ideii europene. Tot de aici decurge antagonismul între ideea europeană şi ideea sovietică: antagonism care se reliefează cu o forţă explozivă, în treburile Germaniei (conform comunicatului de la Praga).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ideea europeană: federalism, descentralizare germană, contribuţie germană la armata europeană, suveranitate europeană supranaţională.

Ideea sovietică, aşa cum rezultă din cele patru puncte de la Praga: unitate germană (fireşte, fără părţile anexate); unitate în slăbiciune; unitate, pentru a putea fi mai uşor controlată printr-un partid unic; dezarmare desăvîrşită, pentru a fi la cheremul forţelor armate din Răsărit, singurele forţe armate existente; "suveranitate deplină", adică neatîrnare desăvîrşită, faţă de Occident, a unui stat german, stăpînit înlăuntru de un partid legat de centrala comunistă de la Moscova, şi dominat de această centrală. Este "programul" care a slujit la crearea statelor unitare, "suverane", democratice din Ungaria, Polonia şi România. Cînd aparatul de stat va fi pus la punct, atunci statele pot fi din nou reînarmate! (...)

In comunicatul francez, poate că este ascunsă ideea de a arunca vina şi răspunderea pentru amînarea reînarmării Ger-

maniei, în sarcina Angliei şi a politicii laburiste. Formula europeană este tocmai aceea pe care nu o voiesc englezii. Si cînd francezii vorbesc de o soluţie europeană "care trebuie să fie căutată în afară de orice compromis sau amînare", ei ştiu foarte bine la cine fac aluzie: toate întîrzierile, toate amînările şi propunerile de compromis, au venit, pînă acum, de la Londra şi numai de la Londra. (...)

30 octombrie

(...) Este mai mult decît sigur, că americanii, care sînt grăbiţi, vor respinge planul francez şi vor impune planul lor.

Generalul Eisenhower va fi comandantul suprem al Armatei Atlantice.

31 octombrie

Francezii nu acceptă în nici un fel propunerea americană. Ei nu voiesc divizii germane, nici state majore germane, nici competinţe de ordin militar, recunoscute guvernului de la Bonn. Batalioane germane, da!; un ministru european al Apărării, da!; organizarea unei armate europene, da!; şi înainte cu planul Schumann!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cum am mai spus, ideea n-ar fi rea, dacă ar fi realizabilă. Cum însă Europa este încă departe de a fi unită, (iar toate soluţiile europene se izbesc de un veto britanic) soluţia propusă de francezi, amînă înarmarea contingentelor germane, la calendele greceşti. (...)

Tito a ţinut un discurs "abil", lăudînd opera de ajutorare întreprinsă de guvernul american trimiţînd alimente populaţiei iugoslave, năpăstuite prin foamete. "Titoismul" alunecă în spre Vest.

2 noiembrie

Un atentat împotriva preşedintelui Truman: doi morţi şi trei răniţi. Pe un timp de vară tîrzie, s-a desfăşurat ieri după amiază, o luptă crîncenă cu pistolul, în faţa casei "Blair"

de la Washington, unde locuieşte (vremelnic) micul preşedinte.

Doi "naţionalişti" din Porto-Rico au încercat să pătrundă în casă, cu arma în mînă. Poliţia a intervenit. In urma unui schimb de focuri, ca în filmele de mare senzaţie, au căzut un poliţist şi un portorican. Alt atentator, împreună cu doi poliţişti, au fost duşi la spital. Capitala a trăit clipe de uimire şi de înfrigurare. Micul preşedinte şi-a păstrat sîngele rece şi a luat parte, după o jumătate de oră de la atentat, la inaugurarea unui monument funerar.

Ce vor "naţionaliştii" din Porto-Rico? Se spune că după ce Administraţia americană, a fost înlocuită printr-o Administraţie autonomă indigenă, condiţiile economice s-au înrăutăţit mult. Atentatul este, nu numai odios, dar şi absurd: Truman pare să fi arătat totdeauna o deosebită atenţie problemei portoricane. Faptul că el a scăpat cu viaţa, este o fericire, chiar şi pentru portoricani.

Trygve Lie care e atît de prieten, încît şi numele său pare chinezesc, a fost împuternicit de Naţiunile Unite să rămînă la post încă trei ani. Sovieticii au votat împotriva lui; s-au bucurat însă în secret. Succesul votului este de partea apusenilor, iar succesul faptului este de partea comuniştilor. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 noiembrie

Cu 4o de voturi contra 5, la Adunarea Naţiunilor Unite, a fost trecută o moţiune de veştejire a purtării celor trei state satelite (România, Ungaria, Bulgaria) învinuite că ar fi călcat tratatele de pace şi ar fi nesocotit drepturile omului.

In aparenţă, "severa" moţiune este totuşi un compromis şi corespunde dorinţei exprimate îndeosebi de englezi, în Comitetul Politic, de a nu merge prea departe pe o cale fără ieşire, fiindcă n-ar exista nici un mijloc de a face o anchetă la faţa locului pentru a stabili delictele şi crimele împotriva drepturilor omului, şi fiindcă o condamnare a sateliţilor n-ar putea fi urmată de sancţiuni.

"Condamnarea" nu priveşte decît refuzul statelor sa-

telite de a împlini angajamentele lor contractuale (n-au numit un arbitru şi nu s-au prezentat la Haga). Celelalte puncte întrebuinţează formula de veştejire mult mai nuanţată şi nu silesc Naţiunile Unite să ia măsuri mai drastice împotriva vinovaţilor. Adunarea a luat act cu îngrijorare că se ridică acuzaţii serioase împotriva guvernelor respective (sic!): "Atitudinea celor trei state inspiră bănuiala că acolo s-ar fi comis încălcări" etc., etc. "Hotărîrea": Un schimb de informaţii între state, de care va dispune inefabilul Trygve Lie.

După sîngele care a curs în Coreea, domnii delegaţi ar fi putut să fie mai consecvenţi cu "principiile" lor. Cuvîntări bune în favoarea noastră, din partea sud-americanilor Costa de Rels (Bolivia) şi grecilor (Maccas).

5 noiembrie

"Times" a publicat o excelentă scrisoare[1] a lui Brutus Coste, care intervine în discuţiile urmate la Geneva şi care vor fi duse, cu începere de la 14 noiembrie, în faţa unui for internaţional ce se va întruni pentru a mări volumul comerţului cu Uniunea Sovietică. In scrisoare, se arată de unde provine surplusul de export de grîne, pe care-l oferă U.R.S.S. Bine documentat, Brutus Coste arată, prin cifre precise, tragedia ţării noastre.

Dejun la Eugène de Rotschild, la Long Island; seara, masă oferită de Pobers, cu Jules Romains şi un grup de francezi. Sînt aşezat lîngă Romains şi vorbim despre ţara noastră pe care o cunoaşte şi despre America şi politica lui Truman.

6 noiembrie

Situaţia se întunecă în Coreea. Războiul cu coreenii era terminat. Va începe oare războiul cu China roşie?

Mac Arthur a dat un ţipăt de alarmă: armata Naţiunilor Unite are în faţă un nou inamic. Ele sînt silite să se opreas-

1) Scrisoarea anexată la "Jurnal" afirmă că România, Ungaria, Polonia şi Bulgaria furnizează cereale, în contul reparaţiilor de război, care ar constitui excedentul de export al URSS-ului.

că, să dea înapoi în unele locuri, şi să se pregătească pentru o nouă campanie. Acest fapt înseamnă că Naţiunile Unite sînt aşezate şi ele în faţa unor noi răspunderi: operaţiile militare sînt legate de hotărîri.

Vor îndrăzni Naţiunile Unite să ridice mănuşa aruncată de Mao? Se află în joc o chestiune de putere şi una de principii, adică de prestigiu.

Intervenţia chinezilor vădeşte că legăturile între Stalin şi Mao sînt desăvîrşite: intervenţia comuniştilor chinezi se face la cererea URSS-ului, fiindcă ceea ce trebuie apărat, adică hotarele Manciuriei, interesează astăzi pe sovietici mai mult decît pe chinezi. Intr-adevăr, înaintarea armatei "libere" spre aceste hotare pune în primejdie o vastă regiune, de "compromis" şi de tăinuită colaborare între comunişti. Colaborarea economică: există o legătură tehnică şi materială între uzinele electrice din Coreea de nord şi industriile din regiunea învecinată a Manciuriei. Colaborarea politică: stăpînirea Manciuriei interesează pe sovietici. De pe acum, autoritatea lor este hotărîtoare în această provincie. Mao a trebuit să accepte multe "fapte împlinite". Le-a acceptat, fiindcă erau legate de succesul lui în restul Chinei. Nu le-a putut însă accepta decît atît timp cît ele rămîneau "acoperite". Această "acoperire" care determină strînsa colaborare ruso-chineză, este pusă în primejdie prin înaintarea Naţiunilor Unite. Uriaşa impostură poate fi dată de gol: ecoul revoltei chineze din Manciuria poate străbate pînă la hotarele eliberate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iată rostul intervenţiei armatelor chineze în Coreea. Pînă unde vor înainta? Dacă primejdia pentru armatele "libere" va creşte, atunci Naţiunile Unite şi Statele Unite (care nu mai pot pierde partida) vor fi silite să recurgă la cele mai energice mijloace.

Va suna oare ceasul lui Ciang-Kai-Şi? ("Generalissimul" ar putea fi un aliat preţios la hotarele Manciuriei: Asia contra Asiei). Va suna oare ceasul bombei atomice?

Atunci munţii se vor pune în mişcare. (...)

8 noiembrie

Sf.Mihail. La biserică, slujeşte Haţieganu şi vorbesc Barbu Niculescu (?), Fărcăşanu din partea Europei Libere. Augustin Popa a invocat pe arhanghelul Sf.Mihail, în numele defunctului Comitet Naţional Român. A urmat răspunsul regelui Mihai, prin care generalul Lazăr a desemnat pe Vişoianu, ca preşedinte al Comitetului. (...)

9 noiembrie

(...) Consiliul de securitate, prezidat de iugoslavul Bebler, a fost sesizat de comunicatul lui Mac Arthur şi se află la grea încercare.

Dacă Naţiunile Unite iau act de faptul că trupele chineze luptă în Coreea şi pretind, cum e firesc, guvernului din Peking să retragă aceste trupe; şi dacă, după cum iarăşi este firesc, guvernul din Peking nu dă ascultare acestei cereri, atunci Naţiunile Unite pot fi prinse într-un război cu China comunistă. Ar fi începutul marelui prăpăd.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Naţiunile Unite, după îndemnul delegaţiei britanice, au căutat să cîştige timp. Au invitat deci China comunistă să vină şi să ia parte la discuţia comunicatului generalului Mac Arthur. Textul invitaţiei propus de Sir Gladwyn Jebb este următorul: "Consiliul de securitate decide să invite, potrivit art.39 din Legea de procedură, o reprezentativă a guvernului central al Republicii Populare Chineze, pentru a fi de faţă în timpul discuţiei Consiliului, asupra raportului comandamentului Naţiunilor Unite din Coreea".

Moţiunea a fost acceptată cu 8 voturi, contra 2.China naţionalistă şi Cuba au votat contra. D.Austin, după unele şovăieli şi după o declaraţie prin care a spus că China comunistă ar trebui să fie "somată" şi nu "invitată" să participe la discuţie, a sfîrşit prin a vota: Da.

Malik s-a folosit de acest prilej pentru a observa că o mare putere suverană nu poate fi "somată" de nimeni şi a dat "o lecţie de diplomaţie" americanului, adăugînd, fără a glumi, că "popoarele care au gustat din dulceaţa libertăţii(!), din dulceaţa unei existenţe suverane (!!) resping încercările făcute de pu-

terile coloniale" de a le da dispoziţii şi porunci.

Nimeni nu s-a gîndit să-i aducă aminte de soarta Manciuriei.

Americanii vestesc că - după disucţie - va urma o rezoluţie în trei puncte:

a/ O invitaţie către Peking, ca să-şi retragă trupele;

b/ Asigurări adiţionale oferite regimului din Peking, în sensul că trupele Naţiunilor Unite nu urmăresc decît restabilirea păcii în Coreea şi aşezarea unui regim democratic;

c/ Asigurări date guvernului din Peking: organe ale Naţiunilor Unite sînt gata să discute chestiunile de frontieră cu vecinii Chinei. (O asigurare din partea URSS-ului, că va evacua Manciuria, n-a cerut-o nimeni, deşi ar fi atît de nimerită o asemenea cerere).

Dar dacă toate aceste asigurări nu slujesc la nimic şi China se încăpăţînează să lupte mai departe în Coreea? Nimeni nu se gîndeşte să prevadă aşa ceva.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nimeni ... în afară de generalul Mac Arthur, care a luat unele măsuri de precauţie, supunînd regiunea de trecere a trupelor chineze înspre Coreea, unui bombardament nimicitor. 379 de avioane americane au distrus tot ce putea fi distrus în calea chinezilor.

Nu este mai puţin adevărat că chinezii comunişti au fost invitaţi la Lake Success. Ei vor lua parte la discuţie, vor acuza în loc de a se apăra (potrivit metodei comuniste) şi vor pune condiţii; şi cum lumea nu vrea război, argumentele şi condiţiile lor nu vor fi toate în zadar.

16 noiembrie

(...) In ce priveşte discuţia care începe şi care trebuia să aibă ca scop cercetarea învinuirilor aduse Chinei comuniste, de generalul Mac Arthur, Acheson declară că va sta bucuros de vorbă cu chinezii, cu privire la interesele lor legitime pe ambele maluri ale fluviului Yalu.

Mare bucurie, la Londra, unde laburiştii apreciază "înţelepciunea" acestei declaraţii.

Adevărul este însă că, de unde China roşie era tratată, pînă mai ieri cu dispreţ, deîndată ce a înşirat cîteva sute de mii de flăcăi în Coreea, sfidînd faimoasele principii ale Naţiunilor Unite, i se recunoaşte dreptul de a-şi apăra "legitimele ei interese" şi i se dă probabil, pe sub mînă, făgăduieli cu privire la locul ei în Consiliul de securitate şi - cine ştie - la drepturile ei asupra Formozei. Toate acestea ar fi normale şi conforme cu principiile - nu ale Chartei din San Francisco ci ale oricărui manual de politică externă. Cine are putere şi o demonstrează, are şi virtute, chiar dacă n-o demonstrează. Ceea ce este îngrijorător, este că vorbele lui Acheson, chiar cele mai înţelepte - mai ales acelea - nu sînt potrivite cu năravul şi cu firea orientalilor. Comuniştii vor fi ademeniţi să lase în grija Secretarului de Stat american, sarcina de a feri lumea de tragedia fără pereche, iar ei vor căuta să tragă cît mai multe foloase de pe urma îngrijorării occidentalilor şi a dorinţei lor de a fi "sobră" şi "cuminţi". Dacă însă Acheson, înghesuit de adversar, nu va putea da înapoi, pînă la capătul înţelepciunii sale, fiindcă nu-l va lăsa poporul american, atunci războiul va fi inevitabil. Cu mai puţină diplomaţie şi cu vorbe mai aspre şi mai hotărîte, pacea ar putea fi apărată cu mai mulţi sorţi de izbîndă. (...) Mi-aduc aminte cu emoţie de articolele pe care le scriam în "Timpul", în octombrie 1938, în "zilele de la München".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

17 - 18 noiembrie

Truman a ţinut să dea asigurări chinezilor comunişti.[1] Ne întoarcem la epoca din ajunul războiului, cînd toată lumea dădea "asigurări" lui Hitler, ca să-l potolească. Dar Hitler nu se potolea! Cum vor reacţiona chinezii lui Mao?

Nu înţeleg această ciudată diplomaţie a americanilor. Ei sînt pe cale să dărîme, în ochii orientalilor - printr-un exces de politeţe - întreg prestigiul pe care-l cîştigaseră prin brutala lor intervenţie în Coreea. Dacă Mao mai poate fi oprit, atunci este nevoie de severitate şi nu de blîndeţe.

---

1) Se află anexate la "Jurnal" un comunicat al lui Truman cu un caracter liniştitor faţă de Mao şi răspunsul acestuia, care liniştesţe pe Stalin "înjurînd pe Truman".

Este ca şi cum americanii ar fi prins de veste că Mao nu se supune decît cu greu la poruncile lui Stalin şi nu poate fi cîştigat prin făgăduieli şi vorbe bune, de partea apusenilor. Este jocul ce se face cu Tito. Nu ştiu ce informaţii au americanii în această privinţă, dar îmi vine greu să cred că sovieticii au scăpat din mînă pe tovarăşii lor chinezi. (...)

Problema adevărată se pune nu între Mao şi Stalin (Mao este prizonier) ci între Mao şi poporul chinez. Pentru a trage foloase de pe urma acestui proces firesc, America nu trebuie să dea asigurări ci trebuie să vorbească tot mai tare. Imperialismul sovietic este inamicul de moarte al Chinei. Am vorbit la "Europa Liberă" în acest sens.

21 noiembrie

(...) Trygve Lie este un om norocos. Politica lui în doi peri, veşnic în căutarea unui compromis şi lipsită de orice orizont (o politică de conţopist şiret şi mediocru)stîrnea cele mai îndreptăţite îndoieli, în lumea apuseană. De aceea "planul său de pace" cu care a făcut - astă primăvară - ocolul pămîntului, nu avea sorţi să fie luat în consideraţie de Naţiunile Unite, dacă - prins în angrenajul îndeletnicirilor sale profesionale - domnul secretar general n-ar fi ajuns să fie, cu prilejul conflictului corean, ţinta atacurilor sovietice.

Din această pricină, Lie care era dispus să închidă un ochi, (şi chiar pe amîndoi) pentru a nu zări păcatele Moscovei, a ajuns să fie omul de încredere al Occidentului. Cu cît d. Vîşinski îl ocărăşte mai tare şi-l înjură mai rău, cu atît Apusul se strînge cu mai multă convingere în jurul lui, căutînd să-l apere, să-l întărească şi să-l îmbărbăteze. Cum însă norvegianul nu şi-a schimbat năravul şi este dornic mai mult decît oricînd să cînte în struna Moscovei, d.Vîşinski a găsit mijlocul cel mai potrivit ca, înjurîndu-l necontenit, să-l îndemne să ducă la îndeplinire, cu sprijinul Apusului, politica prielnică Uniunii Sovietice.

Astfel a fost posibil ca, în tulburarea pricinuită prin intervenţia Chinei comuniste în Coreea - tulburare pe care sovieticii sînt hotărîţi s-o exploateze cu vîrf şi îndesat -

"planul de pace" al lui Trygve Lie să se întoarcă în dezbaterea Naţiunilor Unite cu binecuvîntarea puterilor occidentale.

"Planul" este vădit întocmit ca să placă Moscovei: el urmăreşte o statornicire a statu quo-ului, pe timp de 2o de ani şi prevede ca toate statele care au făcut cerere de admitere la O.N.U. (deci şi statele satelite) să fie admise. Trygve Lie pune cruce speranţelor de eliberare ale ţărilor răsăritene: foarte riguros în ce priveşte eliberarea ţărilor coloniale şi semicoloniale, el se învoieşte cu robia impusă ţărilor "sovietizate".

Nu este nevoie de a mai spune că Lie rezervă un loc de cinste Chinei comuniste, în sînul Consiliului de Securitate. Este o "primă" oferită agresiunii de birocraţii Naţiunilor Unite şi tuturor celor care şi-au bătut joc de principiile Naţiunilor Unite.

A fost deajuns ca d.Vîşinski să protesteze împotriva acestui plan (care-i dă satisfacţie în mai toate punctele) pentru ca puterile apusene să sară în sprijinul norvegianului.

Adunarea generală a Naţiunilor Unite, cu 51 de voturi împotriva Blocului sovietic (de 5 voturi) şi cu o abţinere (China naţionalistă) a luat în considerare planul Lie şi l-a transmis pentru cercetare, comisiilor respective. (...)

In timpul ceremoniei de binecuvîntare, d.Vîşinski, făcînd pe supăratul, a apostrofat pe d.Lie şi l-a învinuit că planul său ar fi fost "clocit" (în documentul englez, i se spune "hatched") de americani şi de englezi. Atunci, secretarul general urcînd solemn la tribună, a declarat cu o voce tremurătoare: "Aceasta nu este adevărat şi cei care o spun trebuie să ştie că nu este adevărat"!

Ba bine că nu! Dacă o spun, nu este fiindcă ar fi adevărat, ci fiindcă poate îhlesni d-lui Lie să-şi strecoare marfa dubioasă, cu sprijinul însufleţit al Occidentului.

22 noiembrie

Intîlnirea de marţi. Problema reînarmării. Se află de faţă, în afară de prietenii obişnuiţi (Ripka, Tibor Eckhardt, Subotici, Radiţa, Juiovici, Solski, Mihalovski şi alţi 2o) doi generali francezi, generalul Elie, reprezentantul Franţei în Con-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

siliul Militar Superior al Pactului Atlantic şi generalul Pennette, şeful misiunii militare franceze pe lîngă Naţiunile Unite. (...) Rog pe generalul Elie să ne precizeze planul francez de înarmare.

Modest şi convingător, generalul Elie caută să arate că între planul "Atlantic" (sprijinit de Statele Unite) şi planul "European" (sprijinit de francezi) nu există deosebiri de principii. Si unii şi alţii acceptă colaborarea militară cu contingente germane; şi unii şi alţii acceptă ideea unor formaţii militare mixte şi a unui comandament comun. Francezii nu înţeleg să se despartă de ideea atlantică: armata europeană pe care o doreau trebuie să fie integrată în armata atlantică. Deosebirea este că atunci cînd americanii prevăd că, pînă la corpul de armată, unităţile vor păstra un caracter naţional, francezii cer ca diviziile să fie organisme mixte, în care să se contopească unităţi mai mici, formate din contingente europene. Francezii cred că vor putea îngrădi astfel renaşterea militarismului german şi crea în acelaşi timp, în noua armată, un "spirit european", de care este atîta nevoie pentru o colaborare rodnică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intrebat dacă pe lîngă colaborarea lor în armata europeană, celelalte state europene, în afară de Germania, îşi vor putea păstra şi armate naţionale, aşezînd astfel Germania în inferioritate, Elie a răspuns că această inferioritate rezultă din situaţia de fapt; celelalte state au armate mai mult sau mai puţin organizate, pe cînd Germania pleacă de la zero, dar planul prevede că treptat, celelalte armate naţionale vor avea a se contopi în armata europeană.

Intrebat dacă germanii vor putea avea ofiţeri superiori, Elie a răspuns categoric: da.

Intrebat dacă planul francez nu are cusurul să întîrzie organizarea armatei lumii libere, generalul a spus că, din punct de vedere tehnic, nu poate fi o deosebire de timp între organizarea unor unităţi atlantice sau a unor unităţi europene. In amîndouă cazurile, operaţia s-ar împlini în Germania, unde se află trupe franceze, americane şi engleze şi unde se vor recruta trupe germane. Ceea ce trebuie este o hotărîre: de îndată ce va fi luată, operaţia va începe.

La întrebarea: cît va dura aproximativ pregătirea unei armate internaţionale? - Elie răspunde în mod evaziv. Generalul Pennette răspunde, prin analogie, că pregătirile militare germane au început în 1935, ca să fie terminate în 1939.

Punctul meu de vedere: Elie admite - cînd discuţia începe să fie politică - faptul că soluţia europeană se deosebeşte de cea atlantică, prin consecinţe. Constituirea unei armate europene nu cere neapărat ca Europa să fie de mai înainte unită. Ea poate fi cu un pas înainte, în direcţia unirii, după cum planul Schumann prevede un asemenea pas în domeniul colaborării economice. Ca şi planul Schumann, planul militar trebuie să prevadă constituirea numaidecît a unei autorităţi speciale, deosebită de autoritatea statelor naţionale. Aceasta cere (deoarece autorităţile extrastatale nu pot rămîne multă vreme în aer) să fie îndeplinite şi celelalte etape pentru desăvîrşirea Europei Unite. O armată europeană, chiar dacă nu are ca punct de plecare Europa Unită, atîrnă de constituirea unei asemenea Europe. Este firesc deci ca adversarii ideii europene (şi îndeosebi ai ideii federaliste) adică englezii, să fie din principiu adversarii tuturor soluţiilor europene (planul Schumann, sau planul militar european). Poate însă fi împlinită oricare dintre aceste idei fără asentimentul Marii Britanii?; şi deci nu este cumva o pierdere de timp în a stărui pe o cale închisă prin încăpăţînata rezistenţă britanică?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Condiţia nr.1, pentru ca planul militar să izbutească, este înlăturarea controversei anglo-continentale cu privire la ceea ce înseamnă Europa Unită.

In al doilea rînd, este nevoie de a convinge pe germani. Se pare că nu este nici o însufleţire în Germania pentru planurile militare apusene: nici pentru Planul Atlantic, nici pentru planul european. (...) Germanii nu se învoiesc cu lipsa de egalitate pe care o descoperă în ambele planuri. Ei nu vor să colaboreze pe un "plan inferior". Germanii se tem, de asemenea, că prin colaborarea lor nu vor fi în măsură să salveze Germania în cazul unui atac sovietic şi dimpotrivă vor grăbi dezlănţuirea unui asemenea atac (cu atît mai mult cu cît pregătirile militare occidentale s-ar face "sub nasul sovieticilor" şi fără nici o acoperire reală de-alungul frontierelor). In sfîrşit, germanii se

întreabă ce rost ar avea pentru ei, un nou şi greu sacrificiu de ordin militar, atîta vreme cît nu sînt lămuriţi în ce măsură cauza lor este legată de cauza Apusului. Care este locul lor în "lumea liberă"? Care este locul lor în Europa? Ce înseamnă cuvîntul "Europa", în cadrul unei politici "strict defensive"?(Adică în cadrul unei politici care aparent admite despărţirea în două a Germaniei, cît şi separaţia continentului european). Participarea germanilor la o armată occidentală îi expune la riscuri mari şi nu le asigură nici un folos. De aici, teoria pasivităţii germane, teoria sprijinită de partidul socialist, care este învingător în alegerile parţiale din săptămîna trecută, în Hessa şi Wurtenberg-Baden.

Pentru a aşeza poporul german de partea planurilor de înarmare, este nevoie deci:

a/ De a întări autoritatea Occidentului faţă de germani, restabilind, oricare ar fi planul ce se va alege, o deplină înţelegere între ei. Germanii se vor folosi de orice neînţelegere pentru a se da la o parte;

b/ De a da Germaniei anumite garanţii cu privire la frontul de luptă, care trebuie apărat (aceeaşi problemă s-a pus şi pentru reînarmarea Franţei, stîrnind intervenţiile energice ale generalului De Gaulle);

c/ De a preciza cu fermitate şi fără şovăire ce înseamnă cuvîntul Europa. O armată europeană nu trebuie să fie numai o armată compusă din europeni, ci o armată pusă în slujba Europei şi a tuturor intereselor europene.

In ce priveşte Germania, toate ţinuturile germane şi nu numai cele din zona apuseană, aparţin Europei. De asemenea, Răsăritul european aparţine Europei. Atîta vreme cît Europa nu capătă înţelesul ei integral, lozinca europeană ce se întrebuinţează este lipsită de vlagă şi de înţeles.

In asemenea condiţii, o armată europeană poate fi organizată la nevoie, dar ea nu poate fi însufleţită.

In al treilea rînd, oricare ar fi soluţia la care se vor opri puterile apusene, este nevoie de o colaborare strînsă în cadrul atlantic. "Atlantic" înseamnă, pentru cei mai mulţi europeni, contactul cu Statele Unite, adică izvorul de energie cel mai important din lume. O armată internaţională, fie atlantică, fie e-

uropeană, trebuie să aibă America cu ea.

Iar lumea "atlantică", adică lumea liberă, trebuie să aibă un program politic de viitor. Lozincile "strict defensive" nu sînt îndestulătoare pentru a mobiliza luptătorii în Europa, îndeosebi nu în Europa centrală. Nimeni nu va consimţi să se lupte pentru a apăra statu-quo-ul, acel statu-quo pe care Trygve Lie ar vrea să-l asigure pe 2o de ani).

A vorbi de pace este ceva mai nimerit, fiindcă o pace statornică cere o rînduială dreaptă. O armată a lumii libere trebuie să ştie care este ordinea pentru care trebuie să lupte şi să învingă.

Aceste argumente le voi expune în cuvîntarea mea la radio, pentru România, la 24 noiembrie.

24 noiembrie

Stiri proaste de la Strasburg. Englezii au izbutit să impună teza lor care prevede "o unire a funcţiunilor" şi nicidecum o federalizare a statelor europene. Ideea statului supranaţional a fost părăsită şi în orice caz amînată sine die. Adunarea generală, după discuţii vii şi violente, a aprobat raportul Comitetului pentru Afacerile Generale, cu 82 de voturi contra şi cu 16 abţineri. Adunarea cere consiliului miniştrilor de externe să înfiinţeze "autorităţi speciale", în domeniul economic, social şi cultural. S-au înfiinţat două asemenea comitete: în domeniul transporturilor şi al agriculturii! ...

Ar fi fost nevoie de un act de credinţă, mîntuitor. S-au constituit două comisii cu puteri împrumutate şi strict limitate. Nici una dintre problemele zilei atîrnînd de soarte Europei nu va mai putea fi deslegată. Indeosebi, problema germană rămîne în vînt. De acum înainte, Germania nu se va mai putea ridica pe cale "europeană"; ea se va prăbuşi, sau va izbuti să se ridice, pe cale "naţionalistă".

Politica Angliei în Europa, unde întreţine confuzia şi provizoratul, este la înălţimea politicii ei în Extremul Orient, unde linguşeşte pe comuniştii chinezi şi cu politica ei la Naţiunile Unite, unde îngroapă speranţele ţărilor răsăritene în procese referitoare la drepturile omului, căutînd cu orice preţ un compromis cu URSS-ul (gata să pornească din nou, aşa cum prea bine a

spus ieri delegatul Chinei naţionale, în Consiliul de Securitate) pe drumul care duce la un nou München: "Anglia şi Franţa - a spus dr.Ciang[1] - a urmat o politică de pacificare în dezvoltarea celorlalte popoare ale lumii, iar rezultatul a fost: München-ul şi victoria japoneză în Manciuria. In mod aparent, cele două guverne au urmat şi azi aceeaşi politică; nu şi-au dat seama de faptul că spaţiul înrobirii lor a fost lărgit".

Rezumînd dezbaterile din Strasburg, Paul Reynaud a spus cu multă dreptate: "Criza în sînul Consiliului Europei este gravă şi poate fi fatală".

Ca şi cum n-ar fi mulţumiţi cu asemenea "rezultate", mulţi englezi doresc să stînjenească şi să ţină în loc politica de fermitate a Statelor Unite. In Camera Lorzilor, marchizul de Salisbury pregăteşte o moţiune pentru a cere ca trupele Naţiunilor Unite să nu se apropie de hotarele Manciuriei, pentru a nu veni în atingere cu trupele chineze comuniste; iar în Camera Comunelor, aripa stîngă a laburiştilor se pregăteşte să atace guvernul, la începutul săptămînii viitoare, pentru politica lui pusă "în slujba Statelor Unite". Lozinca este: mai multă independenţă faţă de America, mai multe strădanii pentru a ajunge la o înţelegere cu Stalin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adică aşa cum este mai prost şi mai rău. De pe planul european, sabotajul britanic se întinde pe plan "atlantic".

Din fericire, Mac Arthur a atins, în unele părţi, frontierele Manciuriei şi se pregăteşte să ducă la bun sfîrşit războiul din Coreea. Chinezii comunişti "au dispărut" din Coreea şi vor apărea mîine la Lake Success.

Din isprăvile englezilor la O.N.U.: delegatul britanic, cu prilejul chestiunii drepturilor omului, a declarat: "Nu există probe îndestulătoare că ţările satelite au călcat obligaţiile lor cu privire la respectarea drepturilor omului".

Alt delegat britanic, cu privire la cererea lui Ciang de a se cerceta felul în care China este "ocupată" de agenţii sovietici, a spus: "Problema Chinei este o carte închisă"!

---

1) Reprezentantul Formozei la O.N.U.

Cînd acelaşi dr.Ciang a declarat că are impresia că trăieşte din nou zilele de la Geneva, atunci cînd China cerea protecţie împotriva agresiunii japoneze, delegatul britanic John E.Coulson a răspuns că nu poate lua spusele lui Ciang "prea în serios" şi că acesta aduce o ofensă "majorităţii Naţiunilor Unite".

Leul britanic este bolnav, iar loviturile de copită îi vin chiar din rîndul reprezentanţilor săi cei mai autorizaţi.

25 noiembrie

Delegaţia chineză (comunistă) a sosit în sfîrşit.Generalul Wu Hsiu-chuan, şeful ei, a făcut la coborîrea din avion o scurtă declaraţie de mai înainte pregătită, fără a întrebuinţa termenii obişnuiţi în limbajul diplomatic bolşevic. Ferindu-se de a rosti cuvinte curtenitoare faţă de guvernul american - pe care mîine îl va învinui de "imperialism" - domnul Wu a făcut totuşi o aluzie binevoitoare la bunele relaţii tradiţionale dintre poporul chinez şi poporul american: "A existat întotdeauna o adîncă prietenie între poporul chinez şi poporul american".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Foarte bine. Pe temeiul acestei adînci prietenii, se va putea ajunge la o înţelegere, dacă nu se amestecă în treabă alţi "prieteni" mult mai puţin încercaţi.

Azi, chinezii se vor prezenta la Lake Success, unde Malik le-a rezervat locuri, pe banca acuzării şi nu pe banca acuzaţilor. Trygve Lie este fericit.

La Consiliul de Securitate, prezidează titoistul Bebler. Peste cîteva zile, în decembrie, va veni la rînd dr.Ciang. Ce se va întîmpla atunci? Cum se vor împăca lucrurile între Wu, Ciang şi Lie? Va fi ca în fabula lupul, capra şi varza.

Departamentul de Stat a ţinut să dea publicităţii - cu prilejul începerii discuţiilor referitoare la "invazia americană în Formoza" - proiectul pentru o pace cu Japonia[1)] pe care l-a înaintat Comisiei pentru Afacerile din Extremul Orient,ca şi răspunsul primit la 2o noiembrie, din partea URSS-ului.

---

1) Se află anexat la "Jurnal" textul propunerilor americane pentru un tratat de pace cu Japonia.

Statele Unite propun ca situaţia insulelor Formoza, Pescadores, Sahalin (de sud) şi Kurile, să fie reexaminată de cele patru mari puteri interesate (Statele Unite, URSS, Anglia şi China) care s-au mai ocupat de soarta acestor teritorii. Dacă marile puteri nu vor putea ajunge la o înţelegere, în timp de un an, vor fi sesizate Naţiunile Unite.

URSS-ul s-a grăbit să protesteze, declarînd că soarta acestor insule a fost pecetluită în mod definitiv, (şi anume la Cairo şi la Yalta): Formoza şi Pescadores au fost restituite Chinei, iar Kurilele şi sudul Sahalinului au fost recunoscute URSS-ului.

Rămîne acum ca, în cursul discuţiilor, Statele Unite să ridice gingaşa şi importanta problemă a caracterului exact al acelor faimoase "înţelegeri" (de la Yalta, Cairo, Potsdam, Teheran & Comp.) care au nenorocit lumea. Trebuie oare să fie privite ca tratate în regulă, sau numai ca învoieli între Aliaţi, menite să slujească drept bază pentru desfăşurarea unei politici solidare de viitor? Si ce valoare pot avea aceste învoieli, cînd au fost necontenit nesocotite şi călcate de una dintre părţi? (Aici se poate redeschide întreaga problemă a ţărilor din Răsăritul Europei, dacă americanii vor avea curajul s-o facă, şi dacă englezii nu-i vor împiedica spunînd din nou că e "o carte închisă").

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Armata lumii libere:

Marshall, la o masă a legiunii americane, a cerut o armată întemeiată pe un sistem statornic de pregătire militară, şi nu pe improvizaţii. El a amintit neajunsurile grave pricinuite de grabnica demobilizare a trupelor americane, în 1918 şi în 1943 - 1946. La această întrunire, s-a vorbit de reînarmarea Germaniei şi de o "instrucţie militară universală", care ar îngădui Statelor Unite să fie oricînd "gata", fără a fi nevoite de a face cheltuieli prea mari, atunci cînd nevoia se prezintă.

Matthews, secretarul Marinei, într-o cuvîntare ţinută la Tokio, a arătat că Statele Unite nu pot reîncepe greşala de a demobiliza grabnic, şi că ele trebuie să aibă o putere statornică pentru a face faţă ameninţării din afară.

Mac Cloy, înaltul comisar pentru Germania, a declarat

la Frankfurt, că germanii ar trebui să se hotărască mai repede, pentru a colabora într-o armată internaţională. (Germanii sînt dojeniţi că nu sînt destul de "militarişti"! Ne-a fost dat să auzim şi una ca asta!) "Acţiunea este necesară, a spus Mac Cloy; libertatea Germaniei, atîrnă de o străduinţă comună de apărare.

La Strasburg, Schumann a expus planul militar pentru constituirea unei armate europene. A admis principiul egalităţii depline pentru Germania. Nu a insistat asupra necesităţii unei "autorităţi comune", suprastatale, ca de pildă înfiinţarea funcţiunii unui ministru european al armatei; asta, pentru a nu indispune pe laburişti. O recomandaţie către Consiliul de Miniştri, în sensul organizării unei asemenea armate, a fost votată cu 83 de voturi, contra 7. Impotriva recomandaţiei au votat numai socialiştii germani. Laburiştii s-au abţinut. Au votat şi au vorbit în favoarea proiectului: Mac Millan şi Duncan Sandys.

Concluzia "logică", în urma votului de ieri şi al celui de azi: Europa nu va fi, dar va avea o armată! (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

27 noiembrie

Adunarea pentru constituirea "Asociaţiei Românilor din exil" aflaţi în America. Sedinţa a fost tulburată prin intervenţia nesăbuită şi veninoasă a lui Augustin Popa. Am răspuns cu însufleţire, cu prea multă însufleţire, după părerea mea. Am petrecut o noapte rea după o criză de inimă. Nu se poate înjgheba nimic, în folosul unei rodnice colaborări româneşti, fără a deslănţui pornirile rele şi puterea de intrigă a unor păcătoşi.

Chinezii comunişti s-au prezentat la Lake Success şi au asistat fără a lua cuvîntul la o discuţie între Vîşinski şi Dulles, referitoare la sentimentele de prietenie dintre americani şi chinezi. Vîşinski, stimulat de formula de politeţe întrebuinţată de generalul Wu, la coborîrea din avion, căuta să arate că cercurile "conducătoare" americane au invidiat întotdeauna China şi poporul chinez, încă din vremea campaniei împotriva boxerilor[1]. Dulles a căutat să dovedească exact contrariul, arătînd

1) Aluzia priveşte pe insurgenţii chinezi("boxers")din 1900,care au pus în pericol misiunile diplomatice europene, provocînd intervenţia puterilor, la Tien-Tsin şi la Peking.

că Statele Unite nu ocupă Formoza.

Nimeni n-a vorbit despre sentimentele sovieticilor faţă de China, nici de Manciuria!

Mîine va apărea articolul meu "De la Matsuoka la Mao-Tse-Dun", cu amintirea cîrdăşiei sovieto-japoneze din anii 1941-1945).

28 noiembrie

Acum două zile Mac Arthur a anunţat o ofensivă generală pentru a pune capăt războiului din Coreea. De atunci, din ceas în ceas, ştirile de pe cîmpul de luptă au fost mereu tot mai rele. Acum se pare că centrul frontului american a fost străpuns şi că întreaga armată aliată este în retragere.

De ce a pornit la luptă Mac Arthur? Nu era informat de pregătirile chineze?

Presa engleză - stabilirea unei zone "neutre" - capătă astăzi o tîrzie (poate prea tîrzie) justificare. Britanicii se vor folosi de această nenorocire (fiindcă este o nenorocire de cîte ori ai oarecare dreptate!) ca să ia conducerea operaţiunilor diplomatice. Va începe calea retragerilor strategice şi a tranzacţiilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

29 noiembrie

In timp ce frontul din munţii Coreii se prăbuşeşte, sub loviturile chinezilor, delegaţii chinezi ţin, în faţa Naţiunilor Unite, acelaşi limbaj ca şi sovieticii. Concluziile declaraţiilor făcute de generalul Wu, în numele Republicii Populare Chineze: a/ Sancţiuni împotriva Statelor Unite, pentru acţiunea lor "criminală". b/ Retragerea trupelor Statelor Unite din Formoza. c/ Retragerea trupelor americane din Coreea.

Naţiunile Unite, unde bate un vînt de cumplită îngrijorare, se află în faţa a două documente: pe de o parte, un nou strigăt de alarmă al lui Mac Arthur[1] care declară că "un nou război" este pe cale de a începe - războiul cu China comunistă - şi cere directive politice de la Naţiunile Unite (directive care

1) Scrisoarea de alarmă trimisă de generalul Douglas Mac Arthur se află ataşată la "Jurnal".

să-i permită de a bombarda rezervele chineze din Manciuria). Pe de altă parte, lunga, foarte lunga declaraţie, citită de generalul Wu, în faţa Consiliului de Securitate, declaraţie din care nu lipseşte nici unul dintre argumentele şi nici una dintre invectivele şi ameninţările cuprinse în obişnuitele manifestaţii orale sau scrise ale sovieticilor. Este vădit că documentul a fost, dacă nu redactat în întregime, în orice caz inspirat şi controlat de sovietici. In lunga înşiruire de cuvinte îndrăzneţe şi ofensatoare, nu lipseşte nici ameninţarea cu războiul nr. 3, nici sfidarea directă, făţişă împotriva Statelor Unite şi a acţiunii "criminale", nici înştiinţarea dată terţilor, ca nu cumva alţii să se dea de partea americanilor, fiindcă o s-o păţească rău. Toată gama diplomaţiei sovietice a fost întrebuinţată cu vîrf şi îndesat, pentru a mări tulburarea în sînul Naţiunilor Unite, pentru a destrăma frontul atît de slab închegat al Occidentului şi pentru a da propagandei comuniste posibilitatea unui nou avînt.

Ce va urma acum? Statele Unite, prin glasul lui Austin, au cerut chinezilor să se retragă din Coreea. Rezoluţia americană, de mult pregătită, va fi supusă Consiliului de Securitate; cum însă ruşii îi vor opune un veto, va ajunge în faţa Naţiunilor Unite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Chinezii, firește, nu vor asculta acest îndemn. Generalul Wu a cerut americanilor să se retragă din Formoza şi din Coreea. Americanii - nici ei - nu se vor retrage. Si unii şi alţii au pomenit de alternativa războiului. Din păcate, este singura "soluţie" logică, fiindcă e recunoaşterea unui fapt existent: Războiul cu China a şi început, se află în plină desfăşurare, iar modul cum va lua sfîrşit, chiar dacă va interveni un compromis acceptabil, va avea totuşi importanţa unei victorii pentru partea care va izbuti să-şi impună voinţa.

Nimeni însă, în Apus, nu doreşte războiul. Asiaticii o ştiu. Se vor folosi de această stare de fapt. Este de presupus că nici chinezii nu doresc războiul: frontul politic comunist este însă mai puternic închegat decît frontul apusean, deci poate mai uşor să exercite anumite presiuni, spre a-şi asuma anumite riscuri.

"Frontul" apusean se află în dezagregare. Americanii sînt greu loviţi în amorul propriu şi reacţionează ca un popor tînăr, sănătos şi imprudent. Englezii şi francezii sînt nervoşi, nemulţumiţi de conducerea americană, sînt critici, cîrcotaşi şi mai ales îngroziţi. Toate "virtuţile" care ieşiseră la iveală,în ajunul Pactului de la München, reapar: trebuie cîştigat timp, cu orice preţ; diplomaţia este arta compromisului; intransigenţa duce la dezastru; şi aşa mai departe.

Criticile europenilor împotriva americanilor se leagă îndeosebi de faptele următoare: nici o încercare nu a fost făcută pentru a cîştiga China comunistă de partea Apusului (cu toate că Mao ar fi putut fi "întors" împotriva sovieticilor, care ocupă mai departe provinciile din nord ale Chinei). Declaraţia Truman (din iunie trecut) a provocat China prin menţiunea (făcută de preşedinte) că va apăra Formoza, insula unde Ciang-Kai-Şi pregăteşte o armată naţionalistă.

In Coreea s-a mers "prea departe": armatele aliate trebuiau oprite pe paralela 38 şi în orice caz, nu trebuiau lăsate să ajungă pînă la frontierele Chinei; era posibil de a stabili frontul de-a lungul paralelei 4o, deîndată ce intervenţia armatei chineze a fost semnalată, lăsînd un tărăboi "neutru" între Coreea şi Manciuria, (planul britanic al lui Salisbury - Eden) şi de a începe tratative cu chinezii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

"Pornirea" şi "intransigenţa" americanilor - recte ale lui Mac Arthur - au compromis deci "şansele unei înţelegeri" şi putinţa de a exploata, în folosul Occidentului, frumoasele succese militare din septembrie. (Ele au compromis de asememea putinţa Indiilor de a mijloci o împăcare, fiindcă Nehru ar fi făgăduit comuniştilor că dacă nu intervin în luptă, el va izbuti să oprească pe americani la paralela 38).

Aceste argumente critice (mai sînt şi altele) vor îngădui istoricilor vremii noastre să chibzuiască: ce s-ar fi spus în lume, dacă înţelegerea de la München nu ar fi fost semnată?Cum însă înţelegerea de la München a fost încheiată, oamenii Pactului de la München au rămas pe veci pecetluiţi ca nişte fricoşi, lipsiţi de principii şi gata să jertfească fără folos pe oricine şi orice, cu scopul de a amîna izbucnirea unui război devenit inevitabil.

Dacă Pactul n-ar fi fost încheiat şi conflictul inevitabil ar fi izbucnit cu cîteva luni mai înainte, conducătorii din vremile acelea ar fi fost învinuiţi, cum este învinuit astăzi generalul Mac Arthur (şi aproape de aceiaşi indivizi care şi acum îşi mai varsă focul împotriva lui Bonnet şi Chamberlain) că prin "intransigenţa" şi neprevederea lor au împiedicat orice putinţă de conciliaţiune.

30 noiembrie

Pe frontul militar: prăpăd. Care va putea fi noua linie de rezistenţă? (...)

Nu mi se pare exclus ca, în urma declaraţiilor agresive şi duşmănoase ale chinezilor, britanicii se vor apropia de americani. Nu poate fi nici o îndoială că Mao este prizonierul lui Stalin şi face jocul Moscovei. (...) Procesul dintre China şi Rusia nu este isprăvit. Se vor putea întîmpla în viitor (într-un viitor îndepărtat, fiindcă evoluţia gîndirii în China este înceată) adînci şi violente împotriviri de interese între cei doi aliaţi. Astăzi, legătura între ei este desăvîrşită. Vorbele lor sînt identice, iar atitudinile şi gesturile lor se încadrează în una şi aceeaşi uriaşă acţiune care urmăreşte triumful comunismului sovietic în lume. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In toiul crizei mondiale, guvernul francez a căzut din pricina unui vot de neîncredere al Camerei, împotriva lui Jules Moch, într-o chestiune secundară şi lipsită de interes. Ce jale!

Vorbind la Consiliul Naţional al bisericilor despre "Strategia luptei pentru libertate", secretarul de stat Acheson a recunoscut că: "Nimeni nu poate să garanteze că războiul nu vine. Criza actuală este extrem de serioasă". (...)

1 decembrie

Intr-o conferinţă de presă, Truman a vorbit deschis, a arătat toată gravitatea crizei actuale şi a declarat cu tărie că forţele Naţiunilor Unite nu au intenţia de a părăsi misiunea lor în Coreea. (...)

După trei ore, Casa Albă a dat publicităţii un comu-

nicat punînd lucrurile la punct: numai preşedintele poate dispune de bomba atomică; pînă acum el nu a delegat această putere nimănui.[1)]

Attlee şi-a anunţat sosirea cu avionul, la Washington. (...) Va izbuti oare vizita lui Attlee să restabilească un "front unic"? Ce a îndemnat pe englezi să traverseze oceanul(cu consimţămîntul pare-se al guvernului şi al opoziţiei, ca purtător de cuvînt al Angliei şi al Franţei).

Frica. Frica de "impulsivitatea" americană. Frica de război şi de invazia sovieticilor în Europa. Frica de represaliile pe care folosirea bombei atomice le-ar putea provoca,în paguba Europei.

Atît englezii, cît şi francezii s-au grăbit să declare că nu urmăresc ceea ce - după München - s-a numit în Occident "appeasement". In realitate, nervozitatea Europei aminteşte zilele de neputincioasă frămîntare din anii 1938-1939.(In cel mai recent dicţionar apărut, "to appease" înseamnează a accepta cererile beligerantului).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

9 decembrie

Generalul Collins, întors din Coreea, spune că situaţia nu este disperată: frontul mai poate fi oprit şi întărit. (...)

La Washington a apărut "comunicatul" (asupra conferinţei Truman-Attlee). Inţelegerea dintre ei este de 5o%.

Invoială cu privire la: a/ Truman va aviza pe englezi dacă se gîndeşte să folosească bomba atomică. b/ Nici un "appeasement". c/ Grabnică înarmare. d/ Comandament unic. e/ Repartizarea justă a materiilor prime.

Neînvoială cu privire la: a/ Părăsirea Formozei şi a lui Ciang-Kai-Şi. b/ Recunoaşterea Chinei comuniste. c/ Admiterea Chinei comuniste în Consiliul de Securitate.

---

1) In comunicatul Casei Albe, anexat la "Jurnal" se reproduce un răspuns al lui Truman, dat unei întrebări a ziariştilor: "Veţi include şi bomba atomică, în Manciuria?" - "Vom include toate armele de care dispunem".

La toate aceste, Attlee: da; Truman şi opinia publică americană: nu. (...)

Am petrecut trei zile la universitatea Bucknel, din Lewisburg, Pennsylvania, unde am luat parte la o serie de discuţii şi am ţinut mai multe conferinţe, cu privire la situaţia actuală şi la raporturile dintre Statele Unite şi America[1)].

Care este politica americană în Europa? A reuşit planul de refacere economică a Europei (planul Marshall)? Care este programul militar de apărare? Care sînt mijloacele de apărare împotriva comunismului? Subiectele mi-au îngăduit să dezvolt din nou unele teze pe care le-am însemnat deseori în caietele mele, în articole şi în conferinţe de presă. (...)

<u>lo decembrie</u>

Cvadratura cercului: sarcina lui Acheson de a duce la împlinire comunicatul Attlee - Truman este peste măsură de grea. (...)

Wū a declarat că este gata să negocieze şi să oprească lupta din Coreea, dacă China ar fi acceptată ca "un partener egal" în Sfatul Naţiunilor şi dacă ar putea ridica <u>toate</u> problemele Asiei (adică: Coreea, plus Formoza, plus Indochina, plus etc.) Dacă Statele Unite rămîn pe poziţiile lor "ferme şi bine definite", nu este nici un rost de a începe negocierile, necum de a le duce la bun sfîrşit.

Atunci? Războiul cu China; un război limitat, cum l-ar dori mulţi americani, fără jertfe de oameni, ci numai operaţii de marină şi de aviaţie: blocada coastei, iar la nevoie bombardamente.

"Aliaţii" aşteaptă însă pe americani la această cotitură: ei nu voiesc cu nici un chip război cu China şi sînt gata, pentru a salva pacea, să sacrifice Formoza, Coreea şi Extremul Orient. Dacă America se încăpăţînează îşi poate pierde toţi aliaţii. Poate Acheson să-şi asume un asemenea risc?(...)

---

1) Eroare în manuscris: este vorba de "politica americană în Europa".

11 decembrie

Zi însemnată pentru noi: cumpărăm micul nostru "penthouse" la un preţ care ni se pare prielnic. Soţia mea devine proprietara unei căsuţe aşezate pe acoperişul imobilului nr.1088 (etaj VII, Park Ave.)

Există şi în Franţa oameni care nu mai vor să se ducă ... la München! Printre ei se află acela care cunoaşte cel mai bine acest drum: Ed.Daladier. Citesc în ziarul "l'Information" un articol iscălit de fostul preşedinte de Consiliu, despre "situaţia militară în Coreea": (...) "Nu văd ei că avem nevoie de ei,în Europa, pentru a lupta în locul nostru? Rămînînd în Coreea, nu văd ei că vor deslănţui invazia rusă, obligîndu-ne să fugim în Canada, sau să ridicăm braţele în sus pentru a ne salva viaţa şi pentru a ne sfîrşi zilele într-un cîmp siberian? Credem că lealitatea faţă de Statele Unite şi fidelitatea faţă de Charta Naţiunilor Unite, ni se impun".

Aşa scrie şi iscăleşte Daladier, "omul de la München"; el se răzbună împotriva acelora - nenumăraţi - care după ce l-au osîndit, o viaţă întreagă, se îmbulzesc astăzi să-i urmeze pilda.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

15 decembrie

(...) Preşedintele Truman a vorbit ieri la radio, cerînd poporului american să-şi mobilizeze voinţa şi puterile,pentru a da Statelor Unite armata de care are nevoie. Va urma decretarea stării de "emergency". Starea de "emergency" nu însemnează stare de asediu, ci însemnează mai mult: stare de acţiune. Charles Wilson, preşedintele societăţii General Electric, a fost desemnat să conducă un serviciu de mobilizare care va îndruma întreaga producţie, înspre nevoile armatei. Este partea cea mai interesantă din discursul preşedintelui.

De la început el a pus în cauză, ca vinovaţi, pe sovietici: "Căminele noastre, naţia noastră, totul se află în pericol. Pericolul a fost creat de rînduielile Uniunii Sovietice".

Deci, nu coreenii, nici chinezii, ci sovieticii.(...)

19 decembrie

Luminile Crăciunului ard pe brazii de pe Park Ave. De pretutindeni sosesc veşti de îngrijorare. Războiul este în aer. Dacă încă nu a izbucnit pe faţă, războiul există în toate conştiinţele.

Urmare la declaraţia de acum cîteva zile: Proclamarea stării de "emergency"; acţiunea de grabnică înarmare; mobilizarea maşinilor şi a"fiinţelor omeneşti[1)]".

2o decembrie

(...) Armata Atlantică. In timp ce republicanii se năpustesc cu o furie rău îndreptăţită şi care dovedeşte dezorientarea lor în materie de politică externă, împotriva Secretarului de Stat (pe care Truman îl apără cu lealitate, declarînd din nou că nu se va despărţi de el, fiindcă este cel mai bun luptător împotriva comunismului, iar dispariţia lui ar stîrni o prea mare bucurie la Moscova), d.Acheson, în cîteva zile de şedere la Bruxelles, pare să fi izbucit să pună la cale organizarea Armatei Atlantice. Frica europenilor de a vorbi despre o asemenea armată, spre a nu provoca supărarea Moscovei, pare să fi fost învinsă: armata va fi constituită şi va avea ca şef pe generalul Eisenhower (care şi-a luat concediu din postul care nu i se potrivea, de preşedinte al Universităţii Columbia) şi un oficiu special de înarmare, cu sediul în Statele Unite. (...)Politica Truman - Acheson a fost bine precizată: politică de solidaritate cu Europa Occidentală şi de apărare în comun a civilizaţiei occidentale.

(...) Problema germană nu este încă dezlegată.

Cum Truman a declarat că va trimite un număr de divizii proaspete în Europa (pentru a da curaj şi poftă de înarmare europenilor) şi cum Taft este împotriva unor sacrificii noi în favoarea Europei, este probabil ca această controversă stîrnită de ideile lui Hoover[2)] se va traduce pe plan politic printr-o luptă între democraţi şi republicani, cu privire la sprijinul militar ce trebuie acordat Europei, potrivit noilor acorduri de la Bruxelles. (...) In principiu, s-a ajuns la un acord per-

1) Proclamaţia lui Truman este anexată la "Jurnal".
2) Cuvîntarea lui Hoover se află anexată la "Jurnal".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

fect; dar reînarmarea este înceată; diviziile noi, despre care s-a vorbit, nu vor fi gata decît peste doi ani, iar pînă atunci frontul unitar se poate îndoi şi rupe; înţelegerea cu privire la Germania atîrnă de acceptarea Germaniei (care nu pare să fi primit egalitatea de tratament pe care îl cere) şi nu va fi împlinită înainte ca o "soluţie" să fi intervenit, la punctul 3 (negocierile cu URSS-ul); înţelegerea cu U.R.S.S. este o încercare fără sorţi de izbîndă, deoarece una doresc apusenii, alta porunceşte Moscova.

Condiţiile Chinei. Situaţia internaţională s-a agravat mai mult prin plecarea generalului Wu. In ciuda străduinţelor Naţiunilor Unite (Liga Arabă şi alte state asiatice) de a mijloci un armistiţiu în Coreea, nu s-a ajuns la nici o destindere, fiindcă comuniştii chinezi s-au încăpăţînat să ceară evacuarea Coreii, evacuarea Formozei, şi un loc pentru China la Naţiunile Unite, condiţii care ar fi însemnat - dacă ar fi fost acceptate - o victorie desăvîrşită a Asiei comuniste împotriva Occidentului şi a întregii lumi libere. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 decembrie

De dimineaţă, la biserica ortodoxă, părintele Haţiegan în şirul unui lung şi frumos serviciu, s-a rugat pentru "prezidentul nostru Harry" şi pentru regele Mihai. (...)

27 decembrie

(...) Tito se bucură că Mao îi urmează pilda. In presa iugoslavă, a apărut un articol, reprodus de "Times", în care se spune că, prin intervenţia lui în Coreea, Mao a înlocuit cu dibăcie, în ţara aceea, influenţa sovietică, prin influenţa chineză. Astfel s-ar fi deschis acolo importanta problemă: care este puterea comunistă nr.1, în Asia?

O asemenea controversă nu poate fi decît pe placul americanilor. Este totuşi greu de a face război cu chinezii, fără a face război cu China! Trebuie ajuns la o lămurire a situaţiei din Extremul Orient. In editorialul de azi, ziarul "N.Y.-Times" cere cu apăsare Chinei comuniste să răspundă dacă da, sau ba,

vrea război cu America ... China a răspuns de mai înainte: ea vrea Coreea, Formoza şi un loc la Naţiunile Unite. (...)

31 decembrie

Revelion însufleţit în penthousul nostru unde, pe mesele înşirate în saloane, ard 24 de lumînări, în cinstea celor 24 de musafiri: soţii Barlow, Eliesco, De Saussure, Alonso, Bagration, Simonne de Leusse, Lippe, Mascia, Puaux, Gh.Duca, violonistul Milstein ş.a. Vorbesc despre "Corabia lui Noe", pentru musafirii noştri americani, francezi, spanioli, italieni, elveţieni, germani, ruşi, sîrbi, greci. După masă, soţii Allen Dulles, Hughes ş.a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 9 5 1

5 ianuarie

1950 a luat sfîrşit în mijlocul unei cumplite îngrijorări. 1951 se naşte într-o cumplită confuzie. Indată ce evenimentele încep să deschidă mintea apusenilor, răsare din fundul unor conştiinţe tulbure cîte o "explicaţie" anapoda, care zăpăceşte din nou întreaga lume liberă, de la un capăt la altul. Se revarsă, val după val, peste sufletele necăjite ale popoarelor şi ale conducătorilor, un val de înţelegere şi unul de aiureală.

Aruncînd pe chinezi în războiul din Coreea, Stalin a lovit în plin. Nu numai că a izbutit să oprească şi să nimicească îndrăzneaţa întreprindere a Naţiunilor Unite, dar dezvăluind dintr-odată uriaşele rezerve de oameni de care dispune comunismul şi năvalnica putere cu care poate lovi, el a zdruncinat toată încrederea aşezată de apuseni în planurile lor de rezistenţă şi de luptă. In vreme ce atacul chinezilor se desfăşoară cu tot mai multă furie (ofensiva comuniştilor a reînceput chiar în noaptea de Anul Nou, silind trupele aliate să se retragă şi să părăsească oraşul Seul şi portul Inchon) glasul şovăelnicilor

se ridică, cerînd revizuirea politicii urmate pînă acum şi restrîngerea măsurilor de apărare într-un spaţiu mic.

Această stare de spirit slăbeşte legătura între aliaţi şi poate duce la o primejdioasă izolare a unora şi a celorlalţi. Răul pătrunde mai departe, chiar înlăuntrul acelor comunităţi politice care au dat dovadă de o uimitoare unitate de vederi şi zdruncină pînă în temelii credinţa legată de marile democraţii, în politica lor de apărare şi de luptă.

Năvala chinezilor în Coreea a avut efectul unui fenomen de disociere a "atomilor politici" în lumea occidentală. Europenii au învinuit pe americani, americanii s-au supărat pe europeni. Americanii s-au certat şi între ei. Republicanii trag într-o parte, democraţii într-alta. Democraţii nu se înţeleg nici ei între ei; republicanii au vederi potrivnice şi se duşmănesc unii pe alţii; Hoover, Taft, Kennedy învinuiesc pe Truman că se întinde prea departe şi merge la sinucidere, în timp ce Dulles îl apără, iar Dewey îi cere să meargă mai departe şi mai repede. Marea voce a lui Vandenberg a amuţit. Truman norocos uneori, la ocazii mari, este mic, de la o zi la alta. De gîtul lui Acheson atîrnă ghiuleaua impopularităţii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iată o analiză a evenimentelor internaţionale rostită la radio "Europa Liberă" de mine:

(...) A fost o vreme, numaidecît după încetarea luptelor, cînd lumea apuseană credea că din suferinţele şi jertfele îndurate laolaltă, va lua naştere o lume nouă, împăcată şi unită. Aceleaşi cuvinte de libertate, de frăţie, de democraţie răsunau în toate capitalele puterilor învingătoare, la Washington, la Londra, ca şi la Moscova. Era vremea marilor iluzii, cînd Occidentul socotea că era îngăduit, sprijinit de asigurările paşnice ale Rusiei, să-şi retragă trupele şi să le demobilizeze. Indată, a urmat vremea primelor dezamăgiri. Purtarea Rusiei Sovietice în ţările ocupate, pretenţiile Moscovei la încheierea tratatelor de pace, amestecul ei în treburile interne ale ţărilor vecine, tirania politică şi istovirea economică la care erau supuse statele aşa-zise satelite, au vădit că lumea nu era unită, nici cuprinsă în aceiaşi rînduială, şi două lumi deosebite şi străine îşi stăteau faţă-n faţă: lumea liberă şi lumea încătuşată; aceleaşi cu-

vinte - libertate, frăţie, democraţie - aveau un înţeles deosebit, ba chiar potrivnic, după cum erau rostite în Apus sau în Răsărit.

S-au găsit atunci, mai pretutindeni, gînditori politici pricopsiţi, care să liniştească temerile stîrnite de purtarea Sovietelor, spunînd că este firesc şi temeinic ca lumea să fie împărţită în două, potrivit civilizaţiilor deosebite care dăinuiau în spaţiul atlantic, şi în ţinuturile întinse ale Euro-Asiei şi că nimic nu se împotriveşte unei paşnice convieţuiri a acestor două lumi deosebite.

Nădejdile trezite de aceşti propovăduitori ai iluziilor deşarte, nu au durat mult. Fapte noi au venit să întărească spusele acelor surghiuniţi în ţările cotropite, care se căzneau să arate că primejdia de la Răsărit este o primejdie pentru toată lumea.

A urmat vremea primelor alarme. URSS-ul căuta pricină grecilor şi întreţinea războiul în munţii din Epir. URSS-ul tulbura stările la Berlin şi menţinea o neîncetată îngrijorare în Germania. URSS-ul uneltea răzvrătiri la Trieste. Pe nesimţite, URSS-ul îşi întindea stăpînirea în Asia, pregătind uriaşe prefaceri în Extremul Orient. Era vădit că cele două lumi deosebite nu erau sortite să trăiască în pace: lumea răsăriteană, în fierbere şi veşnică mişcare, căuta să răzbească înspre Apus.

Lumea liberă a încercat atunci să întărească poziţiile ei cele mai ameninţate, păstrînd credinţa că va putea ajunge la socoteală cu aşa zisul dinamism sovietic, ridicînd în calea unor ambiţii nesăbuite, zăgazul unei voinţi de rezistenţă. Apusul n-a crezut însă de cuviinţă să stînjenească planurile sale de refacere economică, prin măsuri grăbite de înarmare generală. Era vremea planului Marshall, sforţarea generoasă a poporului american, destinat să înlesnească viaţa şi să întindă bună-starea materială în ţările occidentale.

Mijloacele întrebuinţate de Apus, ca să stăvilească înaintarea sovietică, nu sînt însă pe măsura puterii de expansiune a imperialismului bolşevic. Războiul rece care se încinge între puterile democratice şi U.R.S.S. şi care se înteţeşte neîncetat, dezvăluie chiar pentru cei mai încrezători prieteni ai împăciuirii, metodele de luptă şi ţelurile adevărate ale Moscovei.

Este deajuns ca zăgazul să fie ridicat într-un loc, pentru ca furia valurilor comuniste să răzbească în alt loc; abia contenit în Europa, comunismul se revarsă înspre Oceanul Pacific. Pretutindeni, agresiunea este în pregătire, gata să izbucnească prin surprindere, cu o nestăpînită înverşunare. Ţinta ei nu este o ţară sau un continent; ţinta ei cuprinde toate ţările şi toate continentele. In slujba unei nelimitate pofte de stăpînire, Moscova a strîns laolaltă toate vicleşugurile politicii hrăpăreţe ale vechilor ţari, poruncile lui Lenin îndemnînd la răscolirea întregului glob pămîntesc, o armată uriaşă, veşnic pe picior de război, proslăvind dragostea de pace a cîrmuitorilor sovietici, minciuni îndrăzneţe, osîndind străduinţele de apărare ale Apusului, agresive şi provocătoare, batjocorind rînduiala şi legile internaţionale.

Lumea liberă a priceput atunci, dintr-odată, cum se pricep marile adevăruri istorice, pe care nici experienţa trecutului, nici experienţa vecinilor nu au izbutit vreodată să le dea cuvenitul înţeles, pînă ce pămîntul întreg nu începe să se clatine, lumea liberă a priceput că se află în faţa unei ameninţări nemărginite, universale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este vremea trezirii desăvîrşite, în care se pregăteşte suprema încercare de forţă. Lumea liberă este hotărîtă să strîngă laolaltă toate puterile ei de gîndire, de muncă şi de producţie, ca să ridice o oaste cu care nici un duşman să nu îndrăznească să se măsoare. Această armată este azi în pregătire. (...) Scopul puterii armate a lumii libere, nu este de a face război. El e negreşit acela de a statornici şi apăra o ordine dreaptă. (...)

In lumea liberă, se va oglindi concepţia adevăratelor democraţii, despre relaţiile dintre indivizi şi stat şi despre organizarea comunităţii omeneşti. Această concepţie priveşte principiul de egalitate între cetăţeni şi acela de disciplină, liber consimţită în slujba cauzei publice; ea priveşte de asemenea principiul de independenţă a statelor naţionale, cîrmuite potrivit unei rînduieli statornice, prin voinţa populară, datoare să se strîngă împreună într-un interes superior, fie prin legături de ordin federalist, fie în largul cuprins al organizaţiei Naţiunilor Unite.

Legea lumii libere apără pe om în năzuinţele sale de a-şi asigura un trai mai bun. Ea pătrunde în domeniul social şi răstoarnă pretenţia grosolană după care numai comunismul poate vindeca pe nevoiaşi de nevoile lor şi pe săraci de sărăcie. Moscova s-a folosit de lozinci tot atît de vechi ca lumea însăşi, făgăduind tuturor belşug şi avuţie, ca să răzvrătească pe cei mulţi şi săraci şi să răstoarne rînduiala lumii. Ea a izbutit să doboare numai pe cei bogaţi; sărăcia n-a putut s-o stîrpească. Dimpotrivă, pretutindeni unde s-a revărsat valul comunist, lumea înşelată a aflat prea tîrziu că nu va mai avea parte decît de foamete în robie.

Poporul american luptă împotriva sărăciei, cu şanse mult mai mari: paşnica revoluţie care este pe cale de a se împlini în Statele Unite, este întemeiată pe vechea credinţă a poporului că omul liber poate să producă prin muncă avuţii tot mai întinse, în folosul său şi al semenilor săi. Deci omul liber şi nu statul poliţienesc este principiul de viaţă, făuritor de bunuri. (...) De aceea, în ciuda cuvintelor de ocară ale propagandei împotriva Americii, nu există nici un om nevoiaş care să nu fie fericit de a-şi găsi un adăpost în Statele Unite; după cum nu este nimeni care să ceară de bună voie un paşaport pentru raiul bolşevic din Rusia, din Siberia sau din Extremul Orient. (...) Cei care trăiesc, ca neamul românesc, sub stăpînirea sovietică, nu au nevoie de alte deslușiri: ei ştiu ce însemnează libertatea şi cunosc înţelesul adînc pe care-l are. (...)

In sfîrşit, legea lumii libere nu se poate opri la hotarele lumii libere. O politică îndrumată de ideea libertăţii nu poate fi regională, nici continentală: ea priveşte lumea întreagă. Această lume nu are de ales de care parte să se adăpostească: la Apus sau la Răsărit? Ea este sortită să fie: sau în întregime înrobită, sau în întregime liberă. (...)

6 ianuarie

Generalul Eisenhower pleacă în Europa. (...) El a dat, înainte de plecare, unele lămuriri, făcînd apel la spiritul de sacrificiu al europenilor, care trebuie să priceapă că apărarea Europei atîrnă în primul rînd de ei înşişi şi de buna lor voinţă. Nu-i mai puţin adevărat că preluarea comenzii de către Ei-

senhower a unei armate internaţionale menite să apere mai întîi Europa, este un fapt care prin el însuşi înseamnă acceptarea de către Statele Unite a unei supreme răspunderi. (...)

Sarcina lui Eisenhower este hotărîtoare. El vine în Europa ca să reînoade legătura dintre America şi Europa. Se duce cu grija în sîn, dar şi cu zîmbetul pe buze.

Si iată că în ajunul plecării sale, senatorul Taft a cerut la Senat: să nu se dea nici un ostaş şi nici un ban pentru Europa.[1] (...) Deşi aşezînd interesele Americii mai presus de orice (ca şi Hoover) Taft nu se leapădă de aliaţi şi înţelege "să le dea tot sprijinul potrivit angajamentelor internaţionale; dacă ruşii atacă pe aliaţii noştri din Europa, ei ştiu că se află în război cu noi. I-am înştiinţat din vreme şi ne menţinem cuvîntul. Dar nici în Europa, nici în Asia, să nu mai acceptăm lupta pe uscat. Să nu mai trimitem soldaţi în Europa. Să păstrăm numai pe aceia pe care-i avem acolo. Să întărim, în schimb, puterea noastră maritimă şi aviaţia. (...) Pe continentali nu-i vom apăra decît dacă se apără. Nu-i vom băga cu de-a sila în armate internaţionale; şi nu vom crea armate care să provoace pe ruşi. (...) Faptul că inamicul dispune de nenumărate trupe de uscat, nu este un motiv de a avea numai forţe reduse de uscat. La adăpostul şi sub acoperirea aviaţiei şi bombelor ei, trebuie organizată o armată în măsură să cîştige şi să încheie războiul, iar aceasta nu poate fi făcută decît cu concursul tuturor popoarelor libere şi în primul rînd cu concursul popoarelor europene". (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alexandru Kerenski ia prînzul la noi. Bătrînul, deşi este buimăcit de toate discursurile occidentale,e bucuros totuşi că se apropie sfîrşitul stărilor de azi: - "Stalin a spus odată, în anii 1920-1921, că atunci cînd naţionalismul asiatic deslănţuit va da mîna cu comunismul occidental, revoluţia mondială va fi gata să învingă",îmi aminteşte Kerenski. "Se împlinesc spusele profetului". (...)

---

1) Discursul senatorului Taft, criticînd trimiterea trupelor americane în Europa, se află anexat la "Jurnal".

8 ianuarie

Ieri, de Sf.Ion, ne-am adunat la Ionel Perlea. Am rostit cîteva cuvinte în cinstea gazdei, lăudînd frumoasa lui activitate artistică.

Eisenhower se află la Paris. A avut întrevederi cu generalii Montgomery şi Juin. Se informează despre forţele disponibile şi despre starea de spirit în Europa. Se va întoarce, peste trei săptămîni, cu un raport amănunţit. De acest raport va atîrna dacă şi în ce măsură va exista armata atlantică.(...)

In timp ce lumea se pregăteşte de război, nădejdea de pace este legată de propunerea făcută de sovietici (la 3 noiembrie 1950), pentru ca să se reînceapă negocieri "în patru"cu privire la problema germană, mai exact: problema reînarmării Germaniei. URSS-ul se referă la înţelegerea de la Potsdam (pe care a călcat-o în atîtea rînduri) ca să ceară mai departe deplina dezarmare a ţărilor germane.

Occidentalii au răspuns prin trei note, arătînd că problema înarmării Germaniei este ridicată din pricina politicii sovietice care ameninţă siguranţa lumii libere. Nu se poate deci lua în discuţie problema Germaniei, fără a se cerceta pricinile de îngrijorare care dăinuiesc în lume.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

U.R.S.S. a replicat că dintre toate aceste probleme, cea germană este cea mai însemnată şi mai primejdioasă şi că trebuie discutată cu precădere. Nimic nu împiedică însă ca o comisie însărcinată cu organizarea Conferinţei, să pună şi alte chestiuni la ordinea zilei.

Americanii se lasă greu. Ei sînt convinşi că nu poate ieşi nimic dintr-o convorbire cu U.R.S.S.; se tem că, pe chestia germană, Aliaţii - îndeosebi Franţa - pot da îndărăt.

Franţa însă vrea să stea de vorbă. ("Orice mijloc trebuie întrebuinţat pentru a avea pace"). S-a şi grăbit să accepte a doua notă sovietică.

Anglia împinge şi ea: se pregăteşte - scrie Geneviève Tabouis - un nou şi uimitor München. Vrînd-nevrînd, America este silită să alunece pe panta compromisului.

Deocamdată Conferinţa celor Patru, care n-a fost în-

că fixată dar este "în aer", frînează acţiunea politică, atît în sînul Alianţei Atlantice cît şi în raporturile dintre occidentali şi germani. Inainte de a lua noi angajamente, lumea vrea să ştie ce se întîmplă cu U.R.S.S.

In această privinţă, Moscova joacă bine: amînă măsurile de apărare ale Apusului, hrănind pe occidentali cu iluzii, pînă la Conferinţa făgăduită, care fireşte nu va aduce nimic nou, lăsînd pe occidentali mai dezbinaţi decît înainte, în faţa unei primejdii mereu mai ameninţătoare de război.

9 ianuarie

Truman a citit mesajul[1] de deschidere a noului Congres. Este un document lipsit de geniu - îmi spune Chauvel. Truman are o presă rea, din ce în ce mai rea, în sufragiile şi în saloanele "lumii bune". (...)

Pentru a vădi interesul pe care îl prezintă apărarea Europei, Truman invocă unele argumente pe înţelesul spiritului practic american: în Europa se află cărbune şi oţel! Truman recunoaşte greşelile făcute de toată lumea, inclusiv de Statele Unite în domeniul înarmării, sau mai exact al dezarmării şi semnalează dovezile date în prezent de aliaţii europeni, de voinţa lor de a contribui la apărarea lumii libere[2]. (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

13 ianuarie

(...) Englezii nu se lasă mai prejos. Intruniţi la Londra, ca să pună lumea la cale, prim-miniştrii ţărilor din Commonwealth au încheiat dezbaterile, exprimînd voinţa de a se ajunge la un "sincer schimb de vederi" cu premierul Stalin şi cu Mao. (...) Declaraţia fruntaşilor din Commonwealth, cuprinde o formulă de o monumentală prostie: "Am vrea, în numele umanităţii, să facem un suprem efort de a vedea cu claritate unul în inima şi în conştiinţa celuilalt". Fiindcă asta ne lipseşte: n-am izbutit încă să privim în mintea şi în inima lui Stalin şi nu am îngăduit

1) Textul mesajului se află anexat la "Jurnal".
2) Un comentariu al acestui episod, se află expus în articolul: "Lumea liberă este indivizibilă", publicat de Gr. Gafencu, în "France-Amérique, la lo ianuarie.

sărmanului bolşevic să pătrundă înlăuntrul conştiinţei noastre curate! De aceea lumea-i atît de nedumerită! (...)

14 ianuarie

(...) La O.N.U., propunerea de încetarea focului, aşa cum a fost ticluită de Comitetul pentru Armistiţiu, compus din trei delegaţi, a fost votată cu 5o, contra 7 şi o abţinere (Filipinele). Consiliul de Securitate a hotărît apoi, cu 45 de voturi, contra 5 şi cu 7 abţineri, ca propunerea să fie trimisă la Peking.

S-au ridicat împotriva acestei hotărîri Carlos Romulo (a cărui ţară - Filipinele - este aproape ameninţată de comunismul asiatic) şi dr.Ciang, delegatul Chinei naţionaliste.

Romulo a spus că, prin această "abjectă capitulare", China comunistă va fi încurajată în toate întreprinderile ei. (...)

Ciang s-a plîns că O.N.U. a scos la mezat China,Formoza şi Coreea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moscova a declarat că nu-i de-ajuns şi că se aşteaptă la noi capitulări, pentru care O.N.U. a lăsat de altfel uşile deschise.

Senatorul Taft a spus că Statele Unite ar fi făcut un pas ruşinos spre concilierea cu comuniştii.

Seara, masă la noi, pentru prinţesa Ileana. (19 musafiri: soţii Hughes, De Saussure, Eliesco, Ghina Breed, prinţesa Lichtenstein, d-na Bull, Kerillis, Dolbeare, Puaux, Duca, ş.a.

17 ianuarie

Truman s-a ţinut de cuvînt: a întocmit un buget curajos. Este cel mai mare buget, în timp de pace, scriu ziarele. De fapt nu e "de pace", ci de stare de alarmă. Suma totală, 71 miliarde 295 milioane dolari. Anul trecut, bugetul fusese de 47 miliarde 2lo milioane (deci un spor de 78%). Veniturile prevăzute: 55 miliarde şi 138 milioane; va fi deci nevoie de 16 miliarde 456 milioane din impozite noi. Programul militar, plus spri-

jinul dat străinătăţii, se ridică la 69% din buget[1].

19 ianuarie

Nehru este la Paris şi învaţă lumea cum trebuie să se poarte cu blîndul popor chinez şi cu celelalte blînde popoare ale Asiei, care luptă în Indochina, în Coreea şi în Tibet. Din Londra, soseşte ştirea că înţeleptul pacificator a sfeclit-o în discuţia ce a avut-o cu L.Ali Khan, primul ministru al Pakistanului, în chestia Kaşmirului. Colegii din Commonwealth au sfătuit părţile să-şi retragă trupele din această provincie contestată - ceea ce eram chiar gata să facem, a zis Ali Khan - dar nu a vrut d.Nehru. D.Nehru n-a răspuns nimic; "Manchester Guardian" a observat că "filozofia d-lui Nehru nu justifică întru nimic politica lui negativă şi neconstructivă", iar "Daily Telegraph" a adăugat: "Intrasigenţa d-lui Nehru în chestia Kaşmirului, se află într-un contrast izbitor cu dorinţa lui vie de a negocia cu privire la cele mai întinse regiuni ale Asiei, unde Indiile nu sînt interesate".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acest "sfînt" încurcă lucrurile, de atîta vreme, la O.N.U.

3o ianuarie

Azi, de ziua mea, masă şi petrecere în "penthouse". Se află toată colonia română, în plus principesa Ileana. Mi s-a dăruit o pană de aur şi am ascultat cuvîntarea mişcătoare a lui Fărcăşanu.

19 februarie

Trei săptămîni şi jumătate, fără nici o însemnare în acest caiet. A fost timpul necesar pentru a redacta "Declaraţia Eliberării" şi pentru a organiza ceremonia din "Independence Hall" din Philadelphia.

Dacă va fi dat ca aceste declaraţii - cum nădăjduiesc din toată inima - să trăiască în istorie, este bine să se

1) Se află anexat la "Jurnal" articolul "Incertitudine", de Grigore Gafencu, publicat în France-Amérique, pentru România, cu referire la bugetul Statelor Unite.

ştie cum a luat naştere ideea şi cum s-a dezvoltat. Sînt amănunte pe care nu le pot însemna decît în acest caiet.

Dorinţa mea era să organizeze un banchet, cum se obişnuieşte aici, pentru ca împreună, cu prietenii mei din "Convorbirile de marţi", să ne putem adresa americanilor. Era nevoie să se audă vocea ţărilor noastre, în timpul pregătirii unei noi conferinţe între "Cei Mari", care ar putea pune cruce nădejdilor noastre, pentru multă vreme. Americanii, cărora le-am împărtăşit ideea mea, au socotit că s-ar putea organiza, cu folos, o ceremonie mai impunătoare, ca de exemplu citirea unei Declaraţii solemne, la Philadelphia, în faimoasa "Casă a Independenţei", unde a fost citită, la 4 iulie 1776 "The Declaration of Independence" a celor 13 state, primele state din Confederaţia Americană. Am acceptat cu bucurie această sugestie şi am redactat în franţuzeşte prima parte a declaraţiei, adică preambulul. O parte din acest preambul am dat-o mai înainte ziarului "France-Amérique", iar pentru cele zece articole care erau menite să însemne un program de viitor, am însemnat doar cadrul şi ordinea articolelor, lăsînd ca textul să fie stabilit în discursuri libere, în sînul asociaţiei noastre.[1] (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 martie

Au mai trecut trei săptămîni care s-au scurs fără să fi avut timpul de a-mi relua însemnările zilnice. Am avut mult de scris: Conferinţa la radio, articolul pentru noul ziar român în stare de pregătire, pentru "France-Amérique", o călătorie la Char-

---

1) Expunerea pregătirilor acestei manifestări a "exilaţilor" din lo state răsăritene, menţionează sprijinul american, ca şi opoziţia "cumetrilor de la Washington". Textul "Declaraţiei asupra ţelurilor şi principiilor de eliberare ale popoarelor din centrul şi răsăritul european" a fost adoptat şi semnat de reprezentanţii diferitelor delegaţii ai exilaţilor; din partea Albaniei - Nuci Kota şi X.Calajxhi; din partea Bulgariei - D.Matsankiev ş.a.;din partea Cehoslovaciei - Stefan Osusky, Majer, Czerny, Ripka, Papanek; din partea Estoniei - Kaarel, R.Pusta; din partea Ungariei - Ferencz Nagy, Tibor Eckhardt, Z.Pfeiffer, Bella Fabian, J.K.Horvath, Gh.Bessenyi; din partea Letoniei - Iulius Feldmans ş.a.;din partea Lituaniei - P.Zadeikis, ş.a.; din partea Poloniei - Stanislav Olşevschi; din partea României - gen.Rădescu, C.Vişoianu,Cita Davilla, Em.Ghilezan, Brutus Coste, A.Popa; din partea Iugoslaviei - Vl.Macek, M.Gavrilovici, C.Fotici; sculptorul Ivan Mestrovici, dr.S.Draşcovici, B.Radiţa.

lottesville, unde, împreună cu Kerensky şi cu Mikolayczyk am vorbit la Universitatea din Virginia, am prezidat mai multe şedinţe ale "convorbirilor de marţi" etc. (...) Se pregăteşte Conferinţa în Patru, cerută de Franţa, sprijinită de Anglia, pe care americanii au acceptat-o fără entuziasm, fără încredere şi cu privire la care U.R.S.S. încă nu şi-a dat intenţiile pe faţă.(...)

Preliminariile Conferinţei au fost un schimb de note, prin care marii antagonişti şi-au spus unii altora, ca de obicei, verzi şi uscate şi în care doar formulele de politeţe de la sfîrşit, au îngăduit unor optimişti neînduplecaţi să spere că ar mai fi rost de înţelegere.[1] (...)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

B. C. U. Cluj-Napoca
Nr. inv. 8844/2014

1) Se află anexate la "Jurnal" o notă a Angliei către Uniunea Sovietică, versiunea de presă a unui interviu, prin care Stalin răspunde notei citate, şi textul de răspuns al Uniunii Sovietice, cu privire la tensiunea mondială.

BCU Cluj / Central University Library Cluj